

Lobi 1984 Edition

Language:
Country:
Publisher:
Copyright:
Last Updated: 2023-10-20
ID: bf7e4c14-7a23-4e94-841f-08862a42edf2
ISO: lob
ISBN:

MATIĒ.....	4
MARKL.....	25
LUKI.....	38
JĀ.....	60
THŌ.....	76
RŌMDARA.....	97
1 KORĒTĪDARA.....	107
2 KORĒTĪDARA.....	116
GALASĪDARA.....	122
EFEJĪDARA.....	126
FILIPĪDARA.....	130
KOLOSĪDARA.....	133
1 TESALONĪKĪDARA.....	136
2 TESALONĪKĪDARA.....	138
1 TIMOTHE.....	140
2 TIMOTHE.....	143
TĪTL.....	145
FILEMŌ.....	147
EBIRĒSO.....	148
JAKL.....	155
1 PLĒR.....	158
2 PLĒR.....	161
1 JĀ.....	163
2 JĀ.....	166
3 JĀ.....	167
JUUDI.....	168
NĪRĀRE.....	169

MATI

1 Thi kɔ ureraake Jeju Kirisitike dɔnɩ Davɩdu bi mɛl, Aburhamɩ mɛl thenɩ. ² Aburham kɔɔ kɔna lɔki dɩ lɔaki kɔ Jakɔbi, dɩ Jakɔbi gba kɔ Juda na kɔ ɔkuunso; ³ dɩ Juda gba kɔ Faresɩ na Jara kher ureraake wɩ-n weni Tamaar, dɩ Faresɩra kɔna Esɩrom, dɩ Esɩrom gba kɔ Aram; ⁴ dɩ Aram kɔ Aminadabi, dɩ Aminadabi gba kɔ Nasɔ, dɩ Nasɔ gba kɔ Salmɔ; ⁵ dɩ Salmɔ gba kɔ Boaji kher ureraake wɩ-n weni Rahabi, dɩ Boaji gba kɔ Obɛɛdi kher ureraake wɩ-n weni Ruti; ⁶ dɩ Obɛɛdi kɔ lɔai, dɩ lɔai gba kɔ Davɩduke dɔnɩ fɛgadaar. Dɩ Davɩdu gba kɔ Salomɔ kherraake kɔɔ dɔnɩ Urii kher; ⁷ dɩ Salomɔ gba kɔ Roboam, dɩ Roboam gba kɔ Abɩa, dɩ Abɩa gba kɔ Aja; ⁸ dɩ Aja gba kɔ Jojafati, dɩ Jojafati gba kɔ Joram, sɩ Ojɩasi dor Joramɩ mɛl; ⁹ dɩ Ojɩasi gba kɔ Joatam, dɩ Joatam gba kɔ Akaaji, dɩ Akaaji gba kɔ Ejekɩasi; ¹⁰ dɩ Ejekɩasi gba kɔ Manase, dɩ Manase gba kɔ Amɔ, dɩ Amɔ gba kɔ Jojɩasi; ¹¹ dɩ Jojɩasi gba kɔ Jekonɩasi na kɔ ɔkuunso, kɔɔ wɩ fulɛnɩ lɔrayeldara a jalna Babɩlon. ¹² Ɔkɔɔ wɩ kɔɔ fulɛnɩ lɔrayeldara a jalna Babɩlon pi, ger Jekonɩasi kɔɔ kɔɔnɩ Salatɩɛl, dɩ Salatɩɛl gba kɔ Jorobabel; ¹³ dɩ Jorobabel gba kɔ Abiyudi, dɩ Abiyudi gba kɔ Eliakum, dɩ Eliakum gba kɔ Ajkɔkɔ; ¹⁴ dɩ Ajkɔkɔ gba kɔ Sadkɩ, dɩ Sadkɩ gba kɔ Akɩm, dɩ Akɩm gba kɔ Eliyudi; ¹⁵ dɩ Eliyudi gba kɔ Eleajaar, dɩ Eleajaar gba kɔ Matã, dɩ Matã gba kɔ Jakɔbi; ¹⁶ dɩ Jakɔbi gba kɔ Jojɛfɩke dɔnɩ Marɩ ko, Marɩkera kɔɔ kɔɔnɩ Jejuuke wɩ-n weni Kirisiti. ¹⁷ A funa Aburhamɩ kɔɔ a dana Davɩdu kɔɔ, thi kɔɔnɩ yɔrɩ yenã haanle fɛu; dɩ a funa Davɩdu kɔɔ a dana kɔɔ wɩ kɔɔ fulɛnɩ lɔrayeldara a jalna Babɩlon, thi kɔɔnɩ yɔrɩ yenã haanle, dɩ a funa kɔɔ wɩ fulɛnɩ lɔryeldara a jalna Babɩlon a dana Kirisitii kɔɔ, thi kɔɔnɩ yɔrɩ yenã haanle. ¹⁸ Hɩnɛ mɔ gɩ kɔɔ danɩ sɩ dɩ wɩ kɔ Jeju Kirisiti. Jojɛfɩ kɔɔ wena Jejuu nɩ Marɩ, sɩ wa kɔɔ dã kha pa', sɩ Thu Phuu cugɛɛ dɩ hana pemɛr. ¹⁹ Sɩ gɩdonɩ kɔ ko Jojɛfɩ dor tu sarɩ, aa yaal a kuɛsuu ire tibil jɔra ga, sɩ kɔ hara a kpɩɛr sa yɩ una faguure gbulu. ²⁰ Dɩ hɩnɛ, mɔ a hanɩ ga kpɩɛraalera, Kɔtɩnɩ thɔthɔdaar thu bɩɛl puɔraare dɛɛlela a suuraa: Jojɛfɩ, Davɩdu bikuun, fa-n do maar n fu fi afɩ kher Marɩ kpara ga, gɩdonɩ pemɛrlera a hananɩ Thu Phuu pa gɩ the. ²¹ Kɩubir a na kɔ dɩ fa duu ire Jeju, gɩdonɩ ɔr dɔ urɛ na taanɩ kɔ too awɩ sopugosɔra. ²² Gɩrɛ fɛu daan, gɩ cuu gɩrɛ Kɔtɩn kɔɔ gbanɩ kɔ bobonɩ nɔ a muna gɩ ha oti, gɩ sor: ²³ "Hɩnɛ, khe biireeke na jenɩ kuun pa', a na hanane pemɛr a na kɔ kɩubir, wɩ haa ire Emanuel", i kuru duɔn Thãgba har

kha na sɛrɛ. ²⁴ Dɩ ɔkɔkɛ Jojɛfɩra jaanɩ, a cuure gɩrɛke Kɔtɩnɩ thɔthɔdaar thurɛ suuraanɩ, dɩ a kpar kɔ kherra a kɔna, ²⁵ sɩ aa-n phɩnaa ga, phaphapha dɩ kɔ kɩubirra a haa irera Jeju.

2 Betlehɛm Jude dura wɩ kɔ Jeju, dɩ dabɔklera Ɛrɔɔdɩ kɔɔ do fãgadaar. Dɩ hɩnɛ, tu kpɛsesɔkɛ jenɩ thɛ yepɛlɛberɛ kɔɔ ther kurrɔ a pɔ dã Jerujalem, ² dɩ wa-n bule ayɩ: Juifisɔɔ fãgadaarɩke wɩ kɔnɩ, kana a ha? Gɩdonɩ kɔ yepɛlɛbi sɩ kɔɔ yɩ kurrɔ a ɩ sɩ fuɔruu. ³ Ɔkɔkɛ Ɛrɔɔdɩ fãgadaar nɩnɩ gele, kɔ kpɩɛr nyanyaane na wɩrɛ fɛuuke hanaanɩ kha le Jerujalem. ⁴ Dɩ a kpar bonɩ jidaar kɔtɩna fɛu nakha tɩbulaa jɔfu durdaarɔɔ, a bule wɩ ka teananɩ wɩ kɔna Kirisitira. ⁵ Dɩ wɩ suuraa: Betlehɛm Jude dura gɩ, gɩdonɩ ger dɔ gɩrɛ Thãgbaa bobon kɔɔ kherenɩ, gɩ sor ayɩ: ⁶ "Ɛr Betlehɛmɩke dɔnɩ Juda du, sobɔr gɩ, fa do duke 'lunoni a jɔ Juda dɩ kɔtɩnɩ'. Gɩdonɩ afɩ pa kɔtɩnɩke na thɔkɔnɩ mer Thãgbaa tooke dɔnɩ lɔrayeldara na the." ⁷ Le Ɛrɔɔdɩ wolɔ a we tu kpɛsesɔ, a ju bule wɩ a ju jɩ kɔkɔkɔ kɔkɛ yepɛlɛbireelera phanɩ. ⁸ Agɩpɩ dɩ thɔ wɩ Betlehɛm dura ayɩ: Nɩ jala a jɩɛ 'lo bɩsaanidaalera; ado nɩ yɩ, nɩ dɔ ɩ nɩ ɩ jal dakha mer ɩ fuɔruu. ⁹ Ɔkɔkɛ wɩ nɩnɩ gelela fãgadaarɩke so warnɩ pi, wɩ jaal. Dɩ hɩnɛ, yepɛlɛbireeke wɩ kɔɔ yɩnɩ kurrɔ, ɔr kule wɩ yɩɛ a jal phaphapha a dã ka bɩsaanna hanɩ a jɩl yɩ. ¹⁰ Ɔkɔkɛ wɩ yɩnɩ yepɛlɛbireele, da kɔtɩl kɔɔ fu wer na sobɔr. ¹¹ Dɩ wɩ pɔ dã a lɔ cuɔkɔklera a yɩ bɩsã buure nakha kɔ nɩ Marɩ, dɩ wɩ gburɔkure a fuɔruu, sɩ agɩpɩ, wɩ thubure thɛɛke wɩ pɔknanɩ a haa khaardaa, dɛ gɩ na thɛɛke n hunanɩ dau, nakha thɛɛke hɔnɩ latkolo ni caar. ¹² Sɩ Thãgba kɔɔ muna wer dɛɛlela wa-n bir jal Ɛrɔɔdu pa bã, dɩ wɩ bire gba hu kpɩ a kɔ awɩ duɔ. ¹³ Ɔkɔkɛ tu kpɛsesɔ kɔnɩ pi, hɩnɛ Kɔtɩnɩ thɔthɔdaar thu bɩɛl pɔr Jojɛfɩra dɛɛlela a suuraa ayɩ: lɩrɛ, gba biikera na kɔ nɩ, a fuo jala Ejipiti, a tɔɔ le gɩ dana kɔkɛ ma so farnɩ fi ker fi ɩ, gɩdonɩ Ɛrɔɔdɩ n yaale a ku biikera. ¹⁴ Dɩ Jojɛfɩ ur dɩtɩnɔna, a gba biile na kɔ nɩ a jal Ejipiti. ¹⁵ Dɩ le a too phaphapha Ɛrɔɔdɩ khinɔ, dɩ mɛ gɩrɛke Kɔtɩn kɔɔ gbanɩ kɔ bobonɩ nɔ a muna dã otirɔ, gɩ sor: "Mer Kɔtɩn kɔɔ we ɩ Bikuun dɩ the Ejipiti." ¹⁶ Ɔkɔkɛ Ɛrɔɔdɩ yɩnɩ mɔ kpɛsesɔkɛ fuluunɩ, nɩkhii fuure du pho ka, dɩ hɩnɔ kɔkɛ tu kpɛsesɔ kɔɔ mɩnɩ, sa thɔ Betlehɛm dɩ bunɔ na Betlehɛm dɩ khurɛ fɛu, a kuur bɩsã kuuminɔ fɛu phaphapha a jalna dana yena yenyɔɔdara. ¹⁷ Dɩ mɛ gɩrɛ Thãgbaa bobon Jeremɩ kɔɔ muna dã a ha oti, gɩ sor: ¹⁸ "Hulɛbe kɔɔ ther Rama, khɩsa na benɩɛ kɔɔ. Rasel

gi da-n bi ɔɔ bisāsɔra. A bor ayi, una faa haara', gidoni wa hale bā." ¹⁹ Ɔɔɔɔke Erɔɔɔɔ khini pi, hune Kɔtɔni thɔthɔɔdaar thu biel bire ɔɔ Jojefura Ejipiti, a suuraa dælela ayi: ²⁰ lre, gba biikera na ɔɔ ni a kera birə lɔrayel dura, gidoni wure n ɔɔ yaalenɔ bisā buukeraa yu wɔ khiire. ²¹ Di Jojefi ur a gba bisā buurə na ɔɔ ni a ker bir lɔrayel dura. ²² Si ɔɔɔɔke a ɔɔ ni eni di wɔ yi Arkelayusi ɔɔ gbaan ɔɔ thi Erɔɔɔɔ too pa a do fā-gadaar Jude dura, maar fuure, aa 'la na lō la', si Thāg-ba ɔɔ muunaɛ dælela, di ker jal lō Galile khura, ²³ a ɔɔ too di biellaake wɔ-n weni Najareti mē gure Thāgbaa bobona ɔɔ muu na dā oti, gi sor: "Wa-n wure Najareti daar."

3 Ga ɔɔɔɔlɛra Jā Batistɔni ur da-n mu Thāgbaa thumu Jude bænnə da-n so ayi: ² Ni deba haar, gidoni ɔɔɔɔ daan di yū Eāgadaar na-n gba fāga. ³ Jana ɔɔ ure Ejal Thāgbaa bobon ɔɔ soni ayi: "Tibil wire gi di ga-n hulē bænnə ayi: Na-n gbɛbure hue Kɔtɔnna, na-n wɛbure ɔɔ hu bisɔ gi ɔɔɔɔ." ⁴ Kɔtɔnke wɔ cuunanɔ nyɔɔmɛ sūu Jana n ɔɔ to, di khumina lo phere pelela. Si toosɔ na thuur n ɔɔ ɔɔ ɔɔ diko. ⁵ Di Jerujalemdara na Judedara feu, na wure feuke theni Jurdē mur khura, n ɔɔ ɔɔ ɔɔ pa, ⁶ di wɔ cā awɔ sopugosɔ, si da-n kpeɛ wɔ nyɔɔɔɔ Jurdē murra. ⁷ Si mōke a yini jɔfɔ bu dudara na wure n yeni khi ure na hala', di wa-n puɔraa ɔɔɔɔ a kpea wɔ nyɔɔɔɔ, a so ware ayi: Ner sikori bisɔ, amɛ ɔɔ nar ni fuo Thāgbaa nikhirəke na inani? ⁸ Na-n se beeke n nenani ani ha debi. ⁹ Na-n too na kpiɛr ani hara waa ayi, Abiraham duɔn ani mama thi kōtā', gidoni mi so nare di bokanaakerake Thāgba punone a cuu gi di gi debi a do bisana Abirahamna. ¹⁰ Dirake kpākpō 'lire leere thur nɛ kuur leere, di thuru wo thuruɔke na-n seni bi buɔa', wa kurre na duna ɔɔ. ¹¹ Me wer nyɔɔɔɔ mi-n kpeɛ ni di na debi haar, si ureke na kpaaneni, a hanane fāga a jɔ mi, di ma huɔɔrake a na julē ɔɔ nefaa ga. Ɔr, Thu Phuurə na ɔɔɔra a na kpeɛ ni. ¹² Di ju je nyɔɔkpun hale di furɔ ɔɔ nyɔɔɔɔ. A na jer jɔ a gba ju be a pe ɔɔ thū buɔ, si a thii laagbee ɔɔɔraake na ɔɔni thī khiirnəɔ'. ¹³ Ga ɔɔɔɔlɛra Jeju the Galile, a ɔɔ Jurdē murra Jāa pa a kpea ni nyɔɔɔɔ. ¹⁴ Si Jā ɔɔ bor sa so ayi: Mer ka teena fi kpea mi nyɔɔɔɔ, si di fi ka i marɔ? ¹⁵ Di Jeju birsee: Nenē wer, se gar gi ha mē. Gidoni gi teenane di sa cuu thē feuke sarani. Di Jā na ɔɔ banaa bā. ¹⁶ Di dapaara ɔɔɔɔke wɔ kpeɛni Jeju nyɔɔɔɔ di na the, hune thāgbara yū phubire di yi Thāgbaa Thu da-n gbū a ho puusɛ a ɔɔ luɔnaa. ¹⁷ Di hune, nuɔ ther le thāgbara yunə a so ayi: Ureke duɔn i Bikuunike mi-n nani, a lō mer haar kpe.

4 Agɔri Thu Phuu thɔɔ Jeju a jalna bænnə Satā n filanee. ² A ɔɔɔ lire nuɔ a cuuna wire kpalanyɔ na ditune kpalanyɔ, agɔri kɔmer fuure. ³ Di fililədaarɔlɛra tɔr dā a suuraa ayi: Ado Thāgbaa Bikuun fi do, ɔɔ bokananaake gi debi gi do dikor. ⁴ Si di Jeju birsee: Gi

kherere Thāgbaa sebera ayi: "Ga do dikor dɔbara na hana tibil yirə', si thumia feuke n theni Thāgbaa nɔra gl." ⁵ Agɔri di Satana bir kpaa a jalna di phuurəke ɔɔni Jerujalem, a juunna Thāgba fuɔr ɔɔ kɔtɔna yū, sa suuraa: ⁶ Ado Thāgbaa Bikuun fi do, ubo je thunɔ, gidoni gi kherere ayi: "Thāgba na pere ɔɔ thɔthɔɔdaar thusɔ wɔ te fi, a mē gaa fa ber ɔɔ bokaarra." ⁷ Di Jeju suuraa: Gi kherere dakha wo ayi: "Fa-n fifilə Kɔtɔn aft Thāgba a huɔna'." ⁸ Di Satā kpaa wo a jalna juunna gɔɔɔɔnaake gbaanɔni di ka, a nura fāgadaar dɔsɔ feuke hanɔ thura na awɔ nyɔɔɔr ɔɔ, ⁹ sa suuraa: Fer ma ha thē feukera ado fa gburɔkure na fuɔr mi. ¹⁰ Di Jeju suuraa: Hala jala pal Satā. Mee gi kherere ayi: "Kɔtɔn aft Thāgba fa fuɔr, di ɔɔra dɔbara fa doro thɔma." ¹¹ Agɔri Satā suuraa, di hune, Thāgbaa thɔthɔɔdaar thusɔ ɔɔr di wa-n haa gure n danaani. ¹² Ɔɔɔɔke Jeju neni di wɔ fure Jā a to khaira, a kerre bir lō Galile. ¹³ Mē a the Najareti dura a jal too Kapernayum mur ɔɔ nuɔra Jabulɔ na Nefitali bænnə. ¹⁴ Gi do mē gure Ejal Thāg-baa bobon soni dā oti, gi sor: ¹⁵ "Jabulɔ du na Nefitali di, mur ɔɔ hue, ke hanɔ Jurdē iiro, Galile ca kpala. ¹⁶ Tiblaake hanɔ dabirəra, wɔ yure dahure kōtɔlɔ, na wureke hanɔ khidi di birəra, dahure carā ware." ¹⁷ A fu-na ga ɔɔɔɔlɛra Jeju ma da-n mu Thāgbaa thumu di yi: Ni deba haar, gidoni yū fāgadaari di ɔɔ daan. ¹⁸ Mō Jeju n jalni na Galile mur ɔɔ nuɔ, a yure ōkona yenyɔ, Simɔɔke wɔ-n weni Pɔɔr gi, na Ādire ɔɔ ōkuun, di wa-n duna thū pherdaake n hɔni jō lanyɔɔɔɔ, gidoni thū pherdara ha wɔ. ¹⁹ Di a so ware: Na-n kpa mar, di ma cuu ner na-n yaal tibla thū khaa. ²⁰ Di dapaara, wɔ faare awɔ thū pherdasɔ si wa-n kpaaraa. ²¹ Di bir tɔ na jal wo a yi wɔ ōkona yenyɔ, Jaki Jebedee bikuun, na Jā ɔɔ ōkuun, di wɔ ha kha na awɔ thi Jebede gboroona, di wa-n gbɛbi awɔ thū pherdasɔ. ²² Di a we wer, di dapaara wɔ faare gborɔ na awɔ thi si di wa-n kpaaraa. ²³ Di Jeju ɔɔ kpaare Galile dura feu, da-n dur tibla thē Juifisɔɔ Thāgba fuɔr ɔɔnani, da-n muuna tutugo buɔɔke ɔɔni yū fāgadaar doda, da-n kpeena khoosɔ dudu feu, na tādarasɔ dudu feu tiblaa thithun. ²⁴ Di ɔɔ i kpaare Siri dura feu. Di wɔ kpar wureke kho caar dudu funi di wa-n gaar, na wureke n 'wāganeni: Kpākpūdara, na ji khidara, na gbāgbarasɔ a ɔɔnanaa di a kpeɛ wer. ²⁵ Di tibil jɔɔɔ ther Galile, na Dekapol, na Jerujalem, na Jude, na Jurdē iiro di wa-n kpaaraa.

5 Mō Jeju yini tibil jɔɔɔɔle, a juune gɔɔɔɔna yū a too, di ɔɔ kpākpāadara tɔr a wɔɔɔ. ² Agɔri di ma da-n dur wɔ thake ayi wɔɔ: ³ Gi da wureake jɔenni di thu thē n ɔɔr wer, gidoni yū fāgadaari di wer huna. ⁴ Gi da wureake n bienni, gidoni Thāgba na cuu wer di wa faa haar. ⁵ Gi da wureake ɔɔni helele fuldara, gidoni wer na huna thuke. ⁶ Gi da wureake n gbēgbereneni gure sarani cuura, gidoni Thāgba na cuu wer di wa 'li dɔbara. ⁷ Gi da wureake n ɔɔnani tibla buɔ, gidoni wer Thāgba na dona buɔ. ⁸ Gi da wureake

hanani ha phuu, gidoni wer na ye Thāgba. ⁹ Gi da wireraake n cuenti ha u di ga-n hale, gidoni wer wa-n we Thāgbaa bisāso. ¹⁰ Gi da wireraake wi-n kpooroni du do ful saru do kka, gidoni yū fāgadaaru di wer hina. ¹¹ Gi da nar kka ke wi-n nur nuni di wa-n kpoona nar, di wa-n kuena anu iso na soso bu, du do mer do kka, gidoni mē wi kka kpo Thāgbaa bobonasraake kka kule nuni ye. ¹² Ni do dau na-n fu ni na-n kaka, gidoni anu khaardaake na 'leni Thāgbaa du, ga kōtine. ¹³ Ner duon laan thura, si ado laan bir dasi a mula bā, mō wa fu si na cuu gi di ga bir na hana mulale? Ga dor ga bōr bā, khuirə wa duna na faa mē, di tibila na-n saar na nē. ¹⁴ Ner duon dahire tibilala feu thura. Duke wi theni gōgona na puno na kera'. ¹⁵ Di wa-n pe do lāphana a suuro bilākpunna', si bilela wi-n dēe du hire wire fevuke hanle do bina. ¹⁶ Ni do anu dahire na-n hire tibila yera thale, wi puno wa-n ye anu thō kka, wa-n dubi anu Thuke hanle yū i. ¹⁷ Na-n kpiet waa mu ne i kukul Thāgbaa jofua', di Thāgbaa bobonaa so ga. Ma i kukul ga, si i ka i cuu gire feu jofu n yaalni ga-n cue. ¹⁸ Gidoni sobor mi so nar, a funa kka ke yū na thu hanle na jalna na pina, dikhaa thī bu fuu na halerake jofura gi do gi kukula', foo thīe feu n cuu gi dā oti. ¹⁹ Di ger gi ureeke na kuena jofuska ke bael, a jofu buu grake fuu di nte kue, si da-n dur tibila wa-n cue omē, or wa we dabuu yū fāgadaaru dura, si ureeke n hune gini si da-n durna tibila wa-n cue omē, nteele wa-n we kōtin yū fāgadaaru dura. ²⁰ Gidoni mi so nare, ado anu ful sar na ba jofu durdara na jofu bu dudarasoda ga, na lō yū fāgadaaru dura yuuraka'. ²¹ Ni kka nēre mō wi kka soni mamadarara ayi: "Fa-n ku tibilə'." Ureeke na kōni tibil, a na 'ler kule. ²² Si me wer mi so nare gire: Tibil wo tibilike nīkhi haar, ke na funnake do omina, a na 'ler kule. Di ureeke na nireni do omi, gi daan di wa kulnaa Juifi so guurdaraa yera, di ure na soni do omina nayi, dēbəl haa, gi daan di nteele na jal bu paar dōkra. ²³ Di ger gi ado fi-n 'laare khaardaa Thāgba fuor paar du do le fi junane afi omi hanane sor na fere, ²⁴ faa le afi khaarda Thāgba fuor paar sa jala ni guur kha sor na afi omi bo gi pi, si fi bir fi jal fi 'laa afi khaarda diphā. ²⁵ Ni kuune kha kka na afi sodaar, kka ke ni hanu kha huera di na-n jal. Agado mē gaa, afi sodaar na gba fer na ha so kuldaar, di so kuldaar na gba fi dakha na ha gardi, di gardi na gba fi na to khaura. ²⁶ Sobor mi so far, fa the liir kpuraka', phaphapha fi lmu afi mūsū koo fi pi. ²⁷ Ni kka nēre di wi so ayi: "Fa-n yaal khe kpiā', fa-n yaal kuun kpiā'." ²⁸ Si me wer mi so nare gire: Tibil wo tibilike n hūnenti kher yayaal huusu, gi dor a yaale kherule le do hara a pi. ²⁹ Ado afi nyōbō yi do far baradaa, te dōna faa yka, gidoni ga ba fare ado afi tomu bā bael bu, gi baar gire wa gbanu afi tomu koo na duna bu paar dōkra. ³⁰ Ado afi nyōbō nyō do fare baradaa, kuro dōna faa yka, gidoni ga ba fare ado afi tomu bā bael bu, gi baar gire wa gbanu afi tomu

koo na duna bu paar dōkra. ³¹ Gi kka sor dakha ayi: "Ado nte na faa do kher a hanaa he kuur sebe." ³² Si me wer mi so nare: Tibil wo tibilike na faani do kher, si agado kuu kpu yaale do kka', gi nunane a cuguure di debi do kuu kpu yaal daa, di tibilike na heni kheruke wi faani, khe yaal kpu sopugo a cuu. ³³ Ni kka nēre di wi kka so wo mamadarara ayi: "Fa-n ulfe soso ulfera', si cue gireeke fi kka ulfenani kōtin." ³⁴ Si me wer mi so nare: Na-n ulfe kpuraka', di na-n ulferake na Thāgbaa du, gidoni Thāgbaa fāga too pa gi. ³⁵ Na-n ulfe na thia', gidoni Thāgbaa ne jōeda gi, na-n ulfe na Jeru-jalem dia', gidoni Fāgadaar kōtū di gi. ³⁶ Fa-n ulfe na afi yua', gidoni fa punonake na cuu afi yūsū biellake di ga bulolo, agibo gi biiroə'. ³⁷ Ado ni so thē ayi, do, ni do gi do dōkra; anu ooho n do oohora, gire na hanle na baan, ga dor puu cuu hūdaaru pa gi the diphā mē. ³⁸ Ni kka nēre di wi kka so ayi: "A tibil kue tibil yire, wi kuēaa yire dakha. A nyune a khaa, wi khaa nyune dakha." ³⁹ Si me wer mi so nare: Na-n kēkerē kha na tu puə'. A tibil ka ba fi nyōbō gbuaa, birə fe gbua kpu pīeraa wo. ⁴⁰ A tibil yaal un-n we fi kul paar a gba fi kēkē gburo, birə gba afi darā a bananaa. ⁴¹ A tibil to fi na fāga per ni jala kha gi dā kilə bael, to kilə bael pier gi ha yenyō. ⁴² Ureeke n baelne farni thē hanaa, fa-n tō ureeke n yaalenti a pemi far thīa'. ⁴³ Ni kka nēre di wi kka so ayi: "Fa-n na afi 'walākha tibil," si na laare afi lālaardaa. ⁴⁴ Si me wer mi so nare: Na-n na anu lālaardara, na-n baelne Thāgba na pe wireraake n kpoa narni. ⁴⁵ Thale na do busana anu Thuraake hanle yū, gidoni a-n cuure do wi du phā tu puusōra na tu bōsōra, di cuu dakha nyuon di ga-n dā tu sarasōra na wirera na sarana'. ⁴⁶ Gidoni ado ni-n nar wireeke n naan nuni, anyee khaarda na 'le? Ga do thalera war gbadara n cuu dakha gaa? ⁴⁷ Di ado anu omi ha ni-n fuor dībara, anye ni cuu du tiro a ha kpu? Ga do thalera wire na jeni Thāgba ga n cuu dakha gaa? ⁴⁸ Ger gi nere ni buon a ka, mōke anu Thu le yū bōrni a ka.

6 Na-n jte du bure na-n nuna anu do cuu tibilala wa-n ye ga, a gi ha mē na 'le khaardaa anu Thuraake hanle yū fuuraka'. ² Ger gi do kka ke fi-n hanu bōdara thē, fa-n do wi ō tutuu afi yera, mōke bune yenyōdara n cuuni Juifisō Thāgba fuor kōnanōka', na yatōo tibila n ye wi a na khia wa'. Sobor mi so nar, wi 'ler awi khaarda thalera pi. ³ Si ferē, ado fi-n har bōdara thē, fa-n dorake afi nyōbulā n ju gireeke afi nyōbō n cuuna'; ⁴ gi do mē afi thī 'laa na wolone, di afi Thukera ye gini wolonena or na ka fi. ⁵ Di do kka ke ni-n baelni Thāgba, na-n ho bune yenyōdaraake n naanni un-n jle na baelne Thāgba Juifisō Thāgba fuor kōnanō na hu nuōrasō tibila na-n ye na'. Sobor mi so nar, wi 'ler awi khaarda thalera pi. ⁶ Si fere, do kka ke fi-n baelni Thāgba, lona afi du bino a khaane loo, sa baelne afi Thuke hanu ka kerani; di afi Thukera n yenu gire kerani, or na ka fi. ⁷ Di do kka ke ni-n baelni Thāgba, na-n ther thumia pere pere a

na pera', mǎke thuldara n cuuna', gidoni wl-n kptere j muere na do kɔɔ, di Thāgba na tu awi biel. ⁸ Na-n ho waa koe, gidoni ani Thi jure gurēke n bɔra nini, si di na kɔɔ bielēe pa'. ⁹ Di ger gi ni bielne thake: Asi Thuke hanle yū, do afi i n duburɔ; ¹⁰ do afi fāgadaar do n ũ; do afi tuur na-n cuu ke thura, mǎ gi-n cuuu Thāgbaa duɔ. ¹¹ Hana si nǐ dikorike na dana sɔni. ¹² Faa asi puuke si-n cuuni na hana si mǎ sere dakha n faani ukhasɔɔ puuke wl-n cuu sarni di sa-n ha wl. ¹³ Fa-n faa si fifilēle n puno sa', si na taa si puu cuu hīdaari nyǎkɔɔ. [Gidoni fer huna nūfiire, na punone, na i dubure bɔɔ fev waa khorr. Amen.] ¹⁴ Di ado ni-n faare sopugooke tibila n cuu narni di na-n ha wl, ani Thuke hanle yū a na faare ani sopugo dakha a na-n ha ni. ¹⁵ Si ado na-n faa sopugooke tibila n cuu narna', ani Thi na faa dakha ani sopugo na ha na'. ¹⁶ Ɔbɔɔke ni-n lin nuɔ, na-n ho bɔne yenyɔdaraake n leni si di wa-n kpaar na gbo-bira', gidoni wl-n lire yie di wa-n nuna tibila wl je nuɔ un li. Sobɔr mi so nar, wl 'ler awi khaarda thalera pi. ¹⁷ Si fere, ɔbɔɔke fi-n lini nuɔ, hulo yiy, a bulana niin yuu; ¹⁸ di mǎ fa nūna tibila wl ji nuɔ fi lə', si afi Thuke hanle ka kerani ɔr fa nuna, di afi Thukera n yenu dakha gure kerani, ɔr na ka fi. ¹⁹ Na-n khu lēle thīe a thun ke thura, ka ɔphākerēɔ na duun na kue gina', na ka yo na cuni na cu si na lō na yuə'. ²⁰ Si na-n khia lēle thīe a na thūne Thāgbaa duɔ, kāke ɔphākerēɔ na duun na kue gina', di yo we a na ci na cu si na lō na yuə'. ²¹ Gidoni kāke afi lēle thīɔ hani, le afi ha na ha dakha. ²² Yire duɔn lāphā tormrra. Ado afi yi bɔr, afi tomɔ fev dahirera ga ha. ²³ Si adǎ afi yi na bɔra', afi tǔmɔ fev na har dabirera. Si ado dahireeke fi hanani afi bɔɔ birere, ga dor dabirera na kɔtne na ka. ²⁴ Tibil biellake na puno na do thɔma kɔtina yenyɔra ga, foo a na laare biel si a na na biel, agɔbo a na mar kha an biel si a hebi biel. Na puno na do thɔma Thāgbara nakha lēle thīa'. ²⁵ Ger gi di ũ so nar: Na-n too na dena ani yi gureraake na khoni na-n yɔna ga, di ani tomida gi gureraake na tona'. Yire na ba dikoraa? Di tomɔ na ba kīkunaa? ²⁶ Ni hune mǎke 'lominə jera hani. Wa-n di-irə', wa-n kha ga, wa-n hana thīe a ur thunena ga, si ani Thuke hanle yū, ɔr n haane wl. Ani the nɔ ga khur a jɔ wer fiīə? ²⁷ Umɔɔ tibil nerera der na do nɔɔ da puno na deeno ɔɔ ye nɔ? ²⁸ Di mǎgido di na-n de kēkē thumurra? Na-n kpierna naporsɔ huɔɔ wo na hune mǎ wl-n phuni. Wa-n do thɔma ga, wa-n kpar kēkē wiirə'. ²⁹ Si mi so nare Salomɔɔ thetherake, ke dɔni fāgadaar, na ɔɔ nyǎkor bɔ fev na ɔɔ to kīkun du hona wer biellaka'. ³⁰ Di ado Thāgba na to huɔɔke hanle huɔɔ nǐ du ha thaa, su do ɔɔ wa to gare ɔɔ, a na ka na cuu mǎ dakha nereraake kanu hana ha pere gbəə? ³¹ Di ger gi na-n ha na de a na so: Anye sa kho yaa, na anye sa yɔ yaa, agɔbo anye sa gba na to yaa ga. ³² Gidoni geleso fev wure na jeni Thāgba ga n yaale gi. Si ani Thuke hanle yū, a jure gure n bɔra nini. ³³ Si caca thīe ni ka na

yaale bo Thāgbaa fāgadaar do na ɔɔ ful sar, si gelesɔɔlerarake fev Thāgba na ha ner a na baan. ³⁴ Di ger gi na-n ha na dena cuɔɔdaa ga, gidoni cuɔɔ thetherake n denane ɔɔbara. Na-n bābane na nīkee ni, gi daan.

7 Na-n fi do kuldara ga, di mǎ Thāgba na do nar Kuldaara'. Mǎ ni fi ni do kuldara, mǎ Thāgba na do nar Kuldaar. ² Gidoni mieda ca ure ni-n kɔɔ mienani thīe, ɔr wa miena na ha ni. ³ Mǎgido di fi ka gar yire hǎ phunaake hanle afi omii yiro, si fa-n ka di fi hun kparreke hanle afi yiroə? ⁴ Wo mǎ fa fu si na so afi omiina nayi: Jile ũ ti hǎ phūke ha fini yiro, su dorake kparre hale afi yiro? ⁵ Fer bɔne yenyɔdaar, te kparreke hanle afi yiro bo, le fa ju yi hǎ phūke hanle afi omii yiro diphā a na ti. ⁶ Na-n gba Thāgbaa thī a na ha bena ga, anaa wa kerna fer a na cecebe fi. Na-n gba dakha ani de thī a na duna suthora ga, anaa wa burnane thu. ⁷ Na-n bielne na 'ler, na-n yaale na yiere, na-n be loo wa kher ner. ⁸ Gidoni tibil wo tibilike n bielneni a-n 'ler, di ureke n yaaleni a-n yiere, di ureke n beni loo wa kheruure. ⁹ Umɔɔ tibil ani thīthun ɔɔ bi na biellɔ buru di na haa bokaar? ¹⁰ A thum a biel a haa sii? ¹¹ Ado nerereke duɔɔni tu puusɔ ji thī buɔ a na ha ani bisɔ, mǎ ga thū na da ani Thuraake hanle yū na pɔna, a na gba thī buɔ na ha wureeke n bielnena? ¹² Thīe wo thīeke ni-n yaalni tibila na-n cue nar, nere dakha na-n cue ga thī ca werra, gidoni ger do gure Mujiu jɔfu na Thāgbaa bobonaa so soni. ¹³ Na-n lona na lōfonuɔɔke 'luruneni flu, gidoni lōfono pie hǎə na hu pie hǎə duɔn gure n jalanani bu paar, di wure ke harɔni wl jɔre ka. ¹⁴ Si wureeke yenu lōfonuɔɔke 'luruneni ka, na huereke hanle bununni ke n jalani yire khorra, wa kpera'. ¹⁵ Na-n jie du bure sōso bobonasɔra, wl-n debire a ho banaasɔ a na pɔ ani pa, si awi bɔɔ kpe we, ke n phuneni. ¹⁶ Si awi biike wl-n senti na juna wl. Fa khune bābar be usiera ya? Di fa yeere bara dakha pabirura ya? ¹⁷ Thale gi, thuru wo thuruoke dɔni thur buɔ, bi bɔra a-n se, di thur puu na-n se bi puu oti. ¹⁸ Thur buɔ na puno na se bi puə', di thur puu na puno na se bi buɔ dakha ga. ¹⁹ Di thuru wo thuruoke na-n senti bi buɔa', wa kurre na duna dɔɔra. ²⁰ Di ger gi awi birəke wl-n senti na ji wl. ²¹ Ga do wure fevuke n we mɔni Kɔtɔn, Kɔtɔn, na lona yū fāgadaari dɔra ga, si ure dɔbara n cueni ũ Thuke hanle yūu tuur. ²² Tibil jɔɔɔ na so mare dawiile nayi: Kɔtɔn, Kɔtɔn, ga do afi i si kɔɔ gba di sa-n tinə Thāgba tukuruua? Ga do afi i si kɔɔ gba a weena kɔtɔeibiisɔaa? Ga do afi i si kɔɔ gba a cuuna nɔ kpa thī jɔɔɔaa? ²³ Liir ma so war casɔ nayi: Ma kɔɔ ji nunake kpiua', ni hala sa se mi nerke dɔni sopugo cuudara. ²⁴ Mǎ gi tibil wo tibilike nieleni ũ thumusuɔke a yir da-n cuu, a na hure kuu kpesereke theni ɔɔ ɔɔ boka nǎ thereera. ²⁵ Di thāgba nyuɔn n daan, di nyuɔn be poo a gbuma, di jie ure di ga-n be cuɔrle, si ga ja', gidoni boka nǎ thereera wl thu. ²⁶ Si tibil wo tibilike nieleni ũ thumusuɔke si aa-n

cua', a na hure kuu dǎbǎluuke theni ƙƙ ƙƙ gbalǎkothinna. ²⁷ Di thǎgba nyuƙn n daan, di nyuƙn be poo a gbuma, di jɛ ure di ga-n be cuƙrle di do gi tǎere ji, di ƙƙ jirǎ puurore ka. ²⁸ Di ƙƙƙƙƙƙe Jeju ƙƙ mɔn thumlaake di pi, nuƙ ƙƙ kpaare tibil jƙƙe ƙƙ durra. ²⁹ Gidonɩ a dur wer mǎ a hananɩ hue, ga ho mǎ jƙfu durdarasƙ n dur wɩna'.

8 Ƙƙƙƙe Jeju ƙƙ theni gǎgɔƙna da-n gbũ, tibil jƙƙu ƙƙ kpaaraare. ² Di gbuul biɛl puƙraa, a gburǔku ƙƙ yera, sa suuraa: Kǎtɩn, ado fi ture fi punone cuu mi di ƙ gbuul pi. ³ Di Jeju 'laa nyǎƙ a tharaa sa suuraa: Mi ture afti gbuul n pɛ. Di dapaara ƙƙ gbuul puƙraa. ⁴ Agɩpi Jeju suuraa: Jɛ du bure fa-n so tibilɔ ga, si jala nena Thǎgbaa bonɩ jidaar mǎ fi hanɩ, a 'laanena phƙphƙuɔ thǎeƙe Muji ƙƙ sonɩ, gi nɩna tɩbla feƙu di fi kpeere. ⁵ Mǎƙe Jeju ƙƙ lonɩ Kapernayum, sƙrase tamaa kǎtɩ biɛl puƙraare da-n phuuƙu thake ayɩƙƙ: ⁶ Kǎtɩn, ƙ thǎdaar hale a gbǎgbar, a phɩ le cuƙƙ da-n 'wǎga ƙƙ ka. ⁷ Di Jeju suuraa: Mɛre, ma jaal a na kpeere. ⁸ Di sƙrase tamaa kǎtɩnna birsee ayɩ: Kǎtɩn, ma teena di fa lǔ ƙ ƙa', sƙ nƙ haarɩkerake dƙƙƙ, si ƙ thǎdaar na kpeere. ⁹ Gidonɩ mɛre dakha, mi hanane ƙ kǎtɩƙƙe jƙ mɩnɩ, di mi hanane dakha sƙrasesƙƙe mi jƙnɩ. A mi so biɛlla: Jala, di jal. A mi so biɛlla wo ayɩ: lna, di ƙ. A mi so ƙ thǎdaara: Guɛ gɩre, di cuu. ¹⁰ Di ƙƙƙƙe Jeju nɩnɩ di miuna thale pi, nuƙ kpaguure di so wɩraake n kpaaraanɩ ayɩ: Sobƙr mi so nar, lɩrayel durarake, ma ƙƙ yi tibil biɛllake di thũ hana ha pere di kǎtɩ thaka'. ¹¹ Di ger gi mi so nare gɩre, tibil jƙƙu na ther wi phǎ paar na wi lǔ paar, a na too dɩko kho paar na Abraham, na lɩaki, na Jakɔbi yũ fǎgadaarɩ dura. ¹² Si wa dunane yũ fǎgadaarɩ di busǎƙ jɩera dabirǎ paar na faa, ka wa bunɩ wa-n yɩna nyɩma. ¹³ Agɩpi Jeju sor sƙrase tamaa kǎtɩnaale ayɩ: Kƙna, mǎ fi pɛnɩ haar ɔmena ga ha; di do wa bƙraalera thǎdaarulee kho kpeere. ¹⁴ Agɩpi Jeju gbaar jal Pɩeri ƙ, a yi Pɩeri kherɩ nɩ di phɩ na tomɩ kporre, ¹⁵ di a tharaare nyǎƙ di do ƙƙ tomɩ kpor uraare, di pal ur a teguu kpakpaale. ¹⁶ A di duƙr, wi ƙƙ kpar kpǎkpũdara jƙ a pƙnanaa. Di a weere kǎtebiisƙ na thumu bi biɛl, a kpeena dakha khodara feƙu. ¹⁷ Di mǎ gɩre Thǎgbaa bobon Ejal ƙƙ sonɩ dǎ ayɩ: "Ƙr ƙƙ wea asɩ tomɩ sɩƙ a helna asɩ khosƙ a faa." ¹⁸ Mǎ Jeju yɩnɩ tibil jƙ di wi jɛ a kpalalaa, a 'laare hue nɩ-n ire iiro. ¹⁹ Di jƙfu durdaar biɛl tɔr wɔrƙ a suuraa: Durdaar, ma-n kpa fare paar wo paarƙe fi-n jalnɩ. ²⁰ Di Jeju birsee: Bǎboisƙ hanane awɩ ka, di 'lominǎ hana awɩ tɛl, si mɛr tibili Bikuun na hana ka ma jǎni yua'. ²¹ Tibil biɛl wo kpǎkpǎadarara suuraa: Kǎtɩn, ha mi hue ƙ jal ƙ du ƙ thi bo. ²² Si Jeju birsee ayɩ: Na kpa mar sa se khesƙra wa-n du awɩ khisƙ. ²³ Di Jeju ƙƙ luƙn gboroona, di ƙƙ kpǎkpǎadara kpaaraare. ²⁴ Di le jekhu kǎtɩ ur mɩr ƙƙra, di gborǔo na-n ibi nyuƙn. Si Jeju wer ha da-n daar, ²⁵ di kpǎkpǎadara tɔr pƙ a jaguu sa suuraa: Kǎtɩn, taa si si-n khiire. ²⁶ Di bule wi ayɩ: Mǎgɩdo di maar fu nɩ, nɛreƙe

kanɩ hana ha pere gbe? Le a ur a mana jɩe na mɩr ƙƙ, di thǎ na-n tutugo bǎ. ²⁷ Di nuƙ ƙƙ kpaare tɩblaale di wa-n bule ayɩ: Anyee tibil ca ha ure ya fe, di jɩerake na mɩr ƙƙ na-n nu nũu? ²⁸ Ƙƙƙƙe Jeju iirni gɩ iiro Gadareɛdaraa duƙ na pi, kona yenyƙƙe hananɩ kǎtebii ther khi du paar di wa-n caanu. Wi-n kure maar ka, di tibil na-n 'la di kana hueɛla'. ²⁹ Di wi mar di wa-n hulɛ ayɩ: Anye si ha kha na fer, Thǎgbaa Bikuun? Fi ure ke fi huɔ sar, si ƙƙ na dǎ na paa ya? ³⁰ Si dabulo sɩthƙ jƙ we a ƙƙ hale yƙƙ di wa-n khuul. ³¹ Di kǎtebiirǎ na-n phuur Jeju thake ayɩ: Ado fi wee si, thƙna si si lǔ sɩthƙƙraale. ³² Di a so ware: Ni jala. Di wi thur a jal a lǔ sɩthƙƙraale bunɩ, a tinǎ wi feƙu di wi ca birbirbir na gǎgǎ horu, a jiiir mɩr ƙƙra, a khiir le nyuƙn. ³³ Di wɩreƙe n khe wɩnɩ, wi ƙƙ car kǎ, a mi durra thǎ feƙu na gɩre ƙƙ dananɩ kuunnaake ƙƙ hananɩ kǎtebiisƙ. ³⁴ Di tɩbla feƙu durra ther jal Jeju pa; di ƙƙƙƙe wi yɩnɩ, wi phuuƙu ayɩ a the nɩ dura.

9 Di Jeju ƙƙ luƙn gboroona a iir lanyuƙn, sa gba kǎ ƙƙ duƙ. ² Di hune, wi ƙƙ gbaar gbǎgbaruƙe n phunanɩ phɩ paar a pƙnanaa. Di mǎ Jeju yɩnɩ awɩ ha pɛ, a sor gbǎgbarura: Pɩer 'lar ƙ bisǎ, afti sopugo hel fare. ³ Di wɩ jƙfu durdarasƙ n sor na awɩ bɩ ayɩ: Thǎgbaa i kuunike n kuɛ. ⁴ Di mǎ Jeju jɩnɩ awɩ kpɩer, a bule wer ayɩ: Mǎgɩdo di nɩ hana kpɩer puu thake anɩ bunɩ? ⁵ Gumǎ yƙƙe sorra: Afti sopugo hel fare gi yaa, agɩbo ure jala gi? ⁶ Si mǎ na funɩ si na jɩ, di mɛr tibili Bikuun hanane hue thura di ƙ faana sopugo, sa bir so gbǎgbarura: lre, gba afti phɩ pa na ƙƙna. ⁷ Di a ure da-n kǎ ƙƙ ƙ. ⁸ Mǎ tibil jƙƙe yɩnɩ gele, maar fule wer di wa-n dubɩ Thǎgbaake hananɩ tɩbla ga puno caale. ⁹ Di Jeju tɔr na jal gbe, a yi kuu biɛlke wi-n wɛnɩ Matiə di too war gba paar da-n tee war, di suuraa: Na kpa mar. Di Matiə ur da-n kpaaraa. ¹⁰ Di Jeju ƙƙ har dɩko kho paar cuƙƙ, di war gbadara jƙƙ na sopugodara ƙƙ toonane kha Jeju na ƙƙ kpǎkpǎadarasƙ. ¹¹ Mǎ jƙfu durdara yɩnɩ thǎ thale, wi sor ƙƙ kpǎkpǎadarara: Mǎgɩdo di anɩ durdaar na-n kho dɩƙ na war gbadara na sopugodarasƙ? ¹² Di mǎ Jeju nɩnɩ gele, a so ware: Ga do tu khena n ƙƙ yaale dƙƙƙa', si wɩre gi-n khonɩ gi. ¹³ Ni jala na dure a je thumɩrƙeƙe kur, ke sƙnɩ Thǎgbaa sebera ayɩƙƙ: "Bƙ donane mɛr Thǎgba n yaal, ga do bonɩ jir ga." Gidonɩ ga do ful sardara mi ƙ ƙ yaala', si sopugodara we. ¹⁴ Le Jǎ Batɩsɩtu kpǎkpǎadarasƙ pƙ Jejura a bulee: Mǎgɩdo di se wer na jƙfu bu durdasƙ na-n li nuƙ, si afti kpǎkpǎadarasƙ wer na-n li nuƙa'. ¹⁵ Di Jeju birse wi: Ni-n kpɩere di wɩreƙe wi wɛnɩ herra na punone wa-n bi ƙƙƙe wi hanɩ kha na kher he ya? Si wɩreƙe na hale wa hel warnɩ kher he. Le wa li nuƙ dɩphǎ. ¹⁶ Tibil na gba kǎkǎ phaa na kur na bebuna kǎkǎ tǎa', gidonɩ daphaale na-n haale datɩ, gi do gi ka bǎere dɩphǎ waa a ka puuro ka. ¹⁷ Wa-n gba dakha thuuƙe dɩnɩ daphaa a pɛ bula tuna ga. A wi cuu mǎ, bulaa na wɩle di thuur na deer, gi do bulaale kuere mǎ. Si wi-n per thu phaa bula

phaara oti du gbebi too. ¹⁸ Ɔɔɔke Jeju kɔɔ hani da-n mu wi ga thumɔɔɔke, kɔ̄tɔ̄ biel pɔɔr dā a gburɔ̄kuraa ye thɔ̄thun sa so: Ƴ̄ bikher khire ga puɔɔr pa', si una a dɛɛnaa nyɛɛ a na bure na hana yure. ¹⁹ Di Jeju ure da-n kpaaraa nakha ɔɔ kpākpāadara. ²⁰ Di hune khe biel gi, a ɔɔ hale a hana tɔ̄ a cuuna yena yuɔɔr yenyɔ, di a tɔɔr pɔ Jejura khiro a thaaraaa kēkē nuɔra. ²¹ Gidonɔ a ɔɔ sor le na ɔɔ bɔ̄ ayi: A mi punonake a thar ɔɔ kēkē haraakerake si ma kpɛɛɛ. ²² Di mɔ̄ Jeju kulni a yu a suuraare: Pɛɛr 'lar Ƴ̄ bikher, afi ha pɛ kpɛɛɛ fi; di dapaara kherulee kho kpɛɛ. ²³ Di ɔɔɔke Jeju danɔ kɔ̄tɔ̄nɔ ɔɔ, a yure bel ũdara na tibila jɔɔ di wa-n khɔ̄, di a so ware: ²⁴ Ni tɔ birə gidonɔ khebirrə na khə', si a-n daare; si wi-n maanuuɛ. ²⁵ Ɔɔɔke a tini tibil jɔɔle di wi thur, a luun a fu khebirrə nyɔ̄ di pal ur. ²⁶ Di ga tutugo ɔɔ kpaare paar feu ga bənəəle. ²⁷ Mɔ̄ke Jeju theni le da-n jal, yara yenyɔ n kpaaraare di wa-n hulɛ ayi: Je si buɔɔrarake ya, Davidu Bikuun. ²⁸ Di mɔ̄ a lonɔ cuɔɔr na pi, yaraale pɔɔr wɔɔɔ di bule wi: Ni pɛɛr haar ma punone gelela a na cuu ya? Di wi birsee: Ɔɔ, Kɔ̄tɔ̄n. ²⁹ Di le a tha war yinəna sa so: Mɔ̄ anɔ ha pɛ hani, ɔmɛna ga ha. ³⁰ Di awɔ yi kherre. Si Jeju jɛ kpākpāa war thake du khur ka ayi: Ni jɛ du bure, na-n do tibil n ji thɔ̄ɛka'; ³¹ si mɔ̄ wa theni, dapaara wi mar ɔɔda a be di wa-n wɛɛ ga bənəəle koo. ³² Mɔ̄ke wa theni le, wi kpar kuunike hanani kɔ̄tɛɛbu ɔɔ madaar a pɔnanaa. ³³ Di a weeraare kɔ̄tɛɛbuule si di ɔɔ madaarile na-n mu thumɔ̄ diphā. Di nuɔ ɔɔ kpaare tibil jɔɔle di wa-n so: Sa ɔɔ yi thɛ thake lɔ̄rayel dura kpuraka'. ³⁴ Si jɔfu bu dudaraso wer na-n so ayi: Kɔ̄tɛɛbiisɔɔ kɔ̄tɔ̄ n hanaa fāga di weena kɔ̄tɛɛbii. ³⁵ Di Jeju n ɔɔ kpaare di kɔ̄tɔ̄nasɔra feu na di biisɔra, da-n dur tibila thɛ Juifisɔɔ Thāgba fuɔɔ ɔɔnanɔ, da-n muuna tutugo buɔɔke dɔni yū fāgadaar doda, da-n kpɛɛna khoosɔ duudu feu na tādaraso duudu feu. ³⁶ Si mɔ̄ a yini tibil jɔɔle, buɔ fuure gidonɔ wi thune ɔɔ du ka war, di wa-n puno bā a ho banaake na hanani khekha'. ³⁷ Di le a so ɔɔ kpākpāadarara ayi: Jo jɔɛ, si ju kha na kpɛra'. ³⁸ Ger gi na-n bielne ure dɔni Kɔ̄tɔ̄n ju kharra a thɔna thɔdara wa-n kha jɔ.

10 Agɔri di Jeju we ɔɔ kpākpāadara yuɔɔr yenyɔ a ha wi punone di wa-n weena kɔ̄tɛɛbi hɔ̄hɔlasɔɔ, wa-n kpɛɛna khoosɔ duudu feu na tādaraso duudu feu. ² Thɔ̄thɔna yuɔɔr yenyɔɔ isɔra ha gure: Gacadaar Sumɔ̄ɔke wi-n weni Pɛɛr na ɔɔ ōkuun Ādire, Jaki Jebedee bikuun na Jā ɔɔ ōkuun, ³ Filipi na Bartelemi, Tomasi na Matiaəke dɔni war gbadaar, Jaki Alfee bikuun, na Tade, ⁴ Sumɔ̄ɔke duɔnni gbɛgberɛ tibil, na Judasuke theni Karɔyɔti dura, ke lirenani Jeju. ⁵ Wer dɔ yuɔɔr yenyɔɔke Jeju ɔɔ thɔni a so war thake ayi: Na-n jal thuldaraa pa ga, na-n lɔ̄ Samarudarasoɔ dɔsɔra ga. ⁶ Si ni ka na jala lɔ̄rayel ca wurera bureni a ho banaa. ⁷ Si mɔ̄ ni-n jalni na-n mia ayɛ, ɔɔ n daan di yū Fāgadaar na-n gba fāga. ⁸ Na-n kpɛɛɛ khodarasɔɔ dakha, na-n ure kheso

khirera, na-n cue gbulosɔɔ gbuul ga-n pi, na-n wea kɔ̄tɛɛbiisɔ na faa. Khaar ni 'le, na-n 'laane khaar. ⁹ Na-n gba dɛ a furɔa', na-n gba war di war yura gi a to lokaara'; ¹⁰ na-n furɔ kpakpaar lokaara', na-n gba kēkena yenyɔa', na-n to nefaa ga, na-n furɔ gbuula', gidonɔ thɔ̄daraa teenane haane. ¹¹ Di di kɔ̄tɔ̄ dɔɔraake na lonɔ, a di buurə gi, ni bulene ado tibil hale ke teanani a na tee ni. Ni tɔɔ le nteɛ pa phaphapha gi dana wireeke na theni le. ¹² Si ado na lɔ̄ ɔɔ dɔɔra, ni ɔɔ furɔɛɛ. ¹³ Ado ɔɔ dɔɔ teere kha, anɔ ha ie n bananaa, si ado ɔɔ dɔɔ na tee kha ga, anɔ ha ie n birə nar. ¹⁴ Ɔɔɔke wa-n tee ni-na', di ga do wi-n pɛ anɔ thumu nūu dakha ga, ni the ɔɔ dɔɔrara agibo di dɔɔrara, sa kpɛɛɛ thulākobe anɔ nera. ¹⁵ Sobɔɔr mi so nar, wireeke Thāgba na kulnani tibila, Sɔɔɔmdara na Gɔmɔ̄ɔrdaraa kulike wa 'leni na khur mɔ̄ dulee kul na khurna'. ¹⁶ Si ni hune, banaa ni ho di Ƴ̄ thɔ̄ kpesɔɔ thɔ̄thun; ger gi ni kpɛɛɛ sii kha sa hana helele a ho puusɛ. ¹⁷ Si na-n jɛ du bure tibulala, gidonɔ wa fule ner na jalna kul paar, wa ciil ner na khasa Juifisɔɔ Thāgba fuɔɔ ɔɔra. ¹⁸ Mer na dɔ ɔɔ dɔ̄ wa fule ni na jalna gobanersɔ na fāgadaraso yera, gi mu wi anɔ ha peda na ca kpala dakha. ¹⁹ Si ɔɔɔke wa liirna nini, na-n dɛ mɔ̄ke na muuni, agibo gureeke na sona'. Gure na soni na Ƴ̄ nare ga bɔraalera. ²⁰ Gidonɔ ga do ner na mia ga, si anɔ Thu Thu guke na miuni le anɔ bunɔ na ha ni. ²¹ ōkuun na liirnane ɔɔ ōkūu bunɔ di wa ku; ɔmɛ thure na cuu na ɔɔ bisā. Bisana dakha na ure na tena the na ne na cuu di wa kuur wi. ²² Tibila feu na laar ner, gi do Ƴ̄ i dɔ ɔɔ, si ure na yiranɔ na dana khu paar, ɔɔ na 'le taare. ²³ A wi kpoo nar di biella, ni fuo ca ka di kpura. Si sobɔɔr mi so nar, na kpaar lɔ̄rayel du feu na pi su do mer tibili Bikuun bire Ƴ̄a'. ²⁴ Kpākpāadaar na hale a na kɔ̄tɔ̄ na jɔ ure n dureena', di thɔ̄dara wo na hale a na kɔ̄tɔ̄ na jɔ ɔɔ kɔ̄tā'. ²⁵ Gi daan di wa hun kpākpāadaar mɔ̄ wi-n huunni ure n dureeni, wi hun thɔ̄daraa dakha mɔ̄ wi huunni ɔɔ kɔ̄tɔ̄. Ado wi we ɔɔdaar kuun Beljebul, di mɔ̄ wa ka na we diphā ɔɔ ɔɔdara? ²⁶ Ger gi na-n ma wi kpua', gidonɔ thɛ na hale na ker su do ga yura ga, di thɛ na hale na ha gbul su do wa ji gaaga. ²⁷ Gure mi khe narni pa birə paar, ni ɔɔ gi dahirera tibila n nɛ. Gure ni nienu bɔ̄buunena, ni hulene gi nāsuro. ²⁸ Na-n ma wure n kɔni tomɔr, si wa-n puno thue di wi kuua ga, si ni ka na ma ure hanani punone a na cuu di anɔ thu na anɔ tomɔ na kue bu paar dɔɔra. ²⁹ Wa-n dolɔ 'lomini yenyɔ war be yenyɔaa? Sɔrake biel na puno na ji thunɔ, si agado anɔ Thu tuonaa ga. ³⁰ Anɔ thethɛ yusɔ̄srake Thāgba ther ger feu. ³¹ Ger gi na-n do maar na-n fu na', anɔ the ɔɔ khure a jɔ 'lomɔ̄ jɔjɔjɔ. ³² Ger gi tibil wo tibilike na tuon mini tibulaa yera, mere dakha ma tuure Ƴ̄ Thuraake hanle yūu yera. ³³ Si ureeke bɔ̄ muni tibulaa yera, mere dakha ma bor nteele Ƴ̄ Thuraake hanle yūu yera dakha. ³⁴ Na-n kpɛɛr ha u mi una Ƴ̄ 'laa thura ga. Ma Ƴ̄ Ƴ̄ 'laa ha la', si bajina gi. ³⁵ Gidonɔ mi ure Ƴ̄ per leere bikuunna na ɔɔ thi, bikhenna na ɔɔ ni, kherra na

cc koo ni dakha, ³⁶ di wure doni tibili cɔdara na fien na do cc lālaardara. ³⁷ Ure n naanni cc thi, a cc ni gi, a jɔ mi aa teena ma'; di ureeke n naanni cc bikuun, a cc bikhɛr gi, a jɔ mi aa teena ma'. ³⁸ Di ureeke na-n gbaanni cc kuku thur di heen da-n kpana mara', aa teena ma'. ³⁹ Ureeke n tebanu cc yi, ga ka na buurære, si ureekɛ yi na kanu na bu merera, ɔr na le waa gel. ⁴⁰ Ure tea nuni, mer a tee, di ureeke tea muni, ureeke thɔna muni a tee dakha. ⁴¹ Ure teanu Thāgbaa bobon Thāgbaa bobon teguu, a na 'ler khor Thāgbaa bobonu kha; di ureeke teanu tu saru tu saru teguu, a na 'ler khor tu saruu kha. ⁴² Ureeke na cɛni yɔ ie haarkɛrake na ha ũ kpākpāadaar piɛruke, gidonu merra a-n kpa du do ger dɔ kɔkɔ, sobɔr mi so nar, nte na 'lee cc kha'.

11 Ɔbɔkɛ Jeju kɔkɔ duru kɔ kpākpāadara yɔr yenyɔ thēeke pi, a ther le a jal da-n duru tɔbla da-n muna wɛ Thāgbaa thumu awi dɔɔra. ² Jāake wɛ kɔkɔ funi a to khaura, a niere thɔmaake Kirisiti n cɔuni, di a thɔna kɔ kpākpāadara wɛ jala bulenee ayɛwɔkɔ: ³ Fer dɔ ureekɛra na unani yaa, agibo dɔ sa-n piɛr tu kpu? ⁴ Di Jeju birse wi: Ni kera birɛ a sɔ Jana gurɛke ni-n niɛni na gurɛke ni-n yɛni. ⁵ Yaraso n yɛrɛ, nɛ kuɛ-daraso n sar bɔkɔkɔ, gbulosɔkɔ gbuul piɛrɛ, di nuraso kherre, di khesɔ n ure di wɛ the khirera, di bɔdara niere Thāgbaa tutugo bɔkɔ thumu. ⁶ Si gi da ureraake ma doronu nɛ baradaa ga. ⁷ Ɔbɔkɛ tɔblaake kɔni na pi, Jeju mar da-n mu tibil jɔkɛ Jāadara aa: Anye ni kɔkɔ ka jal bəənnə a hun? Poo balāsuke jɛ n khəəfəni gi ya? ⁸ Di anye ni kɔkɔ jal yi? Kuunike n tɔni kēkē bɔɔ gi ya? Ni hɛnɛ wo wureeke n tɔni kēkē bɔna fāgadaraa cɔ wɛ-n ha. ⁹ Di anye ni kɔkɔ jal yi? Thāgbaa bobon gi ya? Mi so nare, sobɔr gi, biɛlɛke jɔni Thāgbaa bobon gi. ¹⁰ Jāada dɔ gurɛ kherani kɛr Thāgbaa seberaake ayi: "Hɛnɛ, mer Thāgba thɔna ũ thɔthɔ, di na kuul fi yɛ, a gbɛɛri fi huɛ aft yɛ kuul." ¹¹ Sobɔr mi so nar, wure feuraake khɛra n kɔni thɔthun, biɛl na hale a ur a kɔtɔ a jɔ Jā Batusitu kpuraka'. Si ure kanu do dabuu fuu yū fā-gadaaru dura, a kɔtɛnɛ a jɔ Jā. ¹² A funa Jā Batusitu bɔkɔ a dana nenɛke, wɛ-n pɛrɛ fāga di wa-n lɔ yū fāgadaaru dura, di wure n piɛrni fāga, wɛr hɛna. ¹³ Gidonu Thāgbaa bobonasɔ feɛ na jɔfu, gi kɔkɔ mure Thāgbaa so a dana Jāa kɔkɔ. ¹⁴ Di ado ni yaale ni tu gi, ɔr dɔ Elura teanani a una. ¹⁵ Nteke hanani nūu di nuna, dɔ a na-n pɛ nūu. ¹⁶ Ana ma cuna nɔdaraake diphā ya fe? Wɛ hure bisanasɔkɛ n tɔni yatɔkɔ, di wa-n we awi 'walākhasɔ di wa-n so: ¹⁷ Si kɔkɔ unɛ bul nɛrɛra, si na kɔkɔ sa ga, si kɔkɔ khure nɛrɛra, si na kɔkɔ ba'. ¹⁸ Gidonu Jā kɔkɔ unɛ, aa-n kɔkɔ kho dɔkora', aa-n kɔkɔ yɔ thɔa', di wɛ jul sa yi: Kɔtɛbbuu hanaane. ¹⁹ Di mer tibili Bikuun ũ wo, a thɛ mi-n kho, a thɛ mi-n yɔ, di wɛ jul wo sa yi: Hɛnɛ, kūu kēkɛbi gi, a dona ta yɔn, war gbadara na sopugodaraa kuun gi. Si gurɛke Thāgbaa kpɛsɛ n cɔuni n ninane di sobɔr har kpɛsɛrɛlee pa. ²⁰ Le Jeju ma da-n phaani dɔsɔkɛ a kɔkɔ cɔurɔni kɔ kɔ kpa thɔsɔ kɔkɔ, gidonu ha

debire na kɔkɔ hala', ayi: ²¹ Ga puu fare Korajɛ du, ga puu fare Bɛcala du, gidonu ado kɔ kpa thɛke cɛni anu thɔthun kɔkɔ cɔurɛ mɛ Tur na Sidɔ dura, wa kɔkɔ māa debire haar kekeke, si na to bɔkɔ na bulna thoo. ²² Ger gi di ũ so nar: Wireeke Thāgba na kulnani tɔbla, Turdara na Sidɔdaraa kulɛke wa 'leni na khur mɔ anu kul na khurna'. ²³ Si ferɛ Kapernayum du, Thāgba na khɛi fer na jɔunna yū ya? Ɔ'ə, Thāgba na gbumo fer di fa thu khɔdi du. Gidonu ado kɔ kpa thɛke kɔkɔ cɛni aft pa Sɔdɔm gi kɔkɔ cɔu, ga dor a na kɔkɔ hale na dana nɔ. ²⁴ Ger gi di ũ so nar: Wireeke Thāgba na kulnani tɔbla, Sɔdɔdaraa kulɛke wa 'leni na khur mɔ anu kul na khurna'. ²⁵ Ga bɔkɛra Jeju gba thumɔ da-n mu ayi: Thure, mi-n fuɔr fer, ferke doni Kɔtɔn thāgbara yū na thura, gureraake fi kɔkɔ kerni thɛsɔkɛra kpɛsɛdarara na thɔ jɔnana, sa gba gi a nuna bisā bii. ²⁶ Ɔ Thure, fer gi kɔkɔ da haar di fi cɔu mɛ. ²⁷ ũ Thi gbaar thɛ feɛ a du mi nyɔkɔkɔ, si tibil na jɛ Bikuun saagado Thure gaaga, di tibil na jɛ Thure dakha saagado Bikuun gaaga, saagado wo Bikuunna ɔr yaale a nɔrɔ n taa ga. ²⁸ Ni una merera, nɛrɛ feɛuke n tɔkɔni ke n heenɛni dakha heendaake dɔbarɔni, di ma ha nɛr hure. ²⁹ Ni tɔ kpeleleke doni ũ-da, di ni tɔ ũ durɔ, gidonu helele fuldaar na ha jodaar ha mi, di na 'ler hure anu hara. ³⁰ Gidonu ũ kpeleleke ma to nuni, gi habare; di ũ heendaake ma heen nuni, ga dɔbɔra'.

12 Ga bɔkɛra Jeju n kɔkɔ ka a lɔ ju lɛra hur wire. Di kɔmɛr kɔkɔ fure kɔ kpākpāadara, di wɛ mar a 'laa kha jɔ di wa-n kho. ² Di mɔ jɔfu bu dudarasɔ yi gɛni, wɛ suuraare ayi: Hɛnɛ, aft kpākpāadara n cɔurɛ gurɛ jɔfu yɛni gi-n sāsɛrɛ hur wire. ³ Di Jeju birse wi: Na kɔkɔ yɛ Thāgbaa sebera gurɛke Davidi kɔkɔ cɔuni, Ɔbɔkɛ kɔmɛr kɔkɔ fuɔni ɔr na wureeke a kɔkɔ hanani kha gaa? ⁴ Mee a kɔkɔ luɔn Thāgba fuɔr cɔkɔ a gba buruuke wɛ-n hanu Thāgba di wɛ kho, sɔrake kɔ thɛthɛ na tɔblaale a kɔkɔ hanani kha na kɔkɔ hana huɛ a na kho ga, Thāgbaa gbɔdara dɔbaraada gi. ⁵ Di na ba yi gi jɔfu sebera wo, mɔke Thāgbaa gbɔdara n cɔuni Thāgba fuɔr cɔkɔ gurɛ di wa-n kuɛ hur wire, si wa-n 'le soraa gaa? ⁶ Di mi ka so nare ukhaake kɔtɔnani a jɔ Thāgba fuɔr cɔkɔ hake. ⁷ Ado ni kɔkɔ jɛrɛ thumuruke kur, ke sɔni Thāgbaa sebera ayi: "Ɔɔ donane mer Thāgba n yaal, ga do bonu jir ga" na kɔkɔ heen wureke na hanani dɔa sora'. ⁸ Gidonu mer tibili Bikuun dɔnɔn Kɔtɔn hur wirerarake. ⁹ Si Jeju ther le a gba jal lɔ awi Thāgba fuɔr cɔra. ¹⁰ Di le a yi kūu biɛlɛke nyɔkɔ khini. Si gidonu wɛ-n yaale huɛ wɛ pɛr Jeju sor, wɛ buleele ayi: Hur wire teenane kho kpɛrɛ ya? ¹¹ Di a birse wer: Umɔkɔ tibil nɛrɛra, ado a hana bana biɛl 'lɛ'lɛ'lɛ di ji kɔkɔro hur wire, a na halɔu na tɔə? ¹² Di tibil na khur the nɔ a jɔ banaa fiɛə? Di ger gi hur wire teena bɔ cɔurɛ. ¹³ Di le a so kuunnaale ayi: 'Laane aft nyɔ, di 'laa du do gi kpɛrɛ a ha mɔ ũ nyɔ hanu. ¹⁴ Di jɔfu bu dudarasɔ ther di wa-n guur kha mɔ wa funi si na ku Jeju. ¹⁵ Di Jeju niere gele a faa paarle

sa the. Di tibil jɔɔɔ kɔɔ kpaaraare, di a kpeere khodara feɔ; ¹⁶ si a-n kpākpāa ware du khur ka ayi, wa-n so nte unu dona'. ¹⁷ Gi do mē thimurike Ejaɔ kɔɔ muɔi dā oti: ¹⁸ "Hune, ɔɔ duɔn thōdaarlike mer Thāgba phiirni, ure mi-n nanu gi, a lō mer haar kpe. Ma pieraare i Thu, di a na muere ful saru tibil caar feura. ¹⁹ A na bana thī banaa ga, a na hulā', di tibil bɛɛɛ na ni kɔɔ di buɔɔ dakha ga. ²⁰ A na kha jumūuke hanu kpele kpele na fa ga. A na khi-ir dakha lāphā pōkɔɔ n dɔɔnake isi haara', phaphapha a cuɔ ful saru gi kə. ²¹ Di ɔɔ tibil caar feɔ na-n pe nūu." ²² Le wɛ kpa kuunike kōtēebuɔ cuɔni di do nɔ madaar a yaarna a pɔna Jejura, di wee kōtēebuɔ a faa, di nɔ madaarlike muere nuɔ da-n yina diphā. ²³ Di nuɔ kpaare tibil jɔɔɔ feɔ di wa-n so: Di ɔɔ ba dɔ Davidu Bikuunna yaa? ²⁴ Di ɔɔɔɔɔ jɔɔɔ bu dudara nɛni gele, wɛ sor ayi: Kuunike na-n wee kōtēebiɔ saagado na Beljebulike dɔni yuu kōtēebiɔraa fāga gaaga. ²⁵ Mō Jeju jɔni awi kpiɛ, a so ware: Fāgadaar di wo fāgadaar duke n tuneneni a bir da-n kena dɔbara, a na wɛɛɛ; di du wo duke agɔbo, cuɔɔ wo cuɔɔɔɔ tuneneni a bir da-n kena dɔbara, ga puno na julā'. ²⁶ Di ado Satā na wee Satā, a tɔne a bir da-n kena dɔbara, mō kɔ fāgadaar di na fu si na jul? ²⁷ Di ado mere Beljebuli fāga mi-n gba di ma-n weena kōtēebiɔ, si anu bisāɔɔ amee i wɛ-n gba di wa-n weena wɛ? Di ger gi anu thethee bisāɔɔra na duɔn anu so kuldara. ²⁸ Di ado mere, Thāgbaa Thu mi-n gba di ma-n weena kōtēebiɔ, ga dor Thāgbaa fāgadaar do dā ner mē diphā. ²⁹ Mō tibil na fu si na lō na fāga kūu khɛ kɔ na taaraa thēɔɔ, saagado kūu khulera a kɔɔ fu bo a lə? Ado a punoo bo diphā, ger a na taaraa thē feɔ cuɔɔ. ³⁰ Ure na-n hanu kha na merēa', iɔa a-n bo, di wo ure na-n bulo mini si kpa ga, ɔɔ n bɔbulane gi. ³¹ Ger gi di i so nar ayɔɔɔ: Thāgba na faare sopugo caar duɔu feɔ na i kuɛ caar duɔu feɔuke tɔbɔla n cuɔni a na-n ha wɛ, si ure na kuɛani Thu Phuu i, Thāgba na faa ga sopugo caale kpuraka'. ³² Di tibil wo tibilike na miɔni thumu puu na pe mer tibili Bikuunna, Thāgba na faare ga sopugo caale na haa, si tibil wo tibilike na miɔni thumu puu na pe Thu Phuurə, Thāgba na faa ga sopugo caale kpurake na haa, di nenē kɔɔɔ gi, di kɔɔraake na unani ga. ³³ A ni-n kpiere thuru kɔɔɔ, oti kɔɔ bi n kɔɔ. A ni-n kpiere thuru puurore, oti kɔɔ bi n puuro. Gidonu be wɛ-n jina thuru. ³⁴ Ner sikori bisɔ, mō ner na kɔɔ punona na mu thumu buɔ, puu ca ure ni thuni puuro? Gidonu gure henɔ buɔ, ger nuɔ n mu. ³⁵ Tu buɔ n tire dabuɔ kɔ thī buɔ. Di tu puu n tire dapuu kɔ thī puurə. ³⁶ Mi so nare, wireeke Thāgba na kulnani tɔbɔla, thumu mɔkɔkɔ tɔbɔla kɔɔ muɔi wa ther ger feɔ na ha wɛ. ³⁷ Gidonu afi thumu na cuɛ sor di ga hel far, di afi thumu na cuɛ wo di sor na heen fi. ³⁸ Le lkhaa jɔɔɔ durdara na jɔɔɔ bu dudarasɔ hana thumur a so Jejura ayɔɔɔ: Durdaar, si-n yaale fi cuɛ nɔ kpa thī bɛɛɛ si yi gi. ³⁹ Di birse wi: Nīdaraake puuroni thake, ke faani awi Thāgba, n yaalelake nɔ kpa thī, si nɔ kpa thī kpi na

bir na yi saagado Jonasi Thāgbaa bobonida gaaga. ⁴⁰ Gidonu mō Jonasi kɔɔ cuɔni wire yēther na dɔtɔne yēther thū kōtɔ buɔ, ɔmē mer tibili Bikuun na cuɔ wire yēther na dɔtɔne yēther thuke buɔ. ⁴¹ Wireeke Thāgba na kulnani tɔbɔla, Nunɔɔdara na ure na the khirera nakha nīdaraake, di wer na heene wɛ sor, gidonu wɛ kɔɔ debire haar ɔɔɔɔ Jonasi kɔɔ mu wɛni Thāgbaa thumu. Si ni ka hune ukhaake kōtɔnani a jɔ Jonasi hake. ⁴² Wireeke Thāgba na kulnani tɔbɔla, kher fāgadaarlike kɔɔ hanu wi phā paar nyōbulana na ure na the khirera nakha nīdaraake, di ɔɔ na heene wɛ sor. Gidonu ɔɔ, thi khu paar a kɔɔ the a pɔ a pe Salomō kpeɛ nūu. Si ni ka hune ukhaake kōtɔnani a jɔ Salomō hake. ⁴³ ɔɔɔɔ kōtēebu hōhɔɔ n thenu tibillə, a-n jaal da-n kpaar bē kparaara, da-n yaal kāke a na toonu na hur, si aa-n yi gi kpiɔ'. ⁴⁴ Agɔɔi a-n sor di yi: Ma kerre na bir i cɔ kāke mi kɔɔ thenu. Ado a pɔ dā a yi cuɔɔɔɔ di do dakhu, di wɛ kpaɔ sa gbɛɔ thī feɔ buɔɔɔ, ⁴⁵ le a-n jal diphā mē di kpa kōtēebi kpiɔɔ wo makonyɔkɔ n huɔɔni di wɛ jɔɔ, di wɛ pɔ a lō a too le. Di mō ga hanu tibilləle pɔpu paar, ga ka na puurore na jɔ caca fu paar. Mē ga ha gure na nīda puu ca yure. ⁴⁶ Mō Jeju hanu da-n muɔna tibil jɔɔɔ, kɔ ni na kɔ ɔkūu buɔɔɔ pɔɔ a jul phiilo, di wa-n yaal wɛ muɔna. ⁴⁷ Di ukha suuraa: Hune, afi ni na afi ɔkūu buɔɔɔ hale phiilo a yaal wɛ muɔna fi. ⁴⁸ Di Jeju birsee ayi: Ame n duɔn i ni, na i ɔkɔna, na i ɔkherɔ? ⁴⁹ Agɔɔi di 'laa nyōɔ kɔ kpākpāadararasɔ sa so: Ni ye ke i ni na i ɔkɔna. ⁵⁰ Gidonu tibil wo tibilike n cuɔni i Thuke hanu yūu tuur, ɔɔ duɔn i ɔkuun, na i ɔkher, na i ni.

13 Ga wiilera Jeju kɔɔ the cuɔɔ a too mur kɔɔra, ² di tibil jɔɔɔ gbɛɔ puɔraa a der, di ger gi di juun a too gboroona, si di tibil jɔɔɔ too mur nɔ nuɔra. ³ Di a mu wer thumɔa jɔɔ na sokpaa. A so ware ayi: ⁴ Bi jaldaar gi, a the da-n jal be. Di mɔna a-n jalni, yē bi jire huera, di 'lominə pɔ uul. ⁵ Ye ji wo bokanana, ka thi nuun na jɔɔna', a phu dapaara kɔɔ, gidonu ga ju muu a hulə'. ⁶ Di ɔɔɔɔ wire phani, di utɛ hē, gi ɔ'ɔɔɔ a khi, gidonu ga yi ne gɔ paara'. ⁷ Ye ji wo ka uu hanu, di uu ur a sulā gi. ⁸ Ye ji thi buɔra a phu a bī, bi bɛɛɛ n buɔ di hana be tamaa, lkha kpalāther, lkha kpele yuɔɔ. ⁹ Ntēeke hanani nūu, dɔ a na-n pe nūu. ¹⁰ Di kpākpāadara tɔɔ pɔ Jejura a bulee: Mōgido di fa-n mu-na wɛ sokpaa? ¹¹ Di birse wi: Ner Thāgba kɔɔ ha ni je thī gbulsɔkɔ dɔni yū fāgadaar doda, si we wer Thāgba na ha wa'. ¹² Gidonu ureeke hanani thē, Thāgba na bire na haa na deburɔ, di na hana gi di ga ju jɔɔ; si ureeke na hanani thūa', Thāgba na tiirəerake phubi gureekera a hanani. ¹³ Ger dɔ kuru di ma-n muɔna wɛ sokpaa; gidonu wɛ-n hune si wa yi ga, wɛ-n pe nūu si wa-n nia', di wa ju kuru dakha ga. ¹⁴ Di awɔdara Thāgbaa bobon Ejaɔ kɔɔ mu thake ayi: "Na-n nɛɛ wer buɔɔɔ na anu nū, si na ju kuru kpuraka'. Na-n hune wer buɔɔɔ na anu yi, si na yi gi kpuraka'. ¹⁵ Gidonu

tūbulaake ha debire a dibi; wɪ sɔbrɛ awɪ nū ka, a khaan dakha awɪ yi, anaa ga hor wa yɪ ger na awɪ yi, a na nɪe na awɪ nū, a na juna kuru na awɪ bɪ, a na ker na bir mar, dɪ mer Thāgba na kɛɛ wɪ.”¹⁶ Sɪ gɪ da nar, gɪ-donɪ ner n yɪ ger dɪ nɪ nɪ ger dakha.¹⁷ Sobɔr mɪ so nar, Thāgbaa bobona na tu sarasɔ kɔkɔ kɔkɔ yaale wɪ yɪ gurɛkɛra nɪ-n yɪnɪ gurɛ, sɪ wa kɔkɔ yɪ ga, wɪ nɪena dakha gurɛkɛra nɪ-n nɪenɪ gurɛ, sɪ wa kɔkɔ nɪ ga.¹⁸ Dɪ ger gɪ nɛrɛ, nɪ pɛ nūu gurɛ dɔnɪ bi jal sokpaa kɪrra.¹⁹ Urɛ n nɪenɪnɪ yū fāgadaaru dɪ thɪmu sɪ aa-n jɪ kɪrua’, ɔr huɔn hu nɔk ka be kɔkɔ jalnɪ, dɪ do Satā n puɔn, dɪ tiir beele kɔkɔ jalnɪ kɔ hara.²⁰ Ukha n ho boka thu ka be jalnɪ, a-n nɪɛrɛ Thāgbaa so dɪ tu dapaara na dau,²¹ sɪ aa-n sɪ gar dɪ yɪ nɛ gɔ paar kɔ hara ga, kɔkɔ gbe a-n pɛr gar dɪbara; dɪ kɔkɔke nɪwɛ na kpoore n danɪ, dɪ do Thāgbaa soolera dɔ kɔkɔ dɪ do dapaara a faare ha pɛrɛ.²² Ukha n nɪe Thāgbaa so sɪ dɪ do a hure ka uu hanɪ sɪ be jallɔ, sɪ dɛr kɔkɔkɛra na lɛle thɪ kɛrɛrɛ fililɛle, gele n urɛ dɪ sulā Thāgbaa so dɪ ga-n puno na se bə’.²³ Urɛ n nɪenɪnɪ Thāgbaa so dɪ jɪ kɪru, ɔr huɔn thɪ buɔ ka be kɔkɔ jalnɪ dɪ do a-n ser be: Bi bɪel n ser tamaa, ɔ kpalāther, ɔ kpelɛ yɔrɔ.²⁴ Dɪ a so warɛ sokpa kɛru wo ayɪ: Yū fāgadaaru dɪ gɪ hure kuunike jalnɪ ju bi buɔ kɔ kɔ.²⁵ Sɪ kɔkɔke tɪbɪla n daarnɪ, kɔ lālaardaar pɔr a jal yaya a pɛr jɔraale sa kɔ.²⁶ Dɪ kɔkɔke jɔ phuni a ɪ a pemi dɪ ga-n bɪ, wɪ yurɛ dakha yaya.²⁷ Dɪ kɔdaar kuuni thɔdaarsɔ kɔ a bulee: Kɔtɪn, ga do ju bi buɔ fɪ jal aftɪ laa? Sɪ ka yayasɔkɛ the le? ²⁸ Dɪ birse wi: Lālaardaar cɛ thɛɛle. Dɪ thɔdara bulee, dɪ fɪ-n yaale sɪ jala phurɛ yayasɔra ya? ²⁹ Dɪ birse wi: Kpei, a nɪ yɪ nɪ phurɛ yaya, na phurnanɛ ju buɔ.³⁰ Nɪ sɛ gar, gɪ gbɛbɪ gɪ khɔ bɪel-bɪel, phaphapha gɪ dana ju kha kɔkɔ. Dɪ a ju kha kɔkɔ dā, ger ma sor ju khara: Nɪ kɔkɔ phurɛ yaya bo a le gɪ dera gbulona gbulona wɪ thii, sa kha jɔ a uro ɪ thuna.³¹ Dɪ Jeju so warɛ sokpa kɛru wo ayɪ: Yū fāgadaaru dɪ gɪ hure seneve bireeke kuun kɔkɔ gbanɪ a jal kɔ kɔ.³² Thur bireeke ‘lunoni a jɔ be feɔ gɪ, sɪ kɔkɔke a phuni pɪ, a-n kɔtɪnɛ dɪ jɔ thur bii feɔ dɪ ɪ dɪ do thuru, dɪ ‘lominɔ n pɔ a na tel kɔ jɛsɔra.³³ Dɪ a so warɛ sokpa kɛru wo ayɪ: Yū fāgadaaru dɪ gɪ hure taburɪke kher kɔkɔ gbanɪ a muu buru mɪ nyɔkpɔ khaa yɛtherra, phaphapha dɪ buru mɪ boloola feɔ bɔ.³⁴ Gelesɔ feɔ sokpaa Jeju kɔkɔ muna tibil jɔkɔ. Aa-n kɔkɔ muna wɪ saagado sokpaa gaaga;³⁵ dɪ mɛ gurɛ Thāgbaa bobon kɔkɔ muna na dā oti gɪ sor: “Sokpaasɔ, mer Thāgba na-n muna. Ma murɛ thɛsɔkɔke kɔkɔ keranɪ kɛkɛke a funa thɪ ti kɔkɔ.”³⁶ Agɪpɪ Jeju faare tibil jɔkɔ sa lɔ cɔkɔ, dɪ kɔ kɔ kpākpāadara tɔr puɔraa sa suura: Mɪnɛ sɪ yayaakera hanɪ kɔkɔ sokpa kɪr.³⁷ Dɪ birse wi: Urɛkɛ jalnɪ ju bi buɔkɔle, mer tibili Bikuun gɪ.³⁸ Lɛ dɔnɪ tɪbɪla feɔ thuraake. Ju bi buɔ dɔnɪ yū fāgadaaru dɪ bɪsāsɔ; sɪ yaya dɔnɪ puu cuu hɪdaaru bɪsāsɔ.³⁹ Lālaardaarɪke jalnɪ, Satā gɪ. Dɪ ju kha kɔkɔ dɔnɪ thukɛɛ pɪ buɔ. Ju khadara dɔnɪ Thāgbaa thɔthɔdaar thusɔ.⁴⁰ Dɪ mɔ wa khunɪ yaya a na thii, mɛ ga ha

thɪkɛɛ pɪ buɔ dakha.⁴¹ Mɛ mer tibili Bikuun na thɔ ɪ thɔthɔdaar thusɔ, dɪ wa tiir ɪ fāgadaaru dɪra wɪrɛ feɔkɛ n cuenɪ tɪbɪla dɪ wa-n bara, na wɪrɛ n cuenɪ sop-ugo,⁴² a na duurna wɪ dɔkɔraake juɔkɔnɪ dɪ ka buɔ na faa, ka wa buɔ wa-n yurna nyuma.⁴³ Liir dɪphā tu sarasɔ na-n carā awɪ Thu fāgadaaru dɪra mɔ wire n caranɪ. Ntɛkɛ hananɪ nūu dɪ nuna, dɔ a na-n pɛ nūu.⁴⁴ Yū fāgadaaru dɪ, gɪ hure lɛle thɛkɛ keranɪ kɔkɔ. Dɪ tibilike ye gɪnɪ, a-n kerore sɪ dɪ jal na dau, dɪ dolɔ thɛ feɔkɛ a hananɪ dɪ thena lɛɛle.⁴⁵ Yū fāgadaaru dɪ wo, gɪ hure yayabɪdaarɪke hanɪ dɛ yaallɔ.⁴⁶ Dɪ kɔkɔke a yɪnɪ dɛ bireeke khiinoni the nɔk ka, a-n jaal dɪ dolɔ thɛ feɔkɛ a hananɪ dɪ thena dɛ bireele.⁴⁷ Yū fāgadaaru dɪ wo, gɪ hure thɔ pherdaake wɪ dunanɪ lanyuɔnna, dɪ fu thɔ caar dɪdɪ.⁴⁸ Dɪ kɔkɔke gɪ hini, thɔ pherdara n halɛ thena gɛgerena, sa too a phiir gurɛ buɔkɔnɪ a pɛ dau, sa duurna gurɛ na buɔkɔnɪ a faa.⁴⁹ Mɛ ga ha thukɛɛ pɪ buɔ. Thāgbaa thɔthɔdaar thusɔ na una na lee tu puusɔ tu sarasɔ thɪthun,⁵⁰ sɪ na duurna wɪ dɔkɔraake juɔkɔnɪ dɪ ka a na faa, ka wa buɔ wa-n yurna nyuma.⁵¹ Nɪ jure kuru gɪresɔra feɔ dɪphā gaa? Dɪ wɪ tu: ɔkɔ, sɪ jure kuru.⁵² Dɪ a so warɛ ayɪ: Ger gɪ jɔfu durdaar wo jɔfu durdaarɪke ‘lenɪ dureeke dɔnɪ yū fāgadaar do-da, a hor cɔdaar kuunike n tenɪ kɔ lɛle thuna thɪ phana na thɪ tuna.⁵³ Kɔkɔke Jeju muna ga sokpasɔkɛ pɪ, ger a urɔ le a jal.⁵⁴ Dɪ a kerɛ bir kɔ kɔ dɔkɔ, a ma da-n dur tɪbɪla thɛ Juifisɔ Thāgba fuɔr cɔra, dɪ mɛ nɔk kpaa wɪ dɪ wa-n so ayɪ: Ka kɛsɛ caake na kɔ kpaa thɪ caake a-n cuunɪ the? ⁵⁵ Ga do ɔr dɔnɪ thur khaadaaru bikuunaa? Ga do kɔ nɪ wɪ-n we Marɪaa? Dɪ ga do Jaktɪ, na Jojɛftɪ, na Sumɔ, na Juudi dɔ kɔ ōkuunsɔaa? ⁵⁶ Dɪ kɔ ōkherɔ feɔ wo na ha kha na sɛrɛaa? Dɪ ka a yɪ gelesɔra feɔ? ⁵⁷ Dɪ mɛ wɪ beesuu. Dɪ Jeju so warɛ ayɪ: Paar feɔ Thāgbaa bobon na-n ‘lee curɛ, saagado kɔ dɔkɔ na kɔ kɔ gaaga.⁵⁸ Dɪ aa-n cuu le kɔ kpaa thɛ jɔa’, gɪdonɪ wa-n pɪe haara’.

14 Ga kɔkɔlɛra ɛrɔkɔdɪ fāgadaar buu kɔkɔ nɛ mɔ Jejuu i the n kpaarnɪ, a so kɔ thɔdarara ayɪ: ² Jā Batisɪtu gɪ, ɔr urɛ a the khirera, ger gɪ dɪ puno da-n cuu ga kɔ kpaa thɛsɔkɔle. ³ Gɪdonɪ ɛrɔkɔdɪra kɔkɔ fure Jā a li a to khaura. A cuurɛ thale gɪ da ɛrɔkɔdɪraake dɔnɪ kɔ ōkuun Filipii kher. ⁴ Gɪdonɪ Jā n kɔkɔ suuraare dɪ yɪ: Ga teena dɪ fa tee aftɪ ōkuuni kher na hea’. ⁵ Dɪ a-n yaale a kuu, sɪ dɪ do tibil jɔ dɔ kɔkɔ dɪ maar na-n fuu, gɪdonɪ wɪ-n huɛnɛ Jā dɪ do Thāgbaa bobon. ⁶ Sɪ wireeke wɪ kɔkɔ kɔnɪ ɛrɔkɔdɪ, ga wiile daan dɪ wɪ hana fetɪ; le ɛrɔkɔdɪ bikhɛr lɔ da-n sa bina wɪrɛraake wɪ wenu thɪthun, dɪ gɪ kɔkɔ dar ɛrɔkɔdɪra; ⁷ dɪ mɛ a kɔkɔ ulfɛ ayɪ, una haare thɛ wo thɛkɛke a na bɪelnɪ. ⁸ Dɪ kɔ nɪ kɔkɔ tɔrɛ pɛr ayɪ ayɛ: Pɛ mɪ kɪr dapaara Jā Batisɪtu yu kpɛkperɛ biro. ⁹ Dɪ haar n kɔkɔ helle fāgadaarɪle, sɪ gɪdonɪ kɔkɔ ulfɛle na wɪrɛ a wenu fetɪra dɔ kɔkɔ, dɪ so ayɪ, wɪ hanaa. ¹⁰ Dɪ a thɔnɪ khaura dɪ wɪ jal a ku Jā a kur yuu. ¹¹ Dɪ wɪ gbaar yuura a pɛr kpɛkperɛ biro a pɔna ha khebɪr, dɪ khebɪr

gba jalna ha ƙƙ ni. ¹² Di Jāa kpākpāadara pɔr a gba khire a du, sa jal a miε Jeju. ¹³ Ɖɔɔƙe Jeju niεni gele, a faare sa gba gborɔ a the le, a jal dikhāa pa bəənnə, di tibil jɔ niεre a the dɔɔra a kpaaraa na nε. ¹⁴ Di ɔɔɔƙe a-n theni gboroona, a yre tɔbɔlaale tātātā di wa-n kuɔ buɔ, di a kpεere awi khodara. ¹⁵ Ɖɔɔƙe di dɔɔrni, kpākpāadara tɔr puɔraa a suuraa: Paarukera si hani bəənnə gi, di ƙƙ 'lire kar. Bilane tibil jɔɔkera, wɔ jal di biisɔra, wɔ the dɔkɔ wɔ kho. ¹⁶ Di Jeju birse wi: Ga teena wɔ ƙɔna ga, nεrεε thethe n hana wɔ dɔkɔ wɔ kho. ¹⁷ Di wɔ suuraa: Sa hana thē saagado buru yemɔ na thuma yenyɔ dɔbara gaaga. ¹⁸ Di a sor: Ni gba ena ha mi. ¹⁹ Di a sor tibil jɔraalera wɔ ƙƙ ka huɔn hani. Di a gbaar buru yemɔulera na thuma yenyɔɔle, a gba yε yū sa biε Thāgba per. Si agɔri, di kuur burura a ha kpākpāadara, di kpākpāadara gba tɔne tibil jɔɔle. ²⁰ Di wer feɔ biεbiεl ƙƙ khor a hi phi, si wɔ gbaar daku-ruuke wɔ tɔneni sa si, di hi kpona yuɔr yenyɔ. ²¹ Si wɔre ƙƙ khɔni, wɔ thɔɔre kona gɔlanɔ yemɔ, si wa ther khera na bɔsana a pɔra'. ²² A gele pi dapaara, Jeju tɔr ƙƙ kpākpāadara per, di wɔ lɔ gboroona wɔ kuɔluɔ yε wɔ iir gī iiro, ɔɔɔƙe a na-n bulani tibil jɔɔle. ²³ Di ɔɔɔƙe a bulani tibil jɔɔle pi, a gbaar jal juun gɔɔɔɔna dɔbara a biε Thāgba. Di ɔɔɔƙe di dɔɔrni, a hale dɔbara. ²⁴ Si gborɔ 'lire ha mur ƙ thīthun, di nyuɔn ubi di ga-n be gborɔole, gidoni jε wɔ telē. ²⁵ Di ɔɔɔƙe di n lɔrni wulle, Jeju gbaar da-n ƙƙ kpākpāadarara da-n ur mur ƙ nyuɔnna yū. ²⁶ Ɖɔɔƙe wɔ yɔni da-n ur nyuɔnna yū, maar fule wer di ka, di wɔ sor aa: Khīdidaar ga do. Di gidoni maar fule wer, wɔ mar di wa-n hulē. ²⁷ Di Jeju so war dapaara ayi: Ni pier 'lar mer Jeju gi, na-n do maar n fu na'. ²⁸ Di Pier birsee: Kɔtɔn, ado fer gi, ɔ mar ī ur dakha mer nyuɔnna yū ī ƙƙ far. ²⁹ Di suuraa: lna. Di Pier the gboroona a ur nyuɔnna yū da-n jal Jejura. ³⁰ Si mɔ a yɔni jε di ga-n the na fāga maar fuure, di a mar da-n muɔ nyuɔnna a hulē aa: Kɔtɔn, taa mi. ³¹ Di dapaara Jeju 'laa nyɔɔ fuɔ sa suuraa: Fer ha pε 'lūdaar, mɔgidɔ di fa-n baalɔ? ³² Di ɔɔɔƙe wɔ loni gboroona jε kurre. ³³ Di wɔre hani gboroona pɔr a gburɔku, di wa-n fuɔr Jeju di wa-n sona aa: Sobɔr gi, Thāgbaa Bikuun fi do waa gel. ³⁴ Di ɔɔɔƙe wɔ ƙƙ iirni iiro pi, wɔ jaal a dā Jenejareti khura. ³⁵ Di ɔɔɔƙe tɔbɔla paarulera jɔni Jeju, wɔ thɔnane thumia paar feɔ ga bənəəle. Di wɔ kpar khodarasɔ feɔ a pɔnanaa. ³⁶ Di wɔ-n phuuruure a ha ni huε una-n thar ƙƙ kēkē nɔrarake dɔbara dɔɔɔm. Di wɔre feɔuke ƙƙ thaaraani, awi kho kpεere.

15 Le jɔfu bu dudaraso na jɔfu dɔrdarasɔ the Jeru-jalem a ƙƙ Jejuu pa a bulee: ² Mɔgidɔ di aft kpākpāadaraso na-n kuε asi mama kɔtɔɔso? Gidoni a wa kho dɔkor, wa-n phuɔl awɔbara ga. ³ Di birse wi: Si nεre dakha, mɔgidɔ di na-n kuε Thāgbaa jɔfu di do anɔ mama kɔtɔɔso so huɔn dɔ kuru? ⁴ Gidoni Thāgba sor ayi: "Na ƙƙ aft thi na aft ni" di "ado nte nur ƙƙ thi, a ƙƙ ni gi, wɔ kuɔ." ⁵ Si ner n yɔ: Ureεke na sɔni ƙƙ thura

agɔbo ƙƙ nura nayi: Thēεke ma ƙƙ ha funna gi bul fi, ger mi gba di do Thāgbaa khaarda; ⁶ wa tibilile na hana a cu ƙƙ thi na ƙƙ ni bā; di do mē anɔ mama kɔtɔɔso so cu Thāgbaa so di debi do mɔɔ thē. ⁷ Ner bɔne yenyɔdara, sobɔr Thāgbaa bobon Ejai ƙƙ so anɔ-dara ger waa, gidoni a sor ayi: ⁸ "Nɔfaar tibil ca yre n cuna mer Thāgba ƙƙ, si di awi ha huɔnna mi fii. ⁹ Fuɔreεke wɔ-n fuɔr muɔni, mɔɔ gi, gidoni jɔfuuke tɔbɔla perni wɔ-n dur tɔbɔla." ¹⁰ Di Jeju wer tibil jɔ di wɔ ƙƙ di so war: Na-n pε nūu a je kuru. ¹¹ Ga do gɔre n lonani tibil ƙƙ, ger na cuεε di na bisə', si gɔre n kanɔ the tibili ƙƙ, ger dɔ gɔre na cuεεni di na bise. ¹² Di ƙƙ kpākpāadara tɔr ƙƙ a suuraa: Fu jre di thumɔrike fi ƙƙ muɔni dor nε baradaa jɔfu bu dudarara bε? ¹³ Di birse wi: Thē wo thēεke ī Thi yū na diirnə', nεε wa phurna na faa. ¹⁴ Ni sε war. Yara wε di wa-n thɔɔ yara. Ado yaaru na thɔɔ yaaru, wer yenyɔ feɔ na jiire kɔkorro. ¹⁵ Di Pier bulee: Miεne si sokpaakeε kurra. ¹⁶ Di Jeju birsee: Nεre dakha, jaa jur 'lū ner dakha wo koe? ¹⁷ Na jɔ gi di do thē wo thē feɔuke n lonani tibili ƙƙ, bucu-urə gi-n ka bo, si agɔri di the cuuə? ¹⁸ Si gɔreεke n theni tibili ƙƙ ger dɔ gɔre n theni haarra, di ger dɔ gurera n cueni tibil di bise. ¹⁹ Gidoni tibil haarra, le kɔer puu n the, na tu kur, na khe kɔu yaale na kūu kɔu yaale, na bɔdel cuure, na yuur, na sɔso so jur, na tibil i kuere. ²⁰ Ger dɔ gɔre n cueni tibil di bise, si a fa phuɔl aftɔbara ga, sa kho dɔkor, gele na cuu tibil da bisə'. ²¹ Di agɔri, Jeju the le a jal lɔ Tur na Sɔdɔ khura. ²² Di huε Kanāa kher gi, a ha ga khuraalera, a ƙƙ da-n hulē ayi: Kɔtɔn, Davɔdi Bikuun, je mi buɔra. ī bikher hale di kɔtεebuɔ na-n huɔn ƙƙ ka. ²³ Si Jeju na deeraa nɔɔa', di ƙƙ kpākpāadara tɔ ƙƙ a suuraa: Weaa a kɔ, gidoni a-n kuε ser nɔɔ khiro kpε. ²⁴ Di birse wi: Thāgba na thɔ mi saagado lɔrayel caraake bureni a ho banaa gaaga. ²⁵ Si kherle pɔr a gburɔkuraa ye thīthun ayi: Kɔtɔn, una taa minake. ²⁶ Di Jeju birsee: Ga bɔr di fa gba bɔsanaa dɔko na pε benana ga. ²⁷ Di kherle bir birsee: Sobɔr gi wer Kɔtɔn, si bebe n khorrake dakurusɔɔke awi hīhīso na-n khoni di ga-n jaal le dɔko kho paar thunɔ. ²⁸ Di le Jeju suuraa: Sobɔr gi kher, aft ha pɔra waa gi kɔtɔne. Mɔ fi-n yaalni, ɔmena ga ha. Di wa bɔraalera di do ƙƙ bikher kpεere. ²⁹ Agɔri Jeju faa paarle sa gbana Galile mur ƙƙ nɔɔ da-n jal. Di le a jal a juun gɔɔɔɔna a too. ³⁰ Di le wo tibil jɔju tātātā puɔraare na nε kuɔdara, na tādara, na yarasɔ, na ƙƙ madarasɔ, na wī khodaar kɔu ƙƙ. Di wɔ ƙƙna wer a der ƙƙ ye thīthun di a kpεε wer. ³¹ Di mē nɔɔ kpa tibil jɔɔle mɔ wɔ yɔni ƙƙ madara di wa-n mu thumia, na tādara di wɔ kpεena, di nε kuɔdara na-n sa ƙƙɔɔɔ, yarasɔ bir wa-n yɔ. Di tibil jɔɔlera n dubɔre lɔrayel Thāgbaa i. ³² Di Jeju wer ƙƙ kpākpāadara a so war ayi: Buɔ fu mer tibil jɔraake, gidoni wire yēther ha gɔre wɔ toona muɔni, si wa hana thē na khoa'. Di ma yaal ī bulā wɔ na kɔmera' agakpaana ga khabɔ wer huera. ³³ Di kpākpāadara

suuraa ayi: Mō sa fu si na yi kler dikō bəənnə thaa, di ga taa buɔ di tibil jɔ ca yire na kho na hi? ³⁴ Di Jeju bule wi: Buru yemō ni hana? Di wi birsee: Makonyɔ gi na thū yira ukha. ³⁵ Di a sor tibil jɔraalera wi kɔ thunɔ; ³⁶ agɔri di gba buru makonyɔklera na thumaalera. Di ɔkɔkɛ a bieln Thāgba per pi, a kuure a ha ɔ kɔpākɔpāadaraso, di kɔpākɔpāadara gba a tɔne tibil ɔklera. ³⁷ Di wer feɔ bielnbieln kɔ khor a hi phi, si dakurusɔkɛ sentu kpona makonyɔ wi kɔ gba di hi. ³⁸ Si wure kɔ khɔntu dikɔklera, wi kɔ daan kona gbulani yenā, si wa ther khera na bɔsana a pɛra'. ³⁹ Agɔri di bulā diphā tibil jɔkɛ sa lō gboroona, a gba da-n jal Magadā khura.

16 Di jɔfu bu dudara, na wure n yenu khi ure na halaa', pɔr Jejura di wa-n fifiləə a bulee a ne nar nɔ kpaā thēkɛ theni thāgbara yū. ² Di Jeju birse wi: Duɔɔ nɔ-n sor aa, thāgba na pəbire wire, gidonu yū bɔsɔre. ³ Di duuro di ni yi aa, thāgba na unɛ nī, gidonu yū dor ndɔlɔpa se haar. Ni-n punone di ni ji mō thē n hanu thāgbara yū, si na-n ka di ni puno ji jenasɔkɛ dɔntu bɔkɛɛda ga. ⁴ Nīdaraake puuroni thake, kɛ faanu awi Thāgba, n yaalelake nɔ kpaā thē, si nɔ kpaā thī kɔru na bir na yi saagado Jonasi nɔ kpaā thī gaaga. Agɔri a faa wer sa jal. ⁵ Si kɔpākɔpāadara n kɔ iire sa di inə buru gbaar. ⁶ Di Jeju so war ayi: Na-n jɛ du bure na-n tētena jɔfu bu dudaraso na wure n yenu khi ure na halaa taba'. ⁷ Di kɔpākɔpāadara ma di wa-n mu kha awi ha ayi: Gidonu sa kɔ gba buruə', ger gi. ⁸ Di Jeju ji mō wi-n mu kha a bule wi: Mōgido di na-n mu kha anu ha, ner ha pɛ 'lūdara aa, na kɔ gba buruə yaa? ⁹ Jaa na ji kuru paa koe? Na jina buru yemɔkɛ tɔbila gbulani yemɔ kɔ khonu na kɔpō nɔkɛ ni kɔ uulnəə? ¹⁰ Na buru makonyɔkɛ tɔbila gbulani yenā kɔ khonu na kɔpō nɔkɛ ni kɔ uulnəə? ¹¹ Mō gi fu si di na ji kuru pa? Ga do burudaa mu mu na'. Si na-n jɛ du bure jɔfu bu dudara na wure n yenu khi ure na halaa tabura. ¹² Di le wi ji diphā di mō a yinu wa-n dɔ bure, ga do buru cuu tabur ga, si jɔfu bu dudara na wure n yenu khi ure na halaa dur a so. ¹³ Di mō Jeju danu Sejare Fihpi khura, a bulele ɔ kɔpākɔpāadara thē thake ayiwɔkɔ: Amɛ tɔbila n yi mer tibili Bikuun ka dor? ¹⁴ Di wi birsee: Ikha n yi, Jā Batɔtɔti fi do. We n yi, Eli fi do. We n yi wo, fer dɔ Jeremu agɔbo Thāgbaa bobon bieln. ¹⁵ Di bule wi: Si ner, amɛ ni-n yi mu dor? ¹⁶ Di Sɔmō Pɛr birsee: Fer duɔn Kirisiti Thāgba yidaaru Bikuun. ¹⁷ Di Jeju suuraa: Gi da fare Sɔmō Jonasi bikuun, gidonu ga do tibil kɔrɛrɛrɛ gi the di fi ji thēkɛka', si t̄ Thuke hanle yū gi. ¹⁸ Si mɛrɛ, mu so fare: Ga boka kɔtunaakera ma ur t̄ we gbeɔdara, si fe wer Pɛr fa-n do (i kuru duɔn bokaar), di khīdi duɔn fāgaso na mar na kəə war kɔrɛrɛka'. ¹⁹ Ma ha fer yū fāgadaaru du lakilesɔ, di gure fa lini thura, oti ga li Thāgbaa duɔn dakha, si gure fa thubunu thura, oti ga thubi Thāgbaa duɔn dakha. ²⁰ Di a kɔpākpaane ɔ kɔpākɔpāadarara du khur ka ayi, wa-n so tibillə di Kirisiti ha na'. ²¹ Liir Jeju ma diphā da-n so ɔ kɔpākɔpāadarara

casu, mō ɔr teenanti a jala Jerujalem, kɔtunasɔ, na bonu jidaar kɔtunasɔ, na jɔfu dɔrɔdaraso n gaaruu jɔk, si wi kuu dakha, si wire yēther wirera a na ure na the khirera. ²² Si Pɛr kpaare kana pa kɔru, a ma da-n phaanuu ayi: Kɔtun, Thāgba na thū na tu di thē tha.e na dā fi kɔrua'. ²³ Si Jeju ker a so Pɛrɛrɛ ayi: Hala mu ɔkɔ Satā. Fer dɔ mar ne baradaa, gidonu ga do Thāgbaa kɔrɛrɛrɛ fi-n kɔrɛra', si mōkɛ tibil n kɔrɛrɛrɛ gi. ²⁴ Le Jeju so ɔ kɔpākɔpāadarara ayi: Ado nte per haar un-a-n kpa mar, dɔ a faa dɔbara yurnane, si a gba ɔ kuku thur a na-n kpana mar. ²⁵ Gidonu tibilike n kanu di hana bu dur na ɔ yi, ga ka na buurəere. Si urɛkɛɛ yi na bonu mɛrɛrɛrɛ, ɔr na ka na 'le gi waa gel. ²⁶ Gidonu anyee bɔ ca ga taa tibil, ado a 'le thē feɔ thuraake, su do ɔ yi buurəere? Di agɔbo anye haanke di tibi na gba na debina ɔ yi? ²⁷ Gidonu mɛr tibili Bikuun na bire na t̄ na t̄ Thu i dubu nakha t̄ thɔthɔdaar thusɔ. Liir ma ka tɔbila feɔ bielnbieln thē di ga mɛna mō nte thɔna hanu. ²⁸ Sobɔr mu so nar, ukhasɔ wureraake hanu kler na khiir, su do wa yi mer tibili Bikuun ɔkɛ ma-n un t̄ gba fāga gaaga.

17 A wire maadō ka pi, Jeju kpar Pɛr na Jaku na Jā Jaku ōkuun, di wi jal kha pa kɔru a juun gōgō gbaana. ² Di Jejuu tomɔ debire awi ye thīthun, di ɔ ye na-n carbara mō wire n carbarani, ɔ kēkēsɔ debi a bulolo phōphōphō mō dahure n hanu. ³ Di hune Muji na Eli kɔ the ware di wa-n khue kha na Jeju. ⁴ Di Pɛr so Jejura: Kɔtun, gi bɔre si hanu kler. Ado fi ture, ma dure waa yēther kler, bieln n do afida, bieln n do Mujuuda, bieln n do Eluda. ⁵ Mɔna a hanu muɔ, ndɔlɔpa bulo phiphiphil gbune a thi war. Di hune nuɔ ther le ndɔlɔpaarrara ayi: Urɛkɛrɛ duɔn t̄ Bikuunike mu-n nanu, a lō mer haar kɛ. Na-n pɛ nū. ⁶ ɔkɛ kɔpākɔpāadara nɛnu nɔkɛ, wi jiire sumo thura, gidonu maar fulene wi jɔ ka. ⁷ Si Jeju tɔr dā wi a tha war sa so war: Ni ure, na-n do maar n fu na'. ⁸ Di wi gbaar yire na hun, wa yi tibil saagado Jeju gi dɔbara gaaga. ⁹ Mō wi theni gōgɔna di wa-n gbū, Jeju kɔpākpaā ware thake ayi: Na-n gba thēelera ni yinu a mu tibil biellaka', phaphapha mer tibili Bikuun n ur t̄ the khirera. ¹⁰ Di kɔpākɔpāadara kɔ bulele Jeju ayi: Di a thale gi, mōgido di jɔfu dɔrɔdaraso na-n so ayi: Eli kɔ teana a un-a bo? ¹¹ Di birse wi: Sobɔr gi wer, Eli na un-a na webi thē feɔ. ¹² Si mu so nare Eli kɔ māa un si wa kɔ ja', sa cuguu mō wi perni haar. Di ɔmena wa gaar gure mer tibili Bikuun. ¹³ Di liir kɔpākɔpāadara ji diphā di Jā Batɔtɔtuda a mu wi. ¹⁴ ɔkɛ wi kɔ danu tibil jɔ, kūu bieln pɔr agulēga Jejura a suuraa: ¹⁵ Kɔtun, je t̄ bikuun buɔra, gidonu ji khi-daar gi da-n gaar jɔ ka. Di wire wire a-n ji dɔ na nyuɔkɔ. ¹⁶ Di mu kɔ kpaare ha aftu kɔpākɔpāadara, si wa kɔ punoo a kɛa'. ¹⁷ Di Jeju birse: Ner nī babala na puu cuudaraake, umō bɔ ma thū na toona nunake gi dana? Di umō bɔ ma thū na fu nar haarrarake gi dana? Ni kpaā ena mar kler. ¹⁸ Di Jeju manane kōtɛbuule di the bɔsaannaale, di dapaara a kɛere. ¹⁹ Di

kpäkpäadara tɔr pɔ Jejura a bulee helli ayi: Mõgido di ser na kɔɔ puno a wee kɔ̄tɛebuulera a fa ga? ²⁰ Di Jeju birse wi ayi: Gidonɔ anɔ ha pɛ na kperä', ger gi. Sobɔr mi so nar, ado ni hanane ha pɛre di ho seneve bireeke n hanɔ fuu, na punone na so gɔ̄gɔɔnaake nayi: Ɛlɔ kɛr a jala pal, di a na əlle na jal. Di thĩ biɛl na hale di na thunɔ kpuraka'. ²¹ [Si kɔ̄tɛebu ca ure na ha therra na the, saagado Thägba biɛle gi na nɔ lirəə ga.] ²² Di ɔɔɔkɛ wi hant di wa-n kpaar Galile, Jeju so ware ayi: Wa fure mɛrke dɔni tibili Bikuun na ha tɔbɔla, ²³ di wa ku mi, si wire yɛther wirera ma ure a na the khirera. Di wi gbobire jɔɔ ka. ²⁴ Ɔɔɔkɛ Jeju na ɔɔ kpäkpäadara danɔ Kapernayum di, wure n gbaanni Thägba fuɔr ɔɔ läpho wer Pɛr a bulee ayi: Anɔ durdaarra, a-n lumɛne Thägba fuɔr ɔɔ läpho bɛ? ²⁵ Di birse wi: Ɔɔ, a-n lumɛne. Di ɔɔɔkɛ Pɛr lonɔ ɔɔɔɔ, Jeju ɔɔ kuɔle yɛ a bulee: Sɔmɔ, mɔ fi-n kpiɛr? Fägadara thura, anara wi-n tee läpho, di agɔbo anara duɔnyɛ n tee war? Awɔ bisäsɔra we yaa, kpakpalala wɛ? ²⁶ Di birsee: Kpakpalala wɛ. Di Jeju suuraa: Di ger gi, bisana na hana lumɛne na luma'. ²⁷ Si mɔ sa cuɔni si gi do sa do war nɛ baradaa ga, jala dɔna thũ pheru mur nɔ nyuɔɔ, sa hala te caca thumɔke fa funɔ. Kheraa nɔ. Fa yɛrɛ le war bireeke na dananɔ tɔbɔla yenyɔɔ läpho lumɔ. Te jalana a 'laane ũda na afɔda.

18 Ga ɔɔɔlɛra kpäkpäadara tɔ pɔ Jejura, a bulee ayi: Amɛ dɔ kɔ̄tɔn a jɔrake fey yũ fägadaari dura? ² Le Jeju we bisä buu di pɔ di thɔnuu awɔ thĩthun sa so: ³ Sobɔr mi so nar, ado na debi a ho bisä biə', na lõ yũ fägadaari dura yuuraka'. ⁴ Ger gi tibil wo tibilike na debanɔ na wur na ho bisä buuke, ɔr na dɔ kɔ̄tɔn na jɔ fey yũ fägadaari dura, ⁵ di tibil wo tibilike na teanɔ bisä buu ure khaa kɛ, di do ũ i dɔ ɔɔ, mɛrɛ thethe a tee. ⁶ Nã kɔ̄tɔ tɛə juur tibillə fuɔr wi dunanaa wi faa lanyɔ hulɔ paar, baar gurɛke a na kanɔ na cuɔ di bisä biike pɛ munɔ haar di biɛl na bara. ⁷ Ga puure tɔbulala thura gurɛraakera nɛ baradaa hanɔke. Nɛ baradaa werrake dɔ ga-n hale, si ga puure tibilləke n cuɛni di ga-n hale. ⁸ Ado afɔ nyɔ agɔbo afɔ nɔ do far baradaa, kuro dɔna faa ɔɔɔ. Gidonɔ a fi 'le yire khorr na nyɔ biɛl agɔbo nɔ biɛl, gi baar nyɛ yenyɔ agɔbo nɛ yenyɔkɛ fa hananɔ, si wi duna fi wi faa khorr dɔɔra. ⁹ Di ado afɔ yi dɔ far baradaa, te dɔna faa ɔɔɔ. A fi 'le yire khorr na yi khoro, gi baar yinə yenyɔkɛ fa hananɔ si wi duna fi bu paar dɔɔra. ¹⁰ Na-n jɛ du bure na-n beesi bisä bi-ɔɔkɛ biɛllaka'. Gidonɔ mi so nare, awɔ thĩthɔdaar thusɔ hale Thägbaa duɔ ũ Thuke hanɔle yũ yɛ thĩthun ɔɔ fey. ¹¹ [Gidonɔ mɛr tibili Bikuun ure ũ taa wureke bureni.] ¹² Mɔ ni-n kpiɛr? Ado tibil hana banaa tamaa di biɛl bu, a na si tamaa phe birera gɔ̄gɔɔna si a jal a yaal ure bonəə? ¹³ Sobɔr mi so nar ado a yu, ga duuraare dau a na jɔ tamaa phe bireeke na burenə'; ¹⁴ mɛ gi, anɔ Thuke hanɔle yũ, aa-n tu di bisä biike biɛl-lake n buə'. ¹⁵ Ado afɔ omi cuɔ sopugo, jala dɔbara a

nɛraa ɔɔ sopugo. Ado a pɛ fer nũu, ga dor fi cuure afɔ omi di ker bir. ¹⁶ Si ado aa pɛ fi nũə', kpa tibil biɛl agɔbo yenyɔ a jalana, di mɛ "ɔɔkɛ bibi na guur mɔ sobɔ so jɔdara yenyɔ agɔbo yɛther yɛni di ha." ¹⁷ Di ado a bor wele nũ pɛre, gba gi diphä a ɔɔ we gbɛɔdarara. Di ado a bor we gbɛɔdara nũ pɛre, dɔ diphä a ho far thɔlaar na war gbadaar. ¹⁸ Sobɔr mi so nar, thɛ wo thɛke na lini ke thura, ɔmɛ ga li Thägbaa duɔ. Si thɛ wo thɛke na thubunɔ ke thura, ɔmɛ ga thubi Thägbaa duɔ. ¹⁹ Sobɔr mi so nar wo, ado tɔbɔla yenyɔ nɛrɛra na tu kha nɔ biɛl ke thura, thɛ wo thɛnaake wa biɛlnɔ ũ Thuraake hanɔle yũ, a na ha wer. ²⁰ Gidonɔ kãke tɔbɔla yenyɔ yɛthersɔ gbɛbunɔ kha na ũ i, le mi-n ha awɔ thĩthun. ²¹ Le Pɛr tɔ dã a bulee ayi: Kɔ̄tɔn, ado ũ omi cuɔ mi puure, balamɔ ma faa na haa? Nyɛbe makonyɔ ga dã ya? ²² Di Jeju birsee: Ga do nyɛbe makonyɔ mi so fara', si nyɛbe makonyɔ der paar kpäläther yuɔr mi so. ²³ Ger gi yũ fägadaari di, gi hure fägadaarɔke yaalenɔ a ther war ɔɔ thɔdaarsɔɔ pa a hun. ²⁴ Ɔɔɔkɛ a manɔ da-n ther, wi kpar tibil biɛlke hanaanɔ helu gɔblanɔ kɔ̄tɔ der paar gɔblanɔ a pɔnanaa. ²⁵ Di mɔ aa hananɔ thɛ a na luma', ɔɔ kɔ̄tɔ yɛ di wi dolonee, ɔr na ɔɔ kher, na ɔɔ bisäsɔ, na thɛ fevuke a hananɔ a luma heluulera. ²⁶ Di thɔdaarɔle jire a gburɔku ɔɔ yɛ thĩthun sa suuraa: Fɔ haar si ma lumɔ fer fey. ²⁷ Di buɔ fure thɔdaarɔle kɔ̄tɔna, di faa helula a haa, sa suuraa di jal. ²⁸ Mɔ thɔdaarɔlera gbanɔ da-n jal, a caanane ɔɔ 'walākha biɛlke wi-n donanɔ kha thɔ biɛl, kɛ hanaanɔ dakha helu war be yenäɔɔ. Di a fuure a khumi ulebire sa so: Lima mi heluuke fi hana munɔ. ²⁹ Di ɔɔ 'walākhaale jire ɔɔ yera da-n phuuruu ayi: Fɔ haar si ma lumɔ fer. ³⁰ Si a bor sa jalnaa a to khaura phaphapha di lumuu ɔɔ hella. ³¹ Ɔɔɔkɛ ɔɔ 'walākhasɔ yunɔ mɔ thɛele danɔ thale, buɔ fulɛ wer jɔɔ ka. Di wi gbaar gurɛke dananɔ fey a jalna a mɛ awɔ kɔ̄tɔ. ³² Le kɔ̄tɔn wu di pɔ di suuraa: Eer thɔdaar puu, mi ɔɔ faare afɔ hel fey a ha fi, gidonɔ fi ɔɔ phuur mɛr. ³³ Di ferɛ dakha ga teena fi jɛ ure ni donanɔ kha 'walākha tibil thɔmana buɔra, mɔ mi ɔɔ ju funɔ buɔra gaa? ³⁴ Di nĩkhii fure ɔɔ kɔ̄tɔle, di gbaa 'laa gardɔ hɔhɔlala wi huɔlaa phaphapha a bir a lumɔ dakha ɔɔ hella fey. ³⁵ Thale ũ Thuke hanɔ yũ na cuɔ na nɛre, ado nɛre fey biɛlbiɛl yɛ, na-n faa anɔ omii di pa na haar fey a na haa ga.

19 Ɔɔɔkɛ Jeju munɔ thumɔake di pɔ, a ther Galile a jal Jude khura, Jurdɛ mur iiro. ² Di tibil jɔjɔ tɔtɔtɔ ɔɔ kpaaraare, di le a kperɛ wi khoo. ³ Di jɔfu bu dudaraso puɔraare di wa-n fifiləə ayi: Huɛ hale di tibil na faa ɔɔ kher gägä dɔɔraakerake a yuraanɔ ya? ⁴ Di birse wi: Na ɔɔ yɛ Thägbaa sebera, di "kuun na kher thĩ Tidaar ɔɔ cuɔ caca fu paaraa"? ⁵ Mee a ɔɔ sor ayi: "Ger dɔ kuru di kuun na lee kha na ɔɔ thɔ na ɔɔ ni, si a bã kha na ɔɔ kher, wer yenyɔ n gbɛbi wi do tibil biɛl." ⁶ Gi do mɛ wa do yenyɔ bã, si wi coore kha a do biɛl. Ger gi gurɛ Thägba coornɔ di do biɛl, tibil na-n lee ga.

⁷ Dɪ wɪ bulee wo ayɪ: Dɪ a thale gɪ, mɔ̃gɪdo sɪ dɪ Muju kɔ kɔ 'laa huɛ ayɪ: "Kuun n hana kɔ kher he kuur seɛe sa weaa a faa?" ⁸ Dɪ birse wi ayɪ: Anɪdara khiinoni dɔ kru dɪ Muju kɔ kɔ 'laa huɛ nɪ wea anɪ khersɔ na faa. Sɪ caca fu paar, ga kɔ ha thaka'. ⁹ Sɪ mɪ so nare, tibil wo tibilike na faanɪ kɔ kher, sɪ ga do kɔn kpu yaale ga, sa bir he khe kpu, khe kpu yaal sopugo a cuu. ¹⁰ Dɪ kɔ kpākpāadara suuraa aa: Dɪ ado thale thɛna na ha kuun na kherra, gɪ baarrake dɪ tibil na he khera'. ¹¹ Dɪ birse wi: Tɪbɪla fɛu na tu thumuru'ka', sɪ wɪre dɪbara wɪ hanɪ punone. ¹² Gɪdonɪ wɛ hale kɛ awɪ nɔ kɔnake dɪ wɪ do kɔbuu, sɪ wɛ hale wo kɛ tɪbɪla cuunɪ dɪ wɪ do kɔbuu. Wɛ hale wo yɪ fāgadaar doda donɪ kɔ dɪ wɪ too kpakpaar. Ger gɪ ureeke punoneni a na tu thumuru'ke, a to. ¹³ Dɪ tɪbɪla kɔ gbaar bɪsā bii a pɔna Je-jura a dɛene war nyɛe sa bɪlne Thāgba pɛ war. Sɪ kpākpāadara kɔ phaane wɪre pɔna wɪnɪ. ¹⁴ Dɪ Jeju sor: Nɪ dɔ bɪsā bii na-n ɪ mar, na-n pɪer Gɪdonɪ wɪre hɔnɪ bɪsana, wer yɪ fāgadaar do mana. ¹⁵ Dɪ a dɛe ware nyɛe sa the le a jal. ¹⁶ Le tibil bɪl tɔ pɔ a bule Jeju ayɪ: Durdaar, anye dɔ thɪ buwɔke teananɪ ɪ cuɛ a 'le yire khorr? ¹⁷ Dɪ Jeju birsee: Mɔ̃gɪdo dɪ fa-n bule mi gureraake buwɔnɔ? Bɪl dɪbara haanle kɛ buwɔnɔ. Ado fu-n yaale fu 'le yire khorr, na huɛ Thāgbaa jɔfɔ. ¹⁸ Dɪ bulee: Gumɔ̃ jɔfu? Dɪ Jeju birsee aa: "Fa-n ku tibilə', fa-n hana khe kpu yaala', fa-n hana kɔu kpu yaala', fa-n yua', fa-n sɔso pɛ tibilə', ¹⁹ na cɔ aft thɪ na aft nɪ, dɪ na na dakha aft 'walākha tibil mɔ̃ fu-n nanɪ aftbara." ²⁰ Dɪ dabolbirile suuraa: Mɪ kɔ māa nɪ ga jɔfuraale fɛu nɪu, anye sɛ mɪ cuurera 'lo? ²¹ Dɪ Jeju suuraa: Ado fu-n yaale fu buwɔnɔ a ka, jala dolone gurɛ fu hananɪ, a gba hana bɔdara, dɪ mɛ fa 'le lɛle thɛ Thāgbaa dɔ, agɪpɪ fu ɪ fa-n kpa mar. ²² Dɔ buwɔke dabolbirile nɛnɪ ga thumule, a gbure yɛ da-n kɔna, gɪdonɪ lɛledaar gɪ na sobɔr. ²³ Dɪ Jeju so kɔ kpākpāadarara ayɪ: Sobɔr mɪ so nar, yɪ fāgadaar dɪ luun khure lɛlera. ²⁴ Mɪ bire ma-n 'loro wo: Nyɔwɛ lɔoke a na lonɪ musumɪ kaarra, ka wɔwɛ jɔ lɛlee Thāgba fāgadaar dɪ lɔ. ²⁵ Mɔ̃ kpākpāadara nɛnɪ gele, nɔ kpa wer jɔ ka, dɪ wa-n so ayɪ: Dɪ a thale gɪ, amɛ na punonenake a na 'le taare? ²⁶ Dɪ Jeju huun wɪ sa so war: Ado tɪbulala wer gɪ, thɪ punonaa ga, sɪ Thāgba wer, ɔr n punone thɛ fɛu. ²⁷ Le Pɪer gba thumɪa a suuraa: Dɪ huɛ, sere sɪ faare thɛ fɛu sɪ sa-n kpa far, anye sa yɔwɔ gurɛ kper? ²⁸ Dɪ Jeju birse wi: Sobɔr mɪ so nar, ado mer tibili Bikuunna gɪ, wɔwɛ thɛ na birni na wɛbɪ ga-n do daphaa, dɪ ma too ɪ i dubɪ too paraake dɔnɪ fāga too paar, nɛrɛke kɔ kpaane marnɪ na toore dakha fāga too pa yɔwɔ yenyɔra, sɪ na-n kulna lɪrayel ca yɔwɔ yenyɔ. ²⁹ Dɪ tibil wo tibilike ɪ i na donɪ kɔ dɪ na faarɔ kɔ kɔ, a kɔ ōkuunɔ wɛ, a kɔ ōkherɔ wɛ, a kɔ thɪ gɪ, a kɔ nɪ gɪ, a kɔ bɪsā wɛ, a kɔ le gɪ, a na 'ler thɛ jɔ a na 'lena yire khorr dakha. ³⁰ Sɪ tibil jɔwɔwɛ dɔnɪ yɛ kula, wer na fien na do sɪka pɪra, sɪ sɪka pɪra jɔ n fi wɪ do yɛ kula.

20 Gɪdonɪ yɪ fāgadaarɪ dɪ gɪ huɛ cɔdaar kɔu bɪlɛke thenɪ cuwɔ duuro phiphiphi, da-n yaal thɔ dona a pɛr kɔ kɔ. ² Dɪ wɪ guure kha na thɔ donaale dɪ do a na ha wer wɪ bɪl thɔ lumɛɛ lumɪ, agɪpɪ dɪ thɔ wɪ kɔ kɔ. ³ Dɪ a ther khe yɔ kpāa kɔ a yɪ wɪ tibil, dɪ wɪ too yatɔ kɔ kɔ. ⁴ Dɪ so war: Nɛrɛ dakha, nɪ jala ɪ kɔ, agɪpɪ ma ha nɛr gurɛke na teana nɪnɪ. ⁵ Dɪ wɪ jal. Dɪ a bire the wo ulkɔ na mɔ̃ wire unɪ da-n duwɔ a cuu wɛna wo. ⁶ Dɪ duwɔ a bire the wo a yɪ wɪ tibil ukhasɔ dɪ wɪ too, dɪ bule wɪ. Mɔ̃gɪdo dɪ nɪ too kɪerra dɪ wire na-n pɪna, sɪ na-n do thɔma ga. ⁷ Dɪ wɪ birsee: Tibil na gba sɪ thɔma ga, ger gɪ. Dɪ a so ware: Nɛrɛ dakha, nɪ jala ɪ kɔ. ⁸ Dɔwɔke wire n lonɪ, cɔdaar kuunilera hɪnanɪ lɛra sor kɔ thɔdaraa huundaarra ayɪ: Wɛ thɔ donana a luma wɪ awɪ war, sɪ kɔ fɔna sɪka pɪra a danana yɛ kula. ⁹ Wɪre kɔ jalanɪ thɔmana duwɔ, wer bɪlbɪl 'ler wɪ bɪl thɔ lumɛɛ lumɪna oti. ¹⁰ Dɪ yɛ kula pɔr pɪpɪ paar dɪ wa-n kɪer waa, unɪ 'ler jɔ, sɪ wer bɪlbɪl dakha 'ler wɪ bɪl thɔ lumɛɛ lumɪna oti. ¹¹ Dɪ mɔ̃ wɪ 'lenɪ thale, wɪ urnane khɔe cɔdaar kuunnaale dɪ wa-n so ayɪ: ¹² Wɪre pɪwɔnɪ a ɪ a cuu lɛr bɪl dɪbara, fi huun wer dɪ ka mākhana serke wɔwɔnɪ thɔmana, dɪ utɔe be sɪ dakha ga do kpākpālā ga. ¹³ Dɪ birse tibil bɪl werra: ɪ kuun wei, ma dɪ far fuuraka'. Ga do mɔ̃ sɪ guurnɪ kha fu kɔ ture wɪ bɪl thɔ lumɛɛ lumaa? ¹⁴ Gba gurɛ dɔnɪ aftɔ a kɔna. Mer yaale ɪ ha ure dɔnɪ sɪka pɪr mɔ̃ke mɪ ha funɪ. ¹⁵ Ma hana huɛ na cuuna ɪ thɔwɔ mɔ̃ke mɪ-n yaalnaa? Agɪbo fu-n bel mer gɪdonɪ mɪ hanane ha bulo file ya? ¹⁶ Dɪ Jeju so war ayɪ: Mɛ sɪka pɪra na fi na do yɛ kula, sɪ yɛ kula n fi wɪ do sɪka pɪra. ¹⁷ Mɔ̃ wɪ hanɪ huera dɪ wa-n jal Jerujalem, Jeju kpar kpākpāadara yɔwɔ yenyɔ dɪ wɪ ha kha pa kpu, dɪ le huɛrara a so war ayɪ: ¹⁸ Nɪ huɛ, Jerujalem sɪ-n jal gurɛ, ka wa funɪ mer tibili Bikuun na ha bonɪ jidaar kɔtɪna, na jɔfu durdarasɔ, dɪ wa pɛ mar so kunane, ¹⁹ sɪ na gba mɪ na ha ca kpala, dɪ wa māa mer, wa ciil mer dakha na khasa, sɪ wɪ gba mɪ wɪ kpa kuku thɪrura. Sɪ wire yɛther wirera ma ure na the khirera. ²⁰ Le Jebedee bikonaa nɪ pɔ na kɔ bikuunɔ a gulɛga sa bɪl Jejura dɪkha. ²¹ Dɪ bulee ayɪ: Anye fu-n yaal? Dɪ birse Jeju: A fu gba fāga, 'laane huɛ dɪ ɪ bikona yenyɔwɔke bɪl n too aft nyɔwɔra, bɪl n too aft nyɔbulana. ²² Dɪ Jeju birse wi: Na jɪ gurɛ nɪ-n bɪlna'. Na punone na yɔ thɪ wɔnanɛke dɔnɪ bɔ gaarɛke ma yɔnɪ ya? Dɪ wɪ birsee: Wɔ, sa punone. ²³ Dɪ a bire birse wi wo: Sobɔr gɪ wer, na punone na yɔna ɪ thɪ wɔnada. Sɪ ado ɪ nyɔwɔ toora gɪ, na ɪ nyɔbulā toora, ga do ɪ pa gɪ ha dɪ ma 'laa huɛa', sɪ wɪre dɪbara ɪ Thɪ gbɛburɔnɪda gɪ. ²⁴ Sɪ wɔwɔke kpākpāadara yɔwɔrɛ kɔ nɛnɪ gele, nɪkhii kɔ fulɛ wer ōkɔna yenyɔraale. ²⁵ Dɪ Jeju we wer dɪ wɪ pɔ, dɪ so war ayɪ: Nɪ jɪre dɪ ca kpala fāgadara n uune tɪbulala kpe, dɪ wɪre dɔnɪ kɔtɪna n cuu ware fāga dɪ pho ka. ²⁶ Sɪ na-n ka juna mɛ gɪ ha anɪ thɪthuna'. Sɪ tibil wo tibilike n yaalɛnɪ unɪ-n dɔ kɔtɪn, dɔ ɔr n ka a do anɪ thɔdaar. ²⁷ Sɪ tibil wo tibilike n yaalɛnɪ unɪ-n dɔ yɛ kul anɪ thɪthun, dɔ ɔr n ka a do anɪ

dee. ²⁸ Dı mē mer tibili Bikuun ĩ, ga do dı tibil na do mar thōma ga, sı mı ıne ĩ ka ĩ do thōma ĩ 'laana ĩ yi gı birse tıbula bərəəm. ²⁹ Ɔbɔkɛ wı-n thenı Jeriko, tibil jɔɔ bərəəm kɔɔ kpar Jejura. ³⁰ Dı yara yenyɔ kɔɔ hale a too hu nɔɔra. Dı Ɔbɔkɛ wı nıenı dı do Jeju n ka, wı mar dı wa-n hulē ayı: Kōtın, Davıdu Bikuun, je sı bɔɔra. ³¹ Dı tibi. jɔɔle mana wer ayı, wı pıra. Sı wı bire jı hulē kheu ayı: Kōtın, Davıdu Bikuun, je sı bɔɔra. ³² Dı Jeju jıul sa we wı a bule wi: Anye nı-n yaal ĩ cıe nar? ³³ Dı wı birsee: Kōtın, ası yi sı-n yaal gı khera. ³⁴ Dı bɔɔ fu Jeju dı tha awı yırə, dı dapaara dı wı bir yi dı wa-n kpaaraa.

21 Ɔbɔkɛ wı-n wɔɔɔnı Jerujalem a dā Betıfaje khura, gōgōɔkɛ hananı olıvı thıra, le Jeju thō kɔɔ kɔɔkpāadara yenyɔ a so war: ² Nı jala dıraake nı penı yıe. Na yıre dapaara kükē nı dı wa li na dabolı. Nı thuba a kpa wı ena ha mı. ³ Dı a tibil bule ni thıe, nı sɔɔraa ayı: Kōtın n yaale; dı dapaara a na sı ware dı na kpa na ına. ⁴ Dı thıe thake daan gı cıu gıre Thāgbaa bobon sonı gı ha oti. ⁵ "Nı sɔ Sıyōdara ayı: Nı hıne anı fāgadaar n pɔɔ nērera. Helele fıle hıırəere dı jıunna kükē nı, kükē bolıuke dɔnı thō do numı bı." ⁶ Dı kɔɔkpāadara jaal a cıu gıre Jeju yınlı wı cıe. ⁷ Dı wı kpar kükē nıre na dabolı a pɔɔna, a gba awı kēkēsɔ a dēe war, sa cıu Jeju dı jıun. ⁸ Dı tibil jɔɔɔ n belle awı kēkē kōtısɔ dı wa-n pē huera, sı wē cı thır jēe dı wa-n pē huera. ⁹ Dı tibil jɔɔle kuule Jeju yıe, wē na-n kpaan khıro, dı wa-n hulenascı ayı: "Ojana, Davıdu Bikuun. Bɔnane n hana ıreıraake n ınanı gıre na Kōtını i. Ojana thāgbara yū pər." ¹⁰ Ɔbɔkɛ Jeju lonı Jerujalem, dı feı kɔɔ tutugore, dı wa-n bule ayı: Amēe tibil ca ha olela ya fe? ¹¹ Dı tibil jɔɔle birse wı ayı: Jeju Thāgbaa bobon guke thenı Najaretıke dɔnı Galıle dı. ¹² Dı Jeju lıun Thāgba fuɔɔ cɔ kōtına. A weele wıre feıuke n doloneni thıesɔ, na wıre n thenı thıe le Thāgba fuɔɔ cɔ kōtı bıncı, a tuɔɔna war debıdarascı tabalsɔ a kɔɔe, na kulā puu dolōdaraa too pasɔ, ¹³ sa so war: Mee gı kherere Thāgbaa sebera ayı: "Mer Thāgbaa cɔ wa-n we mer Thāgbaa fuɔɔ pa", sı dı ne wer cıu gı dı do yu hōhuɔldaraa wō pa. ¹⁴ Dı yarascı na ne kuɔdara pɔɔ le Thāgba fuɔɔ cɔ kōtına, dı Jeju kɔɔe wı. ¹⁵ Sı nıkhıı fılele bonı jıdaar kōtınascı, na jɔɔfu dırdarascı mō wı yınlı nɔ kpa thıesɔcıle a-n cıunı, na mō bısanascı n hılenı le Thāgba fuɔɔ cɔ kōtı bıncı ayı: ¹⁶ Ojana, Davıdu Bikuun. Dı wı bulele: Fı nıere gıreıra wı-n sonı? Dı Jeju birse wı: Ɔɔ, mı nıere. Sı a bire bule wi: Na kɔɔ yı ga thıuı caakera Thāgbaa sebera kɔɔıaa ya? Mee gı sor: "Fer Thāgba n teere khıreke thenı bısä yırası na ilē maması kɔɔra." ¹⁷ Agııı a faa wer sa the dura a jal Betanı, kāke a cɔnı. ¹⁸ A dı kɔɔ wı, mō Jeju kernı da-n bir le dura, kɔɔmer fıure. ¹⁹ Dı mō a yınlı thır khonane huera, a gbaar pɔɔ, sı aa yıraa thıa', fa haar gı dıbara. Dı mē Jeju so thıruulera ayı: Fa se yıurake bā. Dı dapaara thıruule khı. ²⁰ Mō kɔɔkpāadara yınlı thıe thale, nɔɔ kpa wer dı

wı so aa: Mō thıruule fu sa khı dapaara thale ya fe? ²¹ Dı Jeju birse wı: Sobɔɔrı mı so nar, ado nı hanane ha pēre sı do na-n baalɔa', ga do gıre dananı thıruuke dıbara na cua', sı adorake na so gōgıuɔnaake ayı: Elə kıer a je pal lanyuɔnna ga cıure. ²² Dı thıe wo thıeke na bıelnı Thāgbara na ha pēre, na yı ger. ²³ Dı Jeju gbaar jal lō Thāgba fuɔɔ cɔ kōtına, dı Ɔbɔkɛ a hanı da-n dıı tıbula thıe, bonı jıdaar kōtına na tıbulaa kōtısɔ pɔɔ a bulee ayı: Ka hu caakera fı hananı dı fa-n cıuna thıesɔkera the, dı amē hana fı huēkera? ²⁴ Dı Jeju birse wı: Ma bule ner mer dakha thı bıel. Ado nı birse mı, mere dakha ma so nare hu ca ıre mı hananı, dı ma-n cıuna thı ca gıresɔra. ²⁵ Jāa yı kɔɔe, ka gı the? Thāgbaa dıı gı yaa, tıbulaa pa gı the? Dı wı mar dı wa-n bana kha awı hası ayı: Ado sı tu wo ayı: Thāgbaa dıı gı the, a na bule ser nayı, dı anye dı kıru dı sa kɔɔ pē cɔ thıuı haara? ²⁶ Dı ado sı tu wo ayı: Tıbulaa pa gı the, sa 'ler sor na tibil jɔɔke gudonı tıbula feı kɔɔ gbaar Jā dı do Thāgbaa bobon. ²⁷ Dı ger gı dı wı birse Jeju: Sa ja'. Dı a so ware dakha ayı: Dı a thale gı, ma so nar mer ka mı yınlı huē dı ma-n cıuna ga thıesɔkera'. ²⁸ Mō nı-n kɔɔıer? Kūu bıel gı a kɔɔ hana bıkona yenyɔ, dı a sor cacadaarra ayı: ĩ bısä, jala nı kɔɔ a kule mı. ²⁹ Dı birsee: Ma jala'; agııı dı debı kɔɔıere sa jal. ³⁰ Dı bir so balanyɔdaarra cımena. Dı birsee: Kōtın, ma jaal, sı aa jala'. ³¹ Wer yenyɔraale, ımō cıe cɔ thıu tuur? Dı wı birsee: Cacadaar gı. Dı Jeju so war ayı: Sobɔɔrı mı so nar, war gbadara na bɔdelascı, wer fıen kuul nı yıe dı wa-n lō Thāgba fāgadaarı dura. ³² Gıdonı Jā kɔɔ ıne anı pa a nı nar fı sar huē, sı na kɔɔ pē cɔ thıuı haara'; sı war gbadara na bɔdelascı wer pıer cɔ thıuı haar, sı nērke kanı yı gı, na debırake haar pıııı paar sa pē cɔ thıuı haara'. ³³ Nı pē ke sokpa kɔɔ nūu wo. Cɔdaar kūu bıel gı, a kɔɔ cıu nākuɔɔ a bā dāgbol fııro, a kpena dakha bı cɔɔ paar sa mı beber cɔ gbāa. Agııı dı gba nākuɔɔ hındara a pē wa-n hıne bo, sa gba jal kpaar paar. ³⁴ Ɔbɔkɛ gı ınlı dā bı khı kɔɔ, a thıuı cɔ thıdaarsı wı jala nākuɔɔ hındarara, a tea war nākuɔɔ thır be a pɔɔna. ³⁵ Sı nākuɔɔ hındaraalera fılele thıdaraale, a bıur bıel sa ku bıel wo, sa duurna bıel bokana. ³⁶ Dı a bire thı wı thıdara dı wı jɔ cacadaraale, sı nākuɔɔ hındaraalera cıu wer otırə wo. ³⁷ Pıııı paar dı thına war dıphā cɔ bıkuun sa so: Wa cıre ĩ bıkuun. ³⁸ Sı Ɔbɔkɛ nākuɔɔ hındaraale 'laanı yı bıkuun, wı mıre kha awı ha ayı: ıreke na dıı thı hınlı, nı dı sı kuı, sı do ser hına thıena. ³⁹ Dı mē wı fıı a dına nākuɔɔ khııre sa kuı. ⁴⁰ Nenē dıphā, ado nākuɔɔ kōtın pɔ, anye a na cıu nākuɔɔ hındaar ca wele? ⁴¹ Dı wı birsee ayı: A na kuıre te puule sı bıncı na fıııa', sı a gba nākuɔɔ a ha nākuɔɔ hındaar kɔɔııı wo, ke na khınanı be wa-n haa Ɔbɔkɛ ga ınlı ga-n se. ⁴² Dı Jeju so war: Na kɔɔ hınlı gıre Thāgbaa sebe sonı yıııııı ya? Mee gı sor ayı: "Bokaarıke cɔ mē kɔɔ bonı debıre a do go fı bokaar. Sı Kōtını pa thıeılera the, dı sı yıere dı do sar thı kōtııı."

43 Ger gi di ĩ so nar ayɔwɔɔ: Thāgba na taa nare ɔɔ fā-gadaaru di na ha caaruke na-n sienni beeke na dɔni Thāgba fāgadaaru dida. 44 [Di tibil wo tibilike na jeni bokaarraalera a na khaare; si ureeke bokaartlera na jironi ga cūbanuone pere pere pere.] 45 Ɔɔwɔke boni jidaar kōtuna na jɔfu bu dudarasɔ ɔɔ nienu sokpaasɔɔle, wɛ jure di wer Jeju ɔɔ so. 46 Di wɛ ɔɔ yaale huɛ wɛ fuura, su do maar ɔɔ fuch wɛ tibil jɔraale, gidoni wɛ gbaar Jeju di do Thāgbaa bobon.

22 Di Jeju bire gba thumta wo da-n muɔna wɛ na sokpaa ayɔ: 2 Yū fāgadaar do, gi huɛ fā-gadaaruke ɔɔ cuɛni feti ɔɔ bikuuni herra. 3 Agɔri a thuch ɔɔ thōdaarsɔ wɛ jala wɛ wure wɛ ɔɔ soroni wɛ pɔ he feturara, si wa ɔɔ tu na pɔa'. 4 Di a bire thō thōdaar kpussɔ wo a so war ayɔ: Ni ɔɔ wurerara wɛ weni ayewɔɔ: Ni hɛ, mi gbebure he feti dikorra pi, mi kuure nake-na, a kuurna nū yɔkhasɔ wa khuch kpākpālā ga; thīɛ feɔ gbebure pi, ni una he feturara mē. 5 Si wa ther-nanake werle wɛ we wɔna'; si u n gbaar da-n jal ɔɔ ɔɔ, u n gba da-n jal ɔɔ yabi pa. 6 Si wɛ fu thōdara a huɔɔɔ a kuur wɛ. 7 Di nīkhii fure fāgadaaruɔle di thō ɔɔ sɔrasɔɔ, di wɛ būburō tu kuurdaraalera sa thii wi du. 8 Di agɔri a sor ɔɔ thōdaarsɔrara ayɔ: Gidoni he feti dikɔ gbebure pi, si wure wɛ ɔɔ weni di ga do wɛ teena gera', 9 ger gi, ni jala hu lee paarsɔ a wɛ wure feɔuke ni yɔni, wɛ ĩ he fetura. 10 Di thōdaraale ur jal huesɔrara a khu wure feɔuke wɛ yɔni, tu puusɔ na tu ɔɔɔɔ, di welela wɛ weni a pɔna wɛ hire he dikɔ kho paar. 11 Di fāgadaaruɔle luun da-n huɔ wure tɔɔni dikɔ kho paarra, di a yure le kūu biɛlke na tɔni he kīkuuna'. 12 Di a buleele: ĩ kuun, mō fi fu sa lō kɛr, si fa to he kīkuuna'; di kuunile pir pɔbi. 13 Le fāgadaaruɔle so thōdarara: Ni fuɔnɛ a le nɛ na nyēɛ a dɔna faa jɛra dabirɔ paar, ka wa bɔni wa-n yɔna nyɔma. 14 Gidoni wure wɛ weni wɛ jɔre kpe, si wure wɛ phiirni wa kpera'. 15 Le jɔfu bu dudarasɔ jal di wa-n guur kha, mō wa funi si na ɔɔ Jeju thumuraake a na muɔni. 16 Di wɛ thuch ɔɔ pa awɛ kpākpāadarasɔ na Erɔɔdu too, di wɛ suuraa ayɔ: Durdaar, si jure di sobɔ tibil fi do, di fi-n dure dakha Thāgbaa hu na sobɔ si fa-n ma tibilɔ', gidoni fa-n huɔ tɔbɔla dida'; 17 di ger gi ɔɔ sar mō fi yɛni du ha. Gi teere kha di sa lɔmi Se-jaar lāpho yaa, ga tee kha ga. 18 Si gidoni Jeju jure awɛ bī kpal thumɔ, a birse wer: Ner bɔne yenyɔdara, mōgido di na-n fifilə mi? 19 Ni nɛ mar warikera ni-n gbani di ni lɔmi lāphora. Di wɛ gba war birera a pɔna. 20 Di a bulee wer: Amɛ ha ure futoraake, di amɛ khere ha gure? 21 Di wɛ birsee: Sejaar gi. Di mē a so war ayɔ: Ni 'laane Sejaarra gure dɔni Sejaaruɔda, a 'laane Thāgbara gure dɔni Thāgbaada. 22 Di nuɔ ɔɔ kpaawer thumuraale wɛ ɔɔ nienu, di wɛ gba faa sa jal kō. 23 Ga wi biɛlɔlera Sadusɛɛsɔwɔke n yɛni khi ure na hala', pɔr Je-jura a bulee buleele thake ayɔ: 24 Durdaar, Muju ɔɔ sor ayɔ: "A tibil hana kher sa khi si bisaan na hala', ɔɔ ōku-n n gba khikheruulera a he a kɔna bisaana wɛ do ɔɔ

ōkuuni mɔl." 25 Su do ōkɔna makonyɔ wɛ a ɔɔ hale asu thīthun, di cacadaar ɔɔ her kher a khi, si gidoni bisaan na hala' du do ɔɔ ōkuunna a faa kherle mē. 26 Thalera gi ɔɔ ha na balanyɔdaar, agɔri na balāther-daar, a jalna thalera waa a ba dana makonyɔdaar. 27 A wele pi feɔ na pi, kher dakha khire. 28 Di ger gi, ado khe na ure na the khirera, umō wer makonyɔra na huna kherɔlera diphā gure, gidoni wer feura ɔɔ huɛ. 29 Di Jeju birse wi: Jaa, ni buure waa fīi koe, gidoni na jɛ Thāg-baa sebe na Thāgbaa fāga ga, ger gi. 30 Gidoni ado khe na ur na the khirera, kona na he khera bā, di khera dakha na he kona bā, si wa huɛ Thāgbaa thōthōdaar thusɔwɔke hanle Thāgbaa duɔ. 31 Si ado kee ur gi, na ɔɔ yɛ le Thāgbaa sebera gureeke Thāgba so narnaa? 32 Mee ayɔ: "Iner duɔn Abrahami Thāgba, na lɔaku Thāgba, na Jakɔbu Thāgba." Thāgba na do kee Thāg-ba ga, si wure hanani yiree Thāgba a do. 33 Di tibil jɔwɔke hande di wa-n pe nūu, nuɔ ɔɔ kpaawer Jejuu durra. 34 Mō jɔfu bu dudara ɔɔ nienu di wɛ yɛ, a cuure wure n yɛni khi ure na hala', di wa yɛ nuɔ bā, wɛ kpar kha a pɔ. 35 Di tibil biɛl werraake dɔni jɔfu durdaar urnanaa bulee ure wo, da-n fifilə a huɔ ayɔ: 36 Durdaar, umō dɔrake gure jɔfu kōtū a jɔ jɔfusɔ feɔ? 37 Di Jeju birsee: "Dɔ fa-n na Kōtun afi Thāgba na afi bī feɔ, na afi ha feɔ, na afi kpiɛr feɔ." 38 Ɔr duɔn cacadaa, ke kōtunani a jɔ jɔfusɔ feɔ. 39 Di ye ke balanyɔdaa wo ke n huɔnɛni: "Dɔ fa-n na afi 'walākha tibil mōke fi-n nani afiɔbara." 40 Jɔfu yenyɔraake jɔfu feɔ na Thāgbaa bobonasɔɔ so jəro yuu feɔ. 41 Mō jɔfu bu dudarasɔ kpani kha a je, Jeju bulee wer thīɛ ayɔ: 42 Anye ni-n kpierna Kirisiti? Amɛ bikuun a do? Di wɛ birsee: Davidi Bikuun gi. 43 Di Jeju so war: Di mō gi fu si Thu Phuu cuɔ Davidi da-n wɛ Kōtun, ɔɔwɔke a soni ayɔ: 44 "Thāgba sor ĩ Kōtuna ayɔ: Tɔɔ ĩ nyōbɔra, phaphapha ĩ cuɔ afi lālaardara wɛ do afi nɛ jəɔda." 45 Di ado Davidi n wure Kōtun thale, mō a na fu si na do ɔɔ bikuun? 46 Di tibil biɛllake na puno na deer-aa ga. Di a funa ga wiile tibil na-n 'la di bulee thīɛ bā.

23 Le Jeju ɔɔ muɔna tibil jɔwɔke nakha ɔɔ kpākpāadara ayɔwɔɔ: 2 Jɔfu durdasɔ na jɔfu bu dudarasɔ fien gba Muju too pa di wa-n miɛ tɔbɔla jɔfu kuru. 3 Ger gi, ni hɛ a na cuɛ thīɛ feɔuke wɛ-n so narni, si na-n cuɔ mōke wɛ-n cuuna', gidoni nuɔ wɛ-n sona si wa-n cua'. 4 Wɛ-n lire heendaasɔwɔke dɔbarɔni di wɛ heen tɔbɔla, si awɛ thethe na-n yaal wɛ tharna awɛ nyē fuuraka'. 5 Wɛ-n cuure awɛ thī feɔ tɔbɔla na-n ye wɛ. Ger n dɔ ɔɔ di wɛ cuɔ awɛ lo kera di kōtū, di wɛ cuɔ dakha awɛ kēkē kōtū ɔɔ du gbaan juɔjuɔ. 6 Wɛ-n nar ye kuul too paar dikɔ kho paar na ye kuul too paar awɛ Thāgba fuɔr ɔɔwɔra. 7 Wɛ-n nar tɔbɔla na-n fuɔre wɛ kōtū fuɔruu a na wena wɛ dakha durdara. 8 Si ne wer, na-n do tɔbɔla na-n we ni durdara ga, gidoni biɛl dɔbara 'lē'lē'lē duɔn ani Durdaar, si nɛre feɔ omuna ni do. 9 Di na-n we tibil thura ani tha', gidoni biɛl dɔbara haanle ke dɔni ani Thi, ureeke hanl Thāgbaa duɔ gi. 10 Na-n do

wa-n we ni kōtina ga, gidoni buel dɪbara haanle ke dɔni anɪ Kōtī, Kirisiti gi. ¹¹ Si ure dɔni kōtin anɪ thīthun a jɔ, ɔr na ka na do anɪ thōdaar. ¹² Ureeke n kanɪ ire wa wuruure, si ureeke n wuroni dɪbara, ɔr wa ur. ¹³ Ga puu nare ner jɔfu durdara na jɔfu bu dudaraake dɔni bue yenyɔdara, gidoni ni-n khaane yū fāgadaarɪ dɪ hu tɪbulala, neree thetheeke yenɪ na-n lōa', dɪ wre n yaalenɪ wɪ lō wo na-n si war wɪ lona ga. ¹⁴ [Ga puu nare ner jɔfu durdara na jɔfu bu dudaraake dɔni bue yenyɔdara, gidoni ni-n phuune khikhera su do fule ni-n buel na Thāgba dɪ ni puorna yerr tɪbula na-n ye ni dɪphā. Ger dɔ kuru dɪ so kōtī na heen ni na khur na ka.] ¹⁵ Ga puu nare ner jɔfu durdara na jɔfu bu dudaraake dɔni bue yenyɔdara, gidoni ni-n pure paar feɪ thuraake na lanyɔnna tu bɪella ni cuguu a fe a hɔ Juifi. Dɪ ado a debi pi, dɪ do ni ka cuguure dɪ do bu paari bisā dɪ jɔ ni balanyɔ. ¹⁶ Ga puu nare ner thɔthɔda yarasɔke n sɔni dɪ ni yɪ: Ado tibil ulfena Thāgba fuɔr cuɔr aa, ga do puure ga. Si ado nte ulfena deeke hanɪ Thāgba fuɔr cuɔr, a toorore. ¹⁷ Ner dōbələ na yarasɔ, umɔ ka do dakōtī a jɔ? De gi yaa, Thāgba fuɔr cuɔrike n cueni de dɪ do thī phuu gi? ¹⁸ Ni sor wo ayɪ: Ado tibil ulfena bonɪ ji paar aa, ga do puure ga. Si ado nte ulfena bonɪ ji thīeeke deenenɪ bonɪ ji paar, a toorore. ¹⁹ Yara ha ni bā, umɔ ka do dakōtī a jɔ? Bonɪ ji thīe gi yaa, bonɪ ji paarike n cueni bonɪ ji thīe dɪ do daphuu gi? ²⁰ Ure ulfenanɪ bonɪ ji paar, bonɪ ji paarra a ulfena na gure feuke harɔni. ²¹ Dɪ ure ulfenanɪ Thāgba fuɔr cuɔr, Thāgba fuɔr cuorra a ulfena na ure n cɔkɔni. ²² Dɪ ure ulfenanɪ Thāgbaa duɔ, Thāgbaa fāga too pa a ulfena na ureeke n cɔkɔni. ²³ Ga puu nare ner jɔfu durdara na jɔfu bu dudaraake dɔni bue yenyɔdara, gidoni ni-n tire buel yuɔr anɪ bi fara na anɪ thī phulosɔraake feɪ duɔnɪ bii, si dɪ ni ka hebi gure dɔni thī kōtunaake jɔfura a faa, ke dɔni ful saru, na bɔ juɪ, na sobɔ cuure. Si ger ka do thīeeke ni kɔkɔ teenanɪ ni cuɔ, si ga do wɪ yɪ ni heba gelela ga. ²⁴ Ner thɔthɔda yarasɔ, ni-n ter cīcinə a na faa, si dɪ na-n dɪ nyɔkɔmɛ. ²⁵ Ga puu nare ner jɔfu durdara na jɔfu bu dudaraake dɔni bue yenyɔdara, gidoni ni-n cɔkɔre thī yɔdaa na diko khodaa khiru, su do bɔni ni ka hire na thī tagiri kɪere na dɪbara fu thunɔne. ²⁶ Fer jɔfu bu duɔaraake yaarenɪ, dɔ fu cɔkɔ thī yɔdaa na diko khodaa bue bo, ɔmɛ khiru na hire. ²⁷ Ga puu nare ner jɔfu durdara na jɔfu bu dudaraake dɔni bue yenyɔdara, gidoni ni hure kaake wɪ calni mɪle, dɪ do jɪera wer gi bɔre hɪnena, si dɪ do bɔni khi khubo he le na thī bise caar feɪ. ²⁸ Mɛ neree thethe ha; jɪera wer, ni-n hure tu sara tɪbulala, si bɔni, bue yenyɔ fule he le na sopugo. ²⁹ Ga puu nare ner jɔfu durdara na jɔfu bu dudaraake dɔni bue yenyɔdara, gidoni ni-n mure Thāgbaa bobonasɔ ka, dɪ na-n gbɛbi tu sarasɔ ka gi bɔni, ³⁰ si dɪ na-n so dɪ ni yɪ aa: Ado ser kɔkɔ haanle asɪ mama thɪ kōtī cɔkɔle, sa kɔkɔ tu awɪdaale a na deer Thāgbaa bobonasɔlee tɔmā'.

³¹ Thakerake neree thethe n nunane, dɪ ner duɔn wre kɔkɔ kurenɪ Thāgbaa bobonasɔlee bisāɔ. ³² Dɪ ger gi ni yura pure anɪ mama thɪ kōtī cɔkɔ thō puurə mɛ. ³³ Ner siisɔ, sikori bisɔ, mɔ na cuɔ si na the so heenenaake na jalana nɪni bu paar dɔkɔra? ³⁴ Gerra dɔ kɔkɔ dɪ ma thɔna nar Thāgbaa bobonasɔ, na tu kpesesɔ, na jɔfu durdarasɔ, dɪ na kuure ikhasɔ, na gba ikhasɔ na kpa kuku thɪrura, na ciil ikhasɔ na khasa awɪ Thāgba fuɔr cɔkɔra, na kpoo ware dɪ wo dɪra; ³⁵ dɪ mɛ sor na heen ni dɪphā dɪ pa 'leedaraa tɔmɪnaake feɪ, ke kɔkɔ deerenɪ thuraake dɪ funa Abel tu saru tɔmɪ a jalna waa a ba dana Barasu bikuun Jakaru tɔmɪ, ke dɔni ure ni kɔkɔ kunɪ Thāgba fuɔr cuɔr na bonɪ ji pa thīthun. ³⁶ Sobɔr mɪ so nar, gele feɪ na heene nɪdaraake sor. ³⁷ Pha Jeru-jalem, Jeru-jalem, ferke n kurenɪ Thāgbaa bobona, dɪ fan duurna wre Thāgba kɔkɔ thō farnɪ bokana, balamɔ balamɔ mɪ kɔkɔ yaal i gbɛbura afɪ too mɔke yɔl nɪ n gbɛbunɪ kɔ bisɔ dɪ thiro gbɛla, si na kɔkɔ tuə'. ³⁸ Dɪ ni hɪne dɪphā, wa faa nare anɪ cɔra dɪ ga do cɔ kpoloo, ³⁹ gidoni mɪ so nare ayɪ: A funa nenēke na yɪ mɪ bā, phaphapha gi dana bɔkɔke na sonɪ nayɪ: "Ure n unanɪ na Kōtɪni i huna khure."

24 Mɔke Jeju thenɪ Thāgba fuɔr cɔ kōtina da-n gba huɛ, ɔ kɔkɔpɔadara tɔr puɔraa a nuraa mɔ wɪ mɪni Thāgba fuɔr cɔ kōtīle. ² Si a birse wer ayɪ: Ni yre gelesɔra feɪaa? Sobɔr mɪ so nar, na yɪ kɪer boka buel dɪ na bir na si na dɛe ũ bokara yū bā, feɪ na derre. ³ Mɔ Jeju toonɪ gɔgɔnaake hananɪ oluɪ thura, kɔkɔpɔadara kɔkɔ pɔr a bulee hellɪ: So sar bɔkɔke gelela na danɪ, na gure na dɔni afɪ bir i bɔ jɛ, na thukɛe pi bɔda. ⁴ Dɪ Jeju birse wi: Na-n jɪe du bure, na-n do tibil n ful na'; ⁵ gidoni tɪbɪla bəɔəəm na gbaar i na una wa-n so wɪ yɪ, unɛr duɔn Kirisitira; dɪ mɛ wa ful tɪbɪla kɔkɔ. ⁶ Na nɪere ko thumɪasɔ, na nɪere wa-n mu aa, kuur na hale. A ni jɪ, na-n do maar n fu na', gidoni dɔ gele n kɔkɔ dā, si ga do ger na duɔn thɪ pi paar pa'. ⁷ ũ ca na ure a na-n kena ũ ca, ũ fāgadaarɪ dɪ buel n ur a na-n kena ũ fāgadaarɪ dɪ kɪu. Dɪ kɔmɛ kōtinasɔ na thɪ juɔnɔ na hale paar dɪduɔnɔ dakha. ⁸ Si gele feɪ bɔ gaaree fu pa gi dɪbara. ⁹ ɔkɔkɔle tɪbɪla na fule ni a na gaar ni bɔni dɪ wa kuur ner, dɪ tibil caar feɪ na-n laar ner, gi do i dɔ kɔkɔ. ¹⁰ Dɪ mɛ ga do nɛ baradaa tibil jɔkɔra, dɪ tɪbɪla na-n liire khasɔ wa-n laarna khasɔ dɪdu. ¹¹ Sōso bobonasɔ na ure wa-n ful tɪbɪla bəɔəəm. ¹² Dɪ gidoni puure na jɔre ga-n pɛr, ga dor kɔkɔ dɪ tibil jɔkɔ na hana nau bā. ¹³ Si ureeke na yuranɪ na dana khu paar, ɔr na 'le taare. ¹⁴ Si dɔ wɪ mu yū fāgadaar tutugo bɔ thumuke thuraake koo, gi mu ha pedaa tibil caarra feɪ. Liir dɪphā na dɔ thɪ pi paar mɛ. ¹⁵ Ger dɔ kuru cɔkɔke na yɪni thī thurnəke na kuɛanɪ thīe, ke Thāgbaa bobon Daniel kɔkɔ mɪni dɪ ga ha pa phuurə (dɔ ure n hɪnenɪ sebeeke n du gar bure), ¹⁶ le wre hanɪ Jude n fuo ca jala gɔgɔna, ¹⁷ dɪ ureeke na hanɪ nāsɔrɔ a na-n gbū cuɔrɔ a gba thīa', ¹⁸ dɪ ureeke dakha na hanɪ kɔkɔ, a na-n ker bir a

gba ɔ kēkē kōtī bā. ¹⁹ Ga wisɔɔle, ga puurore khe pemedarara na wure n mamani bibɔɔɔ. ²⁰ Na-n biɛlne Thāgba di anɪ fuu bɔɔle na-n do yuɔɔa', agɪbo hur wirə'. ²¹ Gɪdonɪ bɔ gaareele na kōtɪne na ka, bɔ gaar caa thale na kɔɔ hale kpurake a funa bɔɔke Thāgba tini thɛe du ba dana nenɛka', di ga bir na halerake kpu bā. ²² Ado wiresɔɔle na kɔɔ tɔ a gburoə', tibil biɛllake na mar na ta ga, sɪ wure Thāgba phiirni dɔ kuru da tɔ wiresɔɔle di ga gburo. ²³ Di dabɔɔle ado tibil na so nar nayɪ: Ni hune, Kirisiti har kɪer agɪbo a ha pal, na-n per haara'. ²⁴ Gɪdonɪ wure n sɔsoneni di wɪ yɪ, Kirisiti ha ni, agɪbo bobona ha ni, na ure wa-n nuna tɪblɪ nɔ kpaa thɪ kōtɪnasɔ na ma ku thɛsɔ, wa-n fulnanake tɪblɪake Thāgba kɔɔ phiirni, adora hɛe hale. ²⁵ Di ger gi di ɪ kɔɔ mǎa di ma-n so nar gure. ²⁶ Ado wɪ so nar ayɪ: Bəənnə a ha, na-n jalaa de, agɪbo: Du bɪnɔ a ha, na-n pɛ gi haara'. ²⁷ Gɪdonɪ mǔke thāgba n lenɪ dɔɔ wi phǎ paar du carbara a ka a dǎ wi lō paar, thale mɛr tibili Bikuuni bir ɪ na ha. ²⁸ Kǎke thɪ khire hanɪ, le dūusɔ na caan kha. ²⁹ Ga bɔɔlera, a bɔ gaare ka na pi, dapaara wire na birəre, por dakha na hure bǎ, yepələbe na ther thāgbara yū ga-n je thura, di gure dɔni fāgaake hanɪ thāgbara yū ga gbugbuyore. ³⁰ Liiir diphǎ wa yɪ mɛr tibili Bikuuni jɛ di ga yɪr thāgbara yū, di tibil caar feɪ thuraake na-n bure, gɪdonɪ wa yure mɛr tibili Bikuun ma-n ɪ na ndɔlɔpana na fāga, na carbarare jɔɔ. ³¹ Di ma thɔn ɪ thɔthɔdaar thusɔ wa-n ũ tutuu kōtɪ, sɪ wɪ kpa wure Thāgba phiirni, ke hanɪ kurrɔ, na gananɔ, na gela yenyɔra feɪ, wɪ je pa biɛl gi funa ka thāgbara yū khuni gi dana ũ khu pa. ³² Sɪ ni dɔ sokpaa thɪr khonanɛdara n dur ni thɛ. Dɔɔke ni yɪni kɔ jɛsɔ du bol a na thɔɔ fa yolo, ni jure di ubulo n wɪla. ³³ Mɛ gi, nɛrɛ dakha, ado na yɪ thɛsɔɔle feɪ, ni je di mɛr tibili Bikuuni ɪ bɔ n daan, di mɪ har lōfonɔɔ. ³⁴ Sobɔr mɪ so nar, nɪdaraake na khiir koo, sɪ thɛsɔɔke feɪ n dǎ ga. ³⁵ Thāgbara yū na thɪ na phor na ka, sɪ ɪ thɪmɪsɔ na pho na ka kpuraka'. ³⁶ Sɪ ado wi jurra gi, na bɔɔke ga thɪke na danɪ, tibil biɛllake na jɪ ga, thɔthɔdaar thusɔrake le Thāgbaa duɔ wa ja', Bikuunnake na ja', sɪ Thure dɪbara jɪen gi. ³⁷ Mǔke thɛe kɔɔ hanɪ Noe kɔɔ, mɛna ga ha tibili Bikuuni una. ³⁸ Gɪdonɪ wiresɔɔke kɔɔ kanɪ, sɪ thɪ kue nyɔnɪle na-n kpaan, tɪblɪ n kɔɔ khor dɪkɔ, di wa-n yɔna, di wa-n hena kha, di wa-n 'laana awɪ bisɔ herra, phaphapha di ba dana wireeke Noe kɔɔ lonɪ batora. ³⁹ Surake wa-n kɔɔ dɛna dɪkha ga, foo di nyɔnɪ phǎ a gbuma wɪ di wɪ khiir feɪ. Dmɛna ga ha tibili Bikuuni una. ⁴⁰ Ga wiile kona yenyɔɔke na hanɪ le biɛlla, Thāgba na gbaar biɛl sɪ na faa biɛl. ⁴¹ Di khera yenyɔɔke na hanɪ kha jɔ nǎ paar, Thāgba na gbaar biɛl sɪ na faa biɛl. ⁴² Ger gi a ni jɪ na-n jure, gɪdonɪ na jɪ wireeke anɪ Kōtɪ na una'. ⁴³ Ni jɪ jɪ gureeke bɔɔkɔɔ, ado cɔdaar kuun jure bɔ dɔɔke yu na pɔnɔ kɔ cɔ dɪtɪnɔ, a na-n bɛrɛ a na suraa a lɪun cɔɔɔa'. ⁴⁴ Ger gi nɛrɛ dakha, ni gbɛbure pɛ, gɪdonɪ mɛr tibili Bikuun na bire na ɪ bɔɔke na kɪerna muna'.

⁴⁵ Umǔ dɔ sobɔ cuɔ thɔdaar, ke kpɛseneni, di kɔ kōtɪ na per a na-n hune kɔ cɔdara a na hana wɪ dɪkɔ bɔɔke gi teenɪ kha? ⁴⁶ Ga dar thɔdaar ca olela, kɔ kōtɪ na-n danɪ a yɪ a na-n cuɔ mɛ. ⁴⁷ Sobɔr mɪ so nar, kɔ kōtɪ na jɪe cuguu a do kɔ thɪsɔ feuu huundaar. ⁴⁸ Sɪ ado thɔdaar puu gi, a na sor kɔbarara nayɪ: ɪ kōtɪna n puɔre unna kpe; ⁴⁹ di ado a mar da-n bur kɔ 'walǎkhasɔɔke a-n donanɪ kha thɔma, di khona da-n yɔna nakha ta 'laardara. ⁵⁰ Thɔdaar ca olele kōtɪ na phurore, dawiike aa-n pɪerɔuna', na bɔɔraake aa kɪernana'; ⁵¹ di a na cure yura yura, sɪ na gbaa na pɛ wureaake dɔni bɪne yenyɔdara, paarɪkera wa bɪni wa-n yɪrna nyuma.

25 Ga bɔɔle, yū fāgadaari di ga hure khe biirə yuɔrɪke na jɛni kuun pa', ke kɔɔ gbaanni awɪ lǎphǎsɔ a jal wɪ caan kherɪ ko. ² Yemɔ werra dor dǎbələ, sɪ yemɔ do khe bi kpɛsesɔ. ³ Dǎbələ gbaar awɪ lǎphǎsɔ sɪ wa kɔɔ gba niina', ⁴ sɪ khe bi kpɛsesɔɔle gbaar awɪ lǎphǎsɔ a gbana niin na nɪ pɛdaa a furɔ. ⁵ Mǔ kherɪ ko n puɔrni puɔrra, dayuur fulɛ wer feɪ di wa-n daar. ⁶ A di nɪrɔ hulɛbire ther aa: Ni ye kherɪ ko, ni the na caanɛ. ⁷ Di khe biirəle feɪ pal ur a ma di wa-n gbɛbɪ awɪ lǎphǎsɔ. ⁸ Di khe bi dǎbələle so khe bi kpɛsesɔra ayɪ: Ni pɛ sar anɪ ninə gbe, gɪdonɪ asɪ lǎphǎsɔ n khiire. ⁹ Di khe bi kpɛsesɔɔle birse wi: ǼǼ, gɪdonɪ ga dǎ sɪ kha na nɛrɛa', ni jala wureaake n dolo-neni a the anɪda. ¹⁰ Di bɔɔke wɪ jalni wɪ the, di do kherɪ ko daan, di khe bi wele kɔɔ gbɛbɪrenɪ pi, cure kha a lō he fetɪ cuguu, sɪ di loo khaan. ¹¹ Ga too gbe di wa khe bisɔɔle pɔ dakha wer di wa-n so: Kōtɪn, Kōtɪn, khera sɪ loo. ¹² Di birse wi: Sobɔr mɪ so nar, ma jɪ na'. ¹³ Ger gi a ni jɪ na-n jure, gɪdonɪ na jɪ wire di bɔɔ ga. ¹⁴ Ga hure kūu biɛlɪke kɔɔ yaalenɪ a kpaar, a we kɔ thɔdaarsɔ, a pɛ war kɔ lɛle thɪsɔ wa-n hune. ¹⁵ Di a har biɛl war bɔɔ yemɔ, a ha biɛl war bɔɔ yenyɔ, sa ha balǎtherdaar war bɔɔ biɛl. A ha wer feɪ biɛlbiɛl mǔ awɪ puno hanɪ, sa gba jal kpaar paar. ¹⁶ Dapaara urɛeke kɔɔ 'lenɪ war bɔɔ yemɔ gbaar jalna da-n yabɪna, a 'le yemɔ a dɛenɔ wo. ¹⁷ Mɛ urɛeke kɔɔ 'lenɪ war bɔɔ yenyɔ 'le yenyɔ wo a dɛenɔ. ¹⁸ Sɪ urɛeke kɔɔ 'lenɪ war bɔɔ biɛl dɪbara, a jaal a kpe kuru a puu le kɔ kōtɪ war faa. ¹⁹ A gi ɪ a puɔr thɔdaraalee kōtɪna bire ɪ, a we wɪ wɪ thera war ɪnɪ-n hɪn. ²⁰ Di urɛeke kɔɔ 'lenɪ war bɔɔ yemɔule tɔr dǎ na dɛene yemɔuke a 'lenɪ a so: Kōtɪn, fi kɔɔ pɛ mare war bɔɔ yemɔ. Ye yemɔ phaa mɪ birni 'le a dɛenɔ. ²¹ Di kɔ kōtɪ suuraa: Gi bɔrɛ kpe, thɔdaar buɔ ha fi na sobɔ cuɔdaar. Fi kɔɔ dor sobɔ cuɔdaar thɪ fuura, nenɛ ma pɛ fare di fa do huundaar thɪ jɔɔɔra. Lona dauaake dɔni aft kōtɪda. ²² Di urɛeke kɔɔ 'lenɪ war bɔɔ yenyɔ tɔ dǎ a so: Kōtɪn fi kɔɔ pɛ mare war bɔɔ yenyɔ, ye ke yenyɔ phaa mɪ birni 'le a dɛenɔ wo. ²³ Di kɔ kōtɪ suuraa: Gi bɔrɛ kpe, thɔdaar buɔ ha fi na sobɔ cuɔdaar. Fi kɔɔ dor sobɔ cuɔdaar thɪ fuura, nenɛ ma pɛ fare di fa do huundaar thɪ jɔɔɔra. Lona dauaake dɔni aft kōtɪda. ²⁴ Di urɛeke kɔɔ 'lenɪ war bɔɔ biɛl

dubara tɔr dā dakha a so: Kɔ̄tun, mɪ jure fer dɔ tibilike afɪda khurnɪ, dɪ fa-n kha jɔ kākɛ fa diirnə', dɪ fa-n kha kākɛ fa kɔɔ jalnɪ woa'.²⁵ Ger gɪ maar kɔɔ fu mɪ dɪ ɪ gba afɪ bɔɔɔ biella a puu thura. Gɪke gba, ger dɔ afɪda.²⁶ Dɪ kɔ̄tɪ birsee ayɪ: Fer thɔ̄daar puu na khākhal, fɪ kɔɔ jure dɪ mer dɔ ure n khanɪ kākɛ ma kɔɔ diirnə', dɪ ma-n kha dakha kākɛ ma kɔɔ jalnɪ thɪa',²⁷ dɪ gɪ kɔɔ teenane-na wɪ ye fɪ gbaar ɪ war a 'laa kākɛ ma 'lerɔnɪ khor. A mɪ kerre bir ɪ, ɪ gba ɪda na khor.²⁸ Dɪ ger gɪ, nɪ taaraa bɔɔɔ biellɛ a hananɪ, a hana ure hananɪ bɔɔɔ yuɔrɪle.²⁹ Gɪdonɪ tibil wo tibilike hananɪ thɪe, wa bire na haa na dɛbɔɔ wo, dɪ na hana gɪ dɪ ga ju jɔr. Sɪ tibil wo tibilike na hananɪ thɪa', wa tiirəerake phubi gure a hananɪ.³⁰ Sɪ olela na dɔnɪ bɔ taa thɔ̄daara', nɪ dɔnaa jɪra dabirə paar faa, kākɛ wa bɪnɪ wa-n yɪrna nyɪma.³¹ ɔbɔɔke mer tibili Bikuun na-n ɪnɪ na ɪ i dubɪ nakha ɪ thɔ̄thɔ̄daar thusɔ feɪ, ma toore ɪ i dubɪ fāga too para.³² Dɪ le wa kpa tibil caar feɪ na je ɪ ye thɪthun, dɪ ma leere we na we, mɔ̄ke bana khedaar n leenɪ banaa na bɔ.³³ Dɪ ma per banaa ɪ nyɔ̄bɔɔra, sɪ ɪ pe bɔ ɪ nyɔ̄bulana.³⁴ Le mer fāgadaar na so wɪreraake hanɪ ɪ nyɔ̄bɔɔra ɪ yɪ: Nɪ ɪna nɛrke ɪ Thu bɔnanɪ, a gba fāgadaar dukɛ wɪ kɔɔ maanɪ gbɛbɪ nar kekeke thɪke ti bɔɔ a huna.³⁵ Gɪdonɪ kɔmer kɔɔ fu mer dɪ nɪ kɔɔ ha mɪ dikor; yɔlkhaa kɔɔ fu mer dɪ nɪ kɔɔ ha mɪ nyɔ̄nɪ; mɪ kɔɔ dor kpakpal dɪ nɪ kɔɔ tee mɪ;³⁶ mɪ kɔɔ hanane sābɔɔɪ dɪ nɪ kɔɔ saa mɪ kɪkɪn; gɪ-n kɔɔ kho mer dɪ nɪ kɔɔ pɔ a yɪ mɪ; mɪ kɔɔ har khaira dɪ nɪ kɔɔ pɔ a yɪ mɪ.³⁷ Le tu sarasɔ na birse mi nayɪ: Kɔ̄tun, umɔ̄ kɔɔ sɪ kɔɔ yɪ fɪ na kɔmer a ha fɪ dikor, dɪ yɔlkhaa kɔɔ fu fɪ dɪ sɪ kɔɔ ha fɪ nyɔ̄nɪ?³⁸ Umɔ̄ kɔɔ sɪ kɔɔ yɪ fɪ dɪ fɪ kɔɔ do kpakpal dɪ sɪ kɔɔ tee fɪ, agɪbo na sābɔɔɪ dɪ sɪ kɔɔ ha fɪ kɪkɪn?³⁹ Umɔ̄ kɔɔ sɪ kɔɔ yɪ fɪ dɪ ga-n kho fɪ, agɪbo dɪ fɪ kɔɔ ha khaira dɪ sɪ kɔɔ pɔ a yɪ fɪ?⁴⁰ Dɪ mer fāgadaar na birse wer nayɪ: Sobɔɔr mɪ so nar, gure feɪsɪke nɪ kɔɔ sɪnɪ ɪ omi bu fɪura, merra nɪ kɔɔ sɪnɪ.⁴¹ Agɪrɪ, ma sor wɪreraake hanɪ ɪ nyɔ̄bulana: Nɪ hala mɪ jala kɔɔ, nɛrke so kɔ̄tɪ heennɪ, nɪ jala lona khorr dɔɔraake wɪ gbɛbɪnɪ thun Satana, na kɔ thɔ̄thɔ̄daar thusɔra.⁴² Gɪdonɪ kɔmer kɔɔ fu mer sɪ na kɔɔ ha mɪ dikora'; yɔlkhaa kɔɔ fu mer sɪ na kɔɔ ha mɪ nyɔ̄nɪ';⁴³ mɪ kɔɔ dor kpakpal sɪ na kɔɔ tee ma'; mɪ kɔɔ hanane sābɔɔɪ sɪ na kɔɔ ha mɪ kɪkɪna'; gɪ-n kɔɔ kho mer dɪ mɪ kɔɔ har dakha khaira, sɪ na kɔɔ pɔ a yɪ ma'.⁴⁴ Dɪ le wa birse mi dakha nayɪ: Kɔ̄tun, umɔ̄ kɔɔ sɪ kɔɔ yɪ fɪ na kɔmer na yɔlkhaa, agɪbo dɪ fɪ kɔɔ do kpakpal, agɪbo dɪ fɪ kɔɔ hana sābɔɔɪ, dɪ ga-n kho fɪ dakha, agɪbo wo dɪ fɪ ha khaira dɪ sa kɔɔ sɪnɪ fɪ bɔa'.⁴⁵ Dɪ le ma birse wi nayɪ: Sobɔɔr mɪ so nar, thɪe feɪsɪke na kɔɔ sɪnɪ ɪ omi bu fɪura ga, merra na kɔɔ cua'.⁴⁶ Dɪ wer, wa jaal khorr so 'le paar, sɪ tu sara n 'le yire khorr.

26 ɔbɔɔke Jeju mɪnɪ thumtaake feɪ du pɪ, a sor kɔ kpākpāadarara ayɪ:² Nɪ jure wire yenyɔ se sɪ Pakɪ n dā, dɪ wa fure mer tibili Bikuun na kpa kuku thurura.³ ɔbɔɔlera bonɪ jidaar kɔ̄tɪnasɔ na tɪblaa kɔ̄tɪsɔ kpa

kha a je Kalɪ gbɔdaaru gbayara,⁴ a guur kha mɔ wa cuunɪ sɪ na fu Jeju na fule a na ku.⁵ Sɪ wɪ-n sor aa, wa-n do gɪ do bɔɔke tɪblaa hanɪ fetɪ cuurɔ kɪkɪkə', a mɛ gaa ga hor khɪe na har tɪblaa thɪthun.⁶ Mɔ̄ Jeju hanɪ Betanɪ Sumɔ̄ gbuuluu kɔ,⁷ khe biel puɔraare le a furɔ laaso ja bulabir, ke hananɪ latɪkolo niinike khiinoni the nɔɔ ka. Dɪ ɔbɔɔke Jeju hanɪ dɪko kho paar, kherɪle luun le a deer latɪkolooke Jejuu yura.⁸ Mɔ̄ kpākpāadara yɪnɪ thale, nɪkhii fule wer dɪ wɪ so ayɪ: Anyee thɪ kue ca ha gure thake?⁹ Ga do wa kɔɔ dolone latɪkolo niinile gɪ khur, wɪ gba wartle wɪ ha bɔɔara gaa?¹⁰ Dɪ Jeju jure a so war: Mɔ̄gɪdo dɪ na-n pe kherɪke nɪwe? Thɔ̄ buɔ a cuɔ mar waa gel.¹¹ Sɪ ado bɔɔara we, wɪ har anɪ pa wire feɪ, sɪ ado mer gɪ, ga do wire feɪ na hana ma'.¹² Sɪ mɔ̄ a deernɪ latɪkolo niinike ɪ tomɪra, a gbɛbɪ mer mɔ̄ wa du mɪnɪ.¹³ Dɪ sobɔɔr mɪ so nar, paar feɪsɪke wa-n mɪnɪ Thāgbaa tutugo buɔɔ thɪmɪ thuraake feɪ, wa-n mure dakha gureke kherɪke kɔɔ cuunɪ dɪ wa juna.¹⁴ Le kpākpāadaar biel yur yenyɔra, ke wɪ-n wenɪ Judasɪ, ke thenɪ Karɪyɔtɪ dura, jal bonɪ jidaar kɔ̄tɪnaa pa a so war ayɪ:¹⁵ Anye na tu na ha mɪ, ado mɪ liirna Jeju a ha nɪ? Dɪ wɪ haare wire kpelɛ yur lumɪnɛe war.¹⁶ Dɪ a funa ɔbɔɔlera, a jɛ ma da-n yaal hue waa mɔ̄ a na funɪ sɪ aliirna Jeju a ha wɪ.¹⁷ Buruuke na hananɪ taburaaa caca fetɪ wi daan, dɪ kpākpāadara kɔɔ pɔr Jejura a bulee ayɪ: Kana fɪ-n yaal sɪ jala gbɛbɪre Pakɪ dikor fɪ kho?¹⁸ Dɪ so war: Nɪ jala dura kɪu biel pa a suɔraa aye: Durdaar kɔ ayɪwɔ aa, ɪnɪ kɔ daan, dɪ afɪ pa ɪna cuɔ Pakɪ nakha ɪnɪ kpākpāadara.¹⁹ Dɪ kpākpāadara cuure gure Jeju kɔɔ so warnɪ a jal gbɛbɪ Pakɪ dikor.²⁰ A dɪ durɔr, Jeju pɔr na kɔ kpākpāadara yur yenyɔ, dɪ wɪ too dɪko kho paar.²¹ Dɪ ɔbɔɔke wɪ hanɪ dɪko khoro, a so ware ayɪ: Sobɔɔr mɪ so nar, tibil biel nɛrɛra na liirna mer.²² Dɪ wɪ gbobire jɔɔ ka, sa ma feɪ bielbiel dɪ wa-n bulee: Mer gɪ ya Kɔ̄tun?²³ Dɪ birse wi: Urekeke nyɔ̄ n 'lɔnɪ kha na mere tasa biel, ɔr guke na lirena mɪnɪ.²⁴ Mer tibili Bikuun wer n jaal mɔ̄ gɪ khere marnɪ Thāgbaa sebera, sɪ ga puure tibil ureraake na lirenanɪ mer tibili Bikuun. A wa kɔ kɔ tibil ca olelaka', gɪ ka baar.²⁵ Dɪ Judasɪke na lirenanɪ bulee: Dɪ mer gɪ ya Durdaar? Dɪ Jeju birsee: Gerra fɪ so gele.²⁶ ɔbɔɔke wɪ hanɪ dɪko khoro Jeju gbaar buru, dɪ ɔbɔɔke a bielnɪ Thāgba per pɪ, a kuure a ha kɔ kpākpāadara sa so war: Nɪ gba a kho, gurera dɔnɪ ɪ tomɪ.²⁷ Agɪrɪ dɪ gba thɪ yɔnane, dɪ ɔbɔɔke a fuɔrnɪ Thāgba per pɪ, a ha wer sa so war: Nɪ gba feɪ a yɔ.²⁸ Gɪdonɪ gerra dɔ ɪ tɔmɪ, Thāgbaa kɔ biel ulfe tɔmɪ guke deerenɪ gɪ faa tɪblaa bəɔəəm sopugo.²⁹ Mɪ so nare ma bir na yɔ dɪvɛke bā, phaphapha gɪ dana wireke ma birni na yɔ daphaa wo na nɛrɛ ɪ Thu fāgadaar dura.³⁰ ɔbɔɔke wɪ kɔɔ khunɪ nɛ pɪ, wɪ ther jal gɔ̄gɔɔnaake hananɪ olɪvɪ thura.³¹ Le Jeju so war ayɪ: Nɪ dɪtɪnɔke ɪda na dor kɔɔ dɪ nɛrɛ feɪ na kerna khiru, gɪdonɪ gɪ kherere Thāgbaa sebera ayɪ: "Mer Thāgba na bure bana khedaar, dɪ banaasɔɔke gbɛbanɪ kha na

būbulane paar feū.”³² Si ɔɔkɔke mer Jeju na urni na the khirera na pi, ma kuul ner yie na jal Galile.³³ Di Pter suuraa: Ado afida na dor ɔɔ di tɔbila feū na kerna khirurake, si me wer ma kerna khiru kpuraka’.³⁴ Di Jeju suuraa: Sobɔr mi so far, fere, nī dɔtɔɔkɔkera yɔl kuu na ‘le na khu pa’, si balāther fa bana nayi fa ji ma’.³⁵ Pter bir birsee: Adorake wɔl yɔl foo si khe kha, si ma puno na bana nayi ma ji faa ga. Di ɔmena kpākpāadara feū so wer.³⁶ Di Jeju kpar ɔɔ kpākpāadara di wɔl jal da paarike wɔl-n wenti jecemanɛ, di a so ware ayi: Ni ɔɔ kɔkɔke ma jalni ma-n bɛl Thāgba.³⁷ Di a ɔɔ kpar Pter na Jebedee bikona yenyɔ, si a mar da-n gbobi di haar kuɛsuu.³⁸ Di a so ware: ɔ ha gbobire khikhi gbobire waa gel. Ni ɔɔ kɔkɔke a na jure na mere.³⁹ Si agɔri di ɔɔ jal gbe, a ji thura a sumo, da-n bɛl Thāgba thake ayi: ɔ Thi, ado hue na hale, hunɔnena mi thɔ yɔnanɛke, si ga-n do mōke mi-n yaalni ga, si mōke fere n pɛrni haar gi hana.⁴⁰ Di agɔri di ur a bir pɔ kpākpāadaraa pa a yɔl wɔl di wa-n daar, di so Pterra: Na ɔɔ puno toorake gbe a juur huun na merɛaa koe?⁴¹ Na-n jure a na bɛlna Thāgba, di mē na lō fifilələla ga. Tuur wer n har haarra gel, si tibili tibil do pa fāga ‘lee.⁴² Di a bire jal balanyɔ wo da-n bɛl Thāgba thake ayi: ɔ Thi, ado hue na hale, di thɔ yɔnanɛke na hunɔna mi su do ma yɔ ga, dɔ gi ha mō fi tuni.⁴³ Si a bire pɔ wo a yɔl wɔl di wa-n daar wo, gidoni dayuur fu wer a kar.⁴⁴ Di a faa wer sa bir jal da-n bɛl Thāgba gi do balāther; di mɔna a-n bɛlni Thāgba, thumu ɔɔ bɛlɛlɛra a bir da-n ‘loro.⁴⁵ Agɔri di bir pɔ kpākpāadaraa pa a so war: Ni daare diphā a hɛ. Nenē diphā ɔɔ daan di wa fu mer tibili Bikuun na ha sopugodara.⁴⁶ Ni ure si jal, si ni hune urera lirena muni n unɛ.⁴⁷ Di mɔna Jeju hanu mɔrɔ, Judasukera dɔni bɛl kpākpāadara yɔr yenyɔra daan, na tibil jɔɔkɔke fɔrɔni bajinasɔ, na gbolasɔ, ke boni jidaar kɔtinasɔ na tɔblaa kɔtɔsɔ ɔɔ thɔni.⁴⁸ Si liliir ɔɔ ni ware gure a na cuuni aa, urɛke ina palni, ɔr gi, wɔl fɔnɛɛ.⁴⁹ Di dapaara a tɔr dā Jeju sa so: Durdaar, gba fɔrɛ; sa paluu.⁵⁰ Di Jeju suuraa: ɔ kuun, gure fi unɛ fi cuu, cuɛ bɛɛ. Le tɔblaaale kpa Jeju a fu.⁵¹ Di bɛl wurɛraake hanani kha Jeju hal ɔɔ bajina, a phe a cuna gbōdaaru thōdaar nūu a kur.⁵² Di Jeju suuraa: Birəna aft bajina tɔr khal kpara, gidoni wure feusuke na gbaanni bajina, bajinana wa gba na kuurna wɔl.⁵³ Fa ji du do mi hanane hue na bɛl ɔ Thi da thɔna mar dapaara ɔ thōthōdaar thusɔ, di wa ka gbilani kpalāther yɔr yenyɔra gaa?⁵⁴ Si a mi cuu mē, mō gure Thāgbaa sebe soni ayi: Gi dana thakera, mō ga fu si na dā na ha oti?⁵⁵ Ga ɔɔklɛra Jeju so tibil jɔraale: Ni unane bajinasɔ na gbolasɔ, ni fu mi mō wɔl-n funi yu hōhuɔldaar koe. Wire feū mi-n ɔɔ toore Thāgba fɔrɔ ɔɔ kɔtuna di ma-n dur thɛ, si na ɔɔ fu ma’.⁵⁶ Si thɛsɔkɔke thake feū daan, di mē gureke Thāgbaa bobona ɔɔ khereni na dā na ha oti. Le ɔɔ kpākpāadarasɔ feū faguu sa fuule.⁵⁷ Di wure fɔɔnni Jeju, wɔl kpaare jalna Katfi gbōdaaru pa, ka jɔfu

durdarasɔ na kɔtinasɔ kpani kha a je.⁵⁸ Si Pter n ɔɔ kpar Jeju na ɔɔ bɛl ɔɔ bɛl, a ba dana gbōdaaru gbaya, a lō a too le na gardesɔ a huun mō ga puni.⁵⁹ Di boni jidaar kɔtina na so guardara feū ɔɔ kper ɔɔ di wa-n pɛ Jeju, wɔl yɔr hue wɔl kuu.⁶⁰ Si wa ɔɔ yɔl ga, surake tibil jɔ ɔɔ pɔr a kuur sɔsɔ di wa-n pɛ Jeju. Pɔru paar yenyɔ pɔr a so ayi:⁶¹ Kuunike sor ayi, ina punone na wɔr Thāgba fɔrɔ ɔɔ kɔtɔl, si un-n bir un-n mi wo wire balāther.⁶² Di gbōdaar pal ur a bule Jeju: Fa hana nuɔ na birsena gaa? Anyee so ha gure tɔblaaakera n pɛ farni thake?⁶³ Si Jeju pɔr pɔbi, di gbōdaar bir suuraa: Na Thāgba yidaaru i, ɔ sar ado fer dɔni Kirisiti Thāgbaa Bikuun.⁶⁴ Di Jeju birsee: Gerra ha gele fi soni, si wo mi so nare, a funa nenēke na yure mer tibili Bikuun diphā di ma too Thāgbaa nyōɔra, di ma ther dakha thāgbara yū ma-n ɔ ndɔlɔpanana.⁶⁵ Le gbōdaar bəər ɔɔ kēkēsɔ sa so: A kuere Thāgbaa i. Anye hale di sa bir na yaal so jidara ‘lo? Mee ni nɛrɛ mō a kueni Thāgbaa i, mō ni-n kɔrɛ?⁶⁶ Di wɔl birsee: Khir a teena.⁶⁷ Si agɔri wɔl mar a cur nyōthɔ di wa-n pɛraa yera, si di wa-n thuuruu na nyō po, si ukhasɔ na-n baalɛ si di wa-n so:⁶⁸ Kirisiti, je ntesɔ n bɛ funi sa ɔ sar.⁶⁹ Si Pter ɔɔ hale a too le phiilo gbayara. Di thōdaar khe bɛl tɔr puɔraa a suuraa: Fere dakha, mee fi ɔɔ har kha na Galile Jejuukera.⁷⁰ Si a banane awi yera feū ayi: Ma ji gure fi-n yaalni fi so tɔra’.⁷¹ Si agɔri a tɔr thɔɔ lōfonuɔ, di khe kpu yu a so wurɛraake hanle ayi: Urɛke dakha, a-n ɔɔ har kha na Najareti Jeju.⁷² Si a bire bana wo da-n ulfena bobo ayi: Ma ji kuunile kpuraka’.⁷³ ɔɔ gbe di wurɛke hanle tɔr pɔ Pterra wo a bir suuraa: Sobɔr gi gel, fere dakha fer dɔ waa tibil ca bɛl, gidoni aft ɔɔ mi wɔl-n jina fi.⁷⁴ Le a ma diphā da-n wur thɛsɔ da-n ulfena ayi: Ma ji kuunile kpuraka’. Di dapaara yɔl kuu khu,⁷⁵ di Pter junane thumuruke Jeju ɔɔ suuraani: Yɔl kuu na ‘le na khu pa’, si fa banane balāther nayi fa ji ma’. Di le a the khuirə da-n bɛ ɔɔkɔkɔ.

27 A du wɔl duuro phiphi, boni jidaar kɔtinasɔ feū na tɔblaa kɔtɔsɔ kpar kha a guur si wɔl ku Jeju.
² ɔɔkɔke wɔl liini pi, wɔl kpaare jalna a ha Pilatuke dɔni gobaner.
³ ɔɔkɔke Judasuke lirenaani yuni mō wɔl pɛraani so kunane, ɔɔ ha feū kuere, di gba wire kpelē yɔr thō lumɛɛ warle, a jalna boni jidaar kɔtinaa pa na tɔblaa kɔtɔsɔ pa a so ayi:
⁴ Sopugo mi cuu, mō mi liirani tibilikera na hanani di paara’ a pɛ khirrə. Di wɔl suuraa: Ga ba sa’, fer gi ba.
⁵ Di Judasuke gba warle a jalna duna Thāgba fɔrɔ ɔɔ kɔtuna, sa gba jal a ju pɔɔ.
⁶ Di boni jidaar kɔtina gbaar warle sa so: Ga tee kha di sa gba warukera na pɛ Thāgba mūsomona ga, gidoni tibil tɔmɔ the nuɔ gi;
⁷ ɔɔkɔke wɔl guurni khasɔ pi, wɔl gbaar warra a thena bula mɔdaarra lɛ gi do kpakpal khi du paar.
⁸ Ger dɔ ɔɔ di wa-n we lɛɛle tɔmɔ lɛ a dana nīke.
⁹ Le gureke Thāgbaa bobon Jeremi ɔɔ soni dā ayi: “Wɔ gbaar wire kpelē yɔr thō lumɛɛ war, ke dɔni lumi nuɔkɔke ujrayel bisana guurni kha di wa thenaa;
¹⁰ Wɔ

10 kɔ gba ger a thena bula mɔdaarra lɛ, mɔkera Kɔtɔn kɔ so marnɩ. 11 Dɩ Jeju juɛ gobanɛr yɛra, dɩ gobanɛr bulee thakɛ ayɩwɔwɔ: Fɛr duɔn Juifi fāgadaarɩ? Dɩ Jeju birsee: Gerra ha gele fi sonɩ. 12 Sɩ bonɩ jidaar kɔtɩnasɔ na kɔtɩnasɔwɔ sookɛ wɩ-n pɩeraanɩ, aa dee war nuɔa'. 13 Dɩ Pɩlatɩ suuraa: Fa nɩɛ sɔwɔwɔkera feɔ wɩ-n pɛ farnaa? 14 Sɩ Jeju na deeraarake nuɔ thɩ biɛlla ga, dɩ gɩ kɔwɔ kpaare gobanɛr nuɔ ka. 15 Sɩ fetɩra feɔ gobanɛr mɩna ger dɩ faa khaudaar dɔwɔkɛ tibil jɔ n yaalnɩ. 16 Sɩ kɩu ca ukha gɩ a kɔwɔ hale khaura, kɛ wɩ-n wenɩ Barabasɩ. 17 Mɔ tibil jɔ kpanɩ kha a jɛ, Pɩlatɩ bulee wer ayɩ: Umɔ nɩ-n yaal gurɛra ɩ faa, Barabasɩ gɩ yaa, Jejuukɛ wɩ-n wenɩ Kirisiti gɩ? 18 Gɩdonɩ a jɩɛ dɩ gbugi dɔ kɩru dɩ wɩ fu Jeju a haa. 19 Dɩ ɔwɔwɔkɛ a toonɩ wɔ kul too pa, wɔ kher thɔn suuraa: Fa-n lɔ tɩ saruulee sora ga, gɩdonɩ wɔda dor wɔwɔ nɩkɛ dɩ ɩ yɩ gaare dɛɛlela ka. 20 Dɩ bonɩ jidaar kɔtɩna na kɔtɩnasɔ n yɩrnane tibil jɔwɔ wɩ biɛlnɛɛ a faa Barabasɩ sa kɔ Jeju. 21 Dɩ gobanɛr bire urna gɩ wo a bulee wi: Wer yenyɔraakɛ, umɔ nɩ-n yaal ɩ faa ha nɩ? Dɩ wɩ birsee, Barabasɩ wɩ-n yaal. 22 Dɩ Pɩlatɩ bir bulee wi: Sɩ anye ma cuuna Jejuukɛ wɩ-n wenɩ Kirisiti? Dɩ wer feɔ so ayɩ: Gbanɛɛ kpa kuku thɩrura. 23 Dɩ gobanɛr bir bulee wi: Anyee puu ca a cuu? Dɩ wɩ bir juɩ hulɛ wo dɩ khur ka a jɔ mɛ ayɩ: Gbanɛɛ kpa kuku thɩrura. 24 Mɔ Pɩlatɩ yɛnɩ dɩ do aa-n ma gara' sɩ dɩ khɩɛ bo dɩ ga-n jɔr ka, a gbaar nyuɔn a hul nyɛɛ tibil jɔwɔlee yɛra feɔ, sa so ayɩ: Aɩ, tɩ saruɩ tɔmɩkɛ na-n ma maa koe, nɛr gɩ ba. 25 Dɩ tɩbɩlaale feɔ so: Wɔ, wɔ khi thɩmura n 'le sɩ le na asɩ bɩsɔwɔ. 26 Le Pɩlatɩ faa Barabasɩ a ha wɩ, sɩ ɔwɔwɔkɛ a ciɩni Jeju na khasa pɩ, a faguure wɩ gbaanɛɛ a kpa kuku thɩrura. 27 Dɩ gobanɛr sɔrasɩwɔ kpar Jeju a lona gobanɛr wɔ, dɩ sɔrasɩwɔ feɔ jɛ a kpalalaa. 28 Dɩ wɩ thubuure wɔ kɛkɛsɔ sa gba darɔ sɩɛ kpɩkpɩkpɩ a tuu, 29 sa gba uu a ker dɩ ho fāgadaar kpɩɛr dɩ wɩ subuu yuɔ, sa gba baluu a haa dɩ furɔ na nyɔwɔwɔ. Sɩ agɩpɩ dɩ wɩ gulɛga wɔ ye thɩthɩn sɩ wa-n maanuu ayɩ: Gba fuɔrɛ Juifi fāgadaar. 30 Sɩ dɩ wɩ curna nyɔthɩ a na pɩeraa sa tee baluulera dɩ wa-n buɩnaa yuu. 31 ɔwɔwɔkɛ wɩ maanuu pɩ, wɩ thubuure daraana, sa bir gba wɔ kɛkɛsɔ a tuu, sa kpa dɩphɔ wa-n jalna wɩ kpa kuku thɩrura. 32 Mɔ wɩ-n thenɩ, wɩ caanane kɩu biɛlɩkɛ thenɩ Sɩɛn, wɔ i n duɔn Sɩmɔ. Dɩ wɩ cuguure na fāga dɩ gba Jejuu kuku thɩr a heen. 33 Dɩ mɔ wɩ danɩ paarɩkɛ wɩ-n wenɩ Gɔlgɔta, kɩru duɔn Yu khubu, 34 wɩ gbaar dɩvɛ a nyanyaana tomɩ dibi thɩ a haa a yɔ. Sɩ ɔwɔwɔkɛ a 'lenɩ huɩ, a bor yuɔr. 35 Dɩ ɔwɔwɔkɛ wɩ gbaanɩ a kpa kuku thɩrura pɩ, wɩ gbaar wɔ kɛkɛsɔ a tɩnɛ na lɩ lɩr. 36 Agɩpɩ wɩ toore le dɩ wa-n beruu. 37 Sɩ wɩ wɔwɔ kherere sebe a bɔ le kuku thɩrura yɩ wɔ yuɔ, gɩ nuna wɔ so heen kɩr, gɩ sor aa: Urɛekera duɔn Juifi fāgadaar. 38 Yu hɔhɔla yenyɔ wɔwɔ hale dɩ wɩ kpa kuku thɩrura nakha Jejura, biɛl wɔ nyɔwɔwɔ, biɛl wɔ nyɔbulana. 39 Wɩɛ n thenɩ le sɩ dɩ wa-n ka, wɩ-n nuuruure, dɩ wa-n didiɔna yuu, sɩ dɩ wa-n so aa: 40 Ferkera wɔwɔ yɛnɩ, fa wɩɛrɛ Thāgba fuɔr wɔ kɔtɩ sɩ fi bir

fi mɩ wire balāther, taa afɩbara beɛ. Ado Thāgbaa Bikuun fi do, gbuno kuku thɩrurara. 41 Mɛ dakha bonɩ jidaar kɔtɩna na jɔfu durdarasɔ n boborora, dɩ wa-n sona ayɩ: 42 A wɔwɔ taare wɩ tibilwɔ, sɩ aa puno na taa dɩbara ga. Dɔ wɔrke dɔnɩ lɩrayɛldaraa fāgadaar n gbɩ nenɛ kuku thɩrura sɩ pɩɛ haar. 43 Mee Thāgba ayɩ, wɩ faarɔrɛ wɩɩbara, dɩ Thāgbara ado a naare a tagaa nenɛ beɛ. Gɩdonɩ a-n sor dɩ yɩ: lner duɔn Thāgbaa Bikuun. 44 Dɩ yu hɔhɔlaake wɩ kpanaanɩ kha n nuuruure dakha wer. 45 A funa ulkwɔwɔ a dana duɔwɔ, dɩ koo wɔwɔ birɛrɛ tɩtɩtɩ. 46 Dɩ duɔr khura Jeju hulene nuɔ dɩ khur ka ayɩ: Elɩ, Elɩ lama sabakɩtanɩ, kɩru duɔn: ɩ Thāgba, ɩ Thāgba, mɔgɩdo dɩ fi bo mɩ faa? 47 Dɩ ukhasɔwɔkɛ wɔwɔ hanɩ a nɩɛ, wɩ sor aa: Elɩ a-n we. 48 Dɩ dapaara tibil biɛl werra ca, a gba thɩɛɛke hɔnɩ tabɩhuɛ, a muu ta yuɔna, a gar baluu a 'laaraa a yɔ. 49 Sɩ ukhasɔ so ayɩ: Nɩ dɔ sɩ huɩ, ado Elɩra na wɩɛ na taguu. 50 Sɩ Jeju bire hulɛ wo dɩ khur ka, sa gba wɔwɔ thu a ha Thāgba. 51 Dɩ huɩɛ, kɛkɛ nuɩkɛ varanɩ le Thāgba fuɔr wɔ kɔtɩna bɛɛrɛ a tɩnɛ yenyɔ a fu yɩ a ba dana thɩ; dɩ dakha thɩ juɩn wɔwɔ hale, dɩ boka kɔtɩnasɔ lɛr; 52 dɩ kaasɔ dakha kher, dɩ tɩ phu-usɔ wɔwɔkɛ wɔwɔ khireni ur a thur khirera. 53 Dɩ ɔwɔwɔkɛ Jeju wɔwɔ urnɩ a the khirera pɩ, wɩ thure kau, a lɔ dɩ phuure a nuna awɩbara tibil jɔwɔ. 54 Dɩ sɔrase tamaa kɔtɩ na wɩɛ wɔwɔ hanaanɩ kha, kɛ julɛnɩ le dɩ wa-n ber Jejura, mɔ wɩ yɩnɩ mɔ thɩ jɛnɩ na gɩrɛ dananɩ, maar fule wer ka dɩ wɩ so: Sobɔr gɩ, kuunikera Thāgbaa Bikuun a do ger. 55 Dɩ khɛra wɔwɔ hale dakha a jul wɔwɔ dɩ wa-n huɩ. Wer dɔ khɛraake n wɔwɔ kpaanɩ Jejura dɩ wa-n buluu, a funa Galile. 56 Kherasɔraale, Magɩdala Marɩ wɔwɔ hale na Marɩ ure dɔnɩ Jakɩ na Jojefu nɩ, na Jebedee bikuunwɔwɔ nɩ. 57 A dɩ duɔr lɛle kɩu biɛlɩkɛ wɩ-n wenɩ Jojefu, kɛ thenɩ Arimate pɔr. Jejuu kpɔkpɔadaar a do dakha. 58 Dɩ a wɔwɔ jaal Pɩlatu pa a biɛlaa Jejuu for, dɩ Pɩlatu 'laa huɛ wɩ hanaa. 59 Dɩ Jojefu gbaar Jejuu for a parna kɛkɛ bɔ bulo phaa, 60 a jalna du wɔwɔ thethɛɛ ka phaaraake wɩ wɔwɔ thelnɩ gɔgɔwɔna. Agɩpɩ dɩ kpuro boka kɔtɩ tɛɛ a khaanna ka nuɔ sa jal kɔ. 61 Marɩkɛ thenɩ Magɩdala, na Marɩ kpɩ hale a too ka nuɔra. 62 A dɩ wɩl a thɩɛna gaa gbɛbɩ wɔwɔ wire, bonɩ jidaar kɔtɩnasɔ na jɔfu bu durdarasɔ kpar kha a je Pɩlatu pa, 63 a suuraa ayɩ: Kɔtɩn, sɩ juɩnane fiɩɩdaarɩkera mɔ a wɔwɔ sonɩ, ɔwɔwɔkɛ a wɔwɔ hananɩ yire ayɩ, a wire yɛther ka, una ure na the khirera. 64 Ger gɩ, wɩ wa-n ber kaa gɩ dana wire yɛther wirelera, a mɛ gaa wɔwɔ kpɔkpɔadara na jaal na yu Jejuu forra na ti, sɩ na so tɩbɩlala nayɩ: A ure a the khirera. Dɩ pɩpɩ fulɛɛke na puurore na jɔ cacadaa. 65 Dɩ Pɩlatu so war: Mee mɩ ha nɛr bebera, nɩ jala na bera mɔna nɩ yɛnɩ dɩ ha. 66 Dɩ mɛ wɩ jal a per dɩ wa-n ber kaa, sɩ juɩn wɩ per ka nuɔra, sɩ dɩ bebera jul dɩ wa-n ber.

28 ɔwɔwɔkɛ hur wire pɩnɩ, ga cuɔ wi duuro phiphipi, kɛ dɔnɩ wire makonyɔwɔwɔ caca wi, Marɩkɛ thenɩ Magɩdala, na Marɩ kpulera jaal wɩ huɩ kaa. 2 Dɩ huɩɛ, thɩ jɛ kɩlɩ wɔwɔ hale, gɩdonɩ Kɔtɩnɩ thɔthɔ-

daar thu biel kɔɔ ther Thǎgbaa duɔ a gbũ, a kpuro bokaar faa sa tooro. ³ Ɔɔ thethe n carbarare a ho mǎ thǎgba n leni dɔɔ, di ɔɔ kǎkǎ bulole phɪphɪphɪl a ho miɛ. ⁴ Di maar kɔɔ fuleɛ gardesɔɔle di ka, di wi ma di wa-n jǎ a thũ debi a ho khe. ⁵ Si Thǎgbaa thǎthǎdaar thurə sor kheraraale ayi: Ado ne wer gi, na-n do maar n fu na', gidoni mi jire Jejuuke wi kɔɔ kpani kuku thurura ni-n yaal; ⁶ aa haka', a ure a the khirera mɔna a kɔɔ soni. Ni ina hune kǎke wi kɔɔ piɛni, ⁷ sa jala kɔɔ a ɔɔ kɔɔ kpǎkpǎadarara aye, a ure a the khirera, di a kuul ner ye gure da-n jal Galile, le na yu. Ni hune, ger mi ji a so nar. ⁸ Di dapaara wi faare kaa sa gba wa-n jal na jǎu na da kǎtũ, si kpǎkpǎadara wi ca jal a mi thǎelera. ⁹ Di hune, Jeju pɔr a caan wi a so: Mi fuɔr ner. Di kheraale tɔr wɔrɔɔ a paluu neɛ, di wa-n fuɔruu. ¹⁰ Di Jeju so ware ayi: Na-n do maar n fu na', si ni jala ɔɔ ŋ omisɔra wa-n jala Galile, le wa yi mi. ¹¹ Di ɔɔkɔke kheraale kɔɔ hani huera wa-n jal, wǎ kũusɔɔke dɔni

bɛberaale kɔɔ jaal dura a mi boni jidaar kɔtuna thǎe feusule kɔɔ danani. ¹² Di wer, ɔɔkɔke wi kpani kha na kɔtinasɔ a guur pi, wi gbaar war jɔɔ a ha ɔɔrasɛɛle sa so war ayi: ¹³ Ni ɔɔ ayewɔɔ: Ɔɔ kpǎkpǎadara kɔɔ puɔn ditiɔ, ɔɔkɔke si-n daarni, a yuu ti. ¹⁴ Di ado gobaner niɛ, sa dor buɔ na cuɔu da tu gi do kɔɔ na 'ɛ sora'. ¹⁵ Di ɔɔrasɛɔ gbaar wartle, sa cuu mɔna wi kɔɔ so warni wi cuɛ. Di thumu ca gelera kpaare Juifisɔɔ thǎthun a dana nǎke. ¹⁶ Di kpǎkpǎadara yuɔr biel jaal Galile, gɔguɔnaake Jeju kɔɔ yuni wi caane ni. ¹⁷ Di ɔɔkɔke wi yuni, wi gburɔkure di wa-n fuɔruu. Si ikhasɔ werra bor si wa-n baalɔ. ¹⁸ Di Jeju tɔr pɔ war sa so war thake ayiwɔɔ: Fǎga feu, mer Thǎgba ha, thǎgbara yũ a gbana thura. ¹⁹ Ger gi ni jala caarra feu a na cuɛ tubla wi do kpǎkpǎadara. Ni gba Thure, na Bikuun, na Thu Phuu i a na kpeana wi nyuɔɔkɔ; ²⁰ di na-n dire wi wa-n cuu thǎe feusule mi kɔɔ so narni. Si hune, mere ma-n har kha na nere wire wo wire feu, gi dana thuke pi wi.

MARKL

1 Kler gi fu di a-n mu tutugo buwke duwni Thägbaa Bikuun Jeju Kirisitiida, ² mōke Thägbaa bobon Ejaɪ kɔw khereni w sebera ayi: "Hune, mer Thägba thɔna ɪ thōthō, di na kuul fi yɛ, a gbebi afti hu. ³ Tibil wire gi di ga-n hulē bəənnə ayi: Na-n gbebiɛ hue Kōtɪnna, na-n webire w hu biso gi kɔkɔ." ⁴ Mē Jā ur bəənnə da-n kpeɛ tɪbɪla nyuwɔw da-n sona war ayi: Ni deba haar sa 'le yɔ kpeɛɛ si Thägba n faa ni sopugow. ⁵ Di tɪbɪla n kɔw ther Jude dura feu na Jerujalem di wa-n puwraa, di wɪ cā awɪ sopugow si di Jā na-n kpeɛ wɪ nyuwɔw Jurdē murra. ⁶ Nyuwɔw sūu wɪ kɔw cuuna Jāa kēkēke a-n tonɪ di linə lophere pelela, si toosō na thuur n kɔw dɔ wɔ diko. ⁷ Si da-n mu tɪbɪla ayi: Biɛl hale na kpa mar, a hana fāga a jɔ mɪ, di ma huruurake a na thubuu nefaa pēa'. ⁸ Me wer nyuwɔw mɪ kpeɛ ni, si wɔ, Thu Phuurə a na kpeɛ ni. ⁹ Wɔwlera Jeju kɔw the Najaretuke duwni Galile di a wɔ, di Jā kɔw kpeguu nyuwɔw Jurdē murra. ¹⁰ Di mōke a-n theni nyuwɔw, a yɛ thägbara yū di phubi bē, di Thu Phuu gbū a ho puusɛ a luuna. ¹¹ Di nuw the thägbara yū a so: Fer duwni ɪ Bikuunike mɪ-n nanɪ, fi lō mer haar kpe. ¹² Di dapaara Thu Phuu cuu Jeju di jal bəənnə; ¹³ a too le wire kpalanyɔ di Satā na-n fifilə, hō numa a kɔw hana kha le, di Thägbaa thōthō-daa thuwɔw n wɔ di wa-n haa gɪɛ n danaanɪ. ¹⁴ Wɔwke wɪ kɔw funɪ Jā a to khaɪra pɪ, ger Jeju jaal Galile da-n mu tutugo buwke theni Thägbara da-n so ayi: ¹⁵ Wire daan di Thägba na-n gba fāga. Ni deba haar sa pɪɛr tutugo buwɔw thumu haar. ¹⁶ Mōke Jejura n jalni na Galile mur wɔ nuw, a yɛ Sɪmō na Ādire, Sɪmōw ōkuunna di wɪ ha di wa-n duna thū pherdaake n hɔni jō mur wɔwra, gidoni thū pherdara ha wɪ. ¹⁷ Di mē Jeju so war: Na-n kpa mar ɪ cuu ni na-n yaal tɪbɪla thū khaa. ¹⁸ Di dapaara wɪ faare awɪ thū pherdasɔw si di wa-n kpaaraa. ¹⁹ Di bir gba na jal gbe, a yɪ Jakɪ na wɔ ōkuun Jā, ke duwni Jebedee bikona, di wɪ ha gboroona di wa n gbebi awɪ thū pherdasɔw. ²⁰ Di dapaara a we wer, di wɪ faa awɪ thū Jebede gboroona na thōdara si di wa-n kpaaraa. ²¹ Di wɪ jaal dā Kapernayum dura, di hur wire Jeju lō Juifisɔw Thägba fuwɔw cɔra a ma da-n dur wɪ. ²² Di nuw kpa tɪbɪla wɔ durra gidoni a-n dur wer mō a hanani hue, ga ho mō jɔfu durdarasɔw n durni tɪbɪla ga. ²³ Di le wɪ yɪ kūu biɛl Juifisɔw Thägba fuwɔw cɔra, ke kōtēbu hōhɔl hanani, di a hulene ayi: ²⁴ Ee, anye si ha kha na fer Najaretɪ Jeju? Fi unɛ fi kuɛ si ya? Mɪ jɪɛ nte fi donɪ: Thägbaa Tɪ phu fi do. ²⁵ Si Jeju manaane ayi:

Pura, sa the kuunnaale. ²⁶ Mōke kōtēbu hōhɔlɪle cuunɪ kuunile di ji da-n laan, a hulene sa the dɪphā. ²⁷ Di nuw kɔw kpa tɪbɪla feu di wa-n bule khasɔw biɛlbiɛl aa: Anye gi ya fɛ? Dur kpu gi; a-n mar kōtēbi hōhɔlasɔwɔwraake di puno wi, di wa-n nu nūu. ²⁸ Di wɔ i kpaar dapaara Galile dura feu. ²⁹ Wɔwke wɪ kɔw theni Juifisɔw Thägba fuwɔw cɔra, wɪ jaal dapaara na Jakɪ na Jā, a lō Sɪmō na Ādiree wɔ. ³⁰ Di Sɪmōw kherɪ ni gi, a ji tomɪ kporre, di dapaara wɪ sor Jejura. ³¹ Di Jeju wɔ fuw nyōw, a khəi di ur, di dapaara tomɪ kporre uraa di cɛ wɪ nyuwɔw. ³² Dur wɔwke wire lonɪ pɪ, tɪbɪla kɔw gbaar khodara feu na kpākɔwɔwɔwra di wa-n pɔna Jejura, ³³ di didara feu kɔw gbebiɛ kha di wa-n der wɔ lōfonuwɔra. ³⁴ Di a kpeɛɛ khodara jɔwke kho caar duɔwɔw funɪ di wa-n gaar, sa weena dakha kōtēbiisɔw jɔw a faa, si aa-n tu kōtēbiisɔw n mɪa nuwɔw', gidoni wɪ jɪɛ. ³⁵ Wɔwke wɪ ko khu wɔw na kɔw danɪ pa', ger Jeju māa urɛw a the jal di khuirə, di le a too dɪbara da n biɛl Thägba. ³⁶ Di Sɪmō na wɔ 'walākhasɔw the jal di wa-n yaaluu; ³⁷ wɔwke wɪ yuunɪ wɪ suuraare ayi: Tɪbɪla feu n yaal fer. ³⁸ Si Jeju so war: Ni una si jal dukhāa pa durraake maanɪ gbe, ɪ mu le dakha Thägbaa thumu, gidoni ger mɪ unɔ. ³⁹ Di mē a jal paar feu Galile dura, da-n mu Thägbaa thumu Juifisɔw Thägba fuwɔw cɔra, da-n weena kōtēbiisɔw da-n faa. ⁴⁰ Gbuuluu gi, a wɔ Jejura, a gulēgaraa da-n phuwuw ayi: Ado fi ture fi punone cuu mɪ di ɪ gbuul pɪ. ⁴¹ Di buw fu Jeju di 'laa nyōw a thaaraa sa so: Mɪ ture afti gbuul n pɛ. ⁴² Di dapaara gbuule puwraa di kpeɛ. ⁴³ Si Jeju suuraare a kɔna si a jɛ kpākpaanaa na sobɔw ayi: ⁴⁴ Jɛ du bure fa-n so tibillə ga, si jala nena Thägbaa bonɪ jidaar mō hanɪ, sa 'laane phɔphuwɔl thɛɛke Muji kɔw sonɪ, gi nuna tɪbɪla feu di fi kpeɛɛ. ⁴⁵ Si kuunile jaal, a ma a be da-n wɪɛl paar feu gɪɛ kɔw danaanɪ; gelela wɔw kɪɪw di Jeju na-n puno di lō di bunɔw bā; si di khuirə a-n too kākɛ tɪbɪla na-n hana', di tɪbɪla n ther paar feu di wa-n puwraa.

2 A wire gbe kɔw ka, Jeju bire wɔ Kapernayum, di wɪ nɪɛɛ a hale cuwɔw. ² Di tibil jɔ kɔw gbebi kha der le di a do too paar na yɛ bā, di phiilo gɪɛɛ lōfonow'. Di mōke a-n mu wɪnɪ Thägbaa thumu, ³ tɪbɪla wɔw na gbägbauwke tɪbɪla yenā heenni. ⁴ Si ga do wa punone na dana Jejuu thetha', gidoni tɪbɪla jɔɛ ka, ger gi di wɪ hɪnɔw ka Jeju hanɪ sa cu kaar le nāsɔw, sa gba gbägbarura na wɔ jō a tona kaarra. ⁵ Wɔwke Jeju yuunɪ awɪ ha pɛ, a sor gbägbarura ayi: ɪ kuun, afti sopugow hɛl faɛ.

⁶ Si wī jofu duuradasokke hanle n sor na awi bī aa:
⁷ Anyee tibil ca ha ure a mu da-n kuena Thāgbaa i thake? Ame n punone di faa sopugo saagado Thāgba gi dībara ga? ⁸ Di dapaara Jeju ji na wā mō wī-n kpierni awi bino a so war: Mōgido di ni hana kpiar caar thale ani bino? ⁹ Gmō yōkne sorra gbāgbarura: Sopugo hel fare gi yaa, agibo: lre, gba afi jō na jala gi? ¹⁰ Si mi yaale ni je di mer tibili Bikuun hanane hue thura di t faana sopugo, sa bir so gbāgbarura: ¹¹ Mi so fare, ure gba afi jō na kōna. ¹² Di dapaara di ur gba wā jō, di tūbula feu yu di sa da-n the, di nuw kpaaw wī di wa-n khu Thāgba di wa-n sona ayi: Si kōw theni dura, sa kōw yi thē thake kpiā'. ¹³ Di Jeju bire ker bir mur kōra, di tibil jō na-n puwraa da-n dur wī. ¹⁴ Si a-n kar a yi Levi, Alfee bikuun di too war gba paar da-n tee war, di suuraa: Na kpa mar; di ur da-n kpaaraa. ¹⁵ Mōke Jeju tooni diko kho paar Levi wā, war gbadara na sopugodara jōw toonaane na wā kpiāpāadara dakha, gidoni wa tibil casokle n kpaaraani wī jōre. ¹⁶ Di wure dōni jofu duuradasok a bir dona jofu bu dudarasok kōw yire mōke Jeju n khoni dikor na sopugodara na war gbadara, wī sor wā kpiāpāadarara: Mōgido da-n kho dikor na war gbadara na sopugodara? ¹⁷ Di Jeju niē mō wī-n soni a so war: Ga do tu khena n kōw yaale dōwōwā', si wure gi-n khoni gi. Ga do tu sara mi t t yaala', si sopugodara wē. ¹⁸ Wi biel mōke Jā Batistu kpiāpāadara na jofu bu dudarasok kōw lini nuw, tūbula jaal a bule Jeju: Mōgido di Jā Batistu kpiāpāadara na jofu bu dudaraa kpiāpāadara na-n li nuw, si afi kpiāpāadara wer na-n li nuwā'. ¹⁹ Di Jeju tu wī: Ni-n kpiere di wure wī weni herra na punone na li nuw wōkōke wī hanu kha na kher he ya? Kpei. Wōw feuoke wī toonani kha kher he wa puno na li nuwā'. ²⁰ Si wire na hale wa hel warnu kher he, dawiiile wa li nuw diphā. ²¹ Tibil na gba kēkē phaa na coorna kēkē tū na bēba'. A a cuw mē, daphaa na-n haale datū gi bōer gi puuro ga-n per. ²² Tibil na gba thuurke duwōni daphaa na per bula tuna ga. A a cuw mē thuur na wīele bula tūle, gi do thuur na bulaa kuere feu, si dō fi pe thu phaa bula phaara oti. ²³ Hur wī biel Jeju n kōw kar a lō ju lera, di mōke wī-n jalni na hue wā kpiāpāadara 'laare a kha jō a kho. ²⁴ Di jofu bu dudara suuraa: Fa yi mō afi kpiāpāadara n cuwni gure jofu yūni gi-n sāsure hur wirā? ²⁵ Di Jeju tu wī: Na kōw yire sebera gureeke Davidi kōw cuwni, wōkōke a kōw yaalni dikor gidoni kōmer kōw fuure na wureeke a kōw hanani kha gaa? ²⁶ Mee a kōw luun Thāgba fuwō wōkōw wōkōke Abiataar kōw doni Thāgbaa gbōdaar, a gba buruoke wī-n hanu Thāgba ke n sāsuneni tu khunana a kho, a ur wo a ha tūbulaake a hanani. ²⁷ Si Jeju bire so war: Tibil Thāgba cuw hur wire a ha, aa ti tibil a ha hur wirā'. ²⁸ Ger dō kuru di mer tibili Bikuun do Kōtun hur wirerara.

3 Agipi Jeju bir lō Juifisok Thāgba fuwō wōra wo; di le a yi kuunike nyōw khini. ² Di wure hanle juur Jeju di wa-n hun ado a na kpiere kuunile hur wire, gidoni

wī-n yaale wī per Jejura sor. ³ Di Jeju so kuunnaale nyōw khini ayi: lre jule thūthun. ⁴ Sa bir bule wī: Hur wire teana wō cuure yaa puu cuure, agibo fi taa tibil yaa, fi ku tibil? Si wī purre pōbi. ⁵ Di haar n heluule gidoni awida khure, di hun wī na nīkhii da-n finā sa bir so kuunna: 'Laane afi nyō; di 'laa du do gi kpiere. ⁶ Di jofu bu dudara the, a gbēbi kha dapaara na Erōdu too di wa-n guur mō wa funi si wī ku Jeju. ⁷ Si Jeju na wā kpiāpāadara gbaar jal mur kōra, di tibil jō tētētē kōw kpaaraare. lhasok ther Galile, na Jude, ⁸ na Jerujalem, na ldume dura, na Jurdē mur iiro, na Tur na Sidō di khura. Tibil jōwle pōr Jejura thale gidoni thēeke a-n cuwni wī niē. ⁹ Ger gi di Jeju so wā kpiāpāadarara wī gbēbiere nar too paar gboroona a thūne, di mē tūbula na yi ni gbōwōr paara'. ¹⁰ Gidoni a-n kpiere khodara jōw, ger gi di wure gi-n khoni n hiirāe ina-n thaaraa. ¹¹ Di wōw wōkōke kōtēebi hōhōla n yūni, wī-n jire thunō wā ye thūthun di wa-n be hulēbe du khur ka, di wī yi: Fer duwō Thāgbaa Bikuun. ¹² Si Jeju n kpiāpāa ware du khur ka di wa-n so nte ni dona'. ¹³ Agipi Jeju juun gōgōwōna, sa we tūbulaake a-n yaalni di wī puwraa. ¹⁴ Di a phiire yōw yenyō wa-n ha kha na wā a thō wī wī jal wa-n mi Thāgbaa thūni; ¹⁵ a ha wer dakha punone di wa weena kōtēebi. ¹⁶ Yōw yenyōwōke ha wure a phiirni: Sumō wā a du ire Pīer, ¹⁷ Jaku na wā ōkuun Jā, Jebedee bikona wē; wer Jeju ha ire Boanerjesi, kuru duwō wure n phaeneni oro'oro thāgba pheē khaa; ¹⁸ Ādire, Filipi, Bartelemi, Matiā, Tomasu, Jaku Alfee bikuun, Tade, Sumōwōke duwōni gbēgberē tibil, ¹⁹ na Judasuke theni Kariyoti dura, ke dōni ure lirenani Jeju. ²⁰ Agipi Jeju ker bir kō wōw, di tūbula bir wo a gbēbi kha le, di ga do Jeju na wā kpiāpāadara na ba yire yirake na kho dikora'. ²¹ Di wōkōke wā too niēni wī kōw pōr wī kpaaw, gidoni a thūna gaa wī yi: Yuu buure. ²² Di jofu duuradasokke theni Jerujalem a pō so ayi: Beljebulike duwōni Satā luunaane, wo: Wōkōra dōni yuu kōtēebiirā n hanaa fāga di weena kōtēebii. ²³ Di Jeju we wī a so war sokpaake thake ayi: Mō Satā na puno na wee dībara? ²⁴ A fāgadaari di biel tūne a na ke kha, fāgadaari di dōwle na jula'. ²⁵ A wā biel guke tūneneni a na ke kha, wā dōwle na jula'. ²⁶ A Satā na kēkerē na wōwara di tūne paar har wā fāga dura, wā puno na jal bā si ga pūre. ²⁷ Tibil na puno na lō na fāga kūu khu wā na taaraa thē, saagado wā a kōw li boaa ga, a a punoo bo diphā ger a na taaraa thē feu wōwō. ²⁸ Sobōr mi so nar gel: Thāgba na faare tūbulaa sopugosok feu na wā i kuēeke wī-n kuēni. ²⁹ Si tibilike na kuēani Thu Phuu i, Thāgba na faa ga sopugo caale yuuraka', si sor na heenuune khorr. ³⁰ Jeju mure thake gidoni wī yi: Kōtēebu hōhōl luunaane. ³¹ Le Jejuu ni na wā ōkūu bino wā dā, a jul phiilo sa thō wū. ³² Si tibil jō wā toore a diirāe di wī suuraa: Pe nūu, afi ni na afi ōkōna har phiilo di wa-n bule fi. ³³ Di tu wī: Ame n duwō t ni, na t ōkōna? ³⁴ Si a mar a hun wure wōwō a diirāe da-n finā sa so: Wureeke duwō t ni na t ōkōna; ³⁵ gi-

doni libilike n cuellu gure Thägba n yaalni, wa tibilile duɔn ɔ̄ ōkuun, na ɔ̄ ōkher, na ɔ̄ nɔ.

4 Jeju bire a ma wo da-n dur tubla th̄e mur nɔɔra, di tibil jɔ gbɛbi puɔraa a der, ger hɔna di juun a too gboroona mur nɔ nyuɔɔra, si di tubla feɔ too thura mur nɔ nuɔra. ² Di a dur wer th̄e jɔɔ na sokpaa, a so ware ɔɔ durra ayɔ: ³ Ni pe n̄u: Bi jaldaar gi, a the da-n jal be. ⁴ M̄ɔke a-n jalni ȳe bi jire huera, di 'lominə pɔ uul. ⁵ Ye ji wo bokanana ka thi nuun na jɔrna', a phu dapaara kɔɔ gidoni ga ju muu a hulɔə'; ⁶ si ɔɔɔke wire phani di utue h̄e, gi ɔ̄ɔɔke a khi, gidoni n̄e na ha-la'. ⁷ Ye ji wo ka u n̄e hani, di uu ur a sulā gi di ga se bə'. ⁸ Ye ji thi buɔra, a phu, a khɔ, a b̄i, bi biel n b̄ine di hana be kpelē yuɔr, kha kpalāther, kha tamaa. ⁹ Si Jeju so ware ayɔ: Nt̄eke hanani n̄u di nuna, dɔ a na-n pe n̄u. ¹⁰ ɔɔɔke aa kɔɔ hani kha na tibil jɔɔle b̄a, w̄re dɔni ɔɔ totoosɔ na kp̄kp̄adara yuɔr yenyɔ wi buleele sokpaa kirra. ¹¹ Di so war: Ner Thägba kɔɔ ha ni je th̄i gbulike duɔnni Thägbaa fägadaar do, si w̄re dɔni tu khina, sokpaa th̄e feɔ do war, ¹² di m̄e, "Wa-n hun si wa yi ga, wa-n n̄e dakha si wa ji kirua', a m̄e gaa, ga hor wa kerre na bir Thägbara a na 'le sopugo faare." ¹³ Si Jeju bire so war wo: Di a na ji sokpaake kirua', m̄o na fu si na ji ḡi sokpasɔ feɔ kiru? ¹⁴ Thägbaa so bi jaldaar n jal. ¹⁵ Lkhaa tibilɔ hure hu nuɔ ka sor kɔɔ jalni. ɔɔɔke wɔ-n n̄eni, Satā n pɔr dapaara di tiir sorike kɔɔ direni awi hara. ¹⁶ Mena gi ha na w̄re hɔni boka thi ka be kɔɔ jalni. Wer dɔ w̄re n n̄eni Thägbaa so di wɔ tu na dau dapaara, ¹⁷ si wa-n sɔɔ Thägbaa so di yi ne go paar awi hara ga. Bɔɔ gbe wɔ-n p̄ar gar d̄bara, si ɔɔɔke n̄we na kpoore n dani, di do Thägbaa soolera dɔ kɔɔ, di do dapaara wɔ faare ha p̄ere. ¹⁸ We n n̄ere Thägbaa so, si di wɔ ho ka uu hani si be jallɔ; ¹⁹ si di do der bɔɔraakera na l̄ele th̄i kp̄ier fililale na ḡi ha p̄iersɔ, gele n ure di sulā Thägbaa soolera di ga-n puno na se bə'. ²⁰ W̄re n n̄eni Thägbaa so di wɔ tu, wer huɔn thi buɔ, ka be kɔɔ jalni di do wɔ-n ser be: B̄iel n ser kpelē yuɔr, dukha kpalāther, dukha tamaa bi b̄iella. ²¹ Si Jeju bire bule wi wo: Wɔ-n gbaar l̄aphā pe a suuro bilākp̄uun kā? Di aḡibo di wɔ to kakala ballɔ kā? Mee bilela wɔ-n d̄e. ²² Th̄e na hale na ker si ga do wɔ cuure di thaa ga; th̄e na hale na ha gbul su do ga yura ga. ²³ Nt̄eke hanani n̄u di nuna, dɔ a na-n pe n̄u. ²⁴ A bire so war wo: Na-n j̄e du gureraake ni n̄eni bure; m̄eda caake ni kɔɔ m̄enani th̄e, ɔr wa m̄ena na ha ni si na d̄buna nar k̄d̄i. ²⁵ Gidoni ure hanani th̄e, Thägba na bire na haa na d̄buɔ; si ureke na hanani th̄i', Thägba na tiir̄erake phubi gur̄eke a hanani. ²⁶ Jeju bire a so wo: Thägbaa fägadaar do, gi hure tibilike n jalani be kɔɔ; ²⁷ si a a-n daare, a a-n ure, d̄t̄uɔ na di w̄lu yo, si gi-n phaan phulole di phu, si aa-n ji m̄o gi funa'; ²⁸ faa thi thethe n cuu di phu bo, aḡipi di pemi sa hana be d̄iphā. ²⁹ Di ɔɔɔke gi b̄ini pi, dapaara di do wɔ-n khar gidoni kɔɔ daan. ³⁰ Jeju bire a so war

wo aa: Anye sa gba na m̄ena m̄o Thägbaa fägadaar do hani, anyee sokpa ca sa gba na m̄ena? ³¹ Gi hure beeke wɔ-n weni seneve wɔ-n diirni, fuu a-n ha di jɔ be feɔ thura. ³² Si ɔɔɔke wɔ diiruni pi, a-n ure di wabi di jɔ thi bii feɔ; a-n hanane j̄e k̄t̄ina di 'lominə n puno di wa-n tellɔ. ³³ Sokpa caar thake jɔɔ a-n kɔɔ muna tubla Thägbaa so m̄o wa punoni na n̄e; ³⁴ aa-n kɔɔ muna wɔ saagado sokpa gaaga, si a a ha kha na kp̄kp̄adara d̄bara ger a-n m̄e war kiru. ³⁵ Ga wiilera duɔseu Jeju so war: Ni dɔ si iir iiro. ³⁶ Di m̄e wɔ faa tubla sa phel gborōoke a harɔni a jal, si ȳe gborō kɔɔ hanaane kha. ³⁷ Di thägba je k̄t̄i ur na fāga, di nyuɔn ubi a lō gboroona, di wa ji di do gi 'lire di ga-n hi gborō. ³⁸ Si Jeju ha gborō s̄kaar, a j̄e yuɔ da-n daar; di wɔ jaguure a suuraa: Durdaar fa-n therna asi kuera si-n kuena? ³⁹ Di m̄e a jaa a mana j̄e aa: P̄ira; a sona mur nɔ nyuɔnna aa: J̄le ɔɔɔ; di j̄e kur di th̄e na hale di tutu-go b̄a. ⁴⁰ Si aḡipi di so war: M̄oḡido di maar fu ni thake? M̄oḡido di na per Thägba haara? ⁴¹ Maar fu wer na sobɔr si di wa-n bule kha b̄ielb̄iel aa: Anyee tibil ca ha ure, di j̄erake na mur nɔ nyuɔn na-n nu n̄u?

5 Di wɔ kɔɔ daan mur nɔ iiro Jerajedaraa duɔ. ² Di ɔɔɔke Jeju theni gboroona, dapaara k̄u b̄ielike hanani k̄t̄ebu h̄h̄ɔl ther khi du paar da-n caanuu. ³ Kuunile khi du paar a-n ɔɔ di dakha tibil na-n puno di lii 'lo b̄a, j̄r̄k̄rake na-n puno di lii; ⁴ gidoni wa-n buu lirə', si wɔ-n kɔɔ baraane na ther di wɔ linə dakha j̄r̄k̄, si a-n kɔɔ halle j̄r̄k̄ di ph̄i di beena therile di khaar, si tibillake na hale di punoə'. ⁵ Bɔɔ feɔ, d̄t̄uɔ na di w̄lu, khi du paarsɔ na ḡoḡuɔna a-n ha da-n hulē, si di gba bokana da-n liirena tomur. ⁶ Di m̄o a 'laani yi Jeju kɔɔ, a car a caanuu a gburōkura, ⁷ sa hulē nuɔ di khur ka ayɔ: Anye fere na mere ha kha, fer Jeju Thägba K̄k̄ədaari Bikuun? M̄-n phuur fer na Thägbaa i, fa-n huɔl mara'. ⁸ A sor thale gidoni Jeju kɔɔ suuraare: The kuunnaale, fer k̄t̄ebu h̄h̄ɔl. ⁹ Di Jeju bulee: M̄o afi i n do? Di tu: ɔ̄ i n duɔn dajɔ gidoni si j̄re. ¹⁰ Si a-n phuure Jeju di ka ayɔ, a na-n wee k̄t̄ebi h̄h̄ɔlala a faa di khuirə ga. ¹¹ Si dabulo s̄thɔ jɔɔ we a kɔɔ hale ḡoḡi khura di wa-n khuul. ¹² Di k̄t̄ebiirə phuur Jeju ayɔ: Thɔna si si jal si lō s̄thɔrara. ¹³ Di ha wɔ huɔ wɔ jala, di k̄t̄ebi h̄h̄ɔlala ther a jal a lō s̄thɔɔra buɔ, a tinə wi di wɔ ca birbirbir na ḡoḡi horu, a j̄ir mur nɔɔra; wɔ kɔɔ daan s̄thɔ gbulani yenyɔ a kɔɔ muule nyuɔn a khiir. ¹⁴ Di w̄re n khe w̄ni, wɔ kɔɔ caar k̄i a mu dura na di biisra m̄o th̄e h̄e hani, di tubla ther jal a hun m̄o gi hani. ¹⁵ Di wɔ p̄ar Jeju a yi ure k̄t̄ebii kɔɔ harɔni, ke kɔɔ hanani dajɔ, di too, a to k̄iun a hanana dakha yu buɔ, di maar kɔɔ fule wer feɔ. ¹⁶ W̄re kɔɔ yeni th̄e ke cueni kɔɔ mu wer gure kɔɔ danani ure kɔɔ hanani k̄t̄ebii, na gure kɔɔ danani s̄thɔɔ. ¹⁷ Di le wɔ kɔɔ ma di wa-n phuur Jeju a the wɔ dura. ¹⁸ M̄o Jeju n loni gboroona, kuunile kɔɔ hanani k̄t̄ebii phuure a dɔ un-n do ɔɔ totoo. ¹⁹ Si Jeju bor sa suuraa: K̄na afi ɔ

afɪ too thĩthun, a miɛnɛ wɪ thĩɛ fɛuukɛ Kɔ̄tɪn kɔ̄ɔ cuu farnɪ, na mɔ̄ a kɔ̄ɔ jɪ funɪ buɔra. ²⁰ Dɪ mɛ̄ a kɔ̄ɔ jal a be da-n wɛl paaruɛ wɪ-n wɛnɪ Dekapol gurɛ fɛuukɛ Jeju kɔ̄ɔ cuuraanɪ, dɪ nuɔ kɔ̄ɔ kpaare tubɪla fɛu. ²¹ Sɪ Jeju kɔ̄ɔ bire iir na gborɔo gĩ iiro, dɪ tibil jɔ bir gbɛbɪ wo a puɔraa, sɪ muur nɔ nuɔra a kɔ̄ɔ ha. ²² Dɪ kuunike wɪ-n wɛnɪ Jaurusɪ, kɛ duɔnnɪ kɔ̄tɪn Juifisɔ̄ɔ Thǎgba fuɔr cɔra, pɔr a yɪ a jiiɾǎə yɛ thĩthun, ²³ sɪ da-n phuuruu ayɪ: Gɪ-n khor ɪ bikher bu da-n bɔr; una dɛɛnaa nyɛɛ a tagaa a le. ²⁴ Dɪ mɛ̄ Jeju na kuunile jal kha, sɪ tibil jɔ hiirǎəre a thũ dɪ wa-n cuuruu mɔ̄ wɪ-n jalnɪ. ²⁵ Dɪ khɛ biɛl gɪ, a hale a hana tũ a cuuna yɛna yuɔr yenyɔ. ²⁶ A kɔ̄ɔ gaare buɔ jɔɔ ka thɪdara jɔɔ nyɔ̄kɔ̄ɔ, dɪ mɛ̄ a kuɛ thĩɛ fɛuukɛ a hananɪ, sɪrake ga-n haaraa kɪa', sɪ do gɪ ka dɪ a-n dɛbɪrɔɛ; ²⁷ dɪ a sor na kɔ̄ɔ bĩ: A mɪ puno a thar kɔ̄ɔ kɛkenanake dɪbara, ma kɛɛrɛ. ²⁸ Dɪ mɔ̄kɛ a-n kɔ̄ɔ nɛnɪ Jejuuda, a pɔr a 'kɔ̄ɔ tibil jɔraale thĩthun Jejuu khiro a thaaraa kĩkunna. ²⁹ Dɪ dapaara kɔ̄ɔ tɔmĩ theele kur, dɪ jɪ kɔ̄ɔ tomɪra tue dɪ do a kɛɛrɛ. ³⁰ Dɪ le Jeju jɪ na kɔ̄ɔ ha dɪ fǎ-ga the narɛ gbe, a kul a bule: Amɛ than mar kĩkunna? ³¹ Dɪ kɔ̄ɔ kpǎkpǎadara suuraa: Fe yɪ tibil jɔ dɪ wɪ hi far thake sɪ dɪ fɪ yɪ, amɛ than farɪ? ³² Sɪ Jeju borrake sa huun da-n finǎ inɪ-n jɪ nte cuɛnɪ thalera. ³³ Dɪ maar fu kher da-n jǎ a junɪ gurɛ danaanɪ, a pɔr a jɪ Jejuu yera sa suuraa casɪ mɔ̄ gɪ haaraanɪ. ³⁴ Dɪ Jeju suuraa: ɪ bikher afɪ ha pɛ taa fɪ, kɔna na ha u a tɔkna tomɪ kheu. ³⁵ Mɔ̄ a hanɪ muurɔ, tubɪla ther Jaurusɪ kɔ̄tɪnɪ cɔ a pɔ a so: Aft bikher khire, anye fɪ-n kɔkɔ Durdaar 'lo? ³⁶ Sɪ Jeju na therna gurɛ wɪ sona', sɪ a sor Jaurusɪra: Fa-n do haar n ubi fa', pɛr haar dɪbara. ³⁷ Sɪ Jeju na tu tibil biɛl n thɔaa saagado Pɛr na Jakɪ na Jǎ, Jakɪ ōkuunna gaaga. ³⁸ Dɪ mɛ̄ wɪ kɔ̄ɔ dǎ Juifisɔ̄ɔ Thǎgba fuɔr cɔ kɔ̄tɪnɪ pa, dɪ Jeju yɪ mɔ̄ khũɛ hanɪ, a yɪna tubɪla dɪ wa-n bi dɪ wa-n bena hulǎbi khena; ³⁹ dɪ a luun sa so war: Anye nɪ-n khɔkɔn thake, dɪ anye nɪ-n bɪrɔ, bɪsaanɪkɛ na khǎ', a-n daare. ⁴⁰ Sɪ wɪ-n maanuuɛ, dɪ agɪrɪ a tire tubɪla fɛu dɪ wɪ thur, sɪ dɪ kpa bɪsaanulee thɪ na nɪrɛ, na wɪrɛ kɔ̄ɔ thɔkɔkɔnɪ dɪ wɪ lǎ ka bɪsaan hanɪ, ⁴¹ dɪ fuu nyɔ̄ɔ sa suuraa: Talta kumɪ; kuru duɔn: Khebir, mɪ so fare pala urɛ. ⁴² Dɪ dapaara khebir pal ur a ma da-n sa, gidonɪ a hananɛ yɛna yuɔr yenyɔ; dɪ nuɔ kɔ̄ɔ kpaare tubɪla fɛu. ⁴³ Sɪ Jeju kpǎkpǎa warɛ na sobɔr dɪ wa-n do tibil n jɪ thĩɛɛla', sɪ a sor wɪ hana khebirile dɪkor a kho.

6 Sɪ Jeju kɔ̄ɔ ther le a jal kɔ̄ɔ duɔ, dɪ kɔ̄ɔ kpǎkpǎadara kɔ̄ɔ thɔguurɛ. ² Dɪ ɔkɔkɛ hur wire kɔ̄ɔ danɪ, a kɔ̄ɔ mar da-n dur wɪ thĩɛ Juifisɔ̄ɔ Thǎgba fuɔr cɔra; dɪ nuɔ kpa a tibil jɔkɛ kɔ̄ɔ nɛnɛnɪ dɪ wa-n so: Ka a yɪ ga thĩ casɔkɛ? Anyee kɛsɛ ca ha gurɛ a hananɪ? Dɪ mɔ̄ a fu sɪ da-n cuu nɔ kpa a thĩ ca gurɛ? ³ Ga do thĩ khaadaar gɪ, kɛ duɔnnɪ Marɪ bikuunaa? Ga do Jakɪ, na Jojɪ, na Juudi, na Sumɔ̄ ōkuun a doaa? Dɪ kɔ̄ɔ ōkherɔ̄ na ha kha kɛ na sɛrɛaa? Dɪ mɛ̄ wɪ-n beesuu. ⁴ Sɪ Jeju so warɛ: Wɪ-n curɛ Thǎgbaa bobon paar fɛu, sɪ kɔ̄ɔ duɔ na kɔ̄ɔ too thĩthun na kɔ̄ɔ cɔ, wa-n cua'. ⁵ Dɪ Jeju na-n puno dɪ cuu

le nɔ kpa a thĩ biɛl, saagado lkhaa khodaarsɔ gbe a-n dɛɛnɔ nyɛɛ dɪ wɪ kɛpaa ga. ⁶ Nuɔ kɔ̄ɔ kpaguuɛ gidonɪ wa-n pɛ haara'. Sɪ Jeju kɔ̄ɔ kpaare le dɪ khuirǎɔ da-n dur tubɪla thĩɛ. ⁷ Sɪ agɪrɪ, dɪ we yuɔr yenyɔ, a ma da-n thĩ wɪ yenyɔ yenyɔ, a ha wɪ punone kɔ̄tɛbi hǔhɔlala. ⁸ Sɪ a so warɛ, wa-n gba thĩɛ furɔ jalna kpaar paar saagado gbuul dɪbara gaaga; ayɪ, wa-n furɔ burua', wa-n furɔ kpakpaar lokaara', wa-n furɔ war pɔtɪmana ga, ⁹ sɪ wɪ tɔ nefaa sɪ wa-n to kɛkena yenyɔa'. ¹⁰ Sɪ dɪ so war: ɔkɔkɛ nɪ lonɪ cɔ biɛlla, nɪ tɔk le gɪ dana wireekɛ na thenɪ pa dɔkɛ. ¹¹ Sɪ ado paar hale kǎkɛ tubɪla na tee nɪna', wa-n pɛ nɪ dakha nũǎ', nɪ the pa dɔkɛ sa kɛɛnɛ thɪlǎkobeekɛ ma nɪnɪ nɛɛ a faa war, gɪ nɪna wɪ thumɪr. ¹² Dɪ kpǎkpǎadara jaal dɪ wa-n so war wa-n deba haar, ¹³ dɪ wɪ-n weenane dakha kɔ̄tɛbiisɔ̄ɔ jɔɔ dɪ wa-n faa, sɪ dɪ wɪ pɛr khodara jɔɔ niin dɪ wa-n kɛɛ. ¹⁴ Dɪ ɛrɔkɔdɪ fǎ-gadaar nɛrɛ gidonɪ Jejuu i kpaare paar fɛu, dɪ wɪ so ayɪ: Jǎ Batisɪtɪ gɪ, ɔr urɛ khirera, ger gɪ dɪ puno da-n cuu nɔ kpa a thĩɛɛle. ¹⁵ Lkhasɔ̄ n yɪ wo: Elɪ gɪ; wɛ n yɪ: Thǎgbaa bobon gɪ mɔ̄kɛ mamadara kɔ̄ɔ hanɪ. ¹⁶ Sɪ ɔkɔkɛ ɛrɔkɔdɪ nɛnɪ a sor: Jǎ Batisɪtɪkɛ mɪ kɔ̄ɔ kunɪ a kur yuu gɪ, ɔr urɛ khirera. ¹⁷ Gidonɪ ɛrɔkɔdɪ thethɛ yɪ wɪ fɔ Jǎ a le tɔ khaura. A cuurɛ thale gɪ da ɛrɔdɪadɪraake duɔnnɪ kɔ̄ɔ ōkuun Filipii kher a taanɪ a he; ¹⁸ dɪ Jǎ suuraa ga teena a taa kɔ̄ɔ ōkuuni kher a hea'. ¹⁹ Ger huna dɪ ɛrɔdɪadɪ pɛ Jǎ bunɔ da-n yaal a kuu, sɪ do aa-n mara'. ²⁰ Gidonɪ maar n furɛ ɛrɔkɔdɪ Jana, gidonɪ a jure dɪ do tu saru gɪ na tu phuu, dɪ ger gɪ dɪ ɛrɔkɔdɪ na-n yaal Jǎ n yɛ puurǎ'; dɪ ɔkɔkɛ a-n nɛnɪ Jǎa thumɪ kɛrɛ nyanyaane, sɪrake gɪ-n daaraare da-n pɛ nũu. ²¹ Sɪ ga kpaane waa dɪ do wireekɛ wa junanɪ ɛrɔkɔdɪ kɔ̄ɔ wi daan; dɪ ɛrɔkɔdɪ cuu dɪkɔ jɔkɔ, a wena kɔ̄ɔ khukhusɔ̄ na sɔraseɛ sɛfusɔ̄ na kɔ̄tɪnasɔkɛ hanɪ Galile. ²² Dɪ le ɛrɔdɪadɪ bikher lǎ ka wɪ hanɪ da-n sa bɪna, dɪ gɪ kɔ̄ɔ dar ɛrɔkɔdɪra na wɪrɛekɛ kɔ̄ɔ hanaanɪ kha; dɪ mɛ̄ a so khebirrǎ: Biɛlɛ mar gurɛ fɪ-n yaalnɪ dɪ ma ha fer; ²³ dɪ thake a ulfɛnaa ayɪ: Ma ha fer thĩ dookɛ fa biɛl marnɪ, adorake ɪ fǎga dɪ kho biɛl gɪ. ²⁴ Dɪ mɛ̄ khebir the a bule kɔ̄ɔ nɪ ayɪ: ɪ biɛlɛ anye? Dɪ kɔ̄ɔ nɪ tu: Biɛlɛ a ha fɪ Jǎ Batisɪtɪ yu. ²⁵ Dɪ mɛ̄ khebir phana a ker bir fǎgadaarɪ pa a suuraa ayɪ: Mɪ-n yaale kɔkɔ fɪ pɛ mɪ Jǎ Batisɪtɪ yu kpǎkpǎrɛ biro. ²⁶ Dɪ haar n helle ɛrɔkɔdɪ, sɪ aa-n yaal a tũɔa', gidonɪ a kɔ̄ɔ ulfɛnaane dɪ wɪrɛekɛ a kɔ̄ɔ hananɪ kha nɛ. ²⁷ Dɪ mɛ̄ a thĩ dapaara kɔ̄ɔ gardɪ biɛl ayɪ, a jala a kuro Jǎ Batisɪtɪ yu a pɔna. ²⁸ Dɪ gardɪ kuun jal khaura, a kur Jǎ Batisɪtɪ yu, a pɛr kpǎkpǎrɛ biro, a pɔna ha khebir, dɪ khebir gba jalna ha kɔ̄ɔ nɪ. ²⁹ Dɪ ɔkɔkɛ Jǎa kpǎkpǎadara nɛnɪ, wɪ pɔr gba khire a du. ³⁰ Dɪ thĩthɔna gbɛbɪ kha na Jeju a mɛɛ gurɛ fɛuukɛ wɪ kɔ̄ɔ cuunɪ, na gurɛ fɛuukɛ wɪ kɔ̄ɔ durɪnɪ tubɪla. ³¹ Dɪ so war: Nɪ dɔ sɪ jal dɪkhǎa pa bǎənnǎ nɪ hur gbe, gidonɪ tubɪlaake n pɔkɔ Jejura sɪ wa-n kɔ̄ɔ kɔ̄ɔ jɔrɛ dɪ pho ka, dɪ a do thĩthɔna na ba yurɛ yɛrake na kho dɪkora'. ³² Dɪ mɛ̄ wɪ kɔ̄ɔ lǎ gborɔo a jal paaruɛ tibil na hana'. ³³ Dɪ tibil jɔ yɪ

wɛr mɔ̄ wɪ-n jalnɪ a jɪ wɪ, dɪ mɛ̄ wɪ the dɪsɔ̄ra fɛu a pɛr nɛpɛla a ka kɔ̄ dǎ paartle bo. ³⁴ Dɪ ɔ̄kɔ̄kɛ Jeju na thenɪ gborooɔ̄na, a yɛrɛ tɪblaaɛ tǎtǎtǎ dɪ wa-n kɔ̄u buɔ̄, gɪdonɪ wɪ hɛrɛ banasɔ̄kɛ na hananɪ khekha', dɪ mɛ̄ a kɔ̄ ma da-n dur wɪ thɛ̄ jɔ̄k. ³⁵ Dɪ gɪdonɪ kɔ̄ 'lire kar, kɔ̄ kpǎkpǎadara puɔ̄raarɛ a suuraa: Du n tunɛ sɪ do bǎɛn-nə sɪ ha; ³⁶ bulanɛ tɪblaaɛ wɪ jal kɔ̄gososɔ̄ra na dɪ bi-isɔ̄raakɛ wɔ̄kɔ̄nɛnɪ, wɪ the dɪkɔ̄. ³⁷ Sɪ Jeju tu: Nɛrɛ thethe n hana wɪ dɪkɔ̄ wɪ kho. Sɪ dɪ wɪ bulee: Fɪ-n yaalɛ sɪ gba wire taanyɔ̄ thɔ̄ lumɪnɛɛ war a thena buru a ɛna ha wɪ wɪ kho ya? ³⁸ Dɪ Jeju bulee wi: Buru yemɔ̄ nɪ hana, nɪ jala hɛnɛ. Dɪ ɔ̄kɔ̄kɛ wɪ jɪnɪ tue wɪ suuraarɛ: Buru yemɔ̄ sɪ hana na thuma yenyɔ̄. ³⁹ Agɪrɪ Jeju so war, wɪ cuɛ tɪblaalera fɛu wɪ der dɪdɪdɪ ka huɔ̄n hanɪ wɔ̄kɔ̄lɔ̄kɔ̄. ⁴⁰ Dɪ mɛ̄ wɪ der tamaa tamaa, kpalanyɔ̄ yɔ̄kɔ̄ yɔ̄kɔ̄. ⁴¹ Agɪrɪ Jeju gba buru yemɔ̄ule na thuma yenyɔ̄kɔ̄le, a gba yɛrɛ yɪ a fuɔ̄r Thǎgba, sa kuur buru a ha kpǎkpǎadara wɪ gba tunɛnɛ tɪbulala, a tunɛna wɪ dakha fɛu thuma yenyɔ̄kɔ̄le. ⁴² Wer fɛu bɛɪbɛɪ kɔ̄ khor a hi phi. ⁴³ Dɪ wɪ kɔ̄ gbaar buru na thumaakɛ wɪ tunɛnɪ sa sɪ dɪ hi kpona yɔ̄kɔ̄ yenyɔ̄. ⁴⁴ Sɪ wɪrɛɛkɛ kɔ̄ khɔ̄nɪ dɪkorɪle kona daan gɪlanɪ yemɔ̄. ⁴⁵ Sɪ agɪrɪ, dapaara Jeju yɪ, ɪnɪ kpǎkpǎadara na luun gborooɔ̄na wɪ kuul nɪ yɛrɛ wɪ iir iiro Bɛcaɪda dɪ khura, kɔ̄kɛ ɪna-n bilanɪ tɪbɪla. ⁴⁶ ɔ̄kɔ̄kɛ a kɔ̄ fuɔ̄r wɪnɪ pɪ sa yɪ wɪ jala kɔ̄kɛ, a jaal a juun gɔ̄gɔ̄kɔ̄na a bɛɪ Thǎgba. ⁴⁷ Dɪ ɔ̄kɔ̄kɛ dɪ birəni, gborɔ̄o kɔ̄ har mur kɔ̄ thɪthɪun, sɪ dɪ Jeju ha dɪbara thura. ⁴⁸ Dɪ a yɛrɛ mɔ̄kɛ phelle n nɪnɪ kpǎkpǎadara gɪdonɪ jɪɛ wɪ telɛ̄, sɪ ɔ̄kɔ̄kɛ dɪ n lɔ̄rɪnɪ wɪllɛ, a ɪrɛ mur kɔ̄ nyuɔ̄kɔ̄na yɪ da-n kɔ̄ war ɪnɪ-n ka wɪra. ⁴⁹ Sɪ ɔ̄kɔ̄kɛ wɪ yɪnɪ da-n ɪr nyuɔ̄kɔ̄na yɪ, wɪ ka jɪna khɪdɪdaar gɪ, a ma dɪ wa-n hulɛ̄; ⁵⁰ gɪdonɪ wɛr fɛu yɪrɛ dɪ maar fulɛ̄ wɪ dɪ ka. Sɪ dapaara Jeju mɪna wɛr ayɪ: Nɪ pɪr 'lar, mɛr Jeju gɪ, na-n do maar n fu na'. ⁵¹ Sɪ agɪrɪ dɪ lɔ̄ war le gborooɔ̄na, dɪ jɪɛ kur, dɪ nɔ̄ kɔ̄ kpa a kpǎkpǎadara dɪ pho ka, ⁵² gɪdonɪ wa kɔ̄ jɪ mɔ̄ buru thɪmɪrɪle donɪ kɔ̄ kpa a thɛ̄ kurua', dǎbɪrɛ gɪ ho war dɪ wa pǎr gara'. ⁵³ ɔ̄kɔ̄kɛ wɪ kɔ̄ iirni iiro pɪ a dǎ Jenejarɛtɪ khura, le wɪ kɔ̄ li gborɔ̄o. ⁵⁴ Dɪ dɔ̄kɔ̄kɛ wɪ kɔ̄ thenɪ gborooɔ̄na na pɪ, dapaara tɪbɪla jɪrɛ Jeju. ⁵⁵ Dɪ mɛ̄ wɪ ca jal paar fɛu a gba khodara jɔ̄na, dɪ wa-n pɔ̄nanaa paar wo paar fɛuukɛ wɪ nɪnɪ a har. ⁵⁶ Dɪ paar fɛuukɛ Jeju n jalnɪ, a dɪ biisɔ̄ra gɪ, ado dɪsɔ̄ra gɪ, a kɔ̄goso girakɛ, tɪbɪla n gbaar awɪ khodaarsɔ̄ dɪ wɪ pɛ yatɔ̄kɛ, dɪ wa-n phuuruu a dɔ̄ ɪna-n thaaraa kɔ̄ kɛkɛ nɔ̄ra dɪbararakɛ, dɪ wɪrɛ fɛuukɛ n kɔ̄ thaaraanɪ n kpɛrɛrɛ awɪ kho.

7 Jɔ̄fɪ bu dɪdarasɔ̄ na ɪkhaa jɔ̄fɪ dɪrdarasɔ̄kɛ thenɪ Jerujalɛm pɔ̄r a khunə Jeju; ² dɪ wɪ yɛrɛ kɔ̄ kpǎkpǎadaar ɪkhasɔ̄ dɪ wa-n kho dɪkor na nyɛ̄ bise, a thɛna gaa nyɛ̄kɛ wa phuɔ̄lnaa gɪ. ³ Gɪdonɪ jɔ̄fɪ bu dɪdarasɔ̄ na wɪ Juifɪsɔ̄ fɛu n cuurɛ mɔ̄ awɪ mama kɔ̄tɪnasɔ̄kɛ dur n sonɪ, wa puno na kho dɪkor sɪ a wa kɔ̄ jɪ hul nyɛ̄aa ga. ⁴ Dɪ ɔ̄kɔ̄kɛ wɪ-n thenɪ yaa, a wa kɔ̄ phuɔ̄l awɪbara na nyuɔ̄n bo'a, wa-n kho dɪkora'. Wɪ

hananɛ dakha gɪ mama sosɔ̄kɛ wɪ-n huɔ̄nɪ, ger duɔ̄n thɪ yɔ̄kɔ̄na kɔ̄kɔ̄rɛ, na da kɔ̄kɔ̄rɛ, na the bɪla kɔ̄kɔ̄rɛ. ⁵ Dɪ jɔ̄fɪ bu dɪdarasɔ̄ na jɔ̄fɪ dɪrdara bulee Jeju: Mɔ̄gɪdɔ̄ dɪ afɪ kpǎkpǎadara na-n gba asɪ mama kɔ̄tɪsɔ̄kɛ so'a, sɪ dɪ wa-n kho dɪkor na nyɛ̄ bise? ⁶ Dɪ Jeju tu: Sobɔ̄r Thǎg-baa bobon Ejal kɔ̄ so anɪdara ger waa: Bɪnɛ yenyɔ̄-dara ha nɪ, gɪdonɪ mɛ̄ gɪ khɛrɛ mɔ̄ Thǎgba sonɪ ayɪ: "Nɔ̄faar tɪbil ca yɛrɛ n cuna mɪ kɔ̄, sɪ dɪ awɪ ha huɔ̄kɔ̄na mɪ fɪi. ⁷ Fuɔ̄rɛkɛ wɪ-n fuɔ̄r mɪnɪ, mɔ̄kɔ̄ gɪ, gɪdonɪ jɔ̄fɪukɛ tɪbɪla pɛrɪnɪ wɪ-n dur tɪbɪla." ⁸ Nɪ faarɛ Thǎgbaa jɔ̄fɪ sɪ dɪ na-n du mama kɔ̄tɪnaa sora burɛ. ⁹ Sɪ Jeju bir so war: Nɪ jɪrɛ gbobi sa hɛbɪ Thǎgbaa jɔ̄fɪ a faa, sɪ dɪ nɪ ka na kɔ̄ mama kɔ̄tɪnaa sora. ¹⁰ Gɪdonɪ Muɪjɪ kɔ̄ sor ayɪ: "Na kɔ̄ afɪ thɪ na afɪ nɪ" dɪ "a nɛr nɪr kɔ̄ thɪ, a kɔ̄ nɪ gɪ, wɪ kuɔ̄." ¹¹ Sɪ dɪ ner n so: Ado tɪbil so kɔ̄ thura a kɔ̄ nura gɪ ayɪ: Thɛ̄kɛ ma kɔ̄ ha funɪna gɪ bul fi, ger mɪ gba dɪ do Kɔ̄rbǎ, a thɛna gaa, ger duɔ̄n Thǎgbaada; ¹² mɛ̄ na-n haa huɛ a bul kɔ̄ thɪ na kɔ̄ nɪ bǎ. ¹³ Mɛ̄ anɪ mama kɔ̄tɪnaa sookɛ nɪ-n kɔ̄ durɪnɪ kha bɛɪbɛɪ cuu Thǎgbaa so dɪ ga do thɛ̄ bǎ. Yɛ̄ thɪsɔ̄ hale wo kɔ̄ nɪ-n baannɪ dɪ a-n ho kha na girɛra. ¹⁴ Sɪ Jeju kɔ̄ bɪrɛ we tɪbil jɔ̄ dɪ wɪ kɔ̄ dɪ so war: Nɛrɛ fɛu nɪ pɛ mɪ nɪu a jɛ mɔ̄ gɪ hanɪ. ¹⁵ Thɛ̄ na hake jɛra na lɔ̄ tɪbili bunɔ̄ na cuɔ̄u da bisə, sɪ gurɛ n kanɪ dɪ the tɪbili hara ger n bisɛnɛ tɪbil. ¹⁶ [Nɛkɛ hananɪ nɪu dɪ nɪna, dɔ̄ a pɛ nɪu.] ¹⁷ ɔ̄kɔ̄kɛ a kɔ̄ faanɪ tɪbil jɔ̄kɛ sa lɔ̄ cuɔ̄kɛ, kɔ̄ kpǎkpǎadara buleele sok-paalee kɪrra. ¹⁸ Dɪ so war: Nɛrɛ dakha jɪr 'lɪ ner dakha wo koe. Na jɪ gɪ dɪ a thɛ̄ kɛ jɛra lɔ̄ tɪbil bunɔ̄, ga puno na cuɔ̄u da bisə gaa? ¹⁹ Gɪdonɪ ga do haarra gɪ lɔ̄a', sɪ do bucuurə gɪ-n lɔ̄ sɪ dɪ the cuu. A sonɪ thalɛ ger nɛna dɪ dɪkor na hale na sǎsa'. ²⁰ Sɪ a bɪrɛ so wo: Gurɛ n thenɪ tɪbili hara n bisɛnɛ. ²¹ Gɪdonɪ bunɔ̄, tɪbil haarra, le kpɪrɛ puu n the, na bɔ̄dɛɪ cuurɛ, na yuur, na tu kur, ²² na khɛ kpɪ yaalɛ, na kɪu kpɪ yaalɛ, na ha pɪrɛ, na kpallɛ, na tu fulɛ, na dakhaba cuurɛ, na yir, na tɪbil i kuɛrɛ, na i yaalɛ, na dǎbɔ̄ɛ. ²³ Ga thɪ puu ca yɛrɛ fɛu, tɪbil haarra gɪ-n the, dɪ ger n bisɛnɛ tɪbil. ²⁴ Agɪrɪ Jeju the le a jal Tur dɪ khura a lɔ̄ cɔ̄ bɛɪlla, sɪ aa-n yaal tɪbil n ja'; sɪ aa puno a mar dɪ wa jaa ga. ²⁵ Sɪ khɛ bɛɪ gɪ dɪ kɔ̄tɛɛbu hɔ̄hɔ̄l kɔ̄ lɔ̄ kɔ̄ bikhɛr burə; mɔ̄kɛ khɛrɪle nɪnɪ Jejuuda, a pɔ̄r a jii yɛ thɪthɪun. ²⁶ Gurɛkɪ khɛrɪle do sa the Siri Fenɪsɪ dura; a kɔ̄ bɛɪlɛ Jeju a wea kɔ̄tɛɛbuu ɪnɪ bikherra a faa. ²⁷ Sɪ Jeju suuraa: Dɔ̄ bɪsana n kɔ̄ kho dɪkor bo, gɪdonɪ ga bɔ̄r dɪ fa gba bɪsanaa dɪko na pɛ bɛna ga. ²⁸ Dɪ khɛr tu: Sobɔ̄r gɪ wer Kɔ̄tɪn, sɪ daku-rusɔ̄kɛ bɪsana na-n khonɪ dɪ ga-u jɪ thuɔ̄, bebe n khor. ²⁹ Dɪ mɛ̄ Jeju suuraa: Dɪ mɔ̄kɛ fɪ tunɪ thakɛ kɔ̄na, kɔ̄tɛɛbuu ther afɪ bikhɛr burə. ³⁰ Dɪ mɛ̄ a kɔ̄ a yɪ kɔ̄ bɪsǎ dɪ phɪ, dɪ do kɔ̄tɛɛbuu thuraarɛ. ³¹ Agɪrɪ Jeju ther Tur khura, a kpǎsɛ Sɪdɔ̄ ɔ̄kɔ̄kɛ a-n birni Galilɛ mur nɔ̄kɔ̄ra, a kar Dekapol khura. ³² Dɪ le wɪ kpa kɪu nuur bɛɪlɛkɛ na-n punonɛnɪ dɪ mu thumɪa kɔ̄kɔ̄kɛ', a pɔ̄na a phuurna Jeju, a dɛɛnaa nyɛ̄. ³³ Dɪ mɛ̄ Jeju faa tɪbɪla sa kpa a, a thena khuirə, a gba nyɛ̄bɛ a tuu nɪ kanana, sa phii

nyōthū a thananaa delēbirera. ³⁴ Agɪɪ Jeju gba yɛ yū a 'wɪ sa so kuunna: Efata, kɪɾu duɔn: Khera. ³⁵ Dɪ da-paara kuuni nū ka kher, dɪ gurɛ kɔɔ lieni delēbire thubi, dɪ puno da-n mu thumɪr dɪ a-n yɪr dɪphā. ³⁶ Sɪ Jeju kɔɔ sor tɪblala fɛu, dɪ wa-n gba na mu tibil n nɪa'. Sɪ mō a-n juunɪ kpākpāa war jɔɔ wa-n mɪa', gɛr wɪ-n ka mɪrɔɔ dɪ a-n jɪr. ³⁷ Dɪ nuɔ kɔɔ kpaare tɪbla dɪ pho ka dɪ wa-n so aa: Thī bɔ haar or n cuurake dɪ thū dɪ cuu nura bobo dɪ wa-n nɪ na nɔ masɔ dɪ wa-n mu.

8 Ga bɔɔlera tibil jɔ bir gbɛbi wo, sɪ wa hana thīɛ na khoa'; dɪ Jeju we kɔɔ kpākpāadara a so war ayɪ: ² Buɔ fu mɛr tɪblalaake, gidonɪ wire yēther ha gurɛ wɪ hanɪ kha na mɛrɛ, sɪ wa hana thīɛ na khoa'. ³ Ado mɪ bilā wɪ wɪ kɔna sɪ dɪ wa yɪ dɪkora', ga khabɪ wer huera, gidonɪ lkhasɔ werra ther kɔɔ. ⁴ Dɪ kɔɔ kpākpāadara suuraa: Ka sa puno na yɪ dɪkɔ na ha tibil ca yɪrɛ kɪɛr bəənnə dɪ wa hi. ⁵ Dɪ Jeju bule wi: Buru yemō nɪ hana? Dɪ wɪ tu: Makonyɔ gɪ. ⁶ Dɪ Jeju so tɪblalaale wɪ dera, sa gba buru makonyɔra a fuɔr Thāgba pɛr, sa kuur a ha kɔɔ kpākpāadara, wɪ gba tɪnɛnɛ tibil jɔɔlera; dɪ wɪ gba tɪnɛ wɪ. ⁷ Sɪ wɪ hananɛ dakha dɪkhaa thū bi, dɪ Jeju fuɔr Thāgba a pɛr thumanaale, sa so wɪ tɪnɛnɛ wɪ dakha. ⁸ Wer fɛu bɛlɛbɛl kɔɔ khor a hi phi; dɪ kpākpāadara gbaar dakurusɔɔke sɛnɪ dɪ hi kpona makonyɔ. ⁹ Sɪ konaale kɔɔ thɔɔrɛ gbɪlanɪ yɛnā. Agɪɪ Jeju bilā wɪ, ¹⁰ sa lō dapaara gboroona na kɔɔ kpākpāadara a jal Dal-manuta khura. ¹¹ Jɔfu bu dudara wɛ, a pɔ a ma dɪ wa-n bana kha na Jeju wɪ pɪeraa pheru, a bulee ayɪ, a nɛ nar na nɔ kpaa thī bɛl dɪ kɔɔ punona thāgbara yū gɪ the. ¹² Dɪ Jeju 'wɪ na bunɛ sa so: Mōgɪdo dɪ nɪdara na-n yaal nɔ kpaa thīɛ ya fɛ? Sobɔr mɪ so nar, wa nɪna wɪ nɔ kpaa thī bɛllaka'. ¹³ Agɪɪ dɪ faa wɪ, sa bir lō gboroona a iir gɪ iiro. ¹⁴ Sɪ kpākpāadara kɔɔ diinɛne buru gbaar, sɪ do bɛl dɪbara wɪ hana le gboroona. ¹⁵ Dɪ Jeju kpākpāa ware ayɪ: Na-n jɪɛ du bure, na-n tētɛna jɔfu bu dudara na ɛrɔɔdu taba'. ¹⁶ Dɪ kpākpāadara na-n mu kha bururaake wa kɔɔ gbana'. ¹⁷ Dɪ Jeju jɪ mō wɪ-n muunɪ kha a bule wi: Mōgɪdo dɪ na-n mu kha bururaake na kɔɔ gbana? Na yɪ gaa, dɪ na jɪ kɪɾu paa? Anɪdara khurɛ waa gel koe. ¹⁸ Yinəna nɪ hananɪ wo na-n yaa? A hanana nūu wo na-n naa? Dɪ na jɪna gaa? ¹⁹ ɔbɔɔke mɪ kɔɔ kuurni buru yemɔ a ha kona gbɪlanɪ yemɔ, kpona yemō nɪ kɔɔ gba dakuruuke sɛnɪ dɪ hi? Dɪ wɪ tu: Kpona yuɔr yenyɔ gɪ. ²⁰ Dɪ ɔbɔɔke mɪ kɔɔ kuurni buru makonyɔ a ha kona gbɪlanɪ yɛnā, kpona yemō nɪ kɔɔ gba dakuruuke sɛnɪ dɪ hi? Dɪ wɪ tu: Makonyɔ gɪ. ²¹ Dɪ Jeju so war: Na yɪ gɪ a thū jɪ kɪɾu pɪrake māa? ²² Wɪ kɔɔ danɪ Bɛcauda le tɪbla kpa yaaru, a pɔna Jejura dɪ wa-n phuurna a thaaraa. ²³ Dɪ Jeju furɛ yaaruule nyɔɔ, a kpaa thena dɪ khuirə, a phii nyōthū pɪeraa yinəna, a dɛɛnanaa nyē sa bulee: Fɪ yɪrɛ thīɛ ya? ²⁴ Dɪ yaaru gba yɛ yū sa so: Mɪ yɪrɛ tɪbla, sɪ mɪ yɪ wer dɪ wɪ ho thura dɪ wa-n ur. ²⁵ Sɪ Jeju bir thaaraa yinəna wo, dɪ dabɔɔke yaaru kponɪ yinə, dɪ do a kherɛ da-n yɪ thīɛ fɛu

wawawal. ²⁶ Sɪ Jeju suuraa: Kɔna, fa-n kɛr bir lō duru sa kōa'. ²⁷ Agɪɪ Jeju na kɔɔ kpākpāadara gba jal Sejare Filipi dɪ khura; dɪ le a bule kɔɔ kpākpāadara huera: Amɛ tɪbla n yɪ mɪ dor? ²⁸ Dɪ wɪ tu: lkhasɔ n yɪ, Jā Batisɪtɪ fɪ do; wɛ n yɪ, Elɪ fɪ do; wɛ n yɪ wo, Thāgbaa bobon fɪ do. ²⁹ Sɪ Jeju bule wi: Sɪ ner, amɛ nɪ-n yɪ mɪ dor? Dɪ Pɪɛr tu: Kirisiti fɪ do. ³⁰ Sɪ Jeju kpākpāa ware, wa-n so tibillə ga. ³¹ Agɪɪ Jeju ma da-n dur kɔɔ kpākpāadara, da-n sona war ayɪ: Dɔ mɛrke duɔnnɪ tibili Bikuun n gaar buɔ jɔɔ; dɪ kōtɪna, na bonɪ jidaar kōtɪna, na jɔfu durdarasɔ na bo mer, sɪ dakha wa ku mer, sɪ a wire yēther ka ma urɛ khirera. ³² Casɪ a-n mu wɪ gele. Sɪ Pɪɛr kpaa kana pa kɪɪ da-n phaana. ³³ Sɪ Jeju kɛr, da-n huun kɔɔ kpākpāadara, sa phā Pɪɛr dɪ khur ka ayɪ: Hala mɪ yɔɔ Satā, gidonɪ fa-n kɪɛr Thāgbaa kha ga, sɪ tibil khaa fɪ-n kɪɛr. ³⁴ Agɪɪ Jeju we tibil jɔ na kɔɔ kpākpāadara dɪ wɪ puuraa dɪ so war: A ntɛ pɛr haar un-a-n kpa mar, dɔ a faa dɪbara yɪrnanɛ, sɪ a gba kɔɔ kuku thur a na-n kpaa mar. ³⁵ Gɪdonɪ tibilike n tɛbanɪ kɔɔ yɪ, ga ka na buurəɛrɛ; sɪ urɛke yɪ na bonɪ mɛrɛra, na Thāgbaa tutugo buɔɔ thumura, ɔr na le waa gel. ³⁶ Anyee bɔ ga taa tibil, ado a 'le thīɛ fɛu thuraake sɪ do kɔɔ yɪ buurəɛrɛ. ³⁷ Anye haanke dɪ tibil na gba na debina kɔɔ yɪ? ³⁸ A yicuru fu tibil mɛrɛra na ɿ thumura nɪdaraake thīthun, kɛ na tele-nenɪ Thāgbara ga, sɪ dɪ wa-n cuu puure, yicuru na furɛ mɛr tibili Bikuun dakha ntera, ɔbɔɔke ma unɪ na ɿ Thu i dubɪ nakha thīthōdaar thu phuusɔ.

9 Dɪ so war wo ayɪ: Sobɔr mɪ so nar, lkhasɔɔke hanɪ kɪɛr na khiir sɪ do wa yɪ Thāgbaa fāgadaar do dɪ ɿ na fāga gaaga. ² A wire maadō ka pɪ, Jeju kpar Pɪɛr na Jakɪ na Jā a juunna gōgō gbaana, dɪ wɪ ha kha le dɪbara; dɪ Jejuu tomɪ debi awɪ yɛ thīthun. ³ Dɪ kɔɔ kēkēsɔ debi dɪ a-n hul phalpalphal, a bulololake dakha dɪ ka, a jɔ mōke ga donɪ tibil thuraake na punone na cuu dɪ a bulolola'. ⁴ Dɪ Elɪ na Muɟɪ the ware sɪ Jeju wɪ-n khuenɛ. ⁵ Dɪ Pɪɛr so Jejura: Durdaar, gɪ bɔrɛ sɪ hanɪ kɪɛr; sa durɛ waa yēther, bɛl n do afɪda, bɛl n do Muɟɪda, bɛl n do Elɪda. ⁶ Aa jɪ mō a na sona', gidonɪ maar fuɔn wer kpākpāadara. ⁷ Dɪ ndɔlɔpaar gbune a thi war, dɪ nuɔ the ndɔlɔpaarra ayɪ: Urɛke duɔn ɿ Biku-unike mɪ-n nanɪ, na-n pɪɛ nūu. ⁸ Dɪ dapaara kpākpāadara huɛnɛ khuukhuu, sɪ wa kɔɔ yɪ tibil saagado Jeju gɪ dɪbara na wɛraa ga. ⁹ Dɪ mōke wɪ gbuni gōguɔna, Jeju kpākpāa ware na sobɔr dɪ wa-n so tibillə gurɛke wɪ kɔɔ yɪna', phaphapha unɛr tibili Bikuun n ur khirera. ¹⁰ Dɪ wɪ kɔɔ furɛ thumurɪle awɪ bunɔ, sɪ wa-n bule khasɔ aa: Anye n dɔ khi urɛ? ¹¹ Sɪ kpākpāadara kɔɔ bulele thake ayɪ: Mō gɪ ha dɪ jɔfu durdarasɔ na-n so ayɪ: Dɔ Elɪ n kɔɔ ɿ caca. ¹² Dɪ tu: Elɪ na kɔɔ unɛ wer eaca na webɪ thīɛ fɛu. Sɪ mōgɪdo dɪ khɛrɛ Thāgbaa sɛbera mɛr tibili Bikuunidara ayɪ: Dɔ ɿ gaar buɔ jɔɔ dɪ wa ther-na ma? ¹³ Sɪ mɪ so narɛ, Elɪ kɔɔ unɛ sɪ wɪ kɔɔ cuguure mō wɪ pɛrɪ haar, dɪ ha mɔna gɪ kɔɔ khereraanɪ. ¹⁴ Sɪ ɔbɔɔke wɪ kɔɔ danɪ wɪ kpākpāadara, wɪ kɔɔ yɪrɛ tibil jɔ

di wɪ dii war na jɔfɔ dɪrdarasɔɔkɛ n bananenani kɔpɔkɔpɔadaraale thĩ banaa. ¹⁵ Sɪ ɔɔɔɔkɛ tibil jɔɔle yɪnɪ Jeju, gɪ phuro wer di wɪ ca pɔ a fuɔɔɔɔ. ¹⁶ Di bule wi: Anye nɪ-n bana kha na wer? ¹⁷ Di kũu biɛl tibil jɔraale tu: Durdaar, mɪ kɔɔ kpar ɿ bikuunike hanani nɔ ma kɔtɛebuɔ a ɪna far; ¹⁸ pa ɔɔɔkɛ a-n fuɔnɪ thɪura a-n kɔpɔɔɔ, di bɪsaan na-n the nyɔthĩ khɔɔɔɔ, da-n khona nyuma, sɪ di tã gɔgɔɔɔ; di mɪ kɔɔ biɛle afɪ kɔpɔkɔpɔadara wɪ wea kɔtɛebuɔrɔ, sɪ wa kɔɔ punoɔ'. ¹⁹ Di Jeju so war: Nɛr nĩ babalaakɛ; umɔ bɔɔ ma thũ na toona nɪ gɪ dana? Umɔ bɔɔ ma thũ na fu nar haar-rarake gɪ dana? Nɪ kɔpa ɛna mar. ²⁰ Di wɪ kɔpa a pɔna; di ɔɔɔkɛ kɔtɛebuɔ na yɪnɪ Jeju, a gbũgbunyane bɪsaan di ji thunɔ da-n laan, da-n thena nyɔthĩ khɔɔɔɔ. ²¹ Di Jeju bule thɪrɛ: A funa umɔ bɔɔɔɔkɛ gekera wer kɔɔ hanaa? Di thɪrɛ tu: ɔɔ bɪsã bu bɔɔ gɪ. ²² Di wire wire kɔtɛebuɔle n tuɔrɛ da-n kɔpɛɛ ɔɔɔ na nyɔɔɔɔ ɪnɪ-n kuura; sɪ ado fa punone na cuɔ dukha, jɛ sɪ buɔra sa bulo si. ²³ Di Jeju birsee: Fɪ yɪ, ado ma punone ya? Thĩɛ fɛu n punone urɛraake piɛrni Thãgɔba haar. ²⁴ Dapaara bɪsaantlee thɪ hulɛ ayɪ: Mɪ pɛrɛ haar, bulo mi ɿ baal-lala. ²⁵ Mɔ Jeju yɪnɪ tɪbɪla di wɪ ca pɔ wa-n jɔr, le a mana kɔtɛebuɔ ayɪ: Fɛr nuur nɔ ma kɔtɛebuɔ, mɛr ɔɔ far: A fi jɪ the bɪsaannaakɛ, fa-n luɔnaa yuu bã. ²⁶ Di mɔkɛ a-n thenɪ a hulene sa gbũgbunyã bɪsaan na fãga, di bɪsaan debi a ho a khire pɔɔ; wɪrɛ wer hanlerake yɪ: A khire. ²⁷ Sɪ Jeju fuɔ nyɔɔ a khɛi di pal ɪr. ²⁸ Di ɔɔɔkɛ Jeju lonɪ cuɔɔɔ di wɪ ha kha na kɔpɔkɔpɔadara dɪbara, wɪ buleele aa: Mɔ gɪ funa di ser na kɔɔ puno a wee kɔtɛebuɔle a fa ga? ²⁹ Di so war: Agado Thãgɔba biɛle ga, kɔtɛebuɔ ca urɛ na hana ther na tha'. ³⁰ Sɪ wɪ kɔɔ ther le a jal a kɔpãɛ Galile, sɪ Jeju na kɔɔ yaal wɪ jɛ ka a hana'; ³¹ gidonɪ a-n durɛ ɔɔ kɔpɔkɔpɔadara, da-n sona war ayɪ, wa furɛ ɪnerke dɔnɪ tibilɪ Bikuun na ha tɪbɪla di wa ku nɪ, sɪ a ɪnɪ khi di wire yɛthɛr ka, ɪna urɛ khirera. ³² Sɪ kɔpɔkɔpɔadara na jɪ thɪmɪurɪle kɪrua', di maar kɔɔ fulɛ wer di wa 'la na buleale'. ³³ Di wɪ kɔɔ daan Kapɛr-nayum; di ɔɔɔkɛ wɪ kɔɔ hanɪ cuɔɔɔ, gɛr Jeju bulelo ɔɔ kɔpɔkɔpɔadara ayɪ: Anye nɪ-n kɔɔ bana kha huɛrara? ³⁴ Di wɪ piɔr kɔɔkɔkɔ, gidonɪ wɪ kɔɔ yaale wɪ jɪ urɛ 'ɪnɪ kɔtɪunɛ, gɛr gɪ di wɪ kɔɔ bana kha huɛra. ³⁵ Di mɛ Jeju too sa we kɔpɔkɔpɔadara yuɔɔr yenyɔ, di wɪ pɔ di so war ayɪ: Ntɛɛkɛ n yaalenɪ ɪnɪ-n dɔ ye kul, dɔ a do piɔr tɪbulala fɛu na tɪbɪla fɛu thɔɔdaar. ³⁶ Agɪpɪ di kɔpa bɪsã buɔ a pɔna awɪ thĩthun, sa gbaa furɔ sa so war: ³⁷ Ntɛɛkɛ na teanɪ bɪsaan thake a na-n hun, gɪ do ɿ i dɔ kɔɔ, mɛrɛɛ thɛthɛ a tee. Di ntɛɛkɛ tea mɪnɪ, ga do mɛr a tea', sɪ urɛɛkɛ thɔɔna mɪnɪ a tee. ³⁸ Jã so Jejura: Durdaar, sɪ kɔɔ yɪrɛ tibilike na dɔnɪ asɪ kɔpɔkɔpɔadara', di gba afɪ i di weena kɔtɛebii da-n faa, di sa-n kɔɔ piɛrɔu gidonɪ aa do asɪ kɔpɔkɔpɔadara'. ³⁹ Di Jeju tu: Na-n ha na piɛrua', gidonɪ tibil na puno na gba ɿ i na cuɔna nɔ kɔpa thĩɛ, saa kɛr dapaara wo a mɪ ɿda puɔ'. ⁴⁰ Gidonɪ urɛɛkɛ na-n yaale sɪnɪ sua', serra a-n pɛ. ⁴¹ Di urɛɛkɛ ɿ i

na donɪ kɔɔ di na ɛɛ nyuɔn na ha nɪ nɪ yɔ, gidonɪ Kirisii too nɪ do, sobɔr mɪ so nar gel, thĩɛ na hale na piɛrɔu lumɪ 'ɪerra ga. ⁴² Nã kɔtɪ tãɛ lir tibilɪlɔ fuɔɔɔ wɪ du-nanaa lanyuɔɔkɔ, baar gɪrɛɛkɛ a na kanɪ na cuɔ di bɪsã biike pɛ mɪnɪ haar di biɛl na bara. ⁴³ Ado afɪ nyɔ do far baradaa, kuro faa. A fi 'ɪɛ yire na nyɔ biɛl, gɪ baar nyɛɛ yenyɔkɛ fa hanani sɪ wɪ duna fi bu paar dɔɔɔraakɛ na dɔnɪ thĩ khiirnɛnɔ'. ⁴⁴ [Le dɔ na-n khɛ', di dɔɔ dakha na-n khiir kɔpɔa'.] ⁴⁵ Ado afɪ nɔ do far baradaa, kuro faa. A fi 'ɪɛ yire na nɔ biɛl, gɪ baar nɛɛ yenyɔkɛ fa hanani sɪ wɪ duna fi bu paar dɔɔɔra. ⁴⁶ [Le dɔ na-n khɛ', di dɔɔ dakha na-n khiir kɔpɔa'.] ⁴⁷ Ado afɪ yi do far baradaa, te faa. A fi ɪɔ Thãgɔba fãgadaarɪ dɔɔ na yi khoroɔ, gɪ baar yinɔ yenyɔkɛ fa hanani sɪ wɪ duna fi bu paar dɔɔɔra. ⁴⁸ Le dɔ na-n khɛ', di dɔɔ dakha na-n khiir kɔpɔa'. ⁴⁹ Gidonɪ dɔɔ na cuɔrɛ thĩɛ fɛu di ga hana laanɪ mɪla. ⁵⁰ Thĩ buɔ laan do, sɪ a laan bir dasɪ a mɪla bã, mɔ wa fu sɪ na cuɔ di a bir na hana mɪlalɛ? ⁵¹ Nɪ hanana laan anɪ bunɔ, di nɪ hanana kha ha ɪ biɛlbiɛl.

10 Jeju ther le a gba jal Jude khura, sɪ agɪpɪ di ɪr Jurɔɔ iiro. Di tibil jɔ n gbɛbɪ di wɪ pɔ na derra, di ma da-n dur wɪ thĩɛ mɔ a mɪlna gɪnɪ. ² ɪkhaa jɔfɔ bu dudara puɔraarɛ, di wa-n fifilɔɔ a bulee thake ayɪ: Tibil hanane huɛ na faa ɔɔ kher ya? ³ Di tu: Anyɛɛ jɔfɔ Muji kɔɔ ha nɪ? ⁴ Di wɪ suura a ayɪ: Muji kɔɔ 'laarɛ huɛ, kuun n khera he kuur sɛbɛ sa wea ɔɔ kher a faa. ⁵ Di Jeju so war: Anɪdara khiinoni dɔ kuru di Muji kɔɔ kherɛ nar jɔfɔ caale. ⁶ Sɪ fu paar, ɔɔɔkɛ Thãgɔba kɔɔ tini thĩɛ, kuun na kher a kɔɔ cuɔ. ⁷ Gɛr dɔ kɪru di kuun na lee kha na ɔɔ thɪ na ɔɔ nɪ, sɪ a bã kha na ɔɔ kher, ⁸ wer yenyɔ n gbɛbɪ wɪ do tibil biɛl, mɛ ga do yenyɔ ha bã, sɪ wɪ coore kha a do biɛl. ⁹ Gɛr gɪ ga teena tibil n lea gɪrɛ Thãgɔba coornɪ du do biɛla'. ¹⁰ ɔɔɔkɛ wɪ kɔɔ hanɪ cuɔɔɔ, kɔpɔkɔpɔadara bire bule Jeju ga so caalera, ¹¹ di so war: A tibil faa ɔɔ kher sa bir a he khe kɔpɪ, khe kɔpɪ yaal sopugo a cuɔ ɔɔ caca kherra. ¹² Ado kher gɪ a faa ɔɔ ko sa bir he kũu kɔpɪ, kũu kɔpɪ yaal sopugo a cuɔ. ¹³ Di tɪbɪla kɔɔ kpar bɪsana a pɔna Jejura, a dɛnɛ war nyɛɛ, sɪ kɔpɔkɔpɔadara kɔɔ phaane wɪrɛ pɔna wɪnɪ. ¹⁴ Di ɔɔɔkɛ Jeju yɪnɪ nĩkhii fuɔrɛ, di so ɔɔ kɔpɔkɔpɔadara: Nɪ dɔ bɪsana na-n ɿ mar, na-n piɛr wa', gidonɪ wɪrɛ hɔnɪ bɪsana, wer Thãgɔba fãgadaar do mana. ¹⁵ Sobɔr mɪ so nar, urɛɛkɛ na-n tuonni Thãgɔba fãgadaar do bɪsanaa khaaka', a na puno na lono kɔpɪraka'. ¹⁶ Agɪpɪ di gba bɪsana a furɔ, sa dɛɛ war fɛu biɛlbiɛl nyɛɛ a bɔna wɪ. ¹⁷ Mɔkɛ Jeju n gbanɪ huɛ, kũu biɛl car puɔraa a gulɛgaraa a bulee: Durdaar buɔ, anyɛ ma cuɔ na 'ɪɛ yire khorr? ¹⁸ Di Jeju suura: Mɔgɪdo di fi we mɪ dabuɔ? Tɪ buɔ na hala', Thãgɔba dɪbara buɔɔɔ. ¹⁹ Fi jɪrɛ Thãgɔba jɔfɔ: "Fa-n ku tibilɔ', fa-n hana khe kɔpɪ yaala', fa-n hana kũu kɔpɪ yaala', fa-n yuɔ', fa-n sɔso pɛ tibilɔ', fa-n pɛr fulɛ thɪna ga, na ɔɔ afɪ thɪ na afɪ nɪ." ²⁰ Di ku-unile tu: Durdaar mɪ kɔɔ mãa nɪ ga jɔfuraale fɛu nũu kɛkɛkɛ ɿ dabol dɪi kɔɔ. ²¹ Di Jeju hunuɔ na nau sa

suuraa: Thĩ biel bɔr fer, jala dolone thĩe feuke fi hanani a hana bɔdara, di mē fa 'le lēle thĩe Thāgbaa duɔ, aguri fi ɔ fa-n kpa mar. ²² Si ɔɔɔɔ kuunile nienu thumu ca gele a gbure yie, sa gba da-n kɔna gbobire, gidonu lēledaar gi na sobɔr. ²³ Si Jeju huɔn ɔɔ kpākpāadara da-n finə sa so war: Thāgba fāgadaar di luɔn khure waa gel wɔreraake dɔni lēle. ²⁴ Di nuɔ ɔɔ kpaare kpākpāadara feu ga thumu caraale; si Jeju bir so war wo: ɔ bisāsɔ, Thāgba fāgadaar di luɔn khure waa gel. ²⁵ Nyɔɔmē lōoke a na loni mɔsɔmi kaarra ka yɔɔre jɔ lēlee Thāgba fāgadaar di lō. ²⁶ Si nuɔ ɔɔ kpaare kpākpāadara di ka thumuraale, di wa-n bule khasɔ bielbiel aa: Di a mē gi, amē na punone na 'le taare? ²⁷ Di Jeju huɔn wɔ sa so: Ado tibulala wer gi, thĩ punonaa ga; si ga ha mē Thāgbara ga, gidonu Thāgba n punone thĩe feu. ²⁸ Si Pɔr ma da-n suuraa: Hɔnē, sere si faare thĩe feu si sa-n kpa far. ²⁹ Di Jeju tu: Sobɔr mi so nar, ado tibil faa ɔɔ ɔɔ, a ɔɔ ɔkɔna wē, a ɔɔ ɔkhersɔ wē, a ɔɔ ni gi, a ɔɔ thi gi, a ɔɔ bisāsɔ wē, a ɔɔ le gi, di do ɔ i dɔ ɔɔ na Thāgbaa tutugo buɔɔ thumura, ³⁰ a na 'ler thĩe nenē ɔɔraake tama tama der paar tamaa: Gɔnasɔ, ɔkonasɔ, ɔkhenasɔ, nesɔ, bisanasɔ, na lɔesɔ, a na 'lenane dakha kpoore, si ɔɔɔɔ na unani a na 'ler yire khorr. ³¹ Si tibil jɔɔɔɔɔɔ dɔni nenē ye kula, wer na fien na do sika pɔra, si tibil jɔɔɔɔɔɔ dɔni nenē sika pɔra, wer na fien na do ye kula. ³² Si wɔ ɔɔ gbaar huē di wa-n jal Jerujalem, di Jeju kuul wɔ yie. Si haar fuure kpākpāadara di maar fu dakha wɔre n kpaaraani. Di Jeju bir kpa kpākpāadara yuɔr yenyɔ di wɔ ha kha, di ma da-n mɔe wɔ gure na danaani. ³³ A so ware ayi: Ni hɔnē, si-n jaal gure Jerujalem, ka wa funi mer tibili Bikuun na ha boni jidaar kɔtuna, na jɔfu durdarasɔ, di wa pē mar so kunane; si na gba mi na ha ca kpala; ³⁴ di wa māa mer, wɔ curna nyɔthi wa-n pē mar, wa ciil mer dakha na khasa, si wɔ ku mi, si a wire yēther ka ma ure khirera. ³⁵ Aguri Jebedee bikonaake wɔ-n weni Jaku na Jā pɔ Jejura, a suuraa: Durdaar, cɔe sar gure sa biel farni. ³⁶ Di bule wi: Anye ni-n yaal ɔ cɔe nar? ³⁷ Di wɔ tu: A fi gba afti fāga, ha si huē, biel n too afti nyɔɔɔɔ, biel afti nyɔbulana. ³⁸ Si Jeju so war: Na ji gure ni-n bielna'; na punone na yɔ thĩ yɔnanēke dɔni bɔ gaarēke ma yɔni ya? Agibo wɔ kpeē ni bɔ gaareraake wa kpeē mɔni yɔ khaa ya? ³⁹ Di wɔ tu: ɔɔ, sa punone. Di Jeju so war: Sobɔr gi, thĩ yɔnanēke ma yɔni na yɔr, di yɔ kpeereke ma 'leni na 'ler dakha. ⁴⁰ Si ga do mer na phire ure na tɔɔni ɔ nyɔɔɔɔ na ure na tɔɔni ɔ nyɔbulana ga; wɔre dɔbara Thāgba gbeburɔni too paa caaruke, awɔda gi. ⁴¹ Si ɔɔɔɔ kpākpāadara yuɔr ɔɔ nienu gele, niikhii ɔɔ fu wer Jakura na Jā. ⁴² Di Jeju we wɔ di wɔ pɔ, di so war: Ni jure di wɔre wɔ-n huɔni di wer dɔ ca kpala fāgadara, wɔ-n suɔne tibulala kpe, di wɔre dɔni kɔtuna n cuu ware fāga di pho ka. ⁴³ Si ga ha mē anu thithuna', si nteēke n yaaleni un-n dɔ kɔtun, dɔ ɔr n ka a do anu thɔdaar. ⁴⁴ Ado tibil biel nerera yaal un-n dɔ ye kul, dɔ

ɔr n do tibula feu dee. ⁴⁵ Gidonu mer tibili Bikuun na ɔ tibil na-n dɔ mar thɔma ga, si mi unē ɔ ka ɔ do thɔma si ɔ 'laa ɔ yi gi birse tibula bəreəm. ⁴⁶ Di wɔ ɔɔ daan Jeriko; di ɔɔɔɔ Jeju na ɔɔ kpākpāadara na tibil jɔ na unu durraale na the, bēbiel yaaruoke wɔ-n weni Bartime, ke duɔɔni Timee bikuun, ɔɔ toore le hu nuɔra. ⁴⁷ Di ɔɔɔɔ a nienu di Najareti Jeju n puɔn, a mar da-n hulē aa: Jeju Davidu Bikuun, je mi buɔra. ⁴⁸ Si tibil jɔ ɔɔ manaane ayi a pɔra; si a ka jɔe bir hulē wo aa: Davidu Bikuun, je mi buɔra. ⁴⁹ Di Jeju jul sa yi wɔ wɔe. Di wɔ wer yaarura a suuraa: Pɔer 'lar, ure, a-n we fer. ⁵⁰ Di yaaru duna ɔɔ darā a faa, sa pal birbir da-n pɔ Jejura. ⁵¹ Di Jeju bulee: Anye fi-n yaal ɔ cɔe far? Di yaaru tu: Durdaar, cɔe mi ma-n yi. ⁵² Di Jeju suuraa: Di ɔɔna, afti ha pē taa fi. ⁵³ Di dapaara ɔɔ yi kher da-n yi, a kpa Jejura di wɔ cur wa-n jal.

11 ɔɔɔɔ wɔ-n wɔɔɔni Jerujalem a ha Betifaje na Betani khura, wɔ ɔɔ daan gɔgɔɔɔ hani oluɔ thura; le Jeju thɔ ɔɔ kpākpāadara yenyɔ, ² a so war ayi: Ni jala durraake ni peni yie; a ni pɔ na dā na yie kükē boluoke tibil na juɔni pa', di wa li; ni thuba a kpa ena. ³ A tibil bule ni: Anye ni-n cuu ya, ni to: Kɔtun n yaale sa a bir a thɔna ɔɔ wɔ unā. ⁴ Di mē wɔ jal a yi kükē bolu, di wɔ li ɔ lōfonɔ hu nuɔra, di wɔ thubi. ⁵ Di ukhaa tibil-ɔ wɔreraake ɔɔ hanle bule wi: Anye ni-n cuu, di anyera ni-n thubi kükē bolu? ⁶ Di kpākpāadara gbaar mɔna Jeju ɔɔ so warni a so war; di mē wɔ si war di wɔ jalna. ⁷ Di wɔ pɔnane kükē bolu Jejura, a gba awi kēkē a debi kükəənə, di Jeju juɔn tooro. ⁸ Tibula bəreəm ɔɔ belle awi kēkē kɔtɔsɔ a per huera, si wē ci fa huu ɔɔ di wa-n per huera. ⁹ Wɔre kuleni Jeju yie na wɔre n kpaaneni khiri n hulene aa: Ojana, bɔnane n hana ureraake n unani gure na Kɔtuni i. ¹⁰ Bɔnane n hana fāga gbaarraake n unani, ke dɔni asi mama thi kɔtɔ Davidu-da. Ojana le yū pər. ¹¹ ɔɔɔɔ Jeju danu Jerujalem, a luɔn Thāgba fuɔr ɔ kɔtuna; ɔɔɔɔ a huɔni thĩe feu pi, a ther jal Betani na ɔɔ kpākpāadara yuɔr yenyɔ gidonu di ɔɔ 'lire tuɔn. ¹² A di ɔɔ wɔ di wɔ the Betani, kɔmer ɔɔ fure Jeju. ¹³ Di mɔ a 'laani yi thir khonane yɔɔ di thɔɔ faa, a gbaar pɔ un-n huɔn a ba ser yaa? Si ɔɔɔɔ a ɔɔ danu, fa haar dɔbara a ɔɔ yi, gidonu ga do ɔɔ se bɔ ga. ¹⁴ Di mē Jeju so thururaale ayi: Tibil na bir na kho afti bi kpurake bā; di ɔɔ kpākpāadara ɔɔ niere. ¹⁵ Aguri wɔ ɔɔ daan Jerujalem, di Jeju lō Thāgba fuɔr ɔ kɔtuna, a ma a weele wɔre n doloneni thĩe na wɔre n theni thĩe le Thāgba fuɔr ɔ kɔtuna, a tuɔrna war debaa tabalsɔ a kpeē na kulā puu dolodaraa too pasɔ. ¹⁶ Si aa-n tu tibil n fɔr thĩe a kpāsenena Thāgba fuɔr ɔ kɔtuna ga. ¹⁷ Si a dur wer thake aa: Ga do gi kherere Thāgbaa sebera ayi: "Mer Thāgbaa ɔ na dor paaruke tibil caar feu na-n fuɔr mɔnaa"? Si di ne wer cuu di do yu hɔhuɔldaraa wɔ pa. ¹⁸ Boni jidaar kɔtuna na jɔfu durdara ɔɔ niere gele di wa-n yaal mɔ wa funi si wɔ ku Jeju, gidonu a-n ku wer maar, gidonu nuɔ n kpaare tibula feu ɔɔ durra.

¹⁹ A du birə Jeju na ɔɔ kpākpāadara faare du sa the. ²⁰ Du wɔlnɔ duuro di wa ka kpākpāadara yure thruulera di khi na nɛɛ feɔ. ²¹ Di pɛr jɔna gure ɔɔɔ cuɛnti a so Jeju-ra: Durdaar, hɛnɛ thruuke fi pɛrni sor a khire. ²² Di Jeju so war: Ni pɛr Thāgba haar. ²³ Sobɔr mi so nar: A tibil so gɔgɔɔɔɔɔɔ ayɔ: Ɛlɛ kɛr a je lanyɔɔɔɔɔna, di ado nte na baalɔ ɔɔ hara ga, sa pɛr haar gure unɔ sonɔ ga har oti, a na yɛrɛ ga cuuna gel. ²⁴ Ger gi di ɔ so nar: Thɛ wo thɛɛke na biɛlnɔ Thāgbara, ni pɛr haar ni 'lɛr pi, di na yɛrɛ gi cuuna. ²⁵ Di ɔɔɔɔɔɔɔɔ ni urnɔ jul na biɛl Thāgba, ado ni hananɛ sor na tibil, ni faa, di mɛ anɔ Thukɛ hanɔ Thāgbaa duɔ na faa dakha anɔ sopugo. ²⁶ [Si ado na faa wɔ tibili soa', anɔ Thukɛ hanɔ Thāgbaa duɔ na faa dakha anɔ sopugoə'.] ²⁷ Di wɔ bire jal Jerujalem, di ɔɔɔɔɔɔɔɔ Jeju n kpaarnɔ Thāgba fuɔr ɔɔ kɔtɔna, bonɔ jɔdaar kɔtɔna na jɔfu durdara na kɔtɔna puɔraare, ²⁸ a bulee: Ka hu caakɛra fi hananɔ di fa-n cuuna thɛɛkɛra the, di amɛ hana fi huɛ fa-n cuɛ? ²⁹ Di Jeju tu: Ma bulee ner dakha thɛ biɛl, a ni puno birse mi mɛrɛ dakha ma so narɛ hu ca urɛ mi hananɔ di ma-n cuuna thɛ ca gure. ³⁰ Jāa yɔ kpɛɛ Thāgbaa duɔ gi the yaa, tɔbulaa pa gi the? Ni to ɔ hɔn. ³¹ Di wɔ mar di wa-n bana khasɔ ayɔ: A si tu ayɔ: Thāgbaa duɔ gi the, a na bulee ser di anye dɔ kɔru di sa ɔɔɔ pɛ ɔɔ thumɔ haara'; ³² di a si so wo ayɔ: Tɔbulaa pa gi... Maar ɔɔɔ fuɔn wɔ tɔbulala thalee sora, gidonɔ Thāgbaa bobon bɔ tɔbɔla feɔ ɔɔ gba Jā di do. ³³ Di wɔ tu: Si jure ya? Di Jeju so war: Di a thale gi, ma-n so nar mɛr ka mi yɔnɔ huɛ di ma-n cuuna ga thɛɔɔɔka'.

12 Jeju mar da-n mi wɔ na sokpaa ayɔ: Kɔu biɛl gi, a ɔɔɔ cuu nākuɔr a bā dāgbol diiro, a kpena dakha kuru bi der paar, sa mi bɛbɛr ɔɔ gbāa. Agɔri di gba nākuɔr hundara a pɛr wa-n hɛnɛ bɔ, sa jal kpaar paar. ² Di ɔɔɔɔɔɔɔɔ bi khɔ ɔɔɔ danɔ, a thɔɔn ɔɔ thɔɔdaar biɛl a jala nākuɔr hundararara, wɔ hanaa dɔkhaa nākuɔr thɛ a pɔna. ³ Si wɔ ɔɔɔ fure thɔɔdaar a bur, sa wegugu di kɔna nyɛ kɔu. ⁴ Di bir thɔ war thɔɔdaar kpu wo, di wɔ buruɔ yuu cu, sa pɛraa yicuru. ⁵ Di bir thɔ war thɔɔdaar kpu wo, di wɔ kuu. Agɔri di thɔ war wɔ thɔɔdara wo, di wɔ fulele wɛ a bur sa kuur ɔkha. ⁶ Si do ɔɔ bikɔu biɛlɔke a-n nanɔ sɛraa, di puɔr thɔɔ werra sa so wa cuɛ ɔ bikuun. ⁷ Si nākuɔr hundaraale mure kha ayɔ: Uɛɛke duɔn thɛ hɔn, ni dɔ si kuu, si do ser hɔna thɛ. ⁸ Di mɛ wɔ fuu, a kuu, a gba duna faa nākuɔr khurɛ. ⁹ Anye nākuɔr kɔtɔn na cuu dɔphā? A na jaal na kuur nākuɔr hundaraale, sa a gba nākuɔr a ha tu kpuɔ. ¹⁰ A thɛna gaa, na ɔɔɔ hɔn gure Thāgbaa sɛbe sonaa? Gi sor ayɔ: "Bokaarɔke ɔɔ mɛ ɔɔ bonɔ, debire a do go ti bokaar; ¹¹ si kɔtɔnɔ pa thɛɛle the, di si yɛrɛ du do sar thɛ kɔtɔn." ¹² Si wɔ ɔɔɔ yaale huɛ wɔ fuu, si do maar n fu wer tɔbulala, gidonɔ wɔ jure di werra Jeju so sokpaale, si wɔ ɔɔɔ faguure sa kɔ. ¹³ Si wɔ thɔɔnaane ɔkhaa jɔfu bu dudara na ɛɔɔdu totoo, wɔ nɔɔ thumɔraake a na muunɔ. ¹⁴ Di wɔ pɔr a suuraa: Durdaar, si jure di sobɔ tibil fi do, di fa-n ma tibilə', fa-n hɔn dakha

tɔbɔla dɔdɔla', si di fa-n dur tɔbɔla Thāgbaa hu na sobɔr. Gi teere kha di sa lɔmɔ Sejaar lāpho yaa, ga tee kha ga? ¹⁵ Si luma yaa, sa-n luma? Si gidonɔ Jeju jure awɔ bunɛ yenɔɔ fi, a so ware: Mɔgɔdo di na-n fiɔlɛ mi? Ni gba war bi biɛl ena ɔ hɔn. ¹⁶ Di wɔ gba biɛl a pɔna, di bulee wi: Amɛɛ foto ha urɛ, di amɛɛ khere ha gure? Di wɔ tu: Sejaar gi. ¹⁷ Di mɛ Jeju so war: Ni 'laanɛ Sejaarra gureɛke dɔnɔ Sejaarɔda, a 'laanɛ Thāgbara gureɛke dɔnɔ Thāgbaada; di nɔɔ ɔɔɔ kpaa wer feɔ ɔrra. ¹⁸ Di Sadusɛɛɔɔɔɔɔ n yenɔ khi urɛ na hala', puɔraare a bulee thake ayɔ: ¹⁹ Durdaar, hɛnɛ gureɛke Muju ɔɔ khere sarnɔ ayɔ: "Ado tibil hana ɔkuun di khi sa faa kher si bɔsaan na hala', ɔɔ ɔkuun n gba hɛ a kɔna bɔsana wɔ do ɔɔ ɔkuuni mɛl." ²⁰ Si do ɔkɔna makonyɔ wɛ a ɔɔɔ hale; cacadaar ɔɔ her kher aa hana bɔsana ga, sa khi wo; mena gi ɔɔ ha dakha na balātherdaar. ²² Si biɛl wer makonyɔrarake na hana bɔsaana', wɔ pɔnɔ feɔ na pɔ di do kher dakha khire. ²³ Ado khe ur khirera, umɔ werra na hɔna kher? Gidonɔ wer makonyɔra feuu kher a ɔɔ do. ²⁴ Di Jeju tu: Ni buure waa fu yəə? Na jɔnɔ Thāgbaa sɛbe na Thāgbaa fāga ga, ger gi. ²⁵ Ado khe na ur khirera, kona na he khera bā, khera dakha na he kona bā, si wa hure Thāgbaa thɔɔthɔɔdaar thusɔ le Thāgbaa duɔ. ²⁶ Si ado gure dɔnɔ khee ur gi, na ɔɔ yɛ Muju sɛbera thɔr bu thumɔra gaa? Mee Thāgbaa suuraare ayɔ: "ɔner duɔn Aburhamɔ Thāgba, na lɔaku Thāgba, na Jakɔbu Thāgba." ²⁷ Thāgba na do khee Thāgba ga, si wure hananɔ yiree Thāgba a do; ni bure waa vɔu. ²⁸ Jɔfu durdaar biɛlɔke ɔɔ nɛnɛnɔ mɔke wɔ-n bananɔ thɛ banna, a juna dakha mɔ Jeju jɔnɔ tu, a pɔr a bulee ayɔ: Umɔ dɔ caca jɔfu jɔfusɔra feɔ? ²⁹ Di Jeju tu: Gacadaa duɔn: "ɔjrayel na pɛ nɔu, Kɔtɔn asɔ Thāgba, Kɔtɔn biɛl 'lɛ'lɛ'lɛ a do, ³⁰ di dɔ fa-n na Kɔtɔn aft Thāgba na aft bɔ feɔ, na aft ha feɔ, na aft kpɛr feɔ, na aft fāga feɔ." ³¹ Balanyɔdaa duɔn: "Dɔ fa-n na aft 'walākha tibil mɔke fi-n nanɔ aftbara." Jɔfu na hale a kɔtɔn jɔ jɔfu ca yure bā. ³² Di jɔfu durdaar suuraa: Gi bɔrɛ Durdaar, sobɔr fi so, di biɛl Thāgba do 'lɛ'lɛ'lɛ, dakpu na hale saagado ɔr gaaga, ³³ di ɔɔ naake fa-n naanɔ na bunɛ feɔ, na kpɛrɛ feɔ, na fāga feɔ, fa-n nana dakha 'walākha tibil mɔ fi-n nanɔ aftbara, gi jɔr numaaake wɔ-n jinənɔ bonɔ Thāgbara sa thii, na gɔ bonɔ ji feɔ. ³⁴ A Jeju yɔ mɔ a tuni thale na kpesere, a suuraare: Fa hɔnɔ di Thāgba na do far fāgadaara'. Di tibil na 'la na bulee Jeju thɛ bā. ³⁵ Mɔke Jeju hanɔ Thāgba fuɔr ɔɔ kɔtɔna da-n dur wɔ, a sor ayɔ: Mɔ gi fu si jɔfu durdarasɔ na-n so ayɔ: Davɔdu Bikuun Kiriti do? ³⁶ Davɔdu thethe Thu Phuu ɔɔ cuu di so ayɔ: "Thāgba sor ɔ Kɔtɔna ayɔ: Ɛɔɔ ɔ nyɔbɔra, phaphapha ɔ cuu aft lālaardara wɔ do aft nɛ jəəda." ³⁷ Davɔdu thetherake n wure Kɔtɔn, di mɔ a na fu si na do ɔɔ bikuun? Tibil jɔjɔɔ ɔɔ pɛr Jeju nɔu na dau. ³⁸ Di a-n dure tɔbɔla ayɔ: Na-n jɛ hɔn jɔfu durdarasɔɔke n yaalenɔ unɔ n tɔ kɛkɛ gbana na kpaarna yatɔɔ tɔbɔla na-n fuɔrɛ ni

kōtī fuɔɔru; ³⁹ ɪn-n phiirna ye kuul too paar Thāgba fuɔɔ ruɔɔɔ, na caca too paar diko kho paar; ⁴⁰ ɪna-n phuuna khikhera, sɪ do fulɛ wɪ-n biɛlna Thāgba dɪ wa-n puɔɔna wa-n ye nɪ; wele, so kōtī na heen wer na khur na ka. ⁴¹ Jeju toore a pɛ ka wɪ-n pɛnɪ Thāgba m̄sumo ye, da-n huun m̄o tibil jɔɔle n pɛnɪ war Thāgba m̄sū pɛ paar. Lēledara bəɾəəm pɛɾɛ war jɔɔ. ⁴² Dɪ khikher bɔɔdaar pɔ a pɛɾ tama be yenyɔɔke na dananɪ war birə'. ⁴³ Dɪ Jeju we ɔɔ kpākpaadara a so war: Sobɔɔ mɪ so nar, khikheruoke pɛɾɛ war dɪ jɔ gɪɾɛke wɪɾɛ feɪ pɛnɪ Thāgba m̄sū pɛ paar. ⁴⁴ Gɪdonɪ war harra wɪɾɛ feɪ pɛɾ, sɪ ɔɔ, ɔɔ bɔɔdaar warɪke a hananɪ koo, ke na haanɛnɪ a pɛɾ.

13 M̄o ke Jeju n thenɪ Thāgba fuɔɔ ɔɔ kōtɪna, ɔɔ kpākpaadaar biɛl suuraare: Dɪurdaar, ye boka bɔɔnanake, dɪ huɛ m̄o wɪ thunɪ mɪ guusɔ bobo. ² Dɪ Jeju birsee ayɪ: Fa ye m̄o wɪ thunɪ mɪ go kōtɪnasɔɔke boboaa? Boka biɛl na bir na sɪ kɪɾ na d̄ɛ ɔ boka ya yū bā, feɪ na derre. ³ M̄o Jeju toonɪ ḡɔgɔɔnaake hananɪ olɪvɪ thura a pɛ ye Thāgba fuɔɔ ɔɔ kōtɪna, Pɪɾ na Jakɪ na Jā na Ādire ɔɔ bulele hellɪ: ⁴ Sɔ sar bɔɔke gelela na danɪ, dɪ anye dɔ juunɪke na nɛnanɪ bɔɔke gelesɔɔna na-n danɪ. ⁵ Dɪ Jeju ma da-n so war ayɪ: Na-n jɛ du bure, na-n do tibil n ful na'. ⁶ Gɪdonɪ tɪbɪla bəɾəəm na gbaar ɪ i na ɪna wa-n so, ɪnɛr duɔɔn mɛɾɛ; dɪ m̄ɛ wa ful tɪbɪla jɔɔ. ⁷ ɔɔbɔɔke nɪ nɪɛnɪ kuur hale na m̄o na-n nɪɛnɪ ko thumɪasɔ, na-n do maar n fu na', dɔ gele n ɔɔ dā sɪ ga do thi pɪ paar pa'. ⁸ U ca na ɪɾɛ a na-n kena ɔ ca, ɔ fāgadaarɪ dɪ biɛl n ɪɾ a na-n kena ɔ fāgadaarɪ dɪ kpu. Thi juunɔɔ na har paar dɪdɪ, kɔmɛ kōtī na jire dakha; sɪ gɪɾɛ wallɛɛ t̄t̄ɔɔ pa gɪ. ⁹ Sɪ na-n jɛ du bure dɪbara, gɪdonɪ tɪbɪla na fu nɛr na jalna kul paar; wa buɾ nɛr dakha Juifisɔɔ Thāgba fuɔɔ ɔɔnanɔ; wa kpa nɛr na jalna dɪ na juɪ gobanɛɔɔ na fāgadarasɔɔ yɛra, gɪ do mɛɾ dɔ ɔɔ, dɪ ga mɪ ware anɪ ha pɛda. ¹⁰ Dɔ tutugo buɔɔ thumɪ n ɔɔ mɪ tibil caarra feɪ bo. ¹¹ Sɪ ɔɔbɔɔke wɪ fu nɪnɪ a jalna kul paar, na-n ɔɔ ma na dɛ anye na so yaa ga, sɪ dawiɪlɛra thumɪɾ na the nɛr ɔɔ dɪ na so, gɪdonɪ ga do anɪ pa ga tha', sɪ Thu Phuɔ na hana nɪ. ¹² Ōkuun na liirnane ɔɔ ōkūu bunɔ dɪ wa ku, ɔm̄ɛ thɪɾɛ na cuɔ na ɔɔ bɪsā; bɪsana na ɪɾɛ na lā thɪɾɛ na nɪɾɛra. ¹³ Tɪbɪla feɪ na laar nɛr gɪ do ɪ i dɔ ɔɔ, sɪ ɪɾɛke na yɪɾanɪ a na dana khu paar, ɔɔ na 'lɛ taare. ¹⁴ ɔɔbɔɔke na yunɪ thɪ thurnəneeke na kuɛanɪ thɛ da ha kākɛ na teananɪ a hana ga (dɔ ɪɾɛke n huɛnɪ sɛbɛɛke n du gar bure), le wɪɾɛ hanɪ Jude n fuo ca jala ḡɔgɔɔna; ¹⁵ ɪɾɛke na hanɪ nāsɔɔɔ a na-n gbū lō cuɔɔɔ ɪn-n gba thɪā'; ¹⁶ dɪ ɪɾɛke dakha na hanɪ ɔɔ a na-n kɛɾ bir ɪn-n gba ɪnɪ kēkē kōtī bā. ¹⁷ Ga wisɔɔle ga puurore khe pɛmedarara na wɪɾɛ n mamannɪ bibɔɔɔ. ¹⁸ Na-n biɛlnɛ Thāgba dɪ thɛ thale na-n dā yuɔɔɔ. ¹⁹ Ga wisɔɔle bɔ gaare na jɔɾɛ na ka, bɔ gaar caale na ɔɔ hale ɔɔbɔɔke Thāgba ɔɔ tɪnɪ thɛ dɪ dana nɛn̄ka', dɪ ga bir na halɛɾake kpu bā. ²⁰ Ado Kōtɪn na ɔɔ tɔ ga bɔɔle dɪ gburoə', tibil na mar na ta

ga, sɪ tɪbɪlaake a ɔɔ phiirni wɪ dɔ ɪnɪ too dɔ kɪɾu dɪ tɔ ga bɔɔle dɪ gburo. ²¹ Liir ado tibil na so nar: Nɪ huɛ Kirisiti har kɪɾ, agɪbo: Nɪ huɛ pal a ha, na-n pɛɾ haara'. ²² Gɪdonɪ wɪɾɛ n s̄ɔsonɛnɪ dɪ wɪ ye Kirisiti ha nɪ, agɪbo bobona ha nɪ, na ɪɾɛ wa-n nuna tɪbɪla nɔ kpaa thɛsɔ na ma ku thɛsɔ, wa-n fulnanake tɪbɪlaake Thāgba ɔɔ phiirni adora wa punone. ²³ Sɪ nɛɾɛ, na-n jɛ du bure koe; mɪ ɔɔ maanɛ dɪ ma-n so nar gɪɾɛ feɪ. ²⁴ Ga bɔɔlɛra a bɔ gaare ka na pɪ, wire na birɛɾɛ, pɔɔ dakha na huɛ bā. ²⁵ Yɛpələbe na ther thāgbara yū ga-n jiir thura, dɪ gɪɾɛ dɔnɪ fāgaake hanɪ thāgbara yū ga gbugbuyore. ²⁶ Le wa ye tibilɪ Bikuun a na-n ɪ na ndɔlɔpana na fāga jɔɔ ka na carbarare jɔɔ. ²⁷ Le a na th̄ɔ ɔɔ th̄ɔth̄ɔdaar thusɔ dɪ wa kpa wɪɾɛ a phiirni, ke hanɪ kɪɾɔ, na gananɔ, na gɛla yenyɔɔra, na ka thāgbara yū na thu khuni. ²⁸ Nɪ dɔ sokpaa thur khonanɛdara n durnɪ thɛ; ɔɔbɔɔke nɪ yunɪ ɔɔ jɛ dɪ bol a na thɔɔ fa yolo, nɪ jɾɛ ubulo n wɪla. ²⁹ M̄ɛ gɪ, nɛɾɛ dakha a nɪ ye thɛsɔɔke dɪ a dā, nɪ jɛ tibilɪ Bikuuni ɪ bɔ n daan, dɪ lōfonɔɔ a ha. ³⁰ Sobɔɔ mɪ so nar, nɪdaraake na khiir koo sɪ thɛsɔɔke feɪ n dā ga. ³¹ Thāgbara yū na thu na phor na ka, sɪ ɪ thumɪsɔ na pho na ka kpuraka'. ³² Ado wi juurra gɪ, na bɔɔke ga thɪlke na danɪ, tibil biɛl na ja', th̄ɔth̄ɔdaar thusɔɔrake le Thāgbaa duɔ wa ja', mɛɾ Bikuunnake na ja', sɪ Thɪɾɛ dɪbara juɛn. ³³ Na-n jɛ du bure a na juɾɛna, gɪdonɪ na ju bɔɔke ga dana'. ³⁴ Ga huɛ m̄o tibil n pɛnɪ haar ɪna jaal dɪkhāa pa, dɪ faa cuɔɔ sɪ dɪ 'laa ɔɔ th̄ɔdaarsɔɔra biɛlbiɛl huɛ thɔɔmanaake wa-n donɪ, sɪ dɪ so lo berdaarra, a na-n jɛ juur. ³⁵ Na-n juɾɛ m̄ɛ, gɪdonɪ na ju bɔɔke ɔɔdaar kuun na birni na 'a'; agakpaana duɔɔ ga do, agɪbo dɪnɔɔ, a m̄ɛ gaa yɔɪ ko khu ɔɔ, agɪbo duuro. ³⁶ Ado a phuro a ɪ na-n do a fu nɪ daanɔa'. ³⁷ Gɪɾɛ mɪ so narnɪ, tɪbɪlala feɪ mɪ so: A nɪ ju na-n juɾɛ.

14 Wire yenyɔɔ sera sɪ do Pakɪ bol ɔɔ na buruuke na hananɪ tabuɾaa kho bɔ daan. Le bonɪ jidaar kōtɪna na jɔɪfɪ dɪurdara n yaal huɛ wɪ fu Jeju na fulɛ wɪ ku. ² Gɪdonɪ wɪ n sor, ɪna fuɔ bol bɔa', a m̄ɛ gaa khūɛ na ɪɾɛ tibil jɔɔ th̄ɔthun. ³ ɔɔbɔɔke Jeju hanɪ Betannɪ Sum̄o gbuuluu ɔɔ diko kho paar, khe biɛl luun le, a fuɔ laaso ja bulabirike hananɪ latɪkooloke n hunanɪ dau, a khur the nuɔ ka; dɪ a cuɔɔɛ bulobirile a deer latɪkolo Jejuu yuɔ. ⁴ Dɪ lkhassɔɔke ɔɔ hanɪ n̄khii fu wɛɾ dɪ wa-n so: Anyee latɪkolo kuɛ ca ha gɪɾɛ thake? ⁵ Ga do wa ɔɔ dolonena gɪ dā wire tāatherɪ th̄ɔ lumɪ wɪ ha bɔɔdara gaa? Dɪ m̄ɛ wɪ ɔɔɔma khɛrraale. ⁶ Sɪ Jeju so: Nɪ sɪɛraa, m̄o gɪdo dɪ na-n vɔgɔɔ? Th̄ɔ buɔ a cuɔ mar; ⁷ gɪdonɪ bɔɔdara n har wire feɪ anɪ pa, nɪ punone cuɔ wɪ ɔɔ m̄o nɪ-n yaalnɪ, sɪ mɛɾɛ na hana mɪ khorra'. ⁸ Gɪɾɛ a-n punoni ha gɪɾɛ a cuunɪ, a ɔɔ māa a thir mɪ latɪkolo da-n gbɛbɪ mɪ m̄o wa du mɪnɪ. ⁹ Sobɔɔ mɪ so nar, paar feɪuoke wa mɪnɪ Thāgbaa tutugo buɔɔ thumɪ thuraake feɪ, wa mɪɾɛ dakha gɪɾɛke khɛɾɪke ɔɔ cuunɪ dɪ wa ju-naa. ¹⁰ Sɪ Judasuke thenɪ Karyɔɔɪ dura, ke duɔnnɪ kpākpaadaar biɛl yuɔɔ yenyɔɔra, jaal bonɪ jidaar kōtɪnaa

pa di a na liirna Jeju. ¹¹ Du da war na sobɔr mɔ̄ a-n mu wɔnɔ di wɔ yɛ, ɔɔa haare war. Di Judasɔ ju ma da-n yaal huɛ waa a liirnaa. ¹² Buruuke na hanani taburaa caca bol wi, ke duɔnni wireeke wɔ-n jinəni Pakɔ bana bire bonɛ, Jejuu kpākpāadara buleele ayɔ: Ka fɔ-n yaal sɔ jala gbɛbɛrɛ Pakɔ dɔkor fɔ kho? ¹³ Di a thuɔn ɔɔ kpākpāadara yenyɔ a so war ayɔ: Nɛ jala dura, kuunike heenenɛ nyuɔn na daa na caana nɛr, na-n kpaaraa, ¹⁴ di ka a na lonɛ nɛ ɔɔdaar kuunna aye: Durdaar yɛ, ka duuke ɔna khoronɛ Pakɔ dɔkor na ɔnɛ kpākpāadara ha? ¹⁵ Di a na nɛ nare lɔgā kɔtɔlɛ wɛ thuɔnɛ thɛ, nɛ gbɛbɛrɛ le Pakɔ dɔkor. ¹⁶ Di kpākpāadara jaal a dā dura, a yɛ thɛ feɔ du ha mɔna Jeju ɔɔ so warnɛ, di mɛ wɛ gbɛbɛrɛ Pakɔ dɔkor. ¹⁷ A du duɔr Jeju pɔr na yuɔr yenyɔ. ¹⁸ Di ɔɔɔɔke wɛ toonɛ di wa-n kho dɔkor Jeju sor: Sobɔr mɛ so nar, tibil bɛl nɛrɛraake sɔ-n khonanɛ kha dɔkor na liirna mɛr. ¹⁹ Di wɛ ma di wa-n gbobi, sɔ di wɛr bɛl-bɛl na-n bulee ɔnɛr gɛ kā? ²⁰ Di birse wi: Tibil bɛl nɛr yuɔr yenyɔraake n 'lɔnɛ tasa bɛl na mɛrɛ gɛ. ²¹ Mɛr tibili Bikuun n jaal mɔ̄ke gɛ khere marnɛ Thāgbaa sebera, sɔ ga puure ureraake na lirenani mɛr tibili Bikuun; a wa ɔɔ kɔ̄ tibil ca olelaka', gɛ ka baar. ²² ɔɔɔɔke wɛ-n khonɛ dɔkor Jeju gbaar buru, di ɔɔɔɔke a bɛlnɛ Thāgbaa pɛr pɛ, a kuure a ha wɛ sa so: Nɛ gba gurera ɔ̄ tomɛ gɛ. ²³ Agɔrɛ di gba thɛ yonane, ɔɔɔɔke a fuɔrɛ Thāgbaa pɛr pɛ, a ha wɛr, di wɛr feɔ gba a yɔ. ²⁴ Di a so ware aa: Gurɛ duɔn ɔ̄ tɔmɛ, Thāgbaa nɔ bɛl ulfe tɔmɛ gɛ, a na deer tɔbɛla bəɾəəm sora. ²⁵ Sobɔr mɛ so nar, ma bir na yɔ duvɛɛke bā, phaphapha gɛ dana wireeke ma birni na yɔ daphaa Thāgbaa fāgadaarɛ duɔ. ²⁶ ɔɔɔɔke wɛ khɛnɛ nɛ pɛ, wɛ ther jal gɔ̄guɔnaake hanani olɔvɛ thura. ²⁷ Di Jeju so war: Nɛrɛ feɔ na kernane khiru, gidonɛ gɛ kherere Thāgbaa sebera ayɔ: "Mɛr Thāgbaa na buɛre bana khedaar di banaa na bɛlɔlā paar feɔ." ²⁸ Di ɔɔɔɔke ma urnɛ na the khirera ma kuul nɛr yɛ na jal Galile. ²⁹ Di Pɛr suuraa: Ado tɔbɛla feurake na kernane khiru, sɔ me wɛr ma kerna khiru'. ³⁰ Di Jeju suuraa: Sobɔr mɛ so far, fɛrɛ, nɛ dɔtɔnɔke yɔl kuɔ na khurake balanyɔa', sɔ balāther fa bana nayɛ fa ju ma'. ³¹ Di Pɛr bir tu na kheu: Adorake wɛ yɛ sɔ khe kha, sɔ ma puno na bana nayɛ ma ju faa ga; di mɛ wɛr feɔ ɔɔ so dakha. ³² Agɔrɛ wɛ ɔɔɔɔ daan paarɛ wɛ-n wenɛ Jecemane, di Jeju so ɔɔ kpākpāadarara ayɔ: Nɛ ɔɔ kɛr ɔɔɔɔke ma hani Thāgbaa bɛlɔ. ³³ Di a kpar Pɛr na Jakɔ na Jā, sɔ maar mar di gan fuu, di haar haa kɔkɔlɔ. ³⁴ Di a so ware: ɔ̄ ha gbobire khikhi gbobire waa gel, nɛ ɔɔ kɛr a na jure. ³⁵ Mɛ a tɔ jal gbe, a ji thura da-n bɛl Thāgbaa adora huɛ hale gɛ dora bɔ̄ gaar ɔɔke khokhuaraare, ³⁶ a sor aa: Aba (kɛrɛ duɔn Thɛrɛ), fɛr n punone thɛ feɔ, hunɔnɛ mar thɛ yonaneɛke sɔ ga do mɔ̄ mɛ-n yaalɛ ga, sɔ mɔ̄ fɛrɛ n pɛrɛnɛ haar gɛ hana. ³⁷ Di agɔrɛ di kɛr pɔ war a yɛ wɛ di wa-n daar, di so Pɛrɛra: Sumɔ̄, fɛr n daareɛ? Fa ɔɔ puno toorake gbe a juur hunaa? ³⁸ Nɛ jure a na bɛlna Thāgbaa di mɛ na lɔ̄ fifilələla ga. Tuur wɛr n har haarra gel,

sɔ tibili tibil do pa fāga 'lee. ³⁹ Di mɛ a kɛr jal wo da-n bɛl Thāgbaa da-n 'loro mɔ̄kera a ɔɔ sonɛ. ⁴⁰ Di a bire pɔ wo, a yɛ wɛ di wa-n daar, gidonɛ dayuur fu wɛr a kar, di wa ju mɔ̄ wa suuraana'. ⁴¹ ɔɔɔɔke a pɔ warnɛ du dā balāther, a so ware: Nɛ daare dɔphā a hure; gɛ daan di ɔɔɔɔ daan. Nɛ hɛnɛ, wa liirnanɛ mɛr tibili Bikuun sopugodara. ⁴² Nɛ ɔ̄ sɔ jal, sɔ hɛnɛ urɛɛke lirena mɛnɛ n nɛ. ⁴³ Mɔ̄ a hani mɛrɔ, dapaara Judasɔke duɔnnɛ bɛl kpākpāadara yuɔr yenyɔra daan na tibil ɔɔke fɔrɔnɛ bajnasɔ na gbolasɔ, ke bonɛ jidaar kɔtɔna na jɔfɔ durdarasɔ na kɔtɔnasɔ ɔɔ thɔnɛ. ⁴⁴ Di lɛlɛr ɔɔ nɛ ware gurɛɛke a na cuunɛ aa, urɛɛke ɔna palnɛ, ɔr gɛ, wɛ fuɔnɛɛ jalana sɔ wa-n do a yɛ fuu paara'. ⁴⁵ Di ɔɔɔɔke a danɛ, dapaara a tɔ ɔrɔ̄ Jeju sa so: Durdaar; sa paluɔ. ⁴⁶ Di wɛ ɔɔ fure Jeju. ⁴⁷ Di tibil bɛl werra pher bajuna, a cɛna Thāgbaa gbɔdaarɛ thɔdaar nɛnɛ a kur. ⁴⁸ Di Jeju so war: Nɛ lanɛ bajuna na gbolasɔ nɛ fu mɛ mɔ̄ke wɛ-n funɛ yu hɔ̄huɔldaar koe. ⁴⁹ Mɛ-n ɔɔ har kha na nɛrɛ wire feɔ di ma-n dur nɛ thɛ Thāgbaa fuɔr ɔ̄ kɔtɔna, sɔ na ɔɔ fu ma'. Sɔ gɛ har thake gɛ cuu gurɛɛke Thāgbaa seberɛ sonɛ gɛ dā. ⁵⁰ Liir wɛ fuule feɔ sa faguɔ. ⁵¹ Di dabol bɛl gɛ da-n ɔɔ kpa Jejura, a par kɛkɛ nɛ, wɛ fuure, ⁵² di for kelɛ nɛ pɛ war sa cana sābɔlɔ. ⁵³ Di wɛ kpar Jeju a jalna gbɔdaarɛ pa ka bonɛ jidaar kɔtɔnasɔ, na kɔtɔnasɔ, na jɔfɔ durdarasɔ n gbɛbɛnɛ kha. ⁵⁴ Di Pɛr n kpaar Jejura nɔ bɛl nɔ bɛl, a ba dana gbɔdaarɛ gbaya, a lɔ too le na thɔdara da-n ur ɔɔ. ⁵⁵ Bonɛ jidaar kɔtɔnasɔ, na so guurdara feɔ, ɔɔ kper ɔ̄ di wa-n pɛ Jeju wɛ yɔr huɛ wɛ kuɔ, sɔ wa ɔɔ yɛ ga. ⁵⁶ Di tibil jɔ ɔɔ pɔr a kuur sɔ̄ɔ di wa-n pɛ Jejura, sɔ awɛ so ju na ma kha ga. ⁵⁷ Di lɔkhasɔ n ur di wɛ sɔso na pɛraa ayɛ, ⁵⁸ ɔnɛ ɔɔ nɛrɛ di so ayɛ, ɔna kuere Thāgbaa fuɔr ɔ̄ kɔtɔlɛ tɔbɛla mɛnɛ, sɔ ɔnɛ-n bir ɔnɛ-n mɛ dakpɛ wire balāther, sɔ ga do tibil nyɛɛ ma'. ⁵⁹ Di gelelake wɛ sonɛ awɛ so ju na ma kha ga. ⁶⁰ Di gbɔdaar pal ur tɔbɛlaa thɛthɛnɛ a bulee Jeju: Fa-n hana nɔɔ na birsena gaa? Anyee so ha gurɛ tɔbɛlaake n pɛ farnɛ? ⁶¹ Di Jeju pɛr pɔbɛ aa əl nɔa', di gbɔdaar bir bulee: Sɔ do fɛr duɔn Kirisiti, Thāgbaake sɔ-n fuɔrɛnɛ Bikuun bɛ? ⁶² Di Jeju tu: Merra gɛ, sɔ na yɛrɛ tibili Bikuun da too Thāgbaa nyɔ̄ɔra, a thena dakha thāgbara yɛ a na-n ɔ̄ na ndɔlɔpana. ⁶³ Di gbɔdaar bəɾ ɔ̄ kɛkɛɔ sa so: Anye hale di sa bir na 'lɔ dɔkha 'lɔ? ⁶⁴ Nɛ nɛnɛ mɔ̄ a kuɛnɛ Thāgbaa i; mɔ̄ nɛ-n kpɛr? Di tɔbɛla feɔ pɛraa so kuanane. ⁶⁵ Di lɔkhasɔ werra mar di wa-n curaa nyɔ̄thɛ, sa thii yɛ sɔ di wa-n thuuruɔ na nyɔ̄ pɔ, sɔ wa-n suuraa a je nɛ n bɛnɛ; sɔ thɔdara gbaare sɔ wa-n baale. ⁶⁶ Mɔ̄ Pɛr hani gbayara, gbɔdaar thɔdaar khe bɛl pɔr ⁶⁷ a yu da-n ur ɔɔ, di huunuu kirkirkɛr sa suuraa. Fɛrɛ dakha mee fɔ-n ɔɔ ha kha na Najaretɛ Jeju. ⁶⁸ Di a banane sa so: Ma ja', ma-n nɛ gurɛɛke fɔ yaalɛ fɔ soa'. Agɔrɛ Pɛr gba jal thena phel ko lɔfonuɔ. ⁶⁹ Di thɔdaar kherule yu, a bir ma da-n so wureraake hanɛ aa: Kuunike wa tibil cara bɛl gɛ. ⁷⁰ Di Pɛr bir da-n bana wo. ɔɔ gbe di wurɛɛke ɔɔ hanɛ bir suuraa: Sobɔr gɛ gel, wa tibil ca

biel fi do gidoni Galiledaar ha fi. ⁷¹ Si Pter mar a bana a ulfe da-n wurna th̄ēsɔ aa, una ju kuunike wi-n sona'. ⁷² Di dapaara balanyɔ yɔl kuu bir khi, di Pter jina Jejuu thumuke a kɔɔ suuraani ayi, a yɔl kuu na 'le na khu balanya', si a na banane balāther nayi, una ju na'. Di m̄ Pter n kpierni thale a-n khure.

15 A di wɔl duuro phiphi, boni jidaar k̄tina, na k̄tinaso, na jɔfu durdaso, na so guurdara feu gbeɓure kha wi guur m̄ wa doni. A wi li Jeju pi, wi kpaare ha Pilatu. ² Di Pilatu bulee ayi: Fer duɔn Juifi fāgadaar? Di Jeju tu: Mɔna fi soni gi. ³ Di boni jidaar k̄tina pteraa so jɔɔkɔ. ⁴ Di Pilatu bir bulee wo: Fa-n hana nuɔ na birsena gaa? Hune so feuuke wi-n pe farni. ⁵ Si Jeju na kɔɔ so th̄e bā, di ger cue di nuɔ kpaɔ Pilatu. ⁶ Si bol kɔɔ feu Pilatu n faare khaldaarlike tibila n yaalni. ⁷ Si tibil biel hale khaura wi-n weni Barabasi nakha lālana, gidoni tibil wi kɔɔ ku dawiike wi kɔɔ urnani lāu. ⁸ Di tibil jɔɔke juune Pilatu pa, a ma di wa-n bieluu a cue nar gureeke a-n kɔɔ cuu narni. ⁹ Di Pilatu tu: Ni-n yaale i faa ure doni Juifi fāgadaar a ha ni ya? ¹⁰ Gidoni a jre di gbugi do kuru di boni jidaar k̄tina kɔɔ fu Jeju a haa. ¹¹ Si boni jidaar k̄tina curre tibila wa-n per, wi so Pilatura a ka faa Barabasi. ¹² Di Pilatu bir bulee wi: Si anye ni-n yaal i cuena ure ni-n weni Juifr fāgadaar? ¹³ Di wi tu kheu wele wele aa: Gbaanee kpa kuku thurura. ¹⁴ Di Pilatu bulee wi: Anyee puu ca a cuu? Si wi bir tu na kheu wele wele di jɔ m̄ aa: Gbaanee kpa kuku thurura. ¹⁵ Di Pilatu yaale ni-n da tibil jɔ haar a faa Barabasi, sa gba Jeju 'laa di wi ciil na khasa si di ha wi wi kpa kuku thurura. ¹⁶ Di sɔrase kɔɔ kpar Jeju a lona gobaneri do gbayara, di wi wer w̄ sɔraso feu. ¹⁷ Si tor Jeju k̄k̄e se, a kerna uu di ho fāgadaar kpiere, di wi tuu yuura, ¹⁸ sa ma di wa-n fuɔɔ ayi: Juifi fāgadaar gba fuɔɔ. ¹⁹ Si di wa-n buruu yuu na baluu di wa-n curranaa nȳth̄i, si di wi gbur̄oku na fuɔɔ. ²⁰ ɔɔkɔke wi kɔɔ maanuu ni pi, wi thubuure k̄k̄e se sa bir tuu do k̄k̄e sa kpaɔ thena wi kpa kuku thurura. ²¹ Kuu biel gi, a the kɔɔ da-n k̄, di wi kɔɔ cuguu na fāga di gba Jejuu kuku thur a heen; kɔɔ i n duɔn Sum̄, Suren dura a the, Alesādur na Rufusii thi gi. ²² Di wi kpa Jeju a jalna paarlike wi-n weni Gɔlgota, kuru duɔn Yu khubu. ²³ Di wi haare taanike nyanyaananu thuke wi-n weni mur, si a kɔɔ bor. ²⁴ Agipi wi gbaare a kpa kuku thurura, sa gba do k̄k̄e a tɔne na li lur wi ju ntæeke na 'leni. ²⁵ ɔɔkɔke wi kɔɔ kpaani kuku thurura, khe yɔ kpāa kɔɔ gi kɔɔ do. ²⁶ Kherereeke n nenani kɔɔ so heen kir ha gure, gi sor: Juifi fāgadaar gi. ²⁷ Wi kɔɔ kpar dakha yu h̄h̄ola yenyɔ dapaale, biel do nȳɔɔra, biel do nȳbulana. ²⁸ [M̄ gureeke khereneni Thāgbaa sebera ayi: "Wi kɔɔ theruure a bā puu cuudarara" dā otir̄.] ²⁹ Wure n theni le si wa-n ka wi-n nuuruure si di wi didiə yuu si na so: Mee fi kɔɔ yi fa wure Thāgba fuɔɔ do k̄t̄i si fi bir fi ni wire balāther; ³⁰ taa aflbara a gbuno kuku thurura bee. ³¹ M̄ dakha boni jidaar k̄tina na jɔfu dur-

dara n boborora awi ha di wa-n so aa: A kɔɔ taare w̄ tibil si aa puno na taa d̄bara ga. ³² Do ɔrke doni Kirisiti, ljurayel fāgadaar n gbū nenē kuku thurura si tor yire si per haar. Wure wi kɔɔ kpaananu kha n nuuruure dakha wer. ³³ A wire ulkha di koo kɔɔ birere t̄t̄i a dana duɔr kɔɔ. ³⁴ Di duɔr kɔɔ, Jeju kɔɔ hulene do khur aa: Eloyi, Eloyi, lama sabakitanu; kuru duɔn: I Thāgba, i Thāgba m̄gido di fi bo ni faa? ³⁵ Si ukhaso kɔɔ hanle di wa-n ni, wi sor: Ni hune, El Thāgbaa bobon a-n we. ³⁶ Di tibil biel werra car a gba tabhue a muu ta yuɔna, a gar jumuunə a 'laaraa a yɔ, sa so: Ni do si h̄un ado Elura na ure na cuguu di na gbū. ³⁷ Si Jeju hulene do kheu sa khi. ³⁸ Di k̄k̄e nuke hanu Thāgba fuɔɔ do k̄tina kɔɔ fure yū a b̄əə yenyɔ a ba dana thi. ³⁹ Di ɔɔkɔke sɔrase tamaa k̄t̄i juleni Jejuu yera yuni khi caale Jeju khini, a sor: Sobɔr gi, Thāgbaa Bikuun kuunike do ger. ⁴⁰ Kheraso kɔɔ hale dakha a 'laa ye; Maruke theni Magidala dura, Salome, nakha Maruke duɔnni Jaku dine na Joju ni, wure feu kɔɔ har kheraalee th̄thun. ⁴¹ Wer n kɔɔ kpaane Jejura di wa-n buluu ɔɔkɔke a kɔɔ hanu Galile, na w̄ khero b̄əəəmk̄e n kɔɔ jalanaanu kha Jerujalem kɔɔ hale wer. ⁴² Di 'lire duɔre si di do gbeɓi wire gi, a th̄ena gaa ger duɔn hur wi deesi wire. ⁴³ Jojefuke theni Arimate kɔɔ ɔr, ɔr duɔn tibilike doni so guur k̄t̄in dakha ke wi-n cuni, do thethe dakha n p̄ere ɔɔkɔke Thāgbaa fāgadaar do na ni; a kɔɔ ure a per k̄u file sa jal Pilatu pa a bielaa a ha ni Jejuu for. ⁴⁴ Si nuɔ kɔɔ kpaare Pilatu ɔɔkɔke a nienu di do a 'lire khir, di m̄ a we sɔrase tamaa k̄t̄i a bulee ado Jeju kɔɔ māa khir. ⁴⁵ M̄ sɔrase tamaa k̄t̄i m̄eneni, ger a har Jojefi hue di gba Jejuu for. ⁴⁶ Di Jojefi ther k̄k̄e bulo b̄o, sa gbū Jejuu for a par k̄kunna, sa duu kaaraake wi kɔɔ thelni ḡḡɔɔna, agipi di kpuro bokaar a khaanna ka nuɔ. ⁴⁷ Si Maruke theni Magidala na Maru ure doni Joju ni kɔɔ hune ka wi kɔɔ pienu.

16 ɔɔkɔke hur wire kanu pi, Maruke theni Magidala, Salome, na Maruke duɔnni Jaku ni kɔɔ ther niinike n hunani dau, a jalna wi thir Jejuu forra. ² Si duuro phiphi wire makonyo caca wi, wi kɔɔ jaal kaara wi phā kɔɔ. ³ Si wi-n mure khaso ayi: Ame na ba kpurone sar bokaar ka nuɔra na faa ya fe? ⁴ Di ɔɔkɔke wi gbanu wi h̄un, wi yure bokaar di kpuro a khokha, si ga do bokaar gi a wabi kpākpālā ga. ⁵ Di wi kɔɔ luun kau a yi dabolbir di too m̄ wa-n loni a per nȳɔɔ, a to k̄k̄e gbā bulo, di nuɔ kɔɔ kpaɔ wer. ⁶ Si a so ware: Na-n do nuɔ n kpaɔ na'; mee Najareti Jejuuke wi kɔɔ kpani kuku thurura ni-n yaal. A ure a the khirera, aa ha keka'; ni ye ka wi kɔɔ pienu. ⁷ Si ni jala a do kɔɔ kpākpāadarara nakha Pterra ayi: A kuul ner ye da-n jal Galile, di le na yu m̄ke a kɔɔ so narni. ⁸ Di m̄ kheraale kɔɔ the kau a caale gidoni nuɔ kpaɔ wer di wa-n j̄e, si wa kɔɔ so tibil-lə th̄ā', gidoni maar fulene wi. ⁹ [ɔɔkɔke Jeju kɔɔ urni khirera pi, wire makonyo caca wi duuro phiphi, Magidala Maruke a kɔɔ weeroni k̄t̄ebii makonyo a faa a

ƙƙ nuna dɪbara bo. ¹⁰Ɔr ƙƙ jala a mu mɔ̃ th̃ɛ hanɪ wɪrɛraake n ƙƙ hananɪ kha Jeju, ke n bienni dɪ wa-n khɪna. ¹¹Si ɔƙƙɛ wɪ nɛnɪ Jeju hananɛ yire dɪ ɪnɛrɛ thɛthɛ yɪ, wa ƙƙ pɛr haara'. ¹²Agɪrɪ tɪbɪla yenyɔ̃ wɛrra ƙƙ ha huɛra dɪ wa-n jal kɔ̃goso, dɪ Jeju ƙƙ nuna wɪ dɪbara a ha kpɪ. ¹³Dɪ wɛr dakha ƙƙ jaal a mu wɪrɛkɛ sɛnɪ, si wa ƙƙ pɛr haar dakha wɛra'. ¹⁴A gele pɪ, a ƙƙ ninanɛ ɔƙɔ̃kɔ̃kɔ̃ kp̃kp̃adara yɔ̃r biɛl, ɔƙƙɛ wɪ hanɪ dɪko kho paar, a ƙƙ phaan wɛr awɪ ha pɛ bɔrra na mɔ̃kɛ awɪda khurnɪ, gidonɪ wa ƙƙ pɛr wɪrɛkɛ yɪnɪ na yireeda haara'. ¹⁵Agɪrɪ a so warɛ: Nɪ jala thura fɛu a na mu Th̃gɔ̃baa tutugo buɔ̃ thumɪ tɪbɪlala fɛu. ¹⁶Urɛkɛ

piɛrni haar dɪ wa kɛgusu nyɔ̃ɔ̃ɔ̃ a na 'lɛr taarɛ, si urɛkɛ na piɛrni haara', sor na heenuune. ¹⁷Nɪ yɛ gɪrɛ dɔnɪ jenaake na kpaanɛnɪ wɪrɛraake na-n piɛrni haar: Wa gbaar ɿ i wa-n weena kɔ̃tɛɛbiisɔ̃, wa-n mure thumɪ kɔ̃sɔ̃; ¹⁸wa fure siisɔ̃; a wɪ yɔ̃ kɔ̃pɔ̃, ga pɛ war thɪkɪr fɪuraka'; wa dɛnɛ khodarara nyɛɛ dɪ wa kɛɛ. ¹⁹Ɔƙƙɛ Jeju Kɔ̃tɪn ƙƙ mu winɪ pɪ, Th̃gɔ̃ba ƙƙ khɛsu-ure da-n juun Th̃gɔ̃baa duɔ̃ a too ɔ̃ nyɔ̃ɔ̃ra. ²⁰Dɪ kp̃kp̃adara jaal dɪ wa-n mu Th̃gɔ̃baa thumɪ paar fɛu, dɪ Kɔ̃tɪn n dona wɛr kha thɔ̃ma, dɪ gba jenaake n kpaanɛnɪ Th̃gɔ̃baa thumura da-n nuna dɪ sobɔ̃r gi do.]

LUKI

1 Tibul jɔɔɔ kɔɔ 'lire duur buɔ, a khere th̄ɛsɔɔkɛ cuɛni asi th̄ithun, 2 m̄ɔkɛ tibulaake dɔni sobɔ so jɔ-dara gbanɔ mu si du ha, kɛ dɔni wure kɔɔ yɛ gɔni na yire du funa ga fu buɔ, wɔ dor dakha Th̄agbaa thumu mudara. 3 Mɛrɛ dakha, mɔ jɛ 'lo buɔbuɔ, a jɛ m̄ɔ th̄ɛɛlera kɔɔ urnɔ fu paarrake kekeke, dɔ mɔ yɛrɛ dɔ do gɔ buɔrɛ dɔ ɿ khere gure kpa kpa kpa kpa, dɔ ma-n mɛrɛ fi, fɛr Teofil buɔ, 4 fu puno fu jɛ jɛ, dɔ sobɔr dureɛlera fu kɔɔ 'lɛni do. 5 Dabɔɔkɛ ɛrɔɔdɔ donɔ f̄agadaar Jude dura, Th̄agbaa bonɔ jidaar biɛl kɔɔ hale wɔ-n wɛni Jakarɔ, Abɔaa too gɔ. ɔ kher, kɛ wɔ-n wɛni Elijabɛti, dɔ Aarɔɔkɛ dɔni gbɔdaarɔ m̄ɔl. 6 Dɔ wɛr yɛnɔɔ fɛu dor tibulaake sarani Th̄agbaa yera. Dɔ wɔ-n huɛ K̄ɔtɔni jɔfɔsɔ na ɔɔ so fɛu, wa hana so paara'. 7 Si wa hana bɔsaana', gɔdonɔ Elijabɛti dor kher k̄ubuu, wɛr yɛnɔɔ fɛu tɔnɛ. 8 Dɔ wi biɛl, Jakarɔ n dor ɔɔ bonɔ jɛ th̄ɔ Th̄agbaa yera, gɔdonɔ ɔɔ too dea m̄ɛ. 9 M̄ɔkɛ bonɔ jidara n cuɔni, wɔ lɔrɛ lu dɔ do ɔɔda gɔ, dɔ na l̄ɔ K̄ɔtɔni fuɔr ɔɔ k̄ɔtɔna an thii th̄ɛkɛ n hunani dau. 10 Si tibil jɔ derre phiilo, dɔ wa-n biɛl Th̄agba, dabɔɔkɛ Jakarɔ n thiiini th̄ɛkɛ n hunani dau. 11 Le K̄ɔtɔni th̄ɔth̄ɔdaar thu biɛl the Jakarɔra a jul nȳɔbuɔra, paarɔkɛ wɔ-n thiiini th̄ɛkɛ n hunani dau. 12 A Jakarɔ yɔ, haar fuguure dɔ maar fuu. 13 Si Th̄agbaa th̄ɔth̄ɔdaar thu suuraa ayɔ: Jakarɔ, fa-n do maar n fu fa', gɔdonɔ Th̄agba ture afɔ biɛl. Afɔ kher Elijabɛti na kuɔn k̄ubir, dɔ fa duu ire J̄a. 14 A na do fare dadaa na k̄akadaa, dɔ dau na fure tibil jɔɔɔ ɔɔ kɔna. 15 Gɔdonɔ a na dor tibil k̄ɔtɔ K̄ɔtɔni yera, a na yɔ dɔv̄ɛ dɔ ta khaa ga, a na hinɔne Thu Phuu dabɔɔkerake a hanɔ ɔɔ nu k̄ɔlora. 16 Dɔ ɔr na cuɛ lɔrayɛl bɔsana jɔɔɔ, dɔ wa ker na bir K̄ɔtɔni awɔ Th̄agbara. 17 Dɔ ɔr na kule Kirisiti yɛ, a hanana Eli Th̄agbaa bobonɔ thu ɔa na ɔɔ puno, a cuɔna thɛɛ ha gɔ bir gɔ ha awɔ bɔsɔɔra, si a kpa n̄u nuur-dara a pɛr wɔ hana tu saraa kpɛsɛ, gɔ do m̄ɛ a gbɛbi tibula dɔ wɔ too K̄ɔtɔni too. 18 Dɔ Jakarɔ bule Th̄agbaa th̄ɔth̄ɔdaar thurɔ: M̄ɔ ma jɛ dɔ sobɔr th̄ɛɛlera na do, gɔdonɔ mɔ tɔnɛ dɔ ɿ kher dakha t̄i? 19 Dɔ Th̄agbaa th̄ɔth̄ɔdaar thu bir birsee: Mɛr duɔn Gaburɛlɔkɛ n jɛlɛni Th̄agbaa yera. A th̄ɔ mɛr ayɔ, ɿ ɔɔ far a mɔana fu dakha tutu-go buɔɔkɛra. 20 Dɔ huɛ, gɔdonɔ fa kɔɔ pɛr haar ɿ thumɔsɔraake na danani a ga buɔ d̄a ga, fa dor nɔ madaar, fa puno a na mu thumura' phaphapha ga dana wireekɛ gurekɛra na danɔ. 21 Si tibula har dɔ wa-n pɛr Jakarɔ, dɔ nuɔ kpaa wɛr m̄ɔ a-n puɔrni le Th̄agba fuɔr ɔɔ k̄ɔtɔ buɔ. 22 Si ɔɔɔkɛ Jakarɔ thenɔ aa-n puno na

muɔna wɔ thumura'. Dɔ m̄ɛ wɔ jɛ th̄ɛ a yɔ le Th̄agba fuɔr ɔɔ k̄ɔtɔ buɔ. Dɔ a mar da-n muɔna wɔ na nyɛbe, dɔ do nɔ marra a toona thalera. 23 Dɔ ɔɔɔkɛ Jakarɔ th̄ɔ do wi punɔ, a bire k̄ɔ ɔɔ ɔɔ. 24 ɔɔɔkɛ ga toonɔ gbe, dɔ do ɔɔ kher Elijabɛti hanane pɛmɛr da-n toona ɔɔ haar dɔ cuɔna pora yemɔ, si dɔ so ayɔ: 25 Huɛ gurekɛ K̄ɔtɔni cuɔ marnɔ, ɔɔɔkɛ a huɔn muɔni sa ti gurekɛ dɔ marnɔ yɔ-curu tibulala. 26 Dɔ ɔɔɔkɛ Elijabɛti hanani pɛmɛr dɔ cuɔ pora maad̄ɔ, Th̄agba bire th̄ɔ ɔɔ th̄ɔth̄ɔdaar thu Gaburɛl Galile, dɔ biɛllake wɔ-n wɛni Najaretɔ, 27 kher bi-ireraake na jɛni kuun pa'. Si a hanane wɛdaar, kɛ wɔ-n wɛni Jojefɔkɛ dɔni Davɔdu tibil. Dɔ kher biireelee irɔ n duɔn Marɔ. 28 Le Th̄agbaa th̄ɔth̄ɔdaar thu pɔ Marɔ pa, a suuraa: Mɔ fuɔr fɛr, fɛrɛkɛ Th̄agba jɔni buɔra, K̄ɔtɔni har kha na fɛrɛ. 29 Si m̄ɔkɛ Marɔ niɛni ga thumule, haar fuguure ka dɔ bule ɔɔbara: Anye dɔ fuɔr caakɛ kir ya fɛ? 30 Dɔ Th̄agbaa th̄ɔth̄ɔdaar thu suuraa: Marɔ, fa-n do maar n fu fa', gɔdonɔ Th̄agba jɛn fu buɔra. 31 Dɔ huɛ, fa hanane pɛmɛr a na k̄ɔ k̄ubir a na duu ire Jeju. 32 A na dor tibil k̄ɔtɔ, dɔ ɔɔ i na-n dɔ Kɛkɛdaarɔ Bikuun, dɔ K̄ɔtɔni Th̄agba na haare ɔɔ mama thɔ k̄ɔtɔ Davɔdu f̄aga too pa. 33 Dɔ m̄ɛ a na do f̄agadaar khorr Jakɔbu toora, dɔ ɔɔ f̄agadaar do na hana khu paara'. 34 Dɔ Marɔ so Th̄agbaa th̄ɔth̄ɔdaar thurɔ: M̄ɔ ga do si na ha thale gɔdonɔ ma jɛ kuun pa? 35 Dɔ Th̄agbaa th̄ɔth̄ɔdaar thu birsee: Thu Phuu na ɔna na ha far, dɔ Kɛkɛdaar na ɔɔ f̄aga na kɛ fare ɔtɔur. Ger gɔ bɔsaanike fa kɔni, wa-n wure daphuu, Th̄agbaa Bikuun. 36 Dɔ huɛ, Elijabɛti afɔ tibil, a hanane pɛmɛr dakha ɔɔ t̄i buɔra, dɔ k̄ubir a na k̄ɔ, ɔrke wɔ-n kɔɔ wɛni kher k̄ubuu hana ger pora maad̄ɔ gɔ cuɔ nɛnɛ. 37 Gɔdonɔ th̄ɔ biɛl na hale kpɔkɛ Th̄agba na-n punonaa ga. 38 Dɔ Marɔ birsee: Huɛ, mɔ dor K̄ɔtɔni th̄ɔdaar, dɔ gɔ d̄a mɔ m̄ɔkɛra fu sonɔ. Dɔ Th̄agbaa th̄ɔth̄ɔdaar thu faguɔ sa jal. 39 Dawiilera Marɔ ur a gba huɛ na phanane, da-n jal ḡɔḡɔ khura Juda dɔ biɛlla, 40 a l̄ɔ Jakarɔ ɔɔ a fuɔr Ehjabɛti. 41 Dɔ ɔɔɔkɛ Elijabɛti niɛni Marɔ fuɔr, ɔɔ bi ubire le ɔɔ k̄ɔlora, dɔ Elijabɛti hinɔ Thu Phuu, 42 a hulɛ na nɔ kher ayɔ: Th̄agba buɔna fɛr a jɔ khera fɛu, dɔ biilera afɔ k̄ɔlora 'ler buɔnane. 43 M̄ɔ gɔ fu si ɿ K̄ɔtɔni ni ɿ a yɔ mɔ? 44 Gɔdonɔ huɛ, da-paara afɔ fuɔr l̄ɔ muɔni n̄u kaar, ɿ bi ubire na k̄akar kɛ ɿ k̄ɔlora. 45 Gɔ da ferkɛra pɛrni haar, gɔdonɔ gure thenɔ K̄ɔtɔni pa dɔ wɔ mu fi, ga daan oti. 46 Dɔ Marɔ so ayɔ: ɿ ha n khure K̄ɔtɔni, 47 dɔ ɿ ha na-n k̄aka Th̄agba ɿ Taadaarra, 48 gɔdonɔ a huɛ ɔɔ helele th̄ɔdaar kher. Gɔ-

doni hune, a funa nenēke, thi kō caar fev na so mare anayt, Thāgba bōna mer. ⁴⁹ Gidonu Thāgbaake doni thē fevu Punodaar cuu mare thī kōtuna; di w i n duon daphuu. ⁵⁰ Dō w bō dona n hale wūreraake n maanēni malle wo mallela fev. ⁵¹ A nunane mōke w fāga nyō hani, a bībulane wūrēke hanani i yaal kpiereśo haarra. ⁵² A tōr fāgadara awi fāga too para kpee, sa cuu helele fuldara di w pal ur. ⁵³ A cuure kōmedara di w hi na thī buw, sa faa lēle na nyē biire di w jal. ⁵⁴ A bulle ljayayel w thōdaar, gidonu w bō donana a juna ⁵⁵ Aburaham na w malsō khorr, mōke a kōw soni asi mama thi kōtīśōra. ⁵⁶ Di Maru too nakha Elijabetu pora yēthersō. Agipi di ker bir kō w w. ⁵⁷ Di wōwke Elijabetu bi kō bō danu, a kuon kūubir. ⁵⁸ A Elijabetu w khudara na w toosō nre di Kōtun kōw donaane buw du kar, w-n kākare kha na w. ⁵⁹ Di wire makōther wirera, w pōr a kur biile khūu, sa yaal w haa ire Jakaru, ke doni w thi irə wo. ⁶⁰ Si w n so: Kpei, Jā wa-n wu. ⁶¹ Di w suuraa: Tibil na hale aft toora a hana ire thala; ⁶² sa muuna w thi nyēbe w hun mōke a-n yaalni a na-n wu. ⁶³ Di Jakaru biei sebe a khere per ayi: Jā wa-n wu. Di wōw kpaaw fev. ⁶⁴ Di dapaara Jakaru w kher, di delēbire lumu di puno wo da-n mu thumia, da-n khuuna Thāgba. ⁶⁵ Di maar fulē w khudara fev, di Jude gōgō dudara fev wōw mure kha ga thīśōwlera. ⁶⁶ Di wire fevuke wōw niēni thumuru, w fu ger le awi buw si wa-n so aa: Di mō biilera na ha ya fe? Si Kōtuni nyō wōw keeraare. ⁶⁷ Di w thi Jakaru hinə Thu Phuu, a ma da-n ti Thāgba tukuru thake ayi: ⁶⁸ Kōtunike doni ljayayel Thāgba huna khure, gidonu a ure a kher w too sa birse wi. ⁶⁹ A pe sare Taadaar kōtū w thōdaar Davidu toora, ⁷⁰ mōke a kōw muu du the w bobon phusōw kekeke; ⁷¹ taare gi di ga-n taa si asi sodarara, na wūreraake fev n laare sunu nyōwōw. ⁷² Mē a kōw dona asi mama thi kōtīśō buw, a junana w w biei ulfe phu. ⁷³ Ger duon wōwke a kōw soni na asi mama thi kōtī Aburaham, ⁷⁴ di mē Thāgba na ha si fāga, wōwke a na taa sunu asi sodaraa nyōwōw na pi, sa-n duuraa thōma na 'lar, ⁷⁵ na phur, na ful saru w yera wire fev asi yi hanana. ⁷⁶ Si fere bisā buu, wa we fer Kəkəədaaru bobon, gidonu fer na kule Kōtun ye, fa-n gbebū w wōw. ⁷⁷ Di mē a na nuna w too taa juu, di ga ther awi sopugosōw faara, ⁷⁸ gidonu asi Thāgba hinəne bō donane, ger w wōw di yūu dahure phā a t a kher si; ⁷⁹ a na-n hure wūrēke hani dabirəra, na khi jəerera, a thōw asi ne a na-n pe ha ie huera. ⁸⁰ Di bisaanna n khuw, di w thi na-n 'le fāga. Si bəənnə a-n w, phaphapha du dana wireeke a nunani wōwbara ljayayeldaraa ye thīthun.

2 Wōwlera, Sejaar Ogusiti fāgadaar kōtū wōw 'laa jōfu ayi, w theru tūbula fev. ² Di caca therreele wōw har wōwke Kiriniyusi doni gobaner Siri dura. ³ Di tūbula fev biei biei wōw jaal w ther w awi duraake w thenu. ⁴ Di Jōjefi dakha ke thenu Galile Najaretu dura, a jaal Jude Davidu duraake w-n wenu Betlehem, gidonu Davidu tibil gi a do w ca. ⁵ A jaal dakha na Maru, w w-

daarke hanani peme w ther w. ⁶ Di mōna w hanle, Maru bi kō bō daan, ⁷ di kō w biir bi di do kūubir, di paruu bibōwōw kīkūn a pe bekoleda, gidonu phī paar na hale kāke kpakpala n wōw di wa ha wa'. ⁸ Di khuirəle bana khedara hale huōw, di wa-n ber awi banasō dūwōw. ⁹ Di le Kōtuni thōthōdaar thu biei the war, di Kōtuni carbara hure a dii war. Di maar fulē wōw ka. ¹⁰ Di Thāgbaa thōthōdaar thuulera so ware ayi: Na-n do maar n fu na', gidonu tutugo buw m-n mu n ke na doni da kōtū ljayayeldarara fev. ¹¹ Nīke n 'ler Taadaar biele duōw Kirisiti, Kōtun gi, ke w wōw Davidu dura. ¹² Di gureeke na dō narnu juu duōw: Na ye bibōw, di wa paruu bibōwōw kīkūn na pe bekoleda. ¹³ Le dapaara yū ko kena tātātə the Thāgbaa duw a caan Thāgbaa thōthōdaar thuule, di wa-n khu kha Thāgba awi ha, di wa-n sona aa: ¹⁴ Thāgbaa i n dubarōw le thāgbara yū pər, si ha u n deene tūbulala thura, ke n lonaani haar. ¹⁵ Di wōwke Thāgbaa thōthōdaar thusōwle faa wnu, si wa-n bir Thāgbaa duw, bana khedaraale mure kha biei biei ayi: Di a mē gi, n una si jal phaphapha si dā Betlehem si hun gure danani le, ke doni gurera Kōtun cuu sunu di si ju. ¹⁶ Di w jaal khēkhē a yaal Maru, na Jōjefi, na bibōwōwle w peni bekoleda a ye w. ¹⁷ Wōwke w yunu pi, w gbaar thumia fevuke w niēni bisā buudaraale a mu. ¹⁸ Di wire fevuke wōw niēni, wōw kpaaw wer bana khedaraa thumuraale. ¹⁹ Si Maru fure ga thīśōwle fev w buw da-n kpierna gi. ²⁰ Di bana khedara kerre a dubi Thāgbaa i di wa-n birnə, di wa-n khunaa dakha gureraake fev w niēni a torna yire, gidonu gi har mōna Thāgbaa thōthōdaar thuulera wōw so warnu. ²¹ A wire makōther dā, w kurre biile khūu si wa-n wu Jeju, ireeke Thāgbaa thōthōdaar thu wōw 'laani si wōw n na hana w peme pa'. ²² Di wōwke Jōjefi na Maru phusōw wi danu, mōke Muju jōfu hani, w gbaar Jeju a jalna Jerujalem w ha Kōtun. ²³ Gidonu mē gi khere Kōtuni jōfura ayi: "Caca kuuminə fevuke wa wōw, Kōtunida wa do." ²⁴ Di Jōjefi na Maru 'laare boni jirə, mōke gi kherenu Kōtuni jōfura, "kulāpuo yenyōw agūbo puusē bōla yenyōw." ²⁵ Di hune, kūu biei gi, a hale Jerujalem di wa-n wu Sumēu. Kuunile dor tibil saru, da-n cuna Thāgba. A-n piere dakha ureeke ljayayel na 'lerōw taare, di Thu Phuu haaraa. ²⁶ Thu Phuu wōw khuraare gure thenu Thāgbara, di a na ye Kōtuni Kirisiti na yire si na khi. ²⁷ Di Thu Phuurə thōwre Sumēu a jalna Thāgba fōw wōw kōtuna. Wōwke Jeju bisā buulee thi na wōw niēni, w cuunaa mōke jōfu sonu, ²⁸ Sumēu teguure a pe wōw nyōwōw sa khu Thāgba ayi: ²⁹ Nenēke Kōtun, se aft thōdaarra a kō na ha u mōna fi wōw sonu; ³⁰ gidonu mu torre aft taara yire, ³¹ ke fi gbebū tūbula fevu yera. ³² Taarele na dor dahure a na hure tibil caar fev, si gi do i dubire ljayayel aft toora. ³³ Nuw wōw kpaare Jōjefi na Maru gureraake n muani Jejura. ³⁴ Di Sumēu biele Thāgba a pe war, sa so Jejuu ni Maru ayi: Hune, Thāgba cuure bisaanike a dō ji paar na pal ur paar ljayayeldara jōwōw, na juunike

tubla na banani; ³⁵ di mē tibil jkɔɔɔ kɔɔer gbulsɔ na yr, si fe wer, khalghāa na gɔ fer haarra. ³⁶ Thāgbaa bobon khe bɛl gi, a kɔɔ hale dakha di wa-n wu An Panueli bikher gi, a do Ajeeri ca. A thune tɪ ka. A funa kɔɔ biir kɔɔ yena makonyɔ a kɔɔ cuu na kɔ ko, ³⁷ di kɔ ko khi, si di too do khikheru. Yena kpalanā yena a hana, di aa-n 'lee Thāgba fuɔr kɔ kɔtuna ga; Thāgbaa thɔ a-n do dituna na diwulu, di li nuɔ da-n bɛlna Thāgba. ³⁸ Di bɔ bɛllaalera, ɔr dakha pɔr da-n khu Thāgba a muɔna Jeju-uda tubla feuraake n pɛreni urɛɛke na birseneni Jeru-jalemɔara. ³⁹ ɔɔɔɔɔɔ Jojefu na Maru cuuni thɛsɔ feɔ du pi, mɔke Kɔtuni jɔfu soni, wɛ kerre bir kɔ Galile Najareti awi dura. ⁴⁰ Di bɛsaan na-n khɔ da-n 'le fāga, di kɔ kɔpɛse dakha na-n jɔr da-n 'lena dakha Thāgbaa kɔna. ⁴¹ Bɔɔ feɔ kɔ thi na kɔ ni n jaal Jerujalem yena yena fetuke wɛn weni Paki. ⁴² Di ɔɔɔɔɔɔ a hanani yena yɔɔr yenyɔ, wɛ jaal mɔke wɛ yuni wa-n cuɛ fetura. ⁴³ Di ɔɔɔɔɔɔ fetu pɛni di wɛ bir di wa-n kɔ, Jeju bɛsaanlera toore le Jerujalem, si kɔ thi na kɔ ni na kɔɔ ja'. ⁴⁴ Di wɛ-n kɔɔɔɔ Jeju hale na awi kpakpaarsɔ, a ur waa du na tɪ, si wa-n yaalus awi too na awi jɛ juna pa. ⁴⁵ Mɔke wa-n yuna', wɛ kerre bir Jerujalem di wa-n jɛ yaalus. ⁴⁶ A wire yēther ka pi, wɛ yure Thāgba fuɔr kɔ kɔtuna di too durɔaraa thɛthun, da-n pɛ wɛ nɔu da-n bulena wɛ thɛ. ⁴⁷ Di wire feɔuke n kɔɔ pɛni nɔu, nuɔ kpaɔ wer kɔ kɔpɛsɛra na mɔ a-n birse wini. ⁴⁸ A kɔ thi na kɔ ni yu, gi kpaɔ wer nuɔ, di kɔ ni bulee: ĩ bi ya, mɔgido di fi cuu si thake? Hune, afi thi na mɛɛ, si kɔɔ yaal fer waa na der. ⁴⁹ Di bulee wi: Mɔgido di na-n kɔɔ yaal mi? Na jɛ di gi teenane di ma cuu ĩ Thu thɔaa? ⁵⁰ Si wa jɛ thumuru le a so warni kɔrua'. ⁵¹ Agɔri Jeju bire kɔ nakha wer Najareti dura da-n ni wɛ nɔu. Di kɔ ni fure thumuraale feɔ kɔ bɔna. ⁵² Si Jeju n khuɔn di kɔ kɔpɛse na-n pɛr, da-n da Thāgba haar na tubla.

3 ɔɔɔɔɔɔ Tɔbɛɛr Sejaar kɔɔ doni fāgadaar kɔtɪ di ga cuu yena yɔɔr yemɔ, ga bɔɔɔɔɔ Pɔsi Pulati do dakha gobaner Jude dura, si Erɔɔɔɔ do fāgadaar buu Galile dura, di kɔ ɔkuun Filipi do Ituredara na Tirakonitɔaraa fāgadaar bu, si di Ljaniasɔ do Abulɛndaraa fāgadaar bu; ² di ɔɔɔɔɔɔɔ dakha An na Kalɔ do gbɔɔɔara, ger Thāgba muɔna Jā, Jakaru bikuun, bəənnə. ³ Di a jaal da-n kpaar du feɔ Jurɔɔ khura, da-n so tubulala aa: Ni deba haar sa 'le yɔ kɔpɛɛɛ, si Thāgba n faa ani sopugosɔ. ⁴ Thāgbaa bobon Ejaudaake a kɔɔ khereni kɔ sɛbɛra dana mē ayi. "Tibil wire gi di ga-n hulɛ bəənnə ayi: Na-n gɛbɛɔɔ hɛ Kɔtunna, na-n wɛbɔɔ kɔ hu bisɔ gi kɔɔ. ⁵ Bɛlɛ feɔ na hire, di gɔgɔ kɔtuna na gɔgɔ biisɔ feɔ na yure na mākha na thu. Gɔɔɔɔ gɔgoloneni ga bire na telɛ, di huɛsɔɔke hanu yara yara ga pɔɔɔ. ⁶ Di tibil caar feɔ na yure taareɛke theni Thāgbara." ⁷ Si Jana n sor tibil jɔraale n puɔraani wɛ kɔpɛ nyuɔɔɔ di yi: Ner sikori bisɔ, amɛ sɔ nar ni fuo Thāgbaa nɪkhirəake na unani? ⁸ A mē gi na-n sɛ beɛke n nenani ani ha debi, si na-n too na so le ani bɔna ayi,

Abraham duɔn ani mama thi kɔtā'. Gidonu mi so narɛ: Bokanaakerake Thāgba punone a cuu gi di gi debi a do bɛsana Abrahamna. ⁹ Durake kpākpo 'lire leere thur nɛ kuur leere. Di thur wo thuruoke na-n sɛni bi buɔa', wa kuur ger na duna dɔɔra. ¹⁰ Di tibil jɔɔɔ bulee aa: Di a gi ha thale, mɔ sa do? ¹¹ Di birse wi: Urɛɛke hanani kɛkena yenyɔ, a te bɛl hana urɛɛke na hana gɔna'; di urɛɛke hanani dikor, dɔ a cuuna ɔmena dakha. ¹² Di war gbadaraake puɔnni wɛ kɔpɛ nyuɔɔɔ dakha, wɛ bulee Jā: Durɔara, di mɔ sa do? ¹³ Di so war: Na-n taa tubulala thɛ gi kāsɔ gurɛraake wɛ pɛrna'. ¹⁴ Di sɔrasɛɔ dakha bulee: Si sɛɛ, mɔ sa do? Di birse wi: Na-n tagru tibillə thɛ na fāga bɛa', agɔbo na-n pɛ war so khɔa', si ni dɔ gurɛ wɛ-n lumu nuni na-n da nar. ¹⁵ Mɔke tubla feɔ n pɛni nɔu di wa-n kɔɔɔ awi hara, Jā ba duɔn Kirisiti yaa, ¹⁶ Jā so ware feɔ ayi: Me wer nyuɔɔɔ mi-n kɔpɛ ni, si tibil bɛl na unɛ kɛ hanani fāga a jɔ mi, di ma huruɔraake a na thubuu nɛfaa pɛa'. ɔr, Thu Phuurə na dɔɔra a na kɔpɛ ni. ¹⁷ Di ju je nyɔkpuun hale di furɔ kɔ nyɔkɔɔ. A na jɛr jɔ a gba ju be a pɛ kɔ thɔ bɔna, si a thii laagbee dɔɔraake na dɔni thɛ khiirnəna'. ¹⁸ Thale Jā n kɔɔ mu tutugo bɔɔ thumu tubulala nakha thumu yure wo na bulo wini. ¹⁹ Si gidoni Erɔɔɔɔ fāgadaar buu kɔ gbaar kɔ ɔkuuni kher Erɔɔɔɔ, Jā phaanusɛ ga phaani, na gɔ sopugo jɔɔraake feɔ Erɔɔɔɔ kɔ cuuni. ²⁰ Erɔɔɔɔ cuure thɛ du puuro ka, si gurɛ puuroni a jɔraake duɔn mɔ a funi Jā a to khaura. ²¹ ɔɔɔɔɔ Jā kɔ kɔpɛni tubla feɔ nyuɔɔɔ na pi, a kɔ kɔpɛɛ Jeju dakha nyuɔɔɔ. Di ɔɔɔɔɔ Jeju hanu da-n bɛl Thāgba, thāgbara yū phubire. ²² Di Thu Phuu gbū puusɛ khaa gbelɛ gbelɛ a luunaa. Di le nuɔ the thāgbara yū ayi: Fer duɔn ĩ Bikuunike mi-n nani, fi lɔ mer haar kɔpɛ. ²³ Jeju kɔɔ hanane yena du thɔɔ kɔpɛlɛ yuɔɔɔ, ɔɔɔɔɔ a funi kɔ thɔ. Di tubla n kɔɔɔ Jojefu bikuun a do na Elu bikuun, ²⁴ Matatu bikuun, Levu bikuun, Melku bikuun, Janau bikuun, Jojefu bikuun, ²⁵ Matatiasu bikuun, Amɔsu bikuun, Nahumu bikuun, Esulu bikuun, Nagau bikuun, ²⁶ Matu bikuun, Matatiasu bikuun, Semeu bikuun, Jɔjɛku bikuun, Jodaa bikuun, ²⁷ Joanāa bikuun, Rejaa bikuun, Jorobabeli bikuun, Salatɛli bikuun, Neru bikuun, ²⁸ Melku bikuun, Adu bikuun, Kosamɔ bikuun, Elmadamɔ bikuun, Erɔ bikuun, ²⁹ Jejuu bikuun, Elɛjɛɛri bikuun, Joromɔ bikuun, Matatu bikuun, Levu bikuun, ³⁰ Simɛsu bikuun, Judaa bikuun, Jojefu bikuun, Jonamɔ bikuun, Elakumɔ bikuun, ³¹ Meleaa bikuun, Menaa bikuun, Matataa bikuun, Natāa bikuun, Davɔdu bikuun, ³² lɔau bikuun, Jobɛɛdu bikuun, Boaju bikuun, Salomɔɔ bikuun, Nasɔɔ bikuun, ³³ Amɔnadabu bikuun, Adumɛɛ bikuun, Arnɔ bikuun, Esɔromɔ bikuun, Faresu bikuun, Judaa bikuun, ³⁴ Jakɔbu bikuun, lɔaku bikuun, Abrahamɔ bikuun, Taraa bikuun, Nakɔɔri bikuun, ³⁵ Serukii bikuun, Ragoo bikuun, Falɛku bikuun, Ebɛɛri bikuun, Salaa bikuun, ³⁶ Kalnamɔ bikuun, Arfasaadu bikuun, Semɔ bikuun, Noee bikuun, Lamɛku bikuun,

³⁷ Matujalaa bikuun, Enokku bikuun, Jarædu bikuun, Maleleli bikuun, Kaunãa bikuun, ³⁸ Enosu bikuun, Setu bikuun, Adãa bikuun, na Thãgbaa bikuun a do.

4 A Jeju hinə Thu Phuu, a ther Jurdë mur, di Thu Phuu thoguu a jalna bænnə. ² Le Satã fililə a cuuna wire kpalanyo. Di Jeju na koo kho dikor ga wisraala; a ga wiile ka pi komer fuure. ³ Di le Satã suuraa aa: Ado fer duon Thãgbaa Bikuun, so bokaarraake gi debi gi do dikor. ⁴ Di Jeju birsee: Gi kherere Thãgbaa sebera ayi: "Ga do dikor dɔbara na hana tibil yirə." ⁵ Di Satã kpa a juunna yũ, a nuraa dapaara fãgadaar duso feuke hanu thura, ⁶ sa suuraa: Fer ma ha fãga fãgadaar dusoraake fe u na awi nyokor bo, gidoni wɔ koo ha mer, di ma har nteke mi perni haar i ha. ⁷ Di ger gi ado fa gburokure na fuor mi, afida ga do fe u. ⁸ Di Jeju suuraa: Gi kherere ayi: "Kɔtu, afi Thãgba fa fuor, di orra dɔbara fa doro thoma." ⁹ Di Satana kpa wo, a jalna Jerujalem a juunna Thãgba fuor co kɔtuna yũ, sa suuraa: Ado fer duon Thãgbaa Bikuun, bina kɔer a je thuno, gidoni gi kherere ayi: ¹⁰ "A na pere co thɔthɔdaar thuso di wa hun fi" ¹¹ di "wa te fer, agado mã' fa ber koo bokaarra." ¹² Si Jeju birsee: Gi kherere ayi: "Fa-n fililə Kɔtu afi Thãgba a huna'." ¹³ Di oboko Satã koo fililəni na file feule pi, a faguure phaphapha a yi hu kpu wo. ¹⁴ Di mɛ Jeju bir na Thu Phuu fãga Galile, di co i kpaar di khuiræle fe u. ¹⁵ Di a-n dure tibila awi Thãgba fuor conana, di wer fe u n duuure. ¹⁶ Di Jeju jal Najareti kãke wɔ koo haanuu; di hur wire a luun Juifisoo Thãgba fuor cɔra mɔkera a-n koo cuuni. ¹⁷ Di mɔ a urni a so sebe, Thãgbaa bobon Ejau sebe wɔ haa. Di a phubire sebera a yi kãke gi khereni ayi: ¹⁸ "Kɔtuni Thu Phuu ha mare, gidoni a phiir mer ma-n mia tutugo buco thumu bodarara. A thɔ mer ma-n mia deara wɔ 'le taare, na wɔraake na-n yena' di wa yi. A thɔ mer i taa wɔreke wɔ-n kpooronu, ¹⁹ a na miana Kɔtuni bo ji ye." ²⁰ Agɔri di khaan sebe a bir ha thɔdaar sa too. Di tibila feuke hanu Juifisoo Thãgba fuor co bukoole gaaraare yire. ²¹ Di a mar da-n mu wɔ: Nɔke ga Thãgbaa sebe thumuke ni neni daan pi. ²² Di tibila fe u n muere cɔda bo, di dakha nuoo kpa wer bo ji thumuraake n theni co nora, di wa-n so: Ga do or duon Jojefu bikuunaa? ²³ Si Jeju so ware: Gellake na so mare sokpaake anayi: Dɔkɔ, kpeene afi khora dɔbara bee, gure feuke fi koo cuuni Kapernayum di si nɔe, cu e gi kɔer afi du. ²⁴ Di a bire so war wo: Sobor mi so nar, wa-n bu Thãgbaa bobon biellake co duoboko. ²⁵ Sobor mi so nar: Khikhera kookoo koo hale lɔrayel dura Eli koo, oboko thãgba koo kurni yena yether na pora maadɔ, di kome kɔtu ji dura fe u. ²⁶ Si obokorake Thãgba na koo thɔ co bobon Eli khikheraraale biellake, saagado khikher biellake hanu Sarepta Sidɔ duraa pa gaaga. ²⁷ Di dakha gbulo bæræm koo hale lɔrayel dura Thãgbaa bobon Elijee koo, si biell werrarake na koo kpe e, saagado Naamãake donu Siridaar gaaga. ²⁸ Di

oboko wɔre feuke hanu Juifisoo Thãgba fuor cuokoole neni gelela, nɔkhii fole wer. ²⁹ Di wer fe u ur a tuuroo di bunco thena, a jalna phaphapha a dana gɔgɔ horu wɔ dunaa beleno, gidoni gɔgɔ yoo awi di ha. ³⁰ Si or thethe dɛdɛdena a jal awi ye thithun a thena. ³¹ Di Jeju jaal Kapernayum Galile dura, da-n dur tibila hur wire. ³² Di nuoo kpa wer co durra gidoni co thumu hanane fãga. ³³ Di le kũu biell koo ha Juifisoo Thãgba fuor cɔra, ke hanu kɔtebu hɔhɔ, di a hulene du khur ka ayi: ³⁴ Ee, anye si ha kha na fer Najareti Jeju? Fi ure fi koe si yaa? Mi jure nte fi donu: Thãgbaa Tu phu fi do. ³⁵ Si Jeju manaane ayi: Pura, sa the kuunnaale. Mɔke kɔtebuure baanu thuno tibil joolee thithun, a thuraare diphã, si aa cuuguo dikharake du puurə. ³⁶ Di nuoo kpa tibila fe u di wa-n mu kha biellbiell aa: Anyee thumu ca ha ure? A-n mar kɔtebi hɔholasorake na fãga di puno wi di wa-n the. ³⁷ Di co i kpaar di khuiræle fe u. ³⁸ Oboko Jeju theni Juifisoo Thãgba fuor cɔra, a jaal a lɔ Sumoo co. Di Sumoo kheri ni gi, a ji tomu kporre, di wɔ phuor Jeju di wa-n pi. ³⁹ Di Jeju oo gueraa a phaantomu kporre, di tomu kporre uraa. Di dapaara di ur a tee wɔ kpakpaale. ⁴⁰ Wi lɔ koo, wɔre feuke hanu khodaraake kho caar duudu funu, wɔ pona wer Jejura di dɛe war fe u biellbiell nyee, di wɔ kpe e. ⁴¹ Di kɔtebiisoo dakha koo ther tibila bæræmna, a hulɛ di wa-n sona aa: Fer duon Thãgbaa Bikuun. Si Jeju mana wer, aa-n tu wɔ mia nuoo, gidoni wɔ jure or duon Kirisiti. ⁴² A du wɔ Jeju ther jal khuirə, di tibil jo mar di wa-n yaaloo. Oboko wɔ yuni, wɔ-n yurnaane a na-n faa wa'. ⁴³ Si Jeju so ware: Gi teenane ma-n mu tutugo buco thumuke donu Thãgbaa fãgadaar doda gi dusora dakha, gidoni gerra Thãgba koo thɔ mi. ⁴⁴ Di a hale Jude dura da-n mu Thãgbaa thumu Juifisoo Thãgba fuor cɔra.

5 Mɔke Jeju hanu Jenejareti mur ko nuoo, di tibil jo kpa jeraa di wa-n co kha wɔ nɔe Thãgbaa thumu, ² a yure mur ko nuoo gboroo yenyoo, di thɔ phera gbuno wa-n cooko awi thɔ pherdaso. ³ Di a luun gboroo biellaake duonni Sumooɔda, sa bielle ayi a to gboroona, a huncnena thu gbe. Agɔri di too le gboroo bunco da-n dur tibil jo. ⁴ Oboko a dur wuni pi, a sor Sumoo: To jala yo huloo paar, ni duna anu thɔ pherda gi fu thuma. ⁵ Di Sumoo birsee: Durdaar, si koo dor thoma na ditune fe u du khur ka, si sa koo fu thia'. Si gidoni fer so, ma dunane thɔ pherdaso. ⁶ A wɔ koo cuu mɛ, wɔ 'ler thuma tãtãtã, di awi thɔ pherdaso na-n kuur. ⁷ Di wɔ koo kher awi kuunsoke hanu gboroo kpura, wɔ oo a bulo ni. Di wɔ oo a hi gboroo yenyoo a tha thuno di wa-n muo nyoo. ⁸ Oboko Sumoo Pɔer yuni gele, a jire Jeju yera sa suuraa: Huncnena mi Kɔtu, gidoni sopugodaar ha mi. ⁹ Gidoni nuoo koo kpaguure, or nakha wɔre feuke koo hanaanu thumanaake wɔ koo funu. ¹⁰ Mɛ gi koo ha dakha na Jaku, na Jã Jebedee bikuunsoke n buloni kha thoma na Sumoo. Si di Jeju so Sumoo: Fa-n do maar n fu fa'. Nenɛ diphã tibila fa-n yaal mar thɔ khaa. ¹¹ Oboko

wi kɔɔ danani gborɔo thu, wi faare th̄e feu si di wa-n kpaaraa. ¹² M̄ɔke Jeju kɔɔ hani di biella, h̄ne k̄uu biel haleeke pala teeni tomur. Ɖɔɔɔke a yini Jeju, a jire ɔɔ yera a sumo thura da-n phuuruu thake ayi: K̄ɔtin, ado fi ture, fi punone cuu mi di ɔ̄ gbuul pi. ¹³ Di Jeju 'laa nyɔɔ a tharaa sa so: Mi ture afi gbuul n pɛ. Di dapaara gbuule pɔraa. ¹⁴ Agɔri di kp̄akpaanaa a na-n so tibillɛ ga, si a jala nena Th̄agbaa boni jidaar m̄ɔ a hani, a 'laana phɔphɔɔl th̄eɛke Muji kɔɔ soni, gi nina tɔbɔla feu di a kpɛɛɛ. ¹⁵ Di Jeju i n kpaare paar feu di a-n pɛr, di tibil jɔɔɔ bɛrɛəm puɔraare wi piɛ n̄uu, wi 'lena dakha kho kpɛɛɛ. ¹⁶ Si a si ware sa the jal bɛnnɛ a biel Th̄agba. ¹⁷ Wi biel Jeju kɔɔ hale da-n dur tɔbɔla. Di jɔɔ bu dudara na jɔɔ durdaraake theni Galile dura, na Jude dura, na Jerujalem dura feu, kɔɔ hale a too. Di K̄ɔtini f̄aga n cuure Jeju da-n kpɛɛ khodara. ¹⁸ Di h̄ne, tɔbɔla kɔɔ gbaar k̄uu bielike gb̄agbarneni na j̄ɔ a pɔna, di wa-n yaal wi lonaa wi pɛ Jeju yera. ¹⁹ Si m̄ɔke wa jini ka wa lonaana', gidoni tɔbɔla jɔɛ ka, wi juunaane n̄asɔɔ a tona kaar na ɔɔ j̄ɔ Jeju yera tɔbɔlaa th̄ithun. ²⁰ Ɖɔɔɔke Jeju yini awi ha pɛ a sor: ɔ̄ kuun, afi sopugosɔ hel fare. ²¹ Di jɔɔ durdara na jɔɔ bu dudarasɔ mar di wa-n so na awi b̄i ayi: Ame ha ure n kuɛani Th̄agbaa i thake? Ame n punone di faa sopugosɔ saagado Th̄agba gi dɔbara ga? ²² Di Jeju ji m̄ɔ wi-n kp̄ierni awi bunɔ, a bule wi: M̄ɔgido di ni hana kp̄ier caake ani bunɔ? ²³ Gim̄ɔ yɔɔɔe sorra: Afi sopugosɔ hel fare gi yaa, aglɔo: lre a jala gi? ²⁴ Si m̄ɔ na funi si na ji, di mer tibili Bikuun hanane huɛ thura di ɔ̄ faana sopugosɔ, mi so fare gb̄agbaru, ure gba afi j̄ɔ na kɔna. ²⁵ Di dapaara di ur awi yera a gba j̄ɔɔke a-n kɔɔ phinɔni, a dubina Th̄agbaa i da-n kɔna. ²⁶ Di nuɔ kpaatɔbɔla feu di wa-n dubi Th̄agbaa i, di maar fule wi di wa-n sona: Si yure nɔ kpaatɔbɔla n̄i waa. ²⁷ A gele pi, Jeju ther a yi war gbadaar bielike wi-n weni Levi, di too war gba paar da-n tee war. Di Jeju suuraa: Na kpa mar. ²⁸ Di Levi faa th̄e feu sa ur da-n kpaaraa. ²⁹ Di Levi cuuraare feti k̄ɔt̄i ɔɔ ɔɔ. Di war gbadaa jɔɔɔɔ kɔɔ hale na w̄i tibilɔ diko kho paarra na wer. ³⁰ Di jɔɔ durdara na jɔɔ bu dudara na-n h̄huun sa so ɔɔ kp̄akp̄adarara: M̄ɔgido di ni kho na-n yɔna na war gbadaa nakha sopugodara? ³¹ Di Jeju birse wi: Ga do tu khena n kɔɔ yaale dɔɔɔɔ', si wure gi-n khoni gi. ³² Ga do ful sardara mi ɔ̄ ɔ̄ yaala', si sopugodara we di wa debi haar. ³³ Di tɔbɔlaale suuraa ayi: J̄aa kp̄akp̄adara n lire nuɔ t̄ɔt̄ɔ di wa-n bielna Th̄agba jɔɔ bu dudaraa kp̄akp̄adarasɔɔ kha, si di afi too wer n kho di wa-n yɔna. ³⁴ Di Jeju so war: Na punone na cuu wure wi weni herra di wa li nuɔ, ɔɔɔke wi hani kha na kher he ya? ³⁵ Si wiresɔ na hale wa hel warni kher he, di dawisɔɔlera wa li nuɔ diph̄a. ³⁶ Di a so ware sokpa biel wo: Tibil na b̄ær k̄ek̄e phaa a b̄ebi na k̄ek̄e t̄ia'. A a cuu m̄ɛ, ga dor a b̄ære k̄ek̄e phaale, si do dakuruule a b̄ærni a b̄ebina dat̄i, ga ma kha ga. ³⁷ Di tibil na gba thurike dɔni daphaa na per bula

tuuna ga. A a cuu m̄ɛ, thu phaa na w̄iele bulaa si na deer, gi do bulaale kuɛɛ m̄ɛ. ³⁸ Si do fi pɛ thu phaa bula phaa oti. ³⁹ Tibilike n deni thu t̄i, a na yaal daphaa b̄a, gidoni a na sor nayi, thu t̄i n daano.

6 Hur wi biel Jeju n kɔɔ kar a l̄ɔ ju lera. Di ɔɔ kp̄akp̄adara 'laa a kha jɔ a fɔɔɔ a kho. ² Di w̄i jɔɔ bu dudara bule wi: M̄ɔgido di na-n cuu gure jɔɔ yini gi-n s̄as̄ure hur wire? ³ Di Jeju birse wi: Na kɔɔ ȳe Th̄agbaa sebera gureɛke Davidi kɔɔ cuuni, ɔɔɔke kɔmer kɔɔ funi ɔɔ na wureɛke a kɔɔ hanani kha gaa? ⁴ Mee a kɔɔ luun Th̄agba fɔɔɔ cuɔɔ a gba buruuke wi-n hani Th̄agba a kho, sa ha wureɛke a hanani kha, s̄rake Th̄agbaa gb̄odara teana dɔbara wi kɔɔ gi. ⁵ Si di so war: Mer tibili Bikuun dor K̄ɔtin hur wirerake. ⁶ Hur wi biel wo, Jeju luun Juifisɔɔ Th̄agba fɔɔɔ ɔɔra, a ma da-n dur tɔbɔla. Di le a yi k̄uu bielike ɔɔ nyɔɔɔ nyɔ khini. ⁷ Di jɔɔ durdara na jɔɔ bu dudara juur Jeju di wa-n h̄un ado a na kpɛɛɛ tibil kho h̄ur wire, gidoni huɛ wi-n yaal wi pɔraa sor. ⁸ Si a jure m̄ɔ wi-n kp̄ierni awi bunɔ, a so kuunnaake nyɔɔ khini ayi: lre j̄le k̄ier th̄ithun. Di pal ur jul. ⁹ Di Jeju so war: Mi-n bule ner, hur wire teana ɔɔ cuure yaa, puu cuure; aglɔo fi taa tibil yaa, fi kuɔ? ¹⁰ Si a h̄un wer feu da-n finɛ sa bir so kuunnana: 'Laane afi nyɔ; di 'laa di do gi kpɛɛɛ. ¹¹ Di n̄ikhii fule wi, di wa-n guur kha awi ha m̄ɔ wa cuuni Jeju. ¹² Ɖɔɔɔlera Jeju kɔɔ ther jal ḡɔɔɔna a biel Th̄agba; di a kɔɔ toore le a biel Th̄agba di di wulna. ¹³ Di ɔɔɔke di wulni, a wer ɔɔ kp̄akp̄adara a phiir yuɔɔ yenyɔ. Wer a ha ire th̄ɔɔɔna: ¹⁴ Sum̄ɔ ɔɔ a du ire P̄ier, si ɔɔ ɔ̄kuun n dɔ Ādire, Jak. J̄a, Filipi, Bartelemi, ¹⁵ Matia, Tomasi, Jak Alfee bikuun, ¹⁶ na Sum̄ɔɔke duɔnni gb̄egber̄e tibil, Juudi Jak bikuun, na Judasuke theni Karjɔɔ, ke kɔɔ debani do l̄ilir. ¹⁷ Di Jeju gb̄u nakha wer a jul ḡɔḡɔ bel̄e paar, k̄ake ɔɔ kp̄akp̄adara jɔɔ hani, na tibil jɔɔɔ t̄ɔt̄ɔɔke theni. Jude dura feu na Jerujalem, nakha Tur na Sid̄ di khuir̄e ke hani lanyɔ nuɔra. ¹⁸ Wi ɔɔ wi pɛ Jeju n̄uu wi 'lena kho kpɛɛɛ. Di wure feusuke k̄ɔt̄ebii n huɔɔni kɔɔ kpɛɛɛ dakha. ¹⁹ Di tibil jɔɔ feu n yaale wa-n tharaa, gidoni f̄aga n thuraare di a-n kpɛɛ wi feu. ²⁰ Di Jeju gba da-n h̄un ɔɔ kp̄akp̄adara sa so war ayi: Gi da ner bɔdarara, gidoni Th̄agbaa f̄agadaar do dor anida. ²¹ Gi da nereraake kɔmer n funi nen̄e, gidoni na hire phi. Gi da nereraake n khiani, gidoni na 'ler dau. ²² Gi da nar ɔɔɔke tɔbɔla na laar nuni, ɔɔɔke wa lee nuni na faa kpi, wa-n nurna ni, wa-n kp̄ɔɔna ni ire di ho th̄eɛke dɔni kp̄ɔkɔɔ th̄e tibili Bikuuni sora. ²³ Na-n hana dau ga wiraalera a na k̄akanɛ, gidoni khaarda k̄ɔt̄i hale Th̄agbaa duɔ di a-n p̄ier ni. Gidoni thalera awi mama thi k̄ɔt̄i ɔɔ cuu Th̄agbaa bobonasɔra. ²⁴ Si ga puu nare nerɛɛke duɔnni l̄eledara, gidoni ni 'ler ani ha faa pi. ²⁵ Ga puu nare nerɛɛke n hienni, gidoni kɔmer na fu ner. Ga puu nare nerɛɛke n manani nen̄e, gidoni na har biwera na yil̄ibera. ²⁶ Ga puu nare ɔɔɔke tɔbɔla feu n muɔni anida ɔɔ, gidoni thale awi mama thi k̄ɔt̄i ɔɔ kɔɔ

cuu na wure kɔɔ dɔni sɔso bobonasɔ. ²⁷ Si mi so nare nerɛɛke n pe mini nɔu: Na-n na ani lãlaardara, na-n cue wure n laare nuni kɔɔ. ²⁸ Na-n bɔna wureɛke n sɔna nuni, na-n biɛlne Thãgba a na pe wureraake n huɔle narni. ²⁹ A tibil ba fi gbuwa biɛl, fe gbuwa kpu a hanaa dakha. Di a tibil gbaan afi darã, siɛraa a gba afi kɛkɛ gburo dakha wo. ³⁰ Tibil wo tibilike n biɛlne farni thĩe, hanaa, di tibilike gbaan funi thĩe, fa-n luura'. ³¹ Gureɛke ni-n yaalni tɔbila na-n cue nar, na-n cue ɔmɛ werra dakha. ³² A na na wureɛke n naan nuni, anye dɔ gure teroni a ha kpu? Gidonu sopugodara dakha wi-n nar wureɛke n naan wuni. ³³ Di a na cuu bɔɔ wekera n cue nuni kɔɔ, anye dɔ gure teroni a ha kpu? Gidonu sopugodara dakha thalera wi-n cuu. ³⁴ Di a wureɛke ni-n pɛrni haar wa yi ger na ha ni ni-n pemi thĩe, anye dɔ gure teroni a ha kpu? Gidonu sopugodara dakha wi-n pemine kha awi ha, si wa-n kpierna mɔ wa birni na 'le oti. ³⁵ Si na-n na ani lãlaardara, na-n cue bɔɔ, na-n pema tɔbila si na-n kpiɛr ni birɔ 'lɛrɔ dikha ga. Di mɛ na 'le khaarda kɔtɔ, di na dor dakha Kɛkɛɔdaari bisãɔ, gidonu a bɔre tu kuɛara na tu puusɔra. ³⁶ Ger gi ni dɔ bɔ ji tɔbila, mɔ ani Thi doni bɔ jɔdaar. ³⁷ Na-n fi do kulɔdara ga, di mɛ Thãgba na do nar Kulɔdaara'. Na-n heen tibil sora', di mɛ na 'le so heene dakha ga. Na-n faa tɔbulaa di pa a na hana wi, di mɛ Thãgba na faa ani di pa a na ha ni dakha. ³⁸ Na-n 'laane, di mɛ Thãgba na 'laa a na ha ni dakha. Ga dor mɛda buɔɔke wa unu a na yeyee gi hi ga-n jal wi ha ni. Gidonu mɛda ca ureɛke ni-n kɔɔ mɛnani thĩe, ɔra Thãgba na mɛna a na ha ni oti. ³⁹ Di Jeju so ware sokpaa wo ayi: Yaaru na punone na thɔɔ yaaru ya? Mee wer yenyɔ feɔ na jiiɛ kɔkɔrro. ⁴⁰ Kpãkpãadaar na hale a na kɔtɔ na jɔ ure n dɛɛena', si ɔɔɔke a na durni na pi, a na har mɔke ure dɛɛeni hanu. ⁴¹ Mɔgido di fi ka gar yire hɔ phunaake hanu afi omii yiro, si fa-n ka di fi hun kparreɛke hanu afi thethee yiro? ⁴² Di mɔ fa fu si na so afi omina nayi: I omi, jule i ti hɔ phũke ha funi yiro, fɛɛɛke na yeni kparreɛke hanu afi yiro? Fɛr bɛne yenyɔdaar, te kparreɛke hanu afi yiro bo, le fa ju yi hɔ phũke hanu afi omii yiro a na ti. ⁴³ Thur buɔ na puno na se bi puã'. Di thuruɔke na buɔɔna' na puno na se bi buɔ dakha ga. ⁴⁴ Gidonu be wi-n jina thura feɔ biɛlbiɛl. Sobɔr gi, wa-n yeɛ bara usɛra ga, di wa-n khũ bãɔbar be paaburura dakha ga. ⁴⁵ Tu buɔ n tire dabuɔɔke hanu kɔɔ hara di thena, si tu puu n tire dapuuke hanu kɔɔ hara di thena. Gidonu gure n heni haarra, ger n the kɔɔ. ⁴⁶ Mɔgido di na-n we mi Kɔtun, Kɔtun, si na-n cuu gure mi-n so narna'. ⁴⁷ Tibil wo tibilike una marni da-n nɛ i thumu di gbuuro yuu da-n cuu, ma ni nare nɛɛke a honu. ⁴⁸ A hure tibilike n menɔ cuɔr, a kpe koru di hulono di kpeɛrɔ go kuu boka nã theɛɛera. Di ɔɔɔke nyuɔn phani, di poo be di a-n cur cuɔrle, si ga puno cuu thĩa', gidonu kuunile mure di bɔr. ⁴⁹ Si ureɛke n niɛneni si aa-n cua', a hure tibilike theni cuɔr thi buraara, si aa kpe koru a kpeɛrɔ go kua'. Di ɔɔɔke

poo beni di a-n cur cuɔrle, di do dapaara gi derre, di cuɔrle jire ji puure.

7 ɔɔɔke Jeju kɔɔ mini kɔ thumusɔɔke feɔ tɔbulalaake n piɛni nɔu di pi, a jaal Kapernayum. ² Di sɔrase tamaa kɔtɔ biɛl gi, a kɔɔ hale di ga-n kho kɔ thɔɔdaar biɛlke a-n nani di ka, di dã khir. ³ Di ɔɔɔke sɔrase tamaa kɔtɔle niɛni Jejuuda, a thuoanaane wĩ Juifi kɔtɔnasɔ, wi jala a biɛlneɛ a pɔ a kpeɛne unu thɔɔdaar. ⁴ Di wi pɔ dã Jeju a phuuruu di wa-n gbɛgberena thake ayi: Kuunike teenane fi cuuraa gele. ⁵ Gidonu a-n nar asi ca, di ɔr guke kɔɔ menɔ asi Thãgba fuɔr kɔ. ⁶ Di Jeju jal nakha wer. Di mɔke a-n wɔrɔni cuɔr, sɔrase tamaa kɔtɔle thuoɔn kɔ kuunsɔ wi suɔraa ayi: Kɔtun, fa-n thũ wɔɔ mã', gidonu ma teena di fa lö i ɔɔa'. ⁷ Gelela dɔ kɔɔ di ma kɔɔ teena i pɔ dɔbara afi pa ga; si sɔ thumu bi biɛl dɔbara, i thɔɔdaar na kpeɛre. ⁸ Gidonu mɛɛɛke, mi hanane i kɔtɔɔke jɔ mini, di mi hanane dakha sɔrasesɔɔke mi jɔni. A mi so biɛlla: Jala, di jal. A mi so biɛlla wo ayi, a una, di i. A mi so i thɔɔdaarra: Cue gure, di cuu. ⁹ Di ɔɔɔke Jeju kɔɔ niɛni ga thumule, nuɔ kɔɔ kpaguure sɔrase tamaa kɔtɔɔdaraale. Di Jeju kul a so tibil jɔraale n kpaaraani ayi: Mi so nare lɔurayel durarake ma kɔɔ yi tibil di hana ha pɛre thaka'. ¹⁰ Di mɔke thɔthoɔnaale kɔɔ kerni na bir cuɔr, wi yure thɔdaarle di hana tomɔ kheu. ¹¹ Agɔri Jeju jaal di biɛllaake wi-n weni Nain, di kɔ kpãkpãadara na tibil jɔ kɔɔ curɛ kha di wa-n jal. ¹² Di ɔɔɔke Jeju n wɔrɔni di löfonuɔ, hune wi gbaar khire di wa-n jalna du paar. Khikher biɛl bi biɛlla gi 'lɛ'lɛ'lɛ di hana, di dɔdara jɔɔ kɔɔ har kha na khikheruule. ¹³ ɔɔɔke Kɔtun yuni, buɔ fuure di suuraa: Fa-n khia'. ¹⁴ Agɔri di tɔ pɔ a thar khi gbadaara. Di wure gbaanni khire jul. Di Jeju so khireraale ayi: Dabolbir mi so fare, ure. ¹⁵ Di khire pal ur a too a ma da-n mi thumɔ. Di Jeju kpaa a ha kɔ ni. ¹⁶ Di maar fule tɔbila feɔ, di wa-n dubi Thãgbaa i di wa-n sona: Thãgbaa bobon kɔtɔ biɛl ure asi thithun. Di Thãgba ure dakha a kher kɔ too. ¹⁷ Di thumuruɔle cuure Jejuuda di kpaar paar feɔ Judera na di khirɔ feɔ. ¹⁸ Jã kɔɔ niɛre thĩesɔɔlera feɔ kɔ kpãkpãadara miɔuuni, di a wer kɔ kpãkpãadarara yenyɔ, ¹⁹ a thɔ wi Kɔtunna wi buleneɛ ayi: Fɛr duɔn ureɛke na unani yaa, agɔbo dɔ sa-n piɛr tu kpu? ²⁰ Di ɔɔɔke tɔbilaale danu Jejuu pa, wi suuraare: Jã Batisiti thɔna si si bulene fi ayi: Fɛr duɔn ureɛke na unani yaa, agɔbo dɔ sa-n piɛr tu kpu? ²¹ Ga bɔraalera Jeju kpeɛre khodara kɔɔ na wureɛke hanani taansɔ, a weena dakha kɔtɛebi hɔhɔla, a kherna yaraso jɔɔkɔɔ yinã. ²² Di Jeju birse wi: Ni kera birã a sɔ Janana gureɛke ni yuni, na gureɛke ni niɛni: Yaraso n yure, ne kuɛdara n sar bɔɔkɔɔ, gbuloɔkɔ gbuul pure, di nuraso kherre, di khesɔ n ure di wi the khirera, di bɔdara niɛre Thãgbaa tutugo buɔ thumu. ²³ Si gi da ureraake ma doroni ne baradaa ga. ²⁴ ɔɔɔke wure Jã thɔni kɔni pi, Jeju mar da-n mi tibil jɔkɔ Jãadara: Anye ni kɔɔ jal a hun bãnnã? Poo balãsuke n khãfɛneni gi ya? ²⁵ Di

anye ni kɔɔ jal yi? Kuunike n tɔni kɛkɛ bɔɔ gi ya? Ni hune wureeke n tɔnni kɛkɛ bɔna di wa-n khona diko buɔ, fāgadaraa cɔ wɔ-n ha. ²⁶ Di anye ni kɔɔ jal yi? Thāgbaa bobon gi ya? Mi so nare, sobɔr gi, biɛlɛke jɔni Thāgbaa bobon gi. ²⁷ Jā duɔn ureeke wɔ kɔɔ khereroni Thāgbaa sebera ayi: "Hune, mer Thāgba thɔna ɔ thɔthɔ, di na kuɔl fi yiɛ, a gbɛburɔ fi huɛ aft yi kuɔlɔ." ²⁸ Di mi so nare, wure feuraake khera n kɔnu thɔthun, biɛl na hale a kɔtɔ jɔ Jā ga. Di ure kanɔ do dabuu fiu Thāgba fāgadaari dura, a kɔtune a jɔ Jā. ²⁹ Ɔbɔɔke tubla feu na war gbadara niɛni Jāa nɔ, wɔ jure di Thāgba sarre, a tu di Jā kɔɔ kɔɔ wɔ nyuɔnɔ. ³⁰ Si jɔfu bu dudara na jɔfu duɔdarasɔ wer kɔɔ cuure gure Thāgba n yaal warni du debi a do mɔɔ thɛ werra, mɔke wɔ boni Jāa yɔ kɔɔ. ³¹ Ana ma cuna nɔdaraake dɔphā, di ana wɔ hona ya fe? ³² Wɔ hure bisanasɔɔke n tɔnni yatɔɔ, di wa-n we kha biɛlɛlɛ di wa-n so: Si kɔɔ unɛ bul nerera, si na kɔɔ sa ga. Si kɔɔ khure nerera, si na kɔɔ dea'. ³³ Giɔni Jā Batisiti kɔɔ unɛ, aa-n kho dikora', aa-n yɔ taan dakha ga, di ni so: Kɔteebu hanaane. ³⁴ Di mer tibili Bikuun ɔ wo, a thɛ mi-n kho, a thɛ mi-n yɔ di ni so: Hune, kɔu kɛkɛbi gi a dona ta yɔn, war gbadara na sopugodaraa kuun gi. ³⁵ Si wure feuke n tuonni Thāgbaa kɔɔ n ni-nane di sobɔr har kɔɔereele pa. ³⁶ Jɔfu bu duɔdaar biɛl gi, a we Jeju a ɔɔ un-n kho kha dikor. Di Jeju lɔ jɔfu bu duɔdaarulee cɔra, a too diko kho paar. ³⁷ Di hune, khe sopugodaar biɛl gi, a kɔɔ hale di buɔ. Ɔbɔɔke a niɛni di Jeju hale jɔfu bu duɔdaari cɔ da-n kho dikor, a ɔɔnane latikolo na laaso ja bulabir; ³⁸ a gulɛgana Jejuu nɛ khura da-n khuna, sa ma da-n huro Jejuu nɛ na yilɛbe. Agɔri di puɔn na ɔɔ yusɔ sa pal Jejura nɛ, da-n thir latikolola. ³⁹ Ɔbɔɔke jɔfu bu duɔdaarule kɔɔ weni Jeju yɛni, a sor ɔɔbara ayi: Ado Thāgbaa bobon kuunike do, a na jure kherike n thaaraani, nte a doni na mɔke a hani: Kher sopugodaar gi. ⁴⁰ Di Jeju so: Simɔ, mi hanane thɛ a na so far. Di birsee: Duɔdaar, mi. ⁴¹ Di Jeju so: Tibil biɛlɛke wɔ-n kɔɔ peminoni war kɔɔ hale, di tubla hanaa helu. Cacadaarɔda daan wire taamɔ thɔ lumunɛ war; si balanyɔdaarɔda dā wire kɔɔlanyɔ yɔn thɔ lumunɛ war. ⁴² Di mɔke wa-n yɛni a na lumua', a faare a ha wɔ feu yenycra. Umɔ wer yenycraale na naane a na jɔ? ⁴³ Di Simɔ birsee: Mi pɛre haar ureeke hel jɔɔnni gi. Di Jeju birsee: Sobɔr fi so. ⁴⁴ Agɔri di kul da-n huɔn kherile sa bule Simɔ: Fi yure kherikee? Afti cɔ mi lɔ si fa kɔɔ ha mi nyuɔn ɔ ɔɔɔne nea', si kherike hurone mi nɛ na ɔɔ yilɛbi sa bir a puɔna ɔɔ yusɔ. ⁴⁵ Fa kɔɔ pal mi a fuɔr ma', si kherike a funa ɔɔke mi loni a dana nenɛke, aa sɔɔrake kɔɔ ɔ ne pala'. ⁴⁶ Fa kɔɔ bul mi niin yuura ga, si kherike a kɔɔ bul mer latikolo nɛ. ⁴⁷ Ger gi mi so fare, Thāgba faare ɔɔ sopugooke kɔɔ jɔɔnni a haa, giɔni kherikee nau jɔɔ; di ureeke Thāgba faani sopugo gbe a ha, gbera ɔɔ nau n ha dakha. ⁴⁸ Di Jeju so kherraale: Thāgba faare afti sopugosɔ a ha fi. ⁴⁹ Di wureeke a kɔɔ hanani kha diko kho

paar mar di wa-n so awɔbarara aa: Ame ha ure di ba faarake sopugosɔ ya fe? ⁵⁰ Si Jeju so kherraale: Afti ha pɛ taa fi, kɔna na ha u.

8 Agɔri Jeju kɔɔ jaal da-n kpaar di kɔtunana na di bisra, da-n dur tubla da-n muɔna tutugo buɔ thumuke doni Thāgbaa fāgadaar doda. ² Di yɔn yenycra kɔɔ har kha na ɔɔ, na wɔ khersɔɔke a kɔɔ weeroni kɔteebi hɔhɔlasɔ a faa a kɔɔena khoosɔ. Maruke wɔ-n weni Magɔdala, ke kɔteebii makonyɔ kɔɔ thurɔni gi, ³ na Janike duɔnni Kujja, Eɔɔdu thɔdaraa huɔndaari kher, na Sujjan, na wɔ khersɔ bɛrɛmke n kɔɔ buloni Jeju na ɔɔ kɔɔkɔpɔadara na awɔ thɔɔ. ⁴ Tublaake theni duɔɔra feu biɛlɛlɛ ɔɔr Jejura. Mɔ tibil jɔɔɔke kɔni kha a je, a so ware sokpaake ayi: ⁵ Bi jaldaar gi, a the da-n jal be. Di mɔna a-n jalni yɛ bi jire huera, di tubla saar na nɛ, di 'lominɔ ɔɔ uul. ⁶ Yɛ bi ji gbāgbā nā thereera. Ɔbɔɔke gi phuni pi, gi khire giɔni ga-n yi thi mɔa'. ⁷ Ye ji wo uu thɔthun a gbɛbina uusɔ, a phu di uu sulā gi. ⁸ Ye ji thi buɔra. Ɔbɔɔke gi phuni pi, gi unɛ a bɔ di a-n kake tamaa. Ɔbɔɔke Jeju soni thale pi, a hulene ayi: Nteeke hanani nɔu di niɔna, dɔ a na-n pɛ nɔu. ⁹ Di ɔɔ kɔɔkɔpɔadara bulee sokpaalee kɔra. ¹⁰ Di birse wi ayi: Ner Thāgba kɔɔ ha ni je thɔ gbulike duɔnni ɔɔ fāgadaar doda. Si ukhasɔ sokpa wɔ-n sona war, di mɛ "wa-n huɔn si wa yi ga, wa-n niɛ dakha si wa ji kɔrua'." ¹¹ Sokpaakee kɔra ha gure: Thāgbaa so duɔn be. ¹² Wure hɔni hu buɔ wer dɔ wure na-n niɛni, agɔri Satā n ɔɔ di ti sorile awɔ hara, gi do kɔɔ wa per haar wɔ 'lena dakha taara'. ¹³ Wure hɔni gbāgbā nā theree wer dɔ wure na-n niɛni Thāgbaa so, di wɔ tu na dau, si wa-n sɔɔ Thāgbaa so du yi nɛ ɔɔ paara', di do kɔɔ gbe wɔ per haar dɔbara. Di ɔɔke fɔfɔle n dā wɔni, wɔ-n kernane khiru. ¹⁴ Si gureeke jeni u ballɔ huɔn wureeke n niɛni Thāgbaa so, si mɔ wɔ-n unni huera, der na ler, na gure n dan tibil haar n sulā wer, di wa-n se beeke leana'. ¹⁵ Si gure jeni thi buɔra huɔn wureeke na-n niɛni Thāgbaa so di wɔ fu gi na bɔ buɔ, na fi telɛ a na se be na yɔre. ¹⁶ Tibil na per ɔɔ lāphana si agɔri a gba a suuro bulākpunna, agɔbo a to kakala ballɔ, si bilela a na dɛe wure n lonani n yi dahure. ¹⁷ Giɔni thɛ na hale na ha gbul si do wa yi gaaga, gi do dakha wo ga yura ga. ¹⁸ Na-n jɛ du bure mɔke ni-n niɛni, giɔni ureeke hanani thɛ, Thāgba na bire na haa na dɛbuɔ; si ureeke na hanani thɛ, Thāgba na tiɔrɔrɔke phubi gureeke a-n kɔɔni unni hanane. ¹⁹ Di Jejuu ōkūy buɔɔ na ɔɔ ni kɔɔ puɔraare, si wa puno a na dāa ga giɔni tubla jɔɔ. ²⁰ Di wɔ suura aa: Afti ni na afti ōkūy buɔɔ hale phiilo di wa-n yaal wɔ yi fi. ²¹ Di birse wi: ɔ ni na ɔ ōkɔna dɔ wureeke n peni Thāgbaa thumu nɔu, di wɔ yɔr di wa-n cuu. ²² Wi biɛl Jeju kɔɔ luun gboroona na ɔɔ kɔɔkɔpɔadara, sa so war ayi: Ni dɔ si iir iiro; di wɔ jaal. ²³ Mɔke wɔ hani phellɔ Jeju daare. Di dapaara jekhure ure na fāga mur buɔra, di nyuɔn ma di ga-n hi gborɔ,

di thĩe na-n bo war bā. ²⁴ Di wɪ tɔ dā a jaa Jeju a suuraa: Durdaar, durdaar, si-n buure. Di mē a jaa a mana jɛ na nyuɔnɩke n uboni du pur, di thĩe na-n tutugo bā. ²⁵ Si agɪrɪ di bule wi: Kana anɪ ha pɛ ha? Si maar kɔɔ fulɛ wer di nuɔ kɔɔ kpaɔ wɪ, di wa-n bule khasɔ biɛlbiɛl aa: Anyee tibil ca ha urɛ, di punonakɛ jɛ na muɔr nɔ nyuɔnnakɛ di ga-n nu nūu? ²⁶ Di wɪ kɔɔ daan duke dɔnɪ Jerajedaraa duɔ, kɛ hanɪ ka Galile du pɛnɪ yɛ. ²⁷ Ɔɔɔkɛ Jeju gbuni thura, duɔdaar biɛlɩke hananɪ kɔtɛebiisɔ caanuɔnɛ. Gɪ kɔɔ maanɛ kekeke aa-n kɔɔ tonɪ kɪkuɔna', aa-n ɔɔ cuɔɔkɔ', si khi du paarsɔ a-n ɔɔ. ²⁸ Mɔna a yɔnɪ Jeju, a hulene a jinə ɔɔ yɛra sa phā nɔ khur ayɪ: Anye mi ha kha na fɛr Jeju, Thāgba Kəkəədaarɪ Bikuun? Mi-n phuur fɛr fa-n huɔl mara'. ²⁹ Gɪdonɪ Jeju kɔɔ suuraare: A fi jɪ the. Kɔtɛebu hɔhɔlɩle kɔɔ māa hana kuunike kekeke, di wɪ linəə jɔrkɔ a baranaa nɛɛ na ther a na bɛr, sɪrakɛ a-n khaare lidaale si kɔtɛebuule n haluu di jalna bəənnəɔ. ³⁰ Di Jeju bulee: Mō aflu i n do? Di birsee: Dajɔ gi. Gɪdonɪ kɔtɛebi jɔjɔɔ kɔɔ lonanaa. ³¹ Di wɪ-n phuurɛ Jeju a na-n wee nɪ a faa kɔkorura ga. ³² Si dabulo sɪthɔɔ kɔɔ hale jɔɔ gɔgɔɔna di wa-n khul. Di kɔtɛebi-irə phuur Jeju a ha nɪ huɛ ɪnɪ-n lɔ sɪthɔɔkraale bunɔ, di ha wɪ huɛ. ³³ Di kɔtɛebiisɔ thur kuunnaale a jal a lɔ sɪthɔɔkraale bunɔ a tinə wi le gɔgɔ horo, di wɪ caale a jɪ-ir muɔr nɔɔra a khiir. ³⁴ Di ɔɔɔkɛ wɪrɛ n khɛ wɪnɪ yɔnɪ gurɛɛke dananɪ, wɪ kɔɔ car kɔ a muɔ dura na kɔgosora mō thĩɛle hanɪ. ³⁵ Di tɪbɪla the jal huɔn gurɛɛke kɔɔ dananɪ; di wɪ ɔɔr Jejuɔ, a yɪ kuunilɛ kɔtɛebiisɔ kɔɔ thurɔnɪ di too Jejuu kal yɔɔ, a to kɪkuɔn a hanana dakha yu buɔ. Di maar fulɛ wɪ fev. ³⁶ Di wɪrɛɛke kɔɔ yenɪ thĩɛle cuɛnɪ muɔ wer mōke Jeju taanɪ kuunilɛ kɔɔ hananɪ kɔtɛebii. ³⁷ Di Jerajedara fev kɔɔ biɛlɛ Jeju a the awɪ thĩthɪun sa faa wɪ, gɪdonɪ maar kɔɔ fulɛ wer du ka. ³⁸ Di Jeju lɔ gborɔo a bir da-n kɔ. Di kuunilɛ kɔtɛebii kɔɔ thurɔnɪ phuurɔ a dɔ ɪnɪ-n do ɔɔ totoo. Si Jeju bor sa suuraa: ³⁹ Birə kɔna aflu ɔɔ a mi a thĩɛ fevɔke Thāgba kɔɔ cuɔ farnɪ. Di mē a jal a muɔ paar fev duraale gurɛ fevɔke Jeju kɔɔ cuuraanɪ. ⁴⁰ Ɔɔɔkɛ Jeju kɔɔ kernɪ bir, tɪbɪla fev teguure, gɪdonɪ wɪ-n kɔɔ piɛruure fev. ⁴¹ Si huɛ, kɪu biɛlɩke wɪ-n wenɪ Jaurusɩke dɔnɪ kɔtɪn Juifisɔ Thagba furɔ ɔɔra ɔɔr, a ji Jejuu yɛ thĩthɪun da-n phuurɔ a ɔɔ ɪnɪ ɔɔ. ⁴² Gɪdonɪ a hananɛ khebi biɛl 'lɛ'lɛ'lɛ di thɔɔ yɛna yɔɔr yenycɔ, kɛ n khɛnɪ. Di mō Jeju hanɪ jaal, tibil jɔɔle thunɛ gbɔɔruɔ ka. ⁴³ Di khɛ biɛl gi, a hale a hana tɪl a cuɔna yɛna yɔɔr yenycɔ, di a kɔɔ kuɛrɛ thɪdarara ɔɔ thĩɔɔkɛ a hananɪ fev, si tibil biɛl-lakɛ na kɔɔ puno a kɛsɛa'. ⁴⁴ Di a tɔr ɔɔ Jejuu khirɔ a thaaraa kɛkɛ nuɔra; di dapaara ɔɔ tɔmɪ theele kur. ⁴⁵ Di Jeju bule aa: Amɛ thaan mar? Mōke tɪbɪla fev n bananɪ Pɪɛr suuraare: Durdaar, tibil jɔ wer hi far thaa di wa-n cuɔr fi, si di fa-n bule amɛ thaan farɪ? ⁴⁶ Di Jeju birse: Tibil tha marɛ, gɪdonɪ mi jɪrɛ fāga kɔɔ the marɛ gbe. ⁴⁷ Ɔɔɔkɛ kherɩlɛra yɛnɪ du do Jeju junaanɛ, a ɔɔr na jɛu a ji Jejuu yɛra, a so tɪbɪla fev yɛ thĩthɪun mō

dɔnɪ kɪru di ɪnɪ kɔɔ thaaraa na mōke ɪnɪ kɔɔ kɛɛnɪ dapaara khɛkhɛ. ⁴⁸ Di Jeju suuraa: ĩ bikher, aflu ha pɛ taa fi, kɔna na ha ɪ. ⁴⁹ Mō a hanɪ muɔr, tibil biɛl ther Jaurusɩ kɔtɪnɪ ɔɔ, a ɔɔ so Jaurusɩra aa: Aflu bikher khire. Fa-n ɔɔ Durdaar bā. ⁵⁰ Si mō Jeju kɔɔ nɛnɪ gele, a sor Jaurusɩra: Fa-n do haar n ubi fa', si piɛr haar dɪbara di a na ler. ⁵¹ Di ɔɔɔkɛ a kɔɔ danɪ cuɔr aa tu tibil n lona kha na ɔɔr, saagado Pɪɛr na Jakɪ na bɪsaanlee thɪ na ɔɔ nɪ gaaga. ⁵² Tɪbɪla fev n khurɛ di wa-n bɪna. Di Jeju so: Na-n khɪa' aa khə', si a-n daare. ⁵³ Si wɪ-n maanuɔne gidonɪ wɪ jɪrɛ a khire. ⁵⁴ Si di fuɔ nyɔɔ sa so nɔ khur: Bɪsaan, pala urɛ. ⁵⁵ Di ɔɔ fesɪ kɛr birəə, di pal dapaara a ur. Di Jeju so war aa, dɔ wɪ haa dɪkor a kho. ⁵⁶ Di nuɔ kpaɔ khebirɪ thɪ na nɪrɛ, si Jeju kɔpākɔpāa warɛ wa-n so tibilɩ gurɛɛke kɔɔ danana'.

9 Di Jeju wer yɔɔr yenycɔ a ha wɪ fāga na punone kɔtɛebiisɔra fev, wa-n kɛɛna khodara dakha. ² A thɔ wer wɪ jala a na mi a Thāgbaa fāgadaar doda a na kɛɛna khodara. ³ Si a so warɛ: Na-n gba thĩɛ furɔ jalna kpaar paar, di gbɔul gi, di kɔpākpaar lokaar gi, di buru gi, di war ga. Na-n furɔ dakha kɛkena yenycɔa'. ⁴ Di cuɔr wo cuɔrɩke na lonɪ, nɪ kɔɔ le a kɔnana. ⁵ Si ado pa dɔɔkɛ wa tee nɪna', a na the le di dɔɔkraale, nɪ kɛɛnɛ thɪlākobeekɛ ma nɪnɪ nɛɛ a faa war gi nɪna wɪ thumɪr. ⁶ Di kɔpākɔpāadara jaal di wa-n kpaar dura dura, di wa-n muɔ tutugo buɔ thumɪ, di wa-n kɛɛna khodara paar fev. ⁷ Ɔɔɔkɛ ɛrɔɔdɪ fāgadaar buu kɔɔ nɛnɪ di wa-n muɔ thĩɛɛke fev n cuɛnɪ, ɔɔ kɔpiɛr nyanyaanɛ fev, gɪdonɪ wɪ tibil n sor ayɪ: Jā Batɪstɪ gi, ɔɔ urɛ the khirera. ⁸ Ikhasɔ n yɪ wo: Elɪ gi, a nɪna ɔɔbara. Wɛ n yɪ: Mama Thāgbaa bobon biɛl urɛ a the khirera. ⁹ Di ɛrɔɔdɪ sor: Mee mi kɔɔ kure Jā a kur yɔɔ, si amɛ ha urɛ mi-n nɪɛrɔnɪ ga thĩɔɔkɛ? Di mē a yaal ɪnɪ-n yɪ. ¹⁰ Di ɔɔɔkɛ thɔthɔna kernɪ bir, wɪ muɛr Jeju gurɛ fevɔke wɪ kɔɔ cuɔnɪ. Di kpa wɪ kana pa kɔpɪ Bɛcaɪda di khura. ¹¹ Si ɔɔɔkɛ tibil jɔɔle nɛnɪ wɪ kpaanɛ. Di Jeju tee wer a mu wɪ Thāgbaa fāgadaar doda, a kɛɛna dakha wɪrɛɛke n yaalenɪ kho kɛɛrɛ. ¹² Di ɔɔɔkɛ du n duɔrɪnɪ, yɔɔr yenycɔɔle ɔɔr a suuraa aa: Bulanɛ tibil jɔɔke wɪ jal di bi-issɔra na kɔgosoraake wɔɔnɛnɪ, wɪ ɔɔ wɪ yaalna dakha dɪkɔ wɪ kho, gɪdonɪ kɪɛrɩke si hanɪ bəənnə gi. ¹³ Di Jeju so war: Nɛrɛɛ thethɛ n hana wɪ dɪkɔ wɪ kho; si di wɪ birsee: Buru yemɔ dɪbara si hana na thuma yenycɔ, agado sɛrɛɛ thethɛ jala a the dɪkɔ a ha tɪbɪla fevɔka'. ¹⁴ Si tɪbɪlaale kɔɔ thɔɔrɛ gbɪlanɪ yemɔɔɔ. Di Jeju so ɔɔ kɔpākɔpāadarara: Nɪ cuɛ wɪ wɪ der der paar kɔpɪlanycɔ yɔɔr yɔɔr. ¹⁵ Di wɪ cuɔ oti a cuɔ wɪ fev di wɪ der. ¹⁶ Di Jeju gba buru yemɔule na thuma yenycɔɔle, a gba yɛ yū a biɛl Thāgba a pɛr, sa kuɔr buru a ha kɔpākɔpāadara wɪ gba tɪnɛnɛ tibil jɔɔlɛra. ¹⁷ Di wer fev biɛlbiɛl kɔɔ khor a hi phi; di wɪ kɔɔ gbaar dakuruukɛ wɪ tɪnɛnɪ sa si du hi kɔna yɔɔr yenycɔ. ¹⁸ Wi biɛl Jeju kɔɔ har dɪbara da-n biɛl Thāgba, di a kɔɔ bulele ɔɔ kɔpākɔpāadaraake hanɪ kha na ɔɔ ayɪ: Amɛ tɪbɪla n yɪ mi dor? ¹⁹ Di wɪ birsee:

lkhasɔ n yɪ Jǎ Batɪsɪtɪ fɪ do. Wɛ n yɪ Elɪ fɪ do. Wɛ n yɪ wo, mama Thǎgbaa bobon biɛl urɛ a the khirera. ²⁰ Sɪ Jeju bule wi: Sɪ ner, amɛ nɪ-n yɪ mɪ dor? Dɪ Pɪɛr birsee: Thǎgbaa Kirisiti fɪ do. ²¹ Sɪ Jeju kpǎkpǎa warɛ dɪ khur ka aa, wa-n so tibillɛ ga. ²² Dɪ a sor wo a baan ayɪ: Dɔ mɛrkɛ duɔnnɪ tibili Bikuun n gaar buɔ jɔɔ. Dɪ kɔtɪna, na bonɪ jidaar kɔtɪna, na jɔfɪ durdarasɔ na bo mɛr, sɪ dakha wa ku mɛr, sɪ wire yɛther wirera ma urɛ na the khirera. ²³ Agɪpɪ dɪ so war fɛu ayɪ: A ntɛ pɛr haar ɪna-n kpa mar, dɔ a faa dɪbara yɪrnanɛ, sɪ a gba ɔɔ kuku thɪr dɪwɪlu koo a na-n kpana mar. ²⁴ Gɪdonɪ tibilike n kanɪ dɪ hana bu dur na ɔɔ yɪ, ga ka na buurɔɛrɛ. Sɪ urɛkɛɛ yɪ na bonɪ mɛrɛra, ɔr na 'lɛ gɪ waa gel. ²⁵ Anyee bɔ ca ga taa tibil, ado a 'lɛ thɛ fɛu thuraake sɪ do ɔɔ yɪ bu-urɔɛrɛ, agɪbo dɪ kuɛ ɔɔ dɪbara? ²⁶ Dɪ a yicuru fu tibil mɛrɛra na ɿ thɪmura, yicuru na fure mɛr tibili Bikuun nɛra, ɔɔɔkɛ ma birni na ɿ na ɿ i dubukɛ duɔnnɪ ɿ Thɪda na dakha thɔthɔdaar thu phuusɔɔda. ²⁷ Sobɔr mɪ so nar, lkhasɔɔkɛ hanɪ kɪɛr na khiir sɪ do wa yɪ Thǎgbaa fǎgadaar doaa ga. ²⁸ ɔɔɔkɛ Jeju mɪnɪ thɪmuraake pɪ dɪ a cuu wire makɔther, ger a kparɔ Pɪɛr na Jǎ na Jakɪ a jounna gɔgɔɔna Thǎgba biɛl paar. ²⁹ ɔɔɔkɛ a hanɪ Thǎgba biɛllɔ, ɔɔ yɛ debire dɪ ɔɔ kɛkɛ bulolo phɔphɔphɔ dɪ a-n hul phalpalphal. ³⁰ Dɪ hɪnɛ, tɪbɪla yenyɔ wɛ dɪ wa-n khɛɛ kha na ɔr. Muɪjɪ na Elɪ gɪ, ³¹ a the na carbararɛ, dɪ wa-n mɪ kha Jejuu khidaake a na khini Jerujalem. ³² Sɪ daan ɔɔ fure Pɪɛr na ɔɔ kpakpaarsɔ. Sɪ a wɪ jaa, wɪ yɪɛ Jejuu carbara na tɪbɪla yenyɔɔle hanɪ kha na ɔr. ³³ ɔɔɔkɛ tɪbɪlaale n lɔrnɪ kuɔn, Pɪɛr sor Jejura: Durdaar, gɪ bɔrɛ sɪ hanɪ kɪɛr. Sɪ dɔ waa yɛther, biɛl n do afɪda, biɛl n do Muɪjɪda, biɛl n do Elɪda. Gɪdonɪ aa jɪ gurɛ a-n sona'. ³⁴ Dɪ mɔna a-n mɪnɪ thale, ndɔlɔpaar gbune a thi tɪbɪla yɛtheraale. Dɪ mɔna ndɔlɔpaarule n thi warnɪ, maar fulelɛ kpǎkpǎadara. ³⁵ Dɪ nuɔ ɔɔ ther ndɔlɔpaarrara a so: Urɛkɛ duɔn ɿ Bikuunike mɪ phiirni. Na-n pɪɛ nɪu. ³⁶ Dɪ ɔɔɔkɛ wɪ ɔɔ nɪnɪ nuɔɔle, Jeju sɛ dɪbara. Dɪ kpǎkpǎadara pɪrrɔrɛ, wa ɔɔ mɪ tibil ga ɔɔɔle gurɛ wɪ ɔɔ yɪna'. ³⁷ A dɪ ɔɔ wɪl wɪ ther gɔgɔɔna dɪ wa-n gbɪ, dɪ tibil jɔjɔɔ caan Jeju. ³⁸ Dɪ hɪnɛ, kɪu biɛl tibil jɔraale hulene: Durdaar, mɪ-n phuur fɛr hɪnɛ mɪ bɪsaantɛ, gɪdonɪ ɔr dɔ ɿ bikɪu biɛl. ³⁹ Dɪ ɔɔkɛ kɔtɛebuulera urnaanɪ pɪ, dɪ do dapaara a hulene, dɪ kɔtɛebuurɛ n cuguurɛ da-n laan da-n thena nyɔthɪ khɔrɔɔ. A ayɪ, ɪnɪ-n thuraare kɪɛr dɪ do gbɔlɔlɔlɔ a sɪraa waa dɪ ha. ⁴⁰ Dɪ mɪ ɔɔ biɛlɛ aftɪ kpǎkpǎadara wɪ wea kɔtɛebuurɛ, sɪ wa ɔɔ punoɔ'. ⁴¹ Dɪ Jeju so war: Ner nɪ babala na puu cuudaraakeɛ, umɔ ɔɔ ma thɪ na toona nɪ gɪ dana? Dɪ umɔ ɔɔ ma thɪ na fu nar haar-rarake gɪ dana? Kpa aftɪ bikuunna a ena kɛ kɪɛr. ⁴² Dɪ mɔkɛ a-n wɔrɔnɪ, kɔtɛebuurɛ gbaare kpɛɛ da-n laan. Dɪ Jeju mananɛ kɔtɛebu hɔhɔlɛ, sa kpɛɛ bɪsaan a kpa ha ɔɔ thɪ. ⁴³ Dɪ nuɔ kpaa tɪbɪla fɛu mɔ wɪ yɪnɪ Thǎgbaa puno hana. Mɔkɛ nuɔ kpaanɪ wɛr fɛu gurɛra fɛuukɛ Jeju cuunɪ, a sor ɔɔ kpǎkpǎadarara: ⁴⁴ Nɪ jɛ pɛ ga thɪmukɛ

nɪu ɔɔɔkɛ, gɪdonɪ wa fure mɛrkɛ dɔnɪ tibili Bikuun na ha tɪbɪla. ⁴⁵ Sɪ ɔɔ kpǎkpǎadara na ɔɔ jɪ thɪmɪurɛ kɪrua'. Gɪ ɔɔ ha warɛ gbɪl dɪ wa-n puno na jɪ kɪrua', dɪ maar ɔɔ fulelɛ wɛr dɪ wa bir 'la na bule ga. ⁴⁶ Thɪ banaa ɔɔ urɛ awɪ thɪthɪun, dɪ wa-n bana kha awɪ ha: Amɛ dɔ kɔtɪn gurɛra asi thɪthɪun ya fɛ? ⁴⁷ Dɪ Jeju ɔɔ jɪɛ gurɛkɛ wɪ-n kɪɛrɪnɪ awɪ bɪnɔ, a kpa bɪsǎ buu pɔna dɪ khunɔɔ sɪ dɪ so war: ⁴⁸ Ntɛkɛ na teanɪ bɪsǎ buu thakɛ gɪ do ɿ i dɔ ɔɔ, mɛrɛɛ thethɛ a tee, dɪ ntɛkɛ tea mɪnɪ, urɛkɛ thɔna mɪnɪ a tee dakha. Gɪdonɪ urɛkɛ duɔnnɪ da'lɪu fɪlu nɛrɛ fɛu thɪthɪun, ɔr gukɛ kanɪ do kɔtɪn. ⁴⁹ Dɪ Jǎ so Jejura ayɪ: Durdaar, sɪ ɔɔ yɪɛ tibilike n gbaannɪ aftɪ i dɪ weena kɔtɛɛbiisɔ da-n faa, dɪ sɪ ɔɔ pɪɛrɪu gɪdonɪ aa do asi kpakpaardaara'. ⁵⁰ Dɪ Jeju birsee: Na-n pɪɛrua', gɪdonɪ urɛkɛ na-n yaale nɪnɪ sua', nɛrra a-n pɛ. ⁵¹ ɔɔɔkɛ wirekɛ Jeju teenanɪ a jɔnɛ yɪ n thɔɔnɪ, Jerujalem a ga yɪɛ sa yɪ foo ɪnɪ-n thu le. ⁵² Dɪ a thɔɔnɪ tɪbɪla, dɪ wɪ ɔɔ kuulɪu yɪɛ a jal lɔ Samarɪdaraa dɪ biɛlla wɪ gbɛburaa ɔɔ paar. ⁵³ Sɪ dɪdaraale na ɔɔ tuɔ', gɪdonɪ Jerujalem khura a ga yɪɛ. ⁵⁴ Dɪ ɔɔɔkɛ ɔɔ kpǎkpǎadara Jakɪ na Jǎ yɪnɪ thɛ thale, wɪ buleele ayɪ: Kɔtɪn, fɪ-n yaale sɪ wɛ dɔɔ gɪ the yɪ gɪ gbɪ gɪ hɪ wɪ fɛu ya? ⁵⁵ Dɪ Jeju kul a hɪnɪ wɪ sa phaan wɪ dɪ khur ka [ayɪ: Na jɪ jɪ fɪ ca urɛ nɪ hanana'; ⁵⁶ gɪdonɪ mɛr tibili Bikuun na ɿ ɿ cuu tibil a jal bu paara', sɪ mɪ ɪnɛ ɿ taa tibil.] Sɪ agɪpɪ wɪ ɔɔ jaal dɪ kpɪ. ⁵⁷ Mɔkɛ wɪ ɔɔ hanɪ huɛra, tibil biɛl sor Jejura: Ma-n kpa fare paar wo paarɪkɛ fɪ-n jalnɪ. ⁵⁸ Dɪ Jeju birsee: Bǎboisɔ hananɛ awɪ ka, dɪ 'lominɔ hananɛ awɪ tɛl, sɪ mɛr tibili Bikuun na hana kǎkɛ ma jɔɔnɪ yua'. ⁵⁹ Sɪ a sor tibil biɛlla wo ayɪ: Na kpa mar. Dɪ birsee: Ha mɪ huɛ ɿ jal ɿ du ɿ thɪ bo. ⁶⁰ Sɪ Jeju suuraare: Sɛ khesɔra wa-n du awɪ khɪsɔ, sɪ fɛrɛ jala na mɪa Thǎgbaa fǎgadaar doda. ⁶¹ Dɪ biɛl wo suuraa: Ma-n kpa fare Kɔtɪn, sɪ ha mɪ huɛ bo ɪ jal ɿ fuɔr ɿ ɔɔdara wɪ ɔɔ ɔɔ. ⁶² Dɪ Jeju suuraa: Tibil wo tibilike fɔnɪ sɪgbure da-n kuul sɪ da-n hɪnɪ khɪro, a na mar na lɔ Thǎgba fǎgadaarɪ dɪra ga.

10 A gele ka pɪ, Kɔtɪn ɔɔ phiire kpǎkpǎadara kpalǎther yuɔr wo, a thɔ wɪ yenyɔ yenyɔ ɔɔ yɛ kuulɔ dura fɛu, na paar fɛuukɛ ɔɔ thethɛ teenanɪ a jala. ² Sɪ a so warɛ: Jɔ jɔrɛ, sɪ jɔ kha na jɔra'. Ger gɪ na-n biɛl-nɛ urɛ dɔnɪ Kɔtɪn jɔ kharra, a thɔna thɔdara wa-n kha jɔ. ³ Nɪ jala, sɪ nɪ hɪnɛ, banaa nɪ ho dɪ ɿ thɔ kpesɔɔ thɪthɪun. ⁴ Na-n furɔ pɔtɪma ga, na-n furɔ kpakpaar lokaara', na-n furɔ nefaa ga, dɪ na-n furɔ tibil huɛra ga. ⁵ Sɪ cuɔr wo cuɔrraake na lonɪ, cacara nɪ ɔɔ ɔɔ: Ha ɪ hana cuɔrraake. ⁶ Dɪ ado tibilike dɔnɪ ha iedaar hale cuɔrraale, anɪ ha ie na baanaanɛ, a mɛ gaa ga kerɛ na bir nar. ⁷ Nɪ ɔɔ ɔɔ dɔɔraalera, dɪ gurɛkɛ wa ha nɪnɪ nɪ khɔ a na yɔna, gɪdonɪ thɔdaar teenanɛ ɔɔ lɪmɪ. Na-n ur na kpaar ɔna ɔna ga. ⁸ Dɪ dɪ wo duraaɛ na lonɪ dɪ wa tee nɪ, na-n khɔ dɪkor wo dɪkorɪkɛ wa ha nɪnɪ. ⁹ Na-n kpɛnɛ khodaraake na hanɪ a na ɔna war: Bɔɔ n daan dɪ Thǎgba na-n gba fǎga nɛrɛra. ¹⁰ Sɪ dɪ wo duraaɛ na lonɪ kǎkɛ wa tee nɪna', nɪ jala dɪ bɪnɔ a ɔɔ

thake ayewoo: ¹¹ Si-n kpeere anɔ di thɔlākobiike ma suni nee di sa-n faa nar, si ni jerake di Thāgbaa fāgadaar do n daan. ¹² Mi so nare wireeke Thāgba na kulnani tɔbila Sɔɔmdaraa kulike wa 'leni na khur mɔ dulee kul na khurna'. ¹³ Ga puu fare Korajē du. Ga puu fare Becaɔda du. Gidonɔ ado nɔ kpaa th̄eeke cueni anɔ th̄thun kɔɔ cuure mē Tur na Sid̄ɔ dura, wa kɔɔ māa debire haar kekeke si na to bɔɔ na bulna thoo. ¹⁴ Ger gi wireeke Thāgba na kulnani tɔbila, Turdara na Sid̄ɔdaraa kulike wa 'leni na khur mɔ anɔ kul na khurna'. ¹⁵ Si fer Kaper-nayum du, Thāgba na kh̄ai fer na juonna yū ya? Ī'ā, Thāgba na gbumo fer di fa thu kh̄idi du. ¹⁶ Tibilike n pɛ nuni nūu, mɛr a-n pɛ nūu. Tibilike bɔ nuni, mɛr a bo; di tibilike bɔ muni, ureeke thɔna muni a bo. ¹⁷ Di kpalāther yuɔr kerre bir na dau di wa-n so: Kōtun, kōtēbiisrake wɔ jo sare du do afi i dɔ kɔɔ. ¹⁸ Di Jeju so war: Mi kɔɔ torre Satana yire di thena yū a ji, mōke thāgba n leni dɔɔ. ¹⁹ Ni hune, mi ha ner punone di na saarna siisɔ na lanasɔ na lālaardaru fāga feu, di th̄ɔ biellake na puno na cuu ni puur'. ²⁰ Si na-n kāka thake gidonɔ kōtēbiisɔ jo nara', si ni ka na kākanɛ gidonɔ anɔ isɔ kherere Thāgbaa duɔ. ²¹ Ga bɔ biellaalera Jeju n kɔɔ kākarɛ du the Thu Phuurɔ da-n sona: Thure, mi-n fuɔr fer, ferke dɔni Kōtun thāgbara yū na thura, gureraake fi kɔɔ kerni th̄isɔɔkera kpesedarara na th̄ɔ junana, sa gba gi a nuna bisā bii. ɔ Thure, fer gi kɔɔ da haar di fi cuu mē. ²² Ī Thi gbaar th̄ɛ feu a ha mi, si tibil na ji nte Bikuun doni saagado Thure gaaga; di tibil na ji dakha nte Thure doni saagado Bikuun gaaga, saagado wo Bikuunna ɔr yaale a nɔɔ ntaa ga. ²³ Si agurɔ di ker a telē ɔɔ kpākpāadara a so war awi ha ayi: Gi da wureraake n yenɔ th̄eeke ni-n yuni. ²⁴ Gidonɔ mi so nare, Thāgbaa bobona jɔɔ na fā-gadarasɔ kɔɔ yaale wɔ yi gure ni-n yuni si wa kɔɔ yi ga, wɔ nɛna dakha gurɛke ni-n nuni si wa kɔɔ ni ga. ²⁵ Di hune, jɔfu durdaar biel gi, a ur ɔɔ da-n fifilə Jeju, a bulee thake: Durdaar, anye ma cuu a na 'le yire khorr? ²⁶ Di Jeju birsee: Anye Muju jɔfu so? Di anye fi-n yi le? ²⁷ Di birsee: "ɔɔ fa-n na Kōtun afi Thāgba na afi b̄ɔ feu, na afi ha feu, na afi fāga feu, na afi kp̄ier feu, na afi 'walākha tibil mōke fi-n nanɔ afɔbara." ²⁸ Di Jeju suuraa: Fi ture du bɔɔ, di cuɛ thalera fa 'ler yire. ²⁹ Si gidonɔ a-n kɔɔ yaale a nuna mō a sarni, a bulele Jeju: Di amɛ duɔn ĩ 'walākha tibililera? ³⁰ Di Jeju bir suuraa wo ayi: Kūu biel gi, a kɔɔ the Jerujalem da-n jal Jeriko, a lō yu h̄shuɔldarara di wɔ taguruu th̄ɛ feu, sa buruu di dā khir, si di wɔ faguu sa jal kō. ³¹ Di dabɔɔlera, boni jidaar biel kɔɔ gbaar ɔ huulera da-n jal, a phuro kuunnaale a golona ũ hu gel a jal. ³² Di kūu bielike dɔni Levu ca ɔɔr dakha a dā paarulera, a yi kuunile sa golona ũ hu gel a jal. ³³ Si Samarɔdaar bielike n kpaarenɔ ɔɔr a dā kuunile. ɔɔɔke a yuni, buɔ fuure. ³⁴ Di a ɔɔr ɔɔ dā a gba ni-in na taanike wɔ-n wenɔ duv̄ɛ, a piɛraa khoosɔra sa li. Agurɔ di gbaa pɛ kūkəənə, a jalna kpakpal ɔɔ biella da-n haan. ³⁵ A du wɔl, a tire wire yenyo th̄ɔ lumɛɛ war a

ha ureeke duɔnni kpakpal ɔɔ huundaar sa suuraa: Gba na haanaa, si gurɛke fa kueni na debɔɔ, a mi bir ĩ ma lumɔ fer. ³⁶ Di Jeju bulee: Umō wɛr yētherraale fi per haar, ɔɔ duɔn 'walākha tibil kuunnaake lonani yu h̄shuɔldarara? ³⁷ Di birsee: Ureeke kɔɔ dɔnaani buɔ gi. Di Jeju suuraa: Di fere dakha jala na cuɛ ɔmē. ³⁸ Di mōke Jeju hanɔ huera na ɔɔ kpākpāadara di wa-n jal, a luun di biella. Di khe bielike wɔ-n wenɔ Marti teguure ɔɔ ɔɔ. ³⁹ Di Marti ōkherike wɔ-n wenɔ Marti toore Kōtunɔ ye th̄thun, da-n pɛ ɔɔ thumu nūu. ⁴⁰ Si Marti or har th̄ɔ jɔɔɔra k̄ik̄ik̄i, sa gba ɔɔ Jeju a suuraa ayi: Kōtun, ga ba fi gurɛkera ĩ ōkher faa marnɔ thɔmaakera feu dɔbara gaa? Suɔraa a bulo mi. ⁴¹ Di Kōtun birsee: Marti, Marti, fi-n der di fa-n jena th̄ɔ jɔɔɔra. ⁴² Th̄ɔ biel dɔbara teana fi cuure. Marti kɔɔ phiire dabuɔɔke na hanɔ taa paara'.

11 Wi biel Jeju kɔɔ har pa biel da-n biel Thāgba. ɔɔɔke a puni, ɔɔ kpākpāadaar biel suuraare aa: Kōtun, dure si sa-n biel Thāgba mō jā kɔɔ durni ɔɔ kpākpāadara. ² Di Jeju so war: ɔɔɔke ni-n bielni Thāgba ni ɔɔ thake aa: Thure, dɔ afi i n dubɔɔ, dɔ afi fā-gadaar do n ĩ. ³ Na hana si wire feu dɔkooke na-n dana suni. ⁴ Faa asɔ sopugosɔ a hana si, gidonɔ sere dakha si-n faare puureeke tɔbila n cuu suni di sa-n ha wɔ. Di fa-n faa si fifilə n puno sa'. ⁵ Di Jeju so war wo: A tibil biel nɛɛ th̄thun hana kuun a jal ɔɔ ɔɔ dɔnɔɔ a suuraa thake: ĩ kuun, pema mi buru yēther, ⁶ gidonɔ ĩ kūu biel ther dikhāa pa a ĩ, si ma hana th̄ɛ a na haa ga. ⁷ Si ole ɔɔ bɔɔ birsee: Fa-n ɔɔ ma', loo khaane pi di ĩ bisāɔ na mɛɛ si phune, ma puno na ur na ha fi gure fi-n yaalna'. ⁸ Mi so nare, ga do a doni ɔɔ kuun, ger a na urɔ na haa gurɛke a-n yaalna', si a na ure na haa gure feuukera a-n yaalni, gidonɔ ɔɔ kuun biel da-n kēkerena. ⁹ Di mɛɛ, mi so nare: Na-n bielni na 'ler, na-n yaale na yɛɛ, na-n be loo wa kher ner. ¹⁰ Gidonɔ tibil wo tibilike n bielni a-n 'ler, ureeke n yaaleni a-n yɛɛ, di ureeke n beni loo wa kheruure. ¹¹ Umō thɔ anɔ th̄thun ɔɔ bi na biellɔ buru a haa bokaar? Agibo di biellaa thum, sii a na haa gi do thum ya? ¹² Di a yɔl paar a biel, laan a na haa ya? ¹³ Ado nɛɛke duɔnni tu pu-usɔ ji th̄ɔ buɔ a na 'laa anɔ bisɔra, mō ga th̄ɔ na da anɔ Thuraake hanle yū na ɔɔna, da 'laa Thu Phuu na ha tɔbilaake n bielaan? ¹⁴ Jeju weere kōtēbu bielike cueni kuun di do nɔ madaar. ɔɔɔke kōtēbuulera kɔɔ thuraani pi, nɔ madaar n mure thumia diphā, di nɔɔ kpaa tibil jɔɔle. ¹⁵ Si w̄ɔ tibil werra na-n so: Beljebulike dɔni yuu kōtēbiisɔra n hanaa fāga di weena kōtēbii. ¹⁶ W̄ɔ tibil wo na-n fifilə a bulee nɔ kpaa th̄eeke theni thāgbara yū. ¹⁷ Mɔna Jeju jini awi kp̄ier a so ware: Fā-gadaar di wo fāgadaar duke n tuneneni a bir da-n kena dɔbara a na wɛle, di ɔɔna dakha na wɛle kpa kha kpa kha. ¹⁸ Di ger gi, a Satā tɔne a bir da-n kena dɔbara, mō ɔɔ fāgadaar di na fu si na jul, gidonɔ ni-n sor: Beljebul hana mi fāga di ma-n weena kōtēbiisɔ? ¹⁹ Di ado mɛɛ, Beljebuli fāga mi-n gba di ma-n weena kōtēbi-

isɔ, sɪ anɪ bʊsɑsɔ amɛɛ i wɪ-n gba dɪ wa-n weena wɪ? Dɪ ger gɪ wɛr thɛthɛra na duɔn anɪ so kuɔɔdara. ²⁰ Sɪ ado Thǎgbaa fǎga mɪ-n gba dɪ ma-n weena kɔtɛbiisɔ, ga dor Thǎgbaa fǎgadaar do dǎ nɛr mɛ dɪphǎ. ²¹ A kũu khu hana ko ke thɛ a na bɛrna ɔɔ ɔɔ, gurɛɛke a hɪnɪ na toore ɔɔɔɔ. ²² Sɪ ado bɛɪlɩke hananɪ fǎga a juɔ ɔɔr a punoo, a na fuure sɪ na taa ɔɔ ko ke thɛsɔɔkɛra fɛu a-n ɔɔ kɔɩɛrɔnɪ, sɪ a tɪnɛ gurɛ fɛuɩke a ɔɔ taaraanɪ. ²³ Urɛɛke na-n hanɪ kha na mɛrɛa', ɪda a-n bo; dɪ wo urɛɛke na-n bulo mini sɪ kpa ga, ɔɔ n bɪbɪlanɛ gɪ. ²⁴ ɔɔɔɔke kɔtɛebu hɔhɔɔɔ n thenɪ tibillɔ, a-n jaal da-n kpaar bǎɛnnɔ da-n yaal kǎke a na toonɪ na hɪr. A a na yɪ ga, a-n sor dɪ yɪ: Ma kɛrrɛ na bir ɪ ɔɔ kǎke mɪ ɔɔ thenɪ. ²⁵ A a ɔɔ dǎ a yɪ ɔɔɔɔɩɩɩ dɪ wɪ kɔpabɪ a gbɛbɪrɪ thɛ ɔɔɔɔɔ; ²⁶ le a-n jal dɪphǎ mɛ dɪ kpa kɔtɛebi kɔɩɩɩ wo makonyɔɔke n huɔɩɩɩ dɪ wɪ juɔ, dɪ wɪ ɔɔ a lɔ a too le. Dɪ mɔ gɪ hanɪ kuunnaale ɔɔɔɔɔ paar, gɪ ka puurore a jɔ caca fu paar. ²⁷ Dɪ mɔke Jeju ɔɔ mɪnɪ thale, khe bɛɪl tibɪl jɔɔlee thɛthɛn suuraare na ɔɔ khu: Gɪ da kher-raake kɔna fɪnɪ na ɩɛsɔɔke fɪ mamɪnɪ. ²⁸ Dɪ Jeju birsee: ɔɔ, ga ka na dar wurɛraake n pɛnɪ Thǎgbaa thumɪ nũu dɪ wa-n ɔɔ. ²⁹ Mɔna tibɪl jɔɔle kpanɪ dɪ wa-n jɛ, le Jeju ma da-n so: Nɪdaraake duɔn tɪ puusɔɔke n yaalenɪ ɔɔ kpa a thɛ. Sɪ ɔɔ kpa a thɛ kɔɩ na bir na yɪ saagado Jonasuda gaaga. ³⁰ Gɪdonɪ mɔke Jonasɪ ɔɔ donɪ juɔn Nɪnɪɩdarara, mɛna mɛr tibɪlɪ Bikuun na do juɔn nɪ-dararaake dakha. ³¹ Wireeke Thǎgba na kulnanɪ tɪbɪla, kher fǎgadaarɩke ɔɔ hanɪ wɪ phǎ paar nyɔbɪlana, na urɛ na the khirera nakha nɪdaraake, dɪ ɔɔ na heene wɪ sor. Gɪdonɪ ɔɔ, thɪ khu paar a ɔɔ the a ɔɔ a pɛ Salomɔ kɔpɛɛ nũu. Sɪ nɪ hɪnɛ, ukhaake kɔtɪnanɪ a jɔ Salomɔ hake. ³² Wireeke Thǎgba na kulnanɪ tɪbɪla, Nɪnɪɩdara na urɛ na the khirera nakha nɪdaraake, dɪ wɛr na heene wɪ sor, gɪdonɪ wɪ ɔɔ debire haar ɔɔɔɔke Jonasɪ ɔɔ mɪ wɪnɪ Thǎgbaa thumɪ. Sɪ nɪ hɪnɛ, ukhaake kɔtɪnanɪ a jɔ Jonasɪ hake. ³³ Tibɪl na gbaar lǎphǎ a na pɛ wo sɪ a ker ya, agɔbo a suuro bɪlǎkpuun ya? Ga do bɪlela a na dɛɛ dɪ wurɛɛke n lonanɪ le n yɪ dahuraa? ³⁴ Aftɪ yɪ duɔn lǎphǎ aftɪ tomɪra, dɪ ɔɔɔɔke aftɪ yɪ bɔrnɪ, aftɪ tomɪ fɛu dahurɛra gɪ-n ha. Sɪ ɔɔɔɔke aftɪ yɪ na bɔrna', aftɪ tomɪ fɛu dabirɛra gɪ-n ha. ³⁵ Ger gɪ na jɛ hɪnɪ dɪ dahurɛkɛra fɪ hananɪ aftɪ bɪnɔ, ga-n do dabirɛ ga. ³⁶ Sɪ ado aftɪ tomɪ fɛu har dahurɛra, dɪ kho bɛɪl na bo too dabirɛra ga, ga dor a har dahurɛra fɛu gɪ ho mɔ lǎphǎ n carǎ fɪnɪ ɔɔ hɪrɛ. ³⁷ Dɪ ɔɔɔɔke Jeju mɪnɪ ɔɔ, jɔɔ bu dɪdaar bɛɪl wurɛ a ɔɔ ɩnɪ ɔɔ a kɔ dɪkor. Dɪ jal lɔ dɪko kho paar. ³⁸ Dɪ nɔɔ ɔɔ kpaare jɔɔ bu dɪdaarɩɩɩ, mɔke a yɛnɪ dɪ do Jeju na ɔɔ phɔɔɩ dɪbara bo sɪ da-n kho dɪkora'. ³⁹ Sɪ Kɔtɪn suuraare: Nɛr jɔɔ bu dɪdara, nɪ-n ɔɔɔɔke thɛ yɔdaa khɪru na dɪko khodaa khɪru, sɪ bɪnɔ nɪ hɪnɛnɛ thɛ tagɪrɪ kɔɩɛrɛ na dakha kpallɛ. ⁴⁰ Dǎbɛlɔ ha nɪ bǎ, ga do urɛkɛra ɔɔnɪ khɪru, ɔɔra ɔɔ bɪnɛ dakha gaa? ⁴¹ Nɪ ka na 'laanɛ gurɛɛke hanɪ bɪnɔ, dɪ mɛ thɛ fɛu na do daphuu nɛrɛra. ⁴² Sɪ ga puu narɛ nɛr jɔɔ bu dɪdaraɔɔ, gɪ-

donɪ nɪ-n tire bɛɪl yɔɔr anɪ bɪ fara na anɪ thɛ phu-losɔraake fɛu duɔnɪnɪ bɪi. Sɪ dɪ nɪ hɛbɪ ful saru na nauke duɔnɪ Thǎgbaada. Sɪ ger ka do thɛɛke teananɪ na-n ɔɔ, sɪ ga do wɪ yɪ nɪ hɛba gela'. ⁴³ Ga puu narɛ nɛr jɔɔ bu dɪdaraɔɔ, gɪdonɪ nɪ-n nar yɛ kuɔl too paar Juɪfɪsɔɔ Thǎgba fuɔr ɔɔɔɔ. Nɪ-n nar dakha wo tɪbɪla na-n fuɔrɛ nɪ kɔtɪ fuɔrɔɔ yatɔɔɔ. ⁴⁴ Nɛrɛ ga puu narɛ, gɪdonɪ nɪ hɪrɛ kaake tɪbɪla n saarnɪ, gɪdonɪ ga yɪr dɪ wɪ jɪ kaa ga. ⁴⁵ Dɪ jɔɔ dɪrdaar bɛɪl suura: Dɪrdaar, thalera fɪ-n mɪnɪ, sɛr fɪ-n nɪr dakha. ⁴⁶ Dɪ Jeju birsee: Nɛr jɔɔ dɪrdaarasɔ ga puu narɛ dakha, gɪdonɪ nɪ-n heene tɪbɪla heendaasɔɔke dɪbarɔnɪ, sɪ wo na-n thar heendaasɔɔrara na nyɔɔ fuuraka'. ⁴⁷ Nɛrɛ ga puu narɛ, gɪdonɪ nɪ-n mɪrɛ Thǎgbaa bobonasɔɔke anɪ ma-ma thɪ kɔtɪsɔ ɔɔ kuurnɪ ka. ⁴⁸ Nɛr duɔn wurɛ n nɛnanɪ mɔ anɪ mama thɪ kɔtɪsɔ thɔna hanɪ, dɪ nɪ tu ger gɪdonɪ wɛr, wɛr ɔɔ kuure Thǎgbaa bobonasɔ. Sɪ nɛrɛ, nɛr n mɛ awɪ kasɔ. ⁴⁹ Ger dɔ kɪru dɪ kɔpɛrɛɛke thenɪ Thǎgbaa pa so ayɪ: Ma thɔ wɛrɛ bobonasɔ na thɔthɔnasɔ. Wa kuure wɛ werra, dɪ ɩkhasɔ wa huɔl wɛrɛ. ⁵⁰ Gerra na dɔ ɔɔ dɪphǎ dɪ sor na heen nɪdaraake Thǎgbaa bobonasɔ fɛu tɔmɪnaake wɪ ɔɔ deernɪ kɛkɛke dɪ funa thɩkɛɛ tɪ ɔɔ, ⁵¹ Abɛɪl tɔmɪ gɪ funa a dana Jakarɩda, kɛ wɪ ɔɔ kɪnɪ bonɪ jɪ paar na Thǎgba fuɔr ɔɔ thɛthɛn. ɔɔ mɪ so narɛ, sor na heene nɪdaraake gɪ do tɪbɪla fɛuulee tɔmɪ dɔ ɔɔ. ⁵² Ga puu narɛ nɛr jɔɔ dɪrdaarasɔ, gɪdonɪ nɪ tire ɩkɛɛke n kheranɪ juɔr, dɪ anɪ thɛthɛ na-n ɩona', wurɛ n yaalenɪ wɪ lɔ na-n sɪ war wo wɪ ɩona ga. ⁵³ ɔɔɔɔke Jeju thenɪ paarɩɩɩ, jɔɔ dɪrdaarasɔ na jɔɔ bu dɪdaraɔɔ mar dɪ wa-n gbɔɔɔɔ na nɪkhɪi, gɪ ɔɔgɔɔ a mɪ thɛ jɔɔɔɔ; ⁵⁴ gɪdonɪ wɪ nɔɔrɛ wɪ fuɔ dɪkhaa thumɪraake na thenɪ ɔɔ ɔɔ.

12 ɔɔɔɔlɛra tibɪl jɔɔɔ ɔɔ kpa a jɛ jɛ paar gbɪlanɪ tǎtǎtǎ a thɔ dɪ wa-n saar kha, dɪ Jeju ma da-n so ɔɔ kɔpǎkɔpǎadarara caca ayɪ: Na-n jɛ du bɪrɛ jɔɔ bu dɪdaraɔɔ tabɪraake dɔnɪ bɪnɛ yɛnɔɔ fɪɩɩ. ² Thɛ na hale na ker sɪ ga do wɪ ɔɔrɛ dɪ thaa ga, dɪ thɛ na hale a na ha gbɪl su do wa jɪ gaaga. ³ Dɪ ger gɪ thɛ fɛuɩke na mɪnɪ pa bɪrɔ paar, dahurɛra wa nɪ gɪ, dɪ gurɛ na bɔbɔɔnɪ du bɪnɔ, nǎsɔɔ wa hulɛ gɪ. ⁴ Mɪ so narɛ nɛrɛke duɔnɪ ɪ kuunsɔ: Na-n ma wurɛɛke n kɔnɪ tomɪr, sɪ agɔɔ wa-n puno ɔɔ dɪkha baan bǎa ga. ⁵ Ma nɪ narɛ nɛrɛke nɪ teananɪ na-n ma. Na-n ma urɛɛke hananɪ punone a a ku ɔɔ, sɪ dɪ duna dɔɔra. ɔɔ mɪ so narɛ, ɔɔ gurɛ teananɪ na-n ma. ⁶ Ga do war be yɛnǎ wɪ-n dolɔ 'lominǎ yɛmɔɩaa? Sɪrake bɛɪl na hale dɪ Thǎgba na dɪnɛ ga. ⁷ Dɪ anɪ yusɔsɔrake, Thǎgba thɛr ger fɛu. Ger gɪ na-n do maar na-n fu na', anɪ the ɔɔ khurɛ a jɔ 'lomɪ jɔɔjɔɔ. ⁸ Sɪ mɪ so narɛ, tibɪl wo tibɪlɩke n tuon mini tɪbɪlaa yɛra, mɛr tibɪlɪ Bikuun na tuure dakha Thǎgbaa thɔthɔdaar thusɔɔ yɛra. ⁹ Sɪ urɛɛke bɔ mɪnɪ tɪbɪlaa yɛra, ma bor nɛrɛle dakha Thǎgbaa thɔthɔdaar thusɔɔ yɛra. ¹⁰ Dɪ tibɪl wo tibɪlɩke na mɪanɪ thumɪ puu na pɛ mɛr tibɪlɪ Bikuunna, Thǎgba na faare ga sopugo caale na ha

nte. Si tibilike na kveani Thu Phuu i, Thāgba na faa ga sopugo caale kpuraka'. ¹¹ Di ɔɔɔke wa kpa nini wa-n jalna kul paar Juifisɔɔ Thāgba fuɔr ɔɔnana, na kɔtinasɔɔ yera, na fāgadarasɔɔ yera, na-n hana de mōke na muni gi taa na', agibo gureeke na sona'; ¹² gidoni Thu Phuu na dure ni gureeke teanani sor di na so dabɔɔlera. ¹³ Di kuu biel tibil jɔɔlee thithun sor Jejura: Durdaar, sɔ ɔ ɔkuunna si tne thieeke asi thi khini sa faa sar, di Jeju birsee: ¹⁴ Kuun, ame ɔɔ pe mar ɔ ɔ anɔ so guurdaar agibo anɔ khidi thithunedaar? ¹⁵ Agipi di so war: Na-n jie du bure ɔɔɔɔ ha pier caarsɔra dudu feu, gidoni tibil na puno na 'le yire ɔɔ lele thithi jɔ hanana ga, a a lerake du ha mɔ. ¹⁶ Di a so ware sokpaake ayi: Lele kuu biel gi, a ɔɔ hale di thie buɔraa ɔɔ du ka. ¹⁷ Di a kpere ɔɔ hara sa so: Anye ma cuu ya fe? Gidoni ma hana thithi a na urro ɔ ju ba. ¹⁸ Si agipi di so: Hune gure ma cuuni diphā. Ma tuɔre ɔ thithi a na kpe, si ɔ bir ɔ mi dakɔtina gi jɔ mɔ; agipi le ma ur ɔ ju ɔ thunna ɔ lele thithi feu. ¹⁹ Di ma sor ɔbarara nayi: Mere, mi hanane lele thie a thun du jɔr a na cuu yena jɔɔɔ. Ma toore ma-n hur ɔ kho ma-n yɔna ma-n kākana. ²⁰ Si Thāgba suura: Fer dēbāelu, nɔ ditinɔke ma teere afi thu, si gureekera feu fi ɔɔ gbebuni amēda ga do wo? ²¹ Mɔ gi ha na tibilike n thuneni thie gi ɔɔ ɔ thetheda, si du do Thāgbaa pa wer, aa do leledaara'. ²² Agipi Jeju sor ɔ kpākpāadarara: Ger gi di ɔ so nar ayi: Na-n de anɔ yirə diko thumurra, anye na kho yaa, di tomurɔdara gi, anye na to yaa ga. ²³ Gidoni yire dor thithi kɔtɔ a jɔ dikor, di tomur dakha dor thithi kɔtɔ a jɔ kɔkɔn. ²⁴ Na-n kpierna 'lominasɔ na hune, wa-n diirə', wa-n kha ga, wa-n hana diko thun paar di thune ga, si Thāgba n haane wi. Anɔ the ɔ ga khur a jɔ 'lominəda fiəə? ²⁵ Ame nere thithun na punone a na ɔɔ ye ɔ na deɔnɔ derra? ²⁶ Di mɔ na-n marni na cuurake thithi buə', si mɔgido di na-n dena gureeke senɔ? ²⁷ Na-n kpierna naporsɔ wo na hune mōke wi-n phuni. Wa-n kpar kēkē wiirə', wa-n le kēkena ga. Si mi so nare Salomɔ thetherake ke dɔni fāgadaar, na ɔɔ nyɔkor ɔɔ feu, aa ɔɔ to kɔkɔn du ho wer biellaka'. ²⁸ Di a Thāgba to huɔnɔke hanle huɔnɔ nɔ du ha thaa, su do cuu wa to gare ɔɔ, a na ka na cuu mɔ nerrera dakha gaa, nereeke kanɔ hana ha pere gbe? ²⁹ Di nere na-n yaal gure na khoni na gure na yɔna', di na-n too na dededa'. ³⁰ Gidoni gele feu wure na jeni Thāgba ga n yaale gi, si ado ner gi, anɔ Thi jure gure n ɔɔra nini. ³¹ Si ni ka na yaale Thāgbaa fāgadaar do, si ga thithiɔɔlera feu Thāgba na ha ner na baan. ³² ɔ bana bi, na-n do maar n fu na', gidoni anɔ Thura gi da di na ha ni Thāgba fāgadaari di. ³³ Ni dolone anɔ lele thithi a na hana ɔɔdara. Ni yurana mūsū lokanaake na kveana', na lele thieeke hanɔ Thāgbaa duɔ, ke na dɔni dapinana', kake yu na dana', di ɔphākeresɔ we a na kue ga. ³⁴ Gidoni kake anɔ lele thithi hanɔ, le anɔ ha na ha dakha. ³⁵ Ni gbebure anɔ dɔbara a cue anɔ lāphāsɔ ga-n hure. ³⁶ Di nere, ni hɔ tɔblaake ɔɔni di wa-n pier awi

kɔtɔke na theni herra na ɔ, wi kheruu loo khēkhē ɔɔɔke a na danɔ a na-n be. ³⁷ Ga dar thithiɔɔraale, a awi kɔtɔ na ɔ a yi wi di wa juur. Sobɔr mi so nar, a na gbebure ɔɔbara sa cuu wi wi too diko kho paar, a ɔ a ɔ a na-n tne wi. ³⁸ Ga dar thithiɔɔraale na ka, ado awi kɔtɔ na ɔ a yi wi di wa juur thake, a dɔni gi, a yɔ ko khu ɔɔ gi. ³⁹ Ni jie jɔ gureeke ɔɔɔɔ, ado ɔɔdaar kuun jure ɔɔke yu na ɔɔni ɔɔ ɔ, a na-n bere a na suura a lūu ɔɔɔɔ'. ⁴⁰ Nere dakha ni gbebure pe, gidoni mer tibili Bikuun na bire na ɔ ɔɔke na kpierna gina'. ⁴¹ Di Pier bule: Kɔtɔn, ser fi-n sor sokpaakera yaa, agibo tɔbla feura gi? ⁴² Di Kɔtɔn birsee: Umɔ duɔn thithi huundaarɔke duɔnni sobɔ cuudaar, ke kpeseneni, di ɔɔ kɔtɔ na per da do ɔɔ ɔɔdaraa huundaar a na-n hana wi diko ɔɔɔke gi teenani? ⁴³ Ga dar thithiɔɔ ca olela ɔɔ kɔtɔ na-n danɔ a yu a na-n cuu mɔ. ⁴⁴ Sobɔr mi so nar, ɔɔ kɔtɔ na jie cuuɔ da do huundaar ɔɔ thithiɔɔra feu. ⁴⁵ Si ado thithiɔɔraale sor ɔɔbarara ayi: ɔ kɔtɔ n puɔre, sa ma da-n buur thithiɔɔra kona na thithiɔɔra khera, di khona da-n yɔna di taan na-n kuu; ⁴⁶ thithiɔɔraale kɔtɔ na phurore dawiike aa-n pieruuna', na ɔɔraake aa kpierana'. Di a na cure yura yura, si na gbaa na pe wureeraake na pierni haara'. ⁴⁷ Thithiɔɔraale ɔɔ jeni ɔɔ kɔtɔ tuur si aa gbebi thithi', agibo aa cuu mōke ɔɔ kɔtɔ n yaalna', a na 'ler bure di a kɔtɔ na sobɔr. ⁴⁸ Si ureeke na jena', sa cuu gureeke danani bure, a na 'le bure jɔa'. Tibilike wi hanɔ jɔɔ, mɔ wa bulee jɔɔ dakha, na tibilike wi pierni a na-n hune thithi jɔɔ, mɔ wa bulee a na kpākpāanɔ jɔɔ. ⁴⁹ Dɔɔ mi una ɔ pe thura, di anye mi-n yaal 'lo a gi 'li mar? ⁵⁰ Mi teenane ɔ 'le yɔ kperereke dɔni ɔɔɔke ma gaarni, si ni ye mɔ gi do marni kpierereke n 'waan muni bobo phaphapha gi dā. ⁵¹ Ni-n kpere ha u mi una ɔ 'laa thura gaa be? ɔ'ə, mi so nare leere gi. ⁵² Gidoni a funa nenēke, tɔbla yemɔ ɔɔ biella na leere kha. Yether na yenyɔ na ti kha dɔa', di yenyɔ na yether dakha na ti kha dɔa'. ⁵³ Thure na ti kha dɔɔ na ɔɔ bikuuna', di bikuun na ti kha dɔɔ na ɔɔ thi dakha ga. Nure na ti kha dɔɔ na bikhiena', di bikhien na ti kha dɔɔ na nure dakha ga. Nure na ti kha dɔɔ na ɔɔ bikuuni khera', di bikuuni kher na ti kha dɔɔ na ɔɔ koo ni dakha ga. ⁵⁴ Di Jeju sor tibil jɔraale wo ayi: ɔɔɔke ni-n yuni ndɔlɔpaar gananɔ du birə, mee ni-n sor dapaara di ni yi, thāgba nyuɔn na daan, du dā ger oti. ⁵⁵ Di ɔɔɔke ni-n yuni jie di ga-n the wi phā paar nyɔbilana, ni-n sor di ni yi aa: Susuur na kure, du dā ger oti. ⁵⁶ Ner bure yenyɔdara, ni-n punone di ni jɔ mōke thie n hanɔ thāgbara yū na thura, si mɔ na-n ka di ni jɔ mɔ nenē ɔɔke wer hana? ⁵⁷ Di mɔgido di na-n ka ni jɔ anɔbara gure dɔni dasarua? ⁵⁸ Ado afi sodaar we fi kul paar kɔtɔnaa yera, ɔɔɔke fi hanɔ jaal na afi sodaarra, ɔɔ buɔ si ni guur kha sorra gi pi le huera; agado mɔ gaa, a na jalna fer so kuldaari yera, di so kuldaar dakha na gba fi a na ha gardi, di gardi na khaan fi khaura. ⁵⁹ Si mi so fare, fa the le kpuraka', phaphapha fi lumi gi pina.

13 Ga bɔraalera wī tibils ƙƙ ƙƙ a mi Jeju gureeke ƙƙ danan Galiledaraake Pɔlati ƙƙ kuurni, ɔƙƙƙe wi hani boni jiro. ² Di Jeju birse wi: Ni-n ƙɩere di Galileda wele ƙƙ duɔn sopugodara a jɔ wī Galiledarasɔ fey, gidoni wi ƙƙ gaare buɔ thalaa be? ³ Ɔ'ə, mi so nare, ga do mē ga; nere dakha ado na debi haara', mena na khiir fey. ⁴ Di agɩbo tɩbla yuɔr makōtheriƙe ɔ gbāake hani Siloe ƙƙ jironi a kuur, ni-n ƙɩere di wer ƙƙ duɔn sopugodara a jɔ Jerujalem-dara feuaa be? ⁵ Ɔ'ə, mi so nare, ga do mē ga; nere dakha, ado na debi haara', mena na khiir fey. ⁶ Di Jeju so ware sokpaake ayi: Kūu biel gi, a ƙƙ hana thuru ƙƙ ƙƙ. Ɔƙƙƙe se ƙƙ dan, a ƙƙ a khū, aa yuraa thā'. ⁷ Di a sor ƙƙ le huundarra: Hine, yena yēther ha gure mi un ke a yaal ī khū be, si ma yi thā'. Kuro ƙɩea. Anye a na harɔ ke a na-n ƙɩe thi mɔɔ? ⁸ Di ƙƙ le huundar birsee: Kōtin, sɩeraa deɩuke wo, ī cun ī finə si ī per beethun; ⁹ agakpaana a na ser na yeriƙe na unani, si ado aa sa', fi kur diphā fi ƙɩe. ¹⁰ Hur wi biel, Jeju ƙƙ hale Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔ biella da-n dur tɩbla. ¹¹ Di hine, khe biel gi, a halera di kōteebu hana a pɩeraa taan kekeke, di cuuna yena yuɔr makōther. A khar, aa ƙƙ puno na 'lamise ƙɩu bā. ¹² Di ƙƙƙƙe Jeju yuni, a wure di ƙƙ di suuraa ayi: Kher, fi 'ler taare afi tanaakera fi hanani. ¹³ Agɩri Jeju deena nyē; di dapaara di 'lamise, da-n dubi Thāgbaa i. ¹⁴ Si nīkhii ƙƙ fure ure doni kōtin Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔra, gureaake Jeju ƙɩeni kherle hur wire. Di a sor tibil jraale: Wire maadō hale ke duɔnni thō do wire, ger gi ni una wa-n ƙɩe ni kho ga wisraale. Si na-n do ga-n do hur wirə'. ¹⁵ Di Kōtin birsee: Ner bɩne yenyɔdara, nere fey bielbiel na-n kher ani nake, agɩbo ani kūkə hur wire na barana a jalna di yɔ nyuɔnaa? ¹⁶ Si kheriƙe duɔnni Aburhami bikheriƙe Satā ƙƙ lini ur ƙekeke di cuuna yena yuɔr makōther, ga teena gi do hur wire mi thubuu lirikera gaa? ¹⁷ Mɔna a-n miun gele, yicuru fure ƙƙ sodarasɔ fey, si di tibil ƙƙƙe wer na-n kākā ƙƙ ƙɩaa thīsraake fey a-n cuun. ¹⁸ Jeju bire so war wo: Anye Thāgbaa fāgadaar do hona, di anye ma gba a na mi-na ya fe? ¹⁹ Gi hure seneve bireeke n hani fuu, ke kuun ƙƙ gban a jal ƙƙ nākuɔra, di phu a ur a do thuru, di 'lominə na-n tɩl ƙƙ jēsra. ²⁰ A bire so war wo: Anye ma gba na mi-na mō Thāgbaa fāgadaar do hani ya fe? ²¹ Gi hure taburiƙe kher ƙƙ gban a muu buru mī nyōkpō khaa yētherra, phaphapha di buru mī boloola fey bō. ²² Di Jeju ƙƙ kpaare di kōtinana na di biisra a dur tɩbla da-n jalna Jerujalem. ²³ Di tibil biel bulee: Kōtin, si do tɩbla gbe 'ler taare be? Di Jeju birse wi: ²⁴ Ni yura lonana lōfonuɔƙe 'luruneni, gidoni mi so nare, tɩbla ƙƙ na yaale wi lō si wa puno'. ²⁵ Gidoni ƙƙƙƙe ɔdaar kuun na urni na khaan loo na pi, si di na ƙƙ na jul phiilo, le na ma na-n be loo na-n sona: Kōtin, khera si loo. Di a na birse ner: Ma ji kākə ni thena'. ²⁶ Di mē na ma na-n so: Si ƙƙ khor di sa-n yɔna

afi ye thithun, di fi ƙƙ dur ser dakha asu du. ²⁷ Si a na birse ner nayi: Ma ji kākə ni thena'. "Ni ɔ jala mi ƙƙ, nere feyuke n cueni gure na-n sarana'." ²⁸ Di le na bi na-n yurna nyuma ƙƙƙƙe na yuni Aburham, na lɩaki, na Jakɔbi, na Thāgbaa bobonasɔ fey Thāgba fāgadaaru dura, si di wa faa ne wer phiilo. ²⁹ Tɩbla na ther wi phā paar, na wi lō paar, na gelu yenyɔra fey, a na too diko kho paar Thāgba fāgadaaru dura. ³⁰ Si ni hɩne siƙa pɩra, wer na fien na do ye kula, si ye kula n fi wi do siƙa pɩra. ³¹ Ga ƙƙƙƙe lɩhaa jɩfu bu dudarasɔ ƙƙ a so Jeju-ra: lre the ƙɩerra, gidoni Ɔɔɔdi n yaale a ku fi. ³² Di birse wi: Ni jala ɔ fɩllaalera aye: Hine, nī na cuɔ ma weere kōteebiis a na ƙɩena khodarasɔ, si ī thō na pɩre balāther wire. ³³ Si nī na cuɔ na gɩbū, gi teenane ī gba ī hu ma-n jal, gidoni Thāgbaa bobon na teena a khe a hɩnɔna Jerujalem dia'. ³⁴ Jerujalem, Jerujalem, ferke n ƙɩeni Thāgbaa bobona, di fa-n duurna wureeke Thāgba ƙƙ thō farni bokana, balamō balamō mi ƙƙ yaal ī gbeɩra aft too mōke yɔl nu n gbeɩni ƙƙ bisɔ di thiro gbela, si na ƙƙ tuə'. ³⁵ Ni hine, wa faa nare ani ɔra di ga do ƙƙ ƙɩoloo. Si mi so nare ayi, na yi mi bā phaphapha gi dana ƙƙƙe na soni nayi: "Ure n unani na Kōtin i huna khure."

14 Hur wi biel Jeju ƙƙ luun jɩfu bu dudar kōtī biel ɔ a kho dikor. Di wureeke ƙƙ hanle n ƙƙ juruure. ² Di hine, kūu biel gi, a hale Jejuu yera a hana khooke n 'laaneni tomi muɔre. ³ Di Jeju bule jɩfu dur-dara na jɩfu bu dudarasɔ ayi: Hur wire n sāsure kho ƙɩere yaa, ga-n sāsa? ⁴ Di wi pɩr ƙƙƙƙe. Di Jeju fu khodaarle a ƙɩe ƙƙ kho sa suraa di bir ƙō. ⁵ Agɩri Jeju bule wi: Umō tibil nerera ado ƙƙ bi ji birera, agɩbo ƙƙ nake gi, a na tii dapaara khōkhō hur wirə? ⁶ Di wa ƙƙ puno a na birsee gelela bā. ⁷ Agɩri a sor wureaake wi ƙƙ wen dikorra sokpa biel, gidoni a yire mōke wi-n phiirni ye kuul too pa. Di a so ware: ⁸ Ɔƙƙƙe tibil we fini dikorra di fi jal, fa-n gba too paar ye kuul aft dɩbara ga. Agakpaana tibil ƙɩiƙe kōtinani a jɩ fi hale, ke wi wen dakha; ⁹ di ureekera ƙƙ we nuni fey na ƙƙ na so far: Hana ure too paarƙera. Le yicuru na fu fi mōke fa-n birni pɩpu too paarra. ¹⁰ Si ƙƙƙƙe wi we fini dikorra di fi jal, ƙƙ pɩpu too paarra, di ƙƙƙƙe ureeke ƙƙ we fini na loni a na so fare: Ī kuun, ure a una ƙƙ keke ye kuul. Le ga do far cure wure feuraake fi hanani kha diko kho paar. ¹¹ Gidoni ureeke n kan ire wa wuruure, si ureeke n wuroni dɩbara, ɔr wa ur. ¹² Di Jeju so ureaake ƙƙ weni dakha ayi: Dabƙƙe fi-n weni tɩbla ni khɔ kha dikor, a ulkhɔ gi, a dɩnɔ gi, fa-n we aft ku-unsɔ, agɩbo aft ōkuunsɔ, agɩbo aft toosɔ, agɩbo aft ɔ khu lēledarasɔ'. Gidoni agakpaana wa we fer dakha wer, gi ho wi lumi fer. ¹³ Si ƙƙƙƙe fi-n weni tɩbla dikorra, we wure doni ɔdara, na tādara, na ne kuɩdarasɔ, na yarasɔ. ¹⁴ Di ga da fare gidoni wa hana thīe a na lumi fa', si Thāgba gulke na luma fini wireeke tu sara na urni na the khirera. ¹⁵ Di tibil biel wureaake ƙƙ ƙƙƙƙe diko

kho paartle, жбжжкк а ннені thumurle pi, a sor Jejura: Ga dar ureraake na khoni dikor Thāgba fāgadaaru dra. ¹⁶ Di Jeju suuraa: Kūu biel gi, a koo cuu feti kōtū a wena tubula joo. ¹⁷ A diko kho bōō dā, a thuchoo kō thōdaar a jala a we wurēekera a koo weni wu pō, gidoni thīe feu gbeburē pi. ¹⁸ Si wer feu bielbiel mar di wa-n ther thēsoo duudu: Cacadaar suuraare: Mi koo ther le phaa di teena ī jala hūe. Mi-n biel fer ma 'le na pōā'. ¹⁹ Di u yi: Mi koo ther nakena yuor di ma-n jal ī dona wu thōma ī hūn. Mi-n biel fer ma 'le na pōā'. ²⁰ Di u so wo: Mi her kher he phaa, di ger gi ma 'le na pōā'. ²¹ Di жбжжкк thōdaarule koo birni dā cuor, a muree koo kōtī thī ther-resoo lera feu. Di nīkhii fu cōdaar kuun, di so koo thōdaarra ayi: Birē jala khēkhēkhē a lona di kōtī yatoo na hu kōtunana, a kpa bōdaraso, na tādarasoo, na yarasoo, na ne kuēdaraso a ena ke. ²² Di thōdaarule suuraa: Kōtun, gurēekera fi koo soni mi cuure pi, si too paar bo srake wo 'lo. ²³ Di Kōtun so koo thōdaarra: Birē gba huēoo na jala na hu sōsōoo, a yurana tubula wu lō wu hi ī cō phi. ²⁴ Gidonu mi so nare, tibil biel wureraake mi koo weni na 'le ī dikora bā. ²⁵ Tibil joo joo n koo kpar Jejura, di ker a so war: ²⁶ A tibil na ī merera si aa-n laar koo tha', na koo na', na koo khera', na koo bisāsoa', na koo ōkonasooa', na koo ōkherasooa', na koo thethee yō, a na puno na do ī kpākpādaara'. ²⁷ Di nteeke na-n heenenu koo kuku thur da-n kpana mara', a na puno na do ī kpākpādaara'. ²⁸ Gidonu umōō tibil nerera ado a yaal a mi cō gbāa, ga do a na toore bo a ther gurēeke a na kuenu a hūn, ado a hanane gurē na dananaa? ²⁹ A mē gaa, жбжжкк а кррррр go kuu pi si aa puno pa', wre feuuke na yenu wa-n maanuue wa-n sonaa wu yi aa: ³⁰ Hūe, kuunike koo fure da-n mi cō gbāa, si aa puno kpoora'. ³¹ Di agibo wo, umōō fāgadaar na-n jala a ke kuur na ū fāgadaar, si do aa koo too bo a guur a hūn, ado a na punone na kona gbilanu yuor a na caan ole hananu kona gbilanu kpelē da-n pōnanaa ga? ³² Ado a na punoā', mee жбжжкк wa fāgadaarule hanunake yoo, yeyea a na thō wu caane yegaa? ³³ Mē gi dakha, nteeke na-n bōni gurē feuuke a huna', a na puno na do ī kpākpādaara'. ³⁴ Thī buo laan do, si a laan bir dasi a mila bā, mō wa fu si na cuu di a bir na hana mulale? ³⁵ Ga taa thū buōā', di ga do beethun woā'. Khuirē wa duna na faa. Nteeke hananu nūu di nūna, do a na-n pe nūu.

15 Di war gbadara na sopugodara feu koo tōr wōō Jeju, di wa-n piē nūu. ² Di jōfu bu dudaraso na jōfu durdaraso na-n hūhuun kha di wa-n sona aa: Kuunike a-n teere sopugodara kpakpaale di wa-n kho kha dikor. ³ Di Jeju so war sokpaake: ⁴ Umōō tibil nerēe thīthun na hana banaa tamaa di biel na bu, si do aa faa tamaa phe bireele seni khuul paar, sa jal a yaal bielile boni phaphapha a yla'. ⁵ Mee a a yu pi, a na gbaare na dau a na pe koo nyō gbegbella. ⁶ A a dā cuor, a na wer koo kuunso na koo koo khudaraso na so war nayi: Ni do sa-n kāka kha, gidonu mi bire yi ī banaakera koo

boni. ⁷ Mi so nare, thale dau na ha Thāgbaa duō sopu-godaar bieli ha debira, a na jō tu sara tamaa phe bireeke na-n yaalenu ha debira'. ⁸ Di agibo, umōō kher na hana sēkāsi yuor di biel na bu, si do aa pe lāphā sa kpabi cuor a ju yaal phaphapha a yi ga? ⁹ Mee a a yi gi, a na wer koo kuunso na koo koo khudaraso wu pō a so war ayi: Ni do sa-n kāka kha, gidonu mi bire yi sēkāsiuke koo bo muni. ¹⁰ Mi so nare, thale dau na ha Thāgbaa thōthōdaar thusoo thīthun sopugodaar biellaake n debanu haar. ¹¹ Di Jeju so war wo ayi: Kūu biel gi, a hana bikona yenyoo. ¹² Di bikūu diine so koo thura: ī thi, ha mi gurē na dōni īda. Di koo thi tūe wu koo thīso wer yenyora feu. ¹³ Ga pōora' si bikūu diine ur a khu koo thīso feu, a jalna di kpura yoo fii. Le a jājalā koo thīsoora khaarkhaar cuurera. ¹⁴ Di жбжжкк а куені thīe feu pi, kōme kōtū luun duraalera, di le buo ma di a-n fuu. ¹⁵ Di ur jal tibil biella duraale a gba ni thōma, di gbaa pe koo koo a na-n khe ni dabulo sithoo. ¹⁶ Di a koo pere haar, una-n khōra dikōke dabulo sithoo n khoni, si tibil na-n haa ga. ¹⁷ Le file n unaa diphā, di so koo bara: ī thū cō thōdara yemō haanle gurē, ke n khōni diko di wu hi sa si, si me wer, kōmer na-n luer mi keke. ¹⁸ Ma ure a na bir ī thū pa na suuraa nayi: ī thi, mi cuure sopugo Thāgbara na ferera. ¹⁹ Ma teena di wa we mi afi bikūu buo 'lo bā, si gba mi ī ho afi thōdaar biel. ²⁰ Di le a ur da-n bir koo thura. Si dabōke a koo hanu yoo fii, koo thi yure di buo fuu, di ca caan a fuu a pal. ²¹ Di bikuun suuraa: ī thi, mi cuure sopugo Thāgbara na ferera, ma teena di wa we mi afi bikūu buo 'lo bā. ²² Di thure sor koo thōdarara: Ni gba kēkē gbāake bōnanu a jō kēkena feu, a ena kōo a tuōne, a tōnaa nyēbi tuu a tuōne nefaa. ²³ Ni fō nabol khōō a ena kō, ²⁴ si kho sa-n kākana, gidonu ī bikuunike a koo khire si a bire a hana yire. A koo bure si si yure. Di wu mar di wa-n kāka. ²⁵ Si bikūu kōtun koo har koo. Di жбжжкк а ккк thenu koo da-n ī a thoo cō nuo, a nere buna di wa-n sa. ²⁶ Di a wer thōdaar biel a bulee thī doo n cuenu thale. ²⁷ Di thōdaarde suuraa: Afi ōkuun birē ī, di gidonu afi thi bire yu na tomu kheu, ger gi di kuu nabol khōō. ²⁸ Di nīkhii fure bikūu kōtun di bo cō luun. Di koo thi the a phuuruu a lona. ²⁹ Di le a so koo thura: Hūe, yena jōre ka mi do funu thōma, di ma koo nuur nūu afi jōfu biella yuuraka', si fa koo ha munake bōbir ī bolana ī kuunso babiela'. ³⁰ Si afi bikuunike unanu gurē, ureeke kanu koo jājalā afi thīso bōdelasooa, cō fi ka ku nabol khōō. ³¹ Di koo thi suuraa: Fer ī bisā, fi har kha na mere wire feu, di thīe feuuke mi hananu afi da gi do. ³² Si gi teenane si bola a na kākanena, gidonu afi ōkuunike a koo khire, si a bire a hana yire, di dakha a koo bure, si si bire yu.

16 Di Jeju sor dakha koo kpākpādarara ayi: Lēle kuun gi, a koo hale a hana thī hundaar biel, di wu pō a suuraa mō koo thī hundaarra n kuenu koo thīso. ² Di lēle kuunile wre a bulee: Anye ha gurē mi nenu di wa-n mi ferera? Thera thēsoo a nena mi ī hūn, gidonu fa

puno a na do ĩ thĩ huundaar bã. ³ Dı thĩ huundaartle so ɔɔ bara: Anye ma cuu ya fe? Gıdonı ĩ kōtĩ na faa mer. ĩ kuul yaa? Sı ma hana fāga woa'. Ma-n bıel yaa? Sı yicuru na fu mer. ⁴ Mı jure gureeke ma cuuni dıphā, dı tıbila na tee mı awı ɔɔ ɔɔkɔke ĩ kōtĩ na faa mıni. ⁵ Dı le a we wureeke ɔɔ pemanı thĩe ɔɔ kōtına bıelbıel feı, a bule cacadaar: Yemō fı hana ĩ kōtĩ helu? ⁶ Dı birsee: Balāga niin tamaa gı. Dı thĩ huundaar suuraa: Gba afı sebe a tɔɔ khākhā, a kherene kpalanyɔ uɔɔr. ⁷ Agıı dı bule ũ wo ayı: Sı feı yemō afı hel ha? Dı birsee: Ju kpona tamaa gı. Dı suuraa: Gba afı sebe a kherene kpalanā. ⁸ Dı kōtın khıre bubur thĩ huundaartle, mō a hananı kpiere gbāu thĩ cuurera. Gıdonı nenē ɔɔkɔke bıśāɔ n kpiere gbāu na awı hohosɔ a jɔ dahıree bıśāɔ. ⁹ Sı mere mı so nare: Nı gba lēle thĩesɔɔke na sarana' a kurona kuune, dı ɔɔkɔke ga pını, wa tee ner dı na lõ khorr waara. ¹⁰ Tıbilike duɔɔnı sobɔ cuudaar thĩ bıısɔra, mena a na do sobɔ cuudaar thĩ kōtınasɔra dakha. Sı ureeke duɔɔnı bubur cuudaar thĩ bıısɔra, mena a na do bubur cuudaar thĩ kōtınasɔra dakha. ¹¹ Ado mē gı, ado na ɔɔ do sobɔ cuudara lēle thĩesɔraake na saranaa ga, ame na pe nar nı dɔ sobɔ lēle thĩ hundara? ¹² Dı ado na ɔɔ do sobɔ cuudara gureraake dɔnı tıbil kpuıda ga, ame na hana nı gureeke dɔnı anıda? ¹³ Thōdaar na hale a na puno na do thɔma kōtına yenyɔra ga, foo a na laare bıel sı a na na bıel, agıbo a na mar kha na bıel sı a hebi bıel. Na puno na do thɔma Thāgbara nakha lēle thĩa'. ¹⁴ Dı jɔfu bu dudarasɔɔke duɔɔnı war nadara ɔɔ hale dı wa-n pe thımıaalera feı nūu, dı wı-n maane Jēju. ¹⁵ Dı so war: Nere, ner duɔɔn tıbilaake n cueni dı nı ho fı sardara tıbilaa yera, sı Thāgba jıre anı hasɔ. Gıdonı gureeke tıbila n huını dı do thĩ kōtĩ, ger duɔɔn kpōkpɔɔ thĩe Thāgbaa yera. ¹⁶ A dana Jā Batsıtu ɔɔ, jɔfu na Thāgbaa bobona ɔɔ haanle. Dı a funa ɔɔkɔkɔlera, ger wı-n mıɔɔ tutugo buɔɔ thımıke dɔnı Thāgba fāgadaarı dıda, dı tıbila bıelbıel feı n pere fāga wı-n lona Thāgba fāgadaarı dura. ¹⁷ Sı thāgbara yū na thu pho ka ɔɔke a ka jɔ dıkhaa thĩ bu bıel fıı jɔfura faa. ¹⁸ A tıbil faa ɔɔ kher sa bir a he khe kpuı, khe kpuı yaal sopugo a cuu. Dı tıbilike na gbaanı kherıke ɔɔ ko faanı, khe kpuı yaal sopugo a cuu. ¹⁹ Lēle kūu bıel gı, a ɔɔ hale dı to gbılä kēkena, dı wıre feı a-n kāka da-n phıphılana. ²⁰ Dı bɔdaar kuun hale dakha dı wa-n wı Lajaar, dı nɔra teguu tomı koo da-n phına lēle kuuni lõfonɔra. ²¹ Dı a ɔɔ pere haar ına-n kɔ dıkorıke n jaalenı lēle kuuni dıko kho pa. Dı benaa thethe n puɔɔnake dı wa-n delē ɔɔ nɔɔra. ²² Dı bɔdaar kuunılera khıre, dı Thāgbaa thōthōdaar thusɔ gbaa a jalna Abırahamı pa. Dı lēle kuun dakha ĩ a khi dı wı duu. ²³ Dı le khıdı duɔ mōke a-n yını ɔɔ gaare jɔɔ, a gbaar da-n hun a 'laa yı Abırahām ɔɔ fıı, dı Lajaar too ɔɔ kal ɔɔ. ²⁴ Dı le a hulē ayı: ĩ thı kōtĩ Abırahām, je mı buɔɔrarake sa thɔna Lajaar a be nyuɔɔn na ɔɔ nyēbi a ına a ına mı delēbıre, gıdonı mı-n gaare buɔ ka dɔlnanenaake. ²⁵ Sı

Abırahām birsee: ĩ bıśā, jena fı ɔɔ 'ler ɔɔkɔkɔke fı ɔɔ hanle thıra, sı dı dakha Lajaar ɔɔ 'le puure. Sı nenē a hake a faa haar, sı feı dı fa-n gaar. ²⁶ Sı ga dorake gele koo gı dıbara woa', sı kōkor pe hulō hake seıe na nere thĩthun, dı tıbilaake hanıke sa yaal wı seer le anı pa, wa punoə'. Dı dakha, wureeke hana fıni le sa yaal wı seer ke ası pa, wa punoə'. ²⁷ Dı lēle kuun suuraa: Dı a mē gı, mı-n bıel fıer thıre dı fa thō Lajaar ĩ thu ɔɔ, gıdonı mı hanane ðkona yemı, ²⁸ a jala a kpākpaane war. Ado mē gaa, wer dakha wa ına 'wāga paartkera. ²⁹ Dı Abırahām birsee: Wı hanane sebesɔɔke Muıı na Thāgbaa bobonasɔ ɔɔ kherenı. Dɔ wı pe wele nūu. ³⁰ Dı lēle kuun bir birsee: Kpeehe ĩ thı kōtĩ Abırahām, a kıdıdaar bıel jala a yı wı wa debıre haar. ³¹ Dı Abırahām suuraa: A wa pe Muıı na Thāgbaa bobonasɔɔda nūə', sı dı khıdıdaar bıel urrake a the khırerı, ga cuu wı dı wa per haara'.

17 Jēju sor ɔɔ kpākpaadarara ayı: Ka paar na hale sı gı do ne baradaasɔ na halaa ga, sı ga puure ureraake n cuı gıni dı ga-n hale. ² A wı gba nā kōtĩ tōə, a lı tıbilləəle fıɔɔ sa dunaa lanyuɔɔnı, ga baar gureeke a na kanı na cuu bıśā bııkerı bıel dı na bara. ³ Na-n jıe du bure. Ado afı omı cuıre sopugo, phaanee, dı ado a debı haar faa hanaa. ⁴ Dı adorake a cuu fı puıre wı bıel nyēbe makonyɔ, sa bir pɔ far nyēbe makonyɔra a so far ayı, ına debıre haar, dɔ fı faa fı haa. ⁵ Dı thōthɔna so Kōtınna: Deba sar ha pere. ⁶ Dı Kōtın bıre wı: Ado nı ɔɔ hananena ha pere dı ho seneve bıreeke n hanı fıı, na punone na sona thıruıraake nayı: Ələ a jala thera lanyō bııɔ dıbara, dı a na nı ner nūu. ⁷ Ame nere thĩthun na hana thōdaar a na-n kuulıı, agıbo a na-n khu numa, a a the ɔɔ na ĩ gı do a suuraare waa ayı, a ına ɔɔ a tɔɔ khı dıkor? ⁸ Ga do a na ka na suuraare nayı: Cuı mı dıkor, sa gbebıre ĩ dıko thıı gbebıı. A mı kho dıphā a yɔna a pı, fı kho fı fı yɔna gaa? ⁹ A na fıɔre ɔɔ thōdaar, gıdonı a ɔɔ cuıre gureeke a ɔɔ pıraanı ya? ¹⁰ Mē gı ha na nere dakha. ɔɔkɔke nı cuunı gıre fıııke wı pe narı pı, nı ɔɔ ayewɔɔ: Mıɔ thō dona ha sı, dı gureeke teanıı sı cuı sı cuu. ¹¹ Mōke Jēju hanı huera da-n jal Jerujalem, a ɔɔ kanae huıeke hanı Samarı na Galıle thĩthun. ¹² Dı mōke a pɔnı da-n lõ dı bıella, gbulo yuɔr gbaar dı wa-n caanuuna sa jul ɔɔ gbe; ¹³ sı wa-n hulē: Jēju Dııdaar, je sı buɔra. ¹⁴ Dı ɔɔkɔke Jēju y wıı a so ware: Nı jala nena Thāgbaa bonı jıdara mō nı hanı. Dı ɔɔkɔke wı ɔɔ gbanı huı dı wa-n jal, awı gbuul pı ware huıerara. ¹⁵ Sı bıel werra ɔɔkɔke a ɔɔ yıenı dı ɔɔ gbuul pıre, a kerre bıre dapaara da-n dubı Thāgbaa i na nɔ kheu. ¹⁶ Dı a jıre Jēju yera a sumo da-n fııııı; Samarıdaar bıel gı. ¹⁷ Dı Jēju so: Ga do tıbila yuɔr gbuule ɔɔ pıııııı? Sı yuɔr phebıreeke senı ka wı ha? ¹⁸ Agado kpakpııle ga, tıbil bıellake na ɔɔ hale a bıre a dubı Thāgbaa iə'. ¹⁹ Agıı dı suuraa: lre bıre ɔɔna, afı ha pe taa fı. ²⁰ Dı jɔfu bu dudarasɔ bule Jēju wı jı ɔɔke Thāgba na gbani

fāga, di Jeju birse wi: Thāgbaa fāgadaar do na ĩ gi do tibil ylera'. ²¹ Di wa puno na so nayi: Ni hune kler gi, agbo pal ga, gidom Thāgbaa fāgadaar do anı thıthun gi ha. ²² Di a sor ƙƙ kpākpāadarara wo: Bo bıel na daan di na yaal mer tibili Bikuuni wi n phana, si na yi ga. ²³ Wa so nare nayi: Ni hune kler a ha, agbo pal a ha. Na-n jala', di na-n ca na kpa wara'. ²⁴ Gidonı mōke thāgba n lenı ƙƙ ƙ gellı du hıre a carbara a ka thu ƙ gel, mē mer tibili Bikuun na ha ĩ wirə. ²⁵ Si gi teenane ĩ ƙƙ gaar buƙ bo nıdaraake n bo mı. ²⁶ Gıreake ƙƙ dananı Noee ƙƙ, oti ga dā tibili Bikuuni ƙƙ dakha. ²⁷ Tıblıa n ƙƙ khor dıƙ di wa-n yƙna, di wa-n hena kha di wa-n 'laana awı bısƙ herra phaphapha du ba dana Noee bato lō wi waa dıphā, di nyuƙn ƙƙ phā a gbuma wı di wı khiir feı. ²⁸ Ga har mōke gi ƙƙ hanı Ltıı ƙƙ. Wı-n ƙƙ khor dıƙ di wa-n yƙna, di wa-n thena thıesƙ di wa-n dolona thıe, di wa-n diirnə, di wa-n mına ƙƙna. ²⁹ Si wireeke Ltıı ƙƙ thenı Sƙƙm, ger ƙƙ na girbi ƙƙ the yū a gbū a thii wi feı. ³⁰ Mē ga ha wireraake mer tibili Bikuun na nınanı ũbara. ³¹ Dawiilera, ureeke na hanı nāsıƙ si di ƙƙ thıesƙ ha ƙ bıƙ, a na gbū na gba bā, di ureeke dakha na hanı ƙƙ, a na ker na hir bā. ³² Na-n jena Ltıı kherıda. ³³ Ureeke n yaalenti unanı teba unı yi, ga ka na buurəere, si ureeke yi kanı bu, ƙ na ka na 'le. ³⁴ Mı so nare, ga dtıƙnƙlera tıblıa yenyƙ na hale phı pa bıel, Thāgba na gbaar bıel si na faa bıel. ³⁵ Di khera yenyƙke na hanı kha ju nā paar, Thāgba na gbaar bıel si na faa bıel. ³⁶ [Kona yenyƙ na hale le bıella, Thāgba na gbaar bıel si na faa bıel.] ³⁷ Di kpākpāadara bulee: Kōtın, kana gıreekera na dā? Di Jeju birse wi: Kāke thı khire hanı, le dūusƙ na caan kha.

18 Di Jeju so war sokpa bıel, a nına wı mōke wı teenanı wa-n bıelne Thāgba wire feı si wa-n vƙa', ayı: ² So kuldaar bıel gi, a ƙƙ hale di bıella. Aa-n ma Thāgba ga, aa-n therna tibil dakha ga. ³ Di khikher bıel ƙƙ hale dıraalera dakha, ke n puƙnı ƙƙ pa da-n suuraa: We ĩ sodaar a ĩ fı guur si sor. ⁴ A a pƙ di so kuldaarule n bo, a a pƙ di bo, si agıƙı a bire so ƙƙbara: Sobƙr gi wer, ma-n ma Thāgba ga, di tibil gi di ĩ therna ga. ⁵ Si gidonı khikheruukera n ƙƙ mer thake, ma guure ƙƙdara, a mē gaa a na unı a na-n ƙƙ mı yerr. ⁶ Di Kōtın so: Ni ne gıreake gōgolō so kuldaar ƙƙ sonı pal; ⁷ si Thāgba a na ka na nına wireeke a ƙƙ phiirni ƙƙ fı sar, ke n hulenenaanı dıwılu na dtıƙnƙ feıaa? A na puƙre sa a nına wı ya? ⁸ Mı so nare a na nına wer dapaara ƙƙ fı sar. Si ƙƙke mer tibili Bikuun na birni na ĩ, ma yıre ha pere thıra be? ⁹ Jeju sor sokpa bıel wo wıreake n kpereni unı dor fı sardara, si di wa-n beesi ukhasƙ, a sor ayı: ¹⁰ Tıblıa yenyƙ we, di wa-n jal Thāgba fuƙ ƙƙ kōtına wı bıel Thāgba. Bıel do jıfu bu dıdaar, si bıel do war gbadaar. ¹¹ Di jıfu bu dıdaar jul yū jul da-n bıel ƙƙ thethee dıbara thake: ĩ Thāgba, mı-n fuƙr fer gıreake ma honanı tibil ukhasƙa', ke dıƙnı tu tagırdara', agbo wıre na saranaa ga, di khe kpu yaal-

dara gi woa', di war gbadaarıke gırake woa'. ¹² Mı-n lire nuƙ balanyƙ wire makonyƙra, mı-n 'laare dakha bıel yuƙr thıe feıraake mı n 'lenı. ¹³ Si war gbadaarule jule ƙƙ gbe, aa 'la na hun yūa' sa guı ye thıra a so: Pha Thāgba, je mer sopugodaarıke buƙra. ¹⁴ Mı so nare, tıbilıera ka fıre ƙƙna so helle, si ole wer, kpei. Gidonı ureeke n kanı ire, wa wıruure, si ureeke n wuronı dıbara, ƙ wa unı. ¹⁵ Di tıblıa ƙƙ gbaar awı bısƙ a ƙƙna Jejura a deene war nyēe, si mō kpākpāadara yıni gelela, wı ƙƙ phaane wıre ƙƙna wıni. ¹⁶ Di Jeju we wı wı ƙƙna wı, si a sor: Ni dı bısana na-n ĩ mar na-n pıer wa', gidonı wıre hıƙnı bısana, wer Thāgbaa fāgadaar do mana. ¹⁷ Sobƙr mı so nar, ureeke na-n tuonni Thāgbaa fāgadaar do bısanaa khaaka', a na puno na lono kpuraka'. ¹⁸ Kōtı bıel gi, a ƙƙ bulee Jeju thake ayı: Dıurdaar buƙ, anye ma cuı na 'le yıre khorr? ¹⁹ Di Jeju suuraa: Mōgıdo di fı we mı dabıƙ? Tu buƙ na hala', Thāgba dıbara buƙna. ²⁰ Fı jıre Thāgbaa jıfu: "Fa-n hana khe kpu yaala', fa-n hana kūu kpu yaala', fa-n ku tıbilə', fa-n yuə', fa-n sōso pe tıbilə', na ƙƙ aft thı na aft nı." ²¹ Di kuunıle birsee: Mı ƙƙ māa nı ga jıfıraale feı nūu kekeke ĩ dabol dıı ƙƙ. ²² Ƙƙke Jeju ƙƙ nıeni gele a suuraare: Thı bıel bıƙ fer wo. Jala dolone thıe feıuke fı hananı a hana bıdara, di mē fa 'le lēle thıe Thāgbaa duƙ, agıƙı fı ĩ fa-n kpa mar. ²³ Ƙƙke kuunıle nıeni gele a gbıre ye, gidonı lēledaar gi na sobƙr. ²⁴ Ƙƙke Jeju yıni di gbu ye a sor: Thāgba fāgadaar di luun khıre waa gel wıreake dıni lēle. ²⁵ Gidonı nyƙƙmıe lōoke a na lonı mısmı kaar ka ƙƙre jı lēlee Thāgba fāgadaar di lō. ²⁶ Di wireeke ƙƙ nınenı so: Di a mē gi, amı na punone na 'le taare? ²⁷ Di Jeju birse wi: Gıreake na dıni thı punonaa tıblıala ga, ger Thāgba n ka puno. ²⁸ Di Pıer so: Hıne, sere si faare ası thıesƙ feı si sa-n kpa far. ²⁹ Di Jeju birse wi: Sobƙr mı so nar, tıbil na faa ƙƙ ƙ, a ƙƙ kher gi, a ƙƙ ōkuunsƙ we, a ƙƙ thı gi, a ƙƙ nı gi, a ƙƙ bısāƙ we, gi do Thāgbaa fāgadaar do dı ƙƙ, ³⁰ sı do aa 'le thıe ƙƙ nenē ƙƙraake du jı gıreake a ƙƙ faanaa ga, di ƙƙke na unanı dakha a na 'ler yıre khorr. ³¹ Si Jeju ƙƙ kpar yuƙr yenyƙ di wı ha kha, di so war: Ni hıne Jerıjalem sı-n jal gıre, di thıe feıuke Thāgbaa bobona ƙƙ khereni Thāgbaa sebera mer tibili Bikuunna na daan. ³² Gidonı wa fı mer na ha ca kpala, di wa māa mer a na kpoona mar, wı curna nyıthıı wa-n pe mar. ³³ A wı ciil mı na khasa pı, wa ku mer. Si wire yēther wirera ma ure na the khırerı. ³⁴ Si kpākpāadara na ƙƙ jı gar thı bıellaka'. Thımu caale ƙƙ ker ware, wa jı gi kurıa'. ³⁵ Mōke Jeju n wıƙnı Jerıko, yaar bıel gi, a ƙƙ hale a too hu nuƙra da-n bıel thıe. ³⁶ Di ƙƙke a nıeni tıbil jı di wa-n ka, a buleele a jı kurı. ³⁷ Di wı suuraa: Najaretı Jeju n ka. ³⁸ Di hulē: Jeju, Davıdu Bikuun, je mı buƙra. ³⁹ Di wireeke ƙƙ hanı ye kuul, wı manaane ayı a pıra, si a ka jıe bir hulē wo: Davıdu Bikuun, je mı buƙra. ⁴⁰ Di Jeju jul sa yi wı kpa ƙƙna. Di ƙƙke a danı, Jeju buleele: ⁴¹ Anye fı-n yaal ĩ cuı far? Di birsee:

Kōtun, cūe mī ma-n yī. ⁴² Dī Jeju suuraa: Dī khera, afi ha pē taa fi. ⁴³ Dī dapaara cō yī kher da-n yī, a kpa Jejura da-n dubina Thāgbaa i. Ɔbɔkɛ tɔbɔla fɛu yɪni gelela wɪ khure Thāgba.

19 Dī Jeju luun Jeriko a kpāse da-n jal. ² Dī hūne, lēle kūu biel gi, a hale dī wa-n wu Jase, war gbadaraa kōtī a do. ³ Dī a yaale a jī nteke Jeju doni, sī aa puno na yū tibil jɔraala', gidoni a gburore. ⁴ Dī a car jal yē kuul a juun thurura a yī Jeju, gidoni le a teena a kana. ⁵ Dī ɔbɔkɛ Jeju danu paarlara, a gbaar huun yū sa wu aa: Jase, gbuno kɔɔ, gidoni gi teenane dī ma cō afi cō nī. ⁶ Dī Jase gbū kɔɔ a teguu kpakpaale na dau. ⁷ Dī ɔbɔkɛ tɔbɔla fɛu yɪni gelela, wɪ-n hūhuune ayi: A jaal a cō sopugodaari cō. ⁸ Sī Jase ur jul Kōtuni yē thīthun sa suuraa: Hūne Kōtun, dakuru ī thīɔra ma-n har bɔdara. A mī kɔɔ tee tibil thīe na fulē, ma bire na haa balanā. ⁹ Dī Jeju suuraa: Taare luun cuɔɔkɛ nī, gidoni Aburhami bikuun olela do dakha. ¹⁰ Gidoni mer tibili Bikuun unē wureke bonu yaal pa ī taa wɪ. ¹¹ Ɔbɔkɛ wɪ kɔɔ hanle dī wa-n pē Jeju nūu, a so ware sokpa biel wo, gidoni a wɔkɔne Jerujalem dī wɪ kɔɔ pēre haar Thāgba na gbaar fāga dapa dapaara. ¹² Dī a so ware: Nūfe kuun gi da-n jal dī kpura cō fh wɪ cuguu a do fāgadaar, sī a bir a ī. ¹³ Dī a tire cō thōdarasɔra tɔbɔla yɔɔr a ha wɪ war kɔɔ bielbiel sa so war: Na-n yabana phaphapha ma unē. ¹⁴ Sī cō didara n kɔɔ laaruure, dī ɔbɔkɛ a jalni pi, wɪ thucɔn thōthɔna wɪ kpaane a cō: Sa-n yaal olela a dō sar fāgadaara'. ¹⁵ Dī ɔbɔkɛ a 'leni fāga pi, a ker bir ī. A wer thōdaraakera a kɔɔ hanu war wɪ kɔɔ, a jī gureke wer bielbiel 'leni dū do khor. ¹⁶ Dī cacadaar pɔɔr a sor: Kōtun, afi kɔɔ biel bire 'ler khor yɔɔr a dɛbɔr wo. ¹⁷ Dī suuraa: Gi bɔɔr, thōdaar buɔ ha fi. Gidoni fi dor sobɔ cuɔdaar thī gberake, dō gobaner dū yɔɔrra. ¹⁸ Dī balanyɔdaar pɔɔr a so: Kōtun, afi kɔɔ biella bire 'ler khor yemɔr a dɛbɔr wo. ¹⁹ Dī suuraa: Na fere dakha, fa dor gobaner dū yemɔra. ²⁰ Dī biel pɔɔr a so: Kōtun, yē afi kɔɔ biella kēkē ball mer kɔɔ to gi. ²¹ Gidoni afudara n ku mer maar gidoni fi dor nīkhidaar, dī fi gba gureke fa kɔɔ thunna', dī fi khana gureke fa kɔɔ diirnə'. ²² Dī suuraa: Fer thōdaar puuke, afi thumura ma gba a na kulna fi. Fi kɔɔ jɔni dī nīkhidaar ha mī, dī ī gba gureke ma kɔɔ thunna', dī ī kha gureke ma kɔɔ diirnə'. ²³ Dī mōgido dī fa kɔɔ 'laa ī war kāke ma 'lerɔni khor a mī bir īa? ²⁴ Agipi a sor wureake hanle ayi: Nī taaraa kɔɔ bielle, a hana ure hanani kɔɔ yɔɔr. ²⁵ Dī wɪ suuraa: Kōtun, mee kɔɔ yɔɔr a hana. ²⁶ Mī so nare, tibil wo tibilike hanani thīe, wa bire na 'laa na dɛburaa wo, sī tibilike na hanani thīa', wa tiiræerake phubi gureke a hanani. ²⁷ Sī ado ī lālaardarasɔkɛ na kɔɔ yaale mīni ī dō war fāgadaara' wē, nī kpa wɪ ena a kuure ī yera. ²⁸ Dī ɔbɔkɛ Jeju mūni thale pi, a kuul wer yē da-n jal Jerujalem. ²⁹ Ɔbɔkɛ Jeju n wɔkɔni Betifaje na Betani khura, gōgōkɛ hanani olivi thura, le a thō cō kpākpāadara yenyɔ a so war ayi: ³⁰ Nī jala duraake

nī peni yē. A nī pɔɔr na dā, na yire kūkē boluuke tibil na juunni pa' dī wa li. Nī thuba a kpa ena. ³¹ A tibil bule ni: Mōgido dī na-n thubi ya? Nī suɔraa aye: Kōtun n yaale. ³² Dī wureke Jeju kɔɔ thɔni jaal a yī thīe dū ha mɔna a kɔɔ so warni. ³³ Dī mō wɪ-n thubini kūkē bolu, cō hīhīɔr bule wer. Mōgido dī na-n thubi kūkē boluuke? ³⁴ Dī wɪ birse: Kōtun n yaale. ³⁵ Dī wɪ pɔɔnane kūkē bolu Jejura, a gba awi kēkē a dēe kūkæna, sa cuu dī Jeju juun. ³⁶ Mō a-n jalni, tɔbɔla kɔɔ belle awi kēkē kōtīɔr a pē huera. ³⁷ Ɔbɔkɛ a theni olivi thur gōgɔna a gbū da-n dā, dau fure kpākpāada jɔɔɔle fɛu, dī wɪ ma dī wa-n khu Thāgba na cō kheu cō kpa thīeɔ furaake wɪ kɔɔ yɔni. ³⁸ Dī wa-n so: "Bɔnane n hana fāgadaarraake n unani gure na Kōtuni i. Ha u n hana Thāgbaa dɔɔr na i dubire thāgbara yū pər." ³⁹ Ikhaa jɔfu bu dudaraso tibil jɔklee thīthun kɔɔ sor Jejura: Durdaar, phaane afi kpākpāadara. ⁴⁰ Dī birse wi: Mī so nare a wure pɔɔr nɔɔrake, bokanasɔ na-n hulene. ⁴¹ Ɔbɔkɛ Jeju n kɔɔ wɔkɔni a 'laa na yī dule, a-n khure sa so: ⁴² Fere Jerujalem dakha, adora fi jire gure nī wireraake thīeɔkɛ na hana funa ha u, sī hūne nenē, gi ker fare gure waa. ⁴³ Wire na phā fare ke afi lālaardara na kpenti koru a na dii far, sī na kpala far a na sɔbi fi paar fɛu kpikpiki. ⁴⁴ Dī wa cecɛɛ fer koo na afi bɔsɔkɛ hanu afi kal kɔɔ, dī wa sī far boka biel a dēe biella ga, gidoni fa kɔɔ jī ɔkɛ Thāgba kher funa'. ⁴⁵ Dī Jeju lō Thāgba fuɔr cō kōtuna, a ma a weele wure n doloneni thīe, ⁴⁶ sa so war: Gi kherere Thāgbaa sebera ayi: "Mer Thāgbaa cō na dor ī fuɔr pa", sī dī ne wer cuu dū do yu hīhuɔl-daraa wō pa. ⁴⁷ Dī Jeju n kɔɔ hale da-n dur tɔbɔla wire fɛu Thāgba fuɔr cō kōtuna. Dī boni jidaar kōtuna na jɔfu durdara na tɔbɔla kōtīɔr n kɔɔ yaale wɪ ku. ⁴⁸ Sī wa jī mō wa cuuni sī na fuɔra', gidoni tɔbɔla fɛu n kɔɔ piere nūu ɔkɔkɔkɔkɔ.

20 Dī wɪ biel mōke Jeju n kɔɔ durni tɔbɔla Thāgba fuɔr cō kōtuna, da-n muna wɪ tutugo buɔr thumu, boni jidaar kōtuna na jɔfu durdara na kōtuna pɔɔr ² a bulee: Sō sar ka hu caakera fi hanani dī fa-n cuuna thīeekera theni, dī amē dō ureke hana funi huɛekera? Dī birse wi: ³ Ma bule ner mer dakha thī biel. ⁴ Nī sō mar: Jāa yō kpe Thāgbaa dɔɔr gi the yaa, tɔbɔlaa pa gi the? ⁵ Dī wɪ mar dī wa-n bana kha awi hasɔ ayi: Ado sī tu ayi: Thāgbaa dɔɔr gi the, a na bule ser dī anye dō kuru dī sa kɔɔ pē cō thumu haara'. ⁶ Dī ado sī tu wo ayi: Tɔbɔlaa pa gi the, tɔbɔla fɛu na duur ser na bokana, gidoni wɪ jīe jī dī Thāgbaa bobon Jā kɔɔ do. ⁷ Dī wɪ birse: Sa jī ka gi thena'. ⁸ Dī Jeju so war: Dī a thale gi, mere dakha ma so nar ka mī yɔni hue dī ma-n cuuna ga thīɔkɔka'. ⁹ Agipi Jeju gbaar thumur a mū tɔbɔla na sok-paa ayi: Kūu biel gi, a kɔɔ cuu nākuɔr a gba nākuɔr hundara a pē wa-n hūne bo, sa jal kpaar paar da-n pɔɔr. ¹⁰ Dī ɔbɔkɛ bi khū kɔɔ danu, a thucɔn cō thōdaar biel a jala nākuɔr hundarara wɪ hanaa dikhaa nākuɔr thur bi a pɔna. Sī nākuɔr hundara buruure sa wegūu dī

kona nyē biire. ¹¹ Di bir thō thōdaar kpu wo, di wi buuru a pɛraa yicuru di kona nyē biire. ¹² Di bir thō balātherdaar wo, di wi pɛraa kaar sa wegū. ¹³ Di nākuɔr kōtun so: Anye ma cuu diphā ya fe? ĩ bikuunike mi-n nanu ma thō. Agakpaana ɔr wa cu. ¹⁴ Si ɔkɔkɛ nākuɔr huudara yuni, wi mure kha awi ha ayi: Ure duɔn thī hun, ni dɔ si kuɔ si thīe n do asida. ¹⁵ Di wi gbaa a duna nākuɔr khuirə sa ku. Anye nākuɔr kōtun na cuu wi diphā? ¹⁶ A na pɔr na kuur nākuɔr huudaraale sa a gba nākuɔr a ha tu kpɔɔ. ɔkɔkɛ wi nienu gele wi sor: Ga-n ha thala koe. ¹⁷ Si Jeju na-n hun wi sa so war: Di anye gurɛɛke kherenenu Thāgbaa sebera yaal gi so: “Bokaaruke ɔ me kɔ boni debire a do go ti bokaar”? ¹⁸ Di tibil wo tibilike na jenu bokaarraake a na khaare, si tibil wo tibilike bokaaruke na jironi, ga cūbanuune pɛre pɛre. ¹⁹ Di boni jidaar kōtuna na jɔfu durdara n kɔ yaale hue wi fu Jeju dabɔɔlera, su do maar n fu wer tɔbulala. Gidonu wi kɔ jure di werra Jeju so sokpaale. ²⁰ Di wi mar di wa-n juur Jeju, a thucnaa gɔgula di wi pɛr fule du ho tu sara wi do, si wi nuɔ wi fu thumurra, wi liirnaa wi to fāga paar gobaner nyōkɔ. ²¹ Di wi buleele: Durdaar, si jure fi-n mure di fa-n dur-na tɔbula gure dɔnu sobɔr, di fa-n hun dakha tɔbula dudu’ si di fa-n dur tɔbula Thāgbaa hu na sobɔr. ²² Gi teere kha di sa lumu Sejaar lāpho yaa, ga tee kha ga? ²³ Si Jeju jure awi ful, a birse wi: Ni nena mi war bire ĩ hun. ²⁴ Amɛ ha ure fitoraake? Di amɛ khere ha gure? Di wi birsee: Sejaar gi. ²⁵ Di Jeju so war: Di ger gi ni ‘laane Sejaarra gure dɔnu Sejaaruda, a ‘laane Thāgbara gure dɔnu Thāgbaada. ²⁶ Di wa kɔ puno a na fuurake ɔ thumu biella tɔbulaa ye thīthuna’, si nuɔ ka kɔ kpaa wer mō a birse wini di wi pɔr diphā kɔbi. ²⁷ Di ukhaa Sadusɛsɔkɛ n yenu khi ure na hala’ puɔraare, a bulee thake aa: ²⁸ Durdaar, hune gure Muji kɔ khere sarnu: “Ado tibil hana ōkuun di khi sa faa kher si bisaan na hala’, ɔ ōkuun n gba he a kona bisana wi do ɔ ōkuuni mɛl.” ²⁹ Di ōkona makonyɔ we a kɔ hale, di cacadaar kɔ her kher aa hana bisana ga, sa khi. ³⁰ Di balanyɔdaar na balātherdaar gbaar khikheruulera. ³¹ Mena gi hana wer makonyɔle feu kɔ khireni, si wa hana bisaana’. ³² Agupi kherulera dakha khire. ³³ Di ado khe na ure na the khirera, umō werra na huna kherule? Gidonu wer makonyɔra feu kher a kɔ do. ³⁴ Di Jeju birse wi: Nenɛ ɔkɔkɛ bisāɔ n her khera, di khera n her kona. ³⁵ Si wure wa yuni, wer teana a na ‘le awida ɔkɔraalera na unanu a na urna dakha na the khirera, wer wa he khera ga, di khera na he kona ga. ³⁶ Di wa puno a na khi dakha bā, gidonu wa hure Thāgbaa thōthōdaar thusɔ a na do Thāgbaa bisāɔ, gidonu wi ure a the khirera. ³⁷ Di ado kee ur gi, ger dɔ gure Muji kɔ cuunu di si ju thir bu thumurra, ɔkɔkɛ a wenu Kōtun, “Aburhami Thāgba, na Ijaku Thāgba, na Jakɔbu Thāgba”. ³⁸ Si Thāgba na do kee Thāgba ga, si wure hananu yiree Thāgba a do, gidonu ado ɔrra gi, tɔbula

feu hanane yire. ³⁹ Di ukhaa jɔfu durdara birsee: Durdaar, sobɔr fi mu. ⁴⁰ Di wa ‘la na bulee thī biellake bā. ⁴¹ Di Jeju bulee wi: Mō gi fu si tɔbula na-n so aa: Davidu Bikuun Kirisiti do? ⁴² Davidu thethe kɔ sor Khikhu ni sebera ayi: “Thāgba sor ĩ Kōtuna ayi: ɔkɔ ĩ nyōɔkɔ, ⁴³ phaphapha ĩ cuu afi lālaardara wi do afi ne jəda.” ⁴⁴ Di a Davidu n wure Kōtun thale, mō a na fu si na do ɔ bikuun? ⁴⁵ Mɔna tɔbula feu n kɔ pɛreni nūu, a sor ɔ kpākpāadarara ayi: ⁴⁶ Na-n jɛ du bure jɔfu dur-darasɔraake n yaalenu inu-n tɔ kēkē gbana a na kpaar-na yatɔ, ke n naannu tɔbulasɔ na-n fuɔreni kōtū fuɔru, ke n phireni ye kuul too paar Juifisɔ Thāgba fuɔr cuɔr, na ye kuul too paar diko kho paar, ⁴⁷ ke n phuunen khikhera, su do fule wi-n bielna Thāgba di wa-n puɔr-na wa-n ye ni. Wele so kōtū na heen wer na khur na ka.

21 Di Jeju gba da-n hun a yi lēleke n pɛrni war Thāgba mūsū pɛ paar. ² Di le a yi dakha khikher ɔdaar di pɔna tama be yenyɔ a pɛr. ³ Di so: Sobɔr mi so nar, khikher ɔdaaruke pɛre war Thāgba mūsū pɛ paar di jɔ wer feu. ⁴ Gidonu war harra wure feuske kɔ pɛr war Thāgba mūsū pɛ paar, si ɔr, ɔ ɔdaar waruke na haanen a gba koo a pɛr. ⁵ Mōke ukhasɔ n kɔ munu boka ɔna na khaardaasɔkɛ wi cuunani Thāgba fuɔr ɔ kōtū du bō kaada, Jeju so ware ayi: ⁶ ɔkɔ na daan di gurɛkera ni yuni, boka biel na bir na si a na dɛɛ ō bokara yū bā, si feu na derre. ⁷ Di wi bulee: Durdaar, umō kɔ gelela na dā? Di anye dɔ juutke na nenanu ɔkɛ gelesɔra na-n danti? ⁸ Di Jeju birse wi: Na-n jɛ du bure, na-n do tibil n ful na’, gidonu tɔbula bəɾəəm na gbaar ĩ i na ina wa-n sona wi yi, inɛr duɔn mɛre; di wo, kɔ n daan. Na-n ha na kpa wara’ koe. ⁹ Di ɔkɔkɛ na nienu kuur hale na lāusɔ, na-n do maar n fu na’, gidonu dɔ gele n kɔ dā bo, si ga do ger na duɔn thi pi paar dapaara pa’. ¹⁰ Le a so war: U ca na ure a na-n khena ō ca, di ō fāgadaar di biel na ure a na-n kena ō fāgadaar di kpu. ¹¹ Di thi jē kōtuna, na kho mananesɔ, na kɔmɛ kōtnasɔ na hale paar duduɔ. Həɾə thīe na nɔ kpaa thī kōtnasɔkɛ theni yū na hale dakha. ¹² Si gure na kuleni gele ye, tɔbula na fule ner wa-n kpoo nar. Wa fule ner na jalna Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔnanɔ na khal ɔnanɔ. Wa kpa ner na jalna fāgadarara na gobanersɔ yera, gi do ĩ i dɔ kɔ. ¹³ Ger na yɔr hue a na mu wi anu sobɔ so ju thumu. ¹⁴ Ger gi na-n jena gi di na-n ha na kɔ de anye na so yaa ga. ¹⁵ Gidonu mɛr na ɔ nar gurɛke na munu, ĩ hana ni kpesɛɛke anu lālaardarasɔ feu na punoni a na mara’, aglbo a na bana ga. ¹⁶ Anu thurake, na anu ni, na anu ōkuunsɔ, na anu too, na anu kuunsɔ, wa liirna ner, di wa cuure ukhaa tibilɔ anu thīthun di wa khiir. ¹⁷ Tɔbula feu na-n laar ner gi do ĩ i dɔ kɔ. ¹⁸ Si anu yusū biellake na ‘la na buə’. ¹⁹ A ni yɔr, na ‘ler taare. ²⁰ ɔkɔkɛ na yuni ɔrasɔ di wa kpala Jerujalem dura, ni je gi do ɔ būburō ɔ n daan. ²¹ Le wure hanu Jude n fuo ca jala gōguɔna, wure hanu Jeru-

jalem di bunɔ n ure na the, wure hani kōgosora na lō di bunɔ bā. ²² Gidonu ga wisɔɔle na do wiresɔɔke Thāgba na tiirni helu, gi cuu gure khereneni fev Thāgbaa sebera gi dā. ²³ Ga wisɔɔle, ga puurore khe pemedarara na wure n mamani bibɔɔɔ. Gidonu ni kōtū na hale duraale na Thāgbaa nīkhiike na-n kēkerenenanu ga tibil caake. ²⁴ Bajuna na kuure wɔ, wa fule wer na jalna wɔ do dea ca kpalaa dura fev, di Jerujalem na dor ca kpalaa ne saar pa phaphapha ca kpalaa bɔ n dā. ²⁵ Junsɔ na hale wirera na porra na yepələbesɔra; si keke thura bɔ gaar kōtū na hale tibil caarra fev, ke na jenu mō wa donu lanyɔɔnnaake n uboni di a-n beena ga. ²⁶ Tɔbɔla na khiire maarra mō wɔ-n kɔɔnani gureeke na danani thura, gidonu gure dɔni fāgaake hani thāgbara yū ga gbugbuyore. ²⁷ Le wa yi mer tibili Bikuun ma-n una ndɔɔɔpaar, na fāga, na carbare jɔɔ. ²⁸ ɔbɔɔke gelela na tōtɔɔnni ga-n dā, ni jɔe jul sa gba ye yū na hune, gidonu anu birse bɔ n daan. ²⁹ Di Jeju so war sokpa biel ayi: Ni hune thir khonane na thurasɔɔke fev. ³⁰ ɔbɔɔke awi fasɔ n thɔɔni, ni jure neree thetherake di ubulo wille pi. ³¹ Di mē gi nere dakha, a ni yi thēsɔɔke di a dā, ni je di Thāgbaa fāga gba bɔ daan. ³² Sobɔr mi so nar, nī-daraake na khiir koo si thēsɔɔke fev na dā ga. ³³ Thāgbara yū na thu na phor na ka, si t̄ thimɔɔ na pho na ka kpuraka’. ³⁴ Na-n jɔe du bure, di kebure, na ta laare, na derike dɔni thukeeda na-n cuu ni di na juur bā, di ga wiile na danu gi ho mōke pheru n cuna’. ³⁵ Gidonu mē wireele na phā tɔbulala fevuke hani thura. ³⁶ Ger gi na-n jure a na bielna Thāgba bɔ fev, a ‘le fāga a fuona gureraakera fev na danani, di mē na jul mer tibili Bikuuni yera. ³⁷ Hɔwera Jeju n kɔɔ hale Thāgba fuɔr ɔ kōtū na da-n dur tɔbɔla, si a di t̄, di jal di ɔ olivi thir gōgɔɔnaake. ³⁸ Si jijjiirə tɔbɔla fev n puɔraare le Thāgba fuɔr ɔ kōtūna, di wa-n piε nūu.

22 Fetuke wɔ-n weni Paki, ke duɔɔnni buruuke na hanani taburaada n wɔɔɔne. ² Le boni jidaar kōtūna na jɔfu durdara n kɔɔ yaal hue mō wa cuuni si wɔ ku Jeju, gidonu maar n fuɔn wɔ tɔbulala. ³ Di Satā lō Judasuraake theni Karɔɔti, ureeke dɔni kpākpādaar biel yuɔr yenyɔra. ⁴ Di a jaal a guurna boni jidaar kōtūna na Thāgba fuɔr ɔ kōtū gardeε kumādasɔ mō a na cuuni si na liirna Jeju na ha wɔ. ⁵ Du da war na sobɔr di wɔ yi, una haare war. ⁶ Di tu a ju ma da-n yaal hue waa a liirna wɔ Jeju, si tibil jɔ na ja’. ⁷ Di buruuke na hanani taburaa feti wi dā, ke duɔɔnni wireeke wɔ-n jinəni Paki bana bire boniε. ⁸ Di Jeju thō Pɔer na Jā a so war ayi: Ni jala a gbeburε sar Paki dikor di sa kho. ⁹ Di wɔ bulee: Kana fi-n yaal di sa gbebi? ¹⁰ Di birse wi: Ni hune, ɔbɔɔke na loni dura, kuunike heenenu nyuɔn na daa na caana ner. Na-n kpaaraa cuɔrraake a na loni; ¹¹ di ni ɔ ɔdaar kuunna: Durdaar n bule fer aa, kana duu na ha di una khoro Paki dikor na unu kpākpāadara ya? ¹² Di a na ni nare līgā kōtūke wɔ thunɔni thēε. Le na gbeburu Paki dikor. ¹³ Di wɔ jaal a yi thēε fev du ha mɔna Jeju

so warni, di mē wɔ gbebi Paki dikor. ¹⁴ ɔbɔɔke bɔɔ danu, Jeju toore diko kho paar na ɔ thōthɔnaake wɔ hanani kha. ¹⁵ Di a so ware ayi: Mi kɔɔ yaale na t̄ ha fev di ma kho Paki dikorike na nere bo si bɔ gaare n dā mi. ¹⁶ Gidonu mi so nare: Ma bir na kho Paki dikorike kpu bā, phaphapha gure gelela yaalni gi so n yir casu Thāgba fāgadaari dura. ¹⁷ Di a gbaar thī yɔnane a biel Thāgba per sa so: Ni gba thī yɔnaneεke a tinenε anu ha. ¹⁸ Gidonu mi so nare: Ma bir na yɔ duvē bā, phaphapha Thāgba n gba fāga. ¹⁹ Agurɔ di gba buru. ɔbɔɔke a bielni Thāgba per pi, a kuure a ha wɔ sa so: Gure duɔn t̄ tomuke [mi ‘laani ha ni, na-n cue thake a na jena mi. ²⁰ Di mē a cuu na thī yɔnane dakha. ɔbɔɔke wɔ khoni dikor pi, a ha wer sa so: Thī yɔnaneεke duɔn ɔ biel ulfe phaake theni t̄ tɔmnaake na deereni neree sora.] ²¹ Si ni hune, ureeke na lirena muni hake diko kho paar na mere. ²² Mer tibili Bikuun n jaal mōke Thāgba perni gi hana. Si ga puure tibilləεke na lirena muni. ²³ Di wɔ ma di wa-n bule kha bielbiel awi ha ayi, ame unereε thīthun na cue ga thūke? ²⁴ Thī banaa kɔɔ ure dakha awi thīthun, di wa-n bana kha awi ha aa: Ame asi thīthun teana gurera a dɔ kōtūn ya fe? ²⁵ Di Jeju so war: Ca kpalaa fāgadara n sunε tɔbulala kpe, di wureεke hanani fāga werra n cuure di wa-n we wɔ bɔ cuudara. ²⁶ Si ga teena gi hana mē anu thīthunaa koe; si tibilike kanu do kōtūn anu thīthun, dɔ ɔr n ka a do dabuu, di ureeke duɔnni yuu, dɔ ɔr n ka a do thōdaar. ²⁷ Gidonu umō n dɔ kōtūn, ureeke n thɔɔni diko kho paar gi yaa, aglbo ureeke n tineneni gi? Ga do ureeke n thɔɔni diko kho paar gaa? Si mere, mi ka har anu thīthun a ho thōdaar. ²⁸ Nere, ner duɔn wureεke jule marni kibi t̄ bɔ gaarra. ²⁹ Ger gi di t̄ thun Thāgba fāgadaari di anu thun, mōke t̄ Thi kɔɔ thun gni t̄ thun; ³⁰ di mē na kho na-n yɔna t̄ diko kho para t̄ fāgadaari dura, ni too dakha fāga too paarsɔ na-n kulna lɔrayel ca yuɔr yenyɔ. ³¹ Di Kōtūn so aa: Simō, Simō, hune Satā n kɔɔ luure ka un-n je ni ju khaa. ³² Si mi kɔɔ bielε Thāgba a pe far di afi ha pe na-n buə, si fere ɔbɔɔke fa kerni na bir Thāgbara, cue afi omisɔ wɔ ti. ³³ Di Pɔer suuraa: Kōtūn, mi gbeburε pi di sa lō kha khara, di ma khi dakha na fere. ³⁴ Si Jeju suuraa: Pɔer, mi so fare yɔl kuu na khu nīke pa’, si balāther fa bana nayi fa ji ma’. ³⁵ Di Jeju bule wer wo ayi wɔ: ɔbɔɔke mi kɔɔ thō nuni si na kɔɔ hana pɔtuma, di lokaar gi di nefaa ga, thēε kɔɔ bɔr ner ya? Di wɔ birsee: Thī biellake na kɔɔ bɔr sa’. ³⁶ Di so war: Si nenēke ga ha mā’. Tibilike hanani pɔtuma, dɔ a gba a furɔ, mena gi na tibilike hanani lokaar. Di ureeke na hanani bajuna ga, dɔ a dolō ɔ kēkē a thena bajuna. ³⁷ Gidonu mi so nare, gureεke kɔɔ khereneni Thāgbaa sebera teenane gi dā mi, gi sor: “Wɔ kɔɔ theruure a bā puu cuudarara.” Di gureεke ba muni bɔɔ n daan. ³⁸ Di wɔ so: Kōtūn hune, bajuna yenyɔ hake; di birse wi: Gi daan. ³⁹ ɔbɔɔke Jeju kɔɔ theni, a jaal olivi thir gōgɔɔna mōke a mulna gni. ɔ kpākpāadara kpaaraare. ⁴⁰ Di

ɔkɔkɛ a kɔɔ danɪ paartɛ, a so warɛ ayɪ: Nɪ biɛlnɛ Thǎgba dɪ mɛ na lɔ filɔlɛla ga. ⁴¹ Agɪrɪ Jeju tɔ jal yɔɔ gbe dɪ mǎkha na mɔkɛ tibil n dunanɪ bokaar dɪ dǎ, a gburɔku da-n biɛl Thǎgba da-n sona: ⁴² Thurɛ, ado fu-n yaalɛ hunɔnɛ mar thɿ yɔnanɛɛkɛ, sɪ ga do mɔ mɪ-n yaalnɪ ga, sɪ mɔ fɛrɛ n pɛrnɪ haar gɪ hana. ⁴³ [Dɪ Thǎgbaa thɔthɔdaar thu biɛl ther Thǎgbaa duɔ a pɔ a haa fǎga. ⁴⁴ Sɪ mɔ Jeju hanɪ da-n 'wǎga, a yɪrrɛ a jɪ biɛl Thǎgba dɪ ga-n pɛr; dɪ ɔɔ hɔusɛɛkɛ a hɔusenɪ thɔ debi a ho tɔmɪn dɪ ga-n 'lɔ thura.] ⁴⁵ Dɪ ɔkɔkɛ Jeju biɛlnɪ Thǎgba pɪ, a urɛ a bir pɔ kpǎkpǎadaraa pa, a yɪ wɪ dɪ wa-n daar gidonɪ wɪ gbobirɛ. ⁴⁶ Dɪ bule wi: Mɔgɪdo dɪ na-n daar? Nɪ urɛ a na biɛlnɛ Thǎgba dɪ mɛ na lɔ filɔlɛla ga. ⁴⁷ Mɔ Jeju hanɪ mɪrɔ, hunɛ tibil jɔ kɔɔ daan. Dɪ urɛɛkɛ wɪ-n wentɪ Judasɩkɛ duɔɔnɪ biɛl kpǎkpǎadaraa yɔrɔ yenyɔra kulɛ wɪ yɛ, a tɔ pɔ Jejura a paluu. ⁴⁸ Dɪ Jeju bulee: Judasɩ, pallɛla fu liirna mɛr tibili Bikuun bɛɛ? ⁴⁹ Dɪ ɔkɔkɛ wurɛɛkɛ hanɪ kha na Jeju kɔɔ yɪnɪ gurɛɛkɛ n dananɪ, wɪ buleele: Kɔtɪn, sɪ cɛna bajɪna ya? ⁵⁰ Dɪ biɛl werra curɛ gbɔdaarɪ thɔdaar nyɔɔbɔ nɔu a kur. ⁵¹ Sɪ Jeju bir so: Na-n cuu thakɛ bǎ, sa thar kuuni nunǎɛle dɪ ba. ⁵² Agɪrɪ Jeju so bonɪ jida kɔtɪnasɔra, na Thǎgba fuɔr ɔɔ kɔtɩ gardɛɛ kumǎdasɔra, na kɔtɪnasɔraakɛ kɔɔ puɔnɪ wɪ fuu ayɪ: Nɪ inanɛ bajɪna na gbolasɔ nɪ fu mɪ, mɔkɛ wɪ-n funɪ yu hɔhɔɔldaar koe. ⁵³ Mɪ-n kɔɔ har kha na nɛrɛ wire feɔ Thǎgba fuɔr ɔɔ kɔtɪna, sɪ na kɔɔ tha mar nyɔa'. Sɪ nenɛ duɔn anɪ bɔ dǎ pa, na dabirǎ fǎga bɔ. ⁵⁴ ɔkɔkɛ wɪ funɪ Jeju pɪ, wɪ kpaarɛ jalna gbɔdaarɪ ɔɔ, sɪ Pɪɛr n kpar Jejura ɔɔ biɛl ɔɔ biɛl. ⁵⁵ Dɪ tibɪla kɔɔ gbɔkɔrɛ dɔɔ gbaya thɩthɩun a tooro, dɪ Pɪɛr kɔɔ toore kha na wer. ⁵⁶ Dɪ thɔdaar khɛ biɛl yɪ dɪ too a wɔrɔɔ kɔɔ, dɪ huunuu kirkirkir sa so aa: Kuunike dakha kɔɔ har kha na ɔr. ⁵⁷ Sɪ a bananɛ da-n sona ayɪ: Kher, ma jɪa'. ⁵⁸ Bɔɔ gbe tibil kpɪ yɪ a so: Fɛrɛ dakha, wa tibil ca biɛl fu do. Dɪ Pɪɛr birsee: Kuun, ma do wa tibil ca ga. ⁵⁹ A lɛr biɛl ka wo, tibil kpɪ borraɛ da-n uraa ayɪ: Sobɔr gɪ gel, kuunike kɔɔ har kha na Jeju gidonɪ Galiledaar a do. ⁶⁰ Sɪ Pɪɛr suuraa: Kuun, ma jɪ gurɛɛkɛ fu-n yaalnɪ fu soa'. Dɪ mɔna a hanɪ mɪrɔ 'lo, dapaara yɔl kuu khurɛ. ⁶¹ Dɪ Kɔtɪn kul a huunuu. Dɪ Pɪɛr jɪna thumuruɛ Kɔtɪn kɔɔ suuraanɪ ayɪ: Yɔl kuu na 'lɛ na khu nɩkɛ pa', sɪ fa bananɛ balǎther nayɪ fa jɪ ma'. ⁶² Dɪ Pɪɛr the khuirǎ da-n bi ɔɔɔɔ. ⁶³ Tibɪlaakɛ n beranɪ Jeju wɪ-n maanuuɛ dɪ wa-n buɔnaa, ⁶⁴ a thii yɛ, sɪ wa-n bulee: Jɛ ntɛɛkɛ n bɛ funɪ. ⁶⁵ Dɪ wɪ kɔɔ mure i kuɛ thumɪa jɔkɔkɔ a pɪraa. ⁶⁶ A dɪ wɪl, tibil kɔtɪnasɔ, na bonɪ jidaar kɔtɪna, na jɔfu durdarasɔ kɔɔ kpar kha jɛ, sɪ dɪ wɪ kpa Jeju a pɔna awɪ so guurdarasɔ yera. ⁶⁷ Dɪ wa-n bulee: Ado fɛr duɔn Kirisiti, ɔɔ sar. Dɪ Jeju birse wi: A mɪ so narrakɛ na pɛ gɪ haara'. ⁶⁸ Dɪ a mɪ bule ni thɩɛ na tuǎ'. ⁶⁹ Sɪ a funa nenɛkɛ dɪphǎ, mɛr tibili Bikuun na toore Thǎgbaa fǎga nyɔɔbɔra. ⁷⁰ Dɪ wer feɔ bulee: A thɩɛna ga, Thǎgbaa Bikuun ha fu bɛɛ? Dɪ Jeju birse wi: Sobɔr nɪ so, ger mɪ

do ger. ⁷¹ Dɪ wɪ so: Dɪ anyɛ hale dɪ sa bir na 'lo dɪkha 'lo, gidonɪ asɪ thethɛ nɪɛrɛ dɪ mɪna ɔɔ kɔ. **23** Dɪ wer feɔ ur a kpa Jeju a jalna Pɪlatu yera, ² a ma dɪ wa-n pɪraa sor ayɪ: Kuunike sɪ funɪ asɪ too a-n tɔ da-n pɛr launa, dɪ pɪrna tibɪla dakha wo wa-n lumɪ Sejaarɪ lǎphoa', dɪ a kɔɔ sor dakha wo ayɪ, unɛr duɔn Kirisiti fǎgadaar. ³ Dɪ Pɪlatu bulee thakɛ: Fɛr duɔn Juifi fǎgadaarɪ? Dɪ Jeju birsee: Mɔna fu sonɪ gɪ. ⁴ Dɪ Pɪlatu so bonɪ jidaar kɔtɪnana, na tibil jɔkraale ayɪ: Ma yɪ dɪ paar fuurakɛ kuunnaaka'. ⁵ Sɪ wɪ bor dɪ wa-n so aa: A-n tɔr tibɪla da-n pɛr launa, da-n dur tibɪla Jude dura feɔ, a funa Galile ka a kɔɔ funɪ a dana kɛr. ⁶ ɔkɔkɛ Pɪlatu nɛnɪ gele, a buleele ado kuunike Galiledaar a do. ⁷ ɔkɔkɛ Pɪlatu nɛnɪ dɪ Erɔkɔdu marra Jeju the, a thɔnaane Erɔkɔduuraakɛ kɔɔ hanɪ Jerujalem dawilera dakha. ⁸ Dɪ ɔkɔkɛ Erɔkɔdu kɔɔ yɪnɪ Jeju dau fuurɛ dɪ ka, gidonɪ gɪ maanɛ ka a kɔɔ yaalnɪ a yɪl, gurɛraakɛ a kɔɔ nɛnɪ dɪ wa-n mɪ kɔɔda. Dɪ Erɔkɔdu pɛrɛ haar, unɪ-n yɛ a cuuna dɪkhaa ɔɔ kpa thɩ. ⁹ Dɪ Erɔkɔdu buleele thɩɛ jɔkɔ, sɪ Jeju na kɔɔ birsee thɩ biɛllaka'. ¹⁰ Dɪ bonɪ jidaar kɔtɪna na jɔfu durdarasɔ kɔɔ hale dɪ wa-n pɪraa sor na fǎga. ¹¹ Sɪ Erɔkɔdu na ɔɔ sɔrasɩɔ n kpɔkpɔkɔnɛ. Dɪ ɔkɔkɛ wɪ kɔɔ maanuuɪ sa tuu kɛkɛ bɔɔ, Erɔkɔdu bire thɔnaa Pɪlatu pa wo. ¹² Ga wilera Erɔkɔdu na Pɪlatukɛ kɔɔ dɔnɪ kha lǎlaardara mamara kɔu kha dɪphǎ. ¹³ Dɪ Pɪlatu we bonɪ jidaar kɔtɪna, na kɔtɪnasɔ, na tibɪla a so war: ¹⁴ Nɪ kɔɔ unɛ mare kuunike ayɪ, tibɪla a-n tɔ da-n pɛr launa; sɪ nɪ hunɛ, mɪ kɔɔ buleele anɪ yera, dɪ ma yɪ puure kuunnaakera nɪ-n sonɪ gura'. ¹⁵ Erɔkɔdu dakha na kɔɔ yura a dɪ paara', gidonɪ a bire thɔnaa asɪ yera wo. Dɪ nɪ hunɛ, kuunike na cuu thɩ biɛllake dɪ teena wɪ kuua'. ¹⁶ A mɛ gɪ khasa ma ciɪlnǎ sɪ na faguɔ. ¹⁷ [Sɪ fetɪ kɔɔ feɔ Pɪlatu teenanɛ a faa khaɔdaarɩkɛ tibɪla n yaalnɪ a ha wɪ.] ¹⁸ Dɪ wer feɔ hulɛ ɔɔ biɛl ayɪ: Cuɛ kuunike a khi, sɪ fu faa Barabasɩ fu ha sɪ. ¹⁹ Sɪ wɪ kɔɔ khaane Barabasɩkɛ khaɔra, gidonɪ ɔr gukɛ ɪrenanɪ lǎu dɪ bunɔ dɪ a kɔɔ kurɛ dakha tibil. ²⁰ Dɪ mɔkɛ Pɪlatu kɔɔ pɛrnɪ haar unɪ-n faa Jeju, a bire bule tibil jɔkɛ wo. ²¹ Sɪ wɪ hulene kheu aa: Gbaanɛ kpa kuku thurura, gbaanɛ kpa kuku thurura. ²² Dɪ Pɪlatu bir bule wi wo balǎtherdaa: Anyee puu ca a cuu? Mer na yuraa thɩɛkɛ a cuunɪ dɪ teena wɪ kuua'. A mɛ gɪ khasa ma ciɪlnǎ sɪ na faguɔ. ²³ Sɪ wɪ bor a hulɛ jɔkɛ dɪ wa-n gbɛgberɛna aa: Kpaanɛ kuku thurura. Dɪ mɔna wɪ-n hulɛni gɪ hana gɪ ha. ²⁴ Dɪ Pɪlatu tha thunɔ sa tu ayɪ, gurɛra wɪ-n biɛlnɪ wɪ cuɛ. ²⁵ Dɪ a faare kuunike wɪ kɔɔ biɛlnɪ, urɛɛkɛ wɪ kɔɔ khaannɪ khaɔra launa na tibil kurra, sa gba Jeju a ha wɪ mɔ wɪ-n yaalnɪ. ²⁶ Mɔna wɪ-n jalnanɪ Jeju, wɪ caananɛ kɔu biɛlɩkɛ thenɪ kɔɔ da-n kɔ, a cuguu dɪ heen kuku thuru da-n kpana Jejura khiro. ɔr wɪ-n we Sɪmɔ, Sɪrɛn a the. ²⁷ Dɪ tibɪla jɔkɛ n kɔɔ kpaaraare, na kherasɔkɛ n biɛraanɪ dɪ wa-n khuna, ²⁸ sɪ Jeju kul hun kheraale sa so war: Jerujalem khera, na-n khu mara', sɪ na-n khɪa anɪ thethɛɔdara na anɪ

bisanaadara. ²⁹ Ni hune, koo na daan ke wa soni anayi: Gi da kũbusokra, gi da dakha kũlusbokraake na konani bi yuuə', na ilē bi nubbake bi na koo mamini yuuə'. ³⁰ Mē tubula na ma wa-n so gōgō kōtunana wi yi: Ni je the sarrake; na gōgō yrara wi yi: Ni kea sarrake. ³¹ Gidonu ado wi cuu thale thur huurə, anye na dana thur khura? ³² Di bo biellaalera, wi kpar puu cuudara yenyooke teanani wi kuure wi a kpana Jeju dakha a jalna. ³³ Di bobbake wi danu paarike wi-n weni Yu khubu, le wi kpa Jeju kuku thurura nakha puu cuudara yenyookera, biel ko nyōbōra, biel ko nyōbilana. ³⁴ Si Jeju sor: Thure, faa awi sopugo a ha wi gidonu wa ji gureeke wi-n cuuna'. Luke wi ko lūni wi tunena ko kēkēso. ³⁵ Di tibil bobbake ko hanle jule di wa-n hūni. Di kōtinaso dakha wi-n ko bobororaare di wa-n sona: Aa-n ko taa wī tibiləə a taa koobara be, ado ko Kirisitiike Thāgba phiirni. ³⁶ Di sokrasoko dakha n bobororaare, a ko ko na ta yōko di wa-n haa si wa-n so: ³⁷ Ado fer duoko Juifi fāgadaar, taa afubara be. ³⁸ Di kherereeke ko hanle kuku thurura yū sor: Ureeke duoko Juifi fāgadaar. ³⁹ Di tibil biel puu cuudararaake wi ko kpanaani kha kuku thurura n nuuruere da-n suurna ayi: Ga do Kirisiti fi doaa? Taa afubara sa taa si. ⁴⁰ Si ko 'walākha biel phaanuone ayi: Fa-n ma Thāgba gaa? Mee ga so heen ca biella fi 'le dakha. ⁴¹ Si ado ser gi, gi teere kha gidonu si 'ler gureeke teanani asi cuu pa. Si ureeke, aa cuu thī puu biellaka'. ⁴² Agiri di so Jeju: Jena mi bobbake fa gbanu fāga. ⁴³ Di Jeju birsee: Soboko mi so far, nīke fa har kha na mere hur paar Thāgbaa kal ko. ⁴⁴ Gi ko thokore ulkoko, si du koo birere tītītī a dana duoko ko. ⁴⁵ Wire ko birere, di kēkē nuke hani Thāgba fuoko ko kōtuna vaare yenyoko. ⁴⁶ Di Jeju ko hulene nuoko du khur ayi: Thure, mi gbaar ī thu di ma-n pe afi nyena. Di bobbake a soni gele pi a khire. ⁴⁷ Di mōke sokrase tamaa kōtī yūni gureeke ko danani, a-n dubire Thāgbaa i ayi: Soboko gi, tu saru kuunike do ger. ⁴⁸ Di tibil joko ko ko a tor ga thūnaale yire, di bobbake wi yūni gureeke ko danani pi, wi kerre bir di wa-n kō na ye guere. ⁴⁹ Di wire feuko jenu Jeju na kherasokke n ko kpaaraani a funa Galile, wi ko hale a jul ko di wa-n hūni gure n cueni. ⁵⁰ Hune kūu biel gi, a ko hale a do so guurdaar di wa-n wu Jojefi. Tu buoko gi a sarna dakha. ⁵¹ Aa-n ko tu ukhasokdaake wi-n sona' na gureeke wi-n cuuna'. Juifisoko duke wi-n weni Arimate a the. Di a-n piere bobbake Thāgbaa fāgadaar do na nu. ⁵² A ko ure jal Pilatu pa a biel a ha ni Jeju for. ⁵³ Agiri di gba Jeju for a gbunə a paruu kēkē bulo bō, sa duu kaaraake wi ko thelni gōgūona, kake wa ko duni tibil pa'. ⁵⁴ Si du do gbebi wire gi, a thiena gaa ger duoko hur wi tōtō wire. ⁵⁵ Di kherasokke ko theni Galile nakha Jeju ko kpaane Jojefira a yi kaa na mō wi duni Jeju. ⁵⁶ Di wi kerre bir kō a gbebi niinike n hunani dau na latikolo, sa hur hur wire mōke awi jofu hani.

24 Di wire makonyoko caca wi, kheraale ko jaal kaara duuro phiphipi na niinike n hunani dau ka, ke wi ko gbebi. ² Di wi yure bokaar du kpuro a khokhia ka nuoko. ³ Di bobbake wi loni wa ko yi Jeju Kōtuni fora'. ⁴ Di mōke awi kper nyanyaani, hune kona yenyooke toni kēkenaake n caraneni ko the ware. ⁵ Di mō maar fule wuni ka wi guere ye thura, di konaale bule wi: Mōgido di na-n yaal ureeke duoko yidaar khee thithun? ⁶ Aa ha ka', a ure a the khirera. Si ni jena mōkera a ko mi nu bobbake a ko hani Galile ayi. ⁷ Do wi liirna mer tibili Bikuun, wi ha sopugodara wi gba mi wi kpa kuku thurura; si ma ure na the khirera wire yether wirera. ⁸ Di kheraale juna Jeju thumulera a ko mi wuni, ⁹ a faa kaa sa ker bir kō a mi kpākpāadara yoko biel, na ukhaso feu gelela feu. ¹⁰ Wire ko mi ni ga thile thōthōna, Maruke theni Magidala gi, na Jan, na Maruke duoko Jaku ni, na wī kherasokke wi-n ko hanani kha. ¹¹ Si thōthōna na ko pe kheraa thumule haara', a gba gi du do war ko ji thumuri. ¹² Di Piere ure a ca jal kaara. Di bobbake a kpuni hūni, aa yi thē saagado kēkē gborōbi haar gi ubara gaaga, di a faare sa bir da-n kō na ko kpaare gueraakera ko danani. ¹³ Di hune, ga wiilera kpākpāadara yenyoko werra ko hale huera di wa-n jal di biellaake wi-n weni Emayusi. Kile yoko biel ko na Jerusalem. ¹⁴ Di wa-n mi kha gureeke feu ko cueni. ¹⁵ Bobbake wi-n khueni kha di wa-n bulena khaso, Jeju thethe ko di wi cur kha di wa-n jal. ¹⁶ Si gi hor thē ko yaare wi di wa jia'. ¹⁷ Di Jeju bule wi: Anye ni-n bule khaso di na-n jalna? Di wi jul na gbobire. ¹⁸ Di biel werraake wi-n weni Kileopasi birsee thake: Fer biel ubara duoko kpakpaluke hani Jerusalem dura, ke na jenu gureeke ko danani ga wisokraakera gaa ya? ¹⁹ Di bule wi: Anye? Di wi birsee: Gureeke ko danani Jejuuke theni Najareti, ke ko duoko Thāgbaa bobon a hana fāga thī cuurera na thumuri, Thāgbaa yera na tubula feusu yera dakha, ²⁰ na mōke boni jidaar kōtuna, na asi kōtoko ko liirnaani a piere so kunane, di wi gbaa kpa kuku thurura. ²¹ Si si ko pere haar ko na dora ureeke na birseneni Ijrayel bisana; si na gelesoklerake feu, hune, wire yether ha nī thēsokkera ko danu. ²² Soboko gi, wī kheroko asi thithun ko mi ser di nu ko kpa si. Wi ko jaal kaara duuro phiphipi, ²³ si mōke wa ko yūni ko fora', wi ko a mi si mōke Thāgbaa thōthōdaar thuso ko the warni a so war: A bire hana yire. ²⁴ Di ukhaso asi thithun ko jaal kaarara dakha, a yi thē du ha oti mōna kherasoko ko mi sūni, si ko thethe wer wa ko yia'. ²⁵ Di le Jeju so war: Pha, kūu kperē 'leedaraso, gi-n ni ner waa soboko di na per haar gure feuraake Thāgbaa bobona ko soni. ²⁶ Ga ko teena Kirisiti n gaar buoko thale si a lō ko i dubira gaa? ²⁷ Agiri di mi wi kuru Thāgbaa sebera feuko dōni gi baare, a funa Mujū sebe a jalna gbana Thāgbaa bobonaso sebe feu. ²⁸ Di bobbake wi-n woko dule kake wi-n ko jalni, Jeju cuure du ho yoko a yaal a kpāse a jal. ²⁹ Si wi-n ko yurnaane di

wa-n suuraa: Birə cɔ, gidoni wire luun pi, di du 'li tun. Di a luun wɛ cɔ kha. ³⁰ Di ɔɔɔɔɔɔ a ɔɔɔ tooni diko kho paar na wɛr, a gbaar buru a biɛl Thāgba pɛr. Agɔri di kuur a ha wɛ. ³¹ Le awɛ yi kher di wɛ ju, sɛ dapaara a yurɛ phuu awɛ yera. ³² Di wa-n mu kha awɛ ha ayɛ: Da kɔtɔ na ɔɔɔ fu sɛ ɔɔɔɔɔɔ a-n ɔɔɔ mu sɛni huera da-n nuna sɛ Thāgbaa sebe kiruɔaa? ³³ Di wɛ ur dapaara a kɛr bir Jerujalem, a yɛ yɔɔɔ biɛlɛke ɔɔɔ gbɛbanɛ kha na awɛ kpakpaarsɔɔɔɔ ³⁴ ɔɔɔ sɔ warnɛ ayɛ: Sobɔr gi, Kɔtɔn ɔɔɔ urɛ a the khirera a nuna ɔɔɔɔɔ Sɔmɔ. ³⁵ Di le yenyɔɔɔle dakha ɔɔɔ mu wɛ gurɛɛke ɔɔɔ dana wɛni huera, na mɔke wɛ juunɛ dabɔɔɔke a-n ɔɔɔ kuurni buru. ³⁶ ɔɔɔɔɔ wɛ-n muunɛ thake, Jeju luun ɔɔɔɔɔ awɛ thɔthun sa so war ayɛ: Ni hanana ha u. ³⁷ Di maar fulɛ wɛ di wa-n jɛ, a ka juna khɔdidaar wɛ yɛ. ³⁸ Sɛ Jeju so warɛ: Mɔgɔdo di haar fuu ni, di mɔgɔdo di kpɛr caar thake ur anɛ hara? ³⁹ Ni hɛnɛ ɔ nyɛ na ɔ nɛ, mɛr gi ɔɔɔɔɔ. Ni tha mar hɛnɛ, gidoni khɔdidaar na-n hana tomɛr di khubu gi mɔke ni yɛ muunɛ di ɔ ha ga. ⁴⁰ Di ɔɔɔɔɔ a ɔɔɔ muunɛ gele, a nuna wɛr ɔɔ nyɛ na ɔ nɛ. ⁴¹ Mɔ dau ɔɔɔ fulɛ wɛni wa ɔɔɔ pɛr haar piraka', di ɔɔɔ ɔɔɔ kpaa wɛr wo, di Jeju bule wɛr:

Ni hanane dukhaa thɔ khona kɛr ya? ⁴² Di wɛ haa thɔ 'wana kur biɛl. ⁴³ Di gba a kho awɛ yera. ⁴⁴ Agɔri di so war ayɛ: Ger duɔn gurɛɛkɛra mɛ-n ɔɔɔ so narnɛ, ɔɔɔɔke mɛ ɔɔɔ hanɛ kha na nɛrɛ ayɛ: Dɔ gurɛɛke feɔ ɔɔɔ kherene marnɛ Muju jɔfura, na Thāgbaa bobonaa sebera, na Khikhu ni sebera n dɔ oti. ⁴⁵ Di Jeju cuu awɛ kpɛr di jaa war, wɛ puno wɛ ju Thāgbaa sebe kiru. ⁴⁶ Di a so warɛ: Mɛ gi khere, di gi ɔɔɔ teenane mɛr Kirisiti n ɔɔɔ gaar buɔ sɛ ɔ ur ɔ the khirera wire yɛther wirera. ⁴⁷ Di ɔ i wa gba na muunɛ ha debire, na sopugo faa thumɛr tibil caarra feɔ, sɛ Jerujalem ga ɔɔɔ fu. ⁴⁸ Nɛr dɔ sobɔ so judara ga thunaakera. ⁴⁹ Sɛ ni hɛnɛ mɛrɛ, ma thɔna nare gurɛɛke ɔ Thi ɔɔɔ ulfenɛ, sɛ nɛrɛ ni ɔɔ ke di buɔ phaphapha ni 'le fāgaake na thenɛ yɔ. ⁵⁰ Agɔri Jeju jalna wɛ a dana Betanɛ khura, a 'laa nyɛ yɔ sa biɛl Thāgba a pɛ war. ⁵¹ ɔɔɔɔke a ɔɔɔ biɛlnɛ Thāgba a pɛ war a faa wɛr, sɛ di Thāgba khəsuu da-n juun Thāgbaa duɔ. ⁵² Sɛ wɛr, ɔɔɔɔke wɛ ɔɔɔ fuɔruunɛ pi, wɛ kɛrɛ bir kɔ Jerujalem na da kɔtɔ. ⁵³ Di le wɛ ɔɔɔ too Thāgba fuɔr ɔɔ kɔtɔuna wire feɔ di wa-n khuu Thāgba.

JĀ

1 Caca fu paar ure wɩ-n wenɩ Thumɩur kɔɔ mǎa hale, dɩ Thumɩurɩera kɔɔ har kha na Thǎgba, dɩ Thumɩurɩera Thǎgba a do. 2 Caca fu paar Thǎgbara a hana kha. 3 Dɩ ɔr kɔɔ cuɛ thǎe feɩ, thǎeɛke cuɛnɩ thǎ bɩel-lake na hale a cuɩ saagado ɔr gaaga. 4 ɔrra yire n the, dɩ yireelera dɔ dahure tɩbulala. 5 Dɩ dahureelera n carane dabirera sɩ dabirɛ na-n tegua'. 6 Tibil bɩel kɔɔ hale Thǎgba thɔɩ, kɔ i n duɩn Jǎ. 7 A unɛ a do sobɔ so jɩdaar da-n mu sobɔ so juurɩke dɔɩnɩ dahureɛda, gɩ do kɔɔ tɩbɩla feɩ n per haar. 8 Ga do ɔr kɔɔ dɔ dahura', sɩ a unɛ a mu sobɔ so juurɩke dɔɩnɩ dahureɛda. 9 Dahureɛle dɔ dahure bɔɔke kɔɔ unanɩ ke thura da-n hure tɩbɩla feɩ. 10 Dɩ a kɔɔ har ke thura dɩ ɔrra kɔɔ cuɛ thuɩ, sɩ tɩbɩla thura na kɔɔ jɩa'. 11 Kɔ too pa a kɔɔ ɩ, sɩ kɔ toora na kɔɔ tegua'. 12 Sɩ wure feɩuɛke tuoneeni a pɛrna kɔ i haar, a-n ha wer punone dɩ wɩ debina a do Thǎgbaa bɩsǎɔɔke a-n kɔɩ, 13 dɩ ga-n the thɩ kuunna ga, dɩ tibili yaalla ga, dɩ tibili kɩɛr tirɛ ga, sɩ do Thǎgba kɔna wɩ. 14 Dɩ urera wɩ-n wenɩ Thumɩur kɔɔ debire a do tibil a toona sɩ. Dɩ sɩ kɔɔ yure kɔ i dubɩ dɩ do i dubɩre guɛke Bikũu bɩel 'lɛ'lɛ'lɛeɛke thenɩ Thureɛ pa 'lini. Sobɔɔdaar bire a do, dɩ bɔ juɩ hii bɩnɩ. 15 Jǎ kɔɔ mure sobɔ so juɩ a pɩeraa a hulena thake ayɩ, ɔr dɔ ureekera mu kɔɔ sonɩ ayɩ, ureɛke na kpaan marnɩ, ɔr dɔ ɩ ye kuuldaar, gɩdonɩ ɔr kɔɔ haanle sɩ dɩ ɩ puɩ. 16 Dɩ kɔ hirera sere feɩ kɔɔ 'le bɔ juurɩke na dɔɩnɩ dapɩnana'. 17 Gɩdonɩ Muɩjɩ Thǎgba ha jɔfu dɩ 'laa, sɩ sobɔr na bɔ juɩ Jeju Kirisitira gɩ-n the. 18 Tibil bellake na kɔɔ yɩ Thǎgba kpuraka', sɩ Bikũu bɩel 'lɛ'lɛ'lɛeɛke hanɩ Thureɛ pa, ɔr cuɛ dɩ wɩ juɩ. 19 Nɩ ye Jǎa sobɔ so jɩ thumu, ɔɔɔke Juifisɔɔke bonɩ jidara na wure dɔɩnɩ Levɩ caake hanɩ Jerujalem thɔ wɩnɩ kɔ pa, wɩ buleneɛ aye: Ferɛ, amɛ fɩ dorake tɔr? 20 Dɩ a ture aa bana ga ayɩ: Ma do Kirisita'. 21 Dɩ wɩ buleele: Dɩ amɛ ha fɩ? Fer dɔ Elɩ Thǎgbaa bobon ya? Dɩ so: Kpei ma do Ela'. Dɩ fer ba dɔ Thǎgbaa bobonna yaa? Dɩ birse wi: Kpei. 22 Dɩ wɩ bulee: Dɩ amɛ ha fɩ? Gɩdonɩ dɔ sɩ bir sɩ so wɛkera thɔna sɩnɩ thǎe. Dɩ ado ferra gɩ, amɛ fer yɩ fɩ dor gure? 23 Dɩ so ayɩ: "Mer dɔ ure dɔɩnɩ nɔɔɔke n hulenenɩ bɛǎnnɛ ayɩ: Na-n wɛbɩre Kɔtɩnɩ hu gɩ kɔkɔ", mɔke Ejaɩ Thǎgbaa bobon sonɩ. 24 Wureekera wɩ kɔɔ thɔɩnɩ, jɔfu bu dudarasɔ wɩ do. 25 Dɩ wɩ buleele: Dɩ mɔgɩdo dɩ fa-n kɩɛ tɩbɩla nyuɩnɩ sɩ ga do Kirisiti fɩ doa', fa do Elɩ wo, dɩ Thǎgbaa bobonɩera ga? 26 Dɩ Jǎ birse wi: Mɛɛ, nyuɩnɩ mu-n kɩɛ tɩbɩla, sɩ anɩ thɩthun bɩel hale na jina', 27 ke na kpaannɩ ɩ khɩro, dɩ ma huruɩrake a na thubuu nefaa

pɛa'. 28 Thǎeɔɔke Betanɩ gɩ kɔɔ cuɩ Jurdeɛ mur iiro ka Jana n kɩɛnɩ tɩbɩla nyuɩnɩ. 29 A dɩ wɩl, Jǎ yure Jeju da-n puɩraa dɩ so ayɩ: Nɩ ye, ɔr dɔ Thǎgbaa Bana biike n helanɩ tɩbɩla feɩ thuraa sopugo. 30 ɔr dɔ urera mu kɔɔ sonɩ: Kũu bɩel hale a na kpa mar a do ɩ ye kuuldaar, gɩ-donɩ ɔr kɔɔ haanle sɩ dɩ ɩ puɩ. 31 Ma kɔɔ jɩa', sɩ mɔ a na funɩ sa a yɩr lɩrayeldarara dɔ kɔɔ dɩ ɩ ma-n kɩɛ tɩbɩla nyuɩnɩ. 32 Dɩ Jǎ mure sobɔ so jɩ thumɩurɩke ayɩ: Mɩ yure Thu Phuu dɩ the thǎgbara yũ, a gbũ a ho puusɩɛ, a luunaa. 33 Ma kɔɔ jɩa', sɩ Thǎgbaake thɔna muɩ ma-n kɩɛ tɩbɩla nyuɩnɩ, ɔr sɔ mar ayɩ, ureɛke ma yɩnɩ Thu Phuu dɩ na gbũ na luunaa, ɔr dɔ ure na-n kɩɛnɩ tɩbɩla Thu Phuurɛ. 34 Mɩ yɩ ger dɩ ma-n muɩ sobɔ so juɩ ayɩ: ɔr duɩn Thǎgbaa Bikuunna. 35 A dɩ wɩl, Jǎ hale dapa wo nakha kɔ kpǎkpǎadara yenyɩ. 36 Dɩ a hune Jeju n kanɩ sa bir so: Nɩ ye, ɔr dɔ Thǎgbaa Bana bi. 37 Dɩ kɔ kpǎkpǎadara yenyɩke nɩɛɛ gure a sonɩ dɩ wa n kpa Jeju. 38 Dɩ Jeju kuɩ a yɩ wɩ dɩ wa-n kpaaraa, dɩ bule wi ayɩ: Anye nɩ-n yaal? Dɩ wɩ birsee: Kana fɩ-n kɔ ya, Rabɩ? Rabɩ, i kɩru duɩn Durdaar. 39 Dɩ so war: Nɩ unɛ na yure; dɩ wɩ jaal a yɩ kǎke a-n kɔɩ. Dɩ wɩ toonaane dawiile gɩ-donɩ wire duɩre. 40 Ādire, Sɩmɔ Pɩɛɩ ōkuun kɔɔ duɩn bɩel wure yenyɩraake kɔɔ nɩɛnɩ Jǎa thumɩke a muɩ dɩ wa-n kpaaraa. 41 Sɩ Ādire dɔ cacadaɩke kɔɔ yɛnɩ Sɩmɔ, kɔ ōkũu bɩnɩ, a suuraa ayɩ: Sɩ kɔɔ yure Mɛsɩ. I kɩru duɩn Kirisiti. 42 Dɩ a kɔɔ kpaare a jalna Jejura, dɩ Jeju hulɩnuɛ kirkikir sa so: Fer duɩn Sɩmɔ, Jǎa bikuun ha fɩ, sɩ Sefasɩ wa-n we fɩ. I kɩru duɩn Pɩɛɩ. 43 Dɩ ga dɩ wɩlla, Jeju kɔɔ yaale a jal Galile dɩ do le a yɩ Filipi a suuraa: Na kpa mar. 44 Dɩ Filipira dɩ bɩel a the na Ādire na Pɩɛɩ, Bɛcaɩda gɩ. 45 Dɩ Filipi yure Natanayel a suuraa: Sɩ kɔɔ yure ureekera Muɩjɩ kherenɩ kɔɔda jɔfu sebera, ke dakha Thǎgbaa bobonasɔ kɔɔ muɩnɩ kɔɔda, ke dɔɩnɩ Najaretɩ Jeju, Jojefu bikuun. 46 Dɩ Natanayel bulee: Thɩ buɩ na punone na the Najaretɩ dura ya? Dɩ Filipi suuraa ayɩ: Dɩ unɛ hune. 47 Dɩ Jeju yure Natanayel da-n puɩraa, dɩ ma da-n mu kɔɔda: Nɩ ye ke lɩrayelda bɔɔke fɩle na harna'. 48 Dɩ Natanayel bulee: Kana fɩ jɩ mɩ? Dɩ Jeju birsee: ɔɔɔke Filipi na kɔɔ we funɩ pa', bɔɔke fɩ hanɩ thɩr kɩrɩ, mɩ kɔɔ mǎa yɩ far. 49 Dɩ Natanayel birsee: Durdaar, jaa ferra duɩn Thǎgbaa Bikuunna, jaa ferra duɩn lɩrayeldaraa fǎgadaar. 50 Dɩ Jeju birsee: Gɩdonɩ mu kɔɔ so fare ayɩ, mu kɔɔ mǎa yɩ far thɩr kɩrɩ, ger gɩ dɩ fɩ per haar. Fa yure thɩ kɔtɩna dɩ a jɔ gure 51 Dɩ Jeju bir suuraa: Sobɔr mɩ so far gel, na yure thǎgbara yũ dɩ ga kherna,

dı Thāgbaa thōthōdaar thusɔ na juune sɪ wa-n gbũ mer tibili Bikuunna.

2 Wire yēther wirera her kɔɔ har Galile Kana, dı Jejuu nı kɔɔ halera. ² Dı wı kɔɔ wer Jeju dakha na kɔɔ kpākpāadara dı wı pɔ herraale. ³ Mō taanike wı-n wenu dıvĕ ını dı ga-n ɔɔr, Jejun nı suuraare ayı: Wa hana dıvĕ bā. ⁴ Dı Jeju birsee: Kher, anye sɪ ha kha? ĩ bɔ na dā pa'. ⁵ Dı kɔɔ nı so thō donana: Nı cıe thĕ fevuke a na so narnı. ⁶ Sı boka bulākpona maadō gı, a kɔɔ hale dı wı thunna nyuɔn dı do Juifisɔɔ phɔphɔɔlda. Gbōgbō yenā dukha maadō n he ger fev bıelbıel. ⁷ Dı Jeju so ware: Nı he bulākponaakera nyuɔn. Dı wı kɔɔ hi ger phi na nyuɔnna. ⁸ Dı bir so war: Nı ce nenĕ dıphā a jalana hana dıko tınedaa; dı wı ce jalna haa. ⁹ Dı ɔɔɔɔ dıko tınedaa 'lenı nyuɔnıke debanı a do dıvĕ huun, aa jı ka dıvĕle thena'; sı thō donaa ke wer kɔɔ cenı nyuɔn jure ɔɔɔɔ; dı a wer kher he, ¹⁰ a suuraa: Dıvĕ buɔ tıbila fev n 'laa caca bo, sı ɔɔɔɔke tıbila n hını pı, dı wı puɔɔ dıphā gıre na jıennı ɔɔra' a na 'laa, sı fe wer dıvĕ buɔra fer thun dı ba dana nenĕke. ¹¹ Galile Kana dura dı Jejuu caca ɔɔ kpaa thō fu pa. Liir a nuna kɔɔ puno hana dı kɔɔ kpākpāadara pıe haar. ¹² A gele puɔɔ, a gbaar jal Kapernayum na kɔɔ nı, na kɔɔ ɔkūu bıɔɔɔ, nakha kɔɔ kpākpāadara, sı gbe wı kɔɔ too le dıbara. ¹³ Dı Juifisɔɔ Pakı n wɔɔɔ, dı Jeju gba jal Jerujalem. ¹⁴ Dı a yıre le Thāgba fuɔɔ ɔɔ kōtĭ bıɔɔ tıbila dı wa-n dolō nasɔ, na banaasɔ, na kulā puosɔ, na war debıdarasɔ, dı wı too dı wa-n debı war. ¹⁵ Dı a gbaar pĕe a le khasa a weele-na wı fev Thāgba fuɔɔ ɔɔ kōtĭ bıɔɔ, na banaasɔ, na nasɔra, sa gba war debaa warsɔ a jājalā a faa, a tuɔrna tabalsɔ a kpĕe, ¹⁶ sa so kulā puu dolōdarara: Nı thıre na gıre kıer. Na-n gba ĩ Thu ɔɔ na cuu gı do thĭ dolō cuɔra'. ¹⁷ Dı kɔɔ kpākpāadara jına dı gı kɔɔ kherere Thāgbaa sebera ayı: "Afı ɔɔ thu fu mer a thō kar." ¹⁸ Dı Juifisɔɔ buleele: Anyee ɔɔ kpaa thĭ ca fı-n nı sar dı fa-n cuu thıena thake? ¹⁹ Dı Jeju birse wi: Nı wıere Thāgba fuɔɔ ɔɔ kōtĭıke, sı wire yēther bılenı ma bıre na mı. ²⁰ Dı Juifisɔɔ suuraa: Yena kpalanyɔ maadō wı mı Thāgba fuɔɔ ɔɔ kōtĭıke a cuuna, dı fe wer yı, wire yēther fa bıre na mı na pı? ²¹ Sı jaa Thāgba fuɔɔ cuɔrıke Jeju mınnı kıer kɔɔ tomı a so. ²² Dı ɔɔɔɔke Jeju kɔɔ urnı a the khırerı, kɔɔ kpākpāadara jına ger dı thalera a kɔɔ so, dı wı per haar gıreıraake Thāgbaa sebe sonı na thımur-raake Jejura kɔɔ sonı. ²³ Dı ɔɔɔɔke Jeju kɔɔ hanı Jerujalem Pakı fetura, tıbil jıjı kɔɔ pere ɔɔ i haar, mō wı yınnı ɔɔ kpaa thĕsɔɔke a-n cuunı. ²⁴ Sı Jeju wer na hana war ha pera', gıdonı a jı wer fev, ²⁵ durake aa hana yaale tıbil n mıene nı mō tıbil hana', gıdcıı ɔɔr thethe jure gıre n hanı tıbilı bıɔɔ.

3 Juifi kōtĭ bıel kɔɔ hale a do.ıfı bu dıdaar dı wa-n wıı Nıkodem. ² A kɔɔ jaal Jejura dıtınɔ a suuraa ayı: Dıurdaar, sı jure dı fer duɔn dıurdaarıke thenı Thāgbaa pa a ĩ, gıdonı tıbil na puno na cuu ɔɔ kpaa thĭ ca yıre fı-n cuunı saagado Thāgba haan kha na ntaa ga. ³ Dı

Jeju birsee: Sobɔr mı so far gel, ado Thāgba na kō tıbil kō phaa ga, a na puno na lō Thāgba fāgadaaru dura ga. ⁴ Dı Nıkodem bulee: Mōɔ puno ca tıbil na tı na pı, sı na hana dı wa kōɔ? A na punone na bir na lō ɔɔ nı kōlora, dı na bir na kōɔ balanyɔ wo ya? ⁵ Dı Jeju birsee: Sobɔr mı so far gel, ado Thāgba na kō tıbil dı do daphaa dı the nyuɔnna na Thu Phuurə ga, a na puno na lō Thāgba fāgadaaru dura ga. ⁶ Ure tıbil n kɔnnı, tıbillə a-n do, sı ure Thu Phuu n kɔnnı, Thu Phıudaar a-n do. ⁷ Fa-n do nuɔ n kpaa fı gıreıraake mı so farnı: Dı Thāgba n kō fı kō phaa ga. ⁸ Ka jıe n nanı, le a-n phı dı fı nıe tutugore sı fa-n jı ka a thenı na ka a-n kana'. Thalera gı-n ha na tıbil wo tıbilıke Thu Phuu n kɔnnı. ⁹ Dı Nıkodem bir bulee: Mō thĕelera na fu sı na ha thale? ¹⁰ Dı Jeju birsee: Fer dı lıırayeldaraa dıurdaar sı fa jı thĕsɔɔkaa? ¹¹ Sobɔr mı so far gel, gıre sı jınnı ger ser n mı, dı gıre sı yınnı sı-n mııɔ sobɔ so jı thımur, sı na-n tu ası sobɔ so jı thımıa'. ¹² Ado na-n per haar ɔɔɔɔke mı mınnı thĕeke dɔnnı thuda ga, mō na per haar ɔɔɔɔke ma mınnı thĕeke dɔnnı yūdaa? ¹³ Tıbil bıellake na kɔɔ juun Thāgbaa duɔ saagado ure thenı le Thāgbaa duɔ a gbũ gaaga, ke dɔnnı mer tıbilı Bıkuun. ¹⁴ Dı mōke Muııı kɔɔ khəını sı ther dı jā yū bəənnə, dı wı khəı tıbilı Bıkuun ɔmĕ, ¹⁵ dı mĕ tıbil wo tıbilıke na pıernı haar ɔrra, a na hanane yıreeke na penı yuuə'. ¹⁶ Nauukera Thāgba kɔɔ nanı tıbila fev thıra dı ka duɔn mōke a 'laanı ɔɔ Bıkuu bıel 'lĕ'lĕ, dı mĕ tıbil wo tıbilıke na pıernı haar ɔrra, a na bu yuuraka', sı a na hanane yıreeke na penı yuuə'. ¹⁷ Gıdonı Thāgba na kɔɔ thō ɔɔ Bıkuun thıraake a heene thıla sora', sı ɔrra tıbila fev na 'lerɔ taare. ¹⁸ Ureeke na pıernı haar ɔrra, a na 'le so heena', sı ureeke na pıernı haara', a 'lıre 'ler so heene pı gıdonı aa per Thāgbaa Bıkuu bıel 'lĕ'lĕe i haara'. ¹⁹ Dı ye gıre enanı so heenena, ger duɔn dahıre ĩke a ını ke thıra sı dı tıbila na dabıre a ka jı dahıre, gıdonı awı thō pu-urore ka. ²⁰ Gıdonı tıbil wo tıbilıke n cuenı puure a-n laare dahıre, aa-n 'la dı the dahıreıra ga, ga hor wa yıre ɔɔ thōɔke a-n cuunı. ²¹ Sı ureeke n cuenı gıre dɔnnı sobɔ, ɔr n the dahıreıra, dı mĕ ɔɔ thōɔke a-n cuunı n yıı, gıdonı gıreıra a-n cuunı Thāgbara gı ha. ²² A gele pı Jeju na kɔɔ kpākpāadara gbaar jal Jude dura, dı le a kɔɔ toona kpākpāadara da-n kpĕe tıbila nyuɔnna. ²³ Jā dakha n kpĕere tıbila nyuɔnna Enōke wɔɔɔnanı Salım dı, gıdonı le nyuɔn jıɔ, dı tıbila n ɔɔr le da-n kpĕe wı nyuɔnna, ²⁴ gıdonı ɔɔɔɔke wa kɔɔ fu Jā a to khaura pa'. ²⁵ Sı Jāa kpākpāadarasɔ nakha Juifi bıel kɔɔ urnane thĭ banaa phɔphɔɔ thımurra. ²⁶ Dı wı gbaar jal Jāa pa a suuraa: Dıurdaar, ureeke kɔɔ hanı kha na fere Jurdĕ iiro, ke fı kɔɔ mııɔnı sobɔ so jı thımur, a hale gıre da-n kpĕe tıbila nyuɔnna dı tıbila fev ɔɔ pa wı-n jal. ²⁷ Dı Jā birse wi: Tıbil na puno na 'le thĕ saagado Thāgbaa pa gı thaa ga. ²⁸ Mee nereĕ thethe duɔn wıre kɔɔ nıeneni gıre mı kɔɔ sonı ayı: Mere, ga do Kırısıtı ha ma', sı thōthɔn ha mı ĩ kulĕe yıe a ına. ²⁹ Dı ure n hunanı kher, ɔr n dı kher he.

Si ure dɔni kher hee kuun n tɔɔni da-n pe ɔɔ thumu nūu, dau n fuure mɔ̃ a na-n nienu kher hee wirə. Mě gi dauuke dɔni ĩ thethɛda, gi daan waa vūu. ³⁰ Dɔ ɔɔ n kɔ̃tĩ a na-n per si ĩ tɔ ma-n wur. ³¹ Ureke theni yū, ɔɔ kəne a jɔ feυ; si ure wi kɔni thura, thu tibil a do, di mɔna a doni thu tibil mɛ a-n mu thuda. Ure theni yū, ɔɔ kəne a jɔ feυ, ³² di ɔɔ n mi sobɔ so juur gureraake a yini na a nienu, si tibil biellake na-n tu ɔɔ sobɔ so ju thumla'. ³³ Si ureke tuonni ɔɔ sobɔ so ju thumu, a ni-nane casɔ di sobɔdaar Thāgba do. ³⁴ Gidonu ure Thāgba thɔni, thumiaka dɔni Thāgbaada a-n mu, gidonu ga do Thāgba miere ɔɔ Thurə a haa ga. ³⁵ Thāgba Thure nar ɔɔ Bikuun a gba thĩ feυ a duu nyɔ̃kɔ̃kɔ̃. ³⁶ Ureke n pienu Bikuun haar a hanane yire khorr, si ure n nuenu nūu Bikuunna a na 'le yirə', si Thāgbaa nĩkhi heenu-une.

4 Jɔfu bu dudara niere di Jeju n cuure tibula di wa-n do kpākpāadara di kpeɛ wi nyuɔɔni, di wa-n.j Jāa too, ² si dorake ga do Jejuu thethe n kpea tibula nyuɔɔni, si ɔɔ kpākpāadara wɛ. ³ Di ɔɔkɔ̃kɔ̃kɔ̃ Jeju Kɔ̃tɔn nienu gelela, a faare Jude di sa ur a ker bir Galile. ⁴ Si dɔ Jeju n the Samari dura si a jal. ⁵ Di a ɔɔ daan Samari di bielikɛ wi-n weni Sisaarɔke wɔɔɔnani liereke Jakɔbi ɔɔ hani ɔɔ bikuun Jojefi. ⁶ Di liirɔ̃ Jakɔbi bi ɔɔ ha. Si mɔ̃ Jeju ɔɔ ɔɔni ɔɔ kpaar pa, a toore bi nuɔɔ; si do ulkɔ̃ khura gi ɔɔ do. ⁷ Di Samari khe biel ɔɔ da-n ɛ nyuɔɔni. Di Jeju suuraa: Ha mi nyuɔɔni ĩ ɔɔ. ⁸ Si ɔɔ kpākpāadara wer ɔɔ jaal dura diko thu. ⁹ Di Samari kherule suuraa ayi: Mɔ̃ gi fu si ferke dɔni Juifi biel mer Samaridaarra nyuɔɔni fi ɔɔ? Gidonu Juifisɔ̃ na Samaridara na-n bɔ kha ga. ¹⁰ Di Jeju birsee: Ado fi ɔɔ jurera Thāgbaa khaarda na ureke n bielne farni gure fi ha ni nyuɔɔni uti-n ɔɔ, ga dor fer na ɔɔ kara na biela a ha fi nyuɔɔni n 'laaneni yire. ¹¹ Di kherule suuraa: Kɔ̃tɔn, fa hana thĩ a na cena ga, si di bire hulono. Ka fa yi nyuɔɔni n 'laaneni yire? ¹² Fer kɔ̃tɔna a jɔ asi mama thi kɔ̃tĩ Jakɔbiuke ɔɔ hana sɔni bireekera, ke ɔɔ thethera ɔɔ nyuɔɔni na ɔɔ bikona na ɔɔ nūɔ̃ ya? ¹³ Di Jeju birsee: Tibil wo tibilike n nyuɔɔni, yɔlkhaa na fuure wo. ¹⁴ Si ureke na nyuɔɔni ma haani, yɔlkhaa na fuu kpi bā; si nyuɔɔni ma haani ga debire na do ɔɔ bɔni ɔɔ bu kaarɔke na-n buonni gi haa yire khorr. ¹⁵ Di kher suuraa: Kɔ̃tɔn, di ha mi ɔɔ caakera di yɔlkhaa na fu mi bā, di ma ĩ kɛr ĩ ɛ nyuɔɔni bā. ¹⁶ Di Jeju suuraa: Jala wɛ afi ko sa birə una kɛr. ¹⁷ Di kher suuraa: Ma hana kuuna'; di Jeju birsee: Sobɔr fi so fa hana kuuna'; ¹⁸ gidonu kona yemɔ̃ fi ɔɔ he, si ureke fi hanani nenɛke, ga do afi ko ga, di sobɔr ha gure fi sɔni. ¹⁹ Di kher suuraa: Kɔ̃tɔn, mi yiere di Thāgbaa bobon ha fi. ²⁰ Asi mama thi kɔ̃tĩ ɔɔ ɔɔ fuɔre Thāgha gɔ̃gɔɔnaake yū, si di ne wer n yi: Paarɔke teanani Thāgba fuɔre duɔni Jerujalem. ²¹ Di Jeju suuraa: Kher pe mi haar, gidonu ɔɔ n daan, ke na fuɔrni Thure gɔ̃gɔɔnaake di Jerujalemna gurake woa'. ²² Nere, ni-n fuɔre

gureke na juna', si sere, si-n fuɔre gureke si jini, gidonu Juifii caarra Taadaar the. ²³ Si ɔɔ n daan, di gi 'lire daan pi, ke fɔfuɔrda ɔɔna na fuɔrni Thure, gi do Thu Phuura gi-n the mɔ̃ a hani thūbɔr, gidonu wa fɔfuɔrda casɔke Thure n yaal. ²⁴ Thu Phuu Thāgba do, di dɔ ɔɔ fuɔrɔke wa-n fuɔrɔni gi do Thu Phuura gi-n the mɔ̃ke a hani thūbɔr. ²⁵ Di kher suuraa: Mi jure di Mesɔ na ure, ureke wi-n weni Kirisiti. ɔɔkɔ̃kɔ̃kɔ̃ a na uti a na mi ser thĩ feυ. ²⁶ Di Jeju suuraa: Merkera n mi ana funi, merra gi. ²⁷ Di ɔɔkɔ̃kɔ̃kɔ̃ ɔɔ kpākpāadara bir ɔɔ dā, di nuɔ ɔɔ kpaaw wi mɔna a-n munani kha kher. Si tibil biel na-n bulelake, anye a-n bule kherule, agbo anye a-n muanaa yaa ga. ²⁸ Di le kher faa ɔɔ ɔɔ ɛ da sa ker bir dura, a so tibulala: ²⁹ Ni una hɔne kūu bielikɛ ɔɔ marni thĩ feυuke mi ɔɔ cuuni, gi ba do ɔɔ duɔni Kirisitira yaa? ³⁰ Di wi ther duraale di wa n ɔɔ Jejura. ³¹ Bɔ biellaalera kpākpāadara n phuor Jeju thake ayi: Durdaar, kho dikor mɛ. ³² Di so war: Mi hanane dikorɔke na juna'. ³³ Di kpākpāadara na-n bule kha bielikɛ: Tibil ba unana dikor a haa yaa? ³⁴ Di Jeju so war: ĩ diko duɔni ma-n eue ureke thɔna muu tuur a na cuena dakha ɔɔ thɔ̃ gi pi. ³⁵ Nere, na-n so di ni yi: Pora yenā se wo si ju kha bɔ ɔɔ dā gaa? Ni hɔne, mi so nare: Ni gba ye yū a hɔne jɔkɔke binani pi a dā kha bɔ. ³⁶ Durake ureke n kani 'lire 'ler ɔɔ lɔmi pi, di khana tibula ju khaa wa-n 'le yire khorr, di mɛ ureke n direni na ureke n kani na gbebi kha wa-n kākā. ³⁷ Di gi har mɔna wi-n sɔni ger di wi yi aa: U n diire di u n kha. ³⁸ Mi thɔ̃ ner ni kha gureke na ɔɔkɔ̃kɔ̃kɔ̃na', ukhasɔ ɔɔ ɔɔ di ni lɔ awi thɔna. ³⁹ Di Samaridara jɔkɔ̃kɔ̃kɔ̃ duraale ɔɔ pere Jeju haar di the kheri sobɔ so ju thumuraake a ɔɔ muu ayi, a so nare thĩ feυuke uti ɔɔ cuuni. ⁴⁰ Di ɔɔkɔ̃kɔ̃kɔ̃ Samaridara ɔɔni a yi, wi bielikɛ a ɔɔni ni kha, di Jeju toona wer wire yenyɔ. ⁴¹ Di Samarida jɔkɔ̃kɔ̃kɔ̃ bir ju per haar wo di do Jejuu thumu dɔ ɔɔ, ⁴² si di wa-n so kherraale: Ga do gureke fi mu sɔni ger cuɛ si di si per haar bā, si gidonu si niere asɔbara a ju di ɔɔ duɔni tibula feυ thuraa Taadaar sobɔr. ⁴³ A wire yenyɔke ka pi, Jeju ther le da-n jal Galile. ⁴⁴ Gidonu Jejuu thethe ɔɔ sor ayi: Thāgbaa bobon biel na-n 'le cure ɔɔ thethe duɔna'. ⁴⁵ Di ɔɔkɔ̃kɔ̃kɔ̃ Jeju dan Galile, Galiledara teguure gidonu wi ɔɔ yire thĩ feυuke a ɔɔ cuuni Jerujalem feti ɔɔ. Gidonu wer dakha ɔɔ jaal feturaale. ⁴⁶ Di Jeju ker bir Galile Kana, kākā a ɔɔ debini nyuɔɔni di do divɛ. Di fāgadaari thɔ̃daar kɔ̃tĩ biel gi, a hale Kapernayum di ga-n kho ɔɔ bikuun. ⁴⁷ Di ɔɔkɔ̃kɔ̃kɔ̃ a nienu di Jeju ther Jude a bir ĩ Galile, a jaalaale a bielikɛ a ɔɔ a kpeene uti bikuunike gi-n khoni, di si gbe si a bɔr. ⁴⁸ Di Jeju suuraa ayi: Ado na-n yi nɔ kpaaw thĩɛɔ na ma ku thĩɛɔna', na-n per haar kpuraka'. ⁴⁹ Di fāgadaari thɔ̃daar kɔ̃tĩle suuraa: Kɔ̃tɔn, una bo si ĩ bisā na bɔr na pa'. ⁵⁰ Di Jeju suuraa: Kɔna, afi bikuun na khə'. Di kuunile pere thumurle Jeju suuraani haar, a gba jal da-n kɔ̃. ⁵¹ Di mɔ̃ a 'lini gba hue pi da-n kɔ̃, ɔɔ thɔ̃dara caanuune huera a suuraa: Afi

bisā kpeere. ⁵² Dɪ bule wi: Umō ɔkɔra gɪ kɔkɔ baaraant? Dɪ wɪ suuraa: De gɪ wire n ganɪ gbe, ger tomɪ kporre uraa. ⁵³ Dɪ le thure jɪ dɪ ɔkɔkɔkera Jeju kɔkɔ suuraant ayɪ, kɔ bikuun kpeere wa ɔkɔkɔlɛra gɪ, dɪ ɔr na kɔ ɔkɔdara feɔ per haar. ⁵⁴ Ger duɔn balanyɔ kɔ kpa a th̄ɛɛke Jeju suunɪ wo, ɔkɔkɔke a thenɪ Jude a ker bir Galile.

5 A gele pi Juifisɔ kɔkɔ hanane fetɪ Jerujalem, dɪ Jeju jal. ² Dɪuraale yɔ hulē paar hale a wɔkɔna Bana looke wɪ-n wentɪ na ebirə thumɪr Betesɪda, dɪ paar yemɔkɔke hɔnɪ j̄berē kɔkɔ harɔɛ. ³ Dɪ paarɪke hɔnɪ j̄berēɛle khodara jɔkɔ n kɔkɔ phɪne le, yarasɔ, nɛ kɛ-darasɔ, gbāgbarasɔ, [kɛ n ɔkɔnɪ le dɪ wa-n piɛr yɔ tutugore, ⁴ gidonɪ Kōtɪnɪ th̄ɔth̄ɔdaar thu n gbune dikhāa kɔkɔ yɔ hulē paarɪle da-n tutugo nyuɔn. Dɪ khodaarɪke n kɔkɔ gbunoni caca ɔkɔkɔke nyuɔn n tutugoni, ado kɔ kho ha mɔnake sɪ gɪ-n kpeere.] ⁵ Dɪ k̄uɪ biɛl kɔkɔ hale dɪ khoo fuɔ dɪ suuna yena kpelē yuɔr makōther. ⁶ Dɪ ɔkɔkɔke Jeju yɪnɪ dɪ ph̄ɪ, a jɪrɛ dɪ khoo kɔkɔ fuure a maan kekeke, sɪ a buleele ayɪ: Fɪ-n yaale fɪ kpeɛ khoora ya? ⁷ Dɪ khodaarra birsee: Kōtɪn, ma hana tibilike na gbaan mɪnɪ na thɪn ka nyuɔn n tutugonə', gidonɪ ɔkɔkɔke ma-n jalnɪ tu kpu n kɔkɔ kɔsɪl mer yɪɛ dɪ gbū. ⁸ Dɪ Jeju suuraa: lrɛ gba afɪ j̄ɔ a kɔna. ⁹ Dɪ dapaara kuunile kpeɛ a ur gba kɔ j̄ɔ a jal da-n kō. Sɪ hur wire wireele kɔkɔ do. ¹⁰ Dɪ Juifisɔ kɔkɔ bulele kuunile kpeɛnɛnɪ: Fɪ jɪrɛ dɪ do hur wire gɪ, dɪ fa hana huɛ na heen afɪ j̄ɔa'. ¹¹ Dɪ birse wi: Uɛɛke kpeɛnɛ mɪnɪ ɔr sɔ mar ayɪ, ɪ gba ɪ j̄ɔ a kɔna. ¹² Dɪ wɪ bulee: Amɛ wer dɔ kuunilera sɔ farnɪ fɪ gba afɪ jɔna a jala? ¹³ Sɪ kuunile khoo kpeɛnɪ na kɔkɔ jɪ nte kpeɛnɛna', gidonɪ Jeju luun tibil jɔraale kɔkɔ hanɪ paarɪle. ¹⁴ Dɪ a gele pi, Jeju yɪ Thāgba fuɔr ɔ kōtɪnɪ a suuraa: Fɪ jɪrɛ fɪ kpeere gɪrɛ. Fa-n bir suu sopugo dɪ dikhaa puuke jɔnɪ gɪrɛ n bir gɪ dā fɪ bā. ¹⁵ Dɪ kuunile jaal a so Juifisɔra: Jeju guke kɔkɔ kpeɛnɛ mɪnɪ. ¹⁶ Ger hu-na waa dɪ Juifisɔ ma dɪ wa-n kpoo Jejura, gidonɪ hur wire a kɔkɔ suu th̄ɛsɔkɔle. ¹⁷ Sɪ Jeju so ware: ɪ Thɪ n dor thɔma a dana nenēke, dɪ merɛ dakha na-n do oti. ¹⁸ Sɪ mō a sonɪ thale waa, ger Juifisɔ bir dɪ wa-n jɪ yaal wɪ kuu, gidonɪ ga do hur wireele a suunɪ thɔma dɔ kuru dɪbara ga, sɪ gidonɪ a sor ayɪ, Thāgba dɔ unɪ Thɪ bunɔ aa, unɪ ha pa na Thāgba biella gɪ. ¹⁹ Sɪ Jeju birse wer: Sobɔr mɪ so nar gel, ga do mer Bikuun hana punone dɪ ma-n suuna th̄ɪ biellake ɪbara ga. Gɪrɛ mɪ-n yɪnɪ Thure dɪ suuna, ger mɪ-n suu dɪbara. Gidonɪ gɪrɛ feuuke Thure n suunɪ, ger mer Bikuun n suu oti. ²⁰ Gidonɪ Thure n nar mer Bikuun dɪ nɪ mar gɪrɛ feuuke ɔr thethe n suunɪ. Sɪ a na nɪ mare th̄ɔ kōtɪna dɪ ma suu dɪ ga jɔ gɪrɛ wo, dɪ mē nuɔ na kpa a nɪ dɪphā waa. ²¹ Gidonɪ mō Thure n urnɪ khe khirera dɪ ha wɪ yire, mē mer Bikuun na 'laa yire na ha ureeke mɪ-n perni haar ɪ ha. ²² Thure na do tɪblaa Kuldaara', sɪ mer Bikuun a ha punone feɔ ɪ dɔ tɪblaa Kuldaar, ²³ dɪ mē tɪblaa feɔ na cu mer Bikuun, mōke wɪ-n suunɪ Thure. Uɛɛke na-n suɔnɪ mer Bikuuna', aa-n cu dakha Thureeke thɔna muna'. ²⁴ Sobɔr

mɪ so nar gel, ureeke n perni ɪ thumɪ nūu dɪ perna haar ureeraake thɔna mɪnɪ, a hanane yire khorr. A na 'le so heena', sɪ a ther khirrə a lō yirera. ²⁵ Sobɔr mɪ so nar gel, kɔkɔ n daan dɪ gɪ 'lire daannake pi, ke khe na nɪnɪ mer Thāgbaa Bikuunɪ nɔ, dɪ wureeke na nɛnɛnɪ na bire na hana yire. ²⁶ Gidonɪ mōke Thure thethe donɪ Yi h̄ɪ-daar, mē dakha a ha mer Bikuun punone dɪ ɪ do Yi h̄ɪ-daar. ²⁷ A har mer Bikuun huɛ dɪ ma do tɪblaa Kuldaar dakha, gidonɪ tibili Bikuun mɪ do. ²⁸ Na-n do nuɔ n kpa a nɪ gelela ga, gidonɪ kɔkɔ n daan dɪ khe feuuke hanɪ kau na nure ɪ nɔ a na ur na the. ²⁹ Wureeke kɔkɔ cuɛnɪ kɔkɔ na ure na the khirera na 'le yire khorr, sɪ wureeke kɔkɔ cuɛnɪ puure na ure na the khirera a na 'le so heene. ³⁰ Merɛ thethe na hana punone a na suuna th̄ɪ biellake ɪbara ga. Mō mɪ nɛnɪ Thure kɔra, mē mɪ-n kulna tɪblaa, dɪ ɪ kul sarre gidonɪ ga do ɪ thethe tuur mɪ-n cua', sɪ ureeke thɔna mɪnɪ tuur mɪ-n suu. ³¹ Ado mer mɪa sobɔ so jurɪke dɪ ma-n pe ɪbarara, ɪ sobɔ so jɪ na do sobɔra'. ³² Sɪ ukha hale ke mɪanɪ sobɔ so jur a pe merera, dɪ mɪ jɪrɛ dɪ kɔkɔ sobɔ so jɪ thumɪke a mɪnɪ a pe merera dor sobɔr. ³³ Nerɛ, nɪ kɔkɔ thɔnɪ tɪblaa Jāa pa dɪ mɪ sobɔ so jur da-n pe sobɔrra. ³⁴ Sɪ merɛ, ga do tibili sobɔ so jɪ thumɪ mɪ-n yaala', sɪ mɪ sor gelela nɪ 'le taare. ³⁵ Jā kɔkɔ hure lāphāake n hurenɪnɪ, dɪ nɪ kɔkɔ ture dɪ na-n kāka kɔkɔ gbe kɔ hurerɛ. ³⁶ Sɪ merɛ mɪ hanane sobɔ so jurɪke kōtɪnanɪ a jɔ Jāada, gidonɪ thɔmaake Thure ha mɪnɪ ɪ cuɛ dɪ ma-n suu, ger n nena sobɔ so jur merera dɪ Thure thɔna mɪ. ³⁷ Dɪ Thureeke kɔkɔ thɔna mɪnɪ, kɔkɔ thethe n mɪa sobɔ so jur merera. Na kɔkɔ nɪ kɔkɔ kɔ kpuuraka', dɪ na kɔkɔ yɪ dakha kɔ yebi kpuu'. ³⁸ Dɪ kɔkɔ na too nerera ga, gidonɪ na-n pe ureeke a thɔnɪ haara'. ³⁹ Nɪ-n huɛ Thāgbaa sebe dɪ na-n kpākpaanɔ, gidonɪ nɪ-n kpɪrɛ le na 'le yire khorr, dɪ ger thethera n mɪa sobɔ so jɪ thumɪr merera. ⁴⁰ Surake na-n yaal nɪ ɪ mar nɪ jɪ 'le yirə'. ⁴¹ Ga do tɪblala mɪ-n yaal ɪ i duba'. ⁴² Sɪ mɪ jɪ ner: Na-n na Thāgba na haara'. ⁴³ ɪ Thɪ i mɪ unɪ na-n tee ma', sɪ a tu kpu ka gba kɔkɔ thethe dɪbara i a unɪ, ɔr nɪ-n ka tee. ⁴⁴ Mō na puno na per haar nerɛke n yaalenɪ i dubureeke n thenɪ nerɛ feɔ biɛlbiɛl pa, sɪ dɪ nɪ ka bo na-n yaal i dubureeke thenɪ Thāgbaa pa dɪbara ga. ⁴⁵ Na-n kpɪrɛ dɪ mer na pe nar sor Thure yera ga. Sɪ Mujiu thetheekera nɪ hananɔnɪ nū perɛ, ɔr na pe nar sor. ⁴⁶ Ado nɪ kɔkɔ per Muji haar gel, na kɔkɔ pe mer haar dakha gidonɪ ɪda a kɔkɔ khere. ⁴⁷ Sɪ ado na-n per haar gɪrɛ a kherena', mō na fu sɪ na per ɪ thumɪ haar?

6 A gele pi Jeju jaal Galile mur nɔ iiro, ke wɪ-n wentɪ dakha Tiberiadi mur kɔkɔ. ² Dɪ tɪblaa kɔkɔ kpaaraare, gidonɪ wɪ yire nɔ kpa a th̄ɛsɔkɔke a-n suunɪ khodarara. ³ Dɪ Jeju juun gōgɔkɔna a too le nakha kɔkɔ kpākpaadara. ⁴ Sɪ Pakuke donɪ Juifisɔ fetɪ kɔkɔ wɔkɔnɛ. ⁵ Dɪ Jeju na-n hun a yɪ tibil jɔ dɪ wa-n puɔraa, dɪ bule Filipi: Ka sa yɪ dikɔ na the na ha tɪblaa feuuke? ⁶ Sɪ a buleele thale a hun a jɪ mō Filipi na tuni, gidonɪ ɔr Jejuu thethe jɪrɛ gureeke a na suunɪ. ⁷ Dɪ Filipi birsee: Ado sɪ gbarake

wire taanyo thō lumunee war a thena buru futfu sa tūne wɪ, sɪrake ga taa wɪ buca'.⁸ Dɪ ɔɔ kpākpāadaar biɛlike wɪ-n weni Ādireeke dɔni Sɪmō Pɪerɪ ōkuun suuraa:
⁹ Kūubir hake na buru yemɔuke dɔni bɔdaardaa na thuma yenyɔ, sɪ anye gurɛ na ɔuɔ tibil jɔ thake tētētē?
¹⁰ Dɪ Jeju so: Nɪ ɔue tɪblaalera wɪ too; sɪ huɔn kɔɔ jɔre dapaale. Dɪ mē wɪ too, sɪ wɪ kɔɔ daan kona gbɪlanɪ yemɔ. ¹¹ Dɪ Jeju gba buruulera. ɔbɔkɛ a kɔɔ fuɔrni Thāgba pɛr pɪ, a tɪnɛnɛ welela tɔkɔnɪ, dɪ mē a tɪnɛ wɪ dakha thuma mō wɪ-n yaalnɪ. ¹² Dɪ ɔbɔkɛ wɪ khonɪ feɔ a hi phi, Jeju sor ɔɔ kpākpāadarara: Nɪ ule dakuruuke nɪ tɪnɛnɪ sa sɪ na-n faa gɪ kɔɛa'. ¹³ Dɪ wɪ uule a hi kpona yuɔr yenyɔ bɔdaar buru yemɔulera wɪ tɪnɛ wɪnɪ, dɪ wɪ kho a hi sɪ dɪ sɪ. ¹⁴ Tɪblaaɛ yɛnɪ nɔ kpa a thēɛke Jeju ɔuɔnɪ, wɪ sor: Sobɔr gɪ, ɔr dɔ Thāgbaa bobonɪlɛra, kɛ ɪnanɪ thura. ¹⁵ Dɪ Jeju jɔre dɪ do wa ɔɔr na tii na fā-ga, wɪ pɛr a do fāgadaar; ger gɪ dɪ bir faa wɪ wo sa ɪr dɪbara a jal gōgɔɔna. ¹⁶ ɔbɔkɛ dɪ birɔni, Jejuu kpākpāadara gbunɛ mɪr nuɔra, ¹⁷ a lō gboroona a phɛl wa-n jal Kapernayum khura. Sɪ dɪ do dɪ 'lire tɪn sɪ Jeju na caan wɪ pa'. ¹⁸ Dɪ jɛ kɔɔ ɪrɛ na fāga dɪ nyuɔn na-n ubiri. ¹⁹ Sɪ wɪ kɔɔ phɛllɛ a dana kilɛ yemɔ agɪbo maadōɔ, sɪ na jɪ a yɪ Jeju dɪ ɪr nyuɔnna yū da-n ɔɔ a wɔrɔ gborōo, dɪ maar fulɛ wɪ. ²⁰ Sɪ Jeju so war: Mɛr gɪ, na-n do maar n fu na'. ²¹ Dɪ wɪ kɔɔ yaalela a lona gboroona, sɪ dɪ do dapaara gborōo thurɛ ka wɪ-n jal-nɪ. ²² A dɪ wɪ tɪblaaɛ kɔɔ sɛnɪ gɪ iiro kɔɔ yɛrɛ dɪ gborō biɛl sɛ lɛ dɪbara, dɪ Jeju na kɔɔ lō gboroonaale na ɔɔ kpākpāadara ga, sɪ kpākpāadara dɪbara kɔɔ jala. ²³ Sɪ yē gborōɔkɛ kɔɔ thɛr Tɪbertadɪ a ɔɔ jul khunɛ, ka Kōtɪn kɔɔ fuɔrni Tbagba a pɛ burura sɪ dɪ wɪ kho. ²⁴ ɔbɔkɛ tibil jɔkɛ yɛnɪ dɪ do Jeju na hale dɪ ɔɔ kpākpāadara wa', wɪ kɔɔ luun gborōosɔraale dɪ wa-n jal Kapernayum Jejuu yaal pa. ²⁵ Dɪ ɔbɔkɛ tibil jɔkɛ kɔɔ danɪ gɪ mɪr nɔ iiro a yɪ Jeju, wɪ buleele: Dɪrdaar ya, umō kɔɔ fɪ dā kɛr? ²⁶ Dɪ Jeju birse wi: Sobɔr mɪ so nar gel, dɪkɔkɛ nɪ khonɪ a hi ger nɪ-n yaal mar gurɛ wer, ga do nɔ kpa a thēɛkɛ nɪ-n yɪnɪ gerra ga. ²⁷ Na-n do thɔma dɪkorraake n kɔɛana', sɪ na-n dɔ thɔma dɪkorraake na punonɛnɪ a na 'laa yire khorr, dɪ mɛr tibilɪ Bikuun na hana nɪ dɪko caalera, gidonɪ Thāgba Thurɛ ha mɛr ɔɔ puno. ²⁸ Dɪ mē wɪ bulee: Dɪ anye sa ɔuɔ gurɛ kper gɪ do ger dɔ thɔmaake Thāgba n yaalnɪ? ²⁹ Dɪ Jeju so war: Thɔmaake Thāgba n yaal narnɪ dɔnɪ nɪ pɪr urɛkɛ a thɔnɪ haar. ³⁰ Dɪ wɪ bulee: Anyee nɔ kpa a thē ca fɪ ɔuɔ dɪ sɪ yɛ a na pɛ fɪ haar? Anye dɔ thɔmaake fɪ-n ɔuɔnɪ? ³¹ Asɪ mama thɪ kōtɪsɔ kɔɔ khorr maan bəənnə, mōkɛ gɪ kherɛnɪ Thāgbaa sebera ayɪ: "A kɔɔ ha wer buruuke thenɪ yū dɪ wɪ kho." ³² Dɪ Jeju so war: Sobɔr mɪ so nar gel, ga do Muju kɔɔ hana nɪ buruuke kɔɔ thenɪ Thāgbaa dɔɔa', sɪ ɪ Thɪ n hana nɪ buru bɔkɛ thenɪ Thāgbaa dɔɔ. ³³ Gɪdonɪ buruuke Thāgba 'laanɪ dɔ urɛ thenɪ Thāgbaa dɔɔ, a gbū da-n 'laa yire tɪblala feɔ thura. ³⁴ Dɪ wɪ suuraa: Kōtɪn, dɪ na hana sɪ ga buru caale wire

wire.³⁵ Dɪ Jeju so war: Mɛr dɔnɪ buruuke n 'laanɛnɪ yire; urɛkɛ n ɪna marnɪ kɔmɛr na fuu yuuə', dɪ urɛkɛ pɛ mɪnɪ haar yɔlkhaa na fuu kpɪ bā. ³⁶ Sɪ mɪ kɔɔ so narɛ ayɪ: Nɪ kɔɔ yɪ mɛr sɪ na-n pɛ haara'. ³⁷ Wɪrɛ feɔuke Thurɛ n ha mɪnɪ na-n ɪ marɛ, dɪ ma bo urɛ n ɪna marnɪ na faa kpɪraka'. ³⁸ Gɪdonɪ mɪ thɛr Thāgbaa dɔɔ a gbū thura, ga do mɪ ɪnɛ ɪ ɔuɔ ɪ tuurə', sɪ mɪ ɪnɛ ɪ eɔ urɛkɛ thɔna mɪnɪ tuur. ³⁹ Dɪ nɪ hɪnɛ gurɛ dɔnɪ urɛkɛ thɔna mɪnɪ tuurrə dɔnɪ: Ma-n faa wɪrɛ feɔuke a ha mɪnɪ biɛl n buə', sɪ ɪ ɔue wɪ wɪ ɪr wɪ the khirera pɪpɪ wire. ⁴⁰ Nɪ yɛ gurɛ dɔnɪ Thurɛ tuur wo: Ger dɔnɪ tibil wo tibilike n yɛnɪ Bikuun dɪ pɛr haar, a-n hananɛ yire khorr, dɪ ma ɔugɔurɛ dɪ na ɪr na the khirera pɪpɪ wire. ⁴¹ Sɪ Juifisɔ mar dɪ wa-n hūhuun gurɛraake Jeju sonɪ ayɪ, ɪnɛr dɔnɪ buruuke thenɪ Thāgbaa dɔɔ a gbū. ⁴² Dɪ wɪ so: Jeju, ga do Jōjɛfɪ bikuun a doaa? Sɪ jɔrɛ ɔɔ thɪ na ɔɔ nɪ, sɪ mō gɪ fu sɪ dɪ so ayɪ, Thāgbaa dɔɔ ɪnɪ the a gbū? ⁴³ Dɪ Jeju so war: Nɪ sɛro hūhuuneekeɛra nɪ-n hūhuunni kha. ⁴⁴ Tibil biɛl na hale na puno na ɪ mar saagado Thurɛkɛ thɔna mɪnɪ halaa gaaga'. Sɪ ma ɔugɔurɛ dɪ a na the khirera pɪpɪ wirera. ⁴⁵ Thāgbaa bobona kɔɔ khera thumɪrɪkɛ ayɪ: "Thāgba na dɪrɛ wɪ feɔ." Tibil wo tibilike n pɛnɪ Thurɛ nūu da-n 'lɛna ɔɔ dɪr n ɪ marɛ. ⁴⁶ Ga do mɪ sonɪ thale waa mɪ yɪ tibil kɔɔ yɛrɛ Thura', urɛ dɪbara thenɪ Thāgbaa pa, ɔr yɛ Thurɛ. ⁴⁷ Sobɔr mɪ so nar gel, urɛkɛ pɛ mɪnɪ haar, a hananɛ yire khorr. ⁴⁸ Mɛr dɔnɪ buruuke n 'laanɛnɪ yire. ⁴⁹ Anɪ mama thɪ kōtɪsɔ kɔɔ khorr maan bəənnə sɪ wɪ khiire. ⁵⁰ Sɪ buruuke thenɪ Thāgbaa dɔɔ a gbū dɔnɪ buruuke tibil na khonɪ a na khi kpɪa'. ⁵¹ Mɛr dɔnɪ buruuke dɔnɪ yirekɛ thenɪ Thāgbaa dɔɔ a gbū. Ado tibil kho buru caakɛra, a na hananɛ yire khorr; dɪ buruukɛra ma 'laanɪ ɪ tomɪ gukɛ ma 'laanɪ, dɪ tɪblala feɔ thura na 'lɛrɔ yire. ⁵² Dɪ Juifisɔ kɔɔ ɪrnɛnɛ thɪ banaa awɪ ha dɪ wa-n so: Mō kuunike na puno na ha sɪ ɔɔ tomɪ dɪ sa kho? ⁵³ Dɪ Jeju so war: Sobɔr mɪ so nar gel, ado na kho mɛr tibilɪ Bikuunɪ toma', dɪ a na yɔ mɛr tibilɪ Bikuunɪ tɔmā', nɛrɛ thɛthɛ na puno na hana yire anɪbara ga. ⁵⁴ Urɛkɛ n khɔnɪ ɪ tomɪ da-n yɔna ɪ tɔmɪ, a hananɛ yire khorr, dɪ ma ɪrɔurɛ khirera pɪpɪ wire. ⁵⁵ Gɪdonɪ ɪ tomɪ dɔnɪ dɪko bɔ gel, dɪ ɪ tɔmɪ dɔnɪ thɪ yɔna bɔ gel. ⁵⁶ Urɛkɛ n khɔnɪ ɪ tomɪ da-n yɔna ɪ tɔmɪ n toore mɛrɛra, dɪ ɪ haaraa dakha. ⁵⁷ Mōkɛ Thurɛkɛ thɔna mɪnɪ dɔnɪ yidaar, dɪ do dakha yirekɛ mɪ hananɪ Thurɛ pa gɪ the, mē dakha urɛkɛ na-n khɔ mɪnɪ na hana yirekɛ na thenɪ mɛrɛra. ⁵⁸ Nɪ yɛ buruuke thenɪ Thāgbaa dɔɔ a gbū, ga ho gurɛ anɪ mama thɪ kōtɪsɔ kɔɔ khonɪ sa khi-irə'. Urɛkɛ na-n khɔnɪ buruuke a na hananɛ yire khorr. ⁵⁹ ɔbɔkɛ Jeju n durnɪ tɪblala Kapernayum Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔɔra, ger a mɪrɔ thumɪrɪkɛ. ⁶⁰ ɔbɔkɛ tɪblala kɔɔ pɛnɪ Jeju nūu pɪ, ɔɔ kpākpāadara jɔkɔɔ sor aa: Thumɪ ca gurɛ khurɛ kɛr. Amɛ na punonɛ na pɛ nūu? ⁶¹ Mō Jeju junɪ dɪ ɔɔ kpākpāadara n hūhuunɛ kha gelelala, ger gɪ dɪ bulee wi: Gelela do narɛ nɛ baradaa ya? ⁶² Dɪ anye

na so diphā, ado na yi mer tibili Bikuun di ma juunna ka mi kōc hanu mamara? ⁶³ Thu Phuu n 'laane yire, tibil na-n puno gele di cua'. Thumuruke mi kōc mu nuni, Thu Phuudaa gi di ga-n 'laa yire. ⁶⁴ Si di ukhaso nerera na-n per haara'. Gidonu Jeju kōc mǎa jure kekekerake wurēeke na-n pieru haara', na ureeke na lirenaanu. ⁶⁵ Si a bire so wo: Ger gi mi kōc so nare ayi: Tibil biel na puno na ũ mar saagado Thāgba hana nte huēaa ga. ⁶⁶ A funa ɔɔɔɔɔɔɔɔ waa ɔɔ kpākpāadara bērēm kerre bir sa faguu, wa-n kpaaraa bā. ⁶⁷ Di Jeju bule ɔɔ kpākpāadara yuɔr yenyɔ ayi: Si nere dakha na-n yaal ni jala ya? ⁶⁸ Di Simō Pter birsee: Kōtin, amera sa jal? Fer huna thumuruke n 'laanen yire khorr. ⁶⁹ Di sere, di si per haar nenē a ji du do fer duɔn Tu phuuke theni Thāgbaa pa. ⁷⁰ Di Jeju birse wi: Ga do mer kōc phire ner yuɔr yenyɔaa? Sirake tibil biel nerera dor kōtēebuu. ⁷¹ Judasuke dōni Simō bikuun, ke theni Kartyoti a so. Gidonu Judasi dorrake tibil biel kpākpāadara yuɔr yenyɔra, si do ɔr na lirena Jeju.

7 A gele pi Jeju n kōc kpaare Galile; aa kōc yaal a kpaar Judea', gidonu Juifiso n yaale hue wi kuu. ² Mōke Juifiso fetuke wi-n weni Wa feti n danu, ³ Jejuu ōkūu bunɔɔɔ suuraare aa: The kler a jala Jude, di mē aft kpākpāadara na yi dakha thōmaake fu-n cuuni. ⁴ Ado tibil yaal wi juenē, aa-n ker gureeke a-n cuuna'. Ado fu-n cuure thōmaake gel, cue tɔbɔla feu n yi fu. ⁵ Gidonu ɔɔ ōkūu bunɔɔɔ dakharake na-n pte haara'. ⁶ Di Jeju so war: ũ ɔɔ na dā pa', si ne wer, anu ɔɔ n daan ɔɔ feu. ⁷ Tɔbɔla thura na puno na laar na', si mer wi-n laar gidonu easi mer n mu di ũ yi, awi thō puurore ka. ⁸ Ni jala feturaale anu ha. Me wer ma jal ga feturaala', gidonu ũ ɔɔ na ju dā pa'. ⁹ ɔɔɔɔɔ a so warni gele pi, a toore Galile. ¹⁰ ɔɔɔɔɔ Jejuu ōkūu bunɔɔɔ kōc jalni feturaale pi, a kpaane dakha, si a wolone gidonu aa yaal tɔbɔla n ja'. ¹¹ Di Juifiso na-n yaalu le feturaalera di wa-n so: Ka kuunna ba ha ya fe? ¹² Di tibil jɔɔle n hūhuune kha ɔɔɔɔɔ di we n yi: Tu ɔɔɔ gi; we n yi: Kpei, a-n fule tɔbɔla. ¹³ Si tɔbɔla na-n cā di wi mu ɔɔɔ ga, gidonu maar n fu wi Juifisora. ¹⁴ Mō wi-n cuuni feti a ha thithun, ger Jeju jaal Thāgba fuɔr ɔɔ kōtuna a ma da-n dur tɔbɔla thē. ¹⁵ Di nuɔ kpa Juifiso di wa-n so: Mō kuunike fu sa ji Thāgbaa sebe thake, aa kōc duru seba? ¹⁶ Di Jeju birse wi: Durēeke mi-n duru tɔbɔla ga the ũ thethee pa ga, si Thāgbaake thōna muni pa gi the. ¹⁷ Ado tibil yaale a cuu Thāgbaa tuur, a na jure ado durēeke mi-n duru tɔbɔla Thāgbaa pa gi the, agibo ũ thethee pa ũ thumu the. ¹⁸ Tibilike n mianu thumuaake theni ɔɔ thethee pa, ɔɔ thethee i a-n yaal, si ureeke n yaalenu ureeke thōnaanu i n duɔr, sobɔɔɔɔɔ a do, ful gōgolō na haaraa ga. ¹⁹ Muji na kōc ha ni jofuaa? Si tibil biel anu thithun-nake na kōc ni gure jofu soni nūā'. Mōgido di na-n yaal hue ni ku mi? ²⁰ Di tibil jɔɔle birsee: Kōtēebuu ha fare. Ame n yaale fu yuu? ²¹ Di Jeju birse wer: Thī biel dɔbara mi kōc cuu si di nuɔ kpa nū feu. ²² Muji kōc ha ner jofu

ni kuro busana khūu, sirake ga do Muju thethee pa jofuolera tha', si anu mama thi kōtōɔɔ pa gi the, di ni-n kurre tibil khūu hur wire. ²³ Di mō ni-n kurni tibil khūu hur wire di Muju jofu na-n kuēa', mōgido di nikhii n fu ni merera gureraake mi kperu kūu biel khoo feu hur wire? ²⁴ Na-n kōc ji gi na yinā a 'laa na yi tibili da', si ni dō gi hana hue si na-n so. ²⁵ Di wī Jerujalemdara n sor ayi: Ga do ɔr dō ure wi-n kōc yaalnu na wi kuuaa? ²⁶ Ni ye mō a-n muu diphā casu, si wa-n cuguu thīa'. Asi kōtōɔ jure gel di ɔr duɔn Kirisiti bē? ²⁷ Si ado Kirisiti na ũ, tibil na ji kana a na thena', si ure si jure ka a thenu. ²⁸ Di ɔɔɔɔɔ Jeju n duru tɔbɔla Thāgba fuɔr ɔɔ kōtuna, ger a huleno ayi: Ni ji mer, di ni jure dakha ka mi thenu. Si ni je, ga do mer je gi dɔbara a ũa', si ureeke thōna muni sobɔɔɔɔɔ gi si na ja'. ²⁹ Si mere, mi jure gidonu ɔɔ pa mi the di ɔr thōna mi. ³⁰ Di le wi kōc yaal wi fuura, si tibil na tharaa nyā', gidonu ɔɔ ɔɔ na kōc dā pa'. ³¹ Si jɔɔɔ tibil jɔɔlee thithun kōc pierē haar, si di wa-n so: ɔɔɔɔɔ Kirisiti na unu, a na cuure ɔɔ kpa thēso na jɔ kuunike woo? ³² Di jofu bu dudaraso kōc nure mō tibil jɔ n hūhuunni Jejuu sora. Di bonu jidaar kōtuna na jofu bu dudara kōc thūɔn garde wi fuɔnē. ³³ Di Jeju so: Mi har kha na nere wo gi dana ɔɔ gbe, si ũ jal ureraake thōna muni. ³⁴ Na yaal mer si na yi ma', di ka ma hanu na puno na pɔa'. ³⁵ Di Juifiso na-n mu kha awi ha ayi: Kana a na jal di sa puno na yia ya fe? Juifisoraake bɔbɔlanenu a ha Gurekiso thithun a na ba jal a na-n dur Gurekiso ya? ³⁶ Anye dō thumuruke kɔr a sonu: Na yaal mer si na yi ma', di wo, na puno na pɔ ka mi hana'. ³⁷ Fetu pipu wiike dōni wi kōtū, dawilera Jeju ur tɔbɔlaa ye thithun a hulē ayi, ado yɔkhaa fu tibil, a pɔ unerera a yɔ. ³⁸ Ureke pe nuni haar, mur yɔ yire na celle ɔɔ bunɔ ga-n the mōke Thāgbaa sebe sonu. ³⁹ Thu Phuuke tɔbɔla na peru haar na 'le, ger Jeju mu; gidonu Thāgba na kōc 'laa Thu Phum pa', gidonu Jeju na kōc bir juun ɔɔ Thu duɔ pa'. ⁴⁰ ɔɔɔɔɔ tibil ukha tibil jɔɔraale nuni ga thumusoɔle pi, wi sor: Thāgbaa bobonlera kuunike do waa gel. ⁴¹ Di ukhaso so: Kirisiti gi; di ukhaso n yi: Mō ga fu si di Kirisiti na the Galile? ⁴² Thāgbaa sebe sor ayi: Davidu mōllə Kirisiti na the Betulehem dura, ka Davidu kōc hanu. ⁴³ Di ger gi di tibil jɔɔle kōc lee kha Jejuu sora. ⁴⁴ Di ukhaso werra kōc yaale wi fuu, si tibil biellake na kōc tharaa nyā'. ⁴⁵ Di gardeso kerre bir bonu jidaar kōtuna na jofu bu dudaraso pa, di wi bule wi: Mōgido di na fuu ina ga? ⁴⁶ Di gardeso birse wi: Tibil biel na kōc mu thumuru kpurake kuuni khaake pa'. ⁴⁷ Di jofu bu dudara bir bule wi: Di nere dakha, wi ful ner wo koe? ⁴⁸ Asi kōtōɔ, agibo jofu bu dudaraso biel ukha kōc pierē haar ya? ⁴⁹ Si tibil jɔɔle na jenu Muju jofua', wer dō tɔbɔlaake wi sonu nuɔ pe. ⁵⁰ Nukodemike dōni biel jofu bu dudara hale, ke kōc jalani mamara a yi Jeju, a bule wer: ⁵¹ Ado asi jofura gi, hue hale di sa heen tibil sor bo, si si puɔ si niē na asi nū gure a sonu si juna gure a cuuni ya? ⁵² Di wi birsee: Ferē dakha, Galile fu the

ya? Jie 'lo Thāgbaa sebe a hune, fa yie di ga so kpurake nayl: Thāgbaa bobon biellake na the Galile dura ga.
⁵³ [Agipi wer feu bielbiel bilane a kō awi cōnana.]

8 Si Jeju gba jal gōgōnaake hanani olivi thura. ² A du wul duuro phiphphi, a kerre bir Thāgba fuor cō kōtuna, di tubla feu gbebi a puoraa, di too sa ma da-n dur wu. ³ Di jofu durdaraso na jofu bu durdaraso kpa kherike wi funi di phina kuun a pōna. Di wi cugūore di too tubla feu yera, ⁴ si di wu so Jejura: Durdaar, kuun kherike phina di wu fuu. ⁵ Muju jofura gi so sare si dure kher thake na bokana a kō. Si ado ferra gi, mō fi-n so? ⁶ Si wu sor thale a benaa bine wa-n huun, gidoni hūe wu-n yaal wu pīraa sor. Si Jeju guere da-n khere kherere thura na nyōbire. ⁷ Si mō wu boni di wa-n bulee, Jeju gbaar yie yū sa so war: Nteeke na kō cueni sopugo kpurake nerera ga n dō cacadaar a duō na bokaar. ⁸ Si a bire a gue wo da-n khere kherere thura. ⁹ Di cōcōke wu nienu thumu caale, wu mar di wa-n thur bielbiel, kōtnaso kō ure bo di pipira na-n kpaan. Agipi Jeju si dībara na kherule di jul cō yera. ¹⁰ Di Jeju bir gba yie yū sa bulee: Kher ya, di ka aft so pēdaraso ha? Tibil biel na kō heen fi soraa? ¹¹ Di kher birsee: Kpei Kōtin. Di Jeju suuraa: Di mere dakha, ma heen fi sora'. Jala kōna, si a funa nī fa-n bir cuu sopugo kpu bā.] ¹² Jeju bire muuna wu wo ayi: Mer duōn dahure tibilala thura. Ureeke n kpaan marni a na ur dabirera kpuraka', si a na hanane dahureke dōni yireeda. ¹³ Di liirre jofu bu durdaraso suuraa: Fi-n mure aft sobō so ji thumu di fa-n pē afūbara, aft so ji thumu na do sobōra'. ¹⁴ Di Jeju so war: Ado ma murake sobō so ji thumur a na pē ībararake, si ũ so ji thumu duōn sobōr, gidoni mū jure kāke mū theni a ũ, na kāke mū-n jalni. Si nere, na ji kāke mū thena' na kāke mū-n jalna'. ¹⁵ Nere, ner dō kul-daraake n kuleni mōke tibil file hanu, si mere, ma do tūblaa Kuldaara'. ¹⁶ Si ado mū dor tūblaa Kuldaar, ũ kul dor sobōr gidoni ma ha dībara ga, si Thureeke kō thōna mūni si hana kha. ¹⁷ Anu jofura gi kherere ayi: Tūbila yenyō sobō so ji thumu duōn sobōr. ¹⁸ Mū-n mure sobō so ji thumur di nūa-n pē ībara, di Thureeke kō thōna mūni a-n mure sobō so ji thumura da-n pē mar wo. ¹⁹ Di wu bulee: Kana aft thi ha? Di Jeju birse wi: Na ji mū di ũ Thi gi di na ja'. Ado nū kō ji mer, na jure ũ Thi dakha. ²⁰ Jeju kō mure ga thumusoole, cōcōke a-n dur wūni Thāgba fuor cō kōtuna, kāke wu-n pēni Thāgba mūsumo, si tibil biel na kō fuua', gidoni cō bō na kō dā pa'. ²¹ Di Jeju so ware wo ayi: Mū-n jaal si na yaal mer, di na khiire anu sopugorara. Na puno na pō kāke mū-n jalna'. ²² Di Juifiso na-n so: Dībara a na ba ku yaa, gidoni a sor ayi, sa puno na pō kāke mū-n jalna'. ²³ Di so war: Nere, tērdara nū do, si mere di ũ do yūdaar. Nere, nū dor thukeeda, si mere ma do thukeeda ga. ²⁴ Ger gi di ũ kō so nar: Na khiire anu sopugosorara. Gidoni ado na-n per haar di mer duōna', na khiire anu sopugosorara. ²⁵ Di wu bulee: Amē fi do? Di Jeju birse

wi: Mōkera mū kō so narni caca fu paar gi. ²⁶ Mū hanane thē bērēm anudara a na so si na kulna nū. Si ureeke thōna mūni duōn sobōdaar, di gureeke mū kō niēraanu ger mū-n so tūblala. ²⁷ Si wa kō jurake di Thureeda a-n mū wa'. ²⁸ Di Jeju so war: Cōcōke na khēini mer tibili Bikuun, le na jurake di mū dor di ma-n cuu thē biellake ībara ga, si mū-n mure mōke Thure kō dur mūni. ²⁹ Ureeke thōna mūni, a har kha na mere. Aa faa mū dībara ga, gidoni wire feu mū-n euu gure n daaraanu. ³⁰ Mōna a-n mūni thale tibil jōjō kō pīere haar. ³¹ Di Jeju so Juifisōraake kō pienu haar ayi: Ado nū too ũ thumura, na dor ũ kpākpāadara sobōr, ³² di na jure sobōr, di sobōrra na cuu ner di na do wata. ³³ Di wu birsee: Abūrahami mēl si do, sa kō do tibili dee kpuraka', si mō fi so aa, sa debire a na do wata? ³⁴ Di Jeju birse wi: Sobōr mū so nar gel, tibil wo tibilike n cueni sopugo, sopugoo dee a do. ³⁵ Dee na-n too cōcōr khōrra', si ado bikuun gi, cōr n cōcōr khōrr. ³⁶ Ado Bikuun birsene ni ga dor wata nū do waa gel. ³⁷ Mū jure di do Abūrahami mēl ha nū, si di na-n yaal nū ku mū, gidoni ũ thumu na yū lō paar anu hara ga. ³⁸ Me wer, gureeke mū kō yūni ũ Thura ger mū-n mū. Si nere, nū-n cuure gureeke nū kō nienu anu thura. ³⁹ Di wu suuraa: Abūraham duōn asu mama thi kōtū. Di Jeju so war: Ado nū dor Abūrahami bīsācō, na-n cue Abūrahami thō. ⁴⁰ Nū-n yaale nenēke nū ku mū merke cō narni sobōrike mū kō nienu Thāgbara. Abūraham na kō cuu gela'. ⁴¹ Anu thi thō nū-n cuu. Di wu birsee: Sa do kher pō bīsācōa', Thi biel dībara si hana Thāgba gi. ⁴² Di Jeju so war: Ado Thāgba kō duōn anu Thi na-n na mer, gidoni Thāgbara mū the a ũ. Ga do mer je gi a ũ ībara ga, si cōr kō thōna mū. ⁴³ Mōgido na-n ji ũ thumuso kuruu? Gidoni na puno na pē ũ thumu nūā'. ⁴⁴ Satā duōn anu thi, di nū-n yaale nū cuu gureeke anu thi tūni. Tu kudaar a kō dorake caca fu paar, di aa-n jul sobōrra ga, gidoni sobōr na haaraa kpuu'. Cōcōke a-n kurni sōsor, cō thumu feu cō thethera gi-n the, gidoni sōsodaar a do na sōsori thi. ⁴⁵ Si mere gidoni sobōr mū-n so, ger gi na-n pē mū haara'. ⁴⁶ Amē neree thithun na ne marrake sopugooke mū kō cuuni? Di mōgido, ado mū so nar sobōrrake, na-n pē mū haara? ⁴⁷ Ureeke duōnni Thāgbaada, a-n per Thāgbaa thumu nūu. Nere, na-n pē nūā' gidoni na do Thāgbaada ga. ⁴⁸ Di Juifiso bule Jeju: Sa hana hūe a na so nayl, fer duōn Samaridaar di kōtēbbuu ha faraa ya? ⁴⁹ Di Jeju so war: Kōtēbbuu na ha mara', si ũ Thi mū-n cu. Si nere, na-n cu ma'. ⁵⁰ Ma-n yaal ũ thethee i duba', si biel hale da-n yaal gi sa do Kuldaar. ⁵¹ Sobōr mū so nar gel, tibilike n hūneni ũ thumu, a na khi kpuraka'. ⁵² Di Juifiso suuraa: Nenē dūphā, si jure mē di kōtēbbuu ha fare. Abūraham kō khire na Thāgbaa bobonaso dakha, si fere di fi so: Ado tibil na hūn aft thumu a na khi kpuraka'. ⁵³ Fi ba kōtūne a jō asu mama thi kōtūke n dōni Abūrahamike kheni yaa? Thāgbaa bobonaso dakha khiire; si fere, amē fi-n per haar fi dor? ⁵⁴ Di Jeju so war:

Ado ma dubi ĩ thethee i, ĩ i dubi na do thĭa'. Sĭ ĩ Thu guke n dubanĭ ĩ i, dĭ ɔrra nĭ-n so dĭ nĭ yĭ, ɔr duɔn anĭ Thāgba. ⁵⁵ Sĭ na juraka', sĭ me wer, mĭ jure. Ado mĭ kɔ sor ayĭ ma ja', gĭ hure mĭ dor sōsodaar anĭ kha. Sĭ mĭ jure dĭ ma-n huanna kɔ thumu. ⁵⁶ Dau kɔ fure anĭ ma-ma thĭ kōtĭ Abraham da-n kākā, gidonĭ a kɔ hanane ha pere unĭ-n ye ĩ Wi. Dĭ a kɔ yere dĭ dau fuu. ⁵⁷ Dĭ Juifisɔ suuraa: Mō fĭ cuu sa yĭ Abraham, fa hananĭ ye-na kpalanyɔ yuɔr pa? ⁵⁸ Dĭ Jeju so war: Sobɔr mĭ so nar gel, Abraham na kɔ thenĭ durarake pa', mere mĭ dor. ⁵⁹ Dĭ liir dĭphā mē wĭ uul bokana wĭ duuruu, sĭ dĭ Jeju wolō the Thāgba fuɔr kɔ kōtĭ bunɔ.

9 Mō Jeju n kanĭ na huɛ, a yere kūu bielke wĭ kɔnĭ na yaare. ² Dĭ kɔ kpākpāadara bulee: Durdaar, amɛ kɔ cuɛ sopugo dĭ wĭ kūu na yaare, ɔr gĭ yaa, kɔ thĭ na kɔ nĭ gĭ? ³ Dĭ Jeju birse wi: Ga do ɔr ga, dĭ ga do wo kɔ thĭ na kɔ nĭ kɔ cuɛ sopugoə', sĭ Thāgba n nuna kɔ thō ɔrra. ⁴ Dɔ sĭ do ureeke thɔna munu thō ɔkɔkɛ sĭ hanĭ gure dĭwulula. Dĭ n tunɛ ke tibil na punonĭ a na do thɔma bā. ⁵ Mĭ dor dahure tibilala fey thura kɔkɛ mĭ hanĭ thura. ⁶ Mō a sonĭ thale pĭ, a phiire nyōthĭ thura a du jaar na kɔ nyōthuna. Agĭrĭ dĭ gba jaarulera a bul jaaru yinā, ⁷ sĭ a suuraa: Jala hɔ nyuɔn Siloe yɔ hulē paar. Siloe kuru duɔn thɔnanɛ. Dĭ ɔkɔkɛ a jalnĭ a hu nyuɔn pĭ sa ker da-n bir, a-n yure. ⁸ Dĭ kɔ kɔ khudara nakha wureeke kɔ jɛnɛnĭ mamara dĭ dona bēbiel n sor aa: Ga do kĭer ureeke n kɔ too sĭ da-n biel thĭaa? ⁹ Dĭ ikhasɔ sor: ɔr gĭ; sĭ ikhasɔ wo sor: Kpeehe, ɔr ga, sĭ wĭ-n hure kha. Sĭ dĭ jaaruu thethe so war ayĭ: Mer gĭ sobɔr. ¹⁰ Dĭ wĭ bulee: Dĭ mō gĭ fu sĭ afĭ yisɔ kher? ¹¹ Dĭ birse wi: Kuunike wĭ-n wenĭ Jeju, ɔr kɔ do jaar a bul mĭ yinā sa so mar: Jala hɔ nyuɔn Siloe yɔ hulē paar. Dĭ ĩ jal a hu nyuɔn, dĭ ma-n yĭ. ¹² Dĭ wĭ bulee: Ka kuunilera ha? Dĭ birse wi: Ma ja'. ¹³ Dĭ wĭ kpa kuunikera kɔ dɔnĭ jaaru a jalna jɔfu bu dudarasɔ pa. ¹⁴ Sĭ hur wire Jeju kɔ du jaarra a kherna yinā. ¹⁵ Ger gĭ dĭ jɔfu bu du-darasɔ dakha bule kuunile mōke gĭ kɔ cuunĭ sĭ dĭ kɔ yisɔ kher da-n yĭ. Dĭ birse wi: Jaar a bul mĭ yinā sĭ dĭ ĩ hu nyuɔn, dĭ ma-n yĭ. ¹⁶ Ger gĭ dĭ ikhaa jɔfu bu du-darasɔ kɔ so: Kuunike dɔnĭ thō caake ga do Thāgbaa pa a tha', gidonĭ aa-n huun hur wirā'. Dĭ ikhasɔ kɔ sor dakha wo: Mō tibilike dɔnĭ sopugodaar na puno a na cuu ga kɔ kpa thĭsɔkɛ? Dĭ liir dɔ leereke urenĭ awĭ thĭthun. ¹⁷ Dĭ wĭ bir bule wo ureekera kɔ yaarenĭ ayĭ: Sĭ fere, anye fĭ-n so kɔdara gureaake a kher funĭ yinā? Dĭ birse wi: Thāgbaa bobon gĭ. ¹⁸ Sĭ Juifisɔ na kɔ per haar kpurake dĭ a kɔ dor jaaru sa bir da-n ya', phaphapha dĭ dana kɔkɛ wĭ wenĭ kɔ thĭ na kɔ nĭ, ¹⁹ a bule wi: Ure duɔn anĭ bikuunikera nĭ sonĭ ayĭ, nĭ kuɔne na yaare? Dĭ mō gĭ fu sĭ da-n yĭ nenē? ²⁰ Dĭ kɔ thĭ na kɔ nĭ birse wi: Sĭ jure wer asĭ bikuun gĭ dĭ sĭ kɔnaa yaare. ²¹ Sĭ mōke a-n yunĭ nenē, sa jĭ gera', dĭ nteke kheraanĭ yinā dakha wo, sa ja'. Nĭ bulenee, a daan a mu dĭbara gure baannĭ. ²² Kɔ thĭ na kɔ nĭ sor thale gidonĭ maar fɔ

wĭ Juifisɔra, gidonĭ Juifisɔ kɔ 'lire guure kha kɔ biel ayĭ: Ado tibil tu ayĭ, Jeju dor Kirisiti, wa tiire awĭ Thāgba fuɔr ɔrra a na faa. ²³ Ger dɔ kɔ dĭ kɔ thĭ na kɔ nĭ kɔ so ayĭ, a daan a mu dĭbara wĭ bulenee. ²⁴ Dĭ jɔfu bu du-dara bir a we kuunike kɔ dɔnĭ jaaru wo a suuraa: Du-ba Thāgbaa i. Sere, sĭ jure dĭ sopugodaar kuunike do. ²⁵ Dĭ birse wi: Ado sopugodaar a do, ma jĭ gera', sĭ thĭ bielke mĭ junĭ duɔn: Mĭ kɔ dor jaaru, sĭ nenē mĭ-n yure. ²⁶ Dĭ wĭ bulee: Mō a kher fĭ yinā, dĭ anye a cuu fĭ? ²⁷ Dĭ birse wi: Mĭ kɔ māa so nar sĭ na kɔ pe nūə'. Mōgĭdɔ dĭ nĭ bir na-n yaal nĭ nĭ wo? Nĭ-n yaale nĭ debi nĭ do kɔ kpākpāadara dakha yaa? ²⁸ Dĭ wĭ nuuru sa suuraa: Fer duɔn kɔ kpākpāadaar, se wer Muju kpākpāadara ha sĭ. ²⁹ Dĭ ado Muji gĭ, sĭ jure dĭ Thāgba kɔ mĭanaa, sĭ ado ureeke gĭ sa jĭ kākɛ a thena'. ³⁰ Dĭ kuunile birse wi: Pha, kɔ kpa thĭe gĭ na jĭ kākɛ a thena', sĭ a kher mer yinā. ³¹ Sĭ jure dĭ do Thāgba na-n tu sopugodaraa biela', sĭ tibil wo tibilike n maannĭ Thāgba da-n cuuna Thāgbaa tuur, ɔ tibil caalee biel Thāgba n tu. ³² Dĭ wo sa kɔ nĭe kpurake dĭ wĭ muuna ayĭ, tibil biel kɔ kherre jaaruuke wĭ kɔnanĭ yaare yinā ga. ³³ Ado kuunike na kɔ the Thāgbaa pa ga, a na puno na cuu thĭ biellake kpua'. ³⁴ Dĭ wĭ birsee: Fere wĭ kɔnĭ sopugo haarra, fer n ka dur sĭ beɛ? Agĭrĭ dĭ wĭ weguu. ³⁵ ɔkɔkɛ Jeju nĭenĭ dĭ wĭ yĭ wĭ weguure a faa, a yaaluule a yu a bulee: Fĭ per tibili Bikuun haar be? ³⁶ Dĭ bule Jeju: Amɛ a do ya Kōtĭn dĭ ma pĭe haar? ³⁷ Dĭ Jeju birsee: Fĭ yure, ureekera n mĭana funĭ ɔr gĭ. ³⁸ Dĭ tu: Kōtĭn, mĭ pere haar; sa gburōku da-n fuɔruu. ³⁹ Agĭrĭ Jeju so: Kulu dɔ kɔ dĭ ĩ kɔ thuraake, dĭ wureeke na-n yena' wa-n yure, sĭ wureeke n yenĭ wa debire na do yara. ⁴⁰ Dĭ jɔfu bu du-dara ikhasɔkɛ kɔ hananĭ kha Jeju, ɔkɔkɛ wĭ nĭenĭ thumaaale pĭ, wĭ buleele: Dĭ sere, yarara sĭ do dakha gaa be? ⁴¹ Dĭ Jeju birse wi: Ado yara nĭ kɔ do, na hana sopugoə', sĭ nenēke dĭ nĭ so: Sĭ-n yure; ger gĭ dĭ anĭ sopugo dakha hale 'lo.

10 Sobɔr mĭ so nar gel, ureeke na-n lonanĭ bana cuɔr na lōfonuɔa' sĭ dĭ lona pa kpĭ, tibil ca ole duɔn yu na yu hōhuɔldaar. ² Sĭ ureeke lonananĭ lōfonuɔ, ɔr duɔn bana khedaar. ³ Lo hundaar na kheruure loo, dĭ banaa na nĭere kɔ kɔ. Dĭ a na wer banaasɔkɛ dɔnĭ kɔda awĭ i bielbielbiel a cuu wĭ wĭ thur jĭera. ⁴ ɔkɔkɛ a na tini banaasɔ feuke dɔnĭ kɔda na pĭ, a na kuul wer yĭe wa-n kpaaraa, gidonĭ wĭ jure kɔ kɔ. ⁵ Wa kpa kpakpalla ga, wa faguure sĭ na ca gidonĭ wa jĭ kpakpalaa kɔa'. ⁶ Jeju so ware sokpaake, sĭ wa jurake greeke a yaalnĭ a so wara'. ⁷ Dĭ Jeju bir so war wo ayĭ: Sobɔr mĭ so nar gel, mer duɔn bana loo. ⁸ Wĭre feuke kɔ kule munĭ yĭe a ĩ duɔn yo na yu hōhuɔldara, sĭ banaa na kɔ pe wĭ nūə'. ⁹ Mer duɔn lōfonuɔ. Nteeke na lona marnĭ a na 'ler taare. A na luun a na the sĭ a na yure dikor. ¹⁰ Yu na ĩ su do aa yuə', su do aa kua', su do aa kuɛaa ga. Sĭ mere, mĭ unɛ banaa n hanana yire dĭ wa hana ger dĭ ga jĭ jɔr. ¹¹ Mer duɔn bana khedaar

buɔ. Dɪ bana khedaar buɔ n faare ɔɔ yi banaa sora. ¹² Sɪ bana huɔndaarɪke na dɔnɪ bana khedaara', dɪ urɛ hu-nanɪ banaa ga, ado a yɪ kpe da pɔ a-n faare banaa sɪ dɪ ca; dɪ kpe n pɔ dɪ fulɛ wɪ sɪ dɪ bɪbulā wɪ. ¹³ A-n car gɪ-donɪ warra a-n do ɔɔ thɔ̃, sɪ aa-n therna banaa ga. ¹⁴ Mɛr duɔnɪ bana khedaar buɔ. Mɪ jɪrɛ ɪ banasɔ dɪ ɪ banasɔ jɪ mɛr dakha, ¹⁵ mɔ̃kɛ Thɪrɛ jɪ mɪnɪ dɪ ɪ jɪ Thɪrɛ. Dɪ mɪ faare ɪ yi banaa sora. ¹⁶ Mɪ hananɛ bana kpɪɔɔ wo, kɛ na-n lonanɪ nakha ɪ banaake ɔɔ bɛlla'. Wɛr dakha mɪ teenanɛ ɪ kpa wɪ a ɛna. Dɪ wa nɪrɛ ɪ nɔ, dɪ mɛ wɪ do bana ca bɛl wɪ hana bana khedaar bɛl dakha. ¹⁷ Thɪrɛ n na mɛr gɪdonɪ mɪ faare ɪ yi sɪ ɪ bir ɪ gba. ¹⁸ Tɪbɪl bɛl na tee mar ɪ yiika', sɪ mɛrɛ thɛthɛ faa gɪ dɪbara. Mɪ hananɛ punonɛ a na faana, dɪ mɪ hananɛ punonɛ a na gbana gɪ. Gɛr duɔnɪ huɛɛkɛ mɪ kɔɔ 'lɛnɪ ɪ Thura. ¹⁹ Dɪ ga thumɪɔɔlɛra ɪrɛna leere wo Juɪfɪsɔ thɪthun. ²⁰ Dɪ tɪbɪl jɔjɔɔ awɪ thɪthun na-n so ayɪ: Kɔ̃tɛbbuu hanaanɛ, dɪ yuu kuɛsuu. Mɔ̃gɪdo dɪ na-n pɛ ɔɔ thumɪ nɪu? ²¹ Sɪ ɪkhasɔ bor sa so war: Ga do kɔ̃tɛbbuda thumɪa ha gura'. Kɔ̃tɛbbuu na punonɛ a na kher yarasɔ yinɛ ya? ²² ɔɔɔɔlɛra yuɔrɔ Thāgbaa fuɔr ɔɔ phuɔl fɛtɪ ha Jerujalɛm. ²³ Dɪ Jeju na-n kpaar Thāgbaa fuɔr ɔɔ kɔ̃tɪna paartɪkɛ hɔnɪ jɛ̃bɛrɛkɛ wɪ-n wɛnɪ Salomɔ̃ɔda. ²⁴ Dɪ Juɪfɪsɔ kpa jɛ a diirɛ sa bulee: Umɔ̃ ɔɔ ga thɔ̃ na dā sɪ dɪ fa ti si baalɛkɛ n ha sunɪ haarra wire wo wire? Ado fɛr duɔnɪ Kirisiti, ɔɔ sar casɪ. ²⁵ Dɪ Jeju birse wi: Mɪ kɔɔ so narɛrake sɪ na-n pɛr haara'. Thɔ̃maake mɪ-n gbani ɪ Thɪ i dɪ ma-n cuuna, gɛr n nɛna sobɔ so jɪr mɛrɛra. ²⁶ Sɪ nɛrɛ, na-n pɛr haara' gɪdonɪ na do ɪ banasɔa'. ²⁷ ɪ banasɔ n nɪrɛ ɪ nɔ, dɪ mɪ jɪ wɛr dɪ wɪ-n kpa mare; ²⁸ dɪ mɪ ha wɛr yirɛ khorr, dɪ wa bu yuura-ka', dɪ tɪbɪl gɪ a vɔ̃ wi a taa ɪ nyɔ̃kaa'. ²⁹ ɪ Thukɛ hana mɪnɪ a kɔ̃rɛ thɛ fɛura, dɪ tɪbɪl bɛl na hale a na puno na vɔ̃ wi ɪ Thɪ nyɔ̃kaa'. ³⁰ Dɪ mɛrɛ na Thɪrɛ bɛl sɪ do. ³¹ Dɪ gerra gɪ dɪ Juɪfɪsɔ bir uul bokana wo wɪ duurna. ³² Dɪ Jeju bir so war wo ayɪ: Mɛr euu nɪnɪ dɪ nɪ jɪ thɔ̃ bɔ jɔjɔɔɔɔkɛ thɛnɪ Thɪrɛra, gɪmɔ̃na nɪ-n duurna mɪ bokana? ³³ Dɪ Juɪfɪsɔ birsee: Sa n duurna fɪ bokana thɔ̃ bɔ cuu thumɪra ga, sɪ Thāgbaa iikɛ fɪ-n kuɛnɪ gɪ. Gɪdonɪ fɛrɛ dɔnɪ tɪbɪl fɪ-n yɪ Thāgbaa ha fɪ. ³⁴ Dɪ Jeju birse wi: Sɪ ga khɛrɛ mɛ anɪ jɔfɪ sebera gaa ayɪ: "Mɛr Thāgbaa ɔɔ ayɪ: Nɛr duɔnɪ thāgbasɔa?" ³⁵ Sɪ jɪrɛ dɪ do gɪrɛkɛ kherɛnɛnɪ Thāgbaa sebera na puno na kuɛa', ado anɪ jɔfɪ seberɛ n wɛr thāgbasɔ wɛrɛkɛ Thāgbaa thumɪ kɔɔ mɪnanɪ, ³⁶ mɔ̃ gɪ fu sɪ dɪ nɪ so mɛrkɛra Thɪrɛ kɔɔ maanɪ leere kpɪ sa thɔ̃ mɪ thura dɪ nɪ yɪ, mɪ-n kuɛrɛ Thāgbaa i, gɪdonɪ mɪ kɔɔ so narɛ: Mɛr duɔnɪ Thāgbaa Bikuun? ³⁷ Ado ma-n cuu ɪ Thɪ thɔ̃a', na-n pɛ mɪ haara'. ³⁸ Sɪ ado ma cuu gɪrake sɪ dɪ na-n pɛ mɪ haarrake kpɪa', nɪ pɛ gɪrɛkɛ mɪ-n cuunɪ haar, dɪ mɛ na puno na jɪ jɪ dɪ Thɪrɛ har ɪ bɪnɔ dɪ ɪ ha Thɪrɛ bɪnɔ. ³⁹ Dɪ wɪ kɔɔ yaalɛ huɛ wo wɪ fuu, sɪ dɪ for awɪ nyɔ̃kaa. ⁴⁰ Jeju birɛ jal wo Jurdɛ mur iiro, a too kākɛ Jā n kɔɔ kpɛnɪ tɪbɪla nyuɔnɔ cacara. ⁴¹ Lɛ tɪbɪla bɛrɛəm n puɔraa dɪ wa-n so

aa: Jā na kɔɔ cuu nɔ kpaa thɪ bɛla', sɪ thɛ fɛuukɛ a kɔɔ mɪnɪ kuunnaake sobɔr gɪ do. ⁴² Dɪ tɪbɪl jɔjɔɔ pɛrɛ Jeju haar dapaalera.

11 Kūu bɛl gɪ dɪ ga-n khuu. ɔɔ i n duɔnɪ Lajaar; Bɛtanɪ a the Marɪ na ɔɔ ɔ̃kher Martɪ dɪra.

² Marɪkɛra duɔnɪ urɛkɛ kɔɔ thirɛnɪ Kɔ̃tɪn latɪkolo, agɪpɪ dɪ puɔnɔ nɛɛ na ɔɔ yusɪ. ɔɔ ɔ̃kuun ha Lajaarɪkɛra gɪ-n khonɪ. ³ Dɪ Lajaarɪ ɔ̃kherɔ thɔ̃ a so Jejura ayɪ: Kɔ̃tɪn, urɛkɛra fɪ nanɪ gɪ-n khuurɛ. ⁴ ɔɔɔkɛ Jeju nɛnɪ ga thumɪlɛ pɪ a sor: Khoole na do kho kunana', sɪ Thāgbaa i ga dubɪ, gɪ cuu dakha wɪ dubɪ mɛr Thāgbaa Bikuun. ⁵ Sɪ Jeju kɔɔ nar Martɪ, na ɔɔ ɔ̃kher Marɪ, na awɪ ɔ̃kuun Lajaar. ⁶ ɔɔɔkɛ Jeju nɛnɪ dɪ wɪ yɪ gɪ-n khor Lajaar, a toore a cuu wire yenyɔ wo kākɛra a hanɪ. ⁷ Agɪpɪ dɪ so ɔɔ kpākɔ̃pāadarara ayɪ: Sɪ birɛ jala Jude dɪra. ⁸ Dɪ kpākɔ̃pāadara suuraa: Durdaar, nɛnɛ nɛnɛ Juɪfɪsɔ kɔɔ yaal wɪ duurna fɪ bokana sɪ dɪ fa-n bir le woo? ⁹ Dɪ Jeju bulee wi: Wɪ bɛl na hana ɪrɛ yuɔr yenyɔaa? Ado tɪbɪl na kpaar dɪwɪlɪla, aa-n bɛ nɔa' gɪdonɪ a-n yirɛ thukɛɛ dahurɛ. ¹⁰ Sɪ ado tɪbɪl na kpaar dɪnɔnɔ, a-n bɛr kɔɔ gɪdonɪ dahurɛ na haaraa ga. ¹¹ Ado a mɪ wɪ gelee pɪ a so warɛ: Asɪ kuun Lajaar daarɛ, sɪ mɪ-n jaal a na jaguu. ¹² Dɪ ɔɔ kpākɔ̃pāadara bulee: Kɔ̃tɪn, ado a daarɛ a na urɛ. ¹³ Sɪ Lajaarɪ khi Jeju kɔɔ mɪ wɪ. Sɪ wɛr, wɪ kpɪrɛ dɪ dā buɔkɛ tɪbɪl n daarnɪ gɛr Jeju kɔɔ mɪ. ¹⁴ Dɪ Jeju so war dɪphā casɪ: Lajaar khirɛ. ¹⁵ Sɪ anɪdara dau fu mɪ gɪrɛraake ma kɔɔ hanɪla', gɪdonɪ ga cuu nɛr dɪ na pɛr haar. Gɛr gɪ sɪ jala ɔɔ pa. ¹⁶ Dɪ Tomasɪkɛ wɪ-n wɛnɪ Didim so wɪ kpākɔ̃pāadarara ayɪ: Nɪ una sɪ jal sɪ khiir kha dakha na Jeju. ¹⁷ Dɪ ɔɔkɛ Jeju n danɪ, a yirɛ dɪ do wɪ 'lirɛ durɛ Lajaar dɪ ɔɔ wɛ yenā kau. ¹⁸ Sɪ mɔ̃kɛ Bɛtanɪ wɔ̃ɔnɔnɪ Jerujalɛm dɪ thɔ̃ kɪlɛ yɛ̃thɛrɔ, ¹⁹ Juɪfɪ jɔjɔɔɔɔ kɔɔ pɔr Martɪ na Marɪ pa wɪ cuu wɪ wɪ faa haar awɪ ɔ̃kuunɪdara. ²⁰ ɔɔkɛ Martɪ nɛnɪ dɪ wɪ yɪ Jeju har huɛra, a urɛ da-n caanuu sɪ Marɪ wɛr toore cuɔkɔ. ²¹ Dɪ Martɪ so Jejura ayɪ: Kɔ̃tɪn, ado kɛ fɪ kɔɔ ha ɪ ɔ̃kuun na kɔɔ khə'. ²² Sɪ nɛnɛkɛrake mɪ jɪrɛ dɪ thɛ wo thɛkɛ fa bɛlɪnɪ Thāgbara, Thāgbaa na ha fɛr. ²³ Dɪ Jeju suuraa: Afɪ ɔ̃kuun na urɛ na the khirera. ²⁴ Dɪ Martɪ birsee: Mɪ jɪrɛ wɛr dɪ a na urɛ na the khirera pɪpɪ wirera. ²⁵ Dɪ Jeju suuraa: Mɛr duɔnɪ khi urɛ na yirɛ. Urɛkɛ n pɛ mɪnɪ haar, ado a khirerake sɪ a na hananɛ yirɛ. ²⁶ Dɪ tɪbɪl wo tɪbɪlikɛ hananɪ yirɛ sa pɛ mɪ haar, a na khi yuuə'. Fɪ pɛ gelela haar bɛ? ²⁷ Dɪ birsee: ɔɔ Kɔ̃tɪn, mɪ pɛrɛ haar dɪ fɛr duɔnɪ Kirisiti Thāgbaa Bikuun, kɛ unanɪ thura. ²⁸ A Martɪ mɪ gelela pɪ, a gbaar jal a wɛ ɔɔ ɔ̃kher Marɪ a suuraa dɪbara aa: Durdaar hake da-n bulee fɪ. ²⁹ ɔɔkɛ Marɪ nɛnɪ, a urɛ birbir da-n jal Jejura, ³⁰ gɪdonɪ Jeju na kɔɔ ɪɔ̃ dɪ bɪnɔ pa', sɪ kākɛ Martɪ kɔɔ caanuuɪ a ha. ³¹ Dɪ Juɪfɪsɔkɛ kɔɔ hanɪ kha na Marɪ ɔɔ bɪnɔ wɪ cuu a faa haar, ɔɔkɛ wɪ yuunɪ dɪ ur birbir da-n the, wɪ kpɪrɛ kaara a-n jal a bɪ wo a ur wa-n kpaaraa. ³² ɔɔkɛ Marɪ danɪ kākɛ Jeju hanɪ a yu, a jirɛ ɔɔ yera sa suuraa: Kɔ̃tɪn, ado kɛ fɪ kɔɔ ha ɪ ɔ̃kuun na kɔɔ khə'. ³³ Mɔ̃ Jeju yuunɪ da-

n khu nakha Juifisɔɔke a kɔɔ hananɩ kha, haar kuɛsuure di ɔɔ kɔɔ nyanyaã. ³⁴ Di Jeju bule: Kana ni duu? Di wɩ birsee: Kɔɔtin, una hune. ³⁵ Di Jeju na-n khu. ³⁶ Di Juifisɔ na-n so: Ni hune mɔ a thuni na Lajaar bobo. ³⁷ Si ukhasɔ werra na-n so: Ɔrke kheranɩ yaaru yinã, aa kɔɔ puno dakha a cuu kuunike di a na khã gaa? ³⁸ Di haar kuɛ Jeju wo di gbana da-n jalna kaara. Si gɔgɔ kaar gi kɔɔ do di wɩ khaanna bokaar. ³⁹ Di Jeju so: Ni te bokaar. Di Martuke dɔni khiree ðkher suuraa: Kɔɔtin a 'lini phɔɔre purakeɛ, gidoni wire yenã a ɔɔ kau. ⁴⁰ Di Jeju suuraa: Ma kɔɔ so far, ado fi per haar fa yire Thãgbaa puno hana gaa? ⁴¹ Di wɩ ti bokaar. Agiri Jeju gba yre yũ sa so: Thure, mi-n furɔ fer gureraake fi kɔɔ tuni i bɛl. ⁴² Me wer, mi jurerake di fi-n ture i bɛl wire feu, si tublaake juleni gure dɔ kɔɔ di ma-n mu, wɩ per haar di fer kɔɔ thɔna mu. ⁴³ Di kɔɔke a muɩ gele pi, a hulene nɔ khu: Lajaar, the. ⁴⁴ Di khire the mɔna wɩ kɔɔ paaruu na kɛkɛ gborõbe nyẽ na nɛɛ, sa paaruu yre na khi du kɩkuu. Di Jeju so war: Ni thubaa a faa a jal. ⁴⁵ Di Juifi jɔɔɔke kɔɔ puɔnni Maru pa, a wɩ yɩ gureeke Jeju cuuni wɩ piere haar. ⁴⁶ Si ukhasɔ awɩ thithun jaal jɔɔ bu dudarasɔ pa, a so war gureeke Jeju kɔɔ cuuni. ⁴⁷ Di boni jidaar kɔɔtina na jɔɔ bu dudarasɔ kpar so guurdara a je sa bule: Anye sa cuu? Gidoni kuu caake n cuure nɔ kpa thẽsɔ jɔɔɔ. ⁴⁸ Ado si suuraa da cuu, tubla feu na piere haar, di Rɔmɛsɔ na une na kuɛ asi pa phu na asi too. ⁴⁹ Di Kafuke dɔni wer bɛl, sa do gbõdaar ga yeraale so ware: Na ji thẽ kɔɔraka'. ⁵⁰ Na ji du do ado tibil bɛl khi tubla feu sora, gi baar gureeke Juifi caar koo na khiirnã? ⁵¹ Si ga do ɔɔ thethɛ pa gelela a soni tha', si gidoni ɔɔ dɔɔn gbõdaar ga yeele, ger gi di ti Thãgba tukuru ayi: Dɔ Jeju n khi Juifi caarra feu. ⁵² Si ga do Juifi caar dɔɔba dɔ kɔɔ', si a gbɛbi Thãgbaa bisãsɔke bɩbulaneni paar feu wɩ do bɛl. ⁵³ A funa ga wiilera wɩ guure kha mɔ wa kuni Jeju. ⁵⁴ Ger gi di Jeju na-n yɩ Juifisɔ thithun gbelẽ gbelẽ bã, sa the le a jal duraake wɩ-n weni Efraim bẽ khura. Di le a too na ɔɔ kpãkpãadara. ⁵⁵ Di Juifisɔ Paki n wɔɔne. Di tibil jɔɔ the dura dura di wa-n jal Jerujalem wɩ phuɔ si feti kɔɔ na dã pa'. ⁵⁶ Di le wɩ-n yaal Jeju, di wa-n bulena kha bɛlbɛl Thãgba furɔ ɔɔ kɔɔtina aa: Anye ni-n kɔɔr? A na i fetura gaa? ⁵⁷ Di boni jidaar kɔɔtina na jɔɔ bu dudara kɔɔ sor tublala, ado tibil jure kãke a hanɩ, a ɔɔ nar un-n fuu.

12 Gi sure we maadõ si Paki n dã, si di Jeju gba jal Betani kãke Lajaarke a kɔɔ unni khirera hanɩ. ² Di le wɩ cuguu dikor, di Marti na-n tne wɩ. Lajaar kɔɔ hale dakha na wureeke kɔɔ hanɩ dikor kho paar na Jeju. ³ Di Maru gba latkolooke n hunani dau sa khur the nuɔ ka litiri kuru, a deer Jejuu nera sa puuu nɛɛ na ɔɔ yusũ, di latkolo hune tee cuɔr. ⁴ Si Judasuke theni Karuɔtu dura, ke dɔni Jejuu kpãkpãadaar bɛlke na lirenanɩ so aa: ⁵ Mɔgudo di wa kɔɔ dolõ latkolooke du dã wire tãatheru thõ lumɩ a ha bɔdara ga? ⁶ Si ga do

gelela a soni bɔdara a-n kɔɔerna ga, si gidoni yu a kɔɔ do a furɔ lokaar da-n yu gureeke n lonani. ⁷ Si Jeju so: Se kherraake a furɔ latkolooke a dana wireeke wa du muɩ. ⁸ Si ado bɔdara we, wɩ har anɩ pa wire koo, si ado mer gi ga do wire feu na hana ma'. ⁹ Di a Juifi jɔɔɔ ni di wɩ yɩ Jeju hale Betani, wɩ jaal si ga do Jejuuda dɔ nɔ dɔɔbara ga, si wɩ yuna dakha Lajaarke a kɔɔ unni khirera. ¹⁰ Di boni jidaar kɔɔtina guure kha mɔ wa kuni Lajaar dakha, ¹¹ gidoni Lajaar dɔ kɔɔ di Juifi jɔɔɔ kɔɔ per Jeju haar sa faa wɩ. ¹² A du wɩ tibil jɔɔɔke kɔɔ puɔnni fetura, a ni di wɩ yɩ Jeju na ɔɔr le Jerujalem, ¹³ wɩ gbaar kalã jẽ a thena di wa-n caanu, si di wa-n hulẽ aa: "Ojana, bɔnanɛ n hana ureraake dɔni lɔrayel-daraa fãgadaar, ke n unani gure na Kɔɔtini i." ¹⁴ Di Jeju yɩ kũkã bolu a juun tooro, mɔke gi khereni Thãgbaa sebera ayi: ¹⁵ "Na-n do maar n fu na' Sɔɔdara Ni hune anɩ fãgadaar n ɔɔr, a juun kũkã bolu." ¹⁶ Si ɔɔ kpãkpãadarasɔ na kɔɔ ju thẽsɔke kuru pa', si ɔɔke Jeju kɔɔ birni juun ɔɔ Thu dɔɔr pi, ger wɩ junanɩ di thẽsɔke kɔɔ khereneni Thãgbaa sebera, ɔɔdara gi kɔɔ khire, di do gureekera wɩ cuuraani oti gi. ¹⁷ Di tubla feu kɔɔ hanɩ kha na Jeju kɔɔke a weni Lajaar kau a uruu khirera, wer mi sobo so juur a pe Jejura. ¹⁸ Ger dɔ kɔɔ di tibil jɔɔke na-n caanu, gidoni wɩ kɔɔ niere nɔ kpa thẽeke a kɔɔ cuuni. ¹⁹ Di jɔɔ bu dudarasɔ na-n mu kha bɛlbɛl awɩ ha: Ni yere di na puno na cuu thẽ kɔɔ bã. Ni hune, tubla feu n kpaaraare. ²⁰ Ikhaa Gurekɔɔke hanɩ wureake kɔɔ jalanɩ Jerujalem feti kɔɔ wɩ furɔ Thãgba, ²¹ wɩ ɔɔr Filipiraake theni Galile Becal-da a bulee: Kɔɔtin, si-n yaale si yɩ Jeju. ²² Di Filipi jal so Ādirera, di Ādire na Filipi gba jal a so Jejura. ²³ Di Jeju birse wi: Ni hune, kɔɔke mer tibili Bikuun teenani i'le i dubure daan. ²⁴ Sobor mi so nar gel, ado jɔɔ bire na ji thunɔ a phu si bire hɩa', a-n toore ɔɔ bɛlla 'lo. Si ado a hɩ a-n baan na sobor. ²⁵ Ureke n naanni ɔɔ yi, ga ka na buurãre, si ureke n laarenɩ ɔɔ yi thuraake, ɔɔ na ka na 'le gi gi do yire khorr. ²⁶ Ado tibil na do mar thɔma, dɔ a na-n kpa mar, di kãke ma hanɩ le i thõdaar na ha dakha. Ado tibil na do i thõ Thure na cuure. ²⁷ Nenẽke haar kuɛ mer koo, si anye ma so? Thure, taa mi bɔ caaraakera. Si gelela dɔ kɔɔ di i a dana bɔ caakera. ²⁸ Thure, duba afti i. Di le nuɔ kɔɔ the yũ ayi: Mi kɔɔ cuu ger di gi duburɔ, si ma bire na cuu gi di ga duburɔ wo. ²⁹ Di tibil jɔɔke kɔɔ juleni le, ke kɔɔ nienenɩ wɩ sor thãgba tigã. Ikhasɔ n yɩ: Thãgbaa thõthõdaar thu n miãnaa. ³⁰ Di Jeju so war: Ga do mer dɔ kɔɔ di nɔ caake murɔa', si ner dɔ kɔɔ di mu. ³¹ Nenẽke dɔɔn kɔɔke Thãgba na kulnani thuke. Nenẽke Thãgba na dunane ureke dɔni thuke fãgadaar na faa. ³² Si me wer, kɔɔke wa khã mini thuraake, ma halle tubla feu wa-n ɔɔ mar. ³³ A so ware gelela gi nuna wɩ ga khi caake a na khini. ³⁴ Di tibil jɔɔke birsee: Si niere di asi jɔɔ so sar ayi: Kirisiti na hanane yire khorr. Mɔ gi fu si di fi so: Dɔ wɩ khã tibili Bikuun? Di amɛ dɔɔn tibili Bikuunikera? ³⁵ Di Jeju so

war: Dahire na ha anı thıthun ƙƙ 'lo bā, si ƙƙ gbe gi dıbara. Na-n ure ƙƙƙe ni hananı dahire di mē dabirē na phuro na', gidoni ureeke n ureni dabirera, aa-n ji kake a-n jalna'. ³⁶Ƙƙƙe ni hananı dahire ni pier dahire haar, di mē na debi na do dahiree bisāƙ. Ƙƙƙe Jeju muuni gele pi, a gbaar jal ƙƙƙ a wō war. ³⁷Nƙ kpa thı jƙƙƙƙerake Jeju ƙƙ ƙƙƙ awi yera, si wa ƙƙ pi haara', ³⁸di mē ga ƙƙ thumuriƙe Thāgbaa bobon Ejaƙ ƙƙ muuni di ga dā oti. Gi sor: "Ƙƙƙun, amē ƙƙ pier haar ası Thāgbaa thumura? Di amē Ƙƙƙun ƙƙ nınanƙ ƙƙ fā-ga?" ³⁹Di ger gi dakha wa puno na per haara', gidoni Ejaƙra bire so wo ayı: ⁴⁰"Mer Thāgba khaane wı yinə, sa ƙƙ awı ha du dibi. A mē gaa, ga hor wa yi ger na awı yi a na juna kuru, a na ƙer na bir mar, di mer Thāgba na ƙƙe wı." ⁴¹Ger duƙn gureekera Ejaƙ ƙƙ muuni ƙƙƙe a yıni Jejuu carbara da-n muuna Jejuudara. ⁴²Si ƙƙƙler-arake ƙƙƙinaa thıthun jƙƙƙ ƙƙ per Jeju haar, su do jƙƙ bu dudaraso ƙƙ ƙƙ di wa-n 'la na ƙƙ gi yıra', gidoni a mē gaa, wa tiir wer awı Thāgba fuƙr ƙƙra na faa. ⁴³Gi-doni wı nar tibil i dubire a jƙ Thāgbaada. ⁴⁴Di Jeju hulē aa: Ureeke pe muuni haar ga do mer a pe haara', si ureeke thƙna muuni a per haar. ⁴⁵Di ureeke ye muuni, ureeke thƙna muuni a yi. ⁴⁶Mer dahire, mi ine thura, di tibil wo tibilike pe muuni haar, a na too dabirera bā. ⁴⁷Ado tibil niē ĩ thumuso si aa-n ƙƙ ga, ga do mer na do ƙƙ Kuldaar bā, gidoni ma ĩ ĩ do tıbla thura Kuldaara', si mi ine ĩ ka ĩ taa tıbla feƙ thura. ⁴⁸Ureeke bƙ muuni na ĩ thumusoƙƙe aa gba ga, a hanane ƙƙ ƙƙulƙe na kulenaani: Thumuriƙe mi ƙƙ muuni, ger na kulena piƙı wire. ⁴⁹Gidoni ĩ thumuso na-n the ĩ pa ga, si Thureeke ƙƙ thƙna muuni, ƙƙ thethe ƙƙ ƙƙ mar gıre mi teenani ĩ ƙƙ na mōke ma sonı. ⁵⁰Di mi jure ƙƙ so duƙn yire khorr. Di ger gi gıre mi-n muuni, mi-n muire mƙna Thure so marnı.

13 Ƙƙƙe Pakı fetı na ƙƙ danı pa', Jeju jure di ƙƙ bƙ daan da the ƙe thura a na jal Thure. Jejuƙera ƙƙ naanni ƙƙdaƙera hanıke thura, a thune na wı waa a dana piƙı paar. ²Di Jeju na ƙƙ ƙƙƙƙadara har dıko kho paar. Si Satā ƙƙ 'lire luƙn Sumƙƙ bıkuun judasıke thenı Ƙıryıtı duraa hara da liirna Jeju. ³Mō Jeju jıni di Thure per thıe feƙ ƙƙ nyƙƙƙ, di Thāgbaa pa a ƙƙ the a ĩ di a na bire na jal Thāgbaa pa, ⁴le a ur dıko kho paar a thubi ƙƙ ƙƙƙƙ, sa gba yı piındaa a li. ⁵Agıƙı di gba nyuƙn a yemi tasara, a ma da-n ƙƙƙƙ ƙƙ ƙƙƙƙadara nee sa piun wı na yı piındaake a lini. ⁶Di mē a ƙƙ dā Sumƙƙ Pıerıke buleneeni ayı: Fer Ƙƙƙun na ƙƙƙƙe mi nee bee? ⁷Di Jeju birsee: Gureeke mi-n ƙƙƙı fa jı kuru nenē pa', si ƙƙ gbe fa jure kuru. ⁸Di Pıer suuraa: Fa-n ƙƙƙƙ ĩ ne wer yuuraka'. Di Jeju birsee: Ado ma ƙƙƙƙ fa' sa puno na bƙ kha ga. ⁹Di Sınıƙ Pıer suuraa: Ƙƙƙun, ga do nee dıbara ga, si na nyē na yuƙ dakha. ¹⁰Di Jeju birsee: Ureeke hƙni nyuƙn, aa hana yaale a bir a hu nyuƙn bā, si nee a na ƙƙƙƙ dıbara gidoni a phure feƙ. Di nere dakha ni phure, si ga do nere feƙ ga. ¹¹Gidoni

Jeju ƙƙ jure ureeke na lirenaani, ger do ƙƙ di so wer feƙ na phuə'. ¹²Ƙƙƙe a ƙƙƙƙ wıni nee pi, a bire gba ƙƙena a to, a too dıko kho paar sa bule wi: Gıre mi ƙƙƙ nıni, ni jure kuru be? ¹³Nı-n we mer Durdaar na Ƙƙƙun, di soborra ni so gidoni gerra mi do. ¹⁴Di ado merke dƙni Ƙƙƙun na Durdaar ƙƙƙƙ ni nee, do na-n ƙƙƙƙ kha nee dakha bıelbıel. ¹⁵Gidoni thı nıre mi ni nar di nere dakha na ƙƙ mōkera mi ƙƙ ƙƙƙ narnı. ¹⁶Sobor mi so nar gel, thıdaar na hale a na ƙƙƙ na jƙ ƙƙ ƙƙƙ, di thıthƙn gi a ƙƙƙ a jƙ ureeke thƙnaana'. ¹⁷Ado ni jı gele di ado dakha ni-n euƙ ger, ga da nare sobor. ¹⁸Ga do nere feƙuda mi-n mıa', si mi jure wıre mi ƙƙ phiirni. Di do gureeke ƙƙ khereneni Thāgbaa sebera n dā oti. Gi sor: "Ureeke n yƙni nyƙƙpō bıel na mere, ƙƙ deba do ĩ lālaadaar." ¹⁹Mı so nare nenēke si thıelera n dā, di ƙƙƙe ga danı mē na per haar di mer n duƙn ureekera n duƙnı. ²⁰Sobor mi so nar gel. nteeke na teani ureeke ma thƙni, mer a tee. Di ureeke tea muuni, ureeke thƙna muuni a tee dakha. ²¹Ƙƙƙe Jeju muuni thale pi, haar ƙƙeƙe di so war sobor ayı: Sobor mi so nar gel, bıel nerera na liirna mer. ²²Di ƙƙƙƙadara na-n huƙn kha bıelbıel di wa-n bulena kha: Amēda a mı ya fe? ²³Di ƙƙƙƙadara bıelıke Jeju n nani hale dıko kho paar, a yel Jejuu kıƙunə. ²⁴Di Sumƙƙ Pıer kher ƙƙƙƙadaraılera, a suuraa a bulene Jeju amē a-n so ya; ²⁵di ƙƙƙƙadaraıle yelanı Jejuu kıƙunə bulee: Ƙƙƙun, amē gi? ²⁶Di Jeju birsee: Ureeke ma kurnı buru a na bena a na ha, ƙƙ gi. Di a kurre buru a bena a ha Judasıke thenı Ƙıryıtı dura, Sumƙƙ bıkuun. ²⁷Di ƙƙƙe Judası teenı buru kuruule pi dƙƙƙ Satā luunaane. Di Jeju suuraa: Gıre fı yaalrı fı ƙƙ, ƙƙ gi ƙƙ. ²⁸Si wıre wı hananı kha dıko kho paar, bıelıke na jı gıre dƙni ƙƙ di suuraa thıe thala'. ²⁹Di dakha gidoni Judası n fıƙ lokaar, lƙhası n ƙıre di Jeju suuraare a the gıre ina hananı yaale fetıra, anaa a suuraare a hana bƙdara dıkha. ³⁰Di ƙƙƙe Judası ƙƙ teenı buruule na pi, a ther dapaara. Si dtıƙn gi ƙƙ do. ³¹Di ƙƙƙe Judası thenı na pi, Jeju sor: Nenē dıphā, mer tibili Bıkuun 'ler i dubire, di Thāgba dakha 'ler i dubire du do mer do ƙƙ. ³²Di ado Thāgba ƙƙ 'ler i dubire du do mer do ƙƙ, Thāgbaa thethera na dubı mer dakha, di a na dubı mer dapaara. ³³ĩ bıe bi, ƙƙ gbe mi ha kha na nere gıre wo; di na yaal mer, si mō mi ƙƙ sonı Juıfıƙra ayı: Kāke mi-n jalrı wa puno na pƙ la', mena mi so nar dakha gıre. ³⁴Si wo jƙƙ phaa ha ure mi-n ha nıni: Na-n na kha bıelbıel. Mōke mi-n na nıni, nere dakha na-n na kha bıelbıel. ³⁵Gerra tıbla feƙ na jı di ner duƙn ĩ ƙƙƙƙadara, ado ni-n hanane kha nau bıelbıel. ³⁶Di Sumƙƙ Pıer bulee: Ƙƙƙun ya, ka fa jal? Di Jeju birsee: Ka mi-n jalrı fa puno na kpa mar le nenā', si dıkhōo fa kpa mar. ³⁷Di Pıer bir bulee: Ƙƙƙun, anye do ƙƙ di ma puno na kpa far nenā? Mee ma faare ĩ yi afı sora. ³⁸Di Jeju birsee: Hāa, fa faare aft yi ĩ

sora? Sobor mi so far gel, yal kuv na 'le na khurake si di fa bana balāther nayt fa ji maa ga.

14 Na-n do haar na-n jē na'. Ni pier haar Thāgbara a pier haar merera dakha. ² Co paar bəreəm hale ĩ Thu co; a ga ha mā' ma koo māa so nar, gidoni mi-n kuvn ĩ gbəbi too paar nerera. ³ Di kooke ma kuvn na gbəbi nar too paar na pi, ger ma biro na ĩ a na gba ni di sa ha kha gi do dapaake mi hant, le ni ha ner. ⁴ Si kake mi-n jalni, ni jure hue. ⁵ Di Tomasi suuraa: Kōtin, sa juti ka fi-n jalna', mō sa fu si na ji hue? ⁶ Di Jeju suuraa: Mer do hue a dona sobor na yire. Tibil biellake na co Thurea si a na ka merera gaaga. ⁷ Ado ni koo ji mer, ga dor na koo jure dakha ĩ Thu. Di a funa nenēkerake gure, ni jure di dakha ni yure. ⁸ Di Filipi suuraa: Kōtin, ne sar Thurea dōkōm gi daan. ⁹ Di Jeju suuraa: Gi maane kekeke mi hant kha na nere, si fa ji munake paa bē Filipi? Ureke ye muni, Thure a yi. Mō fi yi ĩ ne nar Thure? ¹⁰ Fa-n per haar, mi har Thure bunco di Thure ha ĩ buncaa? Thumiaakera mi-n mu nuni ga do ĩ pa gi tha'. Thureke hant ĩ bunco or n dōkōm kō thō di ga pi vū. ¹¹ Ni pier haar di mi har Thure bunco, di Thure ha ĩ bunco. Di agado mē gi woa', ni do ĩ thī cuu thetherake n do koo ni per haar mē. ¹² Sobor mi so nar gel, ureke pe muni haar a na cuure dakha thōmaakera mi-n cuuni, di a na cuurerake di ga kōtī na jo gure, gidoni mi-n kuvn Thure pa. ¹³ Si thīe wo thīeke na bielni Thāgbara na ĩ i, ma cuure di mē Thure na 'le i dubure, gi do mer Biku-un do koo. ¹⁴ Ado na biel thīe Thāgbara na ĩ i, gerra ma-n cuu. ¹⁵ Ado ni-n na mer na-n huue ĩ so. ¹⁶ Si mere, ma biēle Thure di a na thōna nare Bubul kpūke na kuvn kha khorr na nere. ¹⁷ Thu Phuuke dōni sobo Thue guke wure kuvn Thāgba na punoni a na 'la' gidoni wa yia', wa jia'. Si nere, ner jure gidoni a-n toore kha na nere, di a na harrake ant bunco. ¹⁸ Ma faa ni di na ho khilābia', ma bire na ĩ ant pa. ¹⁹ Kier na gbe tibula thura na yi mi bā, si nere, ner na-n yi mer; gidoni yidaar ha mi, nere dakha na hanane yire. ²⁰ Ga wiilera na jure di mere, Thure bunco mi ha, di nere ha ĩ bunco di ĩ ha ant bunco. ²¹ Ure hanant ĩ so da-n cuu, or n naan mi. Di ureke n naan muni, ĩ Thu na-n naare, di mere dakha ma-n naare di ma gbaar dōbara a na nuna nte. ²² Di Juudi, ga do Judasuke theni Kariyoti dura ga, bule Jeju: Kōtin, anye do koo di fa gba afibara na nuna sere, si fa gba dōbara na nuna tibula thura ga? ²³ Di Jeju birsee: Ado tibil n na mer, a na-n huue ĩ thumu di ĩ Thu na-n naare, di sa pōr nte pa a na too koo bunco. ²⁴ Ure na-n naan muna', aa-n luun ĩ thumia'. Thumurike ni nuni, ga do ĩ pa gi tha', si Thureke thōna muni koo pa gi the. ²⁵ Mi mu ner thīesōkera kooke mi toona nuni kha. ²⁶ Si Bubulike dōni Thu Phuu, ke Thure na thōni ĩ irə, or na dire ni thīe feu a cuuna ni ni juna thīe feu mi koo so narni. ²⁷ Ha u mi faa nar. ĩ thethe ha ie mi ha ni. Ma ha ni ha u mōke thuda n 'laana'. Na-n do haar na-n jē na', di na-n do nuaar na-n fu ni woa'. ²⁸ Ni nere mōke mi so narni

ayu: Mi-n kuvn, si ma bire na ĩ nar. Ado ni-n koo na mer, na-n koo kākare gureraake mi-n kuvn Thure pa, gidoni Thure kōtine a jo mi. ²⁹ Mi koo maane gure di ma-n so nar ga thīesōkera si ga dā pa', di mē kooke ga-n danu na pere haar. ³⁰ Ma mu 'lo koo na nere bā, gidoni thūke fā-gadaar n uue, si a na puno ma'. ³¹ Si do tibula feu thura n ji mi-n nar Thure, di mō Thure so marni, mē mi-n do ĩ thō. Ni ure si the kierra si jal.

15 Mer dōkōm divē thur kira ko, si ĩ Thu dōkōm divē thur hūdaar. ² Jēe feu biēbiēlūke thare marni si ga-n se bā', a na kuur ger na faa. Si jēe feu biēbiēlūke n senti be, a na khabu ger gi ju se be ga-n per. ³ Ado ner gi, ni 'lire phur di do thumurike mi koo mu nuni do koo. ⁴ Do ni too ĩ bunco ĩ too ant bunco. Mōke jōkō na punoni dōbara a na se be, saagado divē thur kira a bana gaaga, mena gi ha dakha na nere ado na too ĩ bunca'. ⁵ Mer dōkōm divē thur kira, si di ner dōkōm jēe. Ureke kuvn ĩ bunco di ĩ too koo bunco, or na sien be koo, gidoni ado ma hala' na puno thī biellake a na cuu kpura-ka'. ⁶ Ado tibil na too ĩ bunca', jiera wa dunaa jē khaa a kha; jē khuna wi-n kha, a duna dōkō a faa di hī. ⁷ Ado ni too ĩ bunco di ĩ thumurike too ant bunco, ni biēle Thāgbara thīe wo thīeke ni-n yaalni, a na ha ner. ⁸ Gure n cueni ĩ Thu i di ga-n duburō dōkōm: Na-n se be kooke di mē na do ĩ kpākpāadara. ⁹ Mōke Thure na muni, mē dakha mi na ni. Ni koo ĩ thethe naurara. ¹⁰ Ado na hun ĩ jōfu na toore ĩ naura, mōke mi hunni ĩ Thu jōfu a too koo naura. ¹¹ Mi mu ner thaa, dauke dōni ĩda n puno gi ha nar, si di ant daura n ju bōr gi ka. ¹² Ni huue, gure dōni ĩ jōfu dōkōm: Na-n na kha biēbiēl mōke mi na nuni. ¹³ Di fa faa afl yi afl kuunsōra, nau na hale a kōtī jo nau ca ole bā. ¹⁴ Ner dōkōm ĩ kuunsō ado ni-n cuure gure mi so narni. ¹⁵ Ma we ni thōdara bā, gidoni thōdaar na-n ji gure koo kōtī n cuuna'. Si ĩ kuunsō ma-n we ni, gidoni mi koo cuu ner di ni ji thīe feu mi nuni ĩ Thu pa. ¹⁶ Ga do ner koo phire ma', si merē thethe koo phire ni a pe thōmana, di mē na jal a na se be, di ant birə na toore yerr, di mē thīe wo thīeke na bielni Thurea na ĩ i a na ha ner. ¹⁷ Gure mi-n boni ma-n u nar dōkōm, na-n na kha biēbiēl. ¹⁸ Ado tibula thura na laar ni, ni je gi do mer wi koo laar bo sa puur ni. ¹⁹ Ado thuda ni koo dora, thu na koo nar gure dōni kōkō. Si gidoni na do thūke-da ga, su do mer phire ni tibula thūthun, ger do koo di tibula thura na-n laar ni. ²⁰ Na-n jena thumurike mi koo mu nuni ayu: Thōdaar na hale a na kōtī na jo koo kōtā'. Ado wi koo kpoo mare, wa kpoo nare dakha. Ado wi koo huue ĩ so, wa huue anta dakha. ²¹ Si ĩ i do koo di wa-n cuu nar thīesōkera feu gure, gidoni wa ji ure thōna muna'. ²² Ado ma koo ĩa', di ado ma koo mu wi thīa', ga dor wa koo hana sopugoə'. Si nenē wa puno na bana awi sopugo bā. ²³ Ure n laare muni, mē a-n laar ĩ Thu dakha. ²⁴ Ado ma koo cuu thōmaake tibil biēl na koo cuuni kpuraake awi thūthunaa ga, ga dor wa koo hana sopugoə'. Si nenē wi yi ger, si wa-n laar munake, mere

na ĩ Thu. ²⁵ Dı dı gurera kheranı awı jıfu sebera n dā oti, gi sor: “Wı kɔɔ laar mer, sı kuru na hala’.” ²⁶ Sı ɔɔkɔke Bubulike ma thɔni dı na the Thure pa na ĩ, ke dɔni sobɔ Thueeke thenı Thure para, ɔr na-n mıa sobɔ so jıur a na-n pe mar. ²⁷ Sı nere dakha, na-n mıre sobɔ so jıur na-n pe mar, gidoni ni kɔɔ har kha na mere kekeke fu paar.

16 Mı mı ner thıesɔɔke thake gi cuu ni na bara ga. ² Wa tiir ner awı Thāgba fuɔr ɔɔɔra na faa. Bɔ bıel na daannake, dı tibil wo tibilike na kɔ nıni na kpiere ger dɔ Thāgbaa thı unı-n donı. ³ Wa cuure mē gidoni wa jı Thure dı mer ga. ⁴ Mı-n mı ner thake dı a ɔɔra ĩ na dā, ni jına gi dı mē mı kɔɔ so nar. Ma kɔɔ mı ni wer caca fu paar thala’, gidoni mı kɔɔ har kha na nere. ⁵ Nenē mı-n kɔɔn ureraake thɔna mıni, sı tibil bıellake anı thıthun na bule mi ka mı-n jalna’. ⁶ Sı gidoni mı kɔɔ mı ner mē ayl, gbobire hire anı hara. ⁷ Dı sobɔrra mı so nai, gure na baan narnı dɔɔn, dɔ ĩ kɔ gidoni ado ma kɔa’, Bubul na ĩ nerera ga. Sı ado mı kɔɔn, ma thɔne nerera. ⁸ Dı ado a ĩ, ɔr na nena tıbila fev thura gure dɔni sopugo, na mɔ Thāgba sarnı, na mɔ Thāgbaa kul hantı: ⁹ Sopugodaara, gidoni wa-n pe mı haara’; ¹⁰ Thāgbaa sardaara, gidoni mı-n kɔɔn Thure pa dı na yı mı bā; ¹¹ Thāgbaa kuldaara, gidoni thukee fāgadaar ‘lire ‘ler so heene pi. ¹² Thı jjuɔ hale wo mı hananı a na so nar, sı na mar fev nenā’. ¹³ Sı Thu Phuuke dɔni sobɔ Thue, ado a ĩ ɔr na thɔɔ ni dı na lɔ sobɔrra bibi. Gidoni thımıaake a na mıni, ga the ɔɔ thethe pa ga, sı gure fevuke a nıeni ger a na mı. A na mına ner dakha gure na unanı. ¹⁴ ɔr thethe na-n dubı mer, gidoni gure dɔni ĩda a na gba a na-n mı ni. ¹⁵ Gure fevuke Thure hananı, ĩda gi. Ger dɔ kuru dı ĩ so: A na gbaar gure dɔni ĩda a na-n mı ni. ¹⁶ Kier na ɔɔ gbe na yı mı bā, sı ɔɔ gbe wo na bire na yı mı, gidoni Thure pa mı-n kɔ. ¹⁷ Dı ɔɔ kpākpādaar ukhasɔ na-n mı kha awı ha ayl: Anye dɔ gelela a sonı kır ya fe? Aa, kier na ɔɔ gbe sa yı ni bā, sı ɔɔ gbe wo sa bire na yı ni, dı bo unı-n kɔɔn Thure pa. ¹⁸ Dı wı-n sor: Anye ka do ɔɔ gbe ya fe? Sa jı thı doo a-n mına’. ¹⁹ Mɔ Jeju jını dı do wa bule ner a so ware: Nı-n bulele khasɔ bıelbıel gureraake mı sonı: Kier na ɔɔ gbe na yı mı bā, sı ɔɔ gbe wo na bire na yı mı. ²⁰ Sobɔrı mı so nar gel, ga do nare khure na bıwe sı do ger ka da thıdarara ka. Na har gbobirera sı anı gbobira na debire na do dau. ²¹ Ado kher na wal, a-n gbobire gidoni ɔɔ ɔɔ daan. Sı ɔɔkɔke a-n kɔni bı dı pi, aa-n jına ɔɔ gaartle bā. Dau n fuure gidoni a kɔɔn tibil yire. ²² Mē gi nere dakha, ni har nenē gbobirera, sı na bire na yı mı wo dı dau na fu ner, sı tibil bıellake na hale a na puno na tee nar dauula’. ²³ Dı dawıile na bule mi thı bıellake bā. Sobɔrı mı so nar gel, thıe wo thıeke na bıelni Thurera, a na ha ner gi do ĩ i dɔ ɔɔ. ²⁴ A dana nenēke, na ɔɔ bıel Thāgbara thıe na ĩ iə’. Nı bıelne na ‘ler, dı mē anı dau na ɔɔ na thı na ka. ²⁵ Sokpaa mı-n mına ni gure, sı ɔɔ bıel

na hale na da ke ma-n mına nıni sokpaa bā, sı cası ma mı ni gure dɔni Thureeda. ²⁶ Ga wıile na bıel Thāgbara na ĩ i sı ma so nar ayl, ma bıele Thure ma-n pe nara’; ²⁷ gidoni Thure thetherake n na ner, gidoni ni-n na mer a perna haar dı Thāgbaa pa mı the ĩ. ²⁸ Thure pa mı the a ĩ thura. Sı nenē mı-n ther thura ĩ bir Thure para. ²⁹ Dı ɔɔ kpākpāadara suuraa: Nenē dıphā waa cası fı-n mı. Fa-n mı dıkha na sokpaa bā. ³⁰ Nenē sı jure dıphā dı fı jure thıe fev, sı dı fa-n yaal tibil n bulene fa’. Dı gerra dɔ ɔɔ dı sı per haar Thāgbaa pa fı the. ³¹ Dı Jeju birse wi: Nenē ni per haar dıphā koe? ³² Nı hıne ɔɔ bıel na daan, durake gi daan pi, dı wa bıbulane nere fev bıelbıel na faa nte le ɔɔ pa, dı na sı mare dıbara; sırake ma ha dıbara gaa koe, gidoni Thure har kha na mere. ³³ Mı mı ner thıe thake dı na hana ha u merera. Na-n hanane ɔɔ gaare keke thura, sı ni pier ‘lar, mı punone thıdaa.

17 ɔɔkɔke Jeju mıni thımıaake thale pi, a gbaar yıe yı sa so: Thure, ɔɔra daan. Duba merke dɔni afı Bikuun, dı merke dɔni afı Bikuun n dubı afı i dakha, ² gi ha mɔna fı ha mıni punone tıbulala fev, dı ma ha wıre fevuke fı ha mıni yire khorr. ³ Dı yire khorra dɔɔn ɔɔɔ, wı je fı ferke dɔni Thāgba ɔɔ bıel dıbara ‘lélélé, na urekera fı thɔni ke dɔni mer Jeju Kirisiti. ⁴ Mı dubıre afı i ke thura, dı mı pure thɔmaakera fı ɔɔ ha mıni ĩ cu. ⁵ Dı nenē fer Thure, cu mı ĩ ‘le i dubıre fere thethe pa, ke dɔni i dubırekera mı ɔɔ maanı hana afı pa sı dı thı na ɔɔ fı pa’. ⁶ Mı cuure tıbilaake fı ɔɔ phiirni tıbilaa thıthun a ha mı dı fı jı afı i. Afıda fı ɔɔ do dı fı ha mı, dı fı ɔɔ cuure afı so. ⁷ Nenē fı jure dı thıe fevuke fı ha mıni, afı pa gi the. ⁸ Gidoni mı mı wer thımıaake fı ɔɔ mı mıni dı fı ɔɔ ture, sa jı waa na sobɔrı dı do afı pa fı the, dı fı pere haar dakha dı fer ɔɔ thɔna mı. ⁹ Wer dıbara mı-n bıel fı gure dı ma-n pe. Ga do tıbila feura mı-n bıel fı dı ma-n pa’, sı fı bıel fer dı ma-n pe wıre fı ɔɔ la mıni, gidoni afıda we. ¹⁰ Dı gure fevuke dɔni ĩda, afıda gi. Dı gure fevuké dɔni afıda, ĩda gi. Dı fı ‘ler i dubıre dakha dı do wer dɔ ɔɔ. ¹¹ Ma ha thuraake bā, sı wer fı har thura, sı dı ma-n ɔɔ far gure. Thı phuu, dı afı i n do ɔɔ fı ber wırekera fı ɔɔ ha mıni, dı mē wa do bıel ası kha. ¹² ɔɔkɔke mı ɔɔ hantı kha na wer, mı ɔɔ bere afı irə wırekera fı ɔɔ ha mıni, dı bıel werra na buə’, bu paarı bikuun dıbara gi, gi do ɔɔ gi ha mɔna gi kheranı Thāgbaa sebera. ¹³ Sı nenē mı-n ɔɔ fare sı dı ma-n mı thıe thaa, gidoni fı har thura ‘lo, gi do ɔɔ ĩ dau n thı gi ɔɔ war gi ka. ¹⁴ Mı ɔɔ mı wer afı so, sı tıbila thura n laar wer gidoni wa do thukeeda ga, mɔke mere ma donı thukeeda ga. ¹⁵ Ma-n bıel fı fı te fı thuraaka’, sı fa-n bera fı puu cuu hıdaarra. ¹⁶ Wa do thukeeda ga, mɔke mere ma donı thukeeda ga. ¹⁷ Gba sobɔrı a leana fı kpi. Afı thımu dɔɔn sobɔrı. ¹⁸ Mɔke fı ɔɔ thı mıni dı ĩ ĩ thura, mere dakha mı-n thı wer ɔmē dı wa jal tıbulala fev thura. ¹⁹ Dı merre thethe fı faare ĩbara koo Thāgbara

du do awl so do ככ, di mē wer dakha na faa awlbara koo Thāgbara gi do sobor do ככ. ²⁰ Ga do wer d̄bara mi b̄el fi gure di ma-n pa', si mi b̄el fer dakha di ma-n pe wureaake awl thumu na doni ככ wl pe mi haar, ²¹ di mē wer feu na do b̄el, mōke fer Thure hanu gure i b̄un di i ha aft b̄un, wer dakha n ha asi b̄un, di mē tibula feu thura na ji di fer ככ thona mi. ²² Di mi ככ euv wer di wl ji i dubureeke fi ככ ha muni, di mē wa do b̄el mōke si doni b̄el, ²³ mere awl b̄un, si fere i b̄un, di mē wa ju do b̄el ככככ koo, di mē tibula feu thura na ji di fer thona mi di fi na wer mōke fi na muni. ²⁴ Thure wei, mi-n yaale di ka mi hanu, wre fi ha muni n hanale dapa nakha mere, di mē wa-n hunna dabor i carbara, ke doni gure fi ככ ha muni gidoni fi ככ na mer si thuke na ככ hur tir pa'. ²⁵ Thi saru, tibula thura na ככ ji fa', si mere, mi ככ ji fer di wre dakha ji gure di fer thona mi. ²⁶ Mi cuu wer di wl ji aft i, si ma bire na cuu wl di wa ji gi wo, di mē ga cuu nauuke fi ככ na muni n ha awl b̄un, mere dakha n ha awl b̄un.

18 Chokke Jeju muni thale pi, a ther na ככ kpākpāadara a jal Sedur'i iiro kake nakuor hanu, di a loun le or nakha ככ kpākpāadara. ² Judasuke na lirenaani ככ jure paarule, gidoni liir Jeju na ככ kpākpāadara na-n pi la'. ³ Di Judasi kpar sorasos, na gardesokke boni jidaar kōtinaso na jofu bu dudaraso ככ thoni, di wl ככ por le na lāphās, na h̄ les, na ko ke th̄eso. ⁴ Mō Jeju jini gure fevuke na danaani a tor thok sa bule wi: Ame ni-n yaal? ⁵ Di wl birsee: Najareti Jeju gi. Di so war: Di merra ha u. Di Judasuke na lirenaani ככ har kha na wer. ⁶ Chokke Jeju so warni pi aa, unerra ha u, wl tor birnə khiru a jiiir thunok. ⁷ Si a bire bule wi wo: Ame ni-n yaal? Di wl birsee: Najareti Jeju gi. ⁸ Di Jeju birse wi: Ma ככ so nar ayi: Merra ha ua'. Di ado mer ni-n yaal, ni ster wreeke n jal. ⁹ Di mē thumurike a ככ muni na dā oti. Gi sor ayi: Wēke fi ככ ha muni, ma ככ faa b̄ellake di buə'. ¹⁰ Di Simō Plerike hanani bajina, a ככ pher a cuna gbōdaaru thōdaar nyōbō nūu a kur. Thōdaarulee irə n d̄on Malkusi. ¹¹ Di Jeju so Perra: Birəna aft bajina a tuor khal kpara. Th̄ yonanekera Thure ha muni i y, ma bor yor kā? ¹² Le sorasos na awl sefu, na Juifisok gardisok ככ fu Jeju a li, ¹³ a kpa jalna An pa bo, gidoni Kafuke ככ doni gbōdaar ga yeelee thee a do. ¹⁴ Kafu do ure ככ d̄rent Juifisok fule ayi: Gure baanni d̄on, do tu b̄el n khi tibula feu sora. ¹⁵ Si Simō Pler na kpākpāadaar kpu ככ kpaane Jejura. Gbōdaarra ככ jure kpākpāadaar kpulera, di or ככ lona kha na Jeju gbōdaaru gbayara. ¹⁶ Si Pler wer jul phiilo lōfonora. Di kpākpāadaar kpule gbōdaarule jini ther a muna kherike doni lo berdaar, di si Perra di lō. ¹⁷ Di thōdaar kherulera n berant loo bule Pler: Fere dakha, ga do kuunikēe kpākpāadaar ha faa? Di birsee: Ma do ככ kpākpāadaara'. ¹⁸ Di gidoni ie ku ככ gi, thōdara na gardesok ככ gbokre dok a too le di wa-n ur, di Pler dakha ככ toore kha na wer da-n ur

do. ¹⁹ Di gbōdaar ככ bulele Jeju th̄e, mō gi hanu na ככ kpākpāadara na mō ככ dur hanu. ²⁰ Di Jeju birseere ayi: Casi mi-n ככ mu th̄e tibulala feu, di mi-n ככ d̄re th̄e wire wire Juifisok Thāgba fuor cōcōra, na Juifisok Thāgba fuor cō kōtuna, ka Juifisok n gbēbuni kha feu, di ma ככ mu th̄e wolonena ga. ²¹ Mō do kuru di fa-n bule mi? Bulene wreeke ככ pe muni nūu gureeke mi ככ mu wuni. Wer thethe j̄en gureeke mi muni. ²² Mō Jeju muni thale, ger gardi b̄elike hanule baaraa sa so: Thale fa birse gbōdaar b̄e? ²³ Di Jeju birsee: Ado puure mi mu, ne mar puurera mi muni i hun. Si ado dabun mi mu, anyeraake fi ba mi? ²⁴ Le An lii a thona Kafuraake doni gbōdaar. ²⁵ Si Simō Pler wer toore lerake da-n ur dok. Di wl bulee ayi: Fere dakha, ga do ככ kpākpāadaar b̄el ha faa? Di bana sa so: Ma do ככ kpākpāadaara'. ²⁶ Di tibilike Pler ככ kurni nūu, ככ tibil b̄el hale a do gbōdaar thōdaar, or ככ Perra: Si ma ככ yi fi nakha Jeju nakuorra gaa? ²⁷ Di Pler bir bana wo, di dapaara yol kuu khu. ²⁸ Di Juifisok ככ thenane Jeju Kafu pa a kpa jalna gobaneri cō. Si duuro gi ככ do. Ga do wer thethe ככ lona gobaneri cō, gi ho wa bisere gi tō wl Paki diko khora'. ²⁹ Di ger gi Pulati the a jal awl pa a bule wi ayi: Anye do sorukera ni-n peni kuunnaakera thaa? ³⁰ Di wl birsee: Ado puu cuudaar a ככ doa' ga do sa ככ fuure na ha fa'. ³¹ Di ger gi di Pulati so war: Di a thale gi, neree thethe n gbaane anibara a kulena mō ani jofu hanu. Di Juifisok suuraa: Sa hana hue a na ku tibilə'. ³² Di mē thumurike Jeju ככ soni na dā oti, gi do gi nunane khi ca gure a na khini. ³³ Di Pulati bir lō gobaneri cō a we Jeju a bulee: Su do fer d̄on Juifi fāgadaari? ³⁴ Di Jeju birsee: Aftbara fi ji gi mu yaa, agubo ikhaso ba gbaan i da a mu fi? ³⁵ Di Pulati birsee wo ayi: Fi yi mer di i do Juifi ya? Mee, aft ca na boni jidaar kōtuna fuon fi a ha mi. Anye fer ככ cuu? ³⁶ Di Jeju birsee: I fāgadaari di, ga do thukeeda ga. Ado i fāgadaari di ככ dor thukeeda, ga dorra i thōdara na ככ kēkerene na pe mar, gi dora wa ככ puno na fu mi na ha Juifisoka'. Si ga ha thala', i fāgadaari di na do thukeeda ga. ³⁷ Di Pulati bulee: Fāgadaar ka ha fi ya? Di Jeju birsee: Gerra fi soo le, fāgadaar ha mi. Di gerra do ככ di wl ככ kō mi, gerra do ככ di i ke thura i mu sobo so juur ma-n pe soborra. Di tibil wo tibilike doni sobodaar, a-n per i no nūu. ³⁸ Di Pulati bulee: Anye n do sobor? Chokke Pulati muni thale pi, a ther wo a jal Juifisok pa a so war: Mere, ma yuraa th̄eekēe teanani wl heenuu sora'. ³⁹ Si gidoni ni milna ger di i faa khaldaar b̄el di i ha ni Paki fetura feu, ni-n yaale i faa Juifi fāgadaarra a ha ni yaa? ⁴⁰ Si wl bire hulē wo ayi: Kpei, ga do or ga, si Barabasi. Si yu h̄huōldaar Barabasi ככ do.

19 Le Pulati gba Jeju a ciil na khasa. ² Di sorasos ככ gba uu a ker di ho fāgadaar kper, di wl subuu yu, sa gba darā se a tuu; ³ agupi di wl to worō si wa-n suuraa: Gba fuore Juifi fāgadaar; si agupi di wa-n baalee. ⁴ Di Pulati bir the wo a so Juifisok ayi: Ni

hune, mi thenaane di me na ji di ma yuraa th̄eeke teanani wi heenuu sora'.⁵ Di mē Jeju the a suu uu yoo du ho fāgadaar kpīer, a tona darā s̄e. Di Pilati so war: Ni hune kuunnaake.⁶ Ɔbɔɔke boni jidaar kōtina na gardesɔ yuni, wi hulene ayi: Gbaanee kpa kuku thurura. Gbaanee kpa kuku thurura. Di Pilati so war: Ni gbaanee anɔbara a kpa kuku thururara, gidoni me wer, ma yuraa th̄eeke teanani wi heenuu sora'.⁷ Di Juifiso birsee: Si hanane jɔfu, di ado m̄ asi jɔfu hanu gi, gi teenane a khi gidoni ayi, Thāgbaa Bikuun ha ni.⁸ Di ɔbɔɔke Pilati nienu thumurīle, maar fuure di ga-n per.⁹ Di a bire lō gobaneri ɔ a bule Jeju: Ka fi therake tɔr? Si Jeju na deeraa nuɔa'.¹⁰ Le Pilati suuraa: Mer mi ana fi di fi pir pɔbi? Fa ji du do mi hanane punone a na faana fi, di mi hanane punone wo a na kpana fi kuku thurura gaa?¹¹ Di Jeju birsee: Fa hana punone merera saagado Thāgba hana faa ga. Ger gi ureeke kɔɔ gbaan muni a ha fi, a cuure sopugo du kōt̄i a jɔ.¹² Di a funa ga ɔɔɔlera Pilati n yaale hue si a faguu, si Juifiso na-n hulē aa: Ado fi faguu, fa do Sejaari kuuna'. Mee, tibil wo tibilike yenu fāgadaar ha ni, Sejaari lālaardaar a do.¹³ Ɔbɔɔke Pilati nienu ga thumule, a kpar Jeju a thena phiilo a toona kul paar, paar guke wi muni na bokana, ke wi-n wenu na ebirə thumur Gabata.¹⁴ Si Paki gbebu ɔɔ gi kɔɔ do, di gi thɔɔre ulkɔɔ. Di a sor Juifisɔra: Ni ye anu fāgadaarra.¹⁵ Si wi hulene: Kuɔ, kuɔ, gbaanee kpa kuku thurura. Di Pilati bir bule wi: ĩ kpa anu fāgadaar kuku thurura ya? Si boni jidaar kōtinaso birsee ayi: Sa hana fāgadaar kpu saagado Sejaari gaaga.¹⁶ Liir a faa Jeju a ha wi wi kpaanee kuku thurura. Di mē wi kpa Jeju a jalna.¹⁷ Di Jeju gba ɔɔ kuku thur a thena a jalna paarike wi-n wenu Yu khubu, si wa-n wena ebirə thumur Gɔlgota.¹⁸ Liir wi kɔɔ kpa kuku thurura na tubila yenyɔ, biel ũ gellɔ, biel ũ gellɔ, sa pe Jeju th̄ithun.¹⁹ Di Pilati kherere dakha sebe a bā kuku thurura yū. Khererera sor ayi: Najareti Jeju, Juifi fāgadaar.²⁰ Juifiso jɔɔɔ n kɔɔ sor sebeɔlera kherani, gidoni paarike wi kɔɔ kpani Jeju na kɔɔ huncna Jerujalem dia'; di dakha, ebirə thumur gi kɔɔ kherena, na latē thumur, na greki thumur.²¹ Di Juifiso boni jidaar kōt̄iso so Pilatira: Fa-n khere thale ayi: Juifi fāgadaar ga, si kherene, ɔ ye Juifi fāgadaar ha ni.²² Di Pilati birse wi: Gure mi 'lini kherere, mi kherere de.²³ Di ɔbɔɔke wi kɔɔ kpani Jeju kuku thurura pi, sɔraseso kɔɔ gbaar ɔɔ kēkēsɔ a tne tne paar yenā. Sɔrase bielbiel 'ler oti fey. Wi gbaar dakha ɔɔ delkeba, ke bebi paar na harna', kēkē biella gi a fi fu julna yū si du dā thu.²⁴ Di sɔraseso mure kha ayi: Sa-n bəəə, si lu n le si ji ure na 'leni. Gi har mē gi cuu gure kɔɔ khereneni Thāgbaa sebera gi dā oti, gi sor: "Wi kɔɔ tnenē ĩ kēkēsɔ, si lu wi kɔɔ li ĩ delkebara." Di thalera sɔrasera kɔɔ cuu.²⁵ Si Jejuu ni, nakha Mari, na Jejuu nu ōkherike dɔni Kulopasu kher, na Magidala Mari kɔɔ hale a jul kuku thur kɔɔ.²⁶ M̄ Jeju yuni ɔɔ ni, na kpākpāadaarike Jeju nani, ke julenani ɔɔ ni, a sor ɔɔ

nura: Kher, hune ure do afti bikuun.²⁷ Agipi di so kpākpāadaarraale: Hune, ure do afti ni. Di a funa ɔɔɔlera, kpākpāadaarile kpa kɔɔna ɔɔ pa.²⁸ A gele pi, m̄ Jeju jini du do th̄e fey daan pi, di m̄ na dɔni kɔɔ gure Thāgbaa sebe soni n ha oti, a sor: Yɔlkhaa fu mer.²⁹ Di daa kɔɔ hale a hinə ta yū. Di sɔraseso gbaar th̄eeke hɔni tabihue, a muu ta yuɔna a gar ijopi baluu, a 'laa tuu nuɔ.³⁰ Ɔbɔɔke Jeju 'leni ta yuɔna a sor: Th̄e fey p̄re mē. Si agipi di gure yoo sa 'laa ɔɔ thu.³¹ Si hur wi deesi wire gi kɔɔ do, di ga do wa faare khire kuku thurura dawila', gidoni wi kōt̄i hur wireele do, di ger gi di Juifiso kɔɔ biel Pilati ayi, ado wi khaar wure wi kpani thururaale nee pi wi hela wi.³² Di ger gi di sɔraseso jal a khaar cacadaar nee, agipi na balanyɔdaar, ke wi kɔɔ kpanani Jeju kuku thurura.³³ Si ɔbɔɔke wi dani Jeju a yu du do a 'lire khir, wa khaaruu nea';³⁴ si sɔrasi k̄uu biel kɔɔ guɔre gelu na kpila, di dapaara tɔmun na nyuɔni the.³⁵ Di ure kɔɔ ye guni a mu ger, di ɔɔ thumulera a muni sobɔr gi do, di ɔɔ thethe jure di sobɔr inu so, di mē ga do kɔɔ di nere dakha na per haar.³⁶ Gelela daan thale gi cuu gure Thāgbaa sebe soni gi ha oti, gi sor: "Ɔɔ khunbu biellake na kha ga."³⁷ Di Thāgbaa sebe bire so pa kpu wo ayi: "Ureeke wi kɔɔ hɔni, wa bir wa-n hun."³⁸ A gele pi, Jojefuke theni Arumate, ke duɔnni Jejuu kpākpāadaar wolonena gidoni Juifiso n kɔɔ maar, ɔr bielne Pilatira hue sa a hel Jejuu forra. Di Pilati kɔɔ haare hue. Di ger gi di jal a hel Jejuu forra.³⁹ Nikodemike kɔɔ jalani Jejuu pa mamara dt̄inɔ, kɔɔ gbaar th̄eeke hɔni latkolo ni caar, ke nyanyaananu tomi bul thu, ke thɔɔni kilə kpelē yuɔr a ɔɔna.⁴⁰ Di wi kɔɔ gba Jejuu forra a paarna kēkē gborōbireeke wi perni thusɔɔlera, gidoni thale Juifiso ful ha wi-n dunani khire.⁴¹ Si nākɔɔr kɔɔ hale kākera wi kɔɔ kpani Jejura kuku thurura. Di le nākɔɔrraalera ka phaa kɔɔ hale ka wa kɔɔ duuni tibil pa'.⁴² Gidoni Juifiso hur wi deesi wi gi, du do kaa hale a wɔrɔ, ger gi di wi gba Jeju a du le.

20 Wure makonyɔ caca wi, Maruke theni Magidala kɔɔ jaal kaara duuro phiphipi ɔbɔɔke gi hanu jilə jilə 'lo. Di a yere du do bokaar helele sa faa ka nuɔ.² Di a car jal a yi S̄im̄ P̄ter na kpākpāadaar kpuke Jeju nani, a so war ayi: Wi tire Kōtinu kau si di sa ji ka wi p̄ena'.³ Di P̄ter na kpākpāadaar kpule ther jal kaara.⁴ Di wer yenyɔ car jal. Si kpākpāadaar kpule car ka P̄ter a kɔɔ dā kaara caca,⁵ a gure a yi kēkē gborōbesɔ thura, si aa lōa'.⁶ Di S̄im̄ P̄terike n kpaaraanu daan, a lō kau a yi kēkē gborōbe haarsɔ thura,⁷ na kēkē ure wi parni Jeju yoo di ga ha kha na kēkē gborōbesɔa', si gi gbelele a thun pa kpu.⁸ Di kpākpāadaar kpule kɔɔ danani kaara cacaca luun dakha a yie a per haar.⁹ Gidoni wa kɔɔ ji gureeke Thāgbaa sebe soni kuru, di Jeju na ure na the khirera pa'.¹⁰ Di kpākpāadara kerre bir awi pa.¹¹ Si Mari or jule le ka nuɔra jiera da-n kuu. Si m̄ a-n khuni, a guere a kpu da-n hun kau,¹² a yi Thāgbaa

thōthōdaar thu yenyɔ dɪ wɪ to kēkē bulona, sa too ka wɪ kɔɔ pɛnɪ Jejuu for, biɛl yu khura biɛl nɛ khura. ¹³ Dɪ wɪ bulee: Kher, anye fɪ-n khuro? Dɪ birse wi: Gɪdonɪ ɪ Kōtɪ wɪ ti kau dɪ ma jɪ ka wɪ piɛna', ger gl. ¹⁴ Mō a-n muɪnɪ thale, a na kule a yɪ Jeju dɪ juɪ, sɪ aa jɪ dɪ do Jeju ga. ¹⁵ Dɪ Jeju bulee: Kher, mōgɪdo dɪ fa-n khu? Amɛ fɪ-n yaal? Sɪ Marɪ wer kɪɛɛ a ka jɪna nākurodaar gl, a suuraa: Kōtɪn, ado fer gbaanɛ sɔ mar kākɛ fɪ piɛnɪ ɪ jal ɪ gba. ¹⁶ Dɪ Jeju wɪ: Marɪ. Dɪ a kule a suuraa na ebirə thumɪr: Rabunɪ. Kɪru duɔn Durdaar. ¹⁷ Dɪ Jeju suuraa: Fa-n tha mara', gɪdonɪ ma juɪn ɪ Thura pa'. Sɪ jala ɪ omisɔɔ pa a sɔ war ayɛ: Mɪ-n juɪnɛ ɪ Thura, kɛ dɔnɪ dakha anɪ Thi, ɪ Thāgbara kɛ dɔnɪ dakha anɪ Thāgba. ¹⁸ Dɪ Marɪkɛ thenɪ Magɪdala jaal a mu kɔpɔpɔadara ayɪ, unɪ yɪɛ Kōtɪn dɪ ɔr mɛnɛ nɪ ga thīsɔɔle. ¹⁹ Ga wiile duɔɔ, kɛ dɔnɪ wire makonyɔɔ caca wi, kɔpɔpɔadara kɔɔ har duu sa khaan loo gɪdonɪ maar kɔɔ fuɔn wɪ juɪfɪsɔɔra; dɪ Jeju pɔɔr a juɪ awɪ thīthun sa so war: Nɪ hanana ha u. ²⁰ ɔɔkɔkɛ a sonɪ gele pi, a nuna wer ɔɔ nyɛ na ɔɔ gel, dɪ dau furɛ kɔpɔpɔadara mō wɪ yunɪ Kōtɪn. ²¹ Dɪ Jeju bir so war wo: Nɪ hanana ha u. Mōkɛ Thurɛ thō muɪnɪ mē mɛɛ dakha thō nɪ. ²² Ado a mu thale pi, a phuurɛ pɛ war sa so war: Nɪ tea Thu Phuu. ²³ Wɪrɛ nɪ faanɪ awɪ sopugosɔ, Thāgba na faare, sɪ wɪrɛɛ sopugosɔkɛ na-n faana', Thāgba na fa ga. ²⁴ Tomasukɛ wɪ-n wenɪ Didim, kɛ dɔnɪ dakha biɛl kɔpɔpɔadaar yuɔr yenyɔra na kɔɔ ha kha na wer ɔɔkɔkɛ Jeju pɔɔna'. ²⁵ Dɪ wɪ kɔpɔpɔadara suuraare: Sɪ kɔɔ yɪɛ Kōtɪn. Sɪ dɪ so war: Ado ma yɪ pōtɪ kpa paar ɔɔ nyena ga, dɪ ado ma tor ɪ nyēbi pōtɪ kanana ga, dɪ ado ma tharna ɪ nyē ɔɔ gella ga, ma pɛr haar yuuraka'. ²⁶ A wire makōther ka, Jejuu kɔpɔpɔadara bire ha ɔɔ bunɔ wo, dɪ Tomasɪ kɔɔ har kha dɪphā na wer. Dɪ lōfonuɔ kɔɔ khaanɛ, sɪ Jeju pɔɔr a juɪ awɪ thīthun sa so war: Nɪ hanana ha u. ²⁷ Agɪpɪ dɪ so Tomasura: 'Laanɛ kɛ afɪ nyēbi, dɪ hɪnɛ dakha ɪ nyēsɔ. 'Laanɛ dakha afɪ nyō a thaar ɪ gella, sɪ fa-n baalɔ bā sɪ piɛr haar. ²⁸ Dɪ Tomasɪ suuraa: ɪ Kōtɪ, na ɪ Thāgba. ²⁹ Dɪ Jeju suuraa: Gɪdonɪ fɪ yɪ mɛr dɪphā, ger gl dɪ fɪ pɛr haar. Sɪ ga dar wɪrɛraakɛ na yɛ muna' sa pɛr haar. ³⁰ Jeju cuurɛ wo ɔɔ kɔpɔpɔadaraa yɛ thīthun nɔ kpa thī jɔjɔkɛ na kheranɪ seberaaka'. ³¹ Sɪ ga thīsɔɔkɛ kherere, dɪ mē na pɛr haar dɪ Jeju duɔn Kirisiti, Thāgbaa Bikuun, dɪ mɔna nɪ pɛrnɪ haar, na hananɛ yire gl do ɔɔ i dɔ kɔɔ.

21 A gele pi, Jeju bire nuna ɔɔbara wo ɔɔ kɔpɔpɔadara Tɪbertadɪ mur nɔ gēgerena. Nɪ hɪnɛ mōkɛ a nunanɪ dɪbarara. ² Sumō Piɛr, na Tomasukɛ wɪ-n wenɪ Didim, na Natanayɛlɛkɛ thenɪ Galile Kana, na Jebedee bikuunsɔ, na ɔɔ kɔpɔpɔadaar ɪkhasɔ yenyɔ kɔɔ har kha pa biɛl. ³ Dɪ Sumō Piɛr so war ayɪ: Ma jaal na pher thuma. Dɪ wɪ suuraa: Sa jaal kha dakha na fɛɛɛ. Dɪ wɪ ther a lō gboroona a jal, sɪ ga dɪtɪnɔɔle wa kɔɔ fu thīa'. ⁴ ɔɔkɔkɛ du wɪlnɪ duuro, Jeju har gēgerɛ nuɔra, sɪ

kɔpɔpɔadara na kɔɔ jɪ dɪ Jeju ga. ⁵ Dɪ Jeju bulee wer: Bɪsana, nɪ hananɛ thīɛ a na kho bɛ? Dɪ wɪ birsee: Kpei. ⁶ Dɪ so war: Dɪ nɪ dɔna thō pherdaa gborō nyōkɔɔra, na yɪɛɛ. Dɪ wɪ dunanɛ, sɪ wa bir puno a na hal na ti bā gɪdonɪ thuma vōviəne. ⁷ Le kɔpɔpɔadaarɪkɛ Jeju nanɪ so Piɛrra: Kōtɪn gl. Dɪ ɔɔkɔkɛ Sumō Piɛr nɪnɪ dɪ Kōtɪn gl, gɪdonɪ tomɪ bire a kɔɔ hana, a tɔɔr ɔɔ kēkē a linə lophɛrɛ sa bɪ jɪ murɔ. ⁸ Dɪ wɪ kɔpɔpɔadara pɔɔr na gborōo a hal thō pherdaakɛ thuma hironɪ, gɪdonɪ wɪ wɔɔɔnɛ na thu du thɔɔ mɛɛɛɛ tamaa. ⁹ ɔɔkɔkɛ wɪ gbunɪ thura, wɪ kɔɔ yɪɛ dɔɔkɛ wɪ gbɔɔnɪ na khana a 'warɔ thuma na buru, ¹⁰ dɪ Jeju so war: Nɪ ena thō ɪkha thumanaakera nɪ funɪ nɛnɛ. ¹¹ Dɪ Sumō Piɛr lō gboroona, a hal thō pherdaakɛ thō kōtɪna tamaa na kpalanyɔ yuɔr yēther hironɪ a thena, wɪ 'lɛnɔnɛkɛ thale sɪ thō pherdaa na kɛa'. ¹² Dɪ Jeju so war: Nɪ una khɔ dukor. Sɪ kɔpɔpɔadaar biɛllakɛ na-n 'la na bulee, amɛ a do yaa ga, gɪdonɪ wɪ jɪɛ dɪ Jeju Kōtɪn gl. ¹³ Dɪ Jeju tɔɔr pɔ a gba buru a ha wɪ, a hana wɪ dakha thumana. ¹⁴ Ger duɔn balātherdaakɛ Jeju nunanɪ ɔɔbara ɔɔ kɔpɔpɔadara, a funa ɔɔkɛ a kɔɔ urnɪ a the khirera. ¹⁵ ɔɔkɔkɛ wɪ khonɪ dɪkɔ a pi, Jeju buleele Sumō Piɛr ayɪ: Sumō Jonasu bikuun, fɪ na mɛr a jɔ wɪrɛ bɛ? Dɪ birsee: ɔɔ Kōtɪn, fɪ jɪɛ dɪ mɪ na fɛr. Dɪ Jeju suuraa: Dɪ na khɛ ɪ bana bi. ¹⁶ Dɪ Jeju bire bulee balanyɔ wo: Sumō Jonasu bikuun, fɪ na mɛr bɛ? Dɪ Piɛr birsee: ɔɔ Kōtɪn, fɪ jɪɛ dɪ mɪ na fɛr. Dɪ Jeju suuraa: Dɪ dɔ fɪ do ɪ banasɔɔ huɪndaar. ¹⁷ Dɪ a buleele balāther: Sumō Jonasu bikuun, fɪ na mɛr bɛ? Dɪ Piɛr gbobi gurɛraakɛ Jeju buleeni balāther bobo: Fɪ na mɛr ya? Dɪ a birseere ayɪ: Kōtɪn, fɪ jɪɛ thīɛ fɛu. Fɪ jɪɛ dɪ mɪ na fɛr. Dɪ Jeju suuraa: Dɪ na khɛ ɪ banasɔ. ¹⁸ Sobɔr mɪ so far gel, ɔɔkɔkɛ fɪ kɔɔ donɪ dabolbir fɛr n kɔɔ saa thīɛ dɪbara, dɪ fɪ jal ka fɪ-n yaal-nɪ. Sɪ ɔɔkɔkɛ fa tunɪ fa khəire nyēɛ, sɪ tu kpu na saa fɪ saa gba fɪ a jalna ka fa-n yaalna'. ¹⁹ Thale a sonɪ duɔn, gl nunanɛ ga khi caakɛ Piɛr na khini a na dubɪ Thāgbaa i. ɔɔkɔkɛ a muɪnɪ thale pi a suuraare: Na kpa mar. ²⁰ Dɪ Piɛr kule a yɪ kɔpɔpɔadaarɪkɛ Jeju nanɪ da-n kpa war, ɔɔr duɔn kɔpɔpɔadaarɪkɛ n kɔɔ yelanɪ kükunə dɪko kho paar, kɛ kɔɔ bulenɛni aa: Kōtɪn, amɛ dɔ urɛ na lirena funɪ? ²¹ ɔɔkɔkɛ Piɛr yunɪ a buleele Jeju: Kōtɪn, sɪ urɛɛkɛ, anye na danaa? ²² Dɪ Jeju birsee: Ado mɪ yaal a tɔɔ phaphapha ɪ bir ɪ una, gl ba fɛr ya? Fɛɛɛ, na kpa mar dɔɔɔm. ²³ Liir tutugore kpaar omɪnaa thīthun aa: Kɔpɔpɔadaarɪkɛ na khə'. Sɪ Jeju na kɔɔ so dɪ a na khə ga, sɪ ayɪ aa, ado unɪ yaal a tɔɔ a danana unɪ bir ɪ kɔɔ, gl baare ya? ²⁴ ɔɔr dɔ kɔpɔpɔadaarɪkɛ miɛnɪ ga thīsɔɔkɛ sa khɛrɛ gl. Dɪ sɪ jɪɛ dɪ ɔɔ sobɔ so jɪ thumura a muɪnɪ, sobɔr gl do. ²⁵ Jeju cuurɛrɛkɛ wo thō kɔpɔɔɔ kɔɔkɔ. Ado wɪ yɪ wɪ khera gl fɛu kpa kha kpa kha, ma pɛr haar thu thethɛfɛkɛrɛkɛ yɛɛ na marɛ na furɔ gelela wa khɛrɛna'.

THŌ

1 Teoful, mi kɔɔ mure ɔ̃ caca sebera gure feuke Jeju kɔɔ funi a cuu, na a durna ² du dana wireeke Thāgba kɔɔ tiini di juun; si jɔfu a kɔɔ pɛr bo du the Thu Phuurə kɔɔ thōthɔnanaake a kɔɔ phiirni. ³ Ɔbɔkɛ a gaarni buɔ a khinə pi sa ur, a kɔɔ nuna wer dakha dɔbara m̃ a doni yidaar na th̃ jɔjɔkɛ na hanɔ bana paara'. Wire kpalanyɔkɛ a cuuni, a-n kɔɔ nuna wi kɔɔbara da-n muna wi gure dɔni Thāgbaa fāgadaar duur. ⁴ M̃kɛ a kɔɔ hanɔ kha na wer a kpākpāa ware di wa-n hunɔna Jerujalem dia', si wi tɔɔ na piere gureeke Thure kɔɔ ulfeni ina cuure m̃kɛ wi kɔɔ nienu di iner Jeju so war. ⁵ Gidonɔ Jā nyuɔɔ a-n kɔɔ kpɛɛ, si nɛrɛ, kɛr na wire gbe na 'ler Thu Phuu kpɛɛɛ. ⁶ Di m̃ wi gbɛbɛni kha wi buleele ayi: Kōtin, nɛnɛ dɔ bɔkɛ fa cuuni lɔrayel di ga bir na do fāga du ya? ⁷ Di birse wi: Ga ha anɔ pa di na ji kɔɔ na wireeke Thure kɔɔ duni m̃ kɔɔ thethɛɛ puno hana'. ⁸ Si na ka na 'ler fāga ɔbɔkɛ Thu Phuu na unɔ na lō nar, di na dor ɔ̃ sobɔ so jɔdara Jerujalem, na Judera feu, na Samarɔra phaphapha gi dana ka thu khuni. ⁹ Ɔbɔkɛ a muuni gelela pi, wa huɛɛ di do Thāgba khəsuuɛ da-n juun, di ndɔlɔpaar thiiɛrɛ. ¹⁰ Di m̃ wi-n huɛɛ thāgba yū kirkirkir m̃ a-n juunni, huɛɛ wi yure kona yenyɔ di wi to kēkē bulona a julna war sa so: ¹¹ Nɛr Galiledara, anyera ni jul na-n huɛɛ thāgba yū? Jejuukɛra Thāgba tini anɔ th̃thun da-n juun Thāgbaa dɔɔ, a na bire na ɔ̃ m̃kɛra ni yuni gure da-n jalna Thāgbaa dɔɔ. ¹² Di le wi the olɔni thɔr gōgɔɔna a kɛr bir Jerujalem, hunɔnɛ thɔkɛ kilə biel. ¹³ Ɔbɔkɛ wi kɔɔ danɔ, wi juunɛ a lō lɔgana ka wi-n kɔɔ gbɛbɛni kha; Pɛr, Jā, Jakɔ na Ādire kɔɔ gi, Filipi na Tomasi, Bartelemi na Matiə, Jakɔ Alfee bikuun, Sum̃ɔkɛ duɔnni gbɛgberɛ tibil, na Juudi Jakɔ bikuun. ¹⁴ Wer feu kɔɔ guure kha a do kɔ biel, si di wa-n yr Thāgba bielɛla na kherasɔ, nakha Mart Jejuu ni, na Jejuu ōkɔna. ¹⁵ Ga bɔklɛra Pɛr kɔɔ ur omɔna th̃thun, tɔbɔla wɛkɛ gbɛbanɔ kha a thɔɔ tamaa na kpelɛ, di a so ware ayi: ¹⁶ Omɔna, dɔ gureeke Thāgbaa sebe sonɔ di kɔɔ māa ther Davɔdu nɔra Thu Phuurə n dā oti, Judasuke kɔɔ thɔɔni tɔbɔla di wi fu Jejuuda gi mu. ¹⁷ Gidonɔ asi pa bielɛdaar a kɔɔ do, di a kɔɔ 'ler kɔɔda ga th̃ biellaakera. ¹⁸ Waruke wi lumɔni kuunilɛ kɔɔ sopugora, ger a gba a thena lɛ, di le a ji na yɛ a phā di kɔ pɛ deer feu. ¹⁹ Di Jerujalemɔdara feu kɔɔ ni ger, di m̃ wi-n we lɛɛle na awɔ thumu Akeldama, kɔru duɔn: Tɔm̃ lɛ. ²⁰ Si gi kherere Khukhu ni sebera ayi: "Ɔɔ kɔɔ n do ɔ kpoloo,

di tibil na ɔɔra'." Wo: "Ɔɔ tu kpu n gba kɔ th̃." ²¹ M̃ gi, dɔ konaake n kɔɔ thɔɔ sɔni kɔɔ feuraake si-n kɔɔ kpaarnanɔ kha Jeju Kōtin, ²² du funa Jāa yɔ kpɛɛ bɔ a dana wireeke Thāgba kɔɔ tiini juunna, dɔ wa tibil ca n do sobɔ so jɔdaar nakha sere kɔɔ khi urra. ²³ Di wi kɔɔ tire tɔbɔla yenyɔ, Jojefuke wi-n wenɔ Barsabasɔ da-n dona Jusitusi, na Matiasɔ. ²⁴ Di wi kɔɔ bielɛ Thāgba thake ayi: Kōtin, ferke n jeni tɔbɔla feu ha, nɛrɔ tɔbɔla yenyɔraake ure fu phiirni, ²⁵ di m̃ a na gba thōthɔn thɔmaake Judasɔ kɔɔ urnɔ cuu sopugo a faa sa jal ka teanaanɔ. ²⁶ Di wi kɔɔ lɛɛ lu, di lu fu Matiasɔ di wi gbaa a bā thōthɔna yuɔr biella.

2 Ɔbɔkɛ Pātɔkoti wire n danɔ, wi kɔɔ gbɛbɛre kha feu pa biel. ² Dapaara helu the yū a ho jekhu kōtɔ helle, a hi cuɔrra feuuke wi tooronɔ. ³ Di th̃ɛ ther a ho dɔ delɛbe, a tɔnɛ duɔdu di ga-n dɛɛ war bielbiel. ⁴ Di wer feu kɔɔ hinəne Thu Phuu a ma di wa-n mu ca kpal thumɔ, m̃kɛ Thu Phuu cuu wɔni di wa-n mu. ⁵ Si Juifisɔ wɛ a ha Jerujalem, a do wure n cuɔnni Thāgba, ballɔ ballɔ wi the thura feu. ⁶ Ɔbɔkɛ tibil jɔ nienu tutugoreele wi car pɔ, di awɔ kpɛr nyanyaane, gidonɔ wer feu bielbiel niere di wa-n mu awɔ ca thumɔɔ. ⁷ Di nuɔ kɔɔ kpaa wer di wa-n kpise si di wa-n so: Ni ye tibil ca yure n mianɔ, ga do Galiledara wi do feuaa? ⁸ Si m̃ gi fu si si niɛ di wer feu bielbiel na-n mu thumɔaake wi kɔna sɔni duɔduɔdu? ⁹ Sereeke dɔni Partisɔ, na Meɛdisɔ, na Elamɔdara, na wure hanɔ Mejopotami, na Jude, na Kapadɔsi, na Pō, na Aju, ¹⁰ na Firiji, na Pāfɔlɔ, na Ejipiti, na Libi khuraake wɔɔnnɛni Suren, na wureeke thenɔ Rom, ke dɔni Juifisɔ na kpakpalaake feni ho Juifisɔ, ¹¹ na Kuretdara, na Arabɔdara, si niere di wa-n mu Thāgbaa kɔ kpaa th̃ na asi casɔ thumu. ¹² Di nuɔ kɔɔ kpaa wer feu di wa ji m̃ wa kpɛrni bā, si di wa-n bule khasɔ bielbiel aa: Anye girera n nuna? ¹³ Si ukhasɔ n maan wer di wa-n sona: Taan n kɔ wi. ¹⁴ Le Pɛr ur jul na yuɔr biel, a gba thumɔ a so war thake ayi kɔɔ: Nɛr Juifisɔ na nɛrɛke feu hanɔ Jerujalem, dɔ ni ju ji gureeke di ni pɛ nūu gireraake ma so narni; ¹⁵ ga do taan n kɔ tɔbɔlaale m̃kɛ ni-n kpɛrni gura', gidonɔ khe yɔ kpāa bɔɔ gi dɔbara, ¹⁶ si gureeke Thāgbaa bobon Jowel kɔɔ sonɔ, ger dana: ¹⁷ "Thāgba sor ayi kɔɔ: Pɔpu wirera, ma cuure di tibil caar feu na 'le ɔ̃ Thu, di anɔ bikuunɔ na anɔ bikhersɔ na tire Thāgba tukru; anɔ dabolsɔ na-n yure Thāgbaa th̃ yr, di anɔ kōtɔɔ na-n dɛɛle dɛɛlesɔ. ¹⁸ Di ɔ̃ thōdaar kuunɔ na ɔ̃ thōdaar khersɔ, ga wirəlera ma

cuure di wa 'le i Thu, wa-n ti Thāgba tukuru. ¹⁹ Ma cuure ma ku thīesɔ thāgbara yū, na nɔ kpaa thīesɔ ke thura tuer; tɔmun, na dɔɔ, na isi baan na hale; ²⁰ wire na debire na do dabirə, por n debi a sierɔ a ho tɔmun, si Kɔtɔni wiike dɔni wi bɔ kɔtɔni ka n dā. ²¹ Le tibil wo tibilike na weni Kɔtɔni i na 'le taare." ²² Ner lɔrayeldara, na-n pe thumurike nūu: Najareti Jeju dɔ ure Thāgba tuni dɔda anɔ yera nɔ kpaa thī cuurera, na ma ku thī cuurera, na jē thīesɔra anɔ thīthun, mōke ni jɔ gɔni anɔbara. ²³ Tibilike Thāgba kɔɔ gba faa nar, mōke kɔ thethēe yaal yuni waa foo ga har, na mɔ kɔ thī māa jɔ hanɔ; di mɔ ni kɔ cuuni puu cuudara di wɔ gbaa kpa kuku thurura, ner kɔ kɔ. ²⁴ Si Thāgba kɔɔ taguure khi nyɔkɔ sa cuguu di ur a the khirera, gidoni huɛ na hale di khir na puno na fuu na urɔa'. ²⁵ Gidonɔ dɔda Davidɔ mu gure ayɔ: "Kɔtɔni mɔ-n hɔn kɔɔ fey i yera, gidoni a-n hale i nyɔbɔra, ger gɔ ma-n jā'. ²⁶ Gerra dɔ kuru di dau na-n ha i hara, di māthi hi mi kɔɔ; ado mi khirake si ma-n huɛ na nū perɛ. ²⁷ Gidonɔ fa faa i thu da jal khīdi dɔɔa', fa tu di aft Tu phu na yɔ kuera'. ²⁸ Fi cuu mer di i jɔ yɔ huɛ, aft yɛ thīthun ha na hi mer dau." ²⁹ Omɔna, ni dɔ i mu nar casɔ asɔ mama thɔ kɔtɔni Davidɔdaake kɔɔ khenɔ di wɔ du, di kɔ ka hakerake ni gure asɔ pa. ³⁰ Mɔ a kɔɔ donɔ Thāgbaa bobon di mɔ a jɔni dakha Thāgba kɔɔ ulfenaane thake ayɔ, una cuure tibil bɔel kɔ mɔlɔsɔra di na gba kɔ fāga too pa, ³¹ ger a kɔɔ 'laa yɔ Kirisitii khi ur, mōke a kɔɔ sonɔ ayɔ: "Thāgba na kɔɔ faguus khīdi dɔɔa', di kɔɔ tomɔ dakha wo na kɔɔ yɔ kuera'." ³² Jejuukera Thāgba kɔɔ ur khirera, di sere fey kɔɔ torre yire. ³³ Thāgba kɔɔ uruure a pe kɔ nyɔbɔra di 'le ɔr Thurera Thu Phuuke a kɔɔ ulfenani, di a kɔɔ cuure di si 'le mɔ ni yɔ gɔni gure a nuna gɔ. ³⁴ Gidonɔ Davidɔ na kɔɔ juun Thāgbaa dɔɔa', si kɔ thethe ɔ ayɔ: "Thāgba sor i Kɔtɔni ayɔ: Tɔɔ i nyɔbɔra, ³⁵ phaphapha i cuu aft lālaardara wɔ do aft ne jəəda." ³⁶ Dɔ lɔrayel ca fey n jɔ tue gel, di Thāgba kɔɔ cuure Jejuukera ni kɔɔ kpanɔ kuku thurura di do Kɔtɔni na Kirisiti. ³⁷ Dɔbɔkɔe tɔbulaale niɛni gele, gɔ kɔɔ thu wer haar, di wɔ so Pɔerra na wɔ thɔthɔnasɔra ayɔ: Omɔna, di mɔ sa do? ³⁸ Di Pɔer so war: Ni deba haar, si wɔ gba Jeju Kirisitii i wɔ kpeena nere fey bɔelbɔel nyuɔkɔ anɔ sopugosɔ faara, di na 'ler dakha khaardaake dɔni Thu Phuu; ³⁹ gidoni ner huna ulferera, na anɔ bisāɔ, na wure feyuke hanɔ kɔɔ, a wɔ jɔrake a ha mɔ, di Kɔtɔni asɔ Thāgba na we. ⁴⁰ Yē thumusɔ hale wo Pɔer n mu wuni da-n kpākpāa war wɔ to da-n sona war di yɔ: Ni fuo ni gōgolōdararaake. ⁴¹ Mē wure kɔɔ tuonni Pɔeri thumu kɔɔ 'le yɔ kpeere, di do ga wiilera tɔbulaake kɔɔ bananɔni thɔkɔre gblani yether. ⁴² Di wɔ-n yurre thɔthɔnasɔra durra, na bɔ kuune kha, na mɔ wɔ-n khoni Kɔtɔni diko, na Thāgba bɔelela dakha. ⁴³ Di maar kɔɔ fulele wer fey bɔelbɔel, di thɔthɔna n kɔɔ cuure ma ku thīesɔ na nɔ kpaa thīesɔ jɔkɔkɔ. ⁴⁴ Di ha pɛdara fey n har kha di wɔ bulle thīe fey hɔ. ⁴⁵ Di wɔ dolō awɔ thīesɔ feyuke wɔ-n hɔni, a na tɔne khasɔ

fey mōke thīe na-n bɔrni nte. ⁴⁶ Wire fey wɔ-n yurre di wɔ ha Thāgba fuɔr kɔ kɔtɔni na bɔ bɔel; si mɔ wɔ-n hanɔ cɔnanɔ wɔ-n khor kha Kɔtɔni diko di wa-n khona awɔ thethēe diko na dau na ha buɔ; ⁴⁷ di wɔ-n khure Thāgba, di wɔ dar dakha tɔbɔlala fey, di wire fey Kɔtɔni n taare tɔbɔla da-n bā war.

3 Di Pɔer na Jā kɔɔ juune Thāgba fuɔr kɔ kɔtɔni; Thāgba fuɔr kɔɔ gɔ kɔɔ do wɔ ga kɔɔ. ² Di kūu bɔel kɔɔ hale wɔ kɔni na gbāgbare; di tɔbɔla n gbaa di wɔ pɔna na too wire fey Thāgba fuɔr kɔ kɔtɔni lōfonuɔraake wɔ-n weni Dabūɔ, a na-n bɔel wureraake n lonani Thāgba fuɔr kɔ kɔtɔni thīe. ³ Di mɔ a yuni Pɔer na Jā di wa-n lō Thāgba fuɔr kɔ kɔtɔni, a bɔel ware thīe, ⁴ di wɔ hɔnuune kirkikir si di Pɔer suuraa: Hɔne si. ⁵ Di ga war yire si da-n kɔer thīe wa ha ni. ⁶ Si Pɔer suuraa: Ma hana war di de ga, si gure mɔ hanani ger ma ha fi; na Najareti Jeju Kirisitii i, ure jala. ⁷ Di mɔ Pɔer fuuni nyɔbɔra a khəi di pal ur jul, di do dapaara kɔ ne na kɔ yɔpayi bire 'le fāga ⁸ da-n sana; di wɔ luun kha Thāgba fuɔr kɔ kɔtɔni da-n sa, da-n ubirina, da-n khuna Thāgba. ⁹ Di tɔbɔla fey yure da-n sana, da-n khuna Thāgba. ¹⁰ Di wɔ kɔɔ juure di ɔr dɔ ure n kɔɔ tɔkɔni Thāgba fuɔr kɔ kɔtɔni lōfonɔ Buɔna, da-n bɔel thīe; di jēu fule tɔbɔla a kpaana wɔ nuɔ gureraake kɔɔ danaani. ¹¹ Mōke a-n bonɔ di ma Pɔer na Jā, nuɔ kpaare tɔbɔla fey di wɔ ca pɔ war le paarraake hɔni jēberēeke wɔ-n weni Salomɔdɔ. ¹² Mōke Pɔer yuni thīe thale a sor tɔbɔlala: Ner lɔrayeldara, mōgido di nuɔ kpaa ni gekera? Mōgido di ni ga sar yire thake di ho sere na asɔ dɔbara fāga, agɔbo na asɔ Thāgba so cuu kpe, si cuuna kuunike di ur? ¹³ Aburhamɔ Thāgba, na lɔaku Thāgba, na Jakɔbu Thāgba, ke dɔni asɔ mama thɔ kɔtɔni Thāgba kɔɔ cuure kɔ thɔdaar Jeju di 'le i dubire; ɔr dɔ urera ni kɔɔ funɔ ha Pilati di kulnaa sa yɔ una faguurera, si ni kɔɔ bor kpei. ¹⁴ Si nere ni kɔɔ bor Tu phuu na Tu saru, sa ka bɔel wɔ je tu kɔdaar buɔra a fagaa a ha ni. ¹⁵ Si ni kɔɔ kure yɔ 'laadaar, di Thāgba kɔɔ cuguure di ur a the khirera, ser dɔ wɔtre tɔ garnɔ yire. ¹⁶ Ha perɛ kɔ irə gɔ, kɔ i cuɛ kuunike ni yuni gure a ju di do a bire 'le fāga; ha perɛ Jejura kpeene kuunikera gure cacaca mōke nere fey yuni anɔ yera. ¹⁷ Di nenē omɔna, mɔ jure di do jɔ bɔrera nere na anɔ kɔtɔni kɔɔ cuu thīeɛlera Jejura; ¹⁸ di mē gure Thāgba kɔɔ maani perɛ kɔ bobonasɔ fey nɔra di wa-n mu dā oti, a thɛna gaa kɔ Kirisitii kɔkɔke a na gaarnɔ gɔ mu. ¹⁹ A mē gɔ, ni deba haar sa kera birə Thāgbara, di mē anɔ sopugosɔ na hel; ²⁰ di yeu na ther Kɔtɔni pa na dā ni, di a na thɔna nare Kirisitiike wɔ kɔɔ thun narnɔ, ke dɔni Jeju. ²¹ ɔr dɔ ureeke gɔ teenani a kɔɔ Thāgbaa dɔɔ, gɔ dana kɔkɔke Thāgba na birni na gbebi thīe fey, ger dɔni gure a kɔɔ perni kɔ bobon phusɔ kɔra kekeke di wa-n mu. ²² Muji kɔɔ sor ayɔ: "Kɔtɔni anɔ Thāgba na tire bɔel anɔ omisɔra di na do Thāgbaa bobon i kha di na ha ni; ɔr na-n pe nūu thīe feyuraake a na-n so narnɔ. ²³ Di tibil wo tibilike na penɔ Thāgbaa bobonule nūə', wa heluule

tibulaa thĭthun a na būburđo.”²⁴ Dĭ Thāgbaa bobonasɔɔke kɔɔ mianĭ du funa Samuel a gbana wure kɔɔ kpaaraani, wĭ munane ga Widaalera dakha.²⁵ Ner dɔ Thāgbaa bobonasɔɔlee bisāɔ, dĭ nĭ hune dakha nɔ biel ulferēeke Thāgba kɔɔ ulfenani anĭ mama thĭ kōtĭsɔ a muuna Aburham ayi: “Afi mǎllǎ tibil caar feū thura na ‘ler bɔnane.”²⁶ Nerra Thāgba kɔɔ ur kɔ thōdaar cacaca, a thun a bɔna nĭ, a cuē nere feū bielbiel nĭ ker sĭ nĭ faa kpalle.

4 ɔbɔɔke Pĭer na Jā hanĭ dĭ wa-n muuna tibula, bonĭ jidara na Thāgba fuɔɔ cɔ kōtĭ gardēē kumāda, na wure n yenĭ khi ure na hala’ pɔɔ.² Gĭ puu ware gidoni wĭ-n dure tibula dĭ wa-n muuna aa: Jeju kɔɔ ure a the khirera, ger nena dĭ khe na ure na the khirera.³ Dĭ wĭ fule wer a to khaura phaphapha dĭ n wĭl, gidoni dĭ ‘lire duɔɔre pĭ.⁴ Sĭrake tibil jɔɔle kɔɔ penĭ thumurle nūu kɔɔ pere haar, dĭ konaa nɔ daan gblani yemɔ.⁵ A dĭ wĭl, tibulaa kōtĭsɔ, na kōtunasɔ, na jɔfu durdarasɔ kɔɔ gbɛbure kha Jerujalem,⁶ na An gbōdaar, na Kafĭ, na Jā, na Alesādur, na wure feū dɔnĭ gbōdaraa too.⁷ Dĭ wĭ kpar Pĭer na Jā a pɔna awĭ thĭthun a bule wi aa: Amēē fāga, agĭbo amēē i nĭ-n cuuna thĭēekera?⁸ Dĭ le Pĭerke henəni Thu Phuu so war: Ner tibulaa kōtĭsɔ na ner kōtunasɔ,⁹ mōkera nĭ-n bule sini nĭ bɔ cuureraake sĭ kɔɔ cuuni gbāgbaruraake na mō gĭ funĭ sĭ dĭ kpēē,¹⁰ nere feū nĭ jĕ jĭ na lĭrayeldara feū, dĭ Najaretĭ Jeju Kirisiti, ureekera nĭ kɔɔ kpanĭ kuku thurura sĭ dĭ Thāgba uruu dĭ the khirera, kɔ i dɔ kiru dĭ kuunike hanĭ gure kĭer ba hana tomĭ kheu.¹¹ Jeju dɔ ure Thāgbaa sebera sonĭ ayi: “Bokaarĭke ner cɔ mē kɔɔ bonĭ, sĭ a debire a do go tĭdaa.”¹² Taare na hale tibil kpĭ pa ga, gidoni i kpĭ na hake thura tibulaa thĭthun ke dɔnĭ ger na taa sa’.¹³ Mō wĭ yĭnĭ Pĭer na Jāa ‘la, nuɔ kpaa wer gidoni wĭ jĭre dĭ tibula weēke na jenĭ seba’ dĭ wĭ har dakha mō tibil ba hanĭ; wĭ jĭre dakha dĭ wer dɔ wure kɔɔ hanĭ kha na Jeju.¹⁴ Sĭ mō wĭ yĭnĭ kuunike khoɔ kɔɔ kpēenĭ dĭ julna Pĭer na Jā, wa puno so thĭa’.¹⁵ Sĭ so guurdaraale kɔɔ so ware wĭ the bɔɔ gbe, agĭpĭ wĭ mar a guur kha awĭ ha ayi: “Anye sa ka na cuu tibulaakera ya fe? Gidoni Jerujalemdara bibi jĭre dĭ wer kɔɔ cuē nɔ kpaa thĭ kōtĭlke, dĭ sa puno na yĭ bana paar bā.¹⁷ Sĭ mō ga funĭ sĭ do ga kpaar kɔɔ tibulaa pa bā, sĭ phərəne wi dĭ wa-n gba ga iikera a na mu tibula ‘lo bā.¹⁸ Dĭ le wĭ kɔɔ we wĭ a pĭer wĭ sa kpākpāa war dĭ khur ka ayi, wa-n gba Jejuu i a na mu a na durna tibula kpurake bā.¹⁹ Dĭ Pĭer na Jā birse wi: Gĭ telene Thāgbaa yera dĭ sa nĭ Thāgba nūu yaa, sĭ nē nere nūu, ner n ka kpĭere hune.²⁰ Gidoni sa puno na pĭrɔ gĭ do sa mu gure sĭ yĭnĭ a nĭena gaaga.²¹ ɔbɔɔke wĭ birni phərə wi wo, wĭ faa wer gidoni wa jĭ mō wa heen wĭnĭ sor tibulaa yera ga, gidoni tibula feū n dubure Thāgbaa i gureraake kɔɔ cuenĭ.²² Gidoni kuunike ‘lenĭ nɔ kpaa kho kpēereele kɔɔ hanane yena kpalanyɔ na debure.²³ ɔbɔɔke wĭ faa wĭnĭ pĭ, Pĭer na Jā jaal awĭ too pa a mĕ wĭ thĕ feūke bonĭ jidaar kōtuna

na kōtuna kɔɔ so warnĭ.²⁴ ɔbɔɔke wĭ nĭenĭ gele, wĭ ture kha nɔ biel sa biel Thāgba ayi: Kōtun, ferēeke kɔɔ cuenĭ yū, na thu, na lanyun, na gure feūke harɔnĭ bunɔ,²⁵ fer kɔɔ cuē asĭ mama thĭ kōtĭ Davidi afĭ thōdaar, dĭ mu dĭ the Thu Phuurə ayi: “Mōgido dĭ ca kpala urna khūē thaa jɔɔkɔ, dĭ tibula na-n kpĭer dakha kpĭernkɔke duɔnĭ mɔɔɔdaa?²⁶ Thu fāgadara palle ur, dĭ kōtunasɔ dakha kpa kha a guur, sĭ wa-n kēkerena Kōtun nakha ure a phiirni.”²⁷ Gidoni sobɔɔ gĭ durraake Erɔɔdĭ, na Pōsĭ Pulati, na ca kpala, na lĭrayeldara kɔɔ kpa kha a guur, sĭ wa-n kēkerena afĭ thōdaar phu Jeju, ureekera fĭ kɔɔ phiirni,²⁸ dĭ wa-n cuu gureeke feū afĭ nyō na afĭ tu kɔɔ maanĭ pere gĭ dana.²⁹ Dĭ nenē Kōtun, jĕ pe nūu awĭ phərə thumura sa ‘laane afĭ thōdarasɔra ‘lar wa-n muuna afĭ so;³⁰ hana wĭ punone wa-n kpēena khoosɔ, wa-n cuuna nɔ kpaa thĭesɔ, na ma ku thĭesɔ na afĭ thōdaar phu Jejuu i.³¹ ɔbɔɔke wĭ kɔɔ bielĭ Thāgba pĭ, paarĭke wĭ kɔɔ toonĭ gbugbuyore dĭ wer feū hinə Thu Phuu phi, a ma dĭ wa-n mu Thāgbaa thumu na ‘lar.³² Tibil jɔɔɔkɔke kɔɔ pĭernĭ haar kɔɔ hanane bĭ biel na kpĭer biel. Tibil biellake na-n so dĭ yĭ thĕeke ĩnĭ hananĭ ĩner biel huna ga, sĭ wĭ kɔɔ bulle kha thĕ feū hĭ.³³ Thōthɔna n kɔɔ mure sobɔɔ so jĭ thumur Jeju Kōtunĭ khi urdara dĭ hana fāga, dĭ wer feū ‘ler bɔ jur dĭ kar.³⁴ Tibil biel na ha awĭ pa dĭ ‘lee thĭa’, gidoni wure feūke hananĭ lĕ, a cɔna gĭ, wĭ-n dolone dĭ wĭ gba thĭ doora wĭ dolonĭ war a jalna du thōthɔnaa nyōkɔ;³⁵ dĭ wĭ gba tĭne tibula feū bielbiel mō nteē thĭ bɔɔ hanĭ.³⁶ Kūu biel gĭ da-n do Jojefĭ; Sĭpĭr yɔ dura wĭ kūu, Levĭ ca a do, ke thōthɔna hanĭ ire Barnabasĭ, i kuru duɔn buhul tibil; ɔɔ hana lĕ,³⁷ a dolō a gba war a du thōthɔnaa nyōkɔ.

5 Sĭ kūu biel gĭ dĭ wa-n wĭ Ananiasĭ, na kɔ kher Saftra a dolō lĕ.² Sĭ a kɔɔ guure kha na kɔ kher sa ti war sa gba dakuruuke senĭ a du thōthɔnaa nyōkɔ.³ Dĭ Pĭer bulee: Ananiasĭ, mōgido dĭ Satā kɔɔ hi fi bunɔ dĭ fĭ kur sōsor a pē Thu Phuurə a ti lĕeke fĭ dolonĭ war?⁴ Fa kɔɔ dolō gĭnĭ pa’, ga do afida gĭ kɔɔ doaa? Dĭ fĭ dolonĭ pĭ, war na kɔɔ do afida gaa? Sĭ mō gĭ fu sĭ dĭ kpĭer caarĭke kɔɔ lō fĭ haar dĭ fĭ cuu mē? Ga do tibula fĭ kɔɔ kur sōsor a pa’, sĭ Thāgba gĭ.⁵ ɔbɔɔke Ananiasĭ nĭenĭ thumlaale a jire khi. Dĭ maar fule wure feūke nĭenĭ dĭ ka.⁶ Sĭ dabola ure a gbaa li a jalna du.⁷ A bɔɔ ka gbe, kɔ kher pɔɔ lō sĭ aa kɔɔ jĭ gure kɔɔ danana’,⁸ dĭ Pĭer bulee: Sɔ mar, thake nĭ kɔɔ dolō lĕ geru? Dĭ birse: ɔɔ, thale gĭ.⁹ Dĭ Pĭer suuraa: Mōgido dĭ nĭ guur nɔ biel sĭ nĭ fifilə Kōtunĭ Thu nĭ hun? Fa yĭ gaa, wure dɔnĭ afĭ ko har lōfonkɔ wa-n ĭ, wa gba fer fer, na thena dakha.¹⁰ Dĭ dapaara dĭ jĭ kɔ yera a khi; ɔbɔɔke dabola na lonĭ dĭ do a khire pĭ, dĭ wĭ gbaa jalna du ka wĭ dunĭ kɔ ko.¹¹ Dĭ maar fule we gbɛbidara feū dĭ ka na wure feūke nĭenĭ ga thumule.¹² Dĭ thōthɔna n kɔɔ cuure ma ku thĕ na nɔ kpaa thĭesɔ jɔɔ tibulaa thĭthun, sĭ wer feū n gbɛbure kha na bĭ biel paarraake hɔnĭ jēberēeke wĭ-n went Salomōɔda.¹³ Sĭ tibil biel ĩkhasɔra na-n ‘la wĭ

gbeɓina wa', si tɔbɔla feɔ n khu wer dakɔtɩ. ¹⁴ Di tibil jɔɔɔ, kona na kheraake n pɛrni Kɔtɩn haar jɔɔɔ di wa-n per. ¹⁵ Di wa-n gbaar khodara di wa pe khodaa gbadaara na jɔna a na der huera, di mɔke Pɛr na-n kanɩ ɔɔ jɔɔrrake na-n jire ukhasɔra. ¹⁶ Di tibil jɔɔɔɔke thenɩ Jerujalem di khuirɔ car di wa-n ɔɔ war; di wa gbaar khodara na wɛɛɛke kɔtɛɛbii n huɔɔɔɔ a ɔɔna, di tɔbɔla feɔu kho n ɔɔ kɛɛɛɛ. ¹⁷ Le gbɔɔdaar na wɛɛ feɔuɛ hanaani kha, ke dɔni wɛɛ dɔni bɛɛ na wɛɛ n yenu khi ure na hala' ɔɔ urnane gbugi, ¹⁸ a fule thɔthɔna a to khaura. ¹⁹ Si ditɩnɩ Kɔtɩnɩ thɔthɔdaar thu bɛɛ ɔɔ ɔɔɔ a kher khal loo, sa ɔɔu wa di wa the si di so war: ²⁰ Ni jala jɛ Thɔgɔba fuɔɔ ɔɔ kɔtɩna a na mi tɔbɔla hu phaakee thumuuɔ feɔ. ²¹ ɔɔɔɔke wa nɛnɩ gele, duuro phiphiphi wa ɔɔɔ luun Thɔgɔba fuɔɔ ɔɔ kɔtɩna a ma di wa-n dur tɔbɔla. Di gbɔɔdaar na wɛɛ ɔɔ hanaani kha ɔɔ ɔɔɔ a we so guurdara na lɔɔrayeldaraa kɔtɩɔ feɔ, sa thɔ khaura wa kpa thɔthɔna a ɔɔna. ²² ɔɔɔɔke tɔbɔlaake wa ɔɔ thɔni jalni dɔ khaura, wa ɔɔɔ yi wa la'. Di wa kerre bir a mi wa thake ayɩ: ²³ Si yɛ khal ɔɔ loo du ju khaan ɔɔɔɔɔ, di gardesɔrake har lɔɔfonɔɔ di wa-n ber, si ɔɔɔɔke si ɔɔ khernɩ loo sa lɔ, sa ɔɔɔ yi tibil bɛɛllake bɩna'. ²⁴ ɔɔɔɔke wa nɛnɩ ga thumule, Thɔgɔba fuɔɔ ɔɔ kɔtɩ gardɛ kumɔda na bonɩ jidaar kɔtɩna na ɔɔɔ jɩ mɔ wa kɛɛrni thɔthɔnasɔɔdaraala', di wa-n bule khasɔ mɔ thɔɛɛlera na hanɩ. ²⁵ Si tibil bɛɛ ɔɔɔ a so war: Ni hune, tɔbɔlaake ni ɔɔɔ tonɩ khaura hale Thɔgɔba fuɔɔ ɔɔ kɔtɩna di wa-n dur tɔbɔla wo. ²⁶ Di gardɛ kumɔda na gardesɔ jaal a kpa wa na heɛɛ fɛɛ a ɔɔna, gidonɩ mɔ tɔbɔla na duurnɩ wer thethe na bokana, maar fu war. ²⁷ ɔɔɔɔke wa ɔɔna wɩnɩ, wa jule so guurdaraa yera. Di gbɔɔdaar bule wi thake: ²⁸ Mee si ɔɔɔ pɛr ner du khur ka ayɩ: Na-n gba ga iile a na dur tɔbɔla bɔ; si ni hune anɩ durɩke gɛɛ kpaare Jerujalem dura feɔ, di ni-n yaale di tibilillee khi thumu na 'li si. ²⁹ Di Pɛr na thɔthɔna birsee: ɔɔ si ni Thɔgɔba nɩu si ka si jɔ tɔbɔla. ³⁰ Asɩ mama thi kɔtɩɔɔ Thɔgɔba ɔɔ ɔɔɛ Jeju di ur a the khirera, urekera ni kpanɩ thurura a ku; ³¹ si Thɔgɔba ɔɔ uruure a pe ɔɔ nyɔɔɔra di do Kɔtɩnɩ na Taadaar, gi ha lɔɔrayeldara ha debire na sopugo faare. ³² Ser dɔ sobɔ so jidara ga thɔɔɔraale na Thu Phuu dakha ke Thɔgɔba n 'laani wɛɛraake n nɛnɛnɩ nɩu. ³³ ɔɔɔɔke wa nɛnɩ ga thumule nɩkhii n lɛr wer di wa-n yaal wa kuur wa. ³⁴ Si jɔɔ bu duɔdaar bɛɛɩke wa-n wenɩ Gamalɛɛɛ, jɔɔɔ durdaar a do ke tɔbɔla feɔ n ɔɔnɩ, a ure le so guurdaraa thɔthɩun a 'laa huɛ wa dɔ tɔbɔlaale n the gbe. ³⁵ Agɩɩ di so war: Ner lɔɔrayeldara, ni jɛ du bure gɛɛ ni yaalni ni ɔɔu tɔbɔlalaake. ³⁶ Gidonɩ ga maan gɩra', Tɔdasɩ ɔɔɔ urni ayɩ, tibil kɔtɩ ha ni; a kur tɔbɔla di wa thɔɔ taanɔ. Si wa ɔɔɔ kuure di wɛɛ feɔuɛ ɔɔɔ penɩ ɔɔɔ nɩu ɔɔɔ bɩɔɔɔnɛ, bɛɛllake na sa'. ³⁷ A ɔɔɔ karo, Galile Judasɩ ure ther ɔɔɔ a kur tɔbɔla di wa-n kpaaraa; ɔɔ dakha wa ɔɔɔ kuure, di wɛɛ feɔuɛ ɔɔɔ penɩ ɔɔɔ nɩu ɔɔɔ bɩɔɔɔnɛ. ³⁸ Di nenɛke mi so nare, na-n bo na u

tɔbɔlalaake bɔ; a ni jɩ, ni faa wa wa jal. Ado gɛɛ wa ur-nani gɛɛ, di a thɔmaake wa-n ɔɔnɩ, tɔbɔlaa pa gi the, ga kuere. ³⁹ Si ado Thɔgɔbaa pa gi the, na puno na kuere ga. A ni jɩ, ni jɛ hun na-n kɛkɛrena Thɔgɔba ga. ⁴⁰ Di mɛ wa tu ɔɔ ɔɔ. Agɩɩ wa wer thɔthɔna a ciil wi, sa pɛr wa wa-n bir a gba Jejuu i a na mi tɔbɔla bɔ, sa faa wa. ⁴¹ Di wa ɔɔɔ ther le so guurdaraa pa na dau gɛɛraake wa teenani huɔɛ gi do Jejuu i dɔ ɔɔ. ⁴² Di wire feɔ wa-n sɩɔ duure, na Jeju Kirisitii tutugo buɔɔ thumu muure Thɔgɔba fuɔɔ ɔɔ kɔtɩna na ɔɔnansɔra'.

6 Ga ɔɔɔlera mɔke kpɔkpɔadara n jɔrni, Juifisɔɔke n miɩni gɛɛɩ thumur n hɩhuune Eberesɔra, gidonɩ awɩ khikhersɔ na-n ju 'le thɔɛke wa-n tuneni wire feɔ ɔɔɔɔɔ'. ² Di yuɔɔ yenyɔ we kpɔkpɔadara ɔɔ a so war ayɩ: Ga telɛ di sa sɩɔ Thɔgɔbaa thumu si sa-n tɩɛ dukɔa'. ³ Ger gi omuna, ni phire anɩ thɔthɩun tɔbɔla makonyɔɔke hanani i buɔ, a hinɔ dakha Thu Phuu na kɛsere, di sa gba ga thɔɔke na ha wa. ⁴ Si se wer sa-n yurna Thɔgɔba bɛɛɛ na Thɔgɔbaa thumu muure. ⁵ Ga thumule ɔɔɔ dar tibil jɔɔɔ haar. Di wa ɔɔɔ phiire Etɛn, tibilike ha pere na Thu Phuu hironi, na Filipi, na Purokɔɔ, na Nɩkanɔɔ, na Tumɔ, na Parmenasi, na Nɩkola kpakpalke feni a do Juifi, Atyɔɔsi a the. ⁶ Di wa kpa wer a nuna thɔthɔna, di wer ɔɔɔke wa ɔɔ bɛɛɩni Thɔgɔba pe war, wa ɔɔ dɛɛ ware nyɛɛ. ⁷ Si Thɔgɔbaa thumu har di a-n kpaar, di kpɔkpɔadara na-n jɔɔ di wa-n per Jerujalem, di bonɩ jidaar jɔɔɔ ɔɔɔ nure nɩu ha pɛdaara. ⁸ Bɔ jɩ haar na fɔga ɔɔ he Etɛna di a-n ɔɔure ma ku thɔɛsɔ na ɔɔ kpa thɔɛsɔ tɔbɔlaa thɔthɩun. ⁹ Si wɩ tibilike thenɩ Juifisɔɔ Thɔgɔba fuɔɔ paake wa-n wenti Wala, Sɩren na Alesɔduri dura wa ɔɔ the, na Juifisɔɔke thenɩ dakha Silisi nakha Aji, wa ɔɔ ure di wa-n bana thɩ banaa na Etɛn. ¹⁰ Si wa ɔɔɔ puno a mar kɛsereera na Thu Phuurɔke n miɩanaana'. ¹¹ Si wa ɔɔɔ fule tɔbɔla per ayɩ wa ye, ɩni ɔɔɔ nɛre di mi da-n kpɛna Muji na Thɔgɔba. ¹² Di mɛ wa ɔɔɔ tɔ tɔbɔla, na kɔtɩna, na jɔɔɔ durdaar per; agɩɩ wa ɔɔɔ a fuu a jalna so guurdaraa pa. ¹³ Si wa ɔɔɔ yaale sɔso so jidara di wa so: Kuunike na-n sɩɔ thumɩake a-n miɩni da-n kpɛna pa phuuke na jɔɔɔa', ¹⁴ gidonɩ si nɛre di so: Najareti Jejuulera na kuere paarɩke sa a debi dakha asɩ mama filike Muji ɔɔɔ ha sɩnɩ. ¹⁵ Di wɛɛ feɔuɛ ɔɔɔni so guurdaraa pa gaaraare yire di wa-n huuu a yi ɔɔ ye di ho Thɔgɔbaa thɔthɔdaar thuuda.

7 Di gbɔɔdaar bulee: Sobɔɔ gi bɛ? ² Di Etɛn birsee: Ner omuna na the, ni pe nɩu. Thɔgɔbaake hunani i dubire ɔɔɔ nena dɩbara asɩ mama thi kɔtɩ Aburham ɔɔɔke a ɔɔɔ hanɩ Mejopotami, si di aa ɔɔɔ too Karɔ pa', di a ɔɔɔ suuraare ayɩ: ³ "The aft duɔ na aft too pa a jala duraake ma ni farnɩ." ⁴ Di mɛ a the Kalde dura a jal too Karɔ. Di le ɔɔɔke ɔɔ thi ɔɔ khini, Thɔgɔba ɔɔɔ tiire a kana duraake ni hanɩ gɛɛ; ⁵ si aa ɔɔɔ haa duraale paarɩke na dɔni ɔɔɔ ga, di aa ɔɔɔ yrake ne laase paarɩɩua', si a ɔɔɔ ulfenaane di una haare na ɔɔ mɔlike na

kpaanenɪ, sɪrake dabɔɔle aa kɔɔ hana bisaan pa’.

⁶ Thake Thāgba kɔɔ mu ayɪ: “Afi mɛl na toore di kpura di wa pɛ wɛr dee paar wa-n kpoo war gi dana yena taanā.” ⁷ Si Thāgba sor ayɪ: “Ca kpalaake na cuɛ wɪnɪ dɪ wa do dea, mɛr na kulena wɪ; a gele pɪ, wa ther le wa-n do mar thɔma ke kɪɛr paarɪke.” ⁸ Agɪrɪ Thāgba kɔɔ haare nɔ bɪɛl ulfereɛke dɔnɪ khũ kurre, dɪ mɔ Abɪraham kɔɔ kɔnɪ lɔakɪ, a kɔɔ kuruure khũu wire makõther wirera; dɪ mɛ lɔakɪ kɔɔ cuu na Jakɔbɪ, dɪ Jakɔbɪ cuu oti na asɪ mama thɪ kɔtɪsɔ wɔɔr yenyɔ. ⁹ Si gbugi kɔɔ fure asɪ mama thɪ kɔtɪsɔ Jojefɪra dɪ wɪ fuu dolõ dɪ wɪ jalnaa Ejipiti. ¹⁰ Si Thāgba kɔɔ hanaane kha a taguu kɔɔ bɔ gaarra feɔ sa haa kpesere Faarɔɔ yera, ke dɔnɪ Ejipiti fā-gadaar, a cuunaa dɪ da Faarɔɔ haar dɪ a pɪeraare dɪ do gobaner le Ejipiti na wɔ Faarɔɔ cɔdarara feɔ. ¹¹ Si kɔmer kɔɔ jire Ejipiti dura feɔ na Kanāa dura. Dɪ bɔ gaarera kɔtɪne ka dɪ asɪ mama thɪ kɔtɪsɔ na-n kɔɔ yɪ dɪkora’.

¹² Dɪ Jakɔbɪ kɔɔ nɪɛnɪ dɪ wɪ yɪ dɪkor har Ejipiti; cacara asɪ mama thɪ kɔtɪsɔ a thɔ. ¹³ Si gɪre na pɪernɪ balanyɔ, ger Jojefɪ kɔɔ cuuɔ kɔɔ õkuunsɔ dɪ wɪ jɪ, dɪ ger Faarɔɔ jɪ wɔ dɪphā thɪ doo ca Jojefɪ donɪ. ¹⁴ Agɪrɪ dɪ Jojefɪ thɔ a kpa kɔ thɪ Jakɔbɪ na kɔ cɔdara feɔ; wɪ kɔɔ daan tɪbɪla kpalāther wɔɔr yemɔ. ¹⁵ Dɪ Jakɔbɪ ure jal Ejipiti; le a khi na asɪ mama thɪ kɔtɪsɔ dakha. ¹⁶ Dɪ wɪ uul wi a jalna Sɪsem a du kaarraake Abɪraham kɔɔ thenɪ na war Emɔɔr bikuunsɔra Sɪsem dura. ¹⁷ Si kɔɔke Thāgba na cuunɪ gɪreɛke a kɔɔ ulfenanɪ Abɪraham n thɔkɔnɪ, tɪbɪlaale hanɪ Ejipiti lerre dɪ wa-n pɛr; ¹⁸ dɪ gi kɔɔ jaal a dā Ejipiti fāgadaar kpɪke na kɔɔ jenɪ Jojefɪ kpɪra’.

¹⁹ Fā-gadaarule kɔɔ hanane fule jɔɔ asɪ toora da-n huɔlna asɪ mama thɪ kɔtɪsɔra a thũ yuna, wɪ dɔna awɪ bisɔ na faa wa-n sɪ war wɪ toa’.

²⁰ Dɪ ga kɔɔkɔlɛra wɪ kɔɔ kɔ Muɪjɪ, a kɔɔ buɔn Thāgbara ka. Pora yēther kɔ thɪ na kɔ nɪ kɔɔ fɔɔkɔ, ²¹ sɪ kɔɔkɔke wɪ kɔɔ dunaanɪ faa, Faarɔɔ bikher kɔɔ gbaaneɛ haan dɪ ho kɔɔ bikuun.

²² Dɪ wɪ kɔɔ dure Muɪjɪ Ejipitidaraa kpesɛ feɔ; a kɔɔ hanane fāga thumɪrra na thɔmana. ²³ Kɔɔkɔke a danɪ yena kpalanyɔ, kɔɔ omisɔ lɔjrayɛldaraa thu fuure dɪ yaal a jala a ye wɪ; ²⁴ dɪ mɛ a yɪ bɪɛlɪke wɪ-n huɔlɔnɪ dɪ teeraa, a buɔr Ejipitidaar a ku a tiir helu.

²⁵ A kɔɔ kpɪɛre dɪ kɔɔ omisɔ na jurera dɪ wɔ Thāgba na gba na taana wɪ, sɪ wɛr wa kɔɔ ja’.

²⁶ Ga cuɔ wi, a yɪre tɪbɪla yenyɔ awɪ ha dɪ wa-n ke kha, dɪ do buɔ sɪ ɪnɪ-n guuɔ wɪ thumɪrra a so war: Nɛre, omɪna ha nɪ, mɔgɪdo dɪ na-n huɔl khasɔ thake? ²⁷ Si ureɛke n huɔlenɪ kɔɔ ‘walākha tibilāɛle bor sa so: Amɛ pɛ far kɔtɪunena na so guurdaar serera?’

²⁸ Fɪ-n yaale fɪ ku mɪ wo mɔ fɪ kunɪ Ejipitidaar de ya? ²⁹ Mɔ Muɪjɪ nɪɛnɪ ga thumɪle a fuure jal too Madɪadaraa duɔ, dɪ le a kɔɔ kuuminə yenyɔ. ³⁰ A yena kpalanyɔ ka, Thāgbaa thɔthɔdaar thu bɪɛl kɔɔ gbaar dɪbara a nɪnaa Sɪnaɪ gɔgɔ bəənnə thɪr bu dɔlɪ-nanena. ³¹ Mɔ Muɪjɪra yɪɛnɪ nuɔ kpaguure thɪ nɪwɔrɛraale, dɪ mɔ a tɔnɪ dā ɪnɪ-n huɔn, a nɪɛre Kɔtɪnɪ nɔ du so ayɪ: ³² “Mɛr duɔn afɪ mama thɪ kɔtɪsɔ Thāgba, Abɪrahamɪ Thāgba, lɔaku Thāgba, na Jakɔbɪ Thāgba.”

Dɪ Muɪjɪ na-n jē aa-n ‘la dɪ huɔna’.

³³ Dɪ Kɔtɪn suura: “Fure nefaa gɪdonɪ paarɪlera fɪ juɔnɪ, thɪ phuu gi. ³⁴ Mɪ jɪe yɪ ɪ tooke hanɪ Ejipiti bɔ gaar, mɪ nɪre dakha awɪ se dɪ mɪ gbune gɪre ɪ taa wɪ. Nenɛ dɪphā ma thɔ fɛr fɪ jal Ejipiti.”

³⁵ Muɪjɪkɛra wɪ kɔɔ bonɪ sa so ayɪ, amɛ pɪeraa kɔtɪunena na so guurdaar ya? Wɔ gɪke Thāgba thɔnɪ dɪ do kɔtɪn na taadaar, sɪ thɔthɔdaar thuuke kɔɔ gbaannɪ dɪbara a nɪnaa bullə gi the. ³⁶ Wɔ kɔɔ kpa wɪ a thena sɪ a kɔɔ cuure ma ku thɛsɔ, na nɔ kpa thɛsɔ Ejipiti dura na lanyɔ sɪera, na bəənnə yena kpalanyɔ. ³⁷ Wɔ dɔ Muɪjɪkɛra kɔɔ sɔnɪ lɔjrayɛl bɪsanana ayɪ: “Thāgba na tire bɪɛl anɪ omisɔra dɪ na do Thāgbaa bobon ɪ kha dɪ na ha nɪ.”

³⁸ Wɔ duɔn ureɛke kɔɔ hanɪ lɔjrayɛlɪ pa bɪɛl jɛu bəənnə, ke dɔnɪ ureɛke Thāgbaa thɔthɔdaar thu kɔɔ mɪnanɪ nakha asɪ mama thɪ kɔtɪsɔ Sɪnaɪ gɔgɔɔna, wɔ kɔɔ gbaan yɪ thumɪaake a ‘lenɪ a ha sɪ. ³⁹ Si asɪ mama thɪ kɔtɪsɔ kɔɔ buure nũ nur sa yɪ a tɔ nɪ jala pal, sɪ awɪ ha bir ha Ejipiti dɪ wɪ kɔɔ sor Aarɔna: ⁴⁰ “Cuɛ sar thāg-basɔɔke na kule sɪnɪ yɪɛ, gɪdonɪ Muɪjɪke te sɪnɪ Ejipiti dura a thena sa jɪ gɪreɛke danaana’.”

⁴¹ Dɪ dawɪile wɪ kɔɔ cuure na bi thɪl a jiro bonɪɛ, sɪ dɪ wa-n kākɔ awɪ nyē thɔnaalera wɪ kɔɔ cuunɪ. ⁴² Le Thāgba fi khɪru a pɛ war sa sɪ war dɪ wa-n fuɔr yepəlābe yũ, mɔna gi kherenɪ Thāgbaa bobonaa sebera ayɪ: “Nɛr lɔjrayɛl ca feɔ, mɛr-ra nɪ jinə numa bonɪɛ kɔɔkɔke nɪ kɔɔ hanɪ bəənnə yena kpalanyɔ ya? ⁴³ Nɛr kɔɔ gbaan Mɔlɔkɪ thɪlɪ kēkē wa, na Rāfā thɪlɪ yepəlābɪ, ga thɪlsɔkɔkɛra nɪ kɔɔ mɪnɪ dɪ na-n fuɔr. Ger ma fule nar na jalna Babɪlɔn billo.”

⁴⁴ Asɪ mama thɪ kɔtɪsɔ kɔɔ hanane sobɔ so jɪ waa bəənnə, mɔke ureɛke kɔɔ mɪnanɪ Muɪjɪ a suura, a cuɛ gi ha mɔ a kɔɔ yɪɛnɪ. ⁴⁵ Agɪrɪ asɪ mama thɪ kɔtɪsɔ kɔɔ gbaar waake wɪ kɔɔ ‘lenɪ, a jalna kha Jojue kɔɔkɔke wɪ lonɪ dɪsɔraake wɪ gbanɪ ca kpalalaake Thāgba kɔɔ weelenɪ faa. ⁴⁶ Liir gi kɔɔ too a dana Davɪduke Thāgba jɪnɪ buɔraa kɔɔ, ke dɔnɪ ure kɔɔ bɪɛlnɛnɪ ado a na yɪre wɔɔr na ha Jakɔbɪ Thāgba. ⁴⁷ Dɪ Salomɔ kɔɔ bikuun kɔɔ the cuɔr a haa, ⁴⁸ sɪrake Kəkəədaar na-n wɔ cuɔrraake tibɪl nyē muna’, mɔke Thāgbaa bobon kɔɔ sonɪ ayɪ: ⁴⁹ “Thāgbara yũ duɔn, mɛr Thāgbaa fāga too pa, dɪ thɪ do ɪ nɛ jəəda. Anyee wɔ ca na the na ha mɪ, mɛr Kɔtɪn wɔ, agɪbo ka na dɔ paarɪke ma huɔnɪ? ⁵⁰ Ga do ɪ nyē cuɛ gele feɔaa?”

⁵¹ Nɛr duɔn nũ nuurdaraake n khaanenɪ haar a bo ha debire, wire feɔ nɪ-n bana Thu Phuu. Mɔke anɪ mama thɪ kɔtɪsɔ kɔɔ cuunɪ, mena nɪ-n cuu oti. ⁵² Umɔ Thāgbaa bobon haanle anɪ mama thɪ kɔtɪsɔ na kɔɔ kpoorona? Wɪ-n kɔɔ kuure wɪre n kɔɔ sɔnɪ dɪ wɪ yɪ, Tɪ sarɪ na ɪnɛ, urekɛra nɪ kɔɔ liirnanɪ gɪre a ku, ⁵³ nɛreɛke kɔɔ ‘lenɪ jɔfuuke Thāgba kɔɔ pɛrnɪ kɔ thɔthɔdaar thusɔ dɪ wɪ ‘laa, sɪ na kɔɔ huɔn ga. ⁵⁴ Mɔ wɪ-n nɪɛnɪ gele, gi-n hel wer haar ka dɪ wa-n duɔnaa nɔfaar. ⁵⁵ Si Etɪɛn hinə Thu Phuu da-n huɔn yũ kirkirkir, a yɪ Thāgbaa carbara na Je-ju dɪ juɔl Thāgbaa nyɔwɔra, ⁵⁶ dɪ so ayɪ: Nɪ huɔnɛ, mɪ yɪre Thāgbaa duɔ du kher, dɪ tibɪlɪ Bikuun juɔl Thāgbaa nyɔwɔra. ⁵⁷ Dɪ le wɪ hulē na nɔ kheu, a sɔbɪna nũ kana

sa ur feυ a wuuræ, ⁵⁸ a tuuru thena di khuiræ, a duuru na bokana a ku. Dabol bieluke wu-n weni Sɔl, ɔɔ kal ɔɔ so jɔɔɔɔ ɔɔɔ thun awi kékēsɔ. ⁵⁹ Di mōke wu-n duurni Etien na bokana, a biel Thāgba thake ayi: Jeju Kōtin, gba ũ thu. ⁶⁰ Agipi di gulēga sa hulē di khur ka ayi: Kōtin, fa-n gba ga sopugooke a kulna wa'. ɔɔɔɔɔ a muu ga thumuke pi, a daare da kōtū.

8 Si Etien kuule dar Sɔlla wer ka. Di ga ɔɔɔle kpoo kōtū ure Jerujalem we gbeɔɔdarara, di wer feυ ɔɔɔ bībulā a lō Jude khura na Samari sa si thōthɔnaa ha. ² Di wure n cuɔnni Thāgba ɔɔɔ dure Etien si wu ɔɔɔ bure dakōtū. ³ Si Sɔl hor a na hərəre we gbeɔɔɔɔɔ, di jal ɔɔ-nana di fule kona na khera da-n to khaira. ⁴ Di wure ɔɔɔ bībulaneni n jaal paar wo paar di wa-n mu tutugo buɔɔ thumu. ⁵ Si Filipi ɔɔɔ jaal Samari di bunɔ a mu wu Kirisiti thumu. ⁶ Di tibil jɔ ɔɔɔ gbeɔɔɔ kha na bī biel a tu gure Filipi n so warni, gidoni wu-n niere a yina nɔ kpaa thīēke a-n cuuni. ⁷ Gidoni kōtēbiisɔ n hulene di khur ka si di wa-n the tibil jɔɔɔɔɔɔ wu ɔɔɔ harni, di gbāgbara jɔɔɔɔ na ne kuɔɔɔɔ n ɔɔɔ kpeere; ⁸ di da kōtū har duuraale. ⁹ Si kūu biel gi di wa-n wu Sɔmō, a ɔɔɔ hale da-n cuu ɔɔɔ ɔɔɔ thō di cuu Samaridara di wa-n kpise di so war di yi, ni hanane punone ka. ¹⁰ Tibula feυ, tu ɔɔɔɔ, na tu kōtina ɔɔɔ kpaaraare di wa-n sona ayi: Ure or Thāgbaa fāga gi a wabi ka. ¹¹ Wu-n ɔɔɔ kpaaraare gidoni gi maane a-n cuuni tibula di wa-n kpise bobo ɔɔɔ ɔɔɔ thɔna. ¹² Si ɔɔɔ ɔɔɔ wu ɔɔɔ perni Filipiike n miāni Thāgbaa fāgadaar doda na Jeju Kirisiti tutugo huɔɔ thumu haar, wu ɔɔɔ kpeere wer nyuɔɔɔ kona na khera. ¹³ Sɔmō thethera dakha ɔɔɔ pere haar; ɔɔɔ wu ɔɔɔ kpeguuni nyuɔɔɔ pi, a-n kpaare kha na Filipi da-n yina jē kōtinasi na nɔ kpaa thīēke n cueni, di nuɔ ɔɔɔ kpaguure. ¹⁴ ɔɔɔ thōthɔnaake hanu Jerujalem nienu di Samaridara ɔɔɔ per Thāgbaa thumu haar, wu ɔɔɔ thō ware Pter na Jā. ¹⁵ Di welele jaal a biel Thāgba pe war wu 'le Thu Phuu. ¹⁶ Gidoni Thu Phuu na ɔɔɔ gbū a lō wer biella pa'; Jeju Kōtini i dɔɔɔ wu gba a kpeena wu nyuɔɔɔ. ¹⁷ Di le Pter na Jā ɔɔɔ dēe war nyēe di wu 'le Thu Phuu. ¹⁸ ɔɔɔ Sɔmō yenu di thōthɔnasɔ nyē dēe n 'laare Thu Phuu, a gbaar war a pɔna ha wu sa so: ¹⁹ Ni ha mi puno caarukera dakha, a mi dēe ntera nyēe mer a 'le Thu Phuu. ²⁰ Si Pter suuraa: Fere na afi warra fa jal bu paar thōɔɔ, gidoni fi kpiere fa ther Thāgbaa khaarda na war. ²¹ Fa hana kler hue di dikha gi ga thinaaka', gidoni fa hana bī buɔ Thāgbara ga. ²² A fi ju deba bī kpaluoke fi hanani sa bielne Kōtin, agakpaana a na faare kpiereke fi ɔɔɔ kpierni afi hara; ²³ gidoni mi yere di afi bī kpalle a puuro ka, di sopugo li fer dakha a uru. ²⁴ Di Sɔmō birse: Nere thethe n ka bielne Kōtin na pe mar di thīēkera ni soni na dā ma'. ²⁵ ɔɔɔ Pter na Jā ɔɔɔ muu sobo so ju thumu Kōtini sora di pi, a muu Kōtini so pi sa ker wa-n bir Jerujalem, tutugo buɔɔ thumura wu-n mu Samari duɔɔɔ jɔɔɔ. ²⁶ Kōtini thōthōdaar thu ɔɔɔ sor Filipira ayi: lre, jala nyōbulā gellɔ

wi phā paar hueraake theni Jerujalem a jal Gaja, ke dɔni bē hue. ²⁷ Di ur jal. Di hune, Etiyopidaar gi a do kōbuu. Kādasu Etiyopi khe fāgadaari tibil kōtūke n huneni ɔɔɔ dako thōɔ gi, a jal Jerujalem a fuɔr Thāgba, ²⁸ si da-n kō a too ɔɔ gāgo hotorora da-n so Ejai Thāgbaa boboni sebe. ²⁹ Di Thu Phuu so Filipira: Jala caane gāgo hotoroole. ³⁰ Di Filipi ca dā a niere mōke a-n soni Ejai Thāgbaa boboni sebera, a bulee aa: Fi jure sorike fi-n soni kuru ya? ³¹ Di birsee: Mō ma fu si na ju kuru saagado tibil haanle a me ma? Di mē a biel Filipi di lō di wu too kha. ³² Paarike a-n ɔɔɔ soni Thāgbaa seberara duɔɔ: "Wu ɔɔɔ kpaare mō wu-n kpani banaa na jalna ku paar. Di mōke bana bii n pirni pɔbi urekera n khabaanu suune, mē dakha a ɔɔɔ ha, aa ɔɔɔ əl nuɔa'. ³³ Wu ɔɔɔ sukpuure, wa ɔɔɔ kulnaa di telā', ame na je ɔɔɔ mē? Gidoni wu ɔɔɔ heluule thuraake." ³⁴ Di kōbuule bule Filipi: Sɔ mar, ame Thāgbaa bobonle n so? ɔɔɔ dɔɔɔ a-n so yaa, ukha kpu a-n so? ³⁵ Di le Filipi gba paartera a-n soni a ma da-n muu tutugo buɔɔɔ dɔni Jejuuda. ³⁶ Di mōke wu-n jalnani hue wu daan nyuɔɔ. Di kōbuule bulee: Hune, nyuɔɔ hake. Thīe hale na pier mi ma-n kpeere nyuɔɔɔ ya? ³⁷ [Di Filipi birsee: Ado fi per haar na afi bī feυ fi punone 'le. Di birsee: Mu pere haar di Jeju Kirisiti duɔɔ Thāgbaa Bikuun.] ³⁸ Di cuu gāgo hotoɔ di jul di wer yenyc gbū nyuɔɔ, di Filipi kpeguu nyuɔɔ. ³⁹ Di ɔɔɔ wu ɔɔɔ theni nyuɔɔ, Kōtini Thu gbaar Filipi a jalna di kōbuule na yu bā, si a gbaar ɔɔ hu na kākar da-n kō. ⁴⁰ Si Filipi wer, wu yure foo Ajɔti. Agipi di mu Thāgbaa thumu di feuraake a-n kpāseni a jalna waa a dana Sejare.

9 Si mōke Sɔl na-n faani buunike a-n bunu Kōtini kpākpāadarara da-n kuurna wa', a ɔɔɔ ure jal gbōdaari pa ² a gba sebe a jalna a 'laara Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔɔɔɔɔɔ hanu Damasi, ado kona we, a khera we, a hale di wa-n kpa Kōtini hura, a fule wura a li a jalna Jerujalem. ³ Si mōke a ɔɔɔ hanu huera da-n wɔɔ Damasi, le dahure ɔɔɔ the yū dapaara, a carā a diiræ. ⁴ Di a tære ji thunɔ, si a niere nuɔ di suuraa: Sɔl, Sɔl, mōgido di fa-n kpoo mar mē? ⁵ Di birsee: Kōtin, fer ame gi? Di Kōtin birsee: Mer duɔɔ Jejuuke fi-n kpooroni. ⁶ Si ure lona dura, di le wa so far gure fi teenani fi cuu. ⁷ Tibulaake n ɔɔɔ jalanaani kha jule a 'wu kurkirur, wu ɔɔɔ nure wire wer, si wa yi tibilæ'. ⁸ Di Sɔl ɔɔɔ palle thura a ur da-n hunnake kirkirikir si aa-n yi thā', di wu ɔɔɔ fuure nyō a kpaa jalna Damasi. ⁹ Wire yēther a cuu si aa-n ya', aa-n kho dikora', aa-n yo nyuɔɔa'. ¹⁰ Si kpākpāadaar biel gi a ha Damasi da-n do Ananiasu. Di Kōtin ɔɔɔ suuraare na thī yur: Ananiasu. Di birsee: Kōtin, mer ha u; ¹¹ di Kōtin suuraa: lre, jala hu kōtunaake wu-n weni datelēe a yaale le Judasi ɔɔ tibilike wu-n weni Sɔl, Tarsidaar gi. ¹² Di hune, Thāgba biel-lɔ a ha gure, a ye na thī yu di do kūu biel gi di wa-n wu Ananiasu, a lō a deena nyēe di a na bir na yi. ¹³ Di Ananiasu birsee: Kōtin, mi ɔɔɔ niere tibula jɔɔ di wa-n

mu kuunilee puu feuske a-n cuuni afi ul phusora Jeru-jalem; ¹⁴ kler dakha a 'ler hve boni jidaar kōtūnaa pa, a fulena dakha wure feuske n fuore fūn. ¹⁵ Si Kōtin suuraa: Jala, gidoni kuunike duon t̄ thōdaarke mi phi-irni di na gba t̄ i na jalna ca kpalala, na fāgadarara, na ljayel busanana; ¹⁶ si mere, ma nurare buo feuske a na gaarni, gi do t̄ i do kō. ¹⁷ Di Ananiasu jaal. Ōbōke a danu cuorra a deenaane nyē sa suuraa: Ī omi Sōl, Jeju Kōtinikera kō nena fūn cōbara huera fu-n un, or thōna mi t̄ una, fi bir fi yi fi hinə dakha Thu Phuu. ¹⁸ Di liir dapaara thēeke hōni thī khuna thure yinəna, di a-n jiiir du do a-n yre. ¹⁹ Di a ure di wu kpeguu nyuon; di cōbōke a-n khoni dikor a bire 'le cō fāga. Di a kō toore le na kpākpāadaraake hani Damasi a puor gbe. ²⁰ Di dapaara a mar da-n mu Jejuuda Juifisō Thāgba fuor cōnana di so di yi: Jeju duon Thāgbaa Bikuu. ²¹ Di wure feuske n neneni, nu cō kō kpaawer di wa-n so aa: Ga do or duon ureeke n kō hərəneni wureeke n fuoren Jeju Jerujalem dura gaa? Di ga do a-n kō inenake a fule wu a li a jalna boni jidaar kōtūnaa pa gaa? ²² Si Sōl n 'ler fāga di a-n per, da-n pena dakha Juifisōke hani Damasi yicuru, da-n ju mie wu di Jeju duon Kirisiti. ²³ Si cōbōke ga puorni gbe, Juifisō kō guore kha si wu ku. ²⁴ Si Sōl kō nure mō wa nuoni, di wu-n piererake lō-fonkō diton na diwulu wu kuura. ²⁵ Si diton kpākpāadara kō gbaare a gbū kpuon, a gbunə di khiru sortoto. ²⁶ Cōbōke Sōl danu Jerujalem, a dor buo si un-n gbebina kpākpāadara; si tūbula feu n maare, wa-n per haar kpākpāadaar a doa'. ²⁷ Si Barnabasi kō kpaare jalna thōthōnaa pa, a mie wu mō Sōl kō yuni Kōtin huera di miguu thē, na mōke a kō muu Jejuuda na 'lar Damasi dura. ²⁸ Di le a too Jerujalem di buo na wer da-n kpaarna wu da-n mu Kōtinida na 'lar. ²⁹ A-n muere dakha na Juifisōke n miari gureki thumur da-n yirna wu wu ye kuru, si we wer, wu-n yaale wu ku. ³⁰ Si omuna kō nure a kpaawer jalna Sejare a coguu di jal Tarst. ³¹ Di we gbebīdaraake hani Jude feu, na Galile, na Samari kō toore diphā na ha u, a khō di wa-n per Thāgbaa hura, di wa-n ur dakha na maar Kōtinna, di wu jore di wa-n per mōke Thu Phuu ha warni. ³² Di Pter n kpaare paar feu; a jaal dakha a yi tu phuusōke hani Ludi. ³³ Di kūu biel kō halera di wa-n wu Ene, a phī khoo a cuuna yena makōther, gbāgbare kō gi. ³⁴ Di Pter suuraa aa: Ene, Jeju Kirisiti kpe fer, ure, puro afi phī pa. Di dapaara di pal ur. ³⁵ Di cōbōke Luidudara feu na wure theni Sarō belon yuni gele, wu kerre di wa-n kpa Kōtinna. ³⁶ Di kpākpāadaar biel kō hale Jope di wa-n wu Tabita, si da-n do Dorkasi na gureki thumur; bō cuu tibil gi ka, da-n ha bōdara thē. ³⁷ Di ga bōclera khoo fuore di khi. Di cōbōke wu huuni pi, wu gbaare juonna līgana a pe. ³⁸ Si gidoni Ludi wōkne na Jope, du do kpākpāadara nure Pter hale, wu thon tūbula yenyorra wu jala phuure a na-n puor sa pō un pa ga. ³⁹ Di Pter ur di wu jal kha. Di cōbōke a dani le, wu

kpaare juonna līgana. Di khikheraso feu n bure a pōna wōknaa, di wa-n nūnanaa dakha kēkenasōke Dorkasi kō bebuni dabōke a kō hani kha na wer. ⁴⁰ Si Pter kō bilane tūbula feu di wu thur, si di gulēga a biel Thāgba sa fi a so khirera ayi: Tabita, ure. Di cō yi kher, di cōbōke a yuni Pter a ure a too. ⁴¹ Di Pter fuo nyō a khāi di ur, si aguri di we tu phuusō na khikhera a kpaawer ha wu na yire. ⁴² Di thēele kō kpaare Jope feu di tūbula jōkō kō pere Kōtin haar. ⁴³ Si Pter kō toore Jope Sūmō lo kudu daari cō a puor.

10 Tibil Biel kō har Sejare di wa-n wu Kōnei. Sōrase tamaa kōtū a do sōrasesōraake wu-n weni ltaidara. ² Tihil guke n cuonni Thāgba da-n manaa na cō cōdara feu; a-n 'laare thē jō da-n ha tūbula da-n biel na Thāgba wire wire. ³ Wi biel wi gaara a yre thē gbelē gbelē; Thāgbaa thōthōdaar thu gi da-n lo cō cō sa suuraa aa: Kōnei, ⁴ da-n huunuu kirkikir si maar fuo di birse: Anye gi ya Kōtin? Di Thāgbaa thōthōdaar thu suuraa: Afu Thāgba biel na afi thī 'laa tūbula juone a thu Thāgba da-n juna gi. ⁵ Thōna nenē kona Jope wu so Sūmōnaake wu-n weni Pter a t̄. ⁶ Sūmō lo kuduari cō a-n cō, ke hani lanyō nuora. ⁷ Cōbōke Thāgbaa thōthōdaar thuuke n mianaanu jalni na pi, Kōnei wer cō thōdaraso yenyō na cō sōrasi bielike n cuonni Thāgba, ke dōni biel wureaake dōni cō totoo; ⁸ cōbōke a gbanu mie wu feu pi, a thō wer Jope. ⁹ A di wu, cōbōke wu hani huera di wa-n wōrō dule, Pter kō juone nāsuro ulkōkō a biel Thāgba. ¹⁰ Kōmer kō fuore di yaal a kho dikor, di cōbōke wu hani wa-n suuraa dikor, a yre Thāgbaa thī yur du do daphuronaa, ¹¹ du do thāgbara yū khera di yi thē du ho kīkun phēkērē di wu li li paar yenā du gbū di a-n thura thu, ¹² di nebi kho thē, na nekler sēbi thēsō feu, na wure n puuloneni thura na 'lominə harō. ¹³ Di a nure nu du suuraa aa: Pter, ure kure a khō. ¹⁴ Si Pter birsee: Kpei Kōtin, gidoni ma-n kō kho thī sāsunane di gure biseneni gi yuua'. ¹⁵ Si a bire ni nuora wo balanyō du suuraa: Gure Thāgba yuni gi phure, fa-n huun gi du do far thī sāsunana'. ¹⁶ Si gi bire cuu balāther, si dapaara thēele bire hal juon thāgbara yū. ¹⁷ Si mōke Pteru kpter nyanyaani da-n bule cōbara, anye duon Thāgbaa thī yurlee kur ya fe, hune konaake Kōnei thōni daan a jul lōfonuora, di wa-n bule Sūmō cō. ¹⁸ Wu wer di wa-n ju bule ado liir Sūmōke wu-n weni Pter n cō ger. ¹⁹ Si mō Pter hani da-n kpierna Thāgbaa thī yurle, Thu Phuu suuraare: Hune, kona yēther hake di wa-n yaal fi. ²⁰ Ure, gbuno ni jal kha, si fa-n baalōa' gidoni mer thōna wu. ²¹ Di mē Pter gbū a so konanaale: Ni hune, merra ha u ni-n yaalni, anye dō kuru ni t̄ ke? ²² Di wu birsee: Kōnei sōrase tamaa kōtūke dōni tibil saru da-n ma Thāgba, ke Juifi caar feu n muu cōda bō, or thōthōdaar thu kō khero gure theni Thāgbara ayi, a we fi fi cō cō a nre afi thumu. ²³ Di Pter kō kpaawer di wu cō le. A di kō wu, a ure di wu jal kha. Si omi ikhaake hani Jope kō thōkō wer. ²⁴ A ū di wu, wu kō daan Sejare. Si Kōnei wer

ƙƙ too na ƙƙ kũu blɔɔɔ da-n pɛrna wɛ. ²⁵ Ɖɔɔɔƙƙe Pɛr ƙƙ lonɪ, Ƙɔrneɪ ɪrɛ a caanuu a gburŏku ƙƙ yera a fuɔɔɔ. ²⁶ Sɪ Pɛr fuure a khai dɪ ɪr sa suuraa: lrɛ, mee mɛrɛ dakha tibil ha mɪ. ²⁷ Sɪ mŏke Pɛr munaani sa lŏ, a yrɛ tɪblɔ ƙƙ dɪ wɪ gbɛblɔ kha le. ²⁸ Dɪ so war: Nɪ jrɛ gɪ-n sāsɪrɛ Juifira dɪ na too kha na tu kpalu, na dakha dɪ na lŏ ƙƙ ƙƙ, sɪ Thāgba ƙƙ nɪ mare ayɪ, ga teena ma-n yuɔn tibil, agɪbo ma-n huɔuu a do mar tu bisə'. ²⁹ Ger dɔ kɪru nɪ thɔnɪ we mɪ dɪ ma hana dɪkha na so bā sa ũ, dɪ nenɛ mɪ-n bule ner, anye dɔ kɪru nɪ thɔnɪ we mɪ ũ una? ³⁰ Dɪ Ƙɔrneɪ so: Wire yenā gɪ cuu gɪrɛ nɪ, mɪ ƙƙ hanɪ ũ ƙƙ dɪ ma-n bɛɪ Thāgba wɪ gaara, a na huɔn a yɪ tibil bɛɪ dɪ to kɛkɛ bulo dɪ a-n hul dɪ julna mɪ yɛ thɪthɪun sa so ayɪ: ³¹ Ƙɔrneɪ, Thāgba nɛrɛ afɪ bɛɪ a jɪ-nana dakha afɪ thɪ 'laa. ³² Ger gɪ thɔna Jope wɪ we Sɪmŏƙƙe wɪ-n wɛnɪ Pɛrɪke n cuɔnnɪ Sɪmŏ lo kudaari ƙƙ lanyŏ nuɔra. ³³ Dɪ dapaara mɪ thɔnɪ we flɪ, dɪ mŏ flɪ ɪnɪ thaa, gɪ bɔrɛ. Ger gɪ nenɛ ser ha wɪrɛ fɛu ƙɪr Thāgbaa yera sɪ nɛ gɪrɛ fɛuɔke Ƙŏtɪn so farnɪ flɪ mɪa sɪ. ³⁴ Le Pɛr gba thumɪa a mɛ wɪ ayɪ: Sobɔr gɪ, mɪ jrɛ dɪphā dɪ Thāgba na-n huɔn tɪblɔ dɪdɪa', ³⁵ sɪ tibil caarra fɛu, urɛɛke n maanɛnɪ da-n cuɔna gɪrɛɛke sarani, ɔr n daaraa haar. ³⁶ Ijrayel bɪsanana a ƙƙ thɔna ƙƙ thumu, a mɛ wɪ ha ie tutugo buɔɔ thumuɔke thenɪ Jeju Kirisiti-raakera dɔnɪ Ƙŏtɪn tɪblɔlala fɛu. ³⁷ Nɪ jrɛ gɪrɛ ƙƙ dananɪ Jude dura fɛu, sɪ Galile gɪ ƙƙ tŏtɔnɔ ƙƙɔɔke Jā ƙƙ muɔnɪ yɔ kɛɛ thumuɪr pɪ. ³⁸ Thāgba ƙƙ har Najareɪ Je-jura Thu Phuu, a hanaa punone dɪ a-n kpaare paar wo paar da-n cuu ƙƙ, da-n kɛɛna wɪrɛ fɛuɔke hanɪ Satāa nyŏƙƙ, gidonɪ Thāgba ƙƙ hanaanɛ kha. ³⁹ Ser dɔ sobo so judara thɛna fɛuɔke a ƙƙ cuɔnɪ Juifisɔɔ dɪra na Jeru-jalɛmna, thurura wɪ ƙƙ kpa a dɪ khi. ⁴⁰ Sɪ Thāgba ƙƙ uruɔrɛ khirera wire balāther wirera sa cuɔuu dɪ nuna ƙƙbara, ⁴¹ sɪ ga do tɪblɔ fɛura ga, sɪ sobo so jɪ-dararaake Thāgba ƙƙ maanɪ phiire, ke dɔnɪ serke n ƙƙ khɔnɪ kha dɪkor dɪ sa-n yɔna ƙƙɔɔke a ƙƙ urnɪ a the khirera. ⁴² Dɪ Jeju ƙƙ pɛ sar sɪ mɪa gɪ tɪblɔ a na kpāk-paanɔ aye, Thāgbaa thethe ƙƙ phire ni dɪ ɪnɪ do yidara na khee kuldaar. ⁴³ Dɪ Thāgbaa bobonasɔ fɛu ƙƙ muɔrɛ sobo so jɪ thumuɪrɔke a pɛraa ayɪ: Tibil wo tibilike pɛnɪ haar, ƙƙ i na dor ƙƙ dɪ na 'lɛrɔ sopugo faarɛ. ⁴⁴ Mŏke Pɛr hanɪ muɔrɔ, Thu Phuu ƙƙ gbune a lŏ wɪrɛ fɛuraake n pɛnɪ thumuɪrɔle nŭu. ⁴⁵ Dɪ ha pɛdara fɛuɔke dɔnɪ khŏ kurdaraake ƙƙ puɔnnɪ na Pɛr, nuɔ ƙƙ kpa a wer gɪrɛraake Thāgba ƙƙ 'laanɪ Thu Phuu wɪrɛraake duɔnɪ na kpa; ⁴⁶ gidonɪ wɪ nɛrɛ dɪ wa-n mu thumu ƙɪrɔsɔ dɪ wa-n khuna Thāgba. ⁴⁷ Le Pɛr bir so: Ame na punone na tŏ wɪrɛ 'lɛnɪ Thu Phuu asɪ kha wa-n kɛɛ wɪ nyuɔɔɔɔ? ⁴⁸ Sɪ agɪrɪ dɪ so, wɪ kɛɛa wɪ nyuɔɔɔ na Jeju Kirisitii i. Dɪ le wɪ bɛɛɛ a tɔna nɪ wire gbe wo.

11 Thŏthɔna na omunaake hanɪ Jude ƙƙ nɛrɛ dɪ ca kɪpala dakha ƙƙ 'lɛr Thāgbaa thumu. ² Dɪ ƙƙɔɔke Pɛr kernɪ bir Jerujalɛm, ha pɛdaraake dɔnɪ khŏ kurdara ƙƙ urnanaanɛ thumuɪr ayɪ, ³ a luɔn tɪblɔake na

kuronɪ khŏaa pa, a khona wɪ dɪkor. ⁴ Dɪ Pɛr gba thumɪa a mɛ wɪ kpa kha kpa kha, mŏke thɛ ƙƙ danɪ ayɪ: ⁵ Jope dura mɪ ƙƙ ha dɪ ma-n bɛɪ Thāgba a yɪ thɪ yɪr; hɛɛ gɪ a ho kɪkɪun phŏkɛrŏɛ dɪ wɪ li li paar yenā, dɪ the yŏ a gbŏ dā mɪ. ⁶ Dɪ mŏ mɪ-n huɔnɪ kirkirkir sɪ ma-n ƙɪrɛr, mɪ yɪrɛ le nebi kho thɛ, na nekɪr sɛbi thɛsɔ thuraake, na hŏ numa, na thɛsɔɔke n puuloneni, na 'lominəsɔ. ⁷ Dɪ mɪ nɛrɛ nuɔ dakha ke sɔ marnɪ: Pɛr, ɪrɛ kure a khɔ. ⁸ Sɪ dɪ ũ birsee: Kpei Ƙŏtɪn, gidonɪ ma ƙƙ kho thɪ sāsɪnanɛ dɪ gɪrɛ biseneni gɪ a lŏ mɪ ƙƙ yuuraka'. ⁹ Sɪ nuɔ ƙƙ bire the yŏ balanyɔ a so: Gɪrɛ Thāgba yɪnɪ gɪ phure, fa-n huɔn gɪ dɪ do far thɪ sāsɪnana'. ¹⁰ Sɪ gɪ ƙƙ bire cuu balāther wo, sɪ agɪrɪ gɪ bire hal koo a lŏ thāgbara yŏ. ¹¹ Dɪ dapaara kona yɛtherɔke thenɪ Sejare dɪ wɪ thŏ wɪ ũ pa daan, a jul cuɔɔɔke sɪ ƙƙ hanɪ. ¹² Dɪ Thu Phuu ƙƙ so mare ũ jalana wɪ sɪ ma-n baalɔa'. Omɪna maadŏoke ƙƙ thɔnɪ mɪ dɪ sɪ ƙƙ jal a lŏ Ƙɔrneɪ ƙƙ. ¹³ Dɪ a so sare mŏ a ƙƙ yɪnɪ ƙƙ Thāgbaa thŏthŏdaar thu dɪ julaa sa suuraa, a thɔna Jope a wɛ Sɪmŏƙƙe wɪ-n wɛnɪ Pɛr, ¹⁴ ɔr na mɛnɛɛ thumɪasɔɔke na taanɪ ƙƙ thethe na ƙƙ ƙɔdara fɛu. ¹⁵ Dɪ ƙƙɔɔke mɪ manɪ dɪ ma-n mu, Thu Phuu ƙƙ gbune a lŏ war mŏke gɪ ƙƙ ha sarnɪ dakha fu paar mamarā. ¹⁶ Dɪ le mɪ juna Ƙŏtɪnɪ thumuɔke a sonɪ ayɪ: Nyuɔɔɔ Jā n ƙƙ kɛɛ tɪblɔ, sɪ ne wer na 'lɛr Thu Phuu kɛɛrɛ. ¹⁷ Dɪ mŏke Thāgba ha wɪnɪ khaarda ca bɛɛlla na serɛke pɛrnɪ Jeju Kirisiti haar, amɛ merke do a na puno na pɛr Thāgba? ¹⁸ Dɪ ƙƙɔɔke wɪ nɛnɪ gele, wɪ pɪrɛ kɪrɪkɪr sɪ wa-n dubɪ Thāgbaa i ayɪ: Dɪ a thale gɪ, Thāgba 'laarɛ ha debire ca kpalala wɪ hanana yire. ¹⁹ Wɪrɛɛke kpoore ƙƙ cuɔnɪ dɪ wɪ bɪbulā ƙƙɔɔke Etɛn ƙƙ khini, wɪ ƙƙ jaal a dana Fenɪsɪ, na Sɪpɪr, na Ātyɔsɪ, dɪ wa-n mu Thāgbaa thumu Juifisɔra dɪbara. ²⁰ Sɪ ɪkhasɔ wo werraake dɔnɪ Sɪpɪrdara na Sɪrɛndara ƙƙ jaal Ātyɔsɪ a muɔna Gɪrɛkɪsɔ a mɛ wɪ Jeju Ƙŏtɪnɪ tutugo bɔda. ²¹ Dɪ Ƙŏtɪnɪ fāga ƙƙ ha warɛ, dɪ wɪrɛ ƙƙ pɛrnɪ haar a kpa Ƙŏtɪnna wɪ jɔrɛ ka. ²² Dɪ ga tutugoole ƙƙ daan Jerujalɛm we gbɛɔdara, dɪ wɪ thŏ Barnabasɪ. dɪ ƙƙ le Ātyɔsɪ. ²³ Dɪ ƙƙɔɔke a danɪ le, a yrɛ gɪrɛ Thāgba cuɔnɪ ƙƙ bɔ jura dɪ gɪ daaraa, dɪ a ƙƙ mu wer fɛu wa-n yrana yɛ kuul jaal a ƙƙ dakha na ha tu a ma Ƙŏtɪnna. ²⁴ Gidonɪ tibil buɔ a do a hinə Thu Phuu na ha pɛrɛ, dɪ tibil jɔɔɔ ƙƙ ƙɔr Ƙŏtɪnna. ²⁵ Sɪ agɪrɪ Barnabasɪ ƙƙ gbaar jal Tarsɪ a yaal Sɔɔ; ²⁶ ƙƙɔɔke a yɪnɪ, a kpaare dɪ wɪ jal Ātyɔsɪ. Dɪ le wɪ too nakha we gbɛɔdara dɪ wa-n dur tɪblɔ bɛrɛəm a cuɔna yɛ bɛɪ biləni; Ātyɔsɪ dɔ caca ƙƙɔke wɪ ƙƙ hanɪ kpākɔpāadara ire Kirisitii too. ²⁷ Ga ƙƙɔlɛra Thāgba tukɪr tidara ƙƙ ther Jerujalɛm a jal Ātyɔsɪ. ²⁸ Dɪ bɛɪ werraake wɪ-n wɛnɪ Agabusɪ ɪrɛ dɪ Thu Phuu ƙƙ cuɔuu dɪ so ayɪ: Ƙɔmɛ ƙŏtŏ na jire thura fɛu. Dɪ gɪ ƙƙ daan ƙƙɔke Kuloodɪ ƙƙ dɔnɪ fāgadaar ƙŏtŏ. ²⁹ Dɪ kpākɔpāadara ƙƙ guure kha, sa thɔna thɛ mŏ wer bɛɪbɛɪlɪ puno hanɪ a bulnə omunaake hanɪ

Jude. ³⁰ Dɪ mɛna wɪ kɔɔ guur sa thɔna Barnabasɪ na Sɔl we gbeɓɔdaraa kŏtŏsɔra.

12 Ga bɔɔklɛra Ɛɔɔɔɔɔɔ fāgadaar kɔɔ urna wɪ we gbeɓɔdarasɔ kpoore, ² a fu Jakɪ, Jāa ōkuun a ku na bajina. ³ Dɪ mŏ a yɛni dɪ do ger n da Juifisɔra, a fure Pɛr wo a to khaira. Buruuke na hanani taburaa bɔ gi kɔɔ do. ⁴ Ɔɔɔɔɔɔ a kɔɔ fuɔni pi, khaira a tuu sa per sɔrase yuɔr maadŏ, sɪ yenā yenā wɪ kɔɔ kuur dɪ wa-n beruu kpa kha kpa kha, sa yaal a Pakɪ kara wɪ tii wɪ thena tɔɔlala wɪ kulnaa. ⁵ Dɪ mŏ Pɛr hale khaira dɪ wa-n ber, sɪ we gbeɓɔdara har dɪ wa-n gbēgberē Thāg-ba biɛlɛla dɪ wa-n piɛraa. ⁶ Ɔɔɔɔɔɔ Ɛɔɔɔɔɔ kpiɛrni ina ti-irera na thena, ga ditɔɔklɛra Pɛr hale da-n daar sɔrase yenyɔɔ thŏthun, na jɔrko yenyɔɔke wɪ linəni, sɪ gardɛsɔ ha lŏfonɔɔ dɪ wa-n ber khal loo. ⁷ Dɪ hɪnɛ, Kŏtɪni thŏthŏdaar thu pɔr dɪ dahɪrɛ carā duu. Dɪ thŏthŏdaar thuule ber Pɛr gelu a jaguu sa suuraa: lɛr kɔɔ. Dɪ jɔrkoɔ foruu nyɛena a jiir. ⁸ Dɪ Thāgbaa thŏthŏdaar thu suuraa: Khuma afɪ lophɛrɛ, a tɔna afɪ nefaa. Dɪ cuu oti. Dɪ Thāgbaa thŏthŏdaar thuulera bir suuraa wo: Tɔ afɪ darā sɪ na kpa mar. ⁹ Dɪ Pɛr the da-n kpaaraa, sɪ aa jɛ gɪrɛ Thāgbaa thŏthŏdaar thuule n cuuni thŏe gi sobɔra', a ka jina thŏ nɪrɔrɛ inɪ yɪ. ¹⁰ Ɔɔɔɔɔɔ wɪ kpāasɛnɪ caca gardɛra na balanyɔdarara, wɪ daan lŏfonuɔɔke wɪ-n thenani dura, kɛ wɪ-n khaanani the loo, dɪ loole kher warɛ dɪbara, dɪ wɪ thur a gba hu kŏtŏ dɪ wa-n jal. Dɪ dapaara Thāgbaa thŏthŏdaar thuule faare Pɛr. ¹¹ Ɔɔɔɔɔɔ Pɛr jɪni tue a sor: Mɪ jɪrɛ dɪphā waa dɪ Kŏtɪn thɔna ɔɔ thŏthŏdaar thu dɪ taa mɪ Ɛɔɔɔɔɔ nyŏkɔɔ na gurɛra feuuɛ Juifisɔ n penɪ nŏu. ¹² A kpiɛrni thale na pi, a gbaar jal Maru ɔɔ; Jāake wɪ-n wenɪ Marku nɪ gi, ka tɔɔlala bəɔrəəm gbeɓɔni kha dɪ wa-n biɛl Thāgba. ¹³ Dɪ ɔɔɔɔɔɔ a benɪ phel ko loo, thŏdaar khe biɛlɛke wɪ-n wenɪ Rɔɔɔɔɔ pɔrra a jɪ nɛ. ¹⁴ Dɪ a jɪrɛ Pɛrɪ wɪ; dɪ dau na-n haa lo kherua', dɪ ca bir so aa: Pɛr hale lŏfonɔɔ. ¹⁵ Dɪ wɪ birsee: Yuu bo fi yaa? Sɪ dɪ bo da-n urɔ aa, gɪrɛ inɪ sonɪ ɔmŏ gi. Dɪ wɪ so: Ɔɔ thŏthŏdaar thu ga do. ¹⁶ Sɪrake Pɛr har da-n be loo. Dɪ ɔɔɔɔɔɔ wɪ khɛrni loo a yɪ nuɔ kpa wɛr. ¹⁷ Sɪ a jɛ wɛr na nyŏe wɪ pɪra, sa mɛ wɪ mŏ Kŏtɪn kɔɔ cuguuni dɪ the khaira. Sɪ a sor wo ayɪ, wɪ ɔɔ Jakɪra na ominana thŏeɛlɛra. Sɪ agɪrɪ dɪ the da-n jal dɪkhā pa. ¹⁸ Dɪ ɔɔɔɔɔɔ dɪ kpiɛrɪ, khŏe kɔɔ urɛ sɔrase thŏthun dakŏtŏ aa: Mŏ Pɛr do ya fɛ? ¹⁹ Dɪ Ɛɔɔɔɔɔ kɔɔ yaaluule yaal yaal yaal sɪ aa kɔɔ yɪa', dɪ a kulnane gardɛsɔ sa 'laa huɛ wɪ kure wɪ. A gele pi, Ɛɔɔɔɔɔ kɔɔ ther Jude a jal Sejare a too. ²⁰ Ɛɔɔɔɔɔ kɔɔ hanane sor na Turdara na Sɪdŏdara. Sɪ wɪ kɔɔ guure kha ɔɔ biɛl sa pɔna dɪkha a kurnə kuune na Bilastɪke dɔni Ɛɔɔɔɔɔ fāgadaarɪ du hundaar, sa jal Ɛɔɔɔɔɔ pa a yɛguu ha u n hana le gidoni fāgadaarɪ dule n haane wɪ. ²¹ Dɪ Ɛɔɔɔɔɔ kɔɔ dure wire sa to ɔɔ fāgadaar kēkē a toona ɔɔ fāga too pa, a mu thumur tɔɔlala feuu yera. ²² Dɪ tɔɔlala thŏ hulē aa, ga do tibil n mɪa bā sɪ Thāgba a ho mŏ. ²³ Dɪ le dapaara Kŏtɪni thŏthŏdaar thu bu, gi-

dɔni Thāgbaa i a fi tee. Dɪ dokora urnaane dɪ khi. ²⁴ Sɪ Kŏtɪni so kpaare a yer dɪ a-n per. ²⁵ Dɪ ɔɔɔɔɔɔ Barnabasɪ na Sɔl kɔɔ dɔni awɪ thŏ pi, wɪ kɔɔ ther Jerujalem sɪ wɪ kɔɔ kpar Jāake wɪ-n wenɪ Markɪ a furɔ kɔna.

13 Thāgba tukɪr tidara na durdara kɔɔ har we gbeɓɔdararaake hanɪ Ātɪyɔsɪ; Barnabasɪ na Sɪmɛuuke dɔni tu biru, na Lusiyusiike thenɪ Sɪrɛn, na Manahenɪke wɪ haanani kha Ɛɔɔɔɔɔ fāgadaar buu, na Sɔl. ² Mŏke wɪ lini nuɔ dɪ wa-n fuɔrna Kŏtɪn, Thu Phuu sor: Nɪ lea mar Barnabasɪ na Sɔl kpiɪ thɔmanaake mɪ we warnɪ. ³ Dɪ ɔɔɔɔɔɔ wɪ lini nuɔ sa biɛl Thāgba pi, wɪ dŏe warɛ nyŏe sa sɪ war dɪ wɪ jal. ⁴ Dɪ mŏ Thu Phuu thɔni Barnabasɪ na Sɔl, mŏ wɪ jal a dā Selasɪ, dɪ le wɪ gba bato a jal Sɪpɪr. ⁵ Ɔɔɔɔɔɔ wɪ danɪ Salamɪn, wɪ kɔɔ mure Thāgbaa thumɪ Juifisɔɔ Thāgba fuɔr ɔɔnɔɔ; sɪ Jā wɪ kɔɔ hana kha da-n bul wi. ⁶ Ɔɔɔɔɔɔ wɪ kɔɔ kpaarnɪ yɔ dule feɔ a pi sa dā Pafɔsɪ, le wɪ kɔɔ caana Juifi dɔɔɔɔdaar biɛlɛke n sŏsonɛni dɪ yɪ bobon ha nɪ. Ɔɔ i n dɔɔn Barjeju; ⁷ a kɔɔ har kha na Serjiyusi Polusiike dɔni gobanɛr, kɛ jɛnnɪ thŏe ka. Gobanɛrɛ kɔɔ wer Barnabasɪ na Sɔl, gidoni a kɔɔ yaale ka a nɪ Thāgbaa thumɪ. ⁸ Sɪ Elmasɪke dɔni dɔɔɔɔdaar, thale dɔ ɔɔ i na gɪrɛkɪ thumur, a-n bābarā wer da-n yaal a pɪr gobanɛrɛle a na-n pɛ haara'. ⁹ Sɪ Sɔlɛke wɪ-n wenɪ dakha Pol hinəne Thu Phuu da-n huɪn Elmasɪ kirkirkir sa suuraa ayɪ: ¹⁰ Fɛrɛɛke gŏgolone na fule n theronɪ, fɛr Satāa bi, fɛr ful sar lālaardaar, fa thŏ na sɪrɔ Kŏtɪni hu sarra fi-n golonaa? ¹¹ Nenŏ fa yɪ gaa, Kŏtɪn na ga fare ɔɔ nyŏbi dɪ fa yaar, fa yɪ wirə' phaphapha gi dana kɔɔ gbe. Dɪ dapaara dɪ haaraa gbibi dɪ dabirə thiirəə da-n bəər, dɪ le a yaal tɔɔlala dɪ wa-n haluu. ¹² Ɔɔɔɔɔɔ gobanɛr yɪni gele danani, a pɛrɛ haar sɪ nuɔ kɔɔ kpaguure Kŏtɪni dura. ¹³ Pol kɔɔ ther Pafɔsɪ na ɔɔ kpakpaarsɔ a lŏ bato a jal Pāfɪl Pɛɛrɪɪ dura. Sɪ Jā kɔɔ faa wer sa ker bir Jerujalem. ¹⁴ Sɪ wɪ kɔɔ ther Pɛɛrɪɪ wo a gba huɛ a jal Pisidi Ātɪyɔsɪ. Dɪ huɪr wire wɪ kɔɔ luun Juifisɔɔ Thāgba fuɔr ɔɔra a too. ¹⁵ Ɔɔɔɔɔɔ wɪ sonɪ jɔfu na Thāgbaa bobonasɔɔ sɛbɛ a pi, wɪrɛ dɔni kŏtɪna Juifisɔɔ Thāgba fuɔr ɔɔra thɔɔn bule wɪ aa: Omɪna, ado nɪ hanane thumurɪke na hanani tɔɔlala yɛ kuul jaal, nɪ mɪa wɪ. ¹⁶ Le Pol ur a jɛ tɔɔlala na nyŏe wɪ pɪra sa so war: Ner lɪrayɛldara, na nɛrke n maanni Thāgba, nɪ pɛ nŏu. ¹⁷ lɪrayɛl Thāgba kɔɔ phire asɪ mama thɪ kŏtŏsɔ, dɪ a cuu wer dɪ wɪ ler ɔɔɔɔke wɪ kɔɔ dɔni kpakpala Ejipiti dɔɔ, agɪrɪ dɪ per ɔɔ fāga nyŏe a ti wi le. ¹⁸ Dɪ a kɔɔ fu ware haar a cuuna yena kpalanyɔ le bəən-nə, ¹⁹ dɪ ɔɔɔɔɔɔ a kɔɔ bŏburoni caar makonyɔ Kanāa dura, a gbaar awɪ dɪ a ha ɔɔ too. ²⁰ Gi puɔrɛ a thɔɔ ye-na taanā na kpalanyɔ yuɔr. A gele pi, a kɔɔ ha wer so kuldara dɪ dana Samuel Thāgbaa boboni kɔɔ. ²¹ Dɪ agɪrɪ wer kɔɔ biɛlne fāgadaar. Dɪ Thāgba ha wer Sayul, Kɪsu bikuun, kɛ dɔni Bējamŏe ca dɪ do war fāgadaar a cuuna yena kpalanyɔ. ²² Ɔɔɔɔɔɔ Thāgba kɔɔ buuni faa, a kɔɔ gbaar Davɪdɪ a ha wɪ dɪ do fāgadaar. Ɔr a murɔ sobɔ so jɪ thumurɪke ayɪ: "Mɪ yɪrɛ Davɪdɪ lɪau bikuun

diphā, tibil gi a ha mō ĩ bī perni haar, or na cue ĩ tuur feū.”²³ Dī Davīdu mēlla Thāgba kōc cuu Taadaarūke dōni Jeju dī the, dī ha līrayeldara mōke cō ulfe hanī.²⁴ Ɔbōkē aa kōc unī pa’, Jā n kōc mīa līrayeldarara feū aa: Nī deba haar sa ‘le yō kpeere.²⁵ Dī Ɔbōkē Jāa thō n wōcōnī pūr, ger a kōc sor ayī: Ma do tibil urē nī-n perni haar gurē mī dora’, sī nī hūnē, tibil bīel hale a na kpa mar, kē ma teenanīnake ĩ fuuruu nefaa ga.²⁶ Omīna, nerke dōnī Abūrahāmī mēl na wūrē hanī anī thīthūn kē n maanni Thāgba, serra wī thōna taa thūmūrūke.²⁷ Gīdonī Jerujalemdara na awī kōtīcō na kōc jī Jeju, dī Thāgbaa bobonaa thūmūke wī-n sonī wire feū hūr wire ga, dī mō wī kōc heenuunī sor, wī kōc cuure dī ha mōke Thāgbaa bobona kōc sonī ga har.²⁸ Sī gīdonī wa yī thī bīellake dī teena wī kua’, sīrake wī kōc bīele Pīlatī a kōc.²⁹ Dī mē wī kōc cuu thīē feū dī ha mō gi khereraanī Thāgbaa sebera, agūrī wī gbuune kuku thūrura a dū.³⁰ Sī Thāgba kōc uruure khīrera.³¹ Dī wire jōcōc a-n kōc nūnanē Ɔbōkē a-n kōc thenanī kha Galīle da-n jal Jerujalem, kē dōnīnake gurē cō sobō so judara tībīlala.³² Dī serē, sī-n mī narē ga tutugo bucō thūmūke dī sī yī, gurē Thāgba kōc ulfenanī asī ma-ma thī kōtīcō,³³ a kōc cuu ger dī da otīrē; dī ha serēeke dōnī awī bīcōcō mō a kōc urnī Jeju khīrera mōke gi kherenī Khīkhu nīcōcō yenyōra ayī: “Fēr dōnī ĩ Bīkuun, mēr Thāgba kōna fī nī gurē.”³⁴ Dī a kōc uruure khīrera dī mē a na bīr kuērera ga, gīdonī gerra a kōc so ayī: “Mēr Thāgba na ha ner thīēeke phonī, kē dōnī Davīdu-daake dōnī thīē waa gel.”³⁵ Dī ger gi gi bīre so Thāg-baa sebera dīkhāa pa wo ayī: “Fa tu dī aftī Tu phū na yī kuera’.”³⁶ Dī Davīdu, Ɔbōkē a kōc cuunī Thāgbaa tuur cō bōraalera pī, a kōc khīre dī wī dūu cō mama thī kōtīcōcō kara dī yī kuere.³⁷ Sī urēeke wer Thāgba kōc urnī khīrera, aa kōc yī kuera’.³⁸ Ger gi, ner omīna, nī jīe jī Ɔbōkē dī sopugo faarēeke wī-n mī narnī cō pa gi the;³⁹ sorūke Mūjū jōfu na kōc punonī na hel nara’, urēeke pīernī haar cōra, sorra na helaale.⁴⁰ Ger gi na-n jīe dū bure dī gurēeke Thāgbaa bobona kōc sonī na dā na’. Gīdonī gi sor:⁴¹ “Nī hūnē, ner tū beesīdara, nī dō nūc n kpa nī, dī dakha nī būburone. Gīdonī mēr Thāgba na cuure thō bīel anī bōra, thōma gi ado wa mī nar na pēr haara’.”⁴² Ɔbōkē Pol na Barnabasī n thenī, wī bīre yaal wī wī bīrē mīa ga thūmūle hūr wireeke n kpaanēnī.⁴³ Ɔbōkē wī thenī Thāgba fuōr cōcōc, Juīfīcō bērēem na kpaalpalaake fenī ho Juīfīcō, kē n cōcōnī Thāgba n kpar Polla na Barnabasīra dī wa-n khūe kha, dī wī kōc yūrna wer yē kuul jaal dī wa mar yūu Thāgbaa bō jīra.⁴⁴ Hūr wireeke n kpaanēnī, fūw se sū do tībīla dūrāale koo gbēbūrera kha a pē Thāgbaa thūmū nūu.⁴⁵ Sī mō Juīfīcō yīnī tībīl jōcōc, gbugī fulē wer dī wa-n bana thī banaa gurēraake Pol sonī dī wa-n kuēnaa ire.⁴⁶ Dī le Pol na Barnabasī so war na ‘lar ayī: Ner Thāgbaa thūmū kōc teena gi mīa bō, sī gīdonī nī bor sa hūn anībara dū do yīre khōr na teena na’, ger gi nī

hūnē, ca kpala pa sī-n jal gurē.⁴⁷ Gīdonī mē Kōtūn kōc ‘laa sar jōfu ayī: “Mī thūn fēr fī do dahūrē tībīl caar feūra, dī fa gba taare na jalna gi dana ka thū khunī.”⁴⁸ Dī ca kpala n kākare mō wī nīenī gele. Dī wī-n kpā-garē Kōtūnī so, dī wūrē feūke Thāgba phīrīnī dī wa ‘le yīre khōr kōc pūr haar.⁴⁹ Dī Kōtūnī so kōc kpaare dūrāale koo.⁵⁰ Khēraake jīennī too, kē n cōcōnī Thāg-ba dakha, Juīfīcō kōc cur wer pēr na kōtūna dūrā dī wī urna kpoore Polla na Barnabasīra, a wee wī le wī dūrā a faa.⁵¹ Dī wer dakha kōc kpeere thūlākobeeke ma wūn nēe a faa war, sa gba jal lkōn.⁵² Sī ado kpākpāadara wer gi, dau na Thu Phūu kōc he war.

14 Ɔbōkē Pol na Barnabasī kōc danī lkōn, wī kōc luun le Juīfīcōcō Thāgba fuōr cōra mōna wī-n kōc cuunī, a thō mī thūmūr, dī Juīfīcō bērēem na Gūrēkīcō pēr haar.² Sī Juīfīcōcōke na-n tuonī dī wa pēr haara’, wī urē cur ca kpala a pēr wī cue omīna puure.³ Sī Pol na Barnabasī kōc toore lkōn a puōr dī wa-n mī Thāgbaa thūmū na ‘lar gīdonī Kōtūnna wī yel; dī Kōtūn tūrē cō bō jī thūmūke wī-n mīnī dī sobōr gi do, a ha wer dakha punonē dī wa-n cuuna nō kpa thīēcō na ma ku thīēcō.⁴ Sī dīdara kōc tūnēnē dī wē hana Juīfīcō, sī wē hana thōthōna.⁵ Dī mōke ca kpala, na Juīfīcō, na awī kōtīcō kōc guurnī kha sa urna kpoore Polla na Barnabasīra dī wa-n duurna wī bokana,⁶ wī fuure jal Līkaunī dūrāake wī-n wenī Līsitīrī na Dēerbī na yē dūrāake khonānī le.⁷ Dī le wī too dī wa-n mī tutugo bucō thūmū.⁸ Sī kūu bīel kōc hale Līsitīrī dī cō nē khi; wī kuōnē na gbāgbare dī aa kōc sarake thū a jal a yī ga.⁹ Dī a-n kōc pē nūu Ɔbōkē Pol n kōc mīnī Thāgbaa thūmū, sī Pol n hūnūnē kīrkīrī a yīe a jī dū do a hanānē ha pērēeke na kpeenēnī,¹⁰ a so nō khūr ayī: lre jīle kībī na nē; dī dapaara dī pal ur a ma da-n sa.¹¹ Mō tībīl jō yīnī gurē Pol cuunī, wī-n hūlene na Līkaunī thūmūr ayī: Thāgbasō gbunō kē asī pa a ho tībīla.¹² Dī wī-n wer Barnabasī Jēsī, sī Pol na-n do Ērmesī gīdonī or n mīa thūmū.¹³ Dī lōfonuōra Jēsīī fuōr cō kōc ha; dī urē dōnī Jēsīī gbōdaar kōc kpar nakēnaake wī tonī suk-parasōcōke wī cuunanī thūr phīl a pōna lōfonuōra, dī a yaale or, na tībīl jōcōc n je Pōlcōra bonīe.¹⁴ Sī Ɔbōkē thōthōnaale Barnabasī na Pol kōc nīenī gele, wī bēere awī kēkēsō sa ca bīrbīr lō tībīl jōraalee thīthūn a hūlē:¹⁵ Kōna, mōgīdō dī na-n cuu gurē? Serē dakha tībīlala sī do mō nī hanī, dī sa-n mī nar tutugo bucō thūmūr dī sī yī, gi teenanē dī na faa mōcō thūlasōcōke sī nī ker nī pē Thāgba haar, urēeke dōnī yīdaar, kē kōc tenī yū, na thū, na lanyōcōn, na gurē feūke ha garnī bīnō.¹⁶ Dī Ɔbōkē kōc kanī, a kōc sūrē tībīl caarra feū wa-n jalana awī hū,¹⁷ sīrake aa kōc faarake nūnanēeke a-n nūnanī nyōcōn na yē bucō, da-n hana nī dakha dīkōcōcōcō na dau anī hara.¹⁸ Sīrake thōthōnaale mī wūnī thale, sī ga khe war kpākpālā sī dī wī mar a pūr tībīl jōcōc dī wa jī war bonīaa ga.¹⁹ Agūrī Juīfīcō kōc ther Ātyōcō na lkōn a pō

a ful tibil jɔ pɛr, dɪ wɪ duur Pol na bokana sa haluu thena dɪ khuirə, a ka juna a khire. ²⁰ Dɪ m̄ kpākpāadara kpanɪ jɛ a diirəə, a pallɛ ur a bir lō le dura. A du wɪl Pol gbaar jal Dɛerbi na Barnabasi. ²¹ Ɖɔɔkɛ wɪ muɪ tutugo buɔɔ thumu duraale a cuuna tɪbɪla jɔɔ dɪ wɪ do kpākpāadara, wɪ kɛrɛ bir Lisitiri, na lɔɔn, na Ātɪyɔsɪ; ²² dɪ wɪ kɔɔ cuurɛ kpākpāadara dɪ wɪ tɪ, dɪ wɪ yɪrna wɛr wɪ yɪra tɔɔ ha pɛrɛra, wɪ so ware dakha ayɪ, dɔ sɪ yɪ bɔ gaarɛ jɔɔ sɪ sɪ lō Thāgba fā-gadaarɪ dura. ²³ Dɪ wɪ kɔɔ phiire we gbeɪɪdaraa k̄t̄ɪsɔ a pɛ we gbeɪɪdarara paar fɛu biɛlbiɛl; ɔɔkɛ wɪ kɔɔ lini nuɔ a biɛlna Thāgba a pɛ war, wɪ faa wɛr K̄t̄ɪnnaake wɪ kɔɔ pɛrni haarɪ nyɔkɔɔ. ²⁴ Agɪrɪ wɪ jaal the Pisidi sa gba pɔ Pāful. ²⁵ Ɖɔɔkɛ wɪ muɪ Thāgbaa thumu Pɛerjɪ pɪ, wɪ gbaar jal Atalɪ. ²⁶ Le wɪ kɔɔ gba bato a jal Ātɪyɔsɪ, ka wɪ kɔɔ biɛlnɪ Thāgba a bɔna wɪ thɔmanaake wɪ pɪnɪ gele. ²⁷ Ɖɔɔkɛ wɪ danɪ, wɪ wɛr we gbeɪɪdara a der pa biɛl a miɛ wɪ gurɛ fɛuɔkɛ Thāgba gba wɪnɪ a cuuna, na m̄kɛ a kɔɔ khernɪ huɛ ca kpalala dɪ wa pɛr haar. ²⁸ Sɪ wɪ kɔɔ toore na kpākpāadara a puɔr.

15 lkhaa tibilsɔ kɔɔ ther Jude a pɔ a dur omuna ayɪ: Ado na-n kur kh̄uɔ m̄kɛ Muɪju jɔfɔ n sona', na puno na 'lɛ taara'. ² Sɪ m̄kɛ Pol na Barnabasi na-n tunə', wɪ urnanɛ kha th̄ɪ banaa; dɪ omuna kɔɔ guurɛ kha sa yɪ, Pol na Barnabasi na awɪ tibil ɪkhasɔ n jala Jerujalem th̄ɔthɔnana na we gbeɪɪdaraa k̄t̄ɪsɔ pa th̄ɪ banaanaalera. ³ Dɪ we gbeɪɪdara kɔɔ thɔɔ wɛr a pɛ huɛra, dɪ wɪ kpaarɛ Fenɪsɪ na Samarɪ dɪ wa-n mu m̄kɛ ca kpalala kernɪ dɪ wa-n kpa Thāgbara, dɪ gɪ kɔɔ dar omunasɔra fɛu ka. ⁴ Ɖɔɔkɛ wɪ kɔɔ danɪ Jerujalem we gbeɪɪdara, na th̄ɔthɔna, na we gbeɪɪdaraa k̄t̄ɪsɔ kɔɔ tee wɛr, dɪ wɪ kɔɔ miɛ wɛr th̄ɛ fɛuɔkɛ Thāgba kɔɔ gba wɪnɪ a cuuna. ⁵ Sɪ wɛ hale wɛrɛraake dɔnɪ jɔfɔ bu durada awɪ yɛra kɪrɪ, kɛ kɔɔ piɛrni haar, wɛr urɛ a so ayɪ, dɔ wa-n kur ca kpalala kh̄uɔ, sɪ wɪ so war wa-n huɪn Muɪju jɔfɔ. ⁶ Dɪ th̄ɔthɔna na we gbeɪɪdaraa k̄t̄ɪsɔ kpar gbeɪɪrɪ kha wɪ guur thumuruɪ. ⁷ Ɖɔɔkɛ wɪ bananɪ kha jɔɔ pɪ, Pɪɛr urɛ a so war: Omuna, nɪ jure gɪ maanɛ gurɛ ka Thāgba phiir mini anɪ th̄ɪthun dɪ ma-n mu tutugo buɔɔ thumu ca kpalala wɪ pɛr haar; ⁸ dɪ Thāgbaake n jenɪ tɪbɪlaa ha, a nuna wɛr m̄ɔ a tee wɪnɪ a hana wɪ Thu Phuu mɔna a ha sunɪ; ⁹ aa hana duɪduɪ huɪnɛ sɛrɛ na werra ga, gudonɪ a cuurɛ awɪ ha dɪ phu dɪ the ha pɛrɛra. ¹⁰ Dɪ nenɛ m̄gɪdo dɪ na-n fifilə Thāgba nɪ huɪn a yaal nɪ heen kpākpāadara heendaake asɪ mama thɪ k̄t̄ɪsɔ, dɪ sɛr gɪ, na kɔɔ punoni a heena? ¹¹ Sɪ Jeju Kirisiti K̄t̄ɪnɪ bɔ jura sɪ pɛr haar a 'lɛ taarɛ m̄ɔ wɪ 'lɛnɪ taarɛ. ¹² Dɪ tibil jɔɔle purre kirkirkɪr sɪ wa-n pɛ Pol na Barnabasi n̄u, kɛ n miɛ wɪnɪ nɔ kpa th̄ɛsɔ na ma ku th̄ɛsɔkɛ Thāgba gba wɪnɪ a cuuna ca kpalaa th̄ɪthun. ¹³ Ɖɔɔkɛ wɪ muɪnɪ pɪ, Jakɪ gbaar thumur a so ayɪ: Omuna, nɪ pɛ ɪda n̄u. ¹⁴ Sum̄ɔ so sarɛ m̄kɛ Thāgba kɔɔ huɪnɪ ca kpalala caca bɔɔlɛra, sa phiir tɪbɪla awɪ th̄ɪthun kɛ na-n wɛnɪ kɔɔ i. ¹⁵ Dɪ Thāgbaa bobonaa thumu fure

kha na gelela, m̄kɛ gɪ kherenɪ ayɪ: ¹⁶ "A gele pɪ, mɛr Thāgba na bire na ɪ; a na bir na du Davɪdu waake kɔɔ jenɪ. Ma bire na du kɔɔ dakuɛ, ma bire na gbeɪɪ gɪ wo. ¹⁷ Dɪ m̄ɛ tɪbɪlaake sɛnɪ na yaal mɛr K̄t̄ɪnɪ; mena gɪ na tibil caar fɛuɔkɛ n fuɔrɛ muɪ. ¹⁸ Mɛr K̄t̄ɪnɪkɛ cuɛnɪ ga th̄ɪkɛ dɪ do gurɛ dɔnɪ dajunane khorr sɔ." ¹⁹ Ger gɪ, ka mɛr yɪna gɪnɪ, gɪ bɔrɛ dɪ sa-n gba nuwɛ a heen wɛrɛ thenɪ ca kpalaa pa a kɛr a pɛ Thāgba haara'. ²⁰ Sɪ sɪ kherene sɛbɛ a sɔ war, wɪ bɔ thɪ th̄ɪ khor, na bɔdɛl cuurɛ, wa-n kho dakha numɪkɛ khenɪ sɪ tɔmɪn na thaa ga, wa-n kho dakha tɔmɪna'. ²¹ Gudonɪ gɪ maanɛ kekeke tɪbɪla kɔɔ hanɪle dɪ dura dɪ wa-n so Muɪju jɔfɔ. Hur wɛrɛ fɛu wɪ-n gɪ sɛbera Juifiisɔ Thāgba fuɔr cɔra. ²² Dɪ le th̄ɔthɔnasɔ, na we gbeɪɪdaraa k̄t̄ɪsɔ, na we gbeɪɪdara fɛu dakha yɛrɛ aa, gɪ bɔrɛ ɪnɪ-n phiir tɪbɪla ɪnɪ th̄ɪthun ɪnɪ-n th̄ɔ wɪ Ātɪyɔsɪ nakha Pol, na Barnabasi, na Juudiike wɪ-n wɛnɪ Barsabasi, nakha Silasuke dɔnɪ tɪbɪlaake hananɪ i buɔ omunaa th̄ɪthun. ²³ Dɪ wɪ kherere sɛbɛ a ha wɪ ayɪ: Sɛr omunaake dɔnɪ th̄ɔthɔna, na we gbeɪɪdaraa k̄t̄ɪsɔ, kherene sɛbɛkɛ a thɔna omunanaake thenɪ ca kpalaa pa kɛ hanɪ Ātɪyɔsɪ, na Siri, na Silisi ayɪ: Nɪ gba fuɔrɛ. ²⁴ M̄ɔ sɪ nuɛnɪ dɪ ɪkhasɔkɛ kɔɔ thenɪ asɪ pa, kɛ sa kɔɔ soronɪ th̄ɪ biɛllaka', awɪ thumu kɔɔ cuu nɛr kɪrɛrɛ dɪ nyanyāa dɪ haar fi ni; ²⁵ dɪ ger gɪ sɪ kɔɔ guur kha, a do nɔ biɛl, a yɛ dɪ bɔr dɪ sɪ kɔɔ phiir tɪbɪlaake, a th̄ɔ wɪ anɪ pa na Barnabasi na Polɪkɛ sɪ-n nanɪ, ²⁶ kɛ dɔnɪ tɪbɪlaake faanɪ awɪ yɪ dɪ do Jeju Kirisiti asɪ K̄t̄ɪnɪ i dɔ kɔɔ. ²⁷ Sɪ thɔɔnɪ dakha Juudi na Silasi, wa muɪ nɛr cɔmena na awɪ nɔ. ²⁸ Gudonɪ Thu Phuu yɛrɛ dɪ bɔr, dɪ sɛrɛ dakha m̄ɛ sɪ yɛ, dɪ sa-n pɛ nar heendaa saagado th̄ɪ doo teere kha gaaga, dɪ gurɛ teanɪ kha durɔnɪ: ²⁹ Nɪ bɔ bonɪ ji nuɔn, na tɔmɪn, na numɪkɛ khenɪ sɪ tɔmɪn na tha', na bɔdɛl cuurɛ, th̄ɛ gɪkɛ na n jɪnɪ durɔ burɛ, na-n cua'. Nɪ kɔɔ kɔɔ. ³⁰ Sɪ wɛr, ɔɔkɛ we gbeɪɪdara kɔɔ fuɔr wɪnɪ pɪ, ger wɪ jaal Ātɪyɔsɪ a kpa tibil jɔ a jɛ sa ha wɪ sɛbɛkɛ. ³¹ Ɖɔɔkɛ omunaaale huɪnɪ sɛbɛkɛ pɪ, dau fu wɛr ha faarɛraale wɪ 'lɛnɪ. ³² Dɪ Juudi na Silasuke dɔnɪ Thāgba tukɪr tidara, wɛr kɔɔ miɛ omunaaale thumɪla jɔɔ dɪ ha wɪ yɛ kuɪl jaal a cuuna wɪ dɪ wɪ tɪ dakha. ³³ A gɪ puɔr gbe, omunaaale kɔɔ sɪ ware na ha ɪ dɪ wɪ bir k̄ɔ wɛrɛraake kɔɔ thɔna wɪnɪ pa. ³⁴ [Sɪ Silasi or, a yɛrɛ dɪ bɔr dɪ too.] ³⁵ Pol na Barnabasi toore Ātɪyɔsɪ dɪ wa-n dur tɪbɪla, dɪ wa-n muɪna K̄t̄ɪnɪ tutugo buɔɔ thumu na tibil jɔ. ³⁶ Ɖɔɔkɛ ga puɔrnɪ gbe, ger Pol sor Barnabasura ayɪ: Sɪ kɛra birə a yɛ omuna durɔ fɛuraake sɪ kɔɔ muɪnɪ K̄t̄ɪnɪ so, a huɪnɛ a jɛ m̄ɔ wɪ hanɪ. ³⁷ Dɪ Barnabasi or yaale ɪnɪ-n kpa Jāake wɪ-n wɛnɪ Markɪ a furɔ, ³⁸ sɪ Pol yɛrɛ dɪ ga bɔr dɪ ɪna kpa urɛkɛ kɔɔ faa nɪnɪ Pāful, kɛ na kɔɔ thɔɔ nɪnɪ thɔmana ga, a jalana ga. ³⁹ Dɪ th̄ɪ banaale kɔɔ urɛ a khur ka, ger gɪ dɪ wɪ lee kha, dɪ Barnabasi kpa Markɪ dɪ wɪ ha kha a gba jal Sɪpɪr. ⁴⁰ Sɪ Pol or phiir Silasi dɪ wɪ jal, sɪ omuna kɔɔ biɛlɛ K̄t̄ɪnɪ a bɔna wɪ. ⁴¹ Dɪ le wɪ gba jal Siri na Silisi a cuu we gbeɪɪdarasɔ dɪ wɪ tɪ.

16 Agɪrɪ dɪ Pol gba jal Dɛɛrɪ na Lisitiri, dɪ kpākɪpāadaar biɛl gi a hale dɪ wa-n wu Timothe; ɔɔ nɪ duɔn Juifi kherɪke piɛrni Thāgba haar, sɪ ɔɔ thi do Gureki. ² Omɪnaake hanɪ Lisitiri na lkɔn n mure ɔɔda bɔ. ³ Dɪ Pol ɔɔ yaale a kpa wɪ ha kha, dɪ ger gi dɪ gbaa a kur khū, gidonɪ Juifisɔ ɔɔ har paarɪle dɪ do wɛr feɪ jɪrɛ dɪ Gureki ɔɔ thi do. ⁴ Dɪ mōke wɪ-n kpaarnɪ dura, wɪ-n sor omɪnana wa-n hɪne gurɛeke thōthɔna na we gbebidaraa kōtɪsɔ ɔɔ guurnɪ Jerujalem. ⁵ Dɪ we gbebidara n 'ler fāga ha pɛrera dɪ wɪ jɔrna na pɛr wire wire. ⁶ Sɪ mōke Thu Phuu ɔɔ piɛr wɪnɪ wa-n mu Thāgbaa thumu Ajra ga, wɪ kpāasɛrɛ Firiji na Galasɪ du. ⁷ Ɔɔɔke wɪ thɔɔnɪ Mɪsɪ wɪ ɔɔ yaale wɪ lō Bitini, sɪ Jejuu Thu na ɔɔ ha wɪ huɛa'. ⁸ Dɪ le wɪ kpāse Mɪsɪ sa dā Turuasɪ. ⁹ Ditɪnɔ Pol ɔɔ yɪrɛ Thāgbaa thī yɪr dɪ do Maseduan-daar gi, a julaa da-n biɛlɛɛ thake ayɪ: Seere ke Maseduan a taa sɪ. ¹⁰ Ɔɔɔke Pol yɪnɪ thīɛɛle pi, sɪ ɔɔ yaale dapaara ɔɔɔ sɪ jal Maseduan, gidonɪ sɪ jɪrɛ tue dɪ Kōtɪn guke n we sɪnɪ sɪ miɪ le tutugo buɔɔ thumu. ¹¹ Ɔɔɔke sɪ ɔɔ thenɪ Turuasɪ, sɪ gbaar bato a jal dēdēdē Samɔtɪrasɪ, dɪ ga dɪ wulla sɪ jal Neapolɪsɪ. ¹² Dɪ le sɪ ɔɔ gba jal Eilipi duraake hanɪ Maseduan caca marara, kolonɪ gi ɔɔ do dakha, dɪ sɪ ɔɔ toore duraale a puɔr gbe. ¹³ Hɪr wire sɪ ɔɔ ther dɪ khuirə mɪr nuɔra, ka sɪ ɔɔ kpiɛrnani Thāgba fuɔr paar na yɪrɛ. Dɪ sɪ ɔɔ toore dɪ sa-n miɪna kherasɔɔke n gbebanɪ kha le. ¹⁴ Dɪ khe biɛl hale ke wɪ-n wenɪ Lidi, a do gblā kēkē yayabidaar, a the Tiatur da-n cu Thāgba; dɪ a-n pɛr nūu, dɪ Kōtɪn kheruu haar dɪ pɛ nūu gurɛeraake Pol n sonɪ. ¹⁵ Ɔɔɔke a ɔɔ kpɛɛnɪ nyuɔɔna na ɔɔ ɔɔɔara pi, a ɔɔ biɛl sɛr thake ayɪ: Ado sobɔ tibil nɪ-n we mi mō mi donɪ Kōtɪnɪda, nɪ lona ɪ ɔɔ a ɔɔ; dɪ a ɔɔ biɛl sɛr da-n gbēgberena. ¹⁶ A gele ka pi, sɪ jaal Thāgba fuɔr paar, dɪ thōdaar khe biɛl gi, a hale dɪ sɪ caanaa, dɪ hana Pitō kōtɛebuuke cuɛɛnɪ da-n bo, dɪ a-n 'ler war ɔɔ ɔɔ borara da-n ha ɔɔ kōtɪsɔ; ¹⁷ dɪ a mar da-n kpaan Pol na sɛrɛ khirɔ sɪ da-n hulɛ ayɪ: Tɪbulaake Thāgba Kəkəadaar thōdara wɪ do dɪ wa-n mu nar taa huɛ. ¹⁸ Wire jɔɔɔ a-n ɔɔ cuɔ ga thūlera. Dɪ Pol thū ɔɔ a ker a so kōtɛebuuraale ayɪ: Mi so fare na Jeju Kirisitii i, the kheraake. Dɪ the liirrə dapaara. ¹⁹ Mōke thōdaar kherɪ kōtɪsɔ yɛnɪ dɪ awɪ war 'le hu kuɛrɛ, wɪ fure Pol na Silasɪ a hal wɪ jalna tu jɔ paar kōtɪnasɔ yera, ²⁰ a nuna so kuldara a so: Tɪbulaake nyanyāa sɛr dɪ; ²¹ Juifisɔ wɪ do dɪ wa-n mu gurɛeke sa hananɪ huɛ a na tu agɪbo sɪ kpaanɔa', gidonɪ Rɔmɛsɔ ha sɪ. ²² Dɪ tibil jɔɔle ure a mana wɪ, dɪ so kuldara so wɪ bəəre wi kēkena sa cile wi na khasa. ²³ Ɔɔɔke wɪ ɔɔ buɪr wɪnɪ dakōtɪ pi, wɪ pɛ wɛr khaura sa kpākɪpāa khai berdaarraake a na-n jɪe hɪn wɪ. ²⁴ Dɪ mō khai berdaar nɛnɪ thumuruɪle, a gba wɛr pɛ khai du thīthun sa kpala wɪ nɛɛ na kpulole. ²⁵ Ɔɔɔke dɪ nɪɔnɪ, Pol na Silasɪ biɛle Thāgba dɪ wa-n khuna nɛ dɪ wa-n kpāgana Thāgba, dɪ khaidara nɛ. ²⁶ Dapaara thu ɔɔ juun dɪ khur ka, dɪ khai cuɔr gbug-

buyo; dɪ bɔ biɛllala loosɔ feɪ ɔɔ kher, dɪ khaidara feɪu lidasɔ thubure. ²⁷ Dɪ ɔɔɔke khai berdaar na jaanɪ a yɪ khai loosɔ dɪ kher, a pher bajuna a kura dɪbara gidonɪ a ka juna khaidara ɔɔ fuulele. ²⁸ Sɪ Pol phā nɔ khur ayɪ: Fa-n cuɔ afɪ dɪbara puura', sɪ hake feɪ. ²⁹ Dɪ khai berdaar biɛl ɔɔɔ a cana birbirbir lō, a ji Pol na Silasɪ yera da n jē kpakpakpa, ³⁰ sa kpa wɪ thena a bule wi: Kōtɪna, anye teana ɪ cuɛ a 'le taare? ³¹ Dɪ Pol na Silasɪ birsee: Pɪr Jeju Kōtɪn haar dɪ fa 'ler taare, fere na afɪ ɔɔɔara. ³² Dɪ wɪ ɔɔ miɔuɛrɛ Kōtɪnɪ so na wure feɪuuke hanɪ ɔɔ ɔɔ. ³³ Dɪ a kpa wɛr ga ditɪnɔɔlɛra a thena a ɔɔɔ wɪ khoisɔ, sɪ dapaara dɪ wɪ kpeguu nyuɔɔna na ɔɔ ɔɔɔara feɪ. ³⁴ Dɪ a kpa wɛr a kɔna ɔɔ ɔɔ a ha wɪ dɪkɔ, dɪ gi ɔɔ daaraare kpe ɔr na ɔɔ ɔɔɔara feɪ mō a pɛrni Thāgba haar. ³⁵ Ɔɔɔke dɪ wɪnɪ, so kuldara thɔɔnɪ gardesɔ wɪ jala a sɔ khai berdaarra a faa tɪbulaale wɪ kō. ³⁶ Dɪ berdaar gbaar jal a so Polla ayɪ: So kuldara thɔɔnɪ ayɪ, wɪ faa nɪ; ger gi nɛnɛ nɪ the kɔna na ha u. ³⁷ Sɪ Pol so gardesɔra: Sɛr Rɔmɛsɔkera wɪ ɔɔ ciilni tibil ɔɔ yera, sɪ kuru na yɪr dɪ wɪ jɪ gurɛ sɪ cuɔna', sa to sɪ khaura, gi do wɪ cuɔ sɛr dɪ sɪ the thaa waa gbul bɛɛ? Ga ha mā'. Wɛr thethera n una dɪbara a faa sɪ. ³⁸ Dɪ gardesɔ gba thumulaale a jalna so kuldarara, dɪ maar fulɛ wɪ mō wɪ nɛnɪ dɪ Rɔmɛsɔ wɪ do. ³⁹ Dɪ wɪ ɔɔr a phuur wɪ a pɛ wɪ huɛra, sa biɛl wɪ wɪ the dura. ⁴⁰ Ɔɔɔke wɪ thenɪ khaura wɪ ɔɔ jaal Lidii pa. A wɪ yɪ omɪna a mu wɪ ye kuul jal thumur pi, wɪ gbaar kō.

17 Sɪ Pol na Silasɪ ɔɔ kpaare Āfɪpɪlɪsɪ na Apolonɪ sa dā Tesalonikɪ, ka Juifisɔ hananɪ awɪ Thāgba fuɔr ɔɔ. ² Dɪ mōke Pol miɪna giɪnɪ a luun le. Dɪ hɪr wire yēther feɪ a gbaar Thāgbaa sɛbɛ da-n yurna wɪ wɪ ye kuru, ³ da-n ju miɛ wɪ da-n nuna wɪ kuru, mōke gi teenanɪ Kirisiti n yɪ gaare ɔɔ khi pa sɪ a ur a the khirera; dɪ a so ware Jejuulera dɔ Kirisitiike unɪ-n mu wɪnɪ. ⁴ lhasa werra jɪrɛ tue dɪ wa-n kpaar kha na Pol, na Silasɪ, na dakha Gurekisɔ bəɛrəmkɛ n cuɔnnɪ Thāgba, na khe jɔɔɔke jɛnnɪ too. ⁵ Sɪ gidonɪ gbugi fure Juifisɔ, wɪ kpar konaake dɔnɪ yate ɔɔke dɔnɪ nɔ baardara, dɪ wɪ ur a kpa tɪbula je sa cuɔ dɪ wɪ ur na bɔɔɔɔɔɔ dura. Dɪ wɪ ɔɔ jaal a sɔbɪ Jajō ɔɔ, wɪ yaal Pol na Silasɪ, wɪ kpa wɪra wɪ jalna tibil ɔɔ yera. ⁶ Sɪ gidonɪ wa yɪ wa', wɪ ɔɔ kpar Jajō na wɪ omisɔ a jalna kōtɪnaa pa dura a hulɛ ayɪ: Tɪbulaake n fenɪ dɪ feɪ unɛ ke, dɪ Jajō tee wɪ. ⁷ Wɛr feɪ n kuɛa Sejaari jɔfu dɪ wa-n sona dɪ wɪ yɪ fāgadaar kpu haleeke dɔnɪ Jeju. ⁸ Ɔɔɔke tibil jɔɔle na kōtɪnasɔ nɛnɪ thumuruɪle, haar bōbuna wɛr. ⁹ Sɪ wɪ ɔɔ fure Jajō na we a to helula, sɪ agɪrɪ wɪ faa wɛr dɪ wɪ kō. ¹⁰ Dɪ dapaara omɪna cuɛrɛ Pol na Silasɪ dɪ wɪ ur ɔɔɔ, a the le a jal Bere ditɪnɔ. Ɔɔɔke wɪ danɪ le, wɪ ɔɔ luun Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔɔra. ¹¹ Wa Juifisɔɔle hananɛ fulɛ a jɔ Tesalonikudara; wɪ ɔɔ 'ler Thāgbaa thumu na ha buɔ, dɪ wɪ 'lo wire feɪ Thāgbaa sɛbɛra na hɪn, ado gurɛeke wɪ-n so warnɪ otirə gi ha. ¹² Tibil jɔɔɔ werra ɔɔ pɛrɛ haar, na Gureki kherasɔ bəɛrəmkɛ jɛnnɪ too, na konasɔ

13 Si tesaloniki juifisɔ nɛni di Pol n mure Thāgbaa thumu dakha Bere, wɛ kɔɔ a nyanyāa tubilaa kpɛr sa cur wɛ a pɛ war. 14 Si dapaara omɪna kɔɔ suɛre Pol wo di ur jalna lanyɔ̄ khuu. Si Silasɩ na Timothe toore Bere. 15 Si wure kɔɔ thɔɔni Pol, Aten wɛ kɔɔ danaa si na kɔ̄, di Pol thɔ̄ wɛ wɛ sɔ Silasɩ na Timothea wɛ kɔ̄. 16 Ɔɔkɔke Pol tooni Aten da-n pɛr wɛ, haar n heluule mɔ̄ke a yɛni thula du hi dule. 17 Ger gi di lɔ̄ Juifisɔ Thāgba fuɔr cuɔra da-n yrna Juifisɔ wɛ ye kuru, na dakha wureeke n cuɔnni Thāgba, di yatɔɔ dakha mɛ a-n yrna wureeke a-n caananɩ wire feu. 18 Wɛ thɔ̄ junaake n kpaanɩ Epikuuri too durra na Stoyɩsu too durra n muanaɛ. Di wɛ na-n so: Anyee thumu ca nodadaarɩke n yaal a mu thake? Si lɔ̄khasɔke nɛnenɩ da-n mu Jejuuda na khi ureeda wɛ sor: Gi hor thāgba kpɩsɔɔda a-n mu. 19 Di ger gi di wɛ kpaɩ jalna Atendaraa so guur pa, a suuraa: Si punone ji dur phaakera fi-n durru kir ya? 20 Gidonɩ si nɛre dur phanaake fi-n durru, ger gi di sa-n yaal si ji kiru. 21 Gidonɩ Atendaraa feu na kpakpalaake hanle, awɩda duɔn wɛ kɔ̄ a na pɛ so phana nɩu, agɩbo a na mia gi dɔɔkɔm. 22 Di Pol ur jul Atendaraa so guur pa thɔ̄thɩun, a so ayɩ: Ner Atendaraa, mi yi ner waa di ni do thāgba yala gel. 23 Gidonɩ mɔ̄ke mi-n kpaanɩ anɩ dɩra, mi yure thɔ̄eke dɔni anɩ thɩ ji thɔ̄; mi phurore bonɩ ji pa biella du khere ayɩ: Thāgbaake tibil na juna', ɔr huna. Di gurera ni-n fuɔrni si na ji gi wa', gerra mi-n mu nar gure. 24 Thāgbaake kɔɔ cuɛni thɩ na gure feuuke ha garnɩ, ɔrra dɔ̄ Kɔ̄tɩn yɩ na ke thura, aa-n ɔ̄ Thāgba fuɔr cuɔrraake wɛ muɩ na tibil nyɛa'; 25 di tibil na puno a na-n duuraa thɔma gi ho thɔ̄ n ɔ̄raa ga, gidonɩ ɔr n 'laane yire na fesue na thɔ̄ feu. 26 Ɔr cuɛ tibil caar feuuke dɔni tibil biɛl mɛl wɛ hana paar feu thuraake, a kɔɔ maa pɛre mɔ̄ kɔɔke wa puɔrni na hanɩ, na mɔ̄ awɩ ɔ̄ pa pel na hanɩ dakha. 27 Ɔ̄ yaal duɔn, wa-n yaale ɩner Thāgba a dɔ̄ buɔ a bəere phaphapha a ye ni, sɩrake aa hunc kha na sere biɛla'. 28 Gidonɩ ɔr dɔ̄ kɔ̄ di si hana yire, ɔr n cuɛ si di sa-n jal, ɔr dɔ̄ kɔ̄ di si hake thura. Mee, mɛ anɩ ni pɛ-dara lɔ̄khasɔ kɔɔ so ayɩ: "Ɔ̄ bisāɔ si do." 29 Di mɔ̄ si donɩ kɔ̄ bisāɔ mɛ, ga teena sa-n kpɛre di mɔ̄ Thāgba hanɩ, a hor thɩlke thɔ̄ jɩn n cuɔni na de, na de bulo, na bokaar mɔ̄ kɔ̄ kpɛse hana'. 30 Si kpɛr 'lee kɔ̄ke Thāgba na-n therna ga, si nenɛ dɩphā a-n sor tubilala paar feu di yi, wa-n deba haar; 31 gidonɩ wi biɛl hale a dɩni a na gba tibilike a phiirni a kulna tubila feu na ful saru, ɔr dɔ̄ ureekera a kɔɔ urnɩ khirera du nuna tubila feu casɩ di thalera ga ha. 32 Ɔ̄kɔke wɛ nɛni da-n mu khi ur thumur, lɔ̄khasɔ n maan, si lɔ̄khasɔ wer so aa: Dɩkhɔ̄ sa bire a na pɛ afɩda nɩu wo. 33 Mɛ Pol the dɩphā awɩ thɔ̄thɩun. 34 Si lɔ̄khasɔ borrake sa maa a per haar, khe biɛlke wɛ-n weni Damarɩsɩ gi, na Atendaraa so guur-daar biɛlke wɛ-n weni Denisi, na wɛ tibil lɔ̄khasɔ wo.

18 A gele pi, Pol ther Aten a jal Korɛti. 2 Di le a caana Juifi kɩu biɛlke wɛ-n weni Akɩlasɩ; Pɔ̄ dura

wɛ kɔ̄. Ga maan a kɔ̄ thenɩ lɩalɩ na ɔ̄ kher Pirisil a pɔa', gidonɩ Kuloodɩ fāgadaar kɔ̄tɩ kɔ̄ sor Juifisɔra feu wɛ the ɔ̄m. Di wɛr Pol n kɔ̄ toona. 3 Di gidonɩ wa kɛkɛ thɔma wɛ-n do, wɛ gbɛbɩre too di wa-n do kha thɔma. 4 Hur wire feu Pol n gba Thāgbaa thumu Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔ̄ra da-n yrna Gurekɩsɔ na Juifisɔ wɛ pɛr haar. 5 Di ɔ̄kɔke Silasɩ na Timothe kɔ̄ thenɩ Maseduan a pɔ, ger Pol ju tooro Thāgbaa thumu toguu waa vɔ̄, da-n ju nuna Juifisɔ di Jeju duɔn Kirisiti. 6 Si mɔ̄ke Juifisɔ gbɔnaani di wa-n nurnaa, Pol kpɛre thɩlakobe kɔ̄ kɛkena sa so war: A ni buur, anɩ so na heen ma', ga 'le ma'. Nenɛ dɩphā thɩdarara ma-n jal. 7 Di ɔ̄kɔke a thenɩ le a jaal kɩu biɛlke wɛ-n weni Titusi Jusitusii pa, ke n cuɔnni Thāgba. Ɔ̄ ɔ̄, ɔ̄ bāa gi na Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔ̄. 8 Si Kirisipusiike dɔni kɔ̄tɩn Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔ̄ra kɔ̄ per Kɔ̄tɩn haar na ɔ̄ ɔ̄-dara feu. Di Korɛtɩda jɔɔkɔke kɔ̄ penɩ Polɩ thumu nɩu kɔ̄ pɛre haar dakha di wɛ kpɛe wɛ nyuɔ̄. 9 Si dɩtɩn, Kɔ̄tɩn cuɛre Pol di yi thɔ̄ si di suuraa ayɩ: Fa-n do maar n fu fa'. Na mia ɩ thumu, fa-n pur pɔba', 10 gidonɩ mi ha kha na fere, di tibil na tha far nyɔ̄ a na cuɩ fi puurɛ'; na mia gidonɩ tubila jɔ̄ har duraake, ke dɔni ɩ too. 11 Di a toore le ye biɛl na pora maadɔ̄, da-n dur Korɛtɩ-dara Thāgbaa thumu. 12 Ɔ̄kɔke Galyɔ̄ kɔ̄ donɩ gob-aner Akai dura, Juifisɔ kɔ̄ dor nɔ̄ biɛl sa urna thumur Polla, a kpaɩ a jalna kul paar a so ayɩ: 13 Tibilike n ɔ̄r tubila di per wa-n fuɔre Thāgba, di ga-n 'li kha kpɩ na gure jɔfɩ n sona'. 14 Di Pol harra nuɔ̄ a mu du do Galyɔ̄ sor Juifisɔra: Adora gi hanɩ gure thɔ̄eke na sarana' a cuɩ, agɩbo dɩkhaa thɔ̄ puu gi ga dor, ma pɛ ner nɩu ka ner Juifisɔ; 15 si ado thɔ̄ banaa gi thumurra, na ierasɔ, na anɩ jɔfura, ner gele ba de; ma yaal ɩ do so kuldaar ga thunaala'; 16 sa weele wɛ le kul paar a faa. 17 Di tubila feu fu Sosɩtenɩke dɔni kɔ̄tɩn Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔ̄ra a bur le kul paar, si Galyɔ̄ na therna guraka'. 18 Di Pol toore Korɛti a puɔr; agɩpi di fuɔr omɩna sa gba bato a jal Siri dura nakha Pirisil na Akɩlasɩ. Si Sākre a kɔ̄ bel yuu gidonɩ nuɔ̄ a kɔ̄ so. 19 Di wɛ kɔ̄ daan Efeji; le Pol faa ɔ̄ kpākpāadara sa lɔ̄ Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔ̄ra da-n yrna Juifisɔ wɛ ye kuru; 20 di wɛ kɔ̄ biɛlɩule a ɔ̄ ɔ̄ puɔre gbe si aa kɔ̄ tuɔ', 21 a fuɔr wer sa so ayɩ, gi teenane ɩni-n jala feturaake na hanɩ Jerujalem si a Thāgba tu ɩna bire na pɔ; sa gba bato Efeji a jal. 22 Ɔ̄kɔke a danɩ Sejare, a gbaar jal Jerujalem. Di ɔ̄kɔke a fuɔrni we gbɛbudara pi, a gbaar jal Ātyɔsɩ. 23 Ɔ̄kɔke a tooni Ātyɔsɩ a puɔr gbe, a gbaar hue a jal da-n kpaar Galasɩ a kpaan Firiji a cuɩ kpākpāadara feu di wɛ ti. 24 Si Juifi biɛl gi di wa-n wɛ Apolɔsɩ, Alesādɩr dura wɛ kɔ̄; a dor tu kpɛse a dona Thāgbaa sebe ju kɔ̄tɩn, a pɔ Efeji. 25 Wɛ kɔ̄ duruure mɔ̄ Kɔ̄tɩn hu hanɩ, di mɔ̄ a donɩ tibilike hanɩ phāphāphā, a-n mure da-n durra gure dɔni Jejuuda kɔ̄kɔke; sɩrake jāa ɔ̄ kpɛe a kɔ̄ ju dɩbara. 26 Di a mar da-n mu na 'lar Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔ̄ra. Di ɔ̄kɔke Pirisil na Akɩlasɩ kɔ̄ nɛni gure a-n muɩ, wɛ

kpaare di wi ha kha, di wi ju ninaa kuru mŕ Thāgbaa hu hanu ɔɔɔɔ. ²⁷ Mŕke a yaalni a kpaase a jal Akai, omuna ɔɔɔɔ pɛraare 'lar. Di wi kherere sebe a ha kpākpāadara wi teaa. Di ɔɔɔɔke a ɔɔɔɔ danu le, a bulle wure Thāgbaa ɔɔɔɔ ju donu ɔɔɔɔ di wi per haar; ²⁸ gidonu a-n punone Juifisɔ thŕ banaana ka tiblaa yera, di gba Thāgbaa sebe da-n nina wi di Jeju duɔn Kirisiti.

19 ɔɔɔɔke Apolɔsɔ ɔɔɔɔ hanu Korētɪ, ger Pol ɔɔɔɔ kpaarɔ Aji gŕgɔnana sa dā Efeji. Di le a caana ukhaa kpākpāadara a bule wi ayɪ: ² Su do nu ɔɔɔɔ 'ler Thu Phuu ɔɔɔɔke nu ɔɔɔɔ pɛrni haar be? Di wi birsee: Sa ɔɔɔɔ nuɛ kpurake di Thu Phuu hala'. ³ Di bir bule wi: Si anyee yɔ kpeɛ ca wi ɔɔɔɔ kpeɛ nu? Di wi birsee: Jāa yɔ kpeɛ gi. ⁴ Di Pol so war: Wure debanu haar Jā n ɔɔɔɔ kpeɛ nyuɔɔ da-n sona war di yɪ, wi pɛr ureɛke na kpa narnu haar, a thɛna gaa Jeju gi. ⁵ Di ɔɔɔɔke wi nɛnu gele, wi ɔɔɔɔ gbaar Jeju Kŕtɪnu i a kpeɛna wi nyuɔɔɔ. ⁶ ɔɔɔɔke Pol ɔɔɔɔ dēɛ warnu nyēɛ, Thu Phuu ɔɔɔɔ gbune a lŕ war di wa-n mu thumu kpɔɔɔ, di wa-n tinə Thāgba tukuru. ⁷ Konaale feɔ ɔɔɔɔ thɔɔɔre yuɔr yenyɔ. ⁸ Agɪɪ Pol ɔɔɔɔ luɔn Juifisɔ Thāgba fuɔr ɔɔɔɔ da-n mu na 'lar. Pora yēther a ɔɔɔɔ muɔna wi thumuruɛke dɔnu Thāgbaa fā-gadaar doda, da-n yurna wi wi pɛr haar. ⁹ Si mŕke ukhasɔɔda bonu khur 'lo di wi bo ha pɛre, di wa-n muɔna thumu puu di wa-n per Kŕtɪnu hura tibil ɔɔɔɔ yera, Pol faa wer sa lee na kpākpāadara kpu, si agɪɪ di jal kŕu bɛlɛke wi-n wenu Tɪranusii lakol ɔɔɔɔ da-n yurna wi wi ye kuru. ¹⁰ Yena yenyɔ a ɔɔɔɔ suɔ, di mē wure feɔuke hanle Aji, ke dɔnu Juifisɔ na Gɪreɔɔɔ ɔɔɔɔ nuɛ Kŕtɪnu thumu. ¹¹ Di Thāgba har Pol punone da-n cuɔna nɔ kpa thŕ kŕtɪna. ¹² Di wi gba ye puɔdaa na kēkenaake ɔɔɔɔ thaanu Pol tomura, a pɔna na per khodarara; di mē khoo n kpeɛ wi di kŕteɛbi hŕhɔla na-n thur dakha. ¹³ Si wŕ Juifisɔɔke n kpaarenu mɔɔɔ, ke dɔnu dɔɔɔɔdaraake n weanu kŕteɛbiɔɔ n dor buɔ, si di wi we Jeju Kŕtɪnu i di wa-n pɛ wɛraake hananu kŕteɛbi hŕhɔla di wa-n so: Mu so nare, nu the na Jeju iike Pol n gbanu da-n mu. ¹⁴ Welela n cuɛnu gelela, Sevaake dɔnu gbŕdaaru biku-unsɔ we makonyɔ. ¹⁵ Di kŕteɛbu hŕhɔl birse wi: Mu jɪre Jeju, di Pol dakha mu jɪre, si nɛre, amɛ nu do? ¹⁶ Si tibilike kŕteɛbu hŕhɔlla harɔnu ubire a wu war a puno wi feɔ, di wi caale thur cuɔɔɔle na sāɔɔɔ na khoiɔ. ¹⁷ Di Juifisɔ na Gɪreɔɔɔɔke hanu Efeji ɔɔɔɔ nuɛre thŕɛele, di maar fulɛ wi feɔ di Jeju Kŕtɪnu i ɔɔɔɔ dubɔɔɔ. ¹⁸ Di tibil jɔɔɔɔke ɔɔɔɔ pɛrni haar pɔr a cā so gɪreɛke wi ɔɔɔɔ cuɔnu. ¹⁹ Di we bɛrɛmke duɔnnu dɔɔɔɔdara, wi pɔr na awɪ sebesɔ, a gbeɔ pa bɛl a thii tiblaa yera. Wi therre ga the nɔ du thɔɔ war ɔɔɔɔ kpalanyɔ yuɔr. ²⁰ Thale dɔ ɔɔɔ Kŕtɪnu thumu ɔɔɔ kpaarnu di ga-n per ɔɔɔ, di gi cuure thŕe ga do kpākpālā ga. ²¹ A ga thŕsɔɔle ka pi, Pol kpɛre hi ɔɔɔ buɔ sa yɪ, una jaal Jerujalem, si Maseduan una the na Akai si na jal. A sor ayɪ, ado unu dā le dɔ unu-n yɪ Rɔm du dakha. ²² Di a thɔɔɔ ɔɔɔ bubulɔ yenyɔ Maseduan, Timothe na Erasɪɪ gi, sa too Aji gbe.

²³ ɔɔɔɔlera nyanyaane ɔɔɔ luɔn Kŕtɪnu hura dakŕtɪ. ²⁴ Kŕu bɛl gi da-n do Demetiriyusi, dɛ bulo pheɔdaar gi; ɔr n pheba dɛ bulona du do awɪ thɪl ɔɔɔ biike hɔnu awɪ thɪl kher Artemisuda, ga-n 'laa khor wa thŕ-darasɔra kpākpālā ga. ²⁵ Di a kpar wa thŕdarasɔra, na wure wi-n donanu kha thŕ bɛl a je sa so: Kona, nu jɪre ga thɔɔnaake asɪ thŕ 'le n the, ²⁶ di nu yɛre a nɛna di ga do Efeji dura gi dɔbara ga, si gi sɪre fuɔ su do Ajɪra feɔ gi, Pol ure n yɪrnane tu ɔɔɔ di fi wi na gɪre a-n sonu di yɪ, thāgbasɔɔke tibil n cuɔnu na nyēɛ na do thāgba ɔɔɔɔ'. ²⁷ Si gɪre dɔnu puure, ga do gidonu asɪ thŕɔke na debire na do mɔɔ ger gi dɔbara ga, si aa: Artemisɪ, thɪl khe Kŕtɪnuɛke ɔɔ na do thŕe 'lo bā, durake Artemisuke Ajɪdara bibi n fuɔrni na tibla thuraake feɔ aa, ɔɔ i the dakha na kuere koo. ²⁸ ɔɔɔɔke wi nɛnu gele, nŕkhii fulɛ wer di wi ma di wa-n hulɛ aa: Efejudaraa Artemisɪ thune kŕtɪ ka. ²⁹ Di duraale koo nyanyaane ɔɔɔ hale. Di wi kha feɔ giri a lŕ bol paarɪle a fu Gayusɪ na Arɪst-tarkɪ, ke dɔnu Maseduandaraake dɔnu dakha Polɪ kpak-paarsɔ. ³⁰ Si Pol ɔɔɔ yaale unu-n lŕ unu-u yɪ tiblaale, si kpākpāadara ɔɔɔ pɛrsuure. ³¹ Di ukha kŕtɪsɔɔke dɔnu Ajɪ-daraake dɔnu Polɪ kuunsɔ ɔɔɔ thɔɔɔ a suuraa, a na-n lŕ bol paarɪla'. ³² Ikhasɔ n hulene di wa-n so awɪda kpu, we n hulɛ di wa-n so awɪda kpu, gidonu gi ɔɔɔ har bula bula bula tibil ɔɔɔlee thŕthun, di tibil jɔɔɔ awɪ thŕthun na jɪ gɪre dɔnu ɔɔɔ di wi kparɔ kha a ja'. ³³ Di wi ti Alesāduruɛke Juifisɔ tɔnu di wa-n per ye buɔ, di ur tibil ɔɔɔlee thŕthun da-n je wi na nyēɛ, a yaale a mu tibil ɔɔɔlee thŕe. ³⁴ Si ɔɔɔɔke wi jɪnu di Juifi gi, wer feɔ hulene nɔ bɛl a puɔrna du thɔɔ lɛr yenyɔ di wa-n so: Efejudaraa Artemisɪ thune kŕtɪ ka. ³⁵ Si ɔɔɔɔke sebe kheredaar punoni tibla di wi pɪr, a sor: Ner Efejudara, umŕ haanke na jɛnnu di Efeji du duɔn duke n hɪnɛnu Artemisɪ kŕtɪ ɔɔa', na ure n hɪnɛnu bokaarɪke thenɪ yŕ a jɪ thura ke n nɛnanu di Artemisɪ ga. ³⁶ Di gidonu thŕe guke na hanu bana paara' gi teenane nu pɪra, na-n ur na cuɔ thŕe thaa birbirɔ'. ³⁷ Gidonu nu kpar tiblaake a una, si ga do thŕe wi ɔɔɔ yu thɪl cuɔɔɔa', wa ɔɔɔ kuɛ dakha wo asɪ thɪl kherɪke iɔ'. ³⁸ Ado Demetiriyusi na ɔɔ thŕdaarsɔ wer hana sor na nte, kul wire hale di so kul-dara dakha hale, dɔ wi we kha kul paar. ³⁹ Si ado thŕ kpu hale di nu hana, tiblaake gobaner hanu hue di wi kpa na je, wer na gɪre gi. ⁴⁰ A sa hulna', wa pɛ sare sor khɛnaakera ɔɔɔ dananu nŕ, gidonu sa jɪ mŕ sa muɔna a na nuna khŕɛɛke kura'. ⁴¹ A ga thumule pi, a bulane tiblaale kpanu a je.

20 ɔɔɔɔke khŕɛele pɪnu, ger Pol wer kpākpāadara a der pa bɛl a mu wi wa-n yɪrana ye kuul jaal, sa fuɔr wi sa gba jal Maseduan. ² Di a kpaare paarɪle a mu kpākpāadara thumɪa ɔɔɔ du ha wi ye kuul jaal, agɪɪ di gba jal Gɪresɪ ³ a too le pora yēther. Si ɔɔɔɔke a yaalni a lŕ bato a jal Siri, a nuɛre di Jnifisɔ guure kha sa nuɔ, di a kpɛre a hɪn sa bir na Maseduan hue a kŕ. ⁴ Wure ɔɔɔ thɔɔɔɔnu ha wure: Sopateɛrɪke thenɪ Bere,

Pirusii bikuun gi, na Arisitarki, na Sekōōke theni Tesaloniki, na Gayusuke theni Dēerbi, na Timothe, na Tisiki, na Tuofumike wi kōni Aji. ⁵ Wele kōk kuule si ye di wa-n p̄ier si Turuasi. ⁶ Si se wer, ɔkɔkɔke Buruuke na hanani tabura a bɔ kanu pi, ger si gbaar bato Filipi, di wire yemɔ wire si kōk caan wer Turuasi a too le wire makonyɔ. ⁷ Si wire makonyɔ caca wi, si kōk kpar kha a je si kho Kōtini diko. Si gidoni, a du wul ger Pol na jaal, a kōk mure thumur kpākpāadarara si a muna wer waa di du nɔkna. ⁸ Di lāphā kōk kōk hale līganaale si-n kpani kha a je. ⁹ Di dabol b̄iel gi da-n do Etikusi a too fenetrura, a daar khi kper ɔkɔkɔke Pol muuni thumia da-n puɔrna yerr, di daan tuɔre di the le līgā yētherdaara a t̄əə ji thunɔ, di wa gbaa du do a khire. ¹⁰ Si Pol gbune a deena a paluu sa so: Na-n do haar n uu na', gidoni kōk fesu hale. ¹¹ ɔkɔkɔke Pol birni juun, a khor Kōtini diko sa bir fu thumia di du wlna; agɔri di gba jal. ¹² Si wi kpar dabolbirile a jalna na yire, di gi kōk do ware ha faa kōt̄i. ¹³ Si se wer, si kōk kuule Pol ye a lō bato a jal Asɔsi, ka si kōk guurni kha sa caane na gbaa, gidoni h̄ue or yaal a p̄kna. ¹⁴ ɔkɔkɔke a kōk caan s̄ini Asɔsi, a luun batooke si harni di si jal Mitlen. ¹⁵ Le si jal na bato waa, di du na wul du do si daan ka Klyɔsi di peni ye. Di ō di bir na wul di si dā Samɔsi, di wireeke na kpaaneni du do si daan M̄ile. ¹⁶ Si Pol k̄iere hi kōk bunɔ sa ye, una kpāasere Efeji si una julā', di m̄ē una d̄id̄i Aji dura ga; gidoni a-n phanane adora punone hale a dā Jerusalem Pāt̄ikoti wire. ¹⁷ Si Pol toore M̄ile, sa th̄ō Efeji a we we gbeɔdaraa kōt̄i. ¹⁸ ɔkɔkɔke wi kōni dā a so ware ayi: A funa wireeke mi loni Aji dura, ni jure m̄ōke ū ful hanu kōk feu na nere, ¹⁹ di ma-n dona Kōtini th̄ō na d̄ibara jor koo, nakha yilēbe, na gaareraake mi-n yuni Juifisɔk guurraake wi-n guurni si wa-n kōk mi. ²⁰ Ni jure di ma kōk ker nar th̄ēeke na bɔ narni, ɔkɔkɔke mi-n mu nuni Thāgbaa thumu di ma-n durnanu th̄ē tibil kōk yera na cōnanɔkɔa', ²¹ di mi-n kpākpaane Juifisɔkra na wureraake na d̄oni Juifisɔa', wi deba haar a birē Thāgbara a hanana ha p̄ere asi Kōt̄i Jeju Kiritira. ²² Si nenē ni h̄ue, Thu Phuu hala mi gure da-n jalna Jerusalem, si ma ji gure na dana muni la'; ²³ si gure mi juni d̄ibara d̄onɔ: Du wo duraake mi-n kpaarni, Thu Phuu n ni mare di khai luun na bɔ gaare n hale di ga-n p̄ier mi. ²⁴ Si ma-n therna ū yi du do mar th̄i b̄ōka', si gure mi-n h̄uuni d̄onɔ ado mi puno pi ū k̄l̄k̄k̄ ca na dakha thomaake Jeju Kōtin kōk ha muni ayi, ū mia Thāgbaa bɔ ji tutugo b̄ok thumu. ²⁵ Di ni h̄ue nenē d̄iphā, na ye mi ye bire bā nere feuke mi kōk kpaarɔni a mi Thāgbaa fāgadaar doda. ²⁶ Ger gi di ma-n so nar n̄i gure casu, ado ni buu ani so na heen ma', ²⁷ gidoni mi mu ner gure d̄oni Thāgbaa yaal feu si ma ker nar dikha ga. ²⁸ A ni ji na-n d̄o bure anubara na banaa feuke Thu Phuu kōk p̄e narni ni d̄ok h̄undara ayi, na-n khe Kōtini we gbeɔdaraake a kōk theni na kōk thethee t̄om̄. ²⁹ Mi jure a mi kō na pi, kpe h̄ōh̄ola na luun ani th̄ithun di wa si

banaanaaka'; ³⁰ wo, t̄ibla na ure ani th̄ithun wa-n dur th̄ēeke gōgoloneni wi ker kpākpāadara wa-n kpa war. ³¹ Ger gi na-n jure a jena gi, di yena yēther bilēni mi kōk cuu, si ma-n kōk s̄ur ful dure nere feu b̄ielb̄iella na yilēbe d̄it̄onɔ na d̄iwluā'. ³² Di nenē d̄iphā Kōtini nȳōkōk mi faa ni na kōk bɔ ji thumura, ke hanani punone a na cuu ni di na kh̄ō, ke na hana nuni dakha anudaake na h̄uni na wure Thāgba leeni k̄pu. ³³ Ma kōk yaal tibillē war, di de gi, di kēkena ga. ³⁴ Nerere thethe jure di mi-n dor thoma na ū nȳēeke, di ma-n 'le gure n b̄ora muni nakha wureeke n kōk hana muni kha. ³⁵ Di th̄ē feura mi kōk ni nare na-n d̄o thoma thale a na bulo wure yōkneni, a na jenana Kōtini thumuke kōk thethe soni ayi: 'Laare n hanane Thāgba b̄onane du j̄o 'ler. ³⁶ ɔkɔkɔke a muni thale pi, a gulēgare di wi b̄iel kha Thāgba feu. ³⁷ Di wer feu n khure wele wele wele a palna Pol di wa-n fuɔruu ³⁸ sa gbobi; si gureaake a kōk so warni ayi, wa ye ni ye bire bā d̄o war sor. Si wi kōk th̄ogure a dana bato.

21 Si sere ɔkɔkɔke si leeni kha, si gbaar bato a jal d̄ēd̄ēd̄ē Kōsi; a du wul si jaal kōkdi a the le a jal Patara. ² Di m̄ō si yuni bato b̄ieluke na jalani Fenisi, si luun a jal ³ ɔkɔkɔke si 'laani ye S̄ip̄ur ȳo du, si faa ger nȳōbulana sa gba asi hu a jalna Siri khuu a dā Tur; liir wi tiir th̄esɔ batora. ⁴ Di si kōk ye kpākpāadara a too le wire makonyɔ. Di kpākpāadara sor Polla du do Thu Phuu pa gi the ayi, a na-n jal Jerujalemna ga. ⁵ A wiresɔke ka pi, si ure a gba asi kpaar pa hu, di kona feu, na khera, na b̄isana kōk th̄ok ser a thena di khuir̄o. Di si kōk gulēgare le lanȳō ḡēgerē nuɔra a b̄iel Thāgba. ⁶ Agɔri di si fuɔr kha b̄ielb̄iel sa lō batora, si wer wi kerre bir awi c̄o. ⁷ ɔkɔkɔke si kōk theni Tur, si gbaar asi hu a jal dā Putolemais, liir asi kpaar lanyuɔnna khu, di le si bule kha kōk na omuna sa too kha wi b̄iel. ⁸ A du wul si kōk ure jal Sejure a lō Filipiike d̄oni tutugo b̄ok thumu m̄udaari c̄o, ke d̄onni tibil b̄iel t̄ibla makonyɔraake wi kōk phiirni, di le si c̄o. ⁹ A hanane bikhena yenāake na kōk jeni kona pa', di wa-n ti Thāg-ba tukuru. ¹⁰ M̄ō si tooni le a na puɔr, Thāgba tukur tidaar b̄iel hale di wa-n wu Agabusi, Jude a the ¹¹ a p̄o asi pa; di a gbaar Poli lophere a linē kōk thethee ne na nȳē sa so ayi: Thu Phuu sor aa: Kuunike h̄unani lopherēekera, thake Juifisɔ na fuu na li Jerujalem dura a na ha ca kpala. ¹² ɔkɔkɔke si n̄eni gele, sere na wure hanu paarulera kōk phuure Pol a na-n jal Jerujalemna ga. ¹³ Di le a birse: Anye ni-n cuur̄ thaa di na-n khu di haar kue mi? Gidoni mi gbeɔre pi, ga do wi to mi khaura d̄ibara ga, si di ma khi Jerujalem, gi do Jeju Kōtini i d̄o kōk. ¹⁴ Di m̄ō aa-n yaalni a tuə', sa kōk bir jalna gi kōk bā si si sor: Di d̄o gure d̄oni Kōtini tuur n cuu. ¹⁵ A ga wisɔke ka pi, si gbeɔre asi th̄is̄o si jal Jerujalem. ¹⁶ Di w̄i kpākpāadaraake d̄oni Sejuredara kōk th̄ok ser a jalna Manas̄ō c̄o k̄āke gi teenani si kōk; tibil guke wi kōni S̄ip̄ur ȳo dura, a kōk māa duur kpākpāadaar. ¹⁷ ɔkɔkɔke si danu Jerujalem, omuna kōk

tee ser na dau. ¹⁸ A ga di wul, Pol kpa ser a jalna Jaku cɔ, kãke we gbeɓɓidaraa kɔ̄tɔ̄sɔ feɓ kpani kha a je. ¹⁹ A si fuɔr wi pi, a mar da-n mɛ wi dudu thɔmaake Thãgba kɔɔ cuunaani ca kpalaa thĩthun. ²⁰ Ɖɔɔɔke wi nɛni gele, wi-n dubɛ Thãgbaa i; agɔri di wi suuraa: Asɔ omi, fi yɛ mɔ̄ke Juifisɔ tãtãtã pɛrni haar, di wɛr feɓ n pãrre jɔfura. ²¹ Wi-n yi aa, mɔ̄ fi-n duɓni Juifisɔ feɓuke hanɩ ca kpalaa thĩthun fi-n yi, wi faa Mujuu jɔfu di fi sona war dakha aa, wa-n kur bɩsana khũa', wa-n huɓn dakha mama fula'. ²² Mɔ̄ sa do gɛrɛ, gidoni tɩbɩla feɓ na nɛrɛ di fi ɩnɛ ke. ²³ Gɛr gi, cuɛ gɛrɛ sa so farnɩ: Tɩbɩla yenã hake asɩ pa a so nuɔ. ²⁴ Kpa wi ni phuɔɔ kha, sa ɩma gɛrɛ wa kɔɔ kuɛni sɩ wi puno wi bel yuu. Di mɛ tɩbɩla feɓ na ji di gɛrɛ feɓuke wi nɛni di wi mu di wa-n pɛ far, sɔ̄sor gi, sɩ fɛrɛ dakha fa-n ju ɩr ɔɔɔɔɔ fa-n huɓna jɔfu. ²⁵ Sɩ ado ca kpalaaake n piɛrni haar gi, sɩ kɔɔ guɛrɛ huɓn sa yi, wi ɔɔ bonɩ ji nuɓn, na tɔmɩn, na numɩke khenɩ sɩ tɔmɩn na tha', na ɔɔɔɔɔ cuɛrɛ. ²⁶ Di Pol kpar konaale di wi phuɔɔ kha, di du wul di wi ɩɔ kha Thãgba fuɔr cɔ kɔ̄tɩna wi so tɩbɩlala wireeke awɩ phuɔɔ na piɩɩ, na ɔɔɔɔɔ wa jini bonɩ a na pɛ war feɓ bɩɩ-bɩɩ. ²⁷ Ɖɔɔɔke wire makonyɔɔke n thɔɔni piɩr, Juifisɔɔke thenɩ Āji kɔɔ yɛrɛ Pol Thãgba fuɔr cɔ kɔ̄tɩna, a tɔ tɩbil jɔ a pɛr di wi fuu, ²⁸ sɩ wa-n hulɛ: ɩjɩrayɛɔɔara, ni una a buɩo si. Uɛrɛ dɔ kuunike n duɛrɩni tɩbɩla feɓ da-n kpaarna paar feɓ da-n kɛna tɩbɩla, na jɔfu, na paarɩke. A kparake Gɛrɛkɩsɔ a ɩona Thãgba fuɔr cɔ kɔ̄tɩ bunɔ a yɔ̄yɔ̄ɔna pa phuuke. ²⁹ Gidoni wi bɩɩ wi kɔɔ yɛrɛ Tuɔɔfɩmɩke dɔni Efejɩdaar dura nakha cɔr, a ka juna Pol kpaare a ɩona Thãgba fuɔr cɔ kɔ̄tɩ bunɔ. ³⁰ Di du feɓ tutugore, di tɩbɩla na-n caale dudu. Di wi fure Pol Thãgba fuɔr cɔ kɔ̄tɩ bunɔ, a hal thena sa khaan loosɔ dapaara. ³¹ Mɔ̄ wi n yaalɩ wi kuɓ, tutugore daan sɔrasɛɛ sefu di nyanyaane har Jerujalem dura feɓ. ³² Di dapaara di kpa sɔrase na sɔrase tamaa kɔ̄tɩsɔ, a cana pɔna. Di ɔɔɔke wi yɩni sɔrasɛɛ sefu na sɔrasesɔ wa-n be Pol bã. ³³ Di le sɔrasɛɛ sefu dã a fuu sa so, wi lie na jɔrko yenyɔ sa bulee nte a donɩ na gɛrɛ a cuuni. ³⁴ Sɩ tɩbil jɔɔlee thĩthun, wɛ n hulene di wi yi aa: Gɛrɛ gi; wɛ n hulɛ aa: Thake gi; sɩ mɔ̄ke aa punoni na ji gɛrɛ dɔni sobɔra' gidoni khũɛ jɔrɛ, a sor wi kpa a jalana sɔrasɛɛ cɔ. ³⁵ Sɩ ɔɔɔke Pol kɔɔ danɩ juun paar, sɔrase thar thunɔ sa gbaa, gidoni ni khii thune fule tɩbɩlaale ka cɔrra. ³⁶ Gidoni tɩbɩla bɛrɛam n kpaane di wa-n hulɛ aa, wi dɔ kuunike n khi. ³⁷ Ɖɔɔɔke wi hanaani wa-n ɩona sɔrasɛɛ cɔ, Pol bulee sɔrasɛɛ sefu aa: Mɩ hanane huɛ a na so far thĩɛ ya? Di sɔrasɛɛ sefu birsee: Fi-n nɛrɛ gɛrɛkɩ thumɩr ya? ³⁸ Ga do fɛr dɔ Ejipitidaarɩke kɔɔ ɩrenani ɩãu kɩɛr delɛ delɛ, a kpana tu kudara gbɩlani yenã a jalna bɛannɛ gaa? ³⁹ Di Pol birsee: Mɛrɛ, Juifi ha mɩ di ɩ the Silisi, Tarsɩ duraake na hanɩ gbɔ' wi kɔ̄ mɩ; mɩ-n bɩɩɩ fɛr, ha mɩ huɛ ɩ mɩna tɩbɩlaake. ⁴⁰ Di sɔrasɛɛ sefu haa huɛ, di Pol ɩr jul juun paar sa je tɩbɩla na nyɛɛ. Di wi piɩrɛ dɩi, di Pol gba thumɩa na ebirɛ thumɩr da-n mu wi ayɩ:

22 Nɛr omuna na thesɔ, ni pɛ nũu ɩ so hɛl kɛkɛrɛ thumɩraake mɩ hanani nenɛ. ² Ɖɔɔɔke wi nɛni da-n mɩna wi ebirɛ thumɩr, wi je piɩr dɩphã cuɩcuɩ. Di Pol so war: ³ Juifi ha mɩ, Silisi Tarsɩ wi kɔ̄ mɩ, sɩ kɩɛr duraake wi kɔɔ haan mɩ, di Gamalɩɩ kal yɔɔ mɩ kɔɔ too a dur thĩɛ a ju mɔ̄ke asɩ mama thi kɔ̄tɩsɔ jɔfu hanɩ bibi. Mɩ-n kɔɔ gbɛgbɛrɛne Thãgbaadara mɔ̄kera nɛrɛ feɓ hanɩ gɛrɛ nɩ. ⁴ Mɩ kɔɔ kpoore wirɛraake hanɩ Kɔ̄tɩni huraake, di ma n kuurna wi, di ɩ fulena kona na khera a ɩi a na to khaɩra. ⁵ Gbɔɔdaar na kɔ̄tɩnasɔɔke punone mu ni ɩda mɔ̄ gi hanɩ. Wɛr thetherarake mɩ kɔɔ tee seɛɛ ɩ jalnana ɩ ha omunaake hanɩ Damasɩ, sɩ ɩ fule wirɛɛke hanɩ ɩ unana Jerujalem ɩ heen wi sor. ⁶ Sɩ mɔ̄ke mɩ kɔɔ hanɩ huɛra di ma-n wɔrɔ Damasɩ, ulkhɔɔ gi kɔɔ do, di dapaara dahɩrɛ kɔ̄tɩ kɔɔ ther yũ a carã dii mar; ⁷ di ɩ tɔ̄ɔ ji thunɔ sa nɛ wire du so mar aa: Sɔɩ, Sɔɩ, mɔ̄gɩdo di fa-n kpoo mar mɛ? ⁸ Di ɩ birsee: Kɔ̄tɩn, fɛr amɛ gi? Di birse mi: Mɛr duɔn Najaretɩ Jejuukera fi-n kpooronɩ. ⁹ Wirɛ kɔɔ hanɩ kha na mɛrɛ wi yɛrɛ dahɩrɛ ɔɔɔɔɔ, sɩ wa kɔɔ ni wireeke mɩna mɩna'. ¹⁰ Di le mɩ bulee, ɩ cuɛ anye ya, Kɔ̄tɩn? Di Kɔ̄tɩn birse mi ayɩ, ɩ ɩrɛ jala Damasɩ; le wa so mar gɛrɛ feɓuke Thãgba thun marnɩ ɩ cuɛ. ¹¹ Sɩ gidoni dahɩrɛ caraneɛle cuu mɛr di ma-n ya', wirɛɛke kɔɔ hana mɩni kha fu mɛr nyɔ̄ɔ a hal di ɩ dã Damasɩ. ¹² Sɩ kũu bɩɩ gi da-n do Ananiasɩ; a-n cuɛrɛ Thãgba da-n huɓna kɔ jɔfu, di Juifisɔ feɓuke hanɩ duraale n muɛrɛ kɔɔda ɔɔ, ¹³ a pɔr a jul mar sa so mar: Sɔɩ ɩ omi, birɛ na ye. Di ɩirɛ dapaara ɩ yi kher di ɩ yu. ¹⁴ Di so: Asɩ mama thi kɔ̄tɩsɔ Thãgba thune fi fi je kɔ tuur, a ye Tu saru, a nɛ kɔ kɔ thumɩ; ¹⁵ gidoni fɛr na dɔ urɛ na-n mɩani kɔɔda tɩbɩla feɓu yera, mɔ̄kera fi yɛni a nɛna du ha. ¹⁶ Di nenɛ dɩphã, anye se fi 'lo? ɩrɛ, wi kpɛɛ fi nyuɔɔɔ, di dɔ dakha aft sopugo n ɔɔɔɔ mɔ̄ fi weni Kɔ̄tɩni i. ¹⁷ Di mɔ̄ mɩ kernɩ bir dã Jerujalem di ma-n bɩɩ Thãgba Thãgba fuɔr cɔ kɔ̄tɩna, mɩ yɛrɛ thĩ yɩr du do daphuronaa. ¹⁸ Kɔ̄tɩn mɩ yi di so mar ayɩ: Phana kɔɔ a the Jerujalem, gidoni wa tu ɩdaake fa mɩni a na pɛ mara'. ¹⁹ Di ɩ so: Kɔ̄tɩn, wɛr thethe jure di mɛr n kɔɔ fulene Juifisɔ Thãgba fuɔr cɔnancɔ wirɛ kɔɔ pɛ finɩ haar di ɩ ciil, sa to wi khaɩra. ²⁰ Di ɔɔɔke wi-n kuɩ Etɛn aft sobɔ so jɩdaar, mɩ kɔɔ harɛ a tu awɩda di ma-n huɓn wirɛ n kuɩni kɛkɛsɔ. ²¹ Di Kɔ̄tɩn so mare ɩ jala aa, yɔɔ una thɔ̄ mɩ ca kpalaa pa. ²² Di wi kɔɔ piɛrɛ nũu phaphapha a dana thumɩrɩle sa hulɛ ayɩ: Cuɛ tɩbil ca urɛ a khi, aa teena yi hara'. ²³ Di wi hulene di wa-n duurna kɛkena, di wi kpurna thun na duurna yũ. ²⁴ Di sɔrasɛɛ sefu sor wi kpa Pol a ɩonana sɔrasɛɛ cɔ a ciilee na khasa sa buleneɛ, a je gɛrɛ dɔni kɩru di wi hulɛ thale na piɛraa. ²⁵ Ɖɔɔɔke wi ɩiini na ɩ pi sɩ wi ciil, a bulee sɔrase tamaa kɔ̄tɩke juleni berrɔ ayɩ: Ni hanane huɛ na ciil kuunike dɔni Rɔmɛ na khasa, ke wa heenni-nake sora ya? ²⁶ Ɖɔɔɔke sɔrase tamaa kɔ̄tɩ nɛni gele, a jaal so sɔrasɛɛ sefura: Mɔ̄ fa do gɛrɛ? Kuunike Rɔmɛ gi. ²⁷ Di sɔrasɛɛ sefu pɔr a so Polla: Sɔ mar Rɔmɛ ha fi

geru? Dɪ birsee: 28 Dɪ sɔrasɛɛ sɛfu bir so: War mer kuɛ jɔɔ sa debi a do gu. Dɪ Pol birsee, sɪ me wer mɛ wɪ kɔɔ kɔ̄ mɪ. 29 Dɪ dapaara wɪrɛ kɔɔ gbɛbantɪ pɪ wɪ ciil Pol, wɪ faguurɛ; dɪ mɔ̄ sɔrasɛɛ sɛfu yɛntɪ dɪ do Rɔmɛ Pol do, maar fuurɛ gidonɪ a kɔɔ liire. 30 A dɪ wɪl, sɔrasɛɛ sɛfu yaale a ju jɪ kɔɔkɔɔ gurɛra dɔntɪ kɪru dɪ Juifisɔ pɪraa sor; a thubuurɛ sa we bonɪ jidaar kɔ̄tɪna na so guurdara fɛu, dɪ wɪ kpa kha a jɛ sɪ dɪ kpa gbuno awɪ yɛra.

23 Sɪ Pol na-n huɪn so guurdara kirkirkir sa so: Omuna, ɿ flukɛ mɪ hananɪ Thǎgbaa yɛra a dana nɛnɛkɛ na hana sɪ paara'. 2 Dɪ Ananiasɪ gbɔ̄daar so wurɛraake wɔrɔnɛntɪ aa, wɪ blɛ nuɔra. 3 Dɪ Pol suuraa: Thǎgba na be fer, fɛrkɛ hɔnɪ go biseekɛ wɪ calnɪ mɪlɛ. Fɪ ka toore fa-n kulna mɪ mɔ̄ jɔ̄fu sonɪ, sɪ do jɔ̄fu fɪ ka fa-n kuɛ a 'laa huɛ wɪ bɛ mɪ. 4 Dɪ wɪrɛ wɔrɔnaantɪ suuraa: Thǎgbaa gbɔ̄daar fɪ nuuru? 5 Dɪ Pol so: Omuna, ma kɔɔ jɪ dɪ gbɔ̄daar ga, gidonɪ gu kherere Thǎgbaa sebera ayɪ: Fa-n mu puure afɪ tibilsɔ̄ kɔ̄tɪna ga. 6 Mɔ̄ Pol jɪnɪ dɪ tu jɔ̄kɛ wɪrɛ n yɛntɪ khi urɛ na hala' har kho blɛl, jɔ̄fu bu dudara kho blɛl, a hulene so guurdaraa thɿthɪun aa: Omuna, jɔ̄fu bu dɪdaar ha mɪ, dɪ jɔ̄fu bu dudara kɔna mɪ, nɪu pɛrɛekɛ mɪ hananɪ khi urɛra dɔ kɪru dɪ wa-n kulna mɪ gurɛ. 7 ɔ̄kɔ̄kɛ a sonɪ gele, thɿ ba-naa kɔɔ urɛ jɔ̄fu bu dudara na wurɛraake n yɛntɪ khi urɛ na hala', dɪ tibil jɔ̄kɛ lee kha. 8 Gidonɪ Sadusɛɛsɔ n yɪ: Khi urɛ na hale, dɪ thɔ̄thɔ̄daar thu gu, dɪ thue ga; sɪ do jɔ̄fu bu dudara wer n ture gelela fɛu. 9 Dɪ khɔ̄ɛ ur dakɔ̄tɪ, dɪ ɪkhaa jɔ̄fu durdaraake dɔntɪ blɛl na jɔ̄fu bu dudara urɛ, a lǎ dɪ khur ka sa yɪ: Sa yɪ puure kuun-naaka'; agakpaana gu do thue, agɪbo thɔ̄thɔ̄daar thu kɔɔ mɪanaa. 10 Dɪ mɔ̄kɛ khɔ̄ɛ bonɪ dɪ a-n pɛr, maar furɛ sɔrasɛɛ sɛfu dɪ kpɪrɛr agakpaana tɪbɪlaale na cɛcɛberɛ Pol. Dɪ a sor sɔrasɛra wɪ jala a taa Pol awɪ thɿthɪun a lonanaa sɔrasɛɛ cɔ. 11 Ga dɪtɪnɔ̄klɛra, Kɔ̄tɪn pɔr a juɪl Pol gellɔ sa suuraa: Pɪr 'lar, gidonɪ mɔ̄kɛ fɪ mɪnɪ ɿ sobɔ so jɪ thumɪr Jerujalɛm dɔ fɪ mu gu mɛ dakha Rɔm dura. 12 ɔ̄kɔ̄kɛ dɪ wɪnɪ, Juifisɔ n guurɛ kha sɪ wɪ nɔ Pol a ulfɛ awɪbara ayɪ, dɪkor na lɔ̄ nɪ kɔɔ dɪ nyɔɔn ga phaphapha ɪn-n kuɪ. 13 Wɪrɛ kɔɔ guurɛntɪ kha wɪ nuɔ, wɪ kar tɪbɪla kpalanyɔra; 14 dɪ wɪ jaal a yɪ bonɪ jidaar kɔ̄tɪna na kɔ̄tɪnasɔ a so war: Sɪ ulfɛrɛ ulfɛrɛ a pɛ asɪbara ayɪ: Dɪkor na lɔ̄ sɪ nɔa' phaphapha sɪ ku Pol. 15 Ger gu nɛrɛ dakha nɛnɛkɛ, nɪ dɔ blɛl na so guurdara sa so sɔrasɛɛ sɛfura a kpa a ena anɪ yɛra, gu ho nɪ-n jɛ yaal nɪ guur kɔ sora kɔɔkɔɔ; sɪ sɛrɛ, sɪ gbɛburɛ pɪ sɪ kuɪ sɪ a na dǎ kɛ pa'. 16 Sɪ Pol ɔ̄kherɪ bikuun kɔɔ nɛrɛ mɔ̄ wɪ guurnɪ sɪ wɪ nuɔ, a jal sɔrasɛɛ cɔ a lɔ̄ a so Polla. 17 Dɪ Pol we sɔrasɛɛ tamaa kɔ̄tɪ blɛl a suuraa: Kpa dabolbirikɛ a jalana sɔrasɛɛ sɛfura, gidonɪ a hananɛ thɿɛ a na suuraa. 18 Dɪ sɔrasɛɛ tamaa kɔ̄tɪ kpa dabolbirilɛ a jalana sɔrasɛɛ sɛfura a suuraa: Pol khaldaar kɔɔ we mer a blɛl mɪ ɿ kpa dabolbirikɛ a ena far aa: A hananɛ thɿɛ a na so far. 19 Dɪ sɔrasɛɛ sɛfuule fu dabolbirilɛ nyɔ̄ɔ a

kpa kana pa kpɪ, a bulee: Anye fɪ hana dɪ fa-n so mar? 20 Dɪ birsee: Juifisɔ kɔɔ guurɛ kha, sɪ ɪn-n blɛl fɪ fɪ kpa Pol fɪ kɔna cɔɔ so guurdaraa yɛra, gu ho thɿɛ fɪ-n yaal fɪ ju bulee kɔɔkɔɔ. 21 Fa-n pɛ wɪ nɪu', gidonɪ tɪbɪla kpalanyɔ na deburɛ awɪ thɿthɪun nɔr dɪ wa-n pɪrɛu; wɪ kɔɔ ulfɛrɛ a pɛ awɪbara ayɪ, dɪkor na lɔ̄ nɪ kɔɔ dɪ nyɔɔn ga phaphapha ɪn-n ku Pol; wɪ gbɛburɛ gurɛ pɪ sɪ do afɪ tuur wɪ-n pɛ nɪu. 22 Dɪ sɔrasɛɛ sɛfu faa dabolbirilɛ a kɔna sa suuraa, a na n so tibillɔ̄ dɪ a mɛ nɛr thɿɛela'. 23 Dɪ le sɔrasɛɛ sɛfu we sɔrasɛɛ tamaa kɔ̄tɪsɔ yɛnyɔ a so war ayɪ: Nɪ gbɛburɛ a te sɔrasɛɛ taanyɔ, na sɔrasɛɛ gǎgodara kpalǎther yuɔr, na kplɪdara taanyɔ, nɪ jal Sejare phuɪn kɔɔ. 24 A sor, wɪ hana Pol dakha gǎguusɔkɛ a na juunɪ, wɪ kpa kɔ̄kɔ̄kɔ̄kɔ̄ wɪ jalna Felɪsɪ gobanɛrɪ pa. 25 Dɪ a kherere sebe thakɛ ayɪ: 26 Mer, Kuloodɪ Lɪjasɪ khera sebeekɛ fɛr Felɪsɪ gobanɛr buɔra, dɪ ma-n ha fɪ fuɔrɛ. 27 Kuunikɛ Juifisɔ fuɔnɛ wɪ kura, sɪ do mɪ pɔ-nanɛ sɔrasɛsɔ a taguɪ na pɪ gidonɪ mɪ kɔɔ nɛrɛ Rɔmɛ a do. 28 Dɪ mɪ kɔɔ yaale ɿ ju gurɛ dɔntɪ kɪru dɪ wɪ pɪraa sor; ger gu dɪ ɿ kpa a jalna awɪ so guurdarasɔ yɛra. 29 Dɪ le mɪ yɛ dɪ do sorɪkɛ wɪ-n pɪraanɪ, awɪ jɔ̄fu gu-n huɪn, sɪ do aa cuɪ thɿ blɛllakɛ kɛ teanantɪ khir dɪ khal tuur ga. 30 Mɪ kɔɔ nɛrɛ dakha dɪ Juifisɔ kɔɔ guurɛ kha sɪ wɪ nuɔ; ger gu dɪ ɿ thɔ̄naa dapaara sa so kɔ so pɛdarara wɪ pɔ far le a pɪraa sorra. Nɪ kɔɔ kɔɔ. 31 Mɛ sɔrasɛsɔ kpa Pol dɪtɪnɔ̄ a jalna ǎtɪpaturɪsɪ mɔ̄kɛ wɪ kɔɔ so warnɪ. 32 A dɪ wɪl, wɪ sɪrɛ sɔrasɛɛ gǎgodarara wɪ kpa jalana, sa ker bir sɔrasɛɛ cɔ. 33 Dɪ ɔ̄kɔ̄kɛ sɔrasɛɛ gǎgodara danɪ Sejare, wɪ gbaar sebeekɛ a ha gobanɛr a kpana Pol dakha a haa. 34 Dɪ ɔ̄kɔ̄kɛ gobanɛr huɪnɪ sebeekɛ pɪ, a bulee Pol dɪ urɛra a thenɪ; dɪ ɔ̄kɔ̄kɛ a jɪnɪ dɪ do Silisɪ a the, 35 a suuraare ayɪ: Ado afɪ so pɛdarasɔ ɿ, ger ma bulee far thɿɛ. Sɪ a sor wa-n huɛɛ ɛrɔ̄kɔ̄kɔ̄ cɔ kɔ̄tɪna.

24 A wire yemɔ̄ ka, Ananiasɪ gbɔ̄daar pɔr na wɿ kɔ̄tɪsɔ, na kuunikɛ wɪ-n went Tertul, kɛ n heenɛntɪ tɪbɪla sor mɔ̄ awɪ jɔ̄fu hanɪ. Dɪ wɪ pɛrɛ Pol sor gobanɛrɪ yɛra. 2 Dɪ wɪ wer Pol, dɪ pɔ dǎ dɪ Tertul ma da-n pɪraa sor thakɛ ayɪ: Felɪsɪ buɔ, fɛr n cuɛ sɪ dɪ sɪ toona ha ie buɔ; afɪ kpɛsɛ thɔ̄kɛ fɪ donɪ dɔ kɔɔ dɪ thɿɛ bir debi dɪphǎ a bɔr asɪ cara. 3 Sɪ-n fuɔr fɛr ka gurɛ fɛuraake sɪ-n 'ɪntɪ thakɛ paar fɛu. 4 Sa-n yaal sɪ kɔɔ fa', ger gu sɪ-n blɛl fɛr pɛ sɪ nɪu kɔɔ fuɪ gurɛraake sɪ hananɪ sɪ so far, gidonɪ tu buɔ fɪ do. 5 Sɪ yɛrɛ kuunikɛ dɪ do khaakhaardaar gu; ɔr n urɛna nyanyaane Juifisɔra fɛu thura bibi, ɔr dɔnɔ dakha kɔ̄tɪn wurɛraake dɔntɪ Najaretɪdara awɪ yɛra kpɪ. 6 Dɪ a kɔɔ yaalelake dakha a yɔ̄yɔ̄ Thǎgba fuɔr cɔ kɔ̄tɪ, ger gu dɪ sɪ fuɪ. [Dɪ sɪ kɔɔ yaalela sɪ kulnaa mɔ̄ asɪ jɔ̄fu hanɪ. 7 Sɪ Lɪjasɪ sɔrasɛɛ sɛfu pɔr a taa sar na fǎga, 8 sa so kɔ so pɛdarara wɪ ɪna afɪ yɛra. Fɪ punone bulee kuunikɛra dɪbara a ju jɪ gurɛra dɔntɪ kɪru dɪ sɪ pɪraa sor. 9 Dɪ Juifisɔ kɔɔ ture so pɛrɛekɛ aa: Mena gu ha. 10 Dɪ gobanɛr 'laa Polla nyɔ̄ɔ a mɪa, dɪ Pol suuraa: Mɪ jɪrɛ dɪ fɛr dɔnɔ so kuldaar ga caraake yɛna kɔɔ; ger gu mɪ hananɛ 'lar a na mɪna ɿ so hɛl kɛkɛrɛ thɪmu afɪ yɛra.

¹¹ Jaaltke mi kɔɔ jalni Jerujalem a fuɔr Thāgba, ga ka wire yuɔr yenyɔa', fi punone a ji gi. ¹² Si wa kɔɔ yi mi Thāgba fuɔr ɔ kɔɔtuna di ma-n bana thī banaa na tibilá', di wa yi mi wo di ĩ bɛɛ tibil jɔ Juifisɔɔ Thāgba fuɔr ɔnɔnɔ, di le dura ga. ¹³ Gure dɔni kuru wi pe marni sor gure, wa puno na ti kuru kpurake a na nuna fa'. ¹⁴ Ma mū fara', asi mama thi kɔɔtɔɔ Thāgba mi-n fuɔr, di ma-n kpana Kɔɔtuni huraake wi-n weni sɔso hue, a per-na haar gure feuraake khereneni Muju jɔfura na Thāg-baa bobonasɔɔ sebera. ¹⁵ Di mi hanane nū perɛ Thāg-bara mɔke wer thethe hana gni wer, di tu sara na wure na sarana' na ure na the khirera. ¹⁶ Ger dɔ kuru di ma-n do buɔ ɔɔ feɔ, di ma-n hana kɔɔtɔɔke na heene muni sor Thāgbaa yera di tɔɔlala ga. ¹⁷ Yena jɔɔ kɔɔ kar si ma kɔɔ jal Jerujalema', si bubul mūsumo mi gba jal-na a ha ĩ too sa ji boni Thāgbara. ¹⁸ Di thale wi yi mi Thāgba fuɔr ɔ kɔɔtuna ɔɔɔke mi phɔɔlni pi, si ga do tu jɔ wi kɔɔ yna ma', di khūe na kɔɔ hale dakha woa'. ¹⁹ Ikha Juifisɔɔke theni Aji, wer teana wi jile aft yera a pe mar sor, ado wi hana mer sor. ²⁰ A mē gaa, wer n sɔ dɔbara gureeke wi yni du do di paar, ɔɔɔke mi kɔɔ jul-ni so guurdaraa yera, ²¹ saagado huleneeke dɔbara mi kɔɔ huleni awi thīthun ayi, khi ure dɔ kuru di wa-n kul-na mi aft yera gure nī gaaga. ²² Di gidoni Felisi jɛ ji ɔɔɔɔ mɔ Kɔɔtuni hura n muni, a so ware wi ɔɔ, a Lijasi sɔraseɛ sefu ĩ ger ina guurɔ awi so. ²³ Di a sor sɔrase tamaa kɔɔtina a na-n hune Pol si a hanaa hue, di a na-n pier dakha ɔɔ too wa-n pɔ a na buluu na thīaa ga. ²⁴ A wire gbe kɔɔ ka, Felisi pɔr nakha ɔɔ kher Durusilike dɔni Juifi, a thō a we Pol di pɔ a mu ha perɛeke tibil na hanani Jeju Kirisitira, di wi pe nūu. ²⁵ Si mɔke Pol n muni ful sardaa, na dɔbara fudaa, na Thāgbaa kullke na unani, maar fure Felisi di so aa: Kɔna mē nenē; a mi yi hue, ma bire na we fi. ²⁶ A-n kɔɔtɔɔ Pol na ha ner war, ger gi di thō tɔtɔtɔ di wu di wa-n khue kha. ²⁷ Si a yena yenyɔ ka pi, Pɔrsiyusi Fesitusi kɔɔ deere Felisi. Si gidoni Felisi yaale un-n da Juifisɔɔ haar, ger gi di sɔɔ Pol le khaura.

25 ɔɔɔke Fesitusi danu le, balāther a ɔɔ sa the le Sejare a jal Jerujalem. ² Di boni jidaar kɔɔtinasɔɔ na Juifi kɔɔtina gbaar Polida a miguɔ sa phuur Fesitusi, ³ a je wi buɔra sa cuɛ Pol a pɔ Jerujalem; si jaa wi gbeɔre pi sa nuɔ huera wi kuv. ⁴ Si Fesitusi birse, Pol hale khaura Sejare, di inereɛ thethe na birə na jal dɔɔɔ. ⁵ Dɔ wure dɔni kɔɔtina anu thīthun n jal kha na mere, di ado dikhaa thī puu kuunile cuɔ, ni pieraa sor. ⁶ Si Fesitusi toore Jerujalem wire makōther wire yuɔrɔɔ dɔbara, sa gba jal Sejare. Di du wul di too ɔɔ kul too pa sa yi, wi kpa Pol a pɔna. ⁷ ɔɔɔke a danu, Juifisɔɔke theni Jeru-jalem diirəere di wa-n pieraa sɔ bəɔəəm du puuro ka. Si ga do wi-n mare wo di wi ju mu di sobɔr n yura'. ⁸ Di Pol fure ɔɔ so hel kēkerē thumu ayi: Ma di Juifisɔɔ jɔfura ga, di ma di dakha Thāgba fuɔr ɔ kɔɔtuna ga, di Sejaar fāgadaar kɔɔtuna gi di ĩ da'. ⁹ Di Fesitusiike n yaaleni a

da Juifisɔɔ haar birsere Pol: Fa ture na jal Jerujalem di wa kulna fi le ĩ yera ya? ¹⁰ Di Pol birsee: Mi jule Sejaaru kul pa, le gi teena wi kulna mi. Ma di Juifisɔɔra thī biela ga, fere yererake fi ji ger ɔɔɔɔɔɔɔɔ. ¹¹ Ado mi cuure dikhaa puu, di a dikhaa sopugo guke teanani khir ma bo na yi ma khəə ga; si ado sorikera wi-n pe marni na do sobɔra', tibil na hana hue a na fu mi na ha wa'; foo thumuruke n dā Sejaaru pa. ¹² Le Fesitusi guur kha na so guurdara sa so: Sejaaru iike fi went, Sejaaru pa fa jal. ¹³ A wire gbe kɔɔ ka, Aguripa fāgadaar na Berenisu pɔr le Sejare wi fuɔr Fesitusi. ¹⁴ Si mɔ wi tooni le a na puɔr gbe, Fesitusi gbaar Polida a mɛ fāgadaarra a so aa: Kūu biel hake Felisi faani khaura. ¹⁵ ɔɔɔke mi kɔɔ hanu Jerujalem, boni jidaar kɔɔtinasɔɔ nakha Juifi kɔɔtinasɔɔ kɔɔ pieraare sor sa biel mi ĩ heene sor. ¹⁶ Si mi kɔɔ so ware Rɔmēsɔ na mɔlna tibil gba 'laare, su do wa haa hue di jul wure n pieraani sor ye thīthun na so hel kēkereneeke a na kēkereni gureraakera wi pieraani sor boaa ga. ¹⁷ Di ger gi di wi ĩ kha na mere; ma kɔɔ puɔra', si ga di wulla mi kɔɔ toore kul paar sa yi wi kpa kuunilera a ena. ¹⁸ Di ɔɔɔke wureekera n pieraani sor kɔɔ pɔni, wa kɔɔ pieraa ga so puu caake mi kɔɔ perni haar ger wa pieraa ga. ¹⁹ Si wi kɔɔ hanane sor du do awi Thāgba fuɔrda gi-n hun dɔbara dɔɔɔɔm, na tibil bielaake wi-n weni Jejuuke kɔɔ khenu, si di Polla n so di yi aa: Gel, a hanane yire. ²⁰ Di gidoni ma ju ji mɔ ma 'lonu ga so caala', mi kɔɔ bulele Pol ado a na ture na jal Jerujalem di wa kulnaa le ga soolera. ²¹ Si gidoni Pol wer Sejaaru i, a yaal wi se nar ɔr fāgadaar kɔɔtɔɔ n guur unu so, di ger gi di ĩ so wa-n beraa phaphapha ĩ thɔnaa Sejaaru para. ²² Di Aguripa so Fesitusira: Mere dakha, mi-n yaale ĩ pe kuunilee thumura nūu. Di Fesitusi birsee: Cuɔ fa nɛɛɛ ɔɔ ɔɔ. ²³ Ger gi di du wul di Aguripa na Berenisu pɔr dakpe puɔ, a lō thumu mu cuɔɔɔ na sɔraseɛ sefuɔɔ na kɔɔtinasɔɔ dura. Di Fesitusi so wi kpa Pol a pɔna. ²⁴ Le Fesitusi so aa: Aguripa fāgadaar, na nere feuke hanke gure na sere, ni yure kuunike Juifisɔɔ feuke hanu Jerujalem na kakedara biel muni di wa-n hulena: Ga teena a hana yire bā. ²⁵ Ado merra gi, mi yure du do aa cuɔ thīeekɛ teanani khirə', si gidoni ɔɔ thethe we Sejaaru i, mi yure du ɔɔr di a na jal le. ²⁶ Ma ju ji ɔɔɔɔ gureeke ma khereni ɔɔdarara a na ha fāgadaar kɔɔtɔɔ'. Ger dɔ kuru di ĩ kpaa ina anu yera, si caca aft yera, fer Aguripa fāgadaar, di mē ma ji gure ma khereni ado fi guur ɔɔda a hun. ²⁷ Gidoni, ado merra gi, ga tee kha a mi thɔna Sejaarra khaldar si ma so sorike wi pieraanaa ga.

26 Di Aguripa so Polla: Wi ha fer hue di fa mu aft so hel kēkerē thumu. Di Pol 'laa nyɔɔ da-n mu ɔɔ so hel kēkerē thumu thaa ayi: ² Aguripa fāgadaar, mi yure du do ĩ ɔɔɔ gi di ma-n kēkerē na hel aft yera nī ĩ so feukera Juifisɔɔ pe marni gure, ³ gidoni fi jɛ ji ɔɔɔɔɔɔ Juifisɔɔ mama ful feɔ na awi thī banasɔ; ger gi mi-n biel fer di fa pe mi nūu na ha fure. ⁴ A funa ca-

ca fu paar ĩ dabol dīi ƙƙ, Juifisɔ feυ jure mŏ ĩ fl hanı gıdonı Jerūjalem mı ƙƙ ha ĩ caa thĭthun. ⁵ Wı ƙƙ mĕa jı mar ƙeƙeƙe, ado wı-n yaale wı so sobɔr, dı mer dɔ ure ƙƙ hananı jɔfu bu du fıle a bĕ wekera hanı awı yera ƙpu, ƙe n jıenni hıun bɔɔɔɔ ası Thĕgba fuɔr fı. ⁶ Sı nenĕ wı-n kulna mer gurĕ, gıdonı mı hanane nŭ pere ulfereraake Thĕgba ƙƙ ulfenanı ası mama thı ƙŏtĭsɔ, ⁷ ulferereƙe ası ca yuɔr yenyo n yurrɔnı dı wa-n fuɔr Thĕgba dıtunɔ na dıwulu, dı wa-n pıerna mŏ ulfererelera na danı na ha oti. Fĕgadaar, ga nŭ pıelera dɔ ƙıru Juifisɔ pe marnı sor gurĕ. ⁸ Mŏgıdo dı na-n per haar dı Thĕgba na cuure ƙhe dı wa ur na the ƙhirera ga? ⁹ Ado merra ƙƙ gı, mı ƙƙ ƙpıere sa bĕba a cuu thĭe ƙƙ gı ƙuɛara Najareti Jejuu i. ¹⁰ Thale mı ƙƙ cuu Jerujalem. Merere thethe ƙhaane tu phuusɔ ƙƙ ƙhaira, gıdonı mĕ mı ƙƙ bıel hıe bonı jıdaar ƙŏtına pa; dı ɔɔɔɔ wı yunı wı ƙure wı, mı ƙƙ ture ayı: Gı hana mĕ. ¹¹ Mı-n ƙƙ heen wer sor Juifisɔ Thĕgba fuɔr ɔɔa ƙƙ feυ, dı ma-n yurna wı wı ƙuɛa Jejuu i. Sı gıdonı nĭkhıı thune ƙa mı, mı-n ƙƙ ƙpoo ware na wıre hanı bĕ ƙpırarake. ¹² Ger-ra dɔ ƙƙ mı-n ƙƙ jaalnı Daması, gıdonı bonı jıdaar ƙŏtına ƙƙ ha mer hıe. ¹³ Sı mŏke mı hanı huera, fĕgadaar, ulƙƙ gı ƙƙ do, dı dahıre ƙƙ ther yŭ a thŭ carĕ a jɔ wı hıreƙe, a dıı mar na wıre sı-n ƙƙ jalnanı ƙha. ¹⁴ Dı sı jıır feυ thunɔ sı dı ĩ nıe wıre dı so mar na ebırĕ thumur ayı: Sɔı, Sɔı, mŏgıdo dı fa-n ƙpoo mar me-na? Dıbara fı-n cuu puure mŏ na na-n banı na gɔdaa na ƙƙ. ¹⁵ Dı ĩ birsee: Ƙŏtun, fer ame gı? Dı Ƙŏtun so: Mer duɔnı Jejuuke fı-n ƙpooronı. ¹⁶ Sı ure jıle. Mer gbaan dıbara a nına fı. Mı thun fer fı do ĩ thŏdaar na ĩ sobɔ so jıdaar gureraake fı yunı merera, na gureraakera fa yunı ɔɔɔɔ ma bırnı na gba dıbara a na nına fı wo. ¹⁷ Dı ma taa fer tıbılaakee nyŏƙƙ na ca ƙpalaa nyŏƙƙ ƙe dɔnı wıre ma thŏ farnı, ¹⁸ fı ƙher wı yınĕ, wı the dabırera wı lŏ dahıreƙe, wı the Satĕa fĕgara wı ƙer wı pe Thĕgba haar, wı 'le sopugo faare na awıdaake wa hıunı wıreƙe Thĕgba leenı ƙpu thĭthun ha pereraake wa hananı merera. ¹⁹ Dı ger gı, Agırıpa fĕgadaar, ma ƙƙ nuur nŭu thĭ yurraale thenı Thĕgbaa pa ga. ²⁰ Sı Damasıdara mı ƙƙ mı bo, agırı dı ĩ mı Jerujalem-dara na Judedara feυ nakha ca ƙpala, wı deba haar sa ƙera na ƙpa Thĕgbara, a cuɛ dakha thɔmaake na nenanı dı wı debire haar. ²¹ Gelela dɔ ƙıru dı Juifisɔ ƙƙ fu mı Thĕgba fuɔr ɔ ƙŏtĭ bunɔ a yurna mına wı ƙu. ²² Sı Thĕgba taa mı dı ĩ hana yıre a dana nĭke, dı ma-n mı sobɔ so jı thumurıke tu mɔɔɔɔ na tu ƙŏtınana, sı ma-n golŏ thĭ bıellaakerake Thĕgbaa bobona na Muji ƙƙ sonı ayı ga daana'; ²³ ger dɔ mŏ Kırısıtı na gaarnı bunɔ sı na do cacadaarıke na ƙƙ ırenı na the ƙhirera a na mı dahıreɛda Juifisɔra na ca ƙpalala. ²⁴ Mŏke Pol n mıunı ɔ so hel ƙĕƙerĕ thumu thake, Fesıtusi sor na ƙƙ ƙhe aa: Pol, yuu ƙuɛa fı, afı jı jɔjɔra ƙuɛa fı yuu. ²⁵ Dı Pol birsee: Fer, Fesıtusi bunɔ, yuu na ƙuɛ ma', sobɔ thumur na yu bɔ thumur mı ƙa ma-n mı. ²⁶ Mı mıre Agırıpa fĕgadaar

na 'lar gıdonı a jure ga thĭsɔɔle; gıdonı mı jure dı thĭ bıel na hale aa jınaa ga, gıdonı ga do gelela ƙƙ wolone dĕ ga. ²⁷ Fı pere Thĕgbaa bobonasɔ thumu haar ya, Agırıpa fĕgadaar? Mı jure fı pere haar. ²⁸ Dı Agırıpa so Polla: Gı do fı yurna mer ƙƙ gberaake dı ĩ do Kırısıtııda bĕe? ²⁹ Dı Pol birsee: A nenĕ gı, a dıkhŏo gı yoo, mı-n bıele Thĕgba dı ga-n do fere dıbara ga, sı wıre feυke n pe mıunı nŭu nĭn deba a hana mɔ mı hanı, sı jɔrƙo lir na-n hala'. ³⁰ Dı fĕgadaar, na gobaner, na Berenı, na wıre feυke tɔɔna wıunı ur ³¹ a thur dı wa-n mı ƙhasɔ aa: Sa yı ƙuunnaake thĭeƙe a cuunı du teena ƙhir agıbo ƙhai pera'. ³² Dı Agırıpa so Fesıtusıra: Wı ƙƙ punone faa ƙuunıke adora aa ƙƙ we Sejaarı iĕ'.

27 Ƙɔɔƙe wı ƙƙ guurnı sa yı sı lona bato a jala ltalı, wı gbaar Pol na wĭ ƙhaldara a pe Julıyusıı nyŏƙƙ; ɔr dɔ sɔrase tamaa ƙŏtĭ Ogusıtıı sɔrasısɔra. ² Sı ƙƙ gbaar batooke thenı Adramıtı da-n jal duraaƙe hanı Aji lanyŏ gĕgerena; dı mĕ sı lŏ jal, sı Arısıtarkıke dɔnı Maseduandaar, ƙe thenı Tesalonıı sı ƙƙ hana ƙha. ³ Dı dı na wı dı do sı daan Sıdŏ. Julıyusııke n hınenı Pol na fı bunɔ ƙƙ haare hıe dı jal ɔ ƙuunı pa wı buluu. ⁴ Dı sı the le a gba bato a kana Sıpır yɔ dı gelu, gıdonı jıe thune telĕ sı ƙa. ⁵ Ƙɔɔƙe sı ƙƙ urnı lanyuɔnıke n celanı da-n pe Silısı na Pĕfılı dura, sı ƙƙ daan Muraake dɔnı Lısı dı bıel. ⁶ Le sɔrase tamaa ƙŏtĭ yı batooke thenı Alesĕduı da-n jal ltalı dı sı lŏ. ⁷ Sı ƙƙ jaal helele a cuuna wıre ƙƙ; gı ƙhu sare ƙa dı sa lŏ Kırısıtıı, gıdonı jıe na ha sı jalua'. Sı ƙƙ kanane tıer Ƙıretı yɔ dı Salmɔnı ƙhura. ⁸ Mena gı ƙhe sar dı sı fı gĕgerĕ nuɔ phaphapha a jal dĕ paarıke wı-n wenı Bopɔɔ, ƙa Laje dı wɔɔnı. ⁹ Bɔ jɔjɔ ƙƙ ƙar sı dı jaal debı a puuro ƙa, gıdonı ƙƙe sopugo hel bonı jı ƙƙ ƙƙ kanı gı do. Ger gı dı Pol ƙpĕƙpĕa war ayı: ¹⁰ Kona, mı yıere dı ası jalla na nı ser na ƙa, dı ga dor thĭ ƙuere na ƙa; ga do bato gı na thĭeƙe hanıle bunɔ dıbara ga, sı ası thetherake dakha. ¹¹ Sı sɔrase tamaa ƙŏtĭ ƙƙ per ure n cananı bato na bato hıdaarı thumu nŭu, sa ƙa bo Polıda. ¹² Sı gıdonı jul paarıle na bɔr dı bato na tooro yuura', ıƙhasɔ ƙƙ sor: Sı the le a dɔ bunɔ a dana Fenı, Ƙıretı bato jul pa ƙa 'weenenı gananɔ, dı le sa too yuura. ¹³ Sı jıe ƙƙ ther wı phĕ paar nyŏbulana da-n phŭ felelele, dı wı ƙa jına unı punone dıbara, a ur hal bato fı ther a tı sı dı fı Ƙıretı yɔ dı gĕgerĕ nuɔ dı ga-n jal. ¹⁴ Ga puura', sı je ƙuunıke wı-n wenı Erakıŏ ƙƙ ure yɔ duraaale, ¹⁵ a gba bato dı ga-n jalna dı ga-n puno dı telĕ jıe bĕ, ger gı dı sı faa bɔ duur dı gba sı a jalna. ¹⁶ Dı sı kana tıer yɔ dı buurĕke wı-n wenı Kuloda, ƙa sı 'lenı puunone gbe, mŏ gı nı sıunı mena sı sı marre bato buu a gba pe batora. ¹⁷ Ƙɔɔƙe wı ƙhıını bato buu a pe batora, wı gbaar pŏ a parna bato du ma. Gıdonı maar fı wer dı agakpaana wa jaal na tı Sırtı gbalĕkothınna, ger gı dı wı tı je ƙıunı. Thale jıe ƙƙ gba wı a jalna. ¹⁸ Mŏke jıkhurele n bur sıunı na fĕga mĕ, ger gı dı wı tıır thĭe ga dı willa a duurna lanyuɔnı; ¹⁹ dı balĕther wıre, wer

thethe gbaan bato thĕ na awĭ nyĕ a duurna faa.
²⁰ Wire na yepalĕbe na kĕ yur wi jjuwraala'; mĕ jekhureele n be sunĭ na fĕga mena sa-n kpiere sa taare 'lo bĕ. ²¹ Gi puere si tibil na kĕ kho dikora'. Le Pol ur awĭ thĕthun a jul a so war ayĭ: Kona, adora ni kĕ per mer nĭu ga dor sa kĕ the Kireti yĕ dura a na yi ni caake na thĕ kue caaka'. ²² Si nenĕ mi-n biel ner, ni pier 'lar gidoni tibil biel nerera na bua', si bato dĕbara na kua. ²³ Gidoni Thĕgbaake huna mi ni di ma-n duuraa thĕma, w thĕthĕdaar thu kĕ the mare ditukĕ ²⁴ a so mar ayĭ: Pol; aa, ma-n do maar n fu ma', dĕ ĩ jal ĩ jul Sejaari yera aa, si ĩ hune, Thĕgba ha mer wire fevuke hanĭ batoraake na mere. ²⁵ Ger gi kona, ni pier 'lar gidoni mi hanane tu juur Thĕgbaa pa di ga har mĕna a so marnĭ. ²⁶ Si jĕ wer na gba ser na jalna yĕ di biella. ²⁷ Diti ne yur yenĕdaara wĕkĕ si-n kpaar bababa Adiratikĭ lanyukĕ, duni thĕthun batodara ka juna si-n wĕkĕ thi. ²⁸ Ger gi di wi mi yĕ hulone a hun na pĕwĕ wi linani ther a yĕ di thĕkĕ mere kpalanyĕ; a wi jal gbe wo, wi bire mi yĕ hulone a hun a yĕ di thĕkĕ mere kpelĕ yur. ²⁹ Si maar fu wer agakpaana bato na thure bokaar, ger gi di wi duna bato fu the yenĕ bato sikaar, gi fĕ bato gi jul si wa-n jĕ umĕ wĕ di na wĕna'. ³⁰ Si batodara kĕ yaale wi faa bato si wi caale a gba bato buu a kpe ne nyukĕ, si jaa wi-n yaale wi caale sa cuu di ho wi ye, bato fu ther inĭ-n kpe ye kuul gi fĕ bacto. ³¹ Di Pol sor sĕrase tamaa kĕtina na sĕrasesĕra ayĭ: Ado tibil yĕre na too ke bato bĕna', na puno na yi taa paara'. ³² Le sĕrase kuur pĕeke fĕni bato buu a faa di ji nyukĕ. ³³ Wĕkĕ di n thĕkĕ wĕle, Pol sor tibulala fev ayĭ wi khĕ dikor; a so ware wo: Wire yur yenĕ ha gure ni tooni pier a bona dikor. ³⁴ Ger gi mi-n phuur ner, ni khĕ dikor gidoni ger na bulo ni di na taa, gidoni tibil biellake anĭ thĕthunĭ yusĭ na bua'. ³⁵ Wĕkĕ a mi ni thale pi, ger a gbaar buru a biel Thĕgba a per wer fev yera; agurĭ di kur a ma da-n kho. ³⁶ Di fev kĕ pere 'lar a kho wer oti. ³⁷ Serke fev kĕ hanĭ bato bĕkĕle, si kĕ har taanyĕ na kpalĕther yur maadĕ. ³⁸ Wĕkĕ wi khoni dikor a hi, wi kĕ cuure bato di haba, gidoni wi duurnane bile lanyukĕ. ³⁹ Wĕkĕ di wĕni, wa kĕ jĕ bĕen bĕ, si wi kĕ 'laare yi paarke nyukĕ n lonani thura, ke na dĕni dahulĕ paara'; di wi kĕ yaale inĭ-n tĕna bato a jalana le ado una punone. ⁴⁰ Di wi kĕ thubire bato fu the a faa di jal lanyukĕ, di wi thubire pĕeke wi kĕ gbanĭ a linĕ bato thĕkĕdaas, sa khĕi yebu kĕkun a per jĕ batora gi gba bato gi jalna gi dana gĕgerĕ nukra. ⁴¹ Si wĕkĕ wi danĭ kĕke lanyukĕ n caanni di a-n be kha, bato kĕ thukĕ sa gĕ gbalĕkothinna di miikaar mar kĕkĕki ga-n tutugĕ; si sikaar ma di a-n kue, nyukĕ n ĕir gi ni mena. ⁴² Di sĕrasesĕ yaale wi kuur khaldara, gidoni wi kpiere ukha na pher na fuu. ⁴³ Si sĕrase tamaa kĕtĕke yaaleni a taa Pol a pier wer wa-n cua'. Di a so ware ayĭ: Wire jeni phur, wer n kĕ je nyukĕ caca a phe the; ⁴⁴ si wire

senĭ n fĕ thura, agbo wi fu thĕeke hanĭ batora wa-n phe; mĕ wer fev dĕ thi wĕkĕkĕkĕ.
28 Wĕkĕ si kĕ taani pi, ger si jur di do yĕ dulera wi-n we Maltĭ. ² Didaraale kĕ dona ser buk ka; wi kĕ kpa ser fev di si ur dĕ jjuwĕke wi kĕ gbĕni, gidoni thĕgba n daan di ur thĕ kar. ³ Di Pol kĕ paale sĕsĕne a pe dĕ, di dĕ kporre tire dĕphaanu di the a maa nyĕ. ⁴ Wĕkĕ didaraale yĕni siile di juu nyukĕ, wi-n mure kha bielbiel aa: Sobĕr gi, kuunike tu ku gi, a taare lanyukĕna wer pi, si thĕgbaake wi-n weni dasaru na suraa da la'. ⁵ Si Pol jebire siile dĕra si aa kĕ ni khoo fuuraka'. ⁶ Di tibulaale n pier mĕ ga bunina, agbo mĕ a na tĕni na ji na khi dapaara; si wĕkĕke wi pier ni yerr si wa yi thĕ di puurĕ ga, wi debire kpiere wo a so aa: Di thĕgba haarakaa ya? ⁷ Kĕtĕ biel hale ga yĕ draalera di wa-n wĕ Pubiliyusi a hana le; ĕr tea si na ful buk di si too wĕ wĕ wire yĕther; ⁸ si khoo kĕ fure Pubiliyusii thi, tomĭ kporre gi na khukĕ. Di Pol lĕ a yĕ a deena nyĕ sa biel Thĕgba a pieraa di kpe. ⁹ A gele ka pi, wĕ khodaarsĕke hanĭ yĕ duraale pĕr a kpe awĭ khos. ¹⁰ Wi-n cu ser di pho ka, di wĕkĕke si-n thenĭ le wi kĕ ha ser gureke n bĕra sunĭ. ¹¹ Wĕkĕ si tooni le di pora yĕther ka, si luun batooke wi-n weni thĕgba bi yĕna, ke thenĭ Alesĕduri, ke kĕ wĕni le yĕ duraale yur. ¹² Mĕ si danĭ Srakusi, si kĕ toore le wire yĕther. ¹³ Di le si kĕ jalna gĕgerĕ nuk a dĕ Rejiyo. A ga di wĕ, jĕ kĕ ther wi phĕ paar nyĕbilana a gba si, di ga cuu wire yenyĕ di do si daan dapaara Pujĕ, ¹⁴ kĕke si kĕ yĕni omuna, di wi biel si si kĕ le a cu wire makonyĕ. Thale si kĕ dĕ Rĕm. ¹⁵ Di wĕkĕke omuna ni ni di si har huera, wi kĕ caan ser paarsĕke wi-n weni Apiyusi yate na Kpakpal ĕna yĕther; di wĕkĕke Pol hanĭ na yi wi a pere 'lar sa khu Thĕgba. ¹⁶ Wĕkĕke si danĭ Rĕm, wi har Pol hĕ a na-n ĕ dĕbara na sĕrasĕ bielke n hune. ¹⁷ A wire yĕther ka, Pol wer Juifi kĕtināsĕ, di wĕkĕke wi gbebĭ kha a so ware thumĕake aywĕ: Omuna, ma kĕ cuu tibula puurĕ, di ma di asĭ mama thi kĕtĕwĕwĕ fulla woa', si wi kĕ fu mer a to khaura Jerujalem sa gba mi ha Rĕmĕsĕ. ¹⁸ Di wĕkĕke wi kĕ bule mini thĕ pi, wi kĕ yaalela wi faa mi gidoni wa yi mar thĕeke teanani khirĕ'. ¹⁹ Si Juifisĕ n kĕ yurna mer di ĩ tha thukĕ sa yĕ: Foo di thumurra Sejaari pa ga dĕ, sĕrake ga do sor mi hana di ma-n pe ĩ cara ga. ²⁰ Ger dĕ kuru di ĩ we ni ĩ mi ni thumurke, gidoni lĕrayel bĕsanaa nĭ pe dĕ kuru di wi li mi na jrkĕke. ²¹ Di wi birsee: Sa kĕ 'le sebeke thenĭ Jude dura aft sora ga, di omine gi a gba fi una ke a mi thumi puu a pe fara'. ²² Si si-n yaale si ni afĭ ĕ si jĕ gureke fi-n kpiernĭ, gidoni si jure di paar fev tibula n kĕkerenane dur caakera hanĭ kpi. ²³ Di wi dure wire di tibula kĕ kĕ ka a-n ĕni a yĕ. Di Pol mi wer Thĕgbaa fĕgadaar doda di wi hun, a mi na wer sobĕ so jĕ thumur a gbana Muju jĕfu na Thĕgbaa bobonasĕda di yurna da-n mi wi gure dĕni Jejuuda. Di wi kĕ toore kha duuro a dana dĕra.

²⁴ Dɪ ɪkhasɔ n ture gɪrɛɛkɛ a sonɪ, sɪ ɪkhasɔ na-n tuə'.

²⁵ Dɪ mǎkɛ nuɔ na-n mǎkha wɪnɪ kha ga dɪ wa-n bilǎ, Pol so warɛ thakɛ dibara ayɪ: Gɪrɛɛkɛra Thu Phuu kɔɔ gbanɪ Ejaɪ Thǎgbaa bobonɪ nɔ a mɪna anɪ mama thɪ kǎɪɪsɔ, dor sobɔr waa gel ayɪ: ²⁶ "Jala tɪbɪlaakɛɛ pa a sɔ war ayɛ: Na-n nɪɛɛ na anɪ nũ wer bɔɔbɔɔ, sɪ na jɪ kɪrua'; na-n huɛɛ na anɪ yi wer bɔɔbɔɔ, sɪ na yɪ ga.

²⁷ Gɪdonɪ tɪbɪlaakɛɛ ha dibire; wɪ sɔbɪɛ awɪ nũ ka, a khaan dakha awɪ yi, a mǎ gaa, ga hor wa yɪ ger na awɪ

yi, a na nɪɛna awɪ nũ, a na jɪna kɪru, a na kɛr na bir mar dɪ mɛr Thǎgba na kɛɛ wɪ." ²⁸ Ger gɪ nɪ jɛna, dɪ Thǎgbaa taakɛ ca kɛpalala a thɔna, dɪ wer na pɛn nũ. ²⁹ [ɔbɔkɛ a sonɪ gele, Juɪfɪsɔ n kuɔn na thɪ banaa jɔjɔ awɪ thɪthun.] ³⁰ Sɪ Pol toore yɛna yɛnyɔ bilɔni cuɔr-raakɛ a-n lumɪnɪ; a-n teere wɪɛ fɛuukɛ n puɔnnɪ dɪ wa-n yɪ, ³¹ da-n mɪna war Thǎgbaa fǎgadaar doda, da-n durna gɪɛ dɔnɪ Jeju Kirisiti Kǎɪɪnɪda na 'lar, sɪ tɪbil na-n pɛrua'.

RŌMDARA

1 Mer Polke dŋn Jeju Kirisitii thŋdaar thŋna sebeeke; Thāgba kŋ we mɪ dɪ ɪ do thŋthŋn, dɪ thun mɪ kpu ma-n mia tutugo buwke theni Thāgbara. 2 Tutugo buwkeera dŋ gure Thāgba kŋ maanɪ ulferɛ dɪ una thŋnanɛ, dɪ kŋ bobonasŋ kŋ gba a per kŋ sebe phurə. 3 Dɪ kŋ Bikuunida gɪ mu; ado kuŋnaake tibil kuŋnɪ gɪ, ger a duur Davɪdu mɛl, 4 sɪ ado Thāgba duurra gɪ, na mŋ a donɪ urɛ phonɪ, khireraake Thāgba kŋ uuruunɪ na fāga ger nɛna dɪ Thāgbaa Bikuun a do. 5 Jeju Kirisitiilera dŋn asɪ Kŋtɪ, ɔr dŋ kŋ dɪ Thāgba jɪ sɪ buwra dɪ sɪ doro gure thŋthŋna, gɪ do kŋ sɪ gba kŋ i sɪ kpna tibil caar fev sɪ una wɪ per haar wa-n nɪ nŋu. 6 Dɪ nerɛe thethe harre ner, nerɛeke Jeju Kirisiti kŋ wenɪ dɪ nɪ do wada. 7 Mer Pol thŋna sebeeke wure feuraake hanɪ Rŋm dura, ke dŋn wure Thāgba n nanɪ a we wɪ dɪ wɪ do tibil phuusŋ. Thāgba asɪ Thu na Jeju Kirisiti Kŋtɪn n hana nɪ ha u, a je nɪ dakha buwra. 8 Caca thŋe ɪ Thāgba mɪ-n khɪ nerɛ fevu sora dɪ do Jeju Kirisitii pa gɪ the, gureraake wɪ-n muunɪ anɪ ha pɛda thuraake koo. 9 Thāgbaake mɪ-n doronɪ thŋma na haar fev, kŋ Bikuuni tutugo bŋ thumura, torre yire mŋ mɪ-n juna nɪnɪ 10 ɪ Thāgba biella wire fev, dɪ ma-n phuuruu ado a na ture na ha mɪ huɛ ɪ pŋ diphāake ɪ yɪ nɪ. 11 Gɪdonɪ mɪ-n yaale ka ɪ yɪ nɪ, ɪ ha nɪ dukhaa Thu Phuu khaarda nɪ 'lɛ fāga; 12 kɪru dŋn gɪ do bul kha gɪ buwke ma hanɪ anɪ pa, anɪ ha pɛ n ha mɪ 'lar, ɪda n ha nɪ 'lar oti. 13 Omɪna, ma-n yaal na-n jɪ mŋ gure hanaa ga; nɪ je dɪ mɪ kŋ yaale yaalyaal ɪ pŋ anɪ pa, sɪ thŋe kŋ pɛr mer a dana nenɛke dɪ ma kŋ yɪ huɛa'. Gure mɪ-n yaalnɪ dŋn ɪ ye tɪbɪla wɪ per Kirisiti haar anɪ pa, mŋke gɪ kŋ hanɪ ca kpɪusŋ pa. 14 Mɪ hananɛ wure phuoni yire na wure na phuoni yirə' helu, na wure jenɪ sebe na wure na jenɪ seba' dakha. 15 Ger gɪ mɪ-n yaale na sobŋr ɪ mu nɪ dakha tutugo buwke thumu nerɛeke hanɪ Rŋm. 16 Gɪdonɪ yicuru na-n fu mɪ tutugo buwke thumura ga, Thāgbaa fāga gɪ a do taadaa tibil wo tibilləake n pɛrnɪ haar, dɪ Juifisŋ we cacaca agɪ wure na dŋn Juifisŋa'. 17 Gɪdonɪ tutugo buwke thumu n nɛna mŋ Thāgba na cuunɪ dɪ sor na hel tɪbulala kŋ yera, dɪ ha perera gɪ the fu paar a dana pɪpɪ paar, a ha mŋke Thāgbaa sebe sonɪ ayɪ: "Urɛ Thāgba hellŋnɪ sor dɪ do ha pɛrɛ dŋ kŋ, ɔr na hana yire." 18 Thāgba n nɪnanɛ mŋ a urnanɪ nɪkhii le yŋ dɪ gbŋ a heen Thagba so beesire, na puu cuureeke tɪbɪla hananɪ a pɛrna sobŋr ga-n yɪra'. 19 Gɪdonɪ gure tibil na junanɪ Thāgba gɪ yɪr warɛ casɪ; Thāgba kŋ cuɛ wɪ wɪ je

gɪ. 20 A funa buwke Thāgba tini thŋe, kŋ khorr fāga na kŋ Thāgba dooke na dŋn dayɪnana', gɪ yurrɛ casɪ dɪ tibil na puno na yɪ gɪ, dɪ gɪ ther thɛnaake a tini, dɪ ga hana tibil n puno a yɪrɪ phuɪl paara'. 21 Mŋ wɪ junanake Thāgba sɪ wa-n dubuu mŋ a donɪ Thāgba ga, dɪ wo wa-n fuwrua', sɪ awɪ kpɛrnŋ debire a do mŋkŋ kpɛrɛ, dɪ awɪ haake dŋn dɛbɛəl haar gɪ birɛ warɛ. 22 Sɪ wɪ-n mure mŋ wa donɪ fɪl juna kpākpālā ga, sɪ do dɛbɛəl yire wɪ debi do. 23 Thāgbaake hunanɪ i duburɛ, ke na dŋn dakhinənəə fuwɪ wɪ ka bo, sɪ wa-n fuwɪ thɪlaake wɪ cuunɪ dɪ ho tibilike dŋn dakhinənɛ, dɪ wa-n fuwɪna thɪlaake wɪ-n cuunɪ dɪ ho 'lominə, na nɛe yenā thŋe, na thŋ yɪrɛ n puuloneni. 24 Gerra dŋ kɪru dɪ Thāgba sɪ war le awɪ thŋ bise cuuraake n kŋ wɪnɪ thue, dɪ mɛ wɪ-n yŋyŋ awɪ thethɛ tomɪ dɪbara u na u. 25 Wer dŋ wure fenɪ Thāgbaa sobŋ dɪ do sŋsor, sɪ dɪ wɪ fuwɪ a na cuunɪ thŋe thŋ tinənɛna sa ka faa thŋ Tidaar, ke teananɪ khure waa khorr. Amen. 26 Gerra dŋ kɪru dɪ Thāgba sɪ war le yicur thŋ cuu thuraakera n danɪ awɪ tomɪra ka, dɪ awɪ khersŋrake thŋ fi dɪ wa-n phŋ kha khe haar, sɪ ga do thalee ti Thāgba kŋ ti khɛra'. 27 Mɛna gɪ ha dakha na kona, wɪ faare mŋ Thāgba tini kuun da cuuna kher, sɪ thue n fu ŋ kuun na u dɪ ho ga hərə wer; dɪ wer kŋu haar n bir gbāga na cuu kha yicur thŋe, dɪ wɪ-n 'lɛr lumɪnɛeke teananɪ awɪ puu cuura. 28 Dɪ mŋ wa yɪnɪ dɪ teena dɪ wa hana Thāgba jura', Thāgba sɪ warɛ na awɪ kpɛr sŋna dɪ wa-n cuu thŋɛeke na teananɪ cuura'. 29 Puu cuu caar fev hi wer haarra, na kpalle, na ha pɛrɛ, na puu cuure; wɪ jɔrɛ gbugi ka, na tu kur, na kɪla, na fulɛ, na dakhaba cuure; wɪ dor ɪlɪrə, 30 na tu phi-iledara, wɪ dor Thāgbaa lālaardara, na tu nurdara, na i yaaldara, na nŋfa mudara, na sopugo pha cuudara, na the na nɛe nŋ nuurdara; 31 wa hana bɪ kuurə', awɪ thumu na ha gbaarra ga, wa hana pərre dɪ wɪ jɪ tibil buwra ga. 32 Strake wɪ jɛ jɪ dɪ Thāgba na kulnanɛ wure n cuenɪ ga thŋwɛle, a juna dakha dɪ wure n cuenɪ ga thŋwɛlɛra khir wɪ teena, sɪ ga do gɪdonɪ wɪ-n cuu ger dɪbara ga, sɪ wo wɪ n khure wure n cuenɪ ga thŋwɛlɛra. 2 Dɪ fa hananake thŋe a na ther bā, a fɪ harake mŋ, fɛrke n 'laanenɪ dɪ fa-n yɪ haanɪda; gɪdonɪ mŋ fɪ-n 'laanɪ dɪ fa-n yɪ haanɪda, dɪbara fɪ-n heen sor, gɪdonɪ mŋ fɪ-n 'laanɪ fa-n yɪe awɪ khara fɪ-n cuu fer. 2 Sɪ jɪrɛ dɪ Thāgbaa kulɪke a na kulnanɪ wure n cuenɪ thŋe thale gɪ teere kha. 3 Fɪ-n kpɛrɛ dɪ fɛrke n 'laanenɪ dɪ fa-n yɪ wure n cuenɪ thŋe thaleeda, sɪ do dakha awɪ khara fɪ-n

cuu fa fuure Thägbaa kulla gaa be? ⁴ Agubo mō a bu-loni haar, a hanana juure na ha fure du thū kar, fa gbarake du do far thūa', si fa-n ka ju di Thägbaa ha bu-lola n tō fi di ga-n pe ha debirera ga. ⁵ Si mō afuda khurni di fa-n tu ha debira', Thägbaa nīkhi fi-n kpa fa-n thun gi dana nīkhi wire, ke doni wireeke Thägbaa kul telē na urni, ⁶ di na lumu tūbula feu biēlbiēl mō ntee thō hanu. ⁷ Yire khorr a na ha wureeke n yiranu di wa-n cuu bō, di wa-n yaalna i dubure na cuurike theni Thägbaa pa, na gureeke na doni dakuēnaa ga. ⁸ Si nīkhii na ha helle a na lumu wure doni dūbara nadara di wu ka na bo sobor si na tu dapuu. ⁹ Bō gaare na ha dur na dō tūbula bibiike n cueni puureeda, Juifisō na dō cacadara, aguru wure na doni Juifisōa'. ¹⁰ I dubure, na cuur, na ha u na dō tibil wo tibilike n cueni bōkōda, Juifisōra na dō cacadara, aguru wure dakha na doni Juifisōa'. ¹¹ Gidonu Thägba na n hūn tūbula dūda'. ¹² Ca kpala feuke n cueni sopugo si wa ju Muju jofua', wa būburone na jofu 'leerera; si Juifisōake hananu jofu si wa-n cuu sopugo, gure jofura n soni na kulena wu. ¹³ Gidonu ga do wure n peni jofu nūu dō tu sara Thägbara ga, si wure n cueni gure jofu soni sor na hellō. ¹⁴ Ca kpalaake na hananu Muju jofua', si awu ti para wu-n cuure gure jofu soni, wa hana jofu wera', si awu thethe dō awu jofu. ¹⁵ Wu-n nunane di gure jofu n yaalnu gi kherere awu hara, di thalera awu kpiernō n nuro gi har, gidonu awu kpiernō n so ware aa, dapuu ha gure aa, dabuō ha gure. ¹⁶ Ger na yura wireeke Thägba na perni Jeju Kirisiti da kulna tūbula awu thōnaake wu cuuni wolonena, di ga har mōkera tutugo buōake mu-n mueni soni. ¹⁷ Ferke yenu Juifi ha fi, di fi bo di fa-n u jofuudara, di fa-n mēbi Thägbaada duorra, ¹⁸ a ju dakha gure Thägba n yaalnu, jofu kō dur fer di fi ju gure buōkōnu kpu; ¹⁹ ferke yenu fa marre fa-n nuro yara hue, aa wo, dahure fi do wureeraake hanu dabirera, ²⁰ aa wo, dēbēlē dūrdaar ha fi, na sikipuloosō dūrdaar, gidonu jofura fi ju hana juur na gure doni sobor. ²¹ Di a mē gi ferke n durenū wī tibil, fa-n dur afūbara gaa? Ferke n mianu di fi yu wa-n yuā', fer n yuon? ²² Ferke n sōnu di fi yu, tibil na-n yaal khe kpiā', tibil na-n yaal kūu kpiā', fer n yaale khe kpu? Ferke n kpeni thula, fer n yuon thul du thūē? ²³ Ferke n mēbēni Thägbaa jofu hananena, fer n bō jofu hūne di ga-n kue Thägbaa ii? ²⁴ Mē gi khere Thägbaa sebera ayi: "Ner Juifisōra n cue di ca kpala na-n kue Thägbaa i." ²⁵ Sobor gi wer, khū kurre bōre ado fa cuu gure jofu soni, si ado fa kue jofu afi khū kur bire debi a ho fa kur khūa'. ²⁶ Ado ure wa kurni khūa' na cuu gure jofu soni, ga do Thägba na-n hūnuone mō a doni khū kurdaaraa? ²⁷ Urekerake tomu nuunnaake na kuroni khūa', si da-n cuu gure jofu soni na heen fi sor ferke hananu jofu sebe na khū kurre si fa-n kue jofuaa? ²⁸ Gidonu ga do Juifi duur tomura wu-n we Juifi duura', di khū kurre ga do tomu khū kurreeke wu soa'; ²⁹ si Juifi duur, buō gi ha, di khū kurre duōn hadaa, a the Thu

Phuu pa, ga do jofu sebera ga. Juifi ca oleē khu na-n the tūbūlala ga, si Thägbara gi-n the.

3 Anye Juifi duur n hana? Di anyee bō ca khū kurre n taa? ² Thū gi wer waa gel. Caca thū gidonu Juifisō Thägba kō du kō so nyōkō. ³ Di mō, ado ikhasō werra na kō per haara', mōna wa perni haara' na kuere Thägbaa sobōdaar do ya? ⁴ Kpuraaka'. Tūbula feu doni-nake sōsodara, si Thägba wer sobō sodaarra a do, di gi har mōke gi kherenu kō sebera ayi: "Wa yu fer di fa telē afi thūmura, fer na-n dō hu hanadaar kulēlaake wa-n kulna fun." ⁵ Di ado asu fi gōgolō na-n nena mō Thägba sarni, anye sa so 'lo? Di ado Thägba gbana ser nīkhii ga dor kōda na saraa gaa? Tibiile mu mu gure wer. ⁶ Ga ha thale kpuraaka'. A gi ha thale, mō Thägba na kulna tūbula feu thura? ⁷ Gidonu ado i sōso dō kō di Thägbaa sobō ju yu, a cuuna dakha di kō i duburō, mō na dō kō di wa kulna mu sopugoda duorra? ⁸ Anye na tōna si di sa so nayi, sa-n cue puure ga-n una bōa? Thale asu i kuēdara n mu aa, si sor. Wure n mianu thale, sor na heen wer a na teena wu. ⁹ Di mō gi ha? Ser Juifisō si baar wī tibil ya? Kpei. Si kō 'lire yu gar di Juifisō a gbana wure na doni Juifisōa', feu sopugo n pōtōkōne wu. ¹⁰ Di gi har mōna gi kherenu Thägbaa sebera ayi: "Tibilike sarnu na hala', biēllake na hala'; ¹¹ tibilike jenu fiē na hala', tibil biēl na hale di yaal Thägba ga. ¹² Feu faare hue sa debi do tu kuēsūsō bibi; biēl na halerake di cuu thū bōka', biēl 'lē'lenake na hala'. ¹³ Awu kō hor mō wu-n phuuni kaa, wu gbaar awu delēbi du do fuldaa, thūmuruke n theni awu nōfara sikor kpalu gi. ¹⁴ Tu nure na thūmu yō hi wer kō. ¹⁵ A wa ca vuu du do tibil wu yu un-n kō; ¹⁶ awu ka pa feu, uone na gaare gi-n pe; ¹⁷ wa ju huēeke n 'laanenu ha u kpuraaka', ¹⁸ Thägba maar na ha awu hara ga." ¹⁹ Si si jure di gureeke jofu soni wure hanu jofura a so, di tibil biēllake na yu kō ha paara', si gi do tūbula feu sor heen wer Thägbaa yera. ²⁰ Gidonu sor na hel tibil biēllalake jofu thō cuurera ga, gidonu jofu n ka una sopugo juur. ²¹ Si nenē mō Thägba na helni tūbūlala sor, si ga do jofura gi tha', gi yurre; jofura na Thägbaa bobonaso kō mu gi, ²² di Thägbaa so hella tūbūlaake n piernu Jeju Kirisiti haar sorra n hellō, si wure feuke n piernu haar na 'le, gidonu dūdu hūn paar na hala'. ²³ Tūbula bibi duōn puu cuudara a 'lee i dubureeke doni Thägbaada. ²⁴ Si khaar sor na hel war kō bō jura gi the birsereraake Jeju Kirisiti birse wini. ²⁵ Di ur Thägba gba a jinē bonē di kō tōmī na do sopugo heldaa wureeraake n piernu haar, gi nuna kō fi sar, gidonu aa kō therna sopugooke tūbula kō cuuni mamara kō ha fu bōra ga. ²⁶ Si a yaale a nuna kō fi sar nenē bōkraake, ger na nena di ur dō ure sarnu da-n hel ure n piernu Jeju haar sor. ²⁷ Di kana gure tibil na mēbironi ha? Ga hala'. Anye dō kō? Jofu thō cuure dō kō ya? Kpei. Ha perera gi the. ²⁸ Gidonu si yu ger di ha perē dō kō di tibil n 'lerō so helle, ga do jofu thō cuurera ga. ²⁹ Di Thägbara, Juifisō Thägba a ba do

dɔbara ya? Ga do ca kpalaa Thāgba a do dakha gaa? Ɔɔ, ca kpalaa Thāgba a do dakha. ³⁰ Gidonɩ Thāgba biella a do, di cuu sor di ga-n hel khū kurdarara du the awi ha pɛra, di cuu sor di ga-n hel wirɛraake na kuroni khūa', du do ha pɛrɛ dɔ Ɔɔ. ³¹ Di ha pɛrɛ ba dor Ɔɔ di si cuuru jɔfu du debi a do mɔɔ thɛ ya? Kpuraka'. Jɔfu si ka ju cuu du do jɔfu.

4 A mɛ gi, mɔ sa so Aburahamanake dɔni asi mama thi kɔtɩ? Anye a Ɔɔ 'le na Ɔɔ thethɛ fāga? ² Ado sor Ɔɔ helle Abrahamna du the thɩ cuurɛra a hananɛ gure a na mɛbironi, si ga do Thāgbaa yɛra ga. ³ Gidonɩ anye Thāgbaa sɛbɛ so? Gi sor: "Aburahaman Ɔɔ pɛr Thāgba haar du do ger Thāgba huɩ sa wu tu saru." ⁴ Mee urɛ dɔni thɔma wi-n lumuɩnɛ, ga do khaardaa wa huɩ gi gi dora', si helu gi di wi lumuɩ. ⁵ Si urɛ na-n cuɛni thɩa', si di pɛr haar urɛraake n helani sopugodaarra sor, Thāgba na thernanɛ Ɔɔ ha pɛele di sor na hellaa. ⁶ Mɛ Davidi mu mɔ ga danɩ tibilləake Thāgba n hellɔni sor si ga-n the thɩ cuurɛra ga, ayi: ⁷ "Gi-n dar wirɛraake Thāgba faani awi dakhaba do, ke dɔni wure dakha a hellɔni sopugo. ⁸ Gi-n dar tibilləake Kɔtɩn na-n thernɩ Ɔɔ sopugo da-n ha ga." ⁹ Di ga kākaka caakera khū kurdaraada gi do dɔbara yaa, agɩbo wure na kuroni khūaada gi do dakha? Gidonɩ si Ɔɔ sor ayi: "Aburahamanɩ ha pɛ dɔ Ɔɔ di Thāgba wu tu saru." ¹⁰ Di bɔ umɔna gi? Ɔɔɔke a Ɔɔ kurni khūu gi yaa, agɩbo Ɔɔɔke aa Ɔɔ kurni khūu paa gi? Ɔɔɔke aa Ɔɔ kurni khūu paa gi, di a dor urɛ na Ɔɔ kuroni khūa'. ¹¹ A Ɔɔ 'ler juɩke dɔni khū kurdaa du do ger n nena so helleake a Ɔɔ 'lenɩ ha pɛrɛra, Ɔɔɔke aa Ɔɔ kurni khūa'; di mɛ a do thure wure feuraake n piɛrni haar, ke na kuroni khūa', di mɛ Thāgba n huɩ wi di wi do fil sardara. ¹² Aburahaman dor thure dakha khū kurdarara, si ga do khū kurdaa ha wi dɔbara ga, si wer dɔ wureake n kpaanni asi mama thi kɔtɩ Aburahamanɩ ha pɛraake a Ɔɔ hanani Ɔɔɔke aa Ɔɔ kurni khūu pa'. ¹³ Thāgba Ɔɔ ulfɛrɛ ayi, Aburahaman na Ɔɔ mɛɔɔ na huna thulke; di ga do jɔfu huɩnɛ dɔ Ɔɔ di Thāgba ulfɛnaa thala', si ha pɛrɛake a hanani a 'lerɔ so helle dɔ Ɔɔ. ¹⁴ Gidonɩ ado jɔfu huɩnɛ dɔ Ɔɔ di wi do thɩ huna, ga dor ha pɛrɛ wer mɔɔ thɛ gi, di ulfɛrɛ dakha kukuɩ. ¹⁵ Gidonɩ jɔfu n urena Thāgbaa nɩkhi, di ka jɔfu na-n hana', jɔfu kuɛrɛ na-n hale dakha ga. ¹⁶ Mɛ thɩ hɩ 'lerɩle the ha pɛrɛra gi do bɔ jurra gi, di mɛ ulfɛrɛele na puno phubi a na do Aburahamanɩ mɛl feuada, si ga do Ɔɔ mɛlikɛ dɔni jɔfudara dɔbara ga, si gi do wure feɩ hanani Aburahamanɩ ha pɛɛda; gidonɩ Aburahaman duɔn sɛrɛ feuu thi. ¹⁷ Di gi har mɔke gi kherenɩ Thāgbaa sebera ayi: "Mi thun fɛr fi do ca jɔɔ thi." A do sarɛ thure Thāgbaa yɛra, ke dɔni urɛ a pɛrni haar, ke dɔni Thāgbaake n cuɛni khe di wi bir hana yire, di gure na hanɩle pa' si a-n therna ger mɔke gi hanɩle. ¹⁸ Aburahaman hananɛ ha pɛrɛ Thāgbara ger gi di hana nɩ pɛrɛ gurɛraake na dɔni dacuuna ga, di mɛ a debi a do "ca jɔɔ thi", di gi har mɔke Thāgba sonɩ ayi:

"Thale afɩ mɛl na ha." ¹⁹ Ɔɔ ha pɛrɛke a hanani ga wurɔ', sɩrake yɛna tamaa a Ɔɔ thɔɔ a dā khir, di Saraa bi kɔ bɔ dakha 'li kar. ²⁰ Si ha pɛrɛ na bɔrua', di aa-n baal Thāg-baa ulfɛra woa', si ha pɛrɛ cuguure di 'le fāga da-n khu Thāgba. ²¹ A hananɛ tu jur gel di gure Thāgba ulfɛni una cuurɛ a na puno ger a na cuu; ²² di gerra dɔ Ɔɔ di "Thāgba wu tu saru." ²³ Thumɩrɩke kherenenɩ ayi, "Thāgba wure tu saru", ga do Ɔɔ dɔbara gi soa'. ²⁴ Si si harɛ ser tu sar duurraale, sɛrke piɛrni haar urɛraake urɛni Jeju asi Kɔtɩ di the khirera. ²⁵ Uɛrɛke wi kuni asi sopugora si di ur a the khirera sor n hel sar.

5 Di mɔ Thāgba hel sarnɩ sor thake du do ha pɛrɛ dɔ Ɔɔ, si hananɛ ha u na Ɔɔ du the Jeju Kirisiti asi Kɔtɩna. ² Ɔɔ dɔ Ɔɔ di si ba yurɔ ha pɛrɛra lɔ paar bɔ ju caarraake si juɩni gure kɩbi, di sa-n kākaka nɩ pɛrɛraake si hanani a na bul kha na Thāgbaa i dubi. ³ Dɩrake wo si-n kākare bɔ gaarɛra gidonɩ si jure di bɔ gaare n ena ha fure, ⁴ di ha fureele na cuɛ si di sa for a na bɩ, di bunɩle n 'laane nɩ pɛrɛ. ⁵ Di nɩ pɛrɛele na pɛ sar yicuruə', gidonɩ nauuke Thāgba na sɩni gi vɔviɔne a hi asi hara, di Thu Phuu pa gi the, ke Thāgba ha sɩni. ⁶ Ɔɔɔke sa-n Ɔɔ yurɔni fɛfɛ paar kpua', ger Kirisiti khirɔ ser sopugodarara, bɔɔke Thāgba pɛrni danɩ. ⁷ Di fa tee tu saruu khi a na khi gi khure, si anaa ukha na ture a na tee tu buɔɔ khi a na khi. ⁸ Si ye gure n nenani mɔ Thāgbaa nauuke a na sɩni hanɩ: Ɔɔɔke si Ɔɔ donɩ sopugodara 'lo ger Kirisiti ka khirɔ asi sora. ⁹ Di mɔ ga ka na ha gure dɩphā Ɔɔ tɔmɩ hel sɩni sor, gi do aa ka taa si Thāgbaa nɩkhirə ga. ¹⁰ Gidonɩ ado Ɔɔɔke si Ɔɔ donɩ lālaardara na Thāgba, Ɔɔ Bikuuni khi cuu ser di si bir kuu kha na Thāgba; di mɔ ga ka na ha gure dɩphā si birni kuu kha na Thāgba gi do Kirisitii yi na taa sa'. ¹¹ Si ga do gele gi dɔbara ga, si dakha si-n kākare Thāgbara du the asi Kɔtɩ Jeju Kirisitira urɛkera si 'lernɩ bir kuune dɩphā. ¹² Ni ye mɔ gi hanɩ: Tibil biɛl dɔ Ɔɔ di sopugo ba lona thura, di sopugorara khir the, di khirɛ mar tɩbɩla bibi, gidonɩ tɩbɩla bibi n cuɛ sopugo. ¹³ Sopugo Ɔɔ 'lire hake thura si di jɔfu purɔ 'laa, si kākaka jɔfu na hana', sopugo therre na hala'. ¹⁴ Di a funa Adāa bɔɔ a dana Muju bɔɔ khir n punone tɩbɩla feɩ, narake wure na Ɔɔ cuɛni sopugo Thāgbara du ho Adāada ga; di Adana huɔn urɛ na unani. ¹⁵ Si buɔraake Thāgba n juɩ tibil du do khaardaa gi do, gi har kpu na sopugo. Gidonɩ tu biɛl sopugo dor Ɔɔ di tu jɔɔɔ khiir, si buɔraake Thāgba n juɩ tibil na khaardaake a-n 'laani pɔɔ du do tu biɛlke dɔni Jeju Kirisiti dɔ Ɔɔ, gi kɔtɩnɛ a jɔ gele fɩi a yer a dā tɩbɩla feɩ. ¹⁶ Thāgbaa khaarda na gure tibili sopugo cuɛni gi har duɩdu: Sopugo biɛl dɔbara ger urena kulu di sor heen tɩbɩla gure, si sopugo jɔɔɔke tɩbɩla cuɛni sor ka hel ware du do bɔ ju khaardaa dɔ Ɔɔ. ¹⁷ Ado tibil biɛl sopugo do Ɔɔ di khir na-n puno tɩbɩla feɩ du the tu biɛllaalera, mɔ gure tu biɛlke dɔni Jeju Kirisiti Ɔɔ cuɛni na thɩ na ha? Ger duɔn wure feuuke 'lenɩ Thāgbaa bɔ ju jɔɔ na khaardaake dɔni so

hellē, na dor punodara awi yi hanana gi do Jeju Kirisiti do ככ. ¹⁸ Ger gi mōke tu bieli sopugo doni ככ di so heene dā tibula feu, cmena tu bieli ful sar thš na cuu tibula feu di sor na hel war di wa 'le yire. ¹⁹ Mōke tu bieli nū nuur cuuni tibula ככ di wu do sopugodara, mē tu bieli nū ni na cuu tibula ככ di sor na hel war. ²⁰ Jɔfu 'loככre gi cuu sopugo gi jɔr, di ka sopugo jɔrni le Thāgbaa bɔ ji n ju jɔr. ²¹ Mē gi, mōna sopugo punoni tibula feu da-n 'laa khir, mē Thāgbaa bɔ ji dakha hana punone di ga-n hel tibulala sor gi kpa si gi pē yire khorra, gi do Jeju Kirisiti asi Kōtū pa gi the.

6 Di mō sa so gure? Sa-n cue sopugo bɔ jurra na-n ju jɔr ya? ² Kpuraka'. Serke kheni sopugo cuurera, anyee yi ca sa hana sopugo cuurera 'lo? ³ Na ji du do sere feuske wu ככ kperu nyuchu biel duorra nakha Jeju Kirisiti, biel duorra nakha ככ khi wu ככ kper sa? ⁴ Mē gi yɔ kperu duon wu du ser kha na ɔr mō si khini kha, di mōke Thuree fāga ככ urni Kirisiti di the khirera, sere dakha yi phaara sa-n urna oti. ⁵ Gidonu ado si debire a do kha biel na ɔr khirraake hɔni ככda, sa debire dakha a na do biel na ɔr ככ khi urra. ⁶ Si ji ger di tu tī duuruke si ככ doni wu ככ kpaare kuku thuruva nakha Kirisiti, gi do ככ asi mere puurə n kukuul, di mē sa do sopugoo deesɔ bā. ⁷ Gidonu ure kheni a ther sopugoo nyōככ. ⁸ Di ado si ככ khire ger nakha Kirisiti, si jure di sa hanane kha yire na ɔr. ⁹ Gidonu si jure di Kirisiti ככ ure a the khirera di khir na punoo bā. ¹⁰ Khirike a ככ khini sopugo a ככ khire babiel dɔbara du do gi daan, si yireeke a hanani nenē Thāgbara a hana gi. ¹¹ Mē gi, nere dakha, na-n hune dɔbara mō ni doni khe sopugo cuurera sa do yidara Thāgbara du the anu biel dora na Jeju Kirisiti. ¹² Na-n do sopugo na-n puno anu tomu khinæke ni nu nūu na-n cuu gure n kuoni thueə'. ¹³ Na-n gba anu tomu bāso 'lo a faa sopugo cuurera gi do ful gōgolō thš dodaa ga; si ni faa anubara Thāgbara mōke ni doni wure kheni sa ur a the khirera, ni gba anu tomu bāso a na hana Thāgba a na-n cuuna gure sarani. ¹⁴ Gidonu sopugo na-n pɔkɔr ni bā, gidonu ga do jɔfura ni ha ga, su do Thāgbaa bɔ jira gi. ¹⁵ Di mō ga ha? Sa-n cue sopugo gidonu ga do jɔfura si ha ga su do bɔ jurra gi ya? Kpuraka'. ¹⁶ Na ji du do a fi faa afubara tibillə a do dee fa-n nu nūu, ga do ureeke nū fi-n nuni ככ dee fi doaa, a sopugo fi-n ni nūu khirre ga jalna fi, a Thāgba fi-n ni nūu sor a na hel far. ¹⁷ Thāgba huna fuɔre. Nereeke mamara ככ doni sopugoo deesɔ, ni bire a ni nūu na haar feu dur caaraake ni ככ 'leni. ¹⁸ Nenē Thāgba birse ner sopugo dee duorra di ni debi a do Thāgbaa deesɔ di na-n cuu gure sarani. ¹⁹ Tibiile mi mu gidonu ka ni hani gure ni ככre; mō ni ככ faani anu tomu bāso a do dea thš bise cuurera na sopugora gi ju jɔr, nenē ni faa anu tomu bāso ככmē a do Thāgbaa deesɔ a na cue gure sarani a dana kpu leere. ²⁰ Gidonu כככke ni ככ doni sopugoo deesɔ na ha kha dikha na fil sarua'. ²¹ Gumō do khor ni ככ 'lerni כככraalera? Ger do

gure cueni di yicuru na-n fu ni nenēke, gidonu ga khu pa duon khir. ²² Si nenēke Thāgba birse ner sopugo dee duorra a cuu ni di ni do ככ deesɔ, di kpu leere duon anuda si khu paar n do yire khorr. ²³ Gidonu lumineeke sopugo n lumni khir gi, si khaardaake Thāgba n 'laanu kɔ, ger duon yire khorr, ke hani Jeju Kirisiti asi Kōtuna.

7 Ner omunaake doni jɔfu juna mi-n muuna, na ji du do ככ feuske tibil hanani yire ger jɔfu n punonaa dɔbara gaa? ² Mē jɔfu n li kher na ככ ko ככ feuske kuun hanani yire, si a kuun khi pu, kher n ther jɔfuraake lieni kha na ככ ko. ³ Si ado כככke ככ ko hanani yire, ger kher biro a ma kūu kpu, kūu kpu yaalbaar wa-n we kherle; si ado ככ ko khe, kherle na ha kha dikha na jɔfu bā, a a debi do kūu kpu kher ga do kūu kpu yaalbaar a doa'. ⁴ Mē gi ha na nere i omiso; nere dakha ni ככ khire jɔfudaara du the anu biel dora na Kirisiti ni fi ni do tu kpu-da, ureeke ככ ureni a the khirera gi, si puno sa-n se be Thāgbara. ⁵ Gidonu כככke si-n ככ urni a ho tibil ba, sopugoo yaalke jɔfu cuuni du hale n ככ dor thoma asi tomu bāsoara du do khir gi-n una sar. ⁶ Si nenē si ther jɔfuraake ככ le sɔni mō si khini gureraake ככ fɔ sɔni ur, gi do ככ sa-n do thoma Thāgbara na ful phaake Thu Phuu n thɔkna sɔni, ga ha mō datū hani ke doni jɔfudaake kherenena'. ⁷ Di mō sa so gure? Jɔfu duon sopugo ya? Kpuraka'. Si jɔfu cue mi di i ju thš doo n doni sopugo; gidonu ma ככ ju thš doo n doni ha pɔere ado jɔfu na ככ so ayi, fa-n Pɔer hara gaaga. ⁸ Di jɔfu dor ככ di sopugo yurɔ hue a cuu ha pɔer caar feu du ur mar, gidonu ado jɔfu na hala', ga dor thš khire sopugoo do. ⁹ Mere mi ככ hanane yire כככraake ma ככ hanani jɔfu pa', si כככke jɔfu un, ger sopugo urɔ vuu du do mi khire. ¹⁰ Di jɔfuke doni yi 'laadaa fire a do mar khi 'laadaa. ¹¹ Gidonu sopugo yure hue da-n ful mi du do jɔfuu pa gi the, di a gbaar jɔfuulera a kuna mi. ¹² Thāgbaa jɔfuso wer phure, di jɔfu feu bielbiel phure, a sar, a bɔrna. ¹³ Di gure buɔkɔni fire a do mar khir ke? Kpuraka', si sopugo gi; mē sopugo nuna mō a junu do sopugo mō a gbanu gure buɔkɔni du fi do mar khir; mē jɔfu do ככ di sopugo debi a ju puuro a per. ¹⁴ Si jure wer di thudaa jɔfu do, si mere tibil ha mi na tomur di i dona sopugoo dee. ¹⁵ Ma ji i cuu pa tɔrrake mō gi hana', ga do gure mi-n yaalni i cue ger mi-n cua', si gure mi-n laarni khələlələ ger mi-n ka cuu. ¹⁶ Ado gure ma-n yaalni i cua' ger mi-n cuu, thale n nena di mi ture di jɔfu bɔre. ¹⁷ Di a thɔena gaa ga do mer n cu ga, si sopugooke hani i hara n cue. ¹⁸ Gidonu mi jure thš buɔ na ha i bunɔa', a thɔena gaa i tibil do para; thš bɔ cuuree yaal wer har i hara, si punone na hala'. ¹⁹ Ma-n cuu thš buɔkɔni mi-n yaalni i cua', si puureeke ma-n kani yaal i cua' du do ger mi-n cuu. ²⁰ Di ado ma cuu gure ma-n yaalni i cua', ga do mer i eu ga si sopugooke hani i hara n cue. ²¹ Ger gi gure mi yuni i pa duon: A mi yu ככ mi yaal i cuu si puure na-n ha mi thš thaa ga. ²² Ado bunɔ wer gi, Thāgbaa jɔfu da mare haar ka, ²³ si

a mi gba na hun ĩ tomĩ bāsɔ du do thĩ kpu hale n kēkerenanĩ gurē ĩ ha yini dabuɔ gi, di thĩɛlera duɔn sopugoo jɔfu a pɛrni du ha ĩ tomĩ bāsɔra di ĩ fi do dee. ²⁴ Pha, mɛr bɔ ku tibilike, amɛ na taa mi na ti mi tomĩ khinənenaake? ²⁵ Thāgba huna fuɔrɛ, gidoni Jeju Kirisiti asĩ Kōtũ pa taarɛ na the. Ger gi, me wer haarra Thāgbaa jɔfuu dee mi do, si ĩ tibil do para dee mi do sopugoo jɔfura.

8 Nenē gurɛ so heene na hale kpurake wureraake hanĩ Jeju Kirisitira ga. ² Gidonĩ Thu Phuu fāgaake n 'laanenĩ yire du the asĩ biɛl dora nakha Jeju Kirisiti, ger birsene mi a ti mi sopugoo fāgara na khiri fāgara. ³ Gurɛ jɔfu na kɔɔ punoni a cua', gidoni tibili tibil do pa a 'leere fāga, Thāgba kɔɔ cuu ger, gidoni a kɔɔ thuɔn ɔɔ thethɛɛ Bikuun du do sopugo dɔ kɔɔ, di gba tibil tomur du hona asĩ sopugo tomĩ, di mē Thāgba heen sopugooke hanĩ tibili tibil do para sor. ⁴ Thāgba cuurɛ gele di mē serɛɛke na-n urenĩ mōke asĩ tibil do pa n yaalna', si do mō Thu Phuu n yaalni si-n ur, na cuu datelɛɛke jɔfu n yaalni ga-n cuɛ. ⁵ Gidonĩ wurɛ n urenĩ na tibil duurɛke fāga 'leenĩ, awĩ kpiɛr koo tibili tibil do padara gi-n jal; si wurɛ n urenĩ mōke Thu Phuu n so warnĩ, awĩ kpiɛr koo Thu Phuu darara gi-n jal. ⁶ Kpiɛr faarɛ koo tibili tibil do padara khir gi, si kpiɛr faarɛ koo Thu Phuu darara yire gi na ha u. ⁷ Gidonĩ kpiɛr faarɛ koo tibili tibil do padara, gi-n unanɛ laarɛ nakha Thāgba; gidoni tibili tibil do pa na-n wur dɔbara Thāgbaa jɔfura ga, di a na puno gurake dakha ga. ⁸ Di wurɛɛke n urenĩ na tibil duurɛke fāga 'leenĩ wa puno na da Thāgba haarra ga. ⁹ Si ne wer na-n ur na tibil duurɛke fāga 'leena', si mōke Thu Phuu n so narnĩ ni-n ur, adora Thāgbaa Thu har anĩ buɔ. Ado tibil na hana Kirisitii Thuá', aa do Kirisitii-da ga. ¹⁰ Ado Kirisiti har anĩ buɔ, surake du do anĩ tomĩ khire du do sopugo dɔ kɔɔ, si thue na hananɛ yire gi do so helle dɔ kɔɔ. ¹¹ Ado Thāgbaa Thuuke kɔɔ cuɛnĩ Jeju di ur a the khirera ha anĩ buɔ, urɛɛkera cuɛnĩ Jeju Kirisiti di ur a the khirera, ɔrra na 'laanɛ yire anĩ tomĩ khinana, gi the ɔɔ Thurɛkera hanĩ anĩ buɔ. ¹² Ger gi omuna, si hananɛ helu si ga do asĩ tibil do pa si hana helu sa-n ur mōke a-n yaalna'. ¹³ Ado na ur mōke tibili tibil do pa n yaalni khir ni fu fuɔrɛ, si ado Thu Phuu ni-n ka gba di na-n kuna gurɛ tibili tibil do pa n cuuni ga dor na hananɛ yire. ¹⁴ Gidonĩ wurɛɛke n penĩ Thāgbaa Thu nũu, wer dɔ Thāgbaa bikuunsɔ. ¹⁵ Gidonĩ Thu Phuuke ni 'lenĩ ga cuu ni ni ho dea ni bir ni lō maarra ga, si Thu Phuuke cuɛ nini di ni do Thāgbaa bikuunsɔ gi, di sa-n wero: Aba, ĩ Thu. ¹⁶ Thu Phuu thethɛ n gbɛba kha na asĩ thu si da-n nuro di si dor Thāgbaa bisāsɔ. ¹⁷ Di ado ɔɔ bisāsɔ si do, si dor dakha thĩ huna; Thāgbaa thĩ hɔdara ha si, di si bul kha na Kirisiti thĩɛ a hĩ, adora si-n gaarɛ buɔ na ɔr gi do kɔɔ si gbɛbi kha na ɔɔ i dubi. ¹⁸ Mi jure tue di buɔɔke si-n gaarnĩ nenē buɔɔke, ga hur kha na i duburɛɛke Thāgba na ha suna'. ¹⁹ Thĩ tinone koo n pɛrɛ gurɛ na yaal kōtũ

ka buɔɔke Thāgba na nuro ɔɔ bikuunsɔ. ²⁰ Gidonĩ urɛ fɔni thĩ tinone a urɔ du debi a do mɔɔb thĩɛ, ga do gidoni thĩ tinone yaalɛ ger a cuurɔ mā'; ²¹ si gi do nũ pɛrɛ hale, di thĩ tinonee thethɛra na ther kue dee duurra a na lō Thāgbaa bisāsɔ wa doraake na buɔnanĩ na ka. ²² Gidonĩ si jure a dana nenēke thĩ tinone bibi n ser da-n gaarna a ho mō walle n funi kher. ²³ Ga do thĩ tinone biɛl gi dɔbara ga, si na serɛ dakharake, ke hananĩ Thu Phuu di do caca khaardaa bo, si-n ser ser na bunɛ, di sa-n pɛrna bikũu duur na asĩ tomĩ birse. ²⁴ Gidonĩ asĩ taake si 'lenĩ nũ pɛrɛra gi do; si a si yi gurɛ si-n penĩ nũu pi na yire, ga do nũ pɛrɛ gi bā; gidoni amɛ na-n pɛ nũu gurɛraake a yini pi? ²⁵ Si ado sa pɛ nũu gurɛraake sa yina', mee ha furɛ sa-n pɛrna thĩ doole. ²⁶ Mē dakha Thu Phuu n bul si asĩ yɔɔra, gidoni sa-n ju ji mō sa biɛlnĩ na gurɛ teananĩ biɛla', si Thu Phuu thethɛ har da-n phuur Thāgba na 'wurɛɛke na hanĩ murɛra ga. ²⁷ Di urɛɛke n bəəreni tibili bĩ di ji, ɔr juɛn gurɛ dɔni Thu Phuu kpɛrnɔ, gidoni mō Thāgba tuni a-n phuur Thāgba da-n pɛr tibil phuusɔ. ²⁸ Si jure di Thāgba n cuɛ di thĩ feɔ n kpalmā du fi, a do dabuɔ wurɛraake n naanɛnĩ, ke dɔni wurɛ a kɔɔ wenĩ mō ɔɔ yaal hanĩ. ²⁹ Gidonĩ wurɛ a kɔɔ maanĩ juur a kɔɔ māa phiir war di wa debi na ha mō ɔɔ Bikuun hanĩ, gi do mē Bikuunile do cacadaar omuna bəəəmna. ³⁰ Di welela a kɔɔ maanĩ phiire, wer dɔ wurɛ a wenĩ, di wurɛra a wenĩ wer dɔ wurɛ sor hellɔni, di wurɛ a hellɔni sorra wĩ luun dakha ɔɔ i dubura. ³¹ Di thĩɛ hanĩ thake anye sa so 'lo? Ado ser Thāgba hana amɛ na punone na ma sar? ³² Orke na kɔɔ tonanĩ ɔɔ Bikuuna' si do a faguurɛ serɛ feuu sora, di mō ga fu si do aa ka ha si thĩ feɔ khaar a baana? ³³ Amɛ na pɛr wurɛ Thāgba phiirni sor? Mee Thāgba n hela sor. ³⁴ Di amɛ na heene tibil sor? Wa biɛl na hala'. Jeju Kirisiti ka kɔɔ khire si ga do gele gi koa', a urɛ a the khirera, a ha dakha gurɛ Thāgbaa nyɔɔɔra, da-n phuur Thāgba da-n pɛ sar. ³⁵ Di amɛ na lea si na Kirisitii nauuke a-n na suni? Bɔ gaarɛ na punone ya? Si niwe, agibo kpoore, si kɔmɛr, si buɔ, si khi phuronaa, si bajina? Kpuraka'. ³⁶ Si gi har mōke gi khereni Thāgbaa sebera ayi: "Fɛr dɔ kɔɔ di si too khikhi toguu diwɔlu koo; wĩ-n hun ser mō si doni bannaake wa kuurni." ³⁷ Si thĩɛ feuraake si kəə garɛ fii di the urɛ kɔɔ naan suni pa. ³⁸ Gidonĩ mi juɛ ji tue di thĩɛ na hale a na puno na lee si kha na ɔɔ naua': A khir gi, a yi hananɛ gi, a thɔthɔdaar thusɔ we, a fāga hɔdarasɔ we yũ, a thĩɛɛke hanĩ nenē gurɛ gi, a gurɛ na unanĩ gi,

9 Sobɔr mi-n so mō mi doni Kirisitiida, ma-n sɔsoa'. ĩ kpɛrnɔɔke n penĩ Thu Phuu da nũu yi ger di sobɔr mi-n so, ² di gbobire jɔɔ na ha helle n har ĩ hara wire feɔ. ³ Di mɛrɛɛ thethɛ ka nar suɔn n 'le mi gi lee mi kpu nakha Kirisiti ĩ omisɔɔ sora, ke dɔni ĩ ca buɔ,

4 ke dɔni lɔrayeldara, ke Thāgba cuuni di wi do ɔ biku-unɔ, a dona wure a cuuni di wi ji mɔ ɔ i dubi hani, na wure a ɔ ulfenani ɔ biel ulfere, na wure a ɔ hani jɔfu, na Thāgba fuɔr buɔ, na wure Thāgbaa ulfeso teleni, 5 ke dɔni mama thi kɔtinaa mɔsɔ. Kirisitii tibil dora werra a the, ke dɔni ure kəneni thīe feura gure, Thāgba gi a hī khure waa khorr. Amen. 6 Si ga do Thāgbaa thumu debire a do mɔɔ thīa', gidoni ga do wure feuske dɔni lɔrayeli mɔl duɔn lɔrayeldara ga. 7 Di ga do wure feuske dɔni Abirahamu mɔl duɔn Thāgbaa bisāsɔa'. Si Thāgba ɔɔ sor Abirahamna ayi: "ljaku bisāsɔ wer na dɔ afti mɔl." 8 Kiru duɔn, ga do bisanaake wi-n ɔɔni wee kha wer n dɔ Thāgbaa bisāsɔa'; si ɔɔ mɔl dɔ bisanaake wi ɔɔni mɔ Thāgba ɔɔ ulfeni ga har. 9 Hine gure dɔni ulfe thumura gi sor ayi: "Wa bɔ caraakera ma birni ma-n i Sara na kuɔn kɔubir." 10 Si ga do gure dɔbara ga, si Rebekaa bisāsɔ thi bieli bisɔ we, ke dɔni ljaku asi mama thi kɔti. 11 Gidoni bisanaale na theni dura pi a na euɔ buɔ di puure ga, 12 Thāgba ɔɔ sor Rebekara ayi: "Diine na dɔ kɔtin cacadaarra." Di thīe thake daan gi nuna di Thāgba n phire ure a-n yaalni di wu, si ga do tibili thī cuura gi tha'. 13 Di gi har mɔ gi khereni Thāgbaa sebera ayi: "Jakobi mi na sa bo Ejayu." 14 Di mɔ sa so gure? Thāgba na-n cuu gureeke telenena yaa? Kpuraka'. 15 Gidoni a sor Mujura ayi: "Ure mi-n yaalni i ji buɔra, mi-n jure buɔra, di ure mi-n yaalni buɔ n fɔ mi ɔrra, buɔ n fu mer ɔrra." 16 Di ger gi ga do gele ther ureraake n yaalenu pa, aglbo ureraake na cueni thīe pa ga, si gi ther Thāgbaraake n jienni tibil buɔra. 17 Gi sor Thāgbaa sebera aa, Thāgba sor Eaarɔna ayi: "Mer ure fi mena fi do ɔɔ i nuna i fāga, gi do ɔɔ dakha i i n kpaar thuraake koo." 18 Ger gi a-n jure ure a-n yaalni a ji buɔra, si di cuu ure a-n yaalni di ɔɔda n khur. 19 Di anaa fa bule mer: Di a thale gi, anye Thāgba hana na so tibilidara, gidoni umɔ hale na lā gureraake a-n yaalni? 20 I kuun, amē ferke do a na banana Thāgba thī banaa? Bulaake wi-n mi ni na bulele ure n mi ni, anyera a-n cuu ni thalera ya? 21 Ga do mumi n dɔ kɔtin jaarra gaa? Ja bulo biella a-n gba di muna bulaa yenyɔ, bieli n do bula bɔɔ, di bieli n do thɔ ɔɔ cuuda. 22 Di ga do gure Thāgba cuuni thalera gi ha gaa? A ɔɔ yaale wer a nunana ɔɔ nīkhi a cuuna tɔbula wi ji mɔ ɔɔ fāga hani, su do a fure haar ɔɔ bulaasɔraake teanani a urena gar ɔɔ nīkhirə, ke dɔni gure danani kuere. 23 A ɔɔ yaale dakha a nuna bulaasɔraake a jini buɔra mɔke ɔɔ i duburɔni a thū kāasi, ke dɔni bulaasɔraake a ɔɔ maani thune gi 'le ɔɔ i dubi; 24 di ser we, ke a ɔɔ weni si ga do Juifi caarra ukha the dɔbara ga, si ca kpal ukha harre. 25 Ger duɔn gureeke a ɔɔ soni Ojee sebera ayi: "Wureeke na ɔɔ dɔni i toa', ma we wer i too. Di ure na ɔɔ dɔni i nadaara', ma wure ure mi nani. 26 Di pa dɔɔke wi ɔɔ so warni ayi: Na do i toa', liir wa we wi Thāgba yidaari bikuunɔ." 27 Ejai dakha hulene lɔrayeldara ayi: "Adorake lɔrayel

bisana jɔr a ho lanyɔ gbalākothon, si gbe dɔbara na 'le taare; 28 gidoni gure kɔtin ɔɔ soni, koo a na cuu gi di ga dā ɔɔ thuraake." 29 Di mɔke Ejai ɔɔ 'laani yie a sor ayi: "Ado kɔtinike dɔni fāga koo hūdaar na ɔɔ si sar mɔl ukha gbə', sa ɔɔ honanena Sɔɔm di, sa ɔɔ horra Gɔmɔɔ di." 30 Di mɔ sa so gure? Ca kpalaake na-n ɔɔ dɔni buɔ sor n hela war Thāgbaa yera ga, wi 'ler so helle, si so helle guke theni ha perera; 31 si lɔrayeldara wer ke n yaaleni so hel jɔfu, wa ɔɔ yi jɔfu thala'. 32 Mɔ dɔ kuru? Gidoni ga do ha perera wi ɔɔ yaal ga, si awi thɔ cuura wi ɔɔ yaal gi. Ne bara bokaarra wi ɔɔ be ɔɔ, 33 di gi har mɔkera gi khereni Thāgbaa sebera ayi: "Hine mi thune ne bara bokaar Sɔɔna, ne bara gbāgbaan gi, di ure pierni haar ɔrra, ga i kpurake a na duura yicuruə'."

10 I omiɔ gure mi-n yaalni na haar feɔ na gure mi-n bielloni Thāgba duɔn i ca n 'le taare. 2 Mi jure tue awidara di wi hanane gbēgberene wer Thāgbaadara, si wa hana jurike teanana'. 3 Wa jini kiru mɔ Thāgba n helni tɔbɔlala sora', wi-n yaale gi dɔ awi thethee bɔ dora sor hel war, di do mē wi bo so helleeke n theni Thāgbara. 4 Gidoni Kirisitii pa liir jɔfu khu, di mē wure feuske na pierni haar na 'le so helle. 5 Ger dɔ gure Mujɔ ɔɔ khereni mɔke sor na helni tibilɔ jɔfu hunena ayi: "Tibilike n cueni gure jɔfu soni a na hana gare yire." 6 Si so helleeke n theni ha perera sor ayi: Fan so afti hara "amē na june Thāgbaa duɔa'", a thiena gaa gi cuu Kirisiti a gbū; 7 di aglbo "amē na gbuno tier dura ga", a thiena gaa gi cuu Kirisiti a ur a the khirera. 8 Di mɔ gi so? Gi sor: "Thumura na hunɔna fa', ɔɔ gi ha fi na haarra", di ha pe thumur guke si-n mi ni. 9 Ado fi cā na afti ɔɔ ayi: Jeju duɔn kɔtin, di ado fi per haar na afti bī di Thāgba ɔɔ cuguure di ur a the khirera, fa 'ler taare. 10 Gidoni ha pere Jejura na bɔne tibil n 'lerɔ so helle, si caan na nuɔ tibil n 'lerɔ taare. 11 Gidoni gi kherere Thāgbaa sebera ayi: "Tibil wo tibilike pierni haar ɔrra, ga i kpurake a na duura yicuruə'." 12 Di Juifi na ha kpi, na wure na dɔni Juifisɔa ha kpi', wer feɔ kɔti biella wi hana, ke ɔɔ buɔna jɔɔ n danu wure feuske n wleni. 13 Gidoni Thāgbaa sebe sor ayi: "Tibil wo tibilike na weni kɔtini i a na 'ler taare." 14 Di mɔ wa fu si na wu agado haar wi ɔɔ per ɔrra boa? Di mɔ wa fu si na per haar ureraake wa ɔɔ nuni ɔɔ thuma? Di mɔ wa fu si na ni ɔɔda ado mumi na hala? 15 Di mɔ mumi na fu si na hale agado wi thɔ wera? Gi kherere Thāgbaa sebera ayi: "Wure n unani na tutugo buɔɔ thumu, awi i n daare ka." 16 Si ga do feɔ ɔɔ tuon tutugo buɔɔ thuma'; Ejai thetherake ɔɔ mure ayi: "Kɔtin, amē pier haar gureraake si ɔɔ muni?" 17 Mē ha pere n the gureraake tibil n nuni, di gurera tibil n nuni Kirisitii thumura gi the. 18 Di mi-n bulele: Wa ba nia yaa? ɔɔ, wi nure ke, mee Thāgbaa sebe sor ayi: "Awi ɔɔ kpaare thuraake feɔ, di awi thumu jaal a dā thi khu pa." 19 Mi bire ma-n bule wo: lɔrayeldara na ɔɔ jaa yaa? Mujɔ dɔ cacadaarke

sɔnu ayi: "Ma cuure di gbugi na fu ni caarraake na dɔni caara'; Caarika na jeni thia', ma cuure nikhii di ga fu ni werra." ²⁰ Di Ejal 'larrake bobo a so: "Wure na kɔɔ hana muni yaala', wɛ yi mer; mi kɔɔ nɔnane dɔbara wureeke na-n kɔɔ buleneni thie idara ga." ²¹ Si lɔrayeldaraadara wer, a sor ayi: "Diwɛlu koo mi-n kɔɔ 'laa nyɛe caarraake dɔni nɔ nura wa-n gba ida ga."

11 Di ger gi mi-n bulele ayi: Thagba bor kɔ too yaa? Kɔuraka', gidoni mere dakha lɔrayeldaar ha mi, Aburhami mɛl mi do, a do Bɛjamɛe ca. ² Thagba na bo kɔ tooke a kɔɔ maani jura'. Na ji thumu gure khereneni Thagbaa sebera, ka Eli munani Thagba da-n pɛ lɔrayeldara soraa, ayi: ³ "Kɔtin wɛ kuure afi bobonaso a tuɔrna afi boni ji pasɔ a kpɛɛ, su do mer biɛl sɛ gure 'lɛ'lɛ'lɛ di wɛ-n yaale dakha i yu." ⁴ Si anye Thagba suuraa? "Mi tire kona gbulani makonyɔ wɛ dɔ idaa, ke na gulɛganɛni a fuɔr Baala'." ⁵ Mena gi ha dakha nenɛ kɔɔke, wɛ hale sɛni gbe ke Thagba phiirni kɔ bo jura. ⁶ Di ado bo jurra gi, ga the thɔ cuurera bɛ; ado thɔ cuurera gi the, ga dor bo jur na do bo jur bɛ. ⁷ Di mɔ ga ha dɔphɛ? Gure lɔrayeldara n yaalni wa kɔɔ 'le ga, si wure Thagba phiirni wer kɔɔ 'le ger; si wure sɛni awɛ ha dibire. ⁸ Di gi har mɔke gi khereni Thagbaa sebera ayi: "Thagba kɔɔ hana wɛ haar thirfirii, na yinɛake na dɔni ga yura', na nɔuke na dɔni ga nura', a dana niike." ⁹ Di Davidi sor ayi: "Awɛ diko kho pa n dɔ war waya na pheru, na ji paar, na so heeneeke na teana wɛni. ¹⁰ Awɛ yi n hana thɔu wa ya', di cuɛ wɛ wa-n gɔguun wire koo." ¹¹ Di ger gi di i bule ayi: Nɔɔra Juifisɔ bent a ji, khorr wɛ ba ji yaa? Kɔura'. Awɛ jirɛ dɔ kɔɔ di ca kpala 'le taare gi cuu gbugi gi fu wer Juifisɔ awɛdara. ¹² Di ado awɛ ji dor tɔbila feɔ thura bɔna 'le pa, di ado awɛ di pa dor ca kpala bɔna 'le pa, mɔ awɛ kɔ dɛ na thɔ na ha? ¹³ Si ner ca kpala mi-n so gure: Gidoni mi dor thɔthɔn ca kpalala, mi-n gbɛgberɛne i thɔna, ¹⁴ anaa ma yurɔre fu paar i cuu i ca gbugi n fu wɛ, ukhasɔ werra n puno wɛ 'le taare. ¹⁵ Gidoni ado borika Thagba bo wɛni dor tɔbila feɔu bir kɔu kha na Thagba, mɔ awɛ bir gba na cuu thie na pɔna, ga dor khe birɛ a 'le yirɛ? ¹⁶ A wɛ ha Thagba caca mɛ bolooke wɛ kheni, koo dɔ daphuu, di a thur nɛɛ do daphuu mɛ jɛɛ na ha dakha. ¹⁷ Si ado Thagba kɔɔ kurre ukhaa olivi thur jɛsɔ a faa su do ferke dɔni hɔ olivi thuru a gba fer a cooro, di do kɔ ne na kɔ yɔ fi bullo, ¹⁸ fa-n mɛbi jɛenaala'; si ado fa mɛbi je gi do ga do fer fuɔn nɛa', si nɛɛ fi fi julna. ¹⁹ Si fa sor nayi: Mee, jɛɛle kurre a faa si i fi i cooro. ²⁰ Sobɔr gi wer, gi kɔɔ kuurre a faa gidoni ga hana ha pɛra', si fere ha pɛreke fi hanani ger duɔn afi too. Fa-n ti gunɔ', si dɔ maar n ka fu fi. ²¹ Gidoni ado Thagba na kɔɔ si thur thernaa jena ga, a na si far dakha ga. ²² Ye mɔ Thagba bɔrni na wo mɔ kɔda na-n wurnɔ': Wɛrɛraake jeni a-n nuna wer mɔ kɔda na-n wurnɔ', si ferera wer a-n nuna fer mɔ a bɔrni adora fi jɛ too kɔkɔ ga bo caraalera, agado mɛ ga fere dakha a na kur fer na faa. ²³ Wer Juifisɔ dakha

wer, ado wa bo too awɛ baalla ga, Thagba na coor wer kɛke wɛ kɔɔ hani, gidoni Thagba hanane punone a na cuuna thie thale. ²⁴ Ado ner ca kpalaake dɔni hɔ olivi thur jɛɛ, ke Thagba kɔɔ kurni a coor olivi thur thernane na su dorake ga teena gi hana mɛ, mɔ ga fu su do Juifisɔke gboni do olivi thur thernane Thagba na coor wɛ awɛ thethɛe olivi thurra ga? ²⁵ Gidoni ma-n yaal ni omɔna na-n ji thɔ gbulikaa ga, gi do kɔɔ na-n kpɛr waa gi ho thɔ juna hana'; a thiena gaa ga do lɔrayeldaraa yaarra yerr ga jala', si kɔɔke ca kpala feɔ loni na pi, di nuɔ dɛ, ger ga khuro; ²⁶ mɛ lɔrayel bibi na 'le taare, gi ha mɔke gi khereni Thagbaa sebera ayi: "Siɔna Taadaar na the, a na tire jakɔbu thithun thɔ gɔgolɔ; ²⁷ ger na dɔ i kɔ biɛl ulfe na wer, kɔkɔke ma faani awɛ sopugosɔ." ²⁸ Ado tutugo buɔɔ thumura gi, sobɔr gi wer, Juifisɔ dor lalara na Thagba, si di ni fi a ka yurɔ kɔɔ; si ado phiirera gi, Thagba na wer du do awɛ mama thi kɔtɔsɔ dɔ kɔɔ. ²⁹ Gidoni Thagba na do dadebinaa kɔ khaarda 'laara na kɔ wera ga. ³⁰ Mamara ni kɔɔ nuure nɔu Thagbara, si nenɛ Thagba ji ner buɔra di do Juifisɔ nɔ nuur dɔ kɔɔ. ³¹ Mena dakha Juifisɔ nuur nɔu nenɛ gi do kɔɔ buɔraake Thagba ji nuni wɛ 'lerɔ dakha bo jur wer. ³² Gidoni Thagba tor tɔbila feɔ nɔ nuurera gi do kɔɔ a ji wɛ feɔ buɔra. ³³ Ni hune mɔ Thagbaa dakpe do hani, na mɔ kɔ kpɛse na kɔ ji huloni bobo. Kɔ kpɛr na ha 'lɔurra ga; kɔ filike a-n cuunani thie na ha jurra ga, mɔke gi khereni Thagbaa sebera ayi: ³⁴ "Ame hale a ji Kɔtini kpɛr? Di ame dɔ kɔ fil durdaar? ³⁵ Ame dɔ cacadaar a kɔɔ ha Thagba thie, di na 'lar si na bir na lɔmɔ?" ³⁶ Gidoni ɔr kɔɔ te thie feɔ, ɔr fuɔn thie feɔ julna, di ɔr dɔ kɔɔ di thie feɔ hale gure. Dɔ i n dubarɔ na jala waa khorr. Amen.

12 Di ger gi mɔke Thagbaa bo ji jɔrni ka, mi-n phuur ner omɔna di na gba ani dɔbara a na ha Thagba, gi do boni ji thieeke hanani yire, a do daphuu, a da Thagba haar, ger dɔ fuɔr buɔkɛ na-n fuɔruuni. ² Na-n hana ga filike tɔbila feɔ thura hanani gira', si ni dɔ Thagba n debi ani kpɛrsɔ koo gi do kɔɔ ni hana ha phaa, liir na puno dɔphɛ na-n ji gure Thagba n yaalni, ke dɔni gure buɔkɔni di daaraa haar, ga hana dakha di paara'. ³ Khaardaake Thagba ha muni kɔ bo jura, ger dɔ kɔɔ di ma-n so nere feɔ biɛlbiɛlla, di na-n hana dɔbara khɛi kpɛre gi jɔ gure mɛna nuna', si ni dɔ gi do kpɛreeke mɛna nuni, gi ha mɔke ha pɛreke Thagba ha nuni biɛlbiɛl hani. ⁴ Gidoni mɔke si hanani tomɔ banasɔ dudu tomɔ biɛlla, su do tomɔ bɛasɔra na hana thɔ biɛla'; ⁵ mɛ gi ha na sere, si jɔrnukerake si tomɔ biɛl si do di the asi biɛl dora nakha Kirisiti, di sere feɔ coore kha u do uu tomɔ bɛ, di u do uu tomɔ bɛ. ⁶ Si mɔ si hanani khaardaasɔ feɔ dudu mɔke bo jurika Thagba ji sɔni hani, ado nteɛ khaarda duɔn Thagba tukr tir, a na-n mɛa ga-n mɛna ha pɛreke a hanani. ⁷ Ado bubul thɔma gi, nte na-n jalana gi; a tibil dure gi, nte na-n jalana gi; ⁸ ado yur thumur nte hana a na-n jalana gi,

ure n 'laanenti thĕ, a na-n 'laane na bĭ buɔ; ure 'leni ye kuule, a na-n tɛɔɔ ɔɔ thɔɔnana; ure hanani bɔ juur, a na-n je buɔrara na dau. ⁹ Na-n do di anu nau na-n hana fula'; na-n yuɔne thĭ puu sa ma thĭ buɔra kĭkĭkĭ. ¹⁰ Ado omi naarra gi, na-n na kha na nauuke hanu phāphāphā; kɔɔ kule ye a na ɔɔ haan ga-n hulono. ¹¹ Ado thĭ cuurera gi na-n hana dokhuura'; nu hana phāphāphā haarra; na-n dɔ Kɔɔtuni thĭ. ¹² Ni dɔ nŭ perɛɛke ni hanani n cuu ni na-n kākā; na-n fɔ haar bɔ gaarera; na-n yura Thāgba bielela; ¹³ ha pɛdaraake thĕ n bɔɔni na-n bulo wi; na-n bābanɛ na kpakpal teere. ¹⁴ Na-n bɔna wure n kpoone narni, na-n bɔna wu na-n yi suɔn n 'le wa'. ¹⁵ Na-n kākane na wure n kākane, si na-n be na wure n bienni. ¹⁶ Na-n huɛ khasɔ bielele na ful biele. Na-n ka kuura', si na-n hana kha na wureke tubila na-n thernana'. Na-n huɛ anubara mɔ ni doni tu kpɛsɛɔa'. ¹⁷ A tibil cuu ni puure na-n bir cuguu puurə'. Na-n yaale gure buɔɔni tubila feuu yera. ¹⁸ A ni yi hue, ni dɔ buɔ na ɔɔ kha na ha u na tubila feuu. ¹⁹ Nɛɛɛke mi-n nani na-n tiir helua', si ni serɔ Thāgbaa nĭkhi a tiir. Gidonu Kɔɔtun sor Thāgbaa sebera ayi: "Hel tiire dɔ ida, di mer dɔ ure na li-manu tibil gure a cuuni." ²⁰ Si "a kɔmer fu aft lālaardaa hanaa dɔkor, a yɔkhaa fuu hanaa nyuɔn; gidonu mɔ fi-n cuuni thale ga dor ɔɔ, yicuruuke hɔni dɔ n fuu." ²¹ Fa-n do puure na-n puno fa', si dɔ fi ka fi kəə puurera ga-n the aft bɔ cuura.

13 Dɔ tubila feuu na-n ni nŭ wureaake dɔ warni fā-gadara, gidonu wure dɔni yuu na hale saagado Thāgba pɛ waraa ga, di fāgadaraake hanuɛ nenĕke Thāgba pɛ war. ² Di ger gi ureke n lanani wureaake dɔni yuu, jɔfuuke Thāgba pɛni a-n laan, di wure n lanani wa gbaar sor na heen dɔbara. ³ Gidonu wure n cuɛni ɔɔ fāga hĭdara na-n ku wu maara', si wure n cuɛni puure, wer wu-n ku maar. A fa yaal wure dɔ farni yuu na-n kɔ fi maara', na cuɛ ɔɔ fa yi ger di wa khu fi. ⁴ Gidonu Thāgbaa thĭdaar a do thĕ na-n bɔ far; si ado fa cuu puure wer, dɔ maar na-n fu fi gidonu ga do mɔb a-n furɔ bajuna ga, si Thāgbaa thĭdaar a do hel tiirera, a na-n nunana puu cuudara ɔɔ nĭkhi. ⁵ Di ger gi gi teenane fa-n ni nŭ, ga do nĭkhiirəle dɔ ɔɔ dɔbara ga, si gidonu fi yi ger le haarra du do ger buɔɔni. ⁶ Gelela dɔ ɔɔ dakha di na-n lumuɔ lāpho, gidonu Thāgbaa thĭdara fāgadara do, ke n dɔni ga thĭ caalera buɔɔni. ⁷ Na-n hana tubila feuu gure nte teenani: Ure n gbaanni lāpho, na-n lumaa ɔɔ lāpho; gure duɔnyĕ n buleni, na-n luma; ure teanani maar na-n maanɛ; ure teanani cuur na-n cuɔnɛ. ⁸ Na-n hana tibil biele helua'; heluuke dɔbara teanani ni hanana duɔn nauuke na-n nani kha; gidonu ure naanni ɔɔ 'walākha tibil, a cuure gure feuu jɔfu n yaalni ga-n cuɛ. ⁹ Gidonu jɔfuuke sɔni ayi: "Fa-n hana khe kpu yaala', fa-n hana kŭu kpu yaala', fa-n ku tibilə', fa-n yuə', fa-n pɛr hara ga", na gĭ jɔfu kpu feuu, thumu ɔɔ biella gi gbebi do ayi: "Fa-n na aft 'walākha tibil mɔke fi-n nani afubara." ¹⁰ Nau na-n

cuu ɔɔ 'walākha tibil puurə', di ger gi ado nau hale ga dor jɔfu koo cuure a dā. ¹¹ Di mɔna ni-n cuuni mena, ni jena gi di buɔ daan, di buɔ guke teanani ni jaa daan mĕ, gidonu nenĕ taare wɔɔ ser a jɔ buɔɔke si ɔɔ pɛni haar. ¹² Du tɛne di ga-n thɔɔ wulle, du do duwulu wɔɔne mĕ; si dɔna dabirəə thĭ a faa, sa ɔɔ ko ke thĕɛke dɔni dahureeda. ¹³ Sa-n ure na ful telĕe gi ho niɔke tibil na-n urni duwulula. Sa-n urna gbɔgolɔ diko khor na ta laara', na khe laare na kŭu laara', na dakhaba cuura', na-n urna kula na gbugə'. ¹⁴ Si ni gba Jeju Kirisiti Kɔɔtun a ɔɔ; na-n yaal ni cuɛ thĕ ga-n da anu tibil do paraake thĭ puu yaale n kuɔ thueə'.

14 Ni tea ure na tienni ha pɛrera ga, si na-n bana kha kɛr hananenaso duɔɔa'. ² U na hanane ha pɛrɛ a na-n kho thĕ feuu, si ure na tienni ha pɛrera ga, ga dor fa haar or na-n kho. ³ Ure n khɔni thĕ feuu a na-n beesi ure na-n khɔnaa ga; di ure n khɔni fa haar a na-n 'laa na yi du ureraake n khɔni thĕ feua', gidonu Thāgba teaa. ⁴ Ame ferke do di fa-n kulna haanu thĭdaar? Ado a juɛ, ado a jire, ɔɔ kɔtĭ gi ba, si a na juɛ gidonu Kɔɔtun hanane punone a na funaa. ⁵ Ukha n tirore wi biele du duuraa wi kɔtĭ a jɔ gĭ wi feuu, si u na-n huɛ wiresɔ gi duuraa biele. Dɔ tubila feuu bielele ni ju yi tue buɔɔni awu hara ga kɛrɛraale. ⁶ Ure n teroni wire du ha kpu, a tirore ga-n ɔɔ Kɔɔtun; ure n khɔni a-n khor ga-n ɔɔ Kɔɔtun, gidonu Thāgba a-n furɔ si da-n kho; si ure n bɔni khor, a-n bor ga-n ɔɔ Kɔɔtun, di ɔɔra dakha Thāgbaa a-n furɔ. ⁷ Gidonu tibil buellake na-n hana yire du do ɔɔ thethɛda dɔbara ga, di tibil na-n khi du do ɔɔ thethɛda dɔbara ga. ⁸ Gidonu a si hana yire, si hana ger du do Kɔɔtunda, di a si khire Kɔɔtundara gi do; di ger gi a yire si hana, a si khire yo, si Kɔɔtundara si do. ⁹ Ger huna di Kirisiti ɔɔ khi sa bir ur a the khirera di mĕ a na do Kɔɔtun khĭdidarara na yidarara. ¹⁰ Si ferɛ, mɔ dɔ kuru di fa-n kulna aft omi? Di ferɛ wo, anyera fi-n beesi aft omi? Mee serɛ feuu sa jaal na juɛ Thāgbaa kul paar. ¹¹ Gidonu gi kherere Thāgbaa sebera ayi: "Mɔke mi doni yidaar mĕ ga ha, mer Kɔɔtun ɔɔ, nekhiɛ bibi na gulĕga mare, di delĕbe bibi na caan ĩ Thāgba do." ¹² Mĕ tubila feuu bielele na muna Thāgba mɔ awu thethɛda hanu. ¹³ Ger gi sa-n 'laa na yi kha du bielele bā, si asi yaal n ka dɔ sa-n cuu thĕ gi cuu asi omi a bara a jə'. ¹⁴ Mɔ mi doni Jeju Kɔɔtunda, mi yi ger a juna tue di thĭ buellake na hale dɔni dasānaa ga; si ado tibil na huɛ thĭ doo niɔ gi don doni thĭ sānaa, thĭ sānaana ga duuraa ger. ¹⁵ Ado gure fi-n khoni pɛr aft omina kɛr nyanyaane, ga do nau fi-n jalna bā. Fa-n do aft dakhona n cuu ure Kirisiti ɔɔ khironi a buə'. ¹⁶ Na-n do gure dɔ narni dabuɔ n do ɔɔ tubila na-n muruɔ dapuə'. ¹⁷ Gidonu Thāgbaa fāgadaar do, ga do diko thumu gi na thĭ yɔnana', si ful saru, na ha u, na dau gi do, du the Thu Phuurə. ¹⁸ Ure n dɔni Kirisiti thĭ na ga ful caale, ɔɔ n da Thāgba haar, di tubila n khisuure dakha. ¹⁹ Ger gi sa-n yaale gure na 'laaneni ha

u, na gure na cueni u a khō a na-n per u n khō a na-n per. ²⁰ Fa-n kue Thāgbaa thō diko pieruura ga. Sobor gi wer thē feu phure, si gi puurore tibillā ado a na kho du debi a do ne bara bokaar. ²¹ Gi bore di fa bo nuun, na bona taan, na bona gure feuke na cueni afi omi di na bara, aglbo a ji, aglbo gi duuraa yoo paar. ²² Ha pe ca ole fi hanani gelela, foro gi do afida fere na Thāgba. Gi-n dar tibillāeke hanani tu jur thienaake a perni haar, si ga-n bir du duuraa so heene haarra ga. ²³ Si ure hanani baale gireraake a-n khoni sor n heenuune, gidoni oo euv pa na the ha perera ga. Di mee gure feuke na theni ha perera ga, sopugo gi.

15 Serēeke tienni ha perera si teenane sa-n bulo wure na tienni ha perera ga, si sa-n kpierna gure na dāa sarna'. ² Do sere feu bielbiel na-n cuu gure na danu asi 'walākha tibillā, ke na duoraanu thī buo, gi cuu khō pere ga-n hale. ³ Gidonu Kirisiti dakha na koo yaal gure daaraanu dībara ga, si gi har mōke gi khereni Thāgbaa sebera ayi: "Nurēeke nūra koo nur funi koo heen mer." ⁴ Di gure feuke koo khereneni mamara gi koo kherere gi dur si thē, di ha fure na ha faareeke Thāgbaa sebe n 'laani na dor koo di sa hana nū pere. ⁵ Do Thāgbaake ha fure na ha faare n therni n cuu nere feu bielbiel ni hana kper biel, gi ha mōke Jeju Kirisitii-da hani; ⁶ di mē na hana kha bī biel, na oo biel, na-n khuuna Thāgbaake donu asi Kōtī Jeju Kirisitii Thu. ⁷ Di ger gi na-n tea kha bielbiel mōke Kirisiti koo tee nuni gi cuu Thāgbaa i gi duburo. ⁸ Gidonu mi sor ayi: Kirisiti debire a do thōdaar Juifisōraake n kuroni khūu, gi nuna Thāgbaa sobodaar do, mōke a-n cuuni gure a koo ulfenani asi mama thu kōtīso, ⁹ ca kpala dakha na-n khu Thāgba oo bo donana, gi ha mōke gi khereni Thāgbaa sebera ayi: "Ger gi di ma khu fi ca kpalaa thīthun, afi i dubi ni ma khī." ¹⁰ Di gi sor wo ayi: "Ca kpala na-n kākanē kha na oo too." ¹¹ Wo: "Ner ca kpala feu, na-n khia Kōtin; do tibil caar feu na-n khisuu." ¹² Wo Eja sor dakha ayi: "Ujau mael ukha na ure, a na ure na gba fāga ca kpalala, di oo do ure ca kpala na perni haar." ¹³ Thāgbaake nū pere n theroni n cue dau na ha u feu gi hi anu hara, gi the anu ha peraake ni hanani orra, gi do koo Thu Phuu n cuu nū pereeke ni hanani orra gi thū gi kāasi. ¹⁴ Ado mer gi, ī omiso, mi jure tue gireraake donu anida, ger duon mō ni hanani bo cuure ka, a hanana jur bibi, a hanana punone a na durna khaso. ¹⁵ Surake ī seberaake mi khere narni paarsoo hale mi 'lanu a mu ni thē casu, gi cuu ni ni hana junane thī khara, di mi kherere thake di the bo jurraake Thāgba ji muni buora, ¹⁶ di ma do Jeju Kirisitii thōdaar ca kpalala; Thāgbaa tutugo buoo thumu mure duon ī gbōdaar thōoke mi-n cuuni, di mē ca kpala na ho boni ji thēeke danu Thāgba haar, ke Thu Phuu leeni kpu di do oo da. ¹⁷ Di ger gi mi hanane gure ma mēbironi Thāgbaa yera di gi ther ī biel dora na Jeju Kirisiti. ¹⁸ Gidonu ma 'la na mu thī kpiā', si gure Kirisiti gba muni da-n cuuna ca kpala na-n ne nū

gi, gi the ī thumura, na ī thī cuura, ¹⁹ na fāgaake yurani oo kpa thī cuurera, na ma ku thī cuurera, na Thu Phuu fāgara; mē mi koo fu Jerujalem a mu Kirisitii tutugo buoo thumura joo a finā a ba dana Iliri. ²⁰ Di gure mi-n yaalni koo duon ma-n mia tutugo buoo thumu ka wa koo nuni Kirisitii i pa', di mē ma debi tu kpu go kpera ga. ²¹ Si gi ha mōke gi khereni Thāgbaa sebera ayi: "Wireraake oo da na koo muni kpiā', wa yure, di wure na koo niēnena', wa jure kuru." ²² Ger do gure koo pere muni bo jooora di ma koo oo anu pa ga. ²³ Si nenē ma hana paaruke ma doroni thoma bēannōeke bā; si do yena jore gure mi koo yaalni ī oo anu pa, ²⁴ oo koo ma-n kanu Esipanyu. Mi pere haar ī ye ni a ma ka, di mi nar ī oo bo gbe anu pa a he, si ni thoo mi. ²⁵ Si nenē Jerujalem mi-n jal gure ī bulnā tu phuso. ²⁶ Gidonu wure hanu Maseduan na Akai gi koo da ware haar di wu pe thē gi bul bodaraake hani tu phuso thīthun Jerujalem. ²⁷ Gi koo da ware haar oo koo, dirake thē guke wu teenani wu cue, gidoni ado wer ca kpala Juifisoo pa wu 'le thu thē, wu teenane dakha wa-n bulo wi na nenē oo koo thō. ²⁸ A mi 'li pur ga thōole a 'li gbaar khaardaale a du wu nyōkoo, ger ma jaal Esipanyu, si anu pa ma the si na ka. ²⁹ Mi jure ado ma oo anu pa Kirisitii bo-na ma oo na nyōkor hire phi. ³⁰ Omuna, asi Kōtī Jeju Kirisitii i na nauke Thu Phuu n 'laani mi gba, di ma-n phuurna ni di na kēkerē na-n bā mi anu Thāgba biel-laake ni-n bieli di na-n pe mar, ³¹ gi do koo a taa mi Jude ha pe 'leedaraa nyōkoo, di mē dakha wo khaardaake mi-n jalnani gure Jerujalem tu phuso n tee gi na dau, ³² gi do koo, ado Thāgba tuur gi ī dā anu pa na dau, ī 'le nar dakha hure. ³³ Thāgbaake ha u n therni n hana kha na nere feu. Amen.

16 Mi-n yaale ni je di asi ōkher Eabeeke donu Sākure we gbebidaraa thō do daar, tu teena a do. ² Ni teaa Kōtinu tee na fūleke tu phuso teenani wu hanana. Ni oo ga too a na buloo thē wo thienaake a na hana narni yaale, gidoni oo dakha a koo bulle tibil joo ka na merkerake dakha. ³ Ni fuore Pisisika na Akulasu werke si-n donani kha Jeju Kirisitii thō. ⁴ Awu yi na koo burera ī sora, si ga do mer dībara n fuore wu gelela ga, si we gbebidara feuke hani ca kpalaa thīthun fuor wer ga sora. ⁵ Ni fuore dakha we gbebidaraake n gbebanu kha awu oo. Ni fuore Epainetuke mi-n nani, oo do caca tibilike peni Kirisiti haar Aju dura. ⁶ Ni fuore Maruke do marni thoma joo ka. ⁷ Ni fuore Ādurōnkasi na Juniasu werke do marni toona, ke si cuonani kha khai, ke theni ire ka thōthōnaa thīthun, kerake koo kule muni ye a per Kirisiti haar. ⁸ Ni fuore Āpulasuke mi-n nani Kōtinu hura. ⁹ Ni fuore Urbēeke si-n donani kha Kirisitii thō, na Sitakusuke mi-n nani. ¹⁰ Ni fuore Apelesuke koo nenani mōke oo ha pe Kirisitira hani. Ni fuore Arisitobulu oo dara. ¹¹ Ni fuore Erōdiyō ī tibil; ni fuore wure donu Kōtinida, ke donu Narsisu oo dara. ¹² Ni fuore Turfen na Turfosi werke n donu Kōtinu

thĩ jk ka. Ni fuore Persuduke mi-n nanu, ke kɔɔ donu Kɔtɔnu thĩ du thũ kar. ¹³ Ni fuore Rufusiike teronu a ha kpu Kɔtɔnu thĩ dora, a fuorna ɔɔ nuke do marni dakha nure. ¹⁴ Ni fuore Asɛkɔrɔti, na Filegɔ, na Ermesi, na Paturobasi, na Ermasi, na omunaake wi hanani kha. ¹⁵ Ni fuore Filoloogi, na Juli, na Nere na ɔɔ ɔkher, na Olɛpi, na tu phuuɔ fevuke wi hanani kha. ¹⁶ Na-n fuore kha biɛlbiɛl na ha lɔ fuoreeke donu daphuu. Kirisiti we gbɛɛɔɔɔɔ fev fuore ner. ¹⁷ Mi-n biɛl ner omuna du na ju du bure wureraake n pierni leere na ne baradaa, du wa-n kuɛ durɛɛke ni kɔɔ 'leni; na-n jana wa tibil casraale. ¹⁸ Gidonu tibil ca wele ga do Kirisiti asɔ Kɔtɔnu thĩ wi-n doa', si gure n danu awi tomira wi-n yura; du wi gba ɔɔ da thumia, na fulɛ, wa-n fulna tɔbulaake na hanani juɔ kɔɔkɔɔ'. ¹⁹ Tɔbula fev nure mɔ anu nũ ni hanu, ger gi anida da mare kre, si mi-n yaale ni hanana kpesere a na jena thĩ buɔ, sa do yu 'leedara thĩ puu cuurera. ²⁰ Kɛr na gbe Thãgbaake ha u n therni na

cuore Satãa yu anu ne ballɔ. Asɔ Kɔtɔ Jeju na-n je ni buora. ²¹ Timotheeke si-n donanu kha thoma fuore ner; Lusiyusi na Jajɔ na Sojipateer werke donu i too wi fuore ner. ²² Mer Tertiyusiike Pol perni du i khere seɛɛke, mi fuore ner mɔ ni donu Kɔtɔnuɔ. ²³ Gayusuke tea miɔ kpakpaale, ke donu ureɛ pa we gbɛɛɔɔɔɔ n gbɛɛɔɔ kha, a fuore ner. Erastuke donu war furɔɔɔɔɔɔ dura, na asɔ omi Kartusi wi fuore ner dakha. ²⁴ [Asɔ Kɔtɔ Jeju Kirisiti na-n je nere fev buora.] ²⁵ Thãgba huna khure, ɔɔ guke hanani punone a na cuuna ni du na ti, gi ha mɔke tutu-go buɔke mi-n miɔni hanu, ke n miɔni Jeju Kirisitiida, gi ha dakha mɔ thĩ gbulike kɔɔ maanu kerre sa yu diphã hanu, ²⁶ du gi nure nenɛ casɔ, Thãgbaa bobonaa seɛɛ miɔ gi; du Thãgbaake donu khorrdaar ɔɔ piɛr tibil caar fev n je gi, wi puno wi per haar wa-n ni nũ. ²⁷ Thãgbaake donu biɛl 'lɛ'lɛ'lɛke hɔnani kpesere, ɔɔ n huna i dubure waa khorr vɔu, gi do Jeju Kirisiti do kɔɔ. Amen.

1 KORĒTIDARA

1 Mər Polke Thägba weni di ĩ do Jeju Kirisitii thĳthĳn mĳ Thägba tuni, na Sĳstenuke dĳni omine, ² thĳna sebeeke a ha Thägbaa we gbėbdaraake hanı Korėti, ke dĳni wre leanı kpu a ha Jeju Kirisitira, ke Thägba weni di wı do tibil phuusĳ mĳke wre fevuke hanı paar wo paar, ke n fuĳrenı Jeju Kirisiti ası Kĳtĳ hanı, ke dĳni awı Kĳtĳ na asıda. ³ Thägba ası Thu na Jeju Kirisiti Kĳtun n hana nı ha u, a je nı dakha buĳra. ⁴ Wire wo wire mı-n khu ĩ Thägba anı sora, mĳke Thägba kĳ jı nıni buĳra du do Jeju Kirisiti dĳ kĳ. ⁵ Gıdonı ĳrra nı kĳ 'le ler thıena fev duđuke duĳnı, thımu mıre fev na jır fev, ⁶ du the gıraake sobĳ so jır Kirisitira kĳ tıni kbi anı thĳthun; ⁷ di mĳ Thägbaa khaarda bıellake na ĳr nı mĳke nı toonı gıre di na-n pıer ası Kĳtĳ Jeju Kirisitii nıra'. ⁸ ĳr na cuė nı dakha di na tı gı dana khu paar, di mĳ na hana so paar ası Kĳtĳ Jeju Kirisitii wirə ga. ⁹ Sobĳdaar Thägba do, ĳrke kĳ we nıni nı dĳ kha kĳu buĳ na kĳ Bıkuun Jeju Kirisiti ası Kĳtĳ. ¹⁰ Omına, ası Kĳtĳ Jeju Kirisitii i mı gba di ma-n phuurna nı, dĳ na-n mı kha kĳ bıel, na-n do leere n ha anı thĳthuna', sı nı fĳ kha buĳkĳ a hanana kpier bıel na kĳ bıel. ¹¹ Gıdonı ĩ omıĳ mı nıre thĳe anı pa di Kuloee too mı mı ayı, kula n har anı thĳthun. ¹² A thıena gaa nıre bıelbıelı pa u n yı, ine wer Polıda unı do; u n yı, ine wer Apolıııda unı do; u n yı, ine wer Sefasııda unı do; u n yı, ine wer Kirisitiıda unı do. ¹³ Tıne paar kĳ har Kirisitira kĳ? Wı kĳ kpar Pol kuku thırra anı sora kĳ? Di agıbo Polı i dĳ gıre wı gbanı a kpeena nı nyuĳkĳ yaa? ¹⁴ Mı-n khıre Thägba gıraake ma kĳ kpeeni tibil nıra nyuĳkĳ saagado Kirisipusi na Gayııı gaaga; ¹⁵ di mĳ tibil na puno na so nayı ĩ i wı kĳ gba a kpeena nı nyuĳkĳ. ¹⁶ Wo Stıefanası ĳdara mı kĳ kpeė nyuĳkĳ, sı ado nıe halerake di ĩ kĳ kpeguu nyuĳkĳ ma ja'. ¹⁷ Gıdonı Kirisiti na kĳ thĳ mı ma-n kpea tıbıla nyuĳkĳ, sı ma-n mıa tutugo buĳ thımu, sı ma-n gba thımuıke thenı tibil kpeera a na mına gı ho ga ba cuere Kirisitii kuku thı gı debı gı do mĳkĳ. ¹⁸ Gıdonı Kirisitii khi kuku thırra, ga thımu dor dĳbĳle wıraake n buureni, sı ado sırra we, ke 'lenı taare, Thägbaa fıga gı do sar. ¹⁹ Gıdonı gı kherere Thägbaa sebera ayı: "Ma wıle kpesedaraa kpeė, ma bĳburone thĳ jına ja." ²⁰ Ka tu kpeė ha? Ka sebe kheredaar ha? Ka nenĳ buĳke thĳ banadaar ha? Thägba na kĳ cuu kpesereeke dĳni thıdaa du do dĳbĳlĳ? ²¹ Gıdonı mĳ Thägbaa kpeė hanı, tibil na kĳ puno na

ĳ thıthee kpeė a jı Thägba ga, mĳ gı kĳ da Thägba haar di gba Thägbaa thımu mıreke dĳni dĳbĳlele a taana wre pıernı haar; ²² Juıfıı jıun wı-n yaal, di Gırekuı na-n yırna kpeė yaale, ²³ sı se wer, Kirisitiıke wı kĳ kpanı kuku thırra, kĳda sı-n mı, di nı baradaa gı do Juıfııra, a dona dĳbĳle wıraake na dĳni Juıfııa'; ²⁴ di Kirisitira dĳ Thägbaa fıga, na Thägbaa kpeė, wıraake Thägba weni, ado Juıfıı we, ado Juıfıı wa'. ²⁵ Gıdonı gıre hınu Thägbaa dĳbĳl tibil yınana, gı hanane kpeere a jı tıbilıda, di gıre hınu Thägbaa yĳ hana fıga a jı tıbilı fıga. ²⁶ Nı hıne omına, mĳke werıke Thägba kĳ we nıni hanı: Anı thĳthun, wıreke dĳni tu kpeesĳ tibil yınanaake wa kpeera', di wre dĳni fıgadara wa kpeera', di wre dĳni dakha nıfe wa kpeera'; ²⁷ sı Thägba phiire gıre tibil n weni dĳbĳle ga-n pı kpesedarara yıcuru. Thägba phuıre gıre tibil na-n thernana', ga-n pı fıgadarara yıcuru; ²⁸ Thägba phiire gıreke na hananı irə', na gıreke wı-n beesini, ke na dĳni thıa', gı cuu gıreke dĳni thıe gı debı gı do mĳkĳ thıe, ²⁹ di mĳ tibil bıellake na puno na mĳbi Thägbaa yera ga. ³⁰ Di kĳ thıthera dĳ kĳ di nı ha gıre Jeju Kirisitira, ke dĳni ure Thägba cuunı di do sar kpeere, na fıı sarı, na kpu leere, na bırsere; ³¹ di mĳ gı ha mĳna gı khereni Thägbaa sebera ayı: "Dĳ ureke n mĳbani, a na-n mĳbi gıraake Kĳtun cuunı."

2 Mıre dakha omına, buĳke mı kĳ kĳ anı pa, ga do thımu cıno agıbo kpeė kuku mı kĳna, a mına nı Thägbaa sobĳ so jı thıma'; ² gıdonı ma kĳ yaal ĩ je thĳ kpu anı thĳthun, saagado Jeju Kirisiti gı, kera wı kĳ kpanı thırra gaaga. ³ Mıre thıtherake kĳ hanı anı pa, sumıı mı kĳ ha, na maar na jıe. ⁴ Di ĩ thımu na ĩ Thägba thımu mı, ga kĳ do kpeė thımaake dĳni ha fıdaa ga, sı thĳ cuereke thenı Thu Phuu fıgara gı kĳ do, ⁵ di mĳ ga do tibil kpeserera anı ha pı dıa', sı Thägbaa fıgara ga dıe. ⁶ Sırake sı-n mıre kpeere wıraake leanı gbııgbııı thĳthun, sı ga do nenĳ buĳke kpeė ga, di nenĳ buĳke kĳııııke na bĳburoneniı kpeė gı woa'. ⁷ Sı Thägbaa kpeė sı-n mı, ke dĳni thĳ gbıı a dona thıeke keranı, ke Thägba kĳ maanı pıre sı aa kĳ ti yıer pa' aa, sı bulo kha na kĳ i dubı. ⁸ Di kpeere gıke nenĳ buĳke kĳıııı na jına', gıdonı adora wı kĳ jı ger, wa kĳ kpa Kĳtııke hınanı i dubıre kuku thırra ga; ⁹ sı gı har mĳna gı khereni Thägbaa sebera ayı: "Thıeke yıre na kĳ yına', ke nıu na kĳ nıena', di ga kĳ jaa tıbillĳ di kpierna ga, ger

Thägba gbɛbi thun wɪrɛraake n naanɛɛn." ¹⁰ Si ser Thägba kɔɔ gba ɔɔ Thu a nɪnana, gɪdonɪ Thu Phuu n 'lor thĭɛ fɛu dɪ jɪ tue, narake Thägbaa thĭɩke huloneni. ¹¹ Gɪdonɪ, tibil umɔ̄ na punone na jɪ tibilɔ̄daa, saagado nɛɛ thuuke hanɪ ɔɔ bɪnɔ̄ ga? Mena gɪ, tibil na puno na jɪ Thägbaada, saagado Thägbaa Thu gaaga. ¹² Si se wer, gɪɛ si 'lenɪ ga do thɪɔ̄daa ga, si Thueeke thenɪ Thägbara si 'lɛ, dɪ mɛ̄ sa jɪ gɪɛ Thägba kɔɔ ha sɪnɪ bɔ̄ jɪrra. ¹³ Dɪ gerra si-n mɪɪ dakha, si ga do na thumɪ ca yɪɛ kɛsɛɛɛke dɔnɪ thɪɔ̄daa n gbani da-n durna ga, si mɔ̄ke thumɪ ca yɪɛ Thu Phuu n durnani hanɪ, dɪ si gbana dɪɛɛke dɔnɪ thɪɔ̄daa dɪ sa-n mɛ̄ Thu Phudara. ¹⁴ Si tibilike na hanani Thägbaa Thuə', aa-n tu Thägbaa Thu thä', gɪdonɪ dɔ̄bɔ̄ɛle gɪ-n duvraa, dɪ a na puno na jɪ ga, gɪdonɪ Thägbaa Thu n mɪɛnɛ gele. ¹⁵ Si tibilike hanani Thu Phuu, a-n juvɛ thĭɛ fɛu dɪ jɪ gɪ, si ɔ̄r thethe tibil na juvɛ na ja'; ¹⁶ dɪ gɪ kherere Thägbaa sebera ayɪ: "Amɛ kɔɔ jɛ Kɔ̄tɪnɪ kɪɛɛ a punoo a dɪr thĭɛ?" Si se wer si hananɛ Kirisitii kɪɛɛ.

3 Ado mɛɛr gɪ omɪna, ma kɔɔ puno a mɪna nɪ mɔ̄ke wɪ-n mɪnanɪ Thu Phudara ga, si mɔ̄ke nɪ donɪ tɪbɪlaake hanani tibil kɪɛɛɛ dɪbara dɔ̄ɔɔɔm, na mɔ̄ke nɪ donɪ bɪbɔ̄ɔɔ Kirisitira. ² ɪlɛ̄ mɪ kɔɔ ha nɪ ga do dɪko khena ga, gɪdonɪ na-n kɔɔ puno na mar pa', na nɛnɛkerake, si na-n mar pa', ³ gɪdonɪ tɪbɪlaake hanani tibil kɪɛɛɛ dɪbara dɔ̄ɔɔɔm nɪ do 'lo. Gɪdonɪ dɔ̄ɔɔɔke gɪbɪgɪ na kɪla n bonɪ dɪ ga-n ha anɪ thĭthɪun, ga do tɪbɪlaake hanani tibil kɪɛɛɛ dɪbara dɔ̄ɔɔɔm nɪ do dɪ na-n ɪr a ho tu ba gaa? ⁴ Dɔ̄ɔɔɔke ɪ n sonɪ dɪ yɪ, ine wer Polɪda ɪnɪ do; ɪ n yɪ, ine wer Apolɔ̄sɪda ɪnɪ do, na thĭ do tɪbɪlaake hanani tibil kɪɛɛɛ dɪbara dɔ̄ɔɔɔm mɔ̄a? ⁵ Anye Apolɔ̄sɪ do? Dɪ anye Pol do? Thĭɔ̄dara wɪ do, ke dɔnɪ kɔɔ dɪ nɪ pɛr haar, mɔ̄ke Kɔ̄tɪn kɔɔ ha wɪnɪ bɪɛɪbɪɛɪ thɔ̄ma. ⁶ Mɛɛr kɔɔ dire, dɪ Apolɔ̄sɪ sɛ, si Thägba n cɪɛ dɪ ga-n khɔ̄; ⁷ mɛ̄ gɪ, ga do ɪɛ n direni dɔnɪ thĭɛ dɪ ɪɛ n sɛnɪ ga, si Thägbaake n cɪɛnɪ dɪ ga-n khɔ̄ gɪ. ⁸ ɪɛ n direni, na ɪɛ n sɛnɪ, bɛɪa wɪ do, dɪ wɛr fɛu bɪɛɪbɪɛɪ na 'lɛr awɪ thethɛɛ ɪmɪ mɔ̄ awɪ thethɛɛ thĭ hanɪ. ⁹ Gɪdonɪ thĭɩ dona si do nakha Thägba, dɪ nɪ dor Thägbaa ɪɛ, a dona Thägbaa ɔ̄. ¹⁰ Mɔ̄ke bɔ̄ jɪɪɩke Thägba kɔɔ jɪ mɪnɪ hanɪ, mɪ kɔɔ kɛɛ gɪsɪ mɔ̄ke go mɪ kɔ̄tɪ kɛsɛɛ n kɛɛnɪ gɪsɪ, dɪ tibil kɪɪ n dɛbɪ. Si dɔ̄ tɪbɪla bɪɛɪbɪɛɪ n jɪ hɪn mɔ̄ wɪ-n dɛbɪnɪ; ¹¹ gɪdonɪ tibil na bir na kɛɛ go kɪɪ, saagado gɪɛ kɔɔ 'lenɪ kɛɛɛɛ gaaga, gɛr dɔnɪ Jeju Kirisiti. ¹² Dɪ gɛr gɪ ado tibil na dɛbɪ go kɛɛɛɛke na dɛ, na dɛ bulo, na boka bɔ̄naake khiinoni the nɔ̄, na dɛɛ, na hɔnɪ, na thagbola, ¹³ ga yɪɛ dɪ wa jɪ mɔ̄ tɪbɪla bɪɛɪbɪɛɪ thĭ hanɪ. Gɪdonɪ Wireele na nɛɔ̄, gɪdonɪ dɔ̄ɔ̄ na nɛɔ̄, dɪ dɔ̄ɔ̄lɛra na mɪɛnɛ tɪbɪla fɛu bɪɛɪbɪɛɪ thĭ na hɪn. ¹⁴ Ado nɛɛ thĭɩke dɔnɪ gɪɛ a dɛbɪnɪ go kɛɛɛɛraale bo si, ga dor a na 'lɛr ɪmɪnɛ; ¹⁵ si ado dɔ̄ɔ̄ hĭ nɛɛ thĭ, ga dor a 'leere, si ɔ̄r thethe wer na 'lɛr taarɛ, si ga hor dɔ̄ɔ̄ra a ca the. ¹⁶ Na jɪ dɪ do nɛr dɔ̄ ɔ̄ɔ̄r Thägbara, dɪ Thägbaa Thu na-n ɔ̄ anɪ bɪnɔ̄aa?

¹⁷ Ado tibil wɪɛ Thägbaa ɔ̄, Thägba na wɪɛɪɪɪɪ; gɪdonɪ Thägbaa ɔ̄ n phure, dɪ nɛr dɔnɪ Thägbaa ɔ̄ra. ¹⁸ Tibil na-n ful dɪbara ga. Ado tibil anɪ thĭthɪun na kɪɛɛɛ ɪnɛr dɔnɪ tu kɛsɛɛ nɛnɛ bɔ̄ɔ̄raake, a ka deba dɔ̄ dɔ̄bɔ̄ɛɪɪ dɪ mɛ̄ a na do tu kɛsɛɛ. ¹⁹ Gɪdonɪ kɛsɛɛɛke dɔnɪ thɪɔ̄daa dɔ̄bɔ̄ɛle gɪ do Thägbara, gɪdonɪ gɪ kherere Thägbaa sebera ayɪ: "A fɪɛ tu kɛsɛɛɔ̄ra awɪ fulla"; ²⁰ wo: "Kɔ̄tɪn jɪɛ tu kɛsɛɛɔ̄ kɪɛɛ, a jɪ gɛr dɪ do mɔ̄ɔ̄daa gɪ do." ²¹ Gɛr gɪ tibil na-n gba tibil a do ɔ̄ mɔ̄bɪda ga, gɪdonɪ thĭɛ fɛu nɛr hɪna, ²² ado Pol gɪ, ado Apolɔ̄sɪ gɪ, ado Sefasɪ gɪ, ado thɪkɛɛda gɪ, ado yɪɛ gɪ, ado khɪr gɪ, ado nɛnɛ thĭɛɛke gɪ, ado thĭɛɛke na ɪnanɪ gɪ, thĭɛ bɪbɪ nɛr hɪna. ²³ Si nɛrɛ Kirisiti hɪna nɪ, si Kirisiti Thägba hɪnaa.

4 Dɔ̄ wa-n hɪn si mɔ̄ke si donɪ Kirisitii thĭɩdara, na wɪɛ Thägba pɛrɪnɪ wa-n dɔnɪ ɔ̄ thĭ gbɪl thɔ̄ma; ² si a thɪɛna gaa mɔ̄ wɪ-n yaalnɪnake thĭɩ donaale n hana dɔnɪ, dɔ̄ wɪ do sobɔ̄ ɔ̄ɔ̄dara. ³ Si ado mɛrra gɪ, dɪ na hɪn mɪ juvɛ hɪnɪnɪ yo, dɪ agɪbo tibil n kɪɪna mɪ kɪɪ paar yo, ga ba mɪ fɪwɪraka', dɪ mɛrɛrake ma laar nayɪ ɪ yɛ dɪ dɪbara ga, ⁴ gɪdonɪ ma jɪna mɪ hananɛ bara paar dɪkhara fɪwɪraka'; si ga nɪna dɪ mɪ 'leere dɪ paar phuphulɛ', ɪɛ na kɪɪna mɪnɪ Kɔ̄tɪn gɪ. ⁵ Gɛr gɪ bɔ̄ɔ̄ na danɪ pa', na-n 'laa na yɪ dɪa', na-n pɪɛɛ Kɔ̄tɪn a ɪ, ɪɛɛke na cɪɛnɪ thĭɛ fɛuɪke kerani dɪ a the dahrɛra, ke na nɛɔ̄nɪ dakha gɪɛ haar n kɪɪɛrnanɪ, ɪɪr tɪbɪla fɛu bɪɛɪbɪɛɪ na 'lɛ Thägbara khɪɛɛke teana wɪnɪ. ⁶ Omɪna, nɛr dɔ̄ kɔɔ dɪ ɪ gba ɪ thethe na Apolɔ̄sɪda a mɪna nɪ thĭɛɛke, dɪ mɛ̄ asɪdaake na durnɪ, dɪ na kɔ̄sɛ gurɛraake kherenena', gɪ ho tibil bɪɛɪ na hananɛ ɪ saa bo ɔ̄a'. ⁷ Gɪdonɪ amɛ cɪɛ fɪ dɪ fɪ ha kɪɪ? Anye fɪ hana, si ga do wɪ kɔɔ ha fɛra? Dɪ ado wɪ kɔɔ ha fɛr, mɔ̄gɪdo dɪr fa-n mɔ̄bɪ ga-n ho wɪ kɔɔ ha fɛra? ⁸ Nɪ 'lire hiir waa phi; nɪ 'lire duvɛ ɪɛɛ; jaa fägadara nɪ do gɪɛ, si ser na halaa koe. ɪ yaal werrake dɔnɪ nɪ dɔ̄ fägadara, dɪ mɛ̄ sa bul kha na nɛrɛ fägadaar duvraa. ⁹ Mee gɪ hɪɛ Thägba ka thɪnɛ ser thĭthɔ̄na, dɪ si do pɪpɪra, dɪ sa-n hona wɪɛ teananɪ kuɛɛ, gɪdonɪ si kɔɔ debɪɛ a do fɛura yɪ ga thĭɛ, Thägbaa thĭthɔ̄daar thusɔ̄ra na tɪbɪlala. ¹⁰ Kirisiti dɔ̄ kɔɔ dɪ si do dɔ̄bɔ̄ɛɪ, si ne wer ka do tu kɛsɛɛɔ̄ Kirisitira; ser yɔ̄ɔ̄, si nɛr ka do dakhena; wɪ-n cɪɛ ne wer, si se wer wɪ-n beesi ser. ¹¹ A dana nɛnɛke, si-n gaarɛ kɔ̄mɛrra, na yɔ̄lkhaara, si ha kɛkɛ buɔ̄, buɪr haar wɪ-n buɪr si, sa hana ɔ̄ gua'; ¹² sa-n vɔ̄ɔ̄ asɪ nyɛ thɔ̄na kɔ̄pɔ̄kpalɔ̄ woa'; wɪ-n nɪɪr ser si sa-n bɔ̄na wɪ; wɪ-n kɔ̄poo sarɛ si sa-n fɪ haar; ¹³ wɪ-n kuɛ ser ɪɛ si ser n mɪna wer na heɛɛɛ fɪɛ; si kɔɔ debɪɛ a ho tɪbɪla fɛu thɪraa sɔ̄sɔ̄nɪ, a hona tɪbɪla fɛura puuyɪɪ a dana nɛnɛke. ¹⁴ Ga do mɪ khɛrɛ narɛ ga thĭsɔ̄ɔ̄ke gɪ cɪɛ yɪcɪru gɪ fɪ na', si fɪɛ mɪ-n dɪr nɪ, mɔ̄ke nɪ donɪ ɪ bɪsɔ̄sɔ̄ke mɪ-n nanɪ. ¹⁵ Gɪdonɪ adorake nɪ hananɛ dɪrdara gbɪlanɪ yɔ̄ɔ̄r Kirisitiidara, si na hana the wer jɔ̄a', gɪdonɪ mɛr gɪɩke kɔ̄na nɪnɪ Jeju Kirisitira, dɪ the tutugo buɔ̄ra. ¹⁶ Gɛr gɪ mɪ-n phɪvɛr nɛr nɪ dɔ̄ ɪ phɛɪdara. ¹⁷ Gerra dɔ̄

ƙƙ ɗi ƙƙ thɔ nar Timothe ƙ bikuunike mi-n nani, ke ɗoni sobɔ tibil Kɔtunna, ɔr na cuɛ ni ɗi na ji mɔ ƙ ur pa hani na Kirisiti, ke ɗoni gure mi-n durɗi we gbeɓɗara fey paar fey. ¹⁸ Si ƙhasɔ nerera n kar ire du ho ma pa la'. ¹⁹ Si ado Kɔtun tu, ƙier na gbe ma pɔr, si ga do i kadaraa nɔfa thumu mi-n yaal ƙ ja', si awi fāga. ²⁰ Gidonu Thāgbaa fāgadaar do, ga do nɔfaarra gi ha ga, si fāga wi-n yi. ²¹ Anye ni-n yaal? ƙ pɔ anu pa na cilēmūu yaa, agibo ƙ pɔ na nau na helele file?

5 Wi-n mure paar fey ayi, ɓɓɗel cuure n har anu thɔthun, ɗi ɓɓɗel cuu caake na-n haninake thuldaraa pa gaa gi, ɗi tibil biɛl ba gbananake ɔɔ thu kher. ² Si ɗi ni borake si na ka iree. Mee buɔ ka teena gi fɔ ni, wi ti tibil ca ole cuɛni thɛ thale a hellɔ anu thɔthun. ³ Si ado me wer ma hani kha na nere tomurra gbelɛ gbelā', su do thue haan kha na nere, mi 'lire kulna tibilile cuɛni ga thɔ caale pi, ɗu ho mi ƙƙ hale. ⁴ Jeju Kɔtuni iike si-n gbeɓɗɔni kha, ɗi ƙ thu n hale, ɗi Jeju Kɔtuni fāga n ha kha na sere, ⁵ ni ɗ tibil ca ole n do ure wi-n faani ha Satā, a kuɛsuu tomur, ɗi mɛ ɔɔ thu na 'le taare Jeju Kɔtuni wirə. ⁶ Khaar ni-n mabi mɔɔ; na ji ɗu do tabur fuu n cuure buru mɔ boloo fey ɗu ɓɓaa? ⁷ Ni cuɛ tabi tɔ gi buur, ɗi mɛ na do buru mɔ bolo phaa, gi the gureraake na hanani tabura'; gidoni wi jinane Kirisiti asi Paki bana bi bonɛ. ⁸ Ger gi sa-n cuɛ fetule ga-n do na tabi tɔa', na taburɔke hanani puu cuure ɗi kpalle ga, si gi ɗ buruuke tabur na harna', ger ɗɔn phur nakha sobɔ. ⁹ Mi ƙƙ kherere ƙ sebera a ha ni ayi: Na-n ɔ kha na ɓɓɗel cuudara ga. ¹⁰ Si ga do waa ɓɓɗel cuudaraake hani thuraake ba, na ha pierdara, na tu tagurɗara, na thuldara mi soa', gidoni ado thale gi, ga dor gi teenane ni thur thuraake. ¹¹ Si gure mi khere narni gure ɗɔn ƙƙ: Na-n ɔ kha na tibilike yenu omine ha ni, sa do ɓɓɗel cuudaar, agibo ha pierdaara', ɗi agibo thul a hana, ɗi agibo tu nurdaar ga, agibo ta laardaar gi, na tu tagurɗara'; na-n kho kha ɗikorake na tibil ca ola'. ¹² Gidonu anye mi ha kha na tu khuna a na kulna wi? Ga do wure ni donani kha pa biɛldara na kulna gaa? ¹³ Mee gi kherere Thāgbaa sebera ayi: "Ni te tu puu anu thɔthun a faa." Ado wure ɗoni tu khuna we, Thāgba na kulena wi.

6 Ado ũ tibil anu ha hanane sor na u, a na 'lar na wu wureake Thāgba na hellɔni soraa pa wi kulenaa ya, ga do tu phuusɔ pa ga guuraa? ² Na ji ɗu do tu phuusɔ na kulena thɔ tinənə? ɗi ado ner na kulena thɔ tinəne, na thɔ na mar na kul kul yira gaa? ³ Na ji ɗu do ser na kulena thɔthɔdaar thusɔaa? ɗi a thale gi, sa teena si kul nenɛ yireekɛ kulaa? ⁴ Si a ni hana kha sor nenɛ yireekɛ thumura, ɗu do tɔbulaake we gbeɓɗara na-n thernana' ni-n yaal wi gure gi. ⁵ Mi mure gure yicuru n fɔ ni, ɗi ger ha menake, tu biɛl na ha anu thɔthun a hana kpesere, a guur ɔ omisɔ soaa? ⁶ Si ɗi ũ omi n hana ũ omi sor, ɗi ba jal na jul ha pe 'leedaraa yera? ⁷ Sobɔr gi, sopugo 'lire ka nar mɔke ni-n kulni

khasɔ. Mɔgido a ga ha otə' ɗi na-n tu la? Mɔgido ɗi na-n tu anɗa n jala ga? ⁸ Si do ner n ka na-n cuu gure na-n hani otə', ɗi ni yi tɔbulaada n ka na jala, ɗi ominana ni-n cuurake gelela wo. ⁹ Na ji ɗu do wure na sarana na lɔ Thāgba fāgadaaru ɗɔɔaa gaa? Na-n ful ɗɔbara ga: ɓɓɗel cuudara, na thuldara, na khe kpu yaaldara na kuu kpu yaaldara, na wure n cuɛni kher khaa, na kon-aake n yaaleni kuun kher khaa, na kheraake n yaaleni kher kuun kha, ¹⁰ na yudara, na ha pierdara, na ta laardara, na tu nurdara, na tu tagurɗara, wa lɔ Thāgba fāgadaaru ɗɔɔa'. ¹¹ ɗi thalera ƙhaa tibilɔ nerera ƙƙ ha, si Thāgba ƙƙ ɔɔƙƙ ner, a ƙƙ lee ner kpu, a ƙƙ cuure sor ɗu hel nar ɗu do Jeju Kirisiti Kɔtuni i na asi Thāgbaa Thu ɗ ƙƙ. ¹² Ni yi, huɛ hale thɛ feyu cuura, sobɔr gi wer, si ga do thɛ fey na ɗ nar thɔ ɗɔɔa'. Mi hanane huɛ wer a na cuu thɛ fey, si ma tu kpuraake a na do thɔ biɛl dea'. ¹³ ɗikor ɗɔn biɛɛda, ɗi dakha biɛ do ɗikorɗa; si Thāgba na kperɛ ger fey a na kuɛ. Si Thāgba na ƙƙ cuu tomur ɓɓɗel cuurera ga, si Kɔtuni ɗa tomur do, ɗi gure ɗoni tomurɗa gi bar Kɔtun. ¹⁴ ɗi Thāgbaake ƙƙ ɗeni Kɔtun khirera, na ur ser dakha na ɔ fāga. ¹⁵ Na ji ɗu do anu tomɔ ɗɔn Kirisitii tomɔ bā gaa? ɗi ma gbaar Kirisitii tomɔ bā wo ƙ cuu gi do khe ɓɓɗel tomɔ bā ya? Kpei, ga-n ha thalaa koe. ¹⁶ Na ji ɗu do ureke leni kha na khe ɓɓɗel, tomɔ biɛl wi gbeɓi do kha gaa? Gidonu gi sor Thāgbaa sebera ayi: "Wer yenyɔ na debire na do tibil biɛl." ¹⁷ Si ureke leni kha na Kɔtun wi gbeɓɗe do kha thu biɛl. ¹⁸ Ni fe khiru pe ɓɓɗel cuurera. Sopugo wo sopugooke tibil n cuuni, ga-n lɔu tomurra ga, si ureke faani ɗɔbara ɓɓɗel cuurera, ɔ thethɛ tomura a-n cuu sopugo da-n pe. ¹⁹ Na ji ɗu do anu tomɔ ɗɔn cuɔr Thu Phuurəke hani anu bunɔ, ke ni ƙƙ 'leni Thāgbara gaa? Na hɔ anɔbara ga. ²⁰ Gidonu Thāgba ƙƙ the ner the nuɔ ɗu khur ka, ger gi anu tomura na anu thurə ni cuɛ Thāgbaa i ga-n ɗɔɔɔ.

7 Ado gureraake ni ƙƙ khere marni gi, gi ɓɔre tibil-lə ɗi a na-n tha kherra ga. ² Si mɔ ga funi si ɓɓɗel cuure na-n hala', ɗi kuun n hana ɔ kher ker, kher n hana ɔ ko ker. ³ ɗi kuun na-n ha ɔ kher gurere teanaani, kher na-n cuɛ ɔmɛ dakha ɔ kora. ⁴ Kher na hɔ ɔ tomɔ ɗɔbara ga, si kuun huna; mena gi, kuun na hɔ ɔ tomɔ ɗɔbara ga, si kher huna. ⁵ Na-n bo kha phun, saagado ɔ biɛl ni guur kha sa lee kha gbe, ni yi ye Thāgba biɛlela gaaga; si agipi ni bir ni gbeɓi, a mɛ gaa Satā na yure huɛ na fifilə ni, gureraake na marni na fu ɗɔbara ga. ⁶ Mɔ mi yuni thɛ ɗu ha thake gerra mi so, si ga do jɔfu gi ɗi ƙ pera', ⁷ si ga da mare ado tɔbula fey na har mɔke mi hani; si tɔbula biɛlbiɛl hanane khaardaa ɗuɗuɗe theni Thāgbaa pa, u n hana ɔɔda kpu, u na ɔɔda kpu. ⁸ Si ado wureake na heni pa', na khikhera, mer yi gi ɓɔre wi ɔɔ mɔke mi hani. ⁹ Si ado wa mar na fu ɗɔbara ga, ɗi wi he, gidoni her baar thueke na fɔ wuni ga-n hərə wi. ¹⁰ Si ado wure heni pi gi, jɔfu gi ɗi ƙ per, si ga do mer je gi pera', Kɔtun ɔ, ɗi kher na-n bo ɔ

koa'. ¹¹ Si ado a 'lire bor, a tɔɔ a na-n he tu kpu bā, aglbo wɛ gure kha sa a bir a gba ɔɔ ko; si kuun na-n faa ɔɔ khera'. ¹² Si mi sor wī tibilsɔra ga do Kɔ̄tun ga, si ɔ̄ pa gi the: Ado ōkuun hanane kherike na pierni haara', si kher ɔɔ tu una toore na unɛ ko, kuun na-n fagua'. ¹³ Si a kher hana kuun daa per haara', sa tu a toona kher ɔɔ, kherule na-n faa ɔɔ kora ga. ¹⁴ Gidonɛ kuunike na pierni haara', kher n dor ɔɔ di tiro di ha kpu; di kherike na pierni haara', ōkuun n dor ɔɔ di tiro di ha kpu; a ga ha thala', ga dor anɛ bɛsɔɔ na hor thɛdaar bɛsana, si nenēke wɛ tirore ha kpu. ¹⁵ Si ado ureeke na pierni haara' yaale unɛ-n bo a punone bo; a ōkuun gi, a ōkhen gi, liir diphā li paar na hala', gidonɛ ha ie toorera Thāgba we si. ¹⁶ Gidonɛ kher, mō fi jɛ di fer na ɔɔ ɔɔ di afɛ ko na 'lɛɔ taare? Di aglbo kuun, mō fi jɛ di fer na ɔɔ ɔɔ di afɛ kher na 'lɛɔ taare? ¹⁷ Gele hale gbo-bi, si tubɛla dudu na-n jala mɔna Kɔ̄tun ɔɔ yɛn gi hana, gi miɛna mō Thāgba wɛnɛ nte; thake mi per gi hana we gbɛɛdarara paar feu. ¹⁸ Tibil hale di Thāgba ɔɔ wɛ ɔɔɔke a donɛ khō kurdaar ya? A na-n kerroa'. Tibil hale di Thāgba ɔɔ wɛ si aa 'lɛ kur khō ya? Nte na-n kur khō bā. ¹⁹ Khō kurre na do thā', a fa kur khō', ga do thā dakha ga, si Thāgbaa jɔfu huɛ ger ɔɔ thā. ²⁰ Tibil n ɔɔ mōke a ɔɔ hani si di Thāgba wɛ. ²¹ Dee fi ɔɔ do si di Thāgba we fi ya? Fa-n dɛna ga; si ado fi yɛ huɛ wer a na do wau, ka gba hu ɔɔɔle. ²² Gidonɛ ureeke donɛ dee, si di Kɔ̄tun wɛ, Kɔ̄tunɛ wau a do; di mē ureeke donɛ wau, si di Thāgba wɛ, Kirisitiɛ dee a do. ²³ Thāgba ɔɔ the ner the nuɔ du khur ka, na-n debi do tubɛlaa dea'. ²⁴ Omɛna, mōke nɛ ɔɔ hani ɔɔɔke Thāgba ɔɔ we nɛnɛ dudu, mē na too kha na Thāgba. ²⁵ Si ado wure donɛ khe biirɛake na jɛnɛ kuunaa gi, ma hana jɔfuɛke thenɛ Kɔ̄tunɛ pa ga, si ɔ̄ kpiernɔ mi-n ha nɛ, mōke mi donɛ tibilike Kɔ̄tun donanɛ buɔ di ɔ̄ do sobo tibil. ²⁶ Ger gi gure mi-n kpiernɛ ger buɔɔ, gidonɛ ɔɔkera n unanɛ khure: Gi bɔre di tibil na too mōke a hani. ²⁷ Fi lire kha na kher ya? Fa-n yaal fi kuure lidaala'; a fa hana khera', fa-n yɛ fi hɛ khera'. ²⁸ Si ado fi her, ga do sopugo fi cua'; si ado khe biireeke na jɛnɛ kuuna' he kuun, ga do sopugo a cua'. Si wure hɛnɛ, wa yure nɛwe awɛ yɛ hanana, di ma-n na nɛ ye ga nulera ga. ²⁹ Si mi yɛ wɔɔ omɛnaa: Bɔɔra 'lire paale, ɔɔ diphā wure hananɛ kher n ho wure na hananɛ khera ga; ³⁰ di wure n bɛnɛ n ho wure na-n bɛna'; ɔɔ wure n kākanɛnɛ n ho wure na-n kākane-na', di wure n thenɛ thā n ho wure na hananɛ thā'; ³¹ ɔɔ wure n 'lɛnɛ awɛda thuraake n ho wure na-n 'lɛnɛ thā'; gidonɛ mō thura hani gure, a-n phor. ³² Si mi nar na-n dɛ fuuraka'. Ureeke na hɛnɛ khera', Kɔ̄tunɛ thā a-n dɛna, mō a na funɛ si na da Kɔ̄tun haar. ³³ Si ureeke hɛnɛ kher, thukɛɛda a-n dɛna, mō a na funɛ si na da ɔɔ kher haar, ³⁴ di yɛ yenɔ a-n jɛ. Kherike na hananɛ kuuna' na khe biireeke na jɛnɛ kuuna', Kɔ̄tunɛ thā wɛnɛ dɛna unɛ-n pho tomurra na thuerə. Si ureeke hɛnɛ kuun, thukɛɛda a-n dɛna, mō a na funɛ si na da ɔɔ ko haar. ³⁵ Mō mi-n

mi-n thake, anɛda bɔ mi-n yaal, ga do pheru mi-n pɛ nara', si fi buɔ mi-n nɛ nar, di na ju huɛn nɛ faa dɛbara Kɔ̄tunna, di dukha na hale na dɛdɛ na'. ³⁶ Si ado tibil yɛ di do ga dor i kuɛ thā ɔɔ khe biirɛake na jɛnɛ kuuna', ado ɔɔ he bɔ na ka, di kpiɛr a yɛ di bɔr herra, a cuɛ gure a yɛnɛ di bɔr, ga do sopugo a cua'; ɔɔ her n cuɛ. ³⁷ Si ureeke kpiernɛ hi ɔɔ buɔ di ga do ferɛ ga, si do dɛbara a fu ayɛ, una mar unɛ khe biirɛake na jɛnɛ kuuna' da too, nteele cuɛ ɔɔ. ³⁸ Mē gi, ureeke faanɛ ɔɔ khe biirike na jɛnɛ kuuna' di he kuun, a cuɛ ɔɔ, si ureeke na tuonni unɛ khe biir n he kuuna', a cuɛ ɔɔ a jɔ. ³⁹ Kher n lire kha na ɔɔ ko ɔɔ feuɛke ɔɔ ko hananɛ yire; si a ɔɔ ko khi, a hanane huɛ na he ureeke a-n yaalnɛ, si ɔɔ gi do mō Kɔ̄tun tuni. ⁴⁰ Si ado mō ɔ̄ kpiernɔ hani gi, ado a too mōke a hani ga daaraa na jɔ, di mi pɛrɛ haar Thāgbaa Thu wer mi hanaane.

8 Si ado bonɛ ji nūdaara gi, si jure wer sere feu hanane jur, si jur n 'laare i kaar, si nau n cuɛ di tibil n khō da-n pɛr. ² Ado tibil pɛr haar unɛ jure thā, aa ju gi mō gi teenanɛ a jɛ ga. ³ Si ado tibil na Thāgba, tibil ole Thāgba jure dakha. ⁴ Si ado bonɛ ji nū khodaara gi, si jure di thul na do thā thura ga, di thāgba kpu na hale saagado bɛl gi dɛbara gaaga. ⁵ Gidonɛ adorake gure wɛnɛ wɛnɛ thāgbasɔ hale, a yū gi a thura gi, gi hale wer a do thāgbasɔ jɔɔ na Kɔ̄tunɛ ɔɔ. ⁶ Si ado ser-ra wer, Thāgba bɛl dɛbara haanle, a do Thureeke thā feu theronɛ, ɔr te si si ɔɔ ɔɔda. Kɔ̄tɛ bɛl dɛbara haanle dakha, Jɛju Kirisiti gi, ke donɛ ure thā feu haronɛ, ɔr ɔɔ ure si doronɛ tibil. ⁷ Si ga do tubɛla feu hana ga julɛ; gidonɛ ukhasɔ ɔɔ mi-nanɛ thula a dana nenēke, wɛnɛ bor di wa-n huɛnake nuunle wɛnɛ khonɛ di bo do bonɛ ji nuunna 'lo, di do mē awɛ kpiernɔke na tienna' n cuɛ wɛ di wɛ ba pɛr haar nū khore pɛ nare di. ⁸ Ga do dikor na cuɛ si di sa 'li kha na Thāgba ga. A sa kho dikora', dukha na bɔr sa'; a sa kho, dukha na-n debɛ sar woa'. ⁹ Si na-n jɛ huɛn, di anɛ hu hana na-n do nɛ baradaa wureraake yɔɔna'. ¹⁰ Gidonɛ ado tibil yɛ fi, ferke hananɛ jur, di fi too bonɛ ji paar a na kho thā, tibilike na tiennɛ ɔɔ kpiernɔra ga, ga do ga thɔguure na pɛr da kho bonɛ ji nuunna orraa? ¹¹ Di thale aft jura na cuɛ ure yɔɔnɛ, ke donɛ omineeke Kirisiti ɔɔ khironɛ, da bu. ¹² Di a na cuɛ sopugo thale omɛnana, a na cuɛ awɛ kpiernɔke na tienna', di a būburō, Kirisitiɛ nɛnɛ cuɛ sopugo. ¹³ Di ger gi, ado dikor na cuɛ ɔ̄ omi da bara, ma kho nuun kpiurake, gi ba cuɛ ɔ̄ omi a bara ga.

9 Ma hana huɛ na cuɛ mō mi pɛrnɛ haaraa? Ga do thōthɔn ha maa? Ma ɔɔ yɛ Jɛju asɛ Kɔ̄tāa? Ga do ner ɔ̄ nyɛkɛr thō Kɔ̄tunna gaa? ² Ado ma do thōthɔn ukhasɔra ga, si ne wer mi thune do nar thōthɔn, gidonɛ ner ɔ̄ junike n nenanɛ di thōthɔn ha mi, gureraake nɛ donɛ Kɔ̄tunɛda. ³ Ger ɔ̄ birseeke mi-n bɛrseni weke n pɛ marnɛ sor. ⁴ Sa hana huɛ si kho sa-n yɔna gaa? ⁵ Sa hana huɛ na kpa ha pɛdaarɛke donɛ asɛ kher sa-n kpaarna, mōke wī thōthɔna n cuunɛ, na mōke Kɔ̄tunɛ

ōkuunsɔ na Sefasi n cuunaa? ⁶ Di agibo merra dɔbara na Barnabasi, ser na hana hue na ba faa asi nyēkier thɔ dora gaa yaa? ⁷ Amɛ na gbaan ɔ thethɛ war a na-n lumɔ dɔbara sɔ a na-n cuu sɔrasi? Amɛ na kulɛ lɛ sa a na kho ga thā? Amɛ na-n khe numa sɔ ga do numaa ilɛ n haanɛa? ⁸ Gure mi soni, tibil kɛrɛrɛ gi dɔbara ya? Ga do thalera jɔfu soaa? ⁹ Mee gi kherere Muju jɔfura ayi: "Nakurɛ na-n sanɔ jɔ, fa-n lii nuɔa'." Nakena Thāgba n kɛrɛna dɔbara ya? ¹⁰ Agibo, ga do ser dɔ nɔ du mɔrɔ thalaa yaa? ɔ, ser dɔ nɔ du kherero ayi: Uɛrɛke n kulɛni a teenanɛ a na-n kulɛ na nū pɛrɛ, di urɛ na-n thɔni jɔ, a na-n thɔ na nū pɛrɛ mɔ a na yɔrɔni ɔɔda. ¹¹ Ado sɔ kɔɔ diire anɔ thɔthun thɛrɛke dɔni thudaa, ga dor thɔ kukuu ado sa 'lɛ nar nɛnɛ bɔkɛrɛ thɔɔa bɛ? ¹² Ado ukhasɔ hananɛ hue a na 'lɛ nar thɛ, ga do ser ka teena gaa? Sɔ sa kɔɔ cuu mɔkɛra sɔ hanani huea', sɔ sɔ-n fure haar thɛ feura, di mɛ sa var Kirisitii tutugo buɔɔ thumu ga-n kpaaraa ga. ¹³ Na jɔ du do wɛrɛke n dɔni Thāgba fuɔr ɔ thɔma, thɛrɛke n thenɔ Thāgba fuɔr cuɔrɔ wɔ-n khoaa? Na wɛrɛ n jenɔ bonɛ, bonɔ ji thɛna n haanɛ waa? ¹⁴ Di mena Kɔtun kɔɔ pɛr oti, di wɛrɛ n miɔni tutugo buɔɔ thumu, tutugo buɔɔ na-n haanɛ wɔ. ¹⁵ Sɔ mɛrɛ ma kɔɔ cuurake di ho mi hananɛ ga huula'. Sɔ ma khere nar gure ni cuɛ ɔmɛ mɛrɛra gaa koe, gidoni khir ka ba mɛrɛ gureke tibil na cuunɔ di a tɔ mi ga mɔbiile. ¹⁶ Gidoni ado ma mu tutugo buɔɔ thumu, ga do mar mɔbidaa ga; gidoni thɛrɛ gi ke teanani i cuɛ phubi, di ga puu mɛrɛ ado ma-n mu tutugo buɔɔ thuma'. ¹⁷ Sɔ ado i yaalla gi the, ma 'lɛr lumɛ; sɔ ado ga the i yaalla ga, thɔma gi a heen mi. ¹⁸ Di anye dɔrake i lumɔ tɔr? Ger dɔ mɔ mi-n miunɔ tutugo buɔɔ thumu, i miɔ gi na 'laanɛ khaar, sɔ ma-n bo na kɔpɔkɔpɔa hu hananɛnaake tutugo buɔɔ thumu na ha miɔna'. ¹⁹ Wau mi do tɔbɔla feura wer, sɔ mi debire do tɔbɔla feuu dee di mɛ ma 'lɛ wɔ waa 'lɛ paar. ²⁰ A mi hana juifisɔ, mi-n debire di i ho juifi, di mɛ ma 'lɛ juifisɔ. A mi hana wɛrɛ hanɔ jɔfura, mi-n debire di i ho jɔfu hɔhun, sɔrake ga do jɔfura mi ha ga, di mɛ ma 'lɛ wɛrɛ hanɔ jɔfura. ²¹ A mi hana jɔfu 'leedara, mi-n debire di i ho ma hana jɔfua', sɔrake ga do mi faarɛ Thāgbaa jɔfua', sɔ Kirisitn jɔfu biro mi ha, di mɛ ma 'lɛ wɛrɛke na hanani jɔfua'. ²² A mi hana yɔɔɔa, mi-n debire di i ho mi yɔɔrɛ, di mɛ ma 'lɛ yɔɔɔa; mi-n debire di i do thɛ feuu tɔbɔlala feuu, di mɛ ado gi ha mɔnake, ma thunɛ na taa ukhasɔ. ²³ Tutugo buɔɔ thumu dɔ nɔ di ma-n cuurɔ thɛna feuu, di mɛ ma 'lɛrɔ dakha iɔda mɛr. ²⁴ Na jɔ du do wɛrɛ n caanni kɔlɔkɔ ca paar, feuu n caan, sɔ tu bɛl dɔbara n 'lɛ khoraa? Mɛ gi, na-n ca ga 'lɛ'le ca. ²⁵ Tibil wo tibilike dɔni nɔnɔ, a-n fure dɔbara thɛ feura; sɔ wer wɔ-n cuurɛ wɔ 'lɛ khor cacadaa duurra sɔ dorake dakuɛnaa gi, sɔ se wer, khorɛke na dɔni dakuɛnaa ga sa 'lɛ. ²⁶ Ger gi me wer mi-n car, sɔ ga do baba ga, mi-n thurɛ, sɔ ga do pɔ mi-n ja'; ²⁷ sɔ i tomɔ mi-n ka ma-n sunnɔ, ma-n cuguu a jo, saagado mɛ ga, ma mure

Thāgbaa thumu tɔbɔlala wer ker na pi, sɔ do me wer wɔ bo mer faa.

10 Omɔna, mi-n yaale na-n dɔdinɔ ga, asi mama thɔ kɔtɔsɔ feuu kɔɔ hale ndɔlɔpaarra, di wer feuu kɔɔ kɔpɔsɛrɛ lanyuɔnna; ² di wer feuu kɔɔ 'lɛr yɔ kɔpɛrɛ ndɔlɔpaarra na lanyuɔnna du do awɔ 'li khara na Muju gi the; ³ di wer feuu kɔɔ khor dɔko ca bɛlɛke dɔni thudaa, ⁴ di wer feuu kɔɔ yɔr thɔ yɔna ca bɛlɛke dɔni thudaa. Gi-doni wɔ-n kɔɔ yɔr gure thenɔ thu boka kɔtɔnaake n kɔɔ kpaan warnɔ, di bokaarɔlɛra Kirisiti gi. ⁵ Sɔ tɔbɔla bɔrɔm werra na kɔɔ da Thāgba haarra ga, gidoni wɔ kɔɔ thiire le bɔannɔ. ⁶ Di ga thɔsɔɔle daan gi do sar thɔ nɔrɔrɛ, di mɛ sa-n do thɔ puu yaal thue na-n fu sɔ awɔ kha ga. ⁷ Na-n debi do thɔ jidara, mɔke ukhasɔ werra kɔɔ hana', mɔke gi kherenɔ Thāgbaa sebera ayi: "Tɔbɔlalaale kɔɔ toore wɔ kho wa-n yɔna, sɔ agɔrɔ wɔ ur wa-n sa bɔna." ⁸ Sa-n do dakha bɔdɛl cuudara mɔke ukhasɔ werra kɔɔ cuuna', di mɛ tɔbɔla gbɔlanɔ kɔpɛlɛ yɛther kɔɔ ji khiir wi bɛlla. ⁹ Sa-n fifilɔ dakha Kɔtun a na huɔn, mɔke ukhasɔ werra kɔɔ cuunɔ di siisɔ kɔɔ kuur wa'. ¹⁰ Na-n hɔhuun dakha mɔke ukhasɔ werra n kɔɔ hɔhuunni, di gbɔgolɔdaa kɔɔ kuur wa'. ¹¹ Ga thɔsɔɔke kɔɔ dɔ wer gi ni sar thɛ, di wɔ khere ger ga-n dur sɔ file, sɛrɛke danani nɛnɛ pɔpu bɔkɛ. ¹² Ger gi dɔ urɛke n pɛrɛni haar unɔ jɛ jul, n ju huɔn, a na-n jɔ koe. ¹³ Fifi-lɔle na-n dɔ ni saagado gure tibil n yɔnaa ga; sɔ Thāgbaake dɔni sobɔdaa a na tu di na yɔ bɔ ber gi jɔ anɔ fɔ-gara ga, sɔ fifilɔlela a na gbɛbɛrɛ the paar di mɛ na puno na fu gar dɔbara. ¹⁴ Ger gi nɛrɛke mi-n nanɔ, a ni jɔ ni fuo hunɔnɛ na thɔl jir. ¹⁵ Mi miɔna nɛr mɔke ni donɔ tu kɔpɛsɔ; nɛrɛ thethɛ n jure gurɛra mi-n sonɔ na huɔnɛ. ¹⁶ Bɔbɔna thɔ yɔnanɛke sɔ-n gbani di sa-n khɔna Thāgba, ga do Kirisitira sɔ bulnɔ kha ɔ tɔmɔa? Di buruuke sɔ-n kuurni, ga do Kirisitira sɔ bulnɔ kha ɔ tomaa? ¹⁷ Di gidoni buru bɛl gi-n do, sɛrɛke juɔnɔni tomɔ bɛl sɔ do, gidoni buru bɛlla sɔ-n bul kha feuu kho. ¹⁸ Ni huɔnɛ wɛrɛ dɔni lɔrayeldara tibil yinɔna: Wɛrɛ n khɔni bonɔ ji thɛ, ga do Thāgbara wɔ bulnɔ kha mɔ wa-n jiiɔrɔni bonɛele bonɔ ji paaraa? ¹⁹ Di anyera mi-n so thakera? A thɛna gaa, bonɔ ji nuun dɔ thɛ wɛ? Di agɔrɔ thɔ dɔ thɛ wɛ? Kpɛi. ²⁰ Sɔ gure wɔ-n jinɔni bonɛ, kɔtɛbiisɔra wɔ-n ji, ga do Thāgbara ga, di ma-n yaal ni bulo kha na kɔtɛbiisɔa'. ²¹ Na puno na-n yɔ Kɔtun thɔ yɔna, ni bir na-n yɔna kɔtɛbiisɔ thɔ yɔna ga; na puno na bul kha na-n kho Kɔtun dɔko, sɔ ni bir na-n khona kɔtɛbiisɔ dɔko'. ²² Gbugi sɔ-n cuu gi fɔ Kɔtun yaa? Di ser ba hana fɔga a juɔ yaa? ²³ Hue hale thɛ feuu cuura, sɔ ga do thɛ feuu buɔnɔa'. Hue hale thɛ feuu cuura, sɔ ga do thɛ feuu n cuɛ tibil di khɔ da-n pɛra'. ²⁴ Tibil na-n yaal thɛ na-n bɔ inɛr bɛlla dɔbara ga, sɔ tɔbɔla feuu bɛl-bɛl n ka na yaale gure na bɔni ukhara. ²⁵ Nuun wo nuunɛke wɔ-n dolonɔ yaa na-n khɔ, sɔ na-n bule thɛ a gba kɛrɛnɔa'; ²⁶ gidoni gi kherere Thāgbaa sebera ayi: "Thu na thɛ feuuke harɔni, Kɔtun huɔna." ²⁷ Ado tibilike

na dɔni ha pɛdaara' we ni diko khuu, du da nar di ni jal, ni kɔ thĩ fevuke wa ha nuni, si na-n bule thĩe a gba kpierɔka'. ²⁸ Si ado tibil so nar aa: Bonie wɛ jinə; na-n khoa koe, gidoni nteele khe narni ger dɔ ɔɔ, na kpierɔkɔke ga inani. ²⁹ Si kpierɔkɔke mi soni, ga do afi thethɛda mi soa', si tu kpuleeda. Anyeraake tu kpu na 'laa na yi du i hu hanana a na-n so. ³⁰ Ado mi taa fuɔr Thāgba si na kho, mɔ ga do wa-n mi i da puu gekerara mi-n fuɔɔni Thāgba? ³¹ Di ger gi thĩe wo thĩeke ni-n khoni, agɛbo ni-n yɔni, na thĩ doo wo thĩ dooke ni-n cuuni, na-n cue thiena fev ga-n dubi Thāgbaa i. ³² Na-n do ne baradaa juifisɔra, di wureraake na dɔni juifisɔra wɛ, di Thāgbaa we gbɛɔdarara wa'; ³³ mɔke merɛe thethe n doni buɔ gure thĩe feura, di ma da tibula fev haar; ma-n yaal gure na bɔ marna', si gure na bɔni tibil jɔɔɔra di wa 'le taare.

11 Ni dɔ i pheldara mɔke mi doni Kirisitii pheldaar. ² Mi-n khu ner mɔke ni-n jina muni thĩe feura, na mɔke ni funi i so mɔkera mi ɔɔ miɛ nuni. ³ Si mi-n yaale ni je di Kirisiti dɔ yuu konana fev, si kuun do yuu kherra, di Thāgba do yuu Kirisitira. ⁴ Kuun wo kuunike n suboni thĩe da-n biɛlna Thāgba, agɛbo Thāgba tukuru a-n ti, ure duɔraani yuu a-n beesi. ⁵ Kher wo kherike dakha n biɛlneni Thāgba, agɛbo Thāgba tukuru a-n ti na yu biire, ure duɔraani yuu a-n beesi, gidoni gi hure yuu a bel. ⁶ Gidoni a kher na kee thĩe yuura ga, dɔ a khabi yuu; di gidoni yicur thĩe gi kherra ado a khabi yuu, agɛbo ado a bel yuu, di dɔ a na-n kee thĩe yuura. ⁷ Kuun na teana a na-n kea thĩe yuɔa', gidoni a-n kuure kha na Thāgba a dona Thāgbaa i dubidaar, si kher or, kuuni i dubidaar gi. ⁸ Gidoni ga do kheri pa Thāgba ti kuuna', si kuuni pa a ti kher. ⁹ Di ga do kher dɔ ɔɔ di Thāgba tiro kuuna', si kuun dɔ ɔɔ di tiro kher. ¹⁰ Ger gi Thāgbaa thɔthɔdaar thusɔ dɔ kuru di kher teena a hanana thĩe yuɔ, gi nuna di biɛl hale a hananaa huɛ. ¹¹ Si wo Kɔtuni thethera, kher na hale a kuun na halaa ga, di kuun na hale a kher na halaa ga. ¹² Gidoni mɔke kher theni kuunna, ɔmɛ kher do ɔɔ di kuun hale, si thĩe fev Thāgbara gi the. ¹³ Nerɛe thethe n ka jure hune, gi teere kha kher na-n biɛl Thāgba na yu biire ya? ¹⁴ Ne wer na yierake di do ado kuun hana yusuune vuɔɔvuɔ, yicuru gi-n duura; ¹⁵ si ado kher or hana gi di duura i dubidaa gaa? Gidoni Thāgba haare yusuune vuɔɔvuɔ gi duura keɛdaa. ¹⁶ Ado gi da tibillə di na bana, sere sa miɛna thĩe thaka', di Thāgbaa we gbɛɔdarara gurake dakha ga. ¹⁷ Mi ha ner thumu ɔɔ ure wer, si gureraake ma punoni na khu na' duɔni gidoni, na-n gbɛɔ kha gi ka cue ni ni bɔr na-n pɛra', si do ni ka puurore di na-n pɛr. ¹⁸ Caca thĩe, mi ɔɔ niere di ɔɔ ɔɔke ni-n gbɛɔni kha mɔke ni doni we gbɛɔdarara, leere n har ani thĩthun, di mi pɛ ger haar kho biɛl. ¹⁹ Gidoni dɔ thũ kha wer n ha ani thĩthun, di mɛ wa ji wre dɔni sobɔ-dara ani thĩthun. ²⁰ Wo, ɔɔ ɔɔke ni-n gbɛɔni kha pa biɛl, ga do Kɔtuni diko ni-n khoa'. ²¹ Gidoni ɔɔ ɔɔke na-

khoni dikɔra, tibula fev biɛlbiɛl n ɔɔ mar di wa-n kho awi thethɛe diko, si u n toona kɔmer, di taan na-n ku u. ²² Na hana ɔɔna ka na khoni na-n yɔna gaa? Di agɛbo Thāgbaa we gbɛɔdarara ni-n beesi na-n pɛna wre na hanani thĩa' yicuru ya? Anye ma thũ na so nar? I kha ni wre? Ma khu ni gelelaale wera'. ²³ Gidoni Kɔtuni pa mi ɔɔ 'le gureke mi ɔɔ dur nuni, gi sor ayi: Ditɔɔke wɛ ɔɔ liirnantu Jeju Kɔtun, a ɔɔ gbaar buru, ²⁴ dɔ ɔɔke a ɔɔ fuɔrni Thāgba a pɛr pi, a kuure sa so ayi: "Gure dɔ i tomuke cuɔreni ani sora; na-n cue thake a na jena mi." ²⁵ Di mɔ wɛ khoni na pi, a gbaar thĩ yɔnane oti a so ayi: "Thĩ yɔnaneke duɔni ɔɔ biɛl ulfe phaake theni i tɔmuna; na-n cue thake a na jena mi ɔɔ fevuke na-n yɔ gni." ²⁶ Gidoni ɔɔ fevuke ni-n khoni buruuke, di na-n yɔna thĩ yɔnaneke, Kɔtuni khi ni-n nuna phaphapha a una. ²⁷ Ger gi ureke na khoni buruuke a na yɔna Kɔtuni thĩ yɔnaake na filɛke na teani kha ga, a na 'ler sor Kɔtuni tomura na Kɔtuni tɔmuna. ²⁸ Ger gi dɔ tibil n bɛar ɔɔ bɛ a hun, si a kho buru a yɔna thĩ yɔnane. ²⁹ Gidoni ureke khoni a yɔna si aa ji di do Kɔtuni tomɔ ga, kulu a kho, a yɔna kulu a pɛr dɔbara. ³⁰ Gerra dɔ ɔɔ di tomɔ sɔdara na khodara jɔr ani thĩthun, di tibil jɔɔɔ na-n khiir. ³¹ Si ado si bɛar asi bɛ na hun, sa 'le kulua'. ³² Si ɔɔ ɔɔke si-n 'leni kulu, Kɔtun n naare si, di mɛ sa 'le so heene nakha thɔdara ga. ³³ Mɛ gi i omiɔ, ɔɔ ɔɔke ni-n gbɛɔni kha ni kho dikɔ, ni jule na pɛre kha. ³⁴ Ado kɔmer fure nte a ɔɔ kho dikɔ ɔɔ ɔɔ, di mɛ na gbɛɔ kha na-n pɛ kulu dɔbara ga. A mi ɔɔ, ger ma gbɛɔ yɛ thĩɔ.

12 Si omuna, ado gure dɔni Thu Phuu khaardasɔ gi, ge wer ma-n yaal na-n ji mɔ gi hanaa ga. ² Ni jure ɔɔ ɔɔke ni ɔɔ doni thuldara, wɛ-n ɔɔ haal ner di na-n kpaan ba, thɔlalaake na-n punoneni na mi nɔɔa'. ³ Ger gi di ma-n so nar gure ayi: Tibilike na sɔni nayi, uni sɔni Jeju, ga do Thāgbaa Thurə gi tha'; di tibil na puno na so nayi: Jeju dɔ Kɔtun, saagado Thu Phuurə gi thaa ga. ⁴ Khaarda caar dudu hale, si Thu Phuu biɛl-lala gi the. ⁵ Bul thɔ caar dudu hale, si Kɔtun biɛllala gi the. ⁶ Thĩ cuɔ caar dudu hale, si Thāgba biɛlla guke n cuɔni thĩe fevule di ga-n dɛ tibulala fev. ⁷ Tibula fev biɛlbiɛl n 'ler Thu Phuurə thĩ cuɔre, ga-n bul tibula fev. ⁸ Ukha n 'ler kpese thumur, di the Thu Phuurə, ukha n 'ler ji thumur, di the Thu Phuu biɛllala. ⁹ Ukha n 'ler ha pɛre, di the Thu Phuu biɛllala, ukha n 'ler kho kpɛe khaardaa, di the Thu Phuu biɛllala. ¹⁰ Ukha n 'ler punone da-n cuuna ɔɔ kpa thĩe; ukha n 'ler Thāgba tukur tir; ukha n 'ler jur da-n jina gure theni Thu Phuurə na gure na theni Thu Phuurə ga; ukha n 'ler thumu kpu mure dudu; ukha n 'ler punone da-n finə thumu kpuke n miɛni. ¹¹ Thu Phuu biɛlla gi 'lɛ'lɛ'lɛke n cuɔni ga thĩɔɔkɛra fev, da-n tɔne tibula fev dudu mɔke a-n yaal-ni. ¹² Gidoni mɔke tomɔ doni thĩ biɛl sa hana baanu di jɔr, di mɔke tomɔ baanusɔɔke jɔrnunake si tomɔ biɛl-la gi do, mɛ gi ha na Kirisiti. ¹³ A juifisɔ ha si, a wre na

dɔni Juifisɔa wɛ, a dea wɛ, a wala wɛ, Thu Phuuræke dɔni biɛl wɛ kɔɔ kpɛɛ sɛrɛ fɛu, si debiro si do tomɪ biɛl, di sɛrɛ fɛu Thu Phuu biɛl si kɔɔ yɔ. ¹⁴ Ger gi tomɪ na do bǎ biɛla', si baanu jɔrɛ. ¹⁵ Ado kɔɔ sor ayɪ, gidoni una do nyɔ'a, una do tomɪɪda ga, geelake na cugɔurɛ da do tomɪɪda geraa ya? ¹⁶ Di ado nūu sor ayɪ, gidoni una do yirə', una do tomɪɪda ga, geelake na cugɔurɛ da do tomɪɪda geraa ya? ¹⁷ Ado yire tomɪ do fɛu, si nɪdaa kana ga ha? Ado nɪdaa tomɪ do fɛu, si hū nɪdaa kana ga ha? ¹⁸ Mee Thǎgba pɛrɛ tomɪ baanusɔɔ biɛlbiɛl tomɪrra mǎke a-n yaalni. ¹⁹ Di ado fɛu dor tomɪ bǎ biɛl, si kana tomɪ na ha? ²⁰ Ger gi gɪrɛ di tomɪ baanu jɔr, si di tomɪ do biɛl dɪbara. ²¹ Yire na puno na so nyɔɔna nayɪ, una hana kɔ yaalaa ga; di yuu gi a na so nɛɛra nayɪ, una hana awɪ yaalaa ga. ²² Si tomɪ bǎ yɪrɛ n kanɪ ho sar wa hana fǎga jɔjɔa', si thǐɛ gɪke teanani hananɛ. ²³ Tomɪ baanusɔɔke sa-n jɪni therna bɔɔɔɔa', si-n jɪɛ cu gi jɔɔ; mǎ asɪ tomɪ bǎsɔɔke na buɔɔɔɔni yirə' n ka 'lɛ curɛ jɔɔ di a-n kar. ²⁴ Si gɪrɛ kanɪ bɔr yɪr na-n 'lɛ mǎ'. Si Thǎgba kɔɔ gbɛbɪrɛ tomɪ a gba cuur a pɛr tomɪ baanaake na jɪni 'lɛ cuura', ²⁵ di mǎ leere na hale tomɪrra ga, si gi do mǎ tomɪ baanusɔɔ n jɪ hɪn kha na ful biɛl. ²⁶ Di ado tomɪ bǎ biɛl na gaar buɔ, tomɪ baanu fɛu n gaare kha na jɔr, a wɛ cu tomɪ bǎ biɛl, tomɪ baanusɔɔ fɛu n kǎkare kha na jɔr. ²⁷ Ner dɔ Kirisitii tomɪ, di ner dɔ kɔ tomɪ bǎsɔɔ dɪdu. ²⁸ Di Thǎgba pɛrɛ we gbɛbɪdaraa thǐthɪun: Cacara, thǐthɔɔna; balanyɔ, Thǎgba tukɪr tidara; balǎther, dɪrdara; agɪpɪ, nɔ kpaa thǐ cuudara; agɪpɪ, wɪrɛ hanani kho kpɛɛ khaardaa, na bubulo, na yɛ kula, na thɪmu kɪu dɪdu mudara. ²⁹ Fɛu n dɔ thǐthɔɔna kǎ? Fɛu n dɔ Thǎgba tukɪr tidara kǎ? Di fɛu n dɔ dɪrdara kǎ? Di fɛu n cuɛ nɔ kpaa thǐɛ kǎ? ³⁰ Di fɛu n hana kho kpɛɛ khaardaa kǎ? Di fɛu n miɛ thɪmu kɪu kǎ? Di fɛu n fiɛn thɪmu kɪu kǎ? ³¹ Na-n hanana khaardaasɔɔke baannu yaal; si ma ni narɛ huɛɛke buɔɔɔɔnake a ka.

13 A mi jɪ tibil caar fɛuu thɪmu na mi, a gɪrɛ thǐthɔɔdaar thusɔ n miɪni gi, si a ma hana naua', nɔɔ mi-n kɪɛr oro oro gbɔgbɔ khaa, agɪbo dɛgelɛbi khaa wele wele. ² A mi hana punone a na tinə Thǎgba tukɪru, a mi jɪrɛrɛke dakha thǐ gbulsɔɔ fɛu, a hanana jɪrɛ bibi, ado mi hananake ha pɛrɛ bibiike na əlɛni gɔɔgɔna, si a ma hana naua', ma do thǐa'. ³ A mi gbarake ɿ thǐ fɛu a tɪnɛ bɔɔdara, a ɿ tomɪ mi gbarake 'laa wɛ thǐə, si a ma hana naua', gele na taa mi buɔa'. ⁴ Nau n hananɛ ha fɪrɛ, nau n bulole haar ka, nau na-n gbugə', nau na-n nɪna dɪbara ga, aa-n ka irə', ⁵ nau na-n cuu thǐɛɛke na teani kha gaaga, aa-n yɪrna kɔɔda ga, aa-n hana nǐkhiə', aa-n therna puureeke wɪ-n cugɔuna'; ⁶ gɪrɛ na sarana' na-n daaraa ga, si sobɔr n daaraa. ⁷ Nau na-n bo da-n u haani di para ga, a-n hananɛ ha pɛrɛ thɪɛna fɛu, a-n hananɛ nū pɛrɛ thɪɛna fɛu, a-n hananɛ ha fɪrɛ thɪɛna fɛu. ⁸ Nau na hana khu paara'. Thǎgba tukɪr tir na phor na ka, thɪmu kɪu miurɛ ga

purrɛ, jɪr na phor na ka; ⁹ gidoni jɪ kuru si hana, di Thǎgba tukɪr kuru si-n ti. ¹⁰ Si bɔɔɔɔke gɪrɛɛke thunani bɔr ka na ɪni, gɪrɛ dɔni dakuru na phor na ka. ¹¹ Bɔɔɔɔke mi kɔɔ donɪ bɪsaan, bɪsaanɛ mi-n mi, di bɪsaanɛ mi-n kɪɛr, di mǎ mi-n kuurni na bɪnɛ, bɪsǎ khaara gi oti. Si bɔɔɔɔke mi khɔni pɪ, gɪrɛ dɔni bɪsaanɛ pho marɛ ka. ¹² Nǐke si-n yɪrɛ ɪhǐɛ mɔ tibil n yɪni thǐɛ hɪnɔna, si biroo si-n yɪɛ, si a bɔɔ dǎ gbelɛ gbelɛ sa yɪɛ. Nǐke dakuru si jɪ, si a bɔɔ dǎ ma jɪ ger vūu mǎke Thǎgba jɪ miɪni. ¹³ Ger gi gɪrɛ, thǐɛ yǐtherɪke jɪni dɔnɔ: Ha pɛrɛ, nū pɛrɛ, nau, si geleeleerake dakɔtɔtɔke jɔni fɛu dɔnɔ naua.

14 Na-n gbuoro nau yaalɛ yuu; si na-n yaalɛ dakha Thu Phuu khaardaa, si gɪrɛ na jɪni yaallake jɔɔ dɔnɔ Thǎgba tukɪr tir. ² Gidoni urɛ n miɪni thumɪr na thɪmu kɪu, ga do tɪbɪla a-n miɪna ga, si Thǎgba a-n miɪna. Gidoni tibil na-n jɪ gɪrɛ a-n sona', si Thu Phuu n cugɛɛ da-n mi thɪmu gbul. ³ Si urɛɛke n tenɪ Thǎgba tukɪru, tɪbɪla a-n ka da-n miɪna gi cuu wɛ wɛ hana khǐ pɛrɛ, na yɛ kuul jaal, na ha faarɛ. ⁴ Urɛɛke n miɪni thumɪr na thɪmu kɪu kɔ thɛthɛ gi-n cuu da-n khǐ, si urɛɛke n tenɪ Thǎgba tukɪru, we gbɛbɪdara a-n cuu di wa-n khǐ. ⁵ Mi-n yaalɛ nerɛ fɛu na-n miɪni thumɪr na thɪmu kɪu, si yaal kɔtɔtɔke mi hananɪnake jɔɔ dɔnɔ, na-n te Thǎgba tukɪru. Gidoni urɛ n tenɪ Thǎgba tukɪru, a kɔtɪnɛ a jɔ urɛ n miɪni thumɪr na thɪmu kɪu, agado kɔ thumɪra a-n fi di we gbɛbɪdara na-n 'lɛrɔ khǐ pera'. ⁶ Si omɪna ni hɪnɛ, anyee bɔ ca ga taa ni, ado mi pɔ anɪ pa, a na mi thumɪr na thɪmu kɪu, agado thǐ nɪrɔrɛ, na jɪr, na Thǎgba tukɪr tir, na dɪrɛ mi-n miɪna na? ⁷ Thǐɛɛke na hananɪnake yirə', si gi hananɛ wire, a bul gi, a salǎa gi, ado bul na-n ũ du yirə', mǎ wa jɪ gɪrɛ gi-n sonɪ? Ado salǎa na-n bǐ du yirə', mǎ wa jɪ gɪrɛ gi-n sonɪ? ⁸ Di dakha ado wa jɪ ũ tutuə', umǎ na gbɛbɪrɛ ke ke gbɛbɪruu? ⁹ Mǎ gi, nerɛ dakha, ado anɪ delɛbi thɪmu na-n yɪr casa', mǎ tibil na fu si na jɪ gɪrɛ n miɪni? Gidoni bula bula ni-n mi. ¹⁰ Thɪmu caar dɪdu na jɔr thɪra kpǎkpalǎ ga, si thumɪr na hale sa 'lee kurua'. ¹¹ Di ger gi ado ma jɪ thumɪrɪke tibil n miɪna', kpakpal ma do okɛrara n miɪni, di jɔr dakha na do marɛ kpakpal. ¹² Mǎ gi, nerɛ dakha, mǎke na hanani Thu Phuu khaarda yaalɛ kpǎkpalǎ ga, na-n yaalɛ a 'lɛ jɔɔ gɪrɛɛke na cuɛni we gbɛbɪdara di wa khǐ wa-n pɛr. ¹³ Ger gi urɛɛke n miɪni thumɪr na thɪmu kɪu, dɔ a biɛl Thǎgba a haa thɪmu fiir. ¹⁴ Gidoni a ma biɛl Thǎgba na thɪmu kɪu, ɿ thu n biɛlnɛ, si ɿ kɪɛr wer kpalalɛ too. ¹⁵ Di mǎ ga ha? Ma biɛlɛ Thǎgba gi the thuerə, si dakha ma biɛlɛ Thǎgba gi the kɪɛrɛra. Ma khɪnɛ niɛ gi the thuerə, si dakha ma khɪnɛ niɛ gi the kɪɛrɛra. ¹⁶ A fa fuɔr Thǎgba du do thuerə gi-n the, mǎ urɛɛke dɔnɔni nūpɛthɛ na fu si na dee "Amen" afɪ Thǎgba fuɔrra, aa jɪni gɪrɛ fi-n sona? ¹⁷ Fi-n fuɔrɛ Thǎgba wer na sobɔr, si ga cuu tu kɪu da khǐ na pera'. ¹⁸ Mi-n khurɛ Thǎgba gɪrɛraake mi-n miɪni thumɪr na thɪmu kɪu di ɿ jɔ ni

feυ. ¹⁹ Si we gbɛɔɔaraa thĭthun, mi nar ĩ mia thumu be yemɔ, si gi do kpierera gi the, gi dur ikhasɔ, gi baar thumu be gblanu yuɔrike ma muni na thumu kpu. ²⁰ Omuna wei, na-n do bisana bĭ kuurera gaa koe. Si puu cuurera wer, ni dɔ bisã bii, si ado bĭ kuurdaara gi, ni dɔ kũu bĭ cuɔɔ. ²¹ Gi kherere Thãgbaa jɔfura ayi: "Kõtin sor ayiɔɔ: Ca kpuɔɔ na kpakpalaa nɔ ma gba na muuna na muumu wa tibilsɔraake, sɔrake wa pe mi nũã." ²² Ger hina, juun thumu kpu mure do, ga do wureraake pierni haar ga, si wureraake na pierni haara'. Si Thãgba tukur tir do juun, ga do wureraake na pierni haaraa ga, si ha pedarara. ²³ Di a mĕ gi, a we gbɛɔɔdaar haar gbɛɔɔ kha, di tibila feυ na mu thumur na thumu kpu, di wure dɔni nũpethesɔ, aglbo wureeke na dɔni ha pɛdara ga, lɔ le, ga do wa sor nayi yu budara hanaa? ²⁴ Si ado tibila feυ na ti Thãgba tukuru, di ureeke na dɔni ha pɛdaara', aglbo nũpethe, lɔ le, tibila feυ thumu na punoone, di a na 'laare dakha na yi mōke a hanu; ²⁵ di thĕeke kerani ɔɔ hara ga yurre, di a na jire na sumo a na-n fuɔr Thãgba sa a so ayi: "Thãgba har anu thĭthun ger." ²⁶ Omuna, di mō gi teena gi hana? ɔɔɔke ni-n gbɛɔɔni kha di ukha nerera n hana nre, u n hana dure, u n hana nuro thumur, u n hana thumu kpu mure, u n hana thumu fiir, dɔ na-n cuu thĕe feυ we gbɛɔɔdara n khõ wa-n per. ²⁷ Ado thumu kpu mudara hale, wu dɔ tibila yeny aglbo yĕther dɔbara, si wa-n mia kpa kpa kpa kha, di dɔ thumu fidaar n hale a na-n fi. ²⁸ Si ado thumu fidaar na hala', nte n pira pɔbi we gbɛɔɔdaraa thĭthun, si na mia dɔbara nakha Thãgba. ²⁹ Si ado wure n teni Thãgba tukuru gi, dɔ yeny aglbo yĕther na-n mu, si wure seni n jure girera n mianu na hune. ³⁰ Si ado tibil kpuke ɔɔni hanane nuro thumur, dɔ cacadaar n pir. ³¹ Gidonu ni punone feυ a ti Thãgba tukuru kpa kpa kpa kha, di mĕ tibila feυ na 'ler dure, feυ n 'le dakha ha faare. ³² Gure Thãgbaa Thu n cuuni Thãgba tukur tidara di wa-n mu, gi-n wurre Thãgba tukur tidarara. ³³ Gidonu Thãgba na do bula bula Thãgba ga, si ha ie Thãgba a do. Mōke gi-n hanu paar feυke tu phuusɔ n gbɛɔɔni kha, ³⁴ dɔ khera n pir pɔbi we gbɛɔɔdaraa pa, gidonu wa hana hure na mu thumura', si wu jɔ dɔbara mōke dakha Thãgbaa jɔfu sonu. ³⁵ Ado wu-n yaale wu jɔ thĕe, wa-n bulene awu kosɔ le cuɔɔ, gidonu yicur thĕe gi, a kher na mu thĕe we gbɛɔɔdaraa pa. ³⁶ Anu pa Thãgbaa thumu ba therake yaa, di aglbo ner dɔbara gi ba dã yaa? ³⁷ Ado tibil per haar Thãgba tukur tidaar ha ni, aglbo Thu Phuudaar ha ni, dɔ nte n tu dakha di gure mi khere narni Kõtinu jɔfu gi do. ³⁸ Di ado nte yi unu-n bor, a bɔ be. ³⁹ Ger gi ĩ omisɔ, na-n yaale na haar feυ Thãgba tukur tir, si na-n pier tibil a na-n mu thumur na thumu kplaa ga. ⁴⁰ Dɔ thĕe feυ na-n cuu na ful buɔ, di dakha nyanyaane na-n hala'.

15 Omuna, mi cuu ner ni jena tutugo buɔɔke mi ɔɔ mu nuni, ke dɔni gure ni ɔɔ 'leni dakha a jullɔ

kubi. ² Ger dɔ dakha gure dɔni ɔɔ di ni 'lerɔ taare, ado ni fu ger gel mōke mi ɔɔ mu nuni; ado mĕ gi yuuã', ga dor mɔɔ ni ɔɔ per haar. ³ Caca thĭ kõtũke mi ɔɔ dur nuni, ke dɔni dakha gure mi ɔɔ 'leni dɔni: Kirisiti ɔɔ khire asi sopugosɔra mōke Thãgbaa sebe sonu, ⁴ di wu ɔɔ dure, si a ure a the khirera balãther wirera, mōke Thãgbaa sebe sonu, ⁵ di a ɔɔ nunane ɔɔbara Sefasi aglpi yuɔr yenyɔra. ⁶ Aglpi a ɔɔ nunane ɔɔbara bɔ biela omuna taamɔra na debure, ke ɔɔ hanke nĭ na yire, si di ikhasɔ daar daanke dɔni khir. ⁷ Aglpi a nunane ɔɔbara Jaku, aglpi di nuna ɔɔbara wo thõthɔnana feυ. ⁸ Aglpi feυ a nuna mer dakha ɔɔbara, sɔrake mer huɔn ureeke wu bɔni kō. ⁹ Gidonu mer dɔ dabuu fluu thõthɔnasɔra, ma teena wu we mi thõthɔna', gidonu mi ɔɔ kpoore Thãgbaa we gbɛɔɔdarasɔra. ¹⁰ Si Thãgbaa bɔ jɔ dɔ ɔɔ di ĩ do gure mi donu gure, di ɔɔ bɔ jura merera na ɔɔ do mɔɔ kpuuraka', si mi-n ka dor thɔma a jɔ wer feυ, sɔrake ga do ĩ pa gi thaa koe, si Thãgbaa bɔ juke a ɔɔ jɔ mu buɔra dɔ ɔɔ. ¹¹ Ger gi ado mer gi ado wer gi, ger dɔ Thãgbaa thumuke si-n muuni, di gerra ni ɔɔ per haar. ¹² Di ado Thãgbaa thumu n mure ayi: Kirisiti ɔɔ ure a the khirera, di mō gi fu si ikhasɔ anu thĭthun n yi: Khi ure na hala? ¹³ Ado khi ure na-n hala', Kirisiti dakha na ɔɔ ur na the khirera ga. ¹⁴ Di ado Kirisiti na ɔɔ ur a the khirera ga, ga dor Thãgbaa thumuke si-n muuni mɔɔ gi, di anu ha pe dakha mɔɔ gi. ¹⁵ Di ga dorake sōso so judara si do Thãgara, gidonu si ɔɔ mure a per Thãgara ayi, a ɔɔ ure Kirisiti di the khirera, si do aa ɔɔ uruɔ di the khirera ga, di gidonu khe na-n ur ger di wu the khirera ga. ¹⁶ Gidonu ado khe na ur na the khirera ga, Kirisiti dakha na ɔɔ ur na the khirera ga. ¹⁷ Di ado Kirisiti na ɔɔ ur a the khirera ga, anu ha pe mɔɔ gi do, ga dor ni hale anu sopugosɔra 'lo; ¹⁸ di ga dor dakha wure peni Kirisiti haar sa daar daanke dɔni khir wu buure. ¹⁹ Ado ga yi hanaake thura dɔbara si yuro nũ pere si hana Kirisitira, ga dor ser n ɔɔ buɔ a jɔ tibila feυ. ²⁰ Si gel Kirisiti ɔɔ ur a the khirera, ɔɔ dɔ cacadaar wureraake daareni daanke dɔni khir. ²¹ Gidonu mōke khir theni tu biella, mĕ dakha khi ure the tu biella. ²² Gidonu mōke Adã donu ɔɔ di feυ na-n khiir, mĕ dakha Kirisiti na do ɔɔ di feυ na bir na 'le yire; ²³ si jɔ kha jɔ kha gi, Kirisiti n do cacadaar, aglpi ɔɔ bir ĩ ɔɔ, wureeke Kirisitira hnu. ²⁴ Aglpi khu paar n dã diphã, liir a na gba fãgadaar duur na ha Thãgba Thure, ɔɔɔke a na bũburoni dakpena yuusɔ feυ, na hu hanadara feυ, na fãgadara feυ na pi. ²⁵ Gidonu dɔ a do fãgadaar phaphapha a jãero ɔɔ lãlaardara feυ ne. ²⁶ Pɔpu lãlaardaartke na bũburoneni khir gi, ²⁷ gidonu "Thãgba gbaa thĕe feυ di jãero ne." Di ɔɔɔke Thãgbaa sebe sonu ayi, thĕe feυ juuraare, gi yurre mĕ di urera pierni thĕe feυ di jãero ne, ɔɔ dɔbara se. ²⁸ ɔɔɔke thĕe feυ na juuraanu na pi, le Bikuuni thethe na jo dɔbara ureraakera cueni thĕe feυ du juuraa, di mĕ Thãgba na do yuu feura bibi. ²⁹ Di ado ga ha thala', anye wure wu

kpɛɛni nyɔɔɔ kherə na yɪ? Dɪ adorakɛ khe na ur khirera kpua', mɔ̃ dɔ ɔɔ dɪ wa kpɛɛ wɪ nyɔɔɔ kherə? ³⁰ Dɪ sɛrɛ dakha, anyera sɪ-n faa dɪbara bɔ kurra bɔɔ fɛuukera? ³¹ Sobɔr gi omɪna, mɔ̃ nɪ donɪ ɪ mɛbida asɪ Kɔ̃tɪ Jeju Kirisitira waa gel, mɛna gi ha na gurɛ, wire fɛu khikhi togoo mɪ-n too. ³² Ado mɔ̃kɛ tibil kpɛrɛ hani mɪ ɔɔ kɛkɛrɛna hɔ̃ nebi kho thɛ Efeji dura, sɪ do khe na ur na the khirera ga, anyee kho ca ma 'lɛ gelela? Dɪ san cɛɛ gurɛ sokpaa sɔɔni ger bɛɛ: "Sɪ khɔɔ a na yɔɔna, gidonɪ cɔɔ sa khiire." ³³ Na-n ful anɪbara ga: Tu puu ku-une 'lǎ'lǎ'lǎ n kuɛrɛ ful bɔɔ. ³⁴ Nɪ dɔ gi gba nɪ khər mɔ̃kɛ gi teenɪ kha, dɪ na-n cɔɔ sopugoə', gidonɪ lkhaso na jɪ Thǎgba ga. Mɪ sor thakɛ yicuru n fɔ nɪ. ³⁵ Sɪ ukha na sor: Mɔ̃ khe na fu sɪ na ur na the khirera? Anyee tomɪ ca wa bir na ɪna gurɛ kper? ³⁶ Dǎbǎelu ha fɪ bǎ; gurɛ fɪ-n diirni na hana yire saagado gi ɔɔ khire boaa ga. ³⁷ ɔɔɔkɛ fa-n diirni, ga do phuloleekɛ na phoni fɪ-n ɔɔ gba diirə', sɪ bire gi, agado ju birə' dɪ do thɪ diir kpɪ. ³⁸ Sɪ Thǎgba n 'laaraa tomɪr mɔ̃kɛra a ɔɔ yaalnɪnakɛ gi hana, dɪ a-n har thɪ diire biɛlbiɛl tomɪr dudu. ³⁹ Nuun fɛu na-n do nɔ̃ ca biɛla', tibilɪdaa n har kpɪ, dɪ numaa-da n ha kpɪ, dɪ 'lominəda n ha kpɪ, dɪ thumaada n ha kpɪ. ⁴⁰ Yu thɛsɔ n hale, thɪdaasɔ n hale, sɪ yɔ̃ thɛɛ carǎ pa n har kpɪ, dɪ thɪdaa n ha kpɪ ga yera. ⁴¹ Wiree carǎ n har kpɪ, dɪ porɪ carǎ n ha kpɪ, dɪ yepəlǎbee carǎ n ha kpɪ, gidonɪ yepəlǎberarakɛ biɛl carǎ n har kpɪ na ũ yepəlǎbi. ⁴² Mɛ gi ha khee urra, tomɪ kuɛnaa wɪ-n du mɔ̃ wɪ-n diirni thɛ, sɪ mɔ̃ a-n urnɪ aa-n do dakuɛnaa ga. ⁴³ Mɔ̃ wa-n duunɪ dabeesinaa a-n do, sɪ mɔ̃ a-n urnɪ cɛrɛ a-n urna. Mɔ̃ wa-n duunɪ dayɔɔɔ a-n do, sɪ mɔ̃ a-n urnɪ fǎga haar a-n do. ⁴⁴ Mɔ̃ wa-n duunɪ tomɪ jaar a-n do, sɪ mɔ̃ a-n urnɪ thudaa a-n do; tomɪ jaar n hale, dɪ thudaa n hale dakha. ⁴⁵ Ger gi dɪ khere Thǎgbaa sebera dakha ayɪ: "Caca tibilikɛ dɔni Adǎ debire a do tibilikɛ hananɪ yire", sɪ pɪpɪ Adǎ do thueekɛ n 'laanɛni yire. ⁴⁶ Ga do thudaa dɔ cacadaa ga, sɪ tibil jaar gi, gurɛ dɔni thudaa pɪrɔrɛ. ⁴⁷ Caca tibil thura a the, thɪlǎkobe Thǎgba gba a mu, sɪ balanɔ̃ tibil yɔ̃ a the. ⁴⁸ Mɔ̃ thɪlǎkobidaar hani, mɛ thɪlǎkobidara ha dakha, dɪ mɔ̃ yɔ̃daar hani, mɛ yɔ̃dara ha dakha. ⁴⁹ Dɪ mɔɔna sɪ ɔɔ donɪ thɪlǎkobidaarɪ hoho, mɛ sa do dakha yɔ̃daarɪ hoho. ⁵⁰ Gurɛ mɪ sonɪ ɔɔ omɪnaa duɔɔ: Tomɪ nuun na tɔmɪn na puno na lɔ̃ Thǎgba fǎgadaarɪ duɔɔ', dɪ gurɛ dɔni dakuɛnaa na puno na 'lɛ dakha gurɛ na kuɛnaa ga. ⁵¹ Hunɛ thɪ gbul gi dɪ ɪ so, ga do sɛrɛ fɛu na daarɛ daanɪkɛ dɔni khirə', sɪ fɛu sa debire dapaara, ⁵² mɔ̃ tibil n canɪ yinə pɪpɪ tutuu sunna. Gidonɪ tutuu na unɛ, dɪ khe na ur na tomɪrɪkɛ na dɔni dakuɛnaa ga, sɪ sɛrɛ sa debire. ⁵³ Gidonɪ dɔ tomɪ kuɛnaakɛ n to gurɛ na dɔni dakuɛnaa ga, dɪ tomɪ khinənɛekɛ n to gurɛ na

dɔni dakhinənə'. ⁵⁴ Sɪ ɔɔɔkɛ tomɪ kuɛnaakɛ na tonɪ gurɛ na dɔni dakuɛnaa ga na pɪ, dɪ tomɪ khinənɛekɛ na to gurɛ na dɔni dakhinənə' na pɪ, le thumɪrɪkɛ khɛrɛnɛni Thǎgbaa sebera ayɪ: "Kǎɛrɛ gbaar khir a dɪ" na dǎ dɪphǎ. ⁵⁵ "Khir ya, ka afɪ kǎɛra ha? Khir ya, ka afɪ kpalla ha?" ⁵⁶ Khiri kpal duɔɔn sopugo, dɪ sopugoo fǎga duɔɔn jɔfɪ. ⁵⁷ Sɪ Thǎgba hɪna fuɔrɛ, ɔrɛ n hana sɪni kǎɛrɛ, dɪ asɪ Kɔ̃tɪ Jeju Kirisitira gi-n the. ⁵⁸ Mɛ gi ɪ omisɔɔkɛ mɪ-n nanɪ, nɪ fɔ gi ma, na-n ha tutugo paara', na-n dɔ thɔɔma Kɔ̃tɪna wire wire gi bɔr ga-n pɛr, gidonɪ nɪ jurɛ dɪ anɪ thɔɔna Kɔ̃tɪna na do mɔɔ kpɪraka'.

16 Ado warraakɛ nɪ pɛni tu phuusɔra gi, mɔ̃kɛ mɪ ɔɔ pɛni gi hana Galasɪ we gbɛbɪdarasɔɔ pa, nɛrɛ dakha nɪ cɛɛ ɔmɛ. ² Nɛrɛ fɛu biɛlbiɛl, caca wire fɛu wire makonyɔra, nɪ te gurɛ nɪ-n 'lɛni a na thɛnɛ; ga-n too ɪ pɔ dɪphǎ sɪ war n tea'. ³ Dɪ a mɪ pɔr tɪblaaakɛra na tini, wɛr ma ha sɛbɛ, wɪ jalana na anɪ khaardara Jeru-jalɛm. ⁴ Dɪ ado gi teenanɛ mɛrɛɛ thethɛ n jala dakha, wɪ curna mɪ sɪ jal. ⁵ Ma pɔr anɪ pa sɪ Maseduan ma ɔɔ the bo, gidonɪ Maseduan ma kana. ⁶ Agakpaana ma toore anɪ pa gbe, anaa ma toorerakɛ dɪ ie ɔɔ na kana, dɪ mɛ na thɔɔ mɪ ka ma-n jalnɪ. ⁷ Gidonɪ nɛnɛ ma yaal ɪ yɪ nɪ sɪ ɪ kpǎsa', sɪ mɪ pɛrɛ haar ma toona nɛr gi ma gbe ado Kɔ̃tɪn tu. ⁸ Sɪ Efeji ma too na dana fetɪkɛ wɪ-n wɛni Pǎtikotɪ, ⁹ gidonɪ lɔ̃fonɔ̃ Kɔ̃tɪ kher mare hoo, ɪ puno ɪ do le bɔ taa thɔɔma, sɪ lǎlara jɔrɛ. ¹⁰ Ado Timothe pɔ, nɪ dɔ a toona nɪ sɪ maar na fuua', gidonɪ ɪ kha a-n do Kɔ̃tɪn thɔ̃. ¹¹ Na-n do tibil n 'lɔ̃ koe. Nɪ thɔɔɔɔ na ha ɪ a bir a ɪ ɪ pa, gidonɪ mɪ-n pɛrɛuɛrɛ nakha omɪna. ¹² Sɪ ado Apolɔsɪkɛ dɔni omɪnɛ gi, mɪ ɔɔ biɛlɔɔlɛ ka dɪ a na pɔ anɪ pa, nakha omɪna, sɪ ɔɔ yaalla aa pɛr haar a pɔ nɛnǎ', sɪ ado a yɪ huɛ a na pɔr. ¹³ Na-n jurɛ, nɪ ɔɔ ha pɛrɛra kɪbi, nɪ hana kɔ̃u bɪnɛ, nɪ 'lɛ fǎga na pɛr. ¹⁴ Dɔ thɛ fɛuukɛ nɪ-n cɔɔni na-n cɔɔ na nau. ¹⁵ Mɪ-n kpǎkpǎa narɛ gurɛ wo omɪna: Nɪ jurɛ Stɛfanasi na ɔɔ ɔɔdara; caca tɪblaa wɛkɛ 'lɛni Akai dura, a dona dakha wire faanɪ dɪbara tu phuusɔɔ bul thɔɔmana. ¹⁶ Nɛrɛ dakha a nɪ ju nɪ wuro jɔ wa tibil casɔraale, na wɛrɛraakɛ n gbɔgbulɔnɛni kha thɔɔmana na wɛr. ¹⁷ Mɪ-n kǎkɛrɛ Stɛfanasi, na Fɔrtunatusi, na Akakusii ɪna, wɛr lona anɪ ba mɛ. ¹⁸ Gidonɪ wɪ cɔɔrɛ dɪ ɪ ha ie na anɪda dakha; nɪ gba wa tibil casɔɔlɛ wɪ do nar tibil. ¹⁹ We gbɛbɪdaraakɛ hani Aji fuɔr nɛr. Akɪlasɪ na Pirisika na we gbɛbɪdaraakɛ n gbɛbanɪ kha awɪ ɔɔ fuɔr nɛr jɔɔ Thǎgba bisǎ fuɔrɛ. ²⁰ Omɪna fɛu fuɔr nɛr. Na-n fuɔrɛ kha biɛlbiɛl na ha lɔ̃ fuɔrɛkɛ duɔɔnnɪ daphuu. ²¹ Mɛr Pol khera fuɔrɛkɛ na ɪ nyɛ. ²² Ado tibil yɪ, ɪna-n na Kɔ̃tɪna', dɔ suɔn n 'lii. Maranata: ɪna ya asɪ Kɔ̃tɪ. ²³ Jeju Kɔ̃tɪn na-n jɛ nɪ buɔra. ²⁴ Mɪ na nɛr fɛu dɪ do Jeju Kirisitii pa gi the.

2 KORĚTIDARA

1 Mer Polke dɔni Jeju Kirisitii thōthɔn mǝ Thāgba tuni, na Timotheeke dɔni omine, thɔna sebɛeke a ha Thāgbaa we gbɛɔɔdaraake hanɪ Korěti na tu phuu-
 usɔ feuuke hanɪ paar feɔ Akaura. 2 Thāgba asɪ Thu na Jeju Kirisiti Kōtun n hana ni ha u a je ni dakha buɔra.
 3 Thāgba asɪ Kōtɪ Jeju Kirisitii Thu hɪna fuɔre, Thure gi ke buɔ n funɪ, a dor dakha Thāgbaake ha faare feɔ n thernɪ.
 4 Or n cuɛ sɪ dɪ sa-n faa haar asɪ nɪra feɔ, dɪ mǝ ha faareekera sereɛ thethe n 'lenɪ Thāgbaa pa, sa punone
 ɔmǝ a na cuɔ wɪre n yenɪ ni caar wo ni caar dudu, dɪ wa faa haar. 5 Gɪdonɪ mǝke sɪ-n 'lenɪ Kirisitii gaar jɔɔ,
 mǝ dakha sɪ-n 'le ha faare jɔɔ dɪ a-n the Kirisitirara.
 6 Ado sɪ-n yɪre nɪwe hananana, anɪ ha faa na anɪ taa 'le dɔ kɪru; dɪ ado sɪ 'le ha faare, anɪ ha faa dɔ kɪru, ke na
 ba cuɛ nɪni dɪ na fu haar bɔ gaar ca biellaakera sɪ-n yɪni dakha ser. 7 Dɪ asɪ nǚ pɛ nerɛra na ha baal paara',
 gɪdonɪ sɪ jɪre dɪ mǝke ni bulni kha na sere bɔ gaare, mǝ na bul kha na sere ha faare. 8 Omɪna, sa-n yaal na-n jɪ
 mǝke gɪre hanaa ga: Nɪwe kɔɔ dǎ ser Ajɪra waa, dɪ sɪ kɔɔ gbɛgbel dɪ thǔ kǎasɪ asɪ fǎgara, sa thǔ jurake sa
 hanane yire bǎ. 9 Sɪ kerake asɪ bɪnɔ ser yɪ khikhi togoo sɪ too, dɪ mǝ sa pɛ asɪbara haar mǝke sɪ donɪ thǎa', sɪ sɪ
 pɪer Thāgba haar, ureeke n cuɛni khe dɪ wɪ ur a the khirera. 10 Or guke kɔɔ taa sɪni, dɪ orra na taa sɪ khi pu-
 urǎeke; orra sɪ hananɔ nǚ pɛre dɪ a na taa ser wo.
 11 Nerɛ dakha n bulo sɪ na Thāgba bɪele, dɪ bɔ jurɪkera sɪ-n 'lenɪ tibil jɔɔɔ Thāgba biellala na dor kɔɔ, dɪ tibil
 jɔɔɔ na khu Thāgba asɪdara. 12 Gɪdonɪ asɪ mǎbida dɔɔn sobɔ so jɪ thumurɪke asɪ kɪernɔ n ha sɪni, dɪ sa-n
 urna tɪbɪla feɔu thǎthun na phur na fulɛeke hanɪ wasɪ, ke thenɪ Thāgbara, sɪ anɪ thǎthun jɔ; sɪ ga do tibil
 kɛserɛra gi tha', sɪ Thāgbaa bɔ jura gi-n the. 13 Sa khere nar dɪkha kɪu, sɪ ga do gɪre nɪ-n yɪni sebera na
 gɪreke na jɪni kɪru gaaga. Nɪ kɔɔ jɪre asɪda gbe, dɪ mɪ pɛre haar na jɪre tue bɔɔɔɔ na dana khu paar, 14 dɪ Jeju
 Kōtunɪ wirɔ ser na dɔ nar mǎbidaa mǝke na do sarnɪ mǎbidaa. 15 Ga tu julera dɔ kɔɔ dɪ ɪ kɔɔ yaalla gi do anɪ
 pa mɪ kɔɔ pɔ bo, dɪ mǝ na 'le balanyɔ kǎkar, 16 sɪ ɪ the anɪ pa ɪ jal Maseduan, sɪ ɪ bir ɪ the Maseduan wo ɪ pɔ
 anɪ pa, nɪ thɔɔ mɪ dɪphǎ ma-n jal Jude. 17 Dɪ mǝ mɪ-n yaalɪ thalera, khuma khuma tibil ha maa be? Agɪbo gi
 ho mǝ tibili tibil do pa hanɪ ɪ yaal n jal, gi ho "kɔɔ" na "ooho" har ɪ pa ya? 18 Mǝke Thāgba donɪ sobɔdaar, mǝ
 thumurɪke sɪ kɔɔ mɪ nɪni na kɔɔ do "kɔɔ" na "oohoa'."
 19 Gɪdonɪ Thāgbaa Bikuun Jeju Kirisitiike mɛre na Sulvɛ

na Timothe kɔɔ mɪni kɔɔda anɪ thǎthun, na kɔɔ do "kɔɔ" dɪ "ooho" ga, orra wer "kɔɔ" haar gi dɪbara. 20 Gɪdonɪ
 Thāgbaa ulfɛɔ feɔ "kɔɔ" gi do orra. Dɪ ger gi, or dɔ ure sɪ-n
 gbanɪ dɪ sa-n sona "amen" Thāgbaa i na-n duburɔ. 21 Ureeke n
 cuɛ sɪni nakha nerɛ dɪ sɪ tɪ Kirisitira, ke kɔɔ phire sɪni
 dakha, Thāgba gi. 22 A pɛ sare dakha kɔɔ jɛ, a pɛ asɪ
 hara Thu Phuu dɪ do barǎ paar gɪrɛraake sa 'lenɪ. 23 Mǝ
 ga funɪ sɪ do gi bul ner dɔ kɔɔ ma kɔɔ birni pɔ Korěti
 dura ga, dɪ Thāgba to gare yire dɪ sobɔ mɪ so. 24 Sɪ ga
 nɪna fǎga sɪ-n yaal sɪ cuɔ nar ha pɛdaara ga, sɪ sɪ-n
 yaale sɪ bul kha anɪ da hanana, gɪdonɪ nɪ tɪre ha
 pɛrɛra.

2 Mɛreɛ thethe kɔɔ te kɪrɛ ke ɪ bɪnɔ sa yɪ, ma bir
 na pɔ anɪ pa gbobirera ga. 2 Gɪdonɪ ado mɪ cuɔ nɪ
 dɪ nɪ gbobi, amɛ na cuɛ dau dɪ a fu mɪ saagado urɛra
 mɪ cuɔni dɪ gbobi ga. 3 Mɪ kɔɔ khere nare gɪrɛkera mɪ
 kɔɔ kherenɪ, dɪ a ma pɔ anɪ pa, ma-n yɪ gbobire
 wɪrɛraake dɔni wɪre na cuɛni wo dɪ dau na fu ma'. Dɪ
 mɪ hanane ga ha pɛeke, dɪ ɪ daake na fɔ mɪni na dɔ
 nerɛ feɔuda. 4 Gɪdonɪ gbobi kōtɪ, na ha helle, na yilɛbe
 jɔɔ mɪ kherena nar sebɛeke, ga do dɪ ma cuɔ nɪ nɪ gbo-
 ba', sɪ dɪ na jɪ dɪ nauke mɪ hana narnɪ gi kōtɪne. 5 Ado
 tibil do kɔɔ dɪ gbobire hale, ga do mɛr dɪbara a cuɔ dɪ
 ɪ gboba', sɪ nerɛ feɔ gi; sɪ anaa ga do feɔ ga, mɪ sor
 thake gɪdonɪ ma-n yaal ɪ kaya ɪ deɛna'. 6 Sorɪke ɪkhasɔ
 bɛrǎem nerɛra kɔɔ pɛrni kuunnaale daan. 7 Gɪ baar dɪ
 na ka na faa kɔɔ sopugo na haa dɪphǎ, sɪ na yɔɔɔ haar,
 agado mǝ ga, ha dɪ gbobire na thune na juɔraa. 8 Mɪ-n
 biɛl ner dɪ na nɪna nau. 9 Ger dɔ kɔɔ dakha dɪ ɪ khere
 nar, a be nɪ bɪne ma-n hun, ado na nɪre nɪu thǎ feɔra.
 10 Sɪ nteɛ sopugooke nɪ-n faanɪ, mɪ-n faare mer. Sɪ ado
 merra gi, gɪre mɪ-n faanɪ, ado ger mɪ kɔɔ faare dɪkhaa
 sopugo, ner dɔ kɔɔ Kirisitii yera. 11 Dɪ mǝ Satǎ na yɪ sar
 hɛa', gɪdonɪ jur na 'lee sɪ kɔɔ fulla ga. 12 Bɔɔke mɪ kɔɔ
 danɪ Turuasi ɪ mɪ Kirisitii tutugo buɔɔ thumɪ, Kōtun
 kɔɔ kher mɛr loo wer, 13 sɪ ɪ ha na kɔɔ jul kɔɔɔ', gɪdonɪ
 ma kɔɔ yɪ Tɪtɪ ɪ oma', dɪ mɪ kɔɔ bɪele hɛ sa gba jal
 Maseduan. 14 Thāgba hɪna fuɔre, orke n cuɛ sɪni wire
 koo dɪ sa-n kǎɛ, dɪ do Kirisiti dɔ kɔɔ, dɪ gba sɪ dɪ cuɔ-
 na dɪ jurɪke tɪbɪla na jɪni Kirisiti na-n pɪ paar feɔ mǝke
 latkolo n hunɪ. 15 Gɪdonɪ ado Thāgbara gi, sɪ hure
 thǎeke n hunanɪ dau, dɪ Kirisiti dɔ kɔɔ, wɪre 'lenɪ taareɛ
 thǎthun na wɪre n buurenii thǎthun. 16 Wera wer, khi
 hune gi-n do war dɪ a-n jalna wɪ khirra, sɪ ado wera
 wer, yɪ hune gi-n do war dɪ a-n jalna wɪ yirera. Dɪ umǝ

dana thienaale? ¹⁷ Gidonu sa ho tibil jkjuwke n miaru Thāgbaa thumu di wa-n pe awi kükunoə, si ha phuu ser n muuna, mō si doni Thāgbaa thōthōna Thāgbaa yera, a ha Jeju Kirisitira.

3 A thiena gaa, si bire ma sa-n nuna asibara di tu teena si doaa be? Di agibo ukhasw kha sa yaal tetee sebe si nuna ni, agibo si ba yaal nar? ² Nere thethera ka do asi sebe, a khere asi hara, di tibia fey ju gi di wa-n huun. ³ Sebēeke Kirisiti khereni ni do gbelē gbelē, ke si doroni thō dona. Ga do sebe khere nyuon wi kherena ga, si Thāgba yidaaru Thu gi kherena, ga do boka thelnaana gi khera', si tibil haarra gi khere. ⁴ Ger do tu jurike si hanani Thāgbara du the Kirisitira. ⁵ Ga do serēe thethe huna punone a na ba kpiere dikha gi ho asi pa gi tha', si asi puno Thāgbara gi-n the. ⁶ Or hana si punone di si do thō dona no biel ulfe phaara, ga do jofuraake khereneni gi bā, gidonu jofuoke kherani n kure, si Thu Phuu n 'laane yire. ⁷ Gidonu ado jofu 'laareeke khereneni bokaarra kw unane khir su dorake gi kw unane carbarare du do Thāgbaa i dubira gi the, di ljurayel bisana na-n ba puno na ju huun Muju ya', gidonu kw ye carbaraalera do kuru, su dorake dakanane gi, ⁸ na ju du do thōmaake doni Thu Phuada n carbarare a ka gelaa? ⁹ Ado so heen thōma hanane carbara caale, ga do ful sar thōma na-n carbarare ka gi jo gele fiia? ¹⁰ Mō thie hani thaa, gurera n kw carbaraneni na do thie bā, gidonu gure jo gni fi na carbarare ine a thi gar. ¹¹ Di ado gure doni dakanane kw hanane carbarare, di mō gure n tōni khorr carbara na ha? ¹² Di mō si hanani ga nū pe caake, si-n mure na 'lar casu. ¹³ Sa-n cuu Muju kha ga, ke kw gbaanu kikuun a thi kw yera, gi do kw ljurayel bisana na-n ba huun kirkirkir gure doni dakanane gi dana khu paaraa ga. ¹⁴ Awl kpiere dibi ware, gidonu a dana nī kwkwke wi-n soni ulfe ti sebe, kēkē ca gelela bor hale 'lo ga tē, gidonu Kirisiti dūbara na te gi di a ther. ¹⁵ Si a dana nīke kwkwke wi-n soni Muju sebe, kikuun n hale awl hara du kee. ¹⁶ "Si kwkwke tibil n kerni da-n kpa Kōtunna, kikuun n tire." ¹⁷ Di Kōtun, Thu Phuu gi; di ka Kōtuni Thu n hani, le wa duur n ha. ¹⁸ Di ger gi serē fevuke na hanani dikha du kee si yera bā, Kōtuni carbara n carane si ye bire mē huun khaa, di si debi na huu a na per, du do Kōtunike duonu Thu Phuu pa gi-n the.

4 Ger do kuru mōke si hanani thō ca yire, mōke bo jurike si 'leni hani, nyē na-n khiir sa'. ² Si-n bor yicuri thie fevuke n cueni wolonena, di sa-n urna fula', di sa-n golō dakha Thāgbaa thumia', si sobo sorra casu si-n nunana Thāgbaa yera, tibil caar fevu kpierra, di tibil teena si do. ³ Si adorake asi tutugo bo thumu bo ker, wureraake n buureni gi ker, ⁴ ke doni ha pe 'leedara, ke nenē kwkwke thāgba yaarni awl kpiere, wa-n puno a yi tutugo bukw dahura', ke doni tutugo bukwke n nenani Kirisitii i dubi, ke doni ure n kureni kha na Thāgba. ⁵ Ga do asibara si gba sa-n mu mō si hana', Jeju Kirisitii Kōtū

do si-n mu, na mō si doni anu thō dodaarsw du do Jeju do kw. ⁶ Gidonu Thāgbaake soni ayi, dahire n carane dabirə thithuun, or cue dahire du carā asi hara, gi cuu tibil a ju Thāgbaa i dubuke Kirisiti n nunani. ⁷ Si hanane ga tu ko thūke daaraake doni ja daa, di mē fāgaake na hani miera ga, ga dor Thāgba huna, ga do asi pa gi tha'. ⁸ Niwe feura sa-n yi fefee paara', si sa ha tiirra na tē. Kpiere nyanyāa ser ka, si sa-n faa nū pera'. ⁹ Wi-n kpoo sare si Thāgba na bo sa'. Wi-n thuna ser thu, si sa wela'. ¹⁰ Wire fev paar fev, asi tomu n khi Jejuu khi, di mē dakha Jejuu yi na yir asi tomura. ¹¹ Gidonu serke hanani yire, kw feura wi-n to si khirra du do Jejuuda do kw, di mē Jejuu yi na yir asi tomuraakera doni dakhinane. ¹² Mē gi, khir n duon thōma serera, si yire n puno a na-n do thōma nerera. ¹³ Ha pe ca biella si hana mōke gure kherani Thāgbaa sebera soni ayi: "Haar mi kw per, ger gi di i kw mu", serē dakha haar si per ger gi di sa-n mu. ¹⁴ Gidonu si jure di ureeke kw uneni Jeju Kōtun khirera, a na ur ser dakha na Jejura, a kpa si si jul kha na nere kw yera. ¹⁵ Gidonu gelela fev ner do kuru di a-n ha, di mē bo jur na-n debur gi cuu Thāgba khure kw n hale tibil jkjuwra, Thāgbaa i na-n dubur. ¹⁶ Ger do kuru nyē na-n khiir sa', gidonu adorake asi tomuke na kuere, si asi tibil ure hani bukw, ke na doni daynana', n debire di do daphaa da-n per wire fev. ¹⁷ Gidonu asi ni jaba jabaake si-n yuni nenē kwkwke gbe, har di a-n una sar i dubireeke doni khorrdaa. ¹⁸ Gidonu ga do gure tibil n yuni na yire ser n huuna', si gure tibil na punoni na yi na yirə si-n huun. Gidonu gure tibil n yuni na yire dakanane gi, si gure tibil na punoni na yi na yirə khorrdaa gi do.

5 Gidonu si jure du do ado asi tomu ke thura, ke doni waa wael, si hanane le Thāgbaa duw cuwrike doni Thāgbaa nyē thō, khorr too paar gi, ga do tibil nyē ma'. ² Si dakha si-n thune sa-n 'wu waukera ka, di sa-n gbēgberē si mua asi Thāgbaa di cwa, ³ gidonu a si 'li muure pi, wa yi si gi do si 'leere tomura'. ⁴ Gidonu serke hani wa ureraake, si-n 'wure si gbēgbelni, di si-n yaale ga do di sa for thukee tomu na fa ga, si di sa to yū tomur, di mē ga dor yire gbaan gure doni dakhinane a du. ⁵ Di ureeke cue sūni a pe gelelala, Thāgba gi, ke kw hana sūni Thu Phuu di do barā paar gureraake sa 'leni. ⁶ Ger gi wire fev si-n hanane tu jur, di si jure mō si-n cōni tomuraake, si toore a huncna Kōtun. ⁷ Gidonu ha perera si-n ur, ga do yi yirra ga. ⁸ Ger gi tu jurikera si hanani, yaal kōtū duon, si faa tomurike si hanani sa jala a tōna Kōtun. ⁹ Gerra do kw dakha di sa-n do buw, si si daaraa haar, ado si-n toore ke tomuraake, a si-n faguure. ¹⁰ Gidonu do serē fev n jal si jul Kirisitii kul too pa ye thithuun, wi nūkw mō si hani, di mē fev bielbiel na 'le thie di a ha mō nteē bo cuu, na nteē puu cuu hani, a hanike tomura. ¹¹ Di si juri gure n doni si ma Kōtun, si-n yaale sa-n yirana tibia, Thāgba ju ser casu mōke si hani, di mi pere haar anu kpiernora ni ju

ser dakha mōke si hanı. ¹² Sa bir ma sa-n nına asıbara nerera dı tu teena si doa', si hıe si ha nı dı na mabi asudara, dı na puno na birse wıreke n mabani gureraake dıni yi yıdaa, si ga-n do hadaa ga. ¹³ Gıdonı ado si dābāel Thāgbaada dı kɔɔ, si ado si jıre fıle ner dı kɔɔ. ¹⁴ Gıdonı Kirisitii nau n tɔ si, gıdonı si jıe jı dı ado bıel kɔɔ khire tıbulala feı, ga dor dı tıbıla feı khiire. ¹⁵ Dı ɔr kɔɔ khe tıbulala feı, dı mē wıreke n hananı yire, wa hana yire wa-n nana dıbara ga, si gı dı ıre kɔɔ khe warnı sa ıur a the khireraada. ¹⁶ Mē gı, a funa nenē dıphā, sa-n hun tıbil mōke tıbıla thıura n hunna'. Dı adorake thalee hun si kɔɔ jına Kirisiti, si ga do mē si jı gıre bā. ¹⁷ Ado tıbil ha Kirisitira tıbil phaa a-n do, thı tına phor ka, hıne thıe feı n debire dı do daphaa. ¹⁸ Dı gele feı Thāgbara gı the, ke cıe sını dı si bir kūu kha na ɔr dı the Kirisitira, dı ha si bir kūu kha thɔma. ¹⁹ Gıdonı Thāgba kɔɔ haan Kirisitira a cıu tıbıla dı wı bir kūu kha na ɔr Thāgba, aa therna tıbulaa dı pa ga, wo a pe sare sa-n mıa bir kūu kha thımur. ²⁰ Ser dıɔn Kirisitii dedeesɔke Kirisitira thɔnı, dı ho ser Thāgba n gba da-n kpākpaana dı yı: Si-n phıur ner Kirisitii irə, nı birə kuune kha na Thāgba. ²¹ Kirisitiike na kɔɔ jeni sopugoa', ɔr a cıu dı debi do sopugo dı do ser dı kɔɔ, dı mē si debi do fı saru Thāgbara, dı Kirisitira gı the.

6 Dı mōke si-n donı kha thɔma na Thāgba, si-n phıur ner dı na-n do Thāgbaa bɔ jı na do nar thıaa ga. ² Gıdonı a sor ayı: "Bɔɔke gı teenı kha mı kɔɔ pe fer nūu, tataa wire mı kɔɔ bul fer." Hıne, nenē dıɔn bɔɔke gı teenı kha. Hıne, nenē dıɔn tataa wire. ³ Sa-n pe ne baradaa tıbillə thıe wo thı bıellalaka', gı ho thɔmaake na hanane kpe paara'. ⁴ Si thıe feıra, ası fı n nına dı Thāgbaa thıɔdara si do, ha fıreeraake si-n hananı jɔɔ nıwera, na gureraake telene sını, na mō sa-n yını fıfıe paara', ⁵ na bıurera, na khaı perra, na dı nyanyaana, na thı khe dıurra, na yi ɔnanena, na kɔmer ɔnanena, ⁶ dı the dakha fı phuura, na jıurra, na ha fı yırrera, na ha bulo fılela, na Thu Phuura, na nau buɔra, ⁷ na sobɔ thımurra, na Thāgbaa fıgara, na fı sar ko ke thıeke si-n pıernanı a dona gıre si-n phınanı tomı; ⁸ na dakha i dıurera, na beesirera, kuerera na i bɔ werra; fıfıla wı-n we si, sırake sobɔ so tıbıla ha si. ⁹ Wa jı sa', sırake tu jınanə bɔɔkɔ ha si; wı yı sa jı paar na pɔa', si serke na yire; wı yı si-n yıre naare, si ga do sa khıra'; ¹⁰ wı yı gbobire kɔɔ sare, si wire feı dau n fı ser; wı yı bɔɔdara ha si, si ser n le tıbıla jɔɔ; wı yı sa hana thıa', si ser hına thıe feı. ¹¹ Korētıdara wei, sa mō nar dıkha ga, si faare haar yala a ha nı. ¹² Ası nau na 'lūə', si anıda 'luno. ¹³ Nı faa haar yala a ha si mō si faanı asıda a ha nı, mı mına ner mō nı donı fı bısaɔ. ¹⁴ Na-n tu kpele bıel tuur na wıre dıni ha pe 'leedara ga. Gıdonı anyee bɔ ca fı saru na fı gō-golō na-n bɔ kha? Anye dahıre na dabıra ha kha? ¹⁵ Anyee 'li ca Kirisiti na 'linə kha Beltal? Anyera ıre pıernı haar na ıre na pıernı haara' na bul kha? ¹⁶ Any-

ee gbabi ca Thāgbaa ɔ na gbabi na thıla? Gıdonı ser dıɔn cıur Thāgba yıdaarra, mōke Thāgba kɔɔ sonı ayı: "Ma toore awı bıɔɔ, ma-n kpaare awı thıthıun. Ma dor awı Thāgba, dı wa dor fı too." ¹⁷ Ger gı, "Nı the awı thıthıun, nı lea hana kpi, Kōtın ɔɔ. Na-n tha gureraake bisenenə', dı merə ma tee ner, ¹⁸ dı ma do nare Thıre, dı nere na do mare bıkona na bıkhena, mer Kōtın fıga feı hıdaar ɔɔ."

7 Nerereke mı-n nanı, mōke si hananı ıle ca gıre, si phıle khorr gıre feıuke n biseneni tomı na thıe, a na bābane na ası kpi lee Thāgba maarra. ² Nı tea si na haar. Sa dı tıbillə ga, sa kve tıbilə', sa phıun tıbil woa'. ³ Ga do sor mı-n heen nı mı mıni thakaa koe. Gıdonı mı kɔɔ 'lire sor ayı: Si fı ner na haar, a si har kha ke na yire, a si-n khire kha. ⁴ Mı hana nare ha pere jɔɔ ka. Mı hanane mabıdaa ka nerera, ha yılle ha mare vūu, dau thıne ka mar ası bɔ gaar feı thıthıun. ⁵ Gıdonı a funa bɔɔke si kɔɔ danı Maseduan sa kɔɔ yı hıre fıuraka', si si kɔɔ gaare buɔ thıe dıdura. Kēkerene jıera, maar bıɔɔ. ⁶ Si Thāgbaake n cıeni wıre kpiere nyanyaanı dı wa-n faa haar, ɔr kɔɔ cıe dı Tıtu fı do kɔɔ dı si faa haar. ⁷ Sırake ga do ɔɔ fıle dı kɔɔ dıbara ga, si gıdonı Tıtu thethe 'ler ha faare anıdara, a mıe ser mō nı-n yaal mıni ka, a mıena anı gbobi, na mō anı gbēgberē merera hanı, dı mē dau fı mı dıphā waa a ka. ⁸ Sırake fı sebe cıu nıni dı nı gbobi si ma so a ma ja', gıdonı mı yıere dı sebele cıu ner dı nı gbobi, si bɔɔ gbe gı. ⁹ Dı adorake mı kɔɔ sor a ma jı, si nenēke gı da mare, ga do gıdonı nı gbobire ga, si gıdonı anı gbobi thɔɔ ner pe ha debirera. Gıdonı mō Thāgba yaalı nı kɔɔ gbobi, dı mē ga do ser pe nar ga soole fıuraka'. ¹⁰ Gıdonı gbobire mō Thāgba tunı n unane ha debire, ke n thɔɔnı tıbil dı pe taarera, dı ha debi ca ole na hana tıbil n soro a ma ja'; si gbobireeke dıni thıdaa khır gı-n una. ¹¹ Gbobi ca ıre hanı mō Thāgba tunı, nı hıne gıre gı cıu narnı bobo dı nı pər waa gel, na mō nı gıbuunı thımurraale yıu, na mō gı hel nıni haar, na mō maar fı nıni, na mō anı yaal kōtıl hanı, na mō anı gbēgberē hanı, na mō anı thı naar hanı. Dı thıe feıraake nı nına dı na hana dı thımurraala'. ¹² Ado mı kɔɔ khıre nare ga do ıre cıeni puureele, agıbo dı ıre wı cıurɔnı puureele mı khererao', si gı do kɔɔ nı jı anıbara Thāgbaa yera mō anı pər serera hanı. ¹³ Ger dı kıru dı si kɔɔ faa haar; si ası ha faara kākər n pere jɔɔ, dı the daıraake kɔɔ fıni Tıtu, gıdonı nere feı kɔɔ cıguıre dı dau fı. ¹⁴ Si ado anıda dıkha kɔɔ dor kɔɔ dı fı mabıro Tıtu yera, yıcırı na kɔɔ fı ma', gıdonı mōke thıe feıuke si kɔɔ mı nıni donı sobɔ, mē ası mabi Tıtu yera ha, dı sobɔrra wı yı gı dı do. ¹⁵ Nauıke a hananı nerera n pere jɔɔ, mō a-n jınanı nere feı nı nı, na teereke nı kɔɔ teguunı na maar na jıe. ¹⁶ Gı da mare mō mı hana narnı tu jıur thıe feıra.

8 Omına, si cıu ner nı jena Thāgbaa bɔ jıke yıranı Maseduan we gbıdaraa thıthıun. ² Bɔ gaare

mie kōtunaake wɪ kɔɔ hanɪ, awɪ daake ʒɔɔɔɔɔɔ na awɪ bɔɔdaar do phuphuphul, pɛ ware ha bulo thĭ 'laare dɪ kãasɪ. ³ Mɪ punone so wɪ kɔɔ 'laare na haar kpĕgɛlĕ mō awɪ puno hanɪ, wɪ kɔɔ 'laarerake dɪ ka ʒɔ mō awɪ puno hanɪ. ⁴ Wɪ kɔɔ biɛl sɛr na haar fɛu aa, huɛ n hanale un-n puno iner un-n har tu phuusɔɔ bul thɔɔnana. ⁵ Wɪ kɔɔ cuure dɪ ʒɔ gɪrɛ sɪ kanɪ kɔɔ kpɪɛr, sɪ awɪbara wɪ kɔɔ faa a ha Kōtɪn bɔ, dɪ mōke Thāgba tuni wɪ kɔɔ faa awɪbara dakha a ha sɪ. ⁶ Ger gɪ sɪ kɔɔ biɛlɛ Tɪtɪ dɪ na pɪr anɪ pa ga ha bulo thĭ caale mōke a kɔɔ urna gɪnɪ. ⁷ Mōke gidonɪ thɛna fɛu nɛr n ʒɔ, ha pɛrɛra, thumɪrra, ʒurra, na pɛrrɛ dɪdɪura fɛu, na anɪ nauraake thɛnɪ asɪ pa, ɔmĕ nɪ dɔ wɪrɛ na ʒɔnɪ ga ha bulo thĭ caraale. ⁸ Mɪ sonɪ thake ga do ʒɔfɪ mɪ-n pɛ nara', sɪ ukhasɔɔ pɛr mɪ gba a bena nɪ bɪnɛ dɪ ma-n huɪn ado anɪ nauraa sobɔr gɪ do. ⁹ Gidonɪ nɪ ʒɛrɛ asɪ Kōtɪ Jeju Kirisitii bɔ ʒɪ, mō a kɔɔ donɪ lĕledaar sa tu a do bɔɔdaar anɪ sora, dɪ ɔɔ bɔɔdaar dora na cuɛ nɪ dɪ na le. ¹⁰ ĩ kpɪɛrɔɔ mɪ ha nɪ dɪbara dɔɔɔɔm gidonɪ gɪ teere kha, gidonɪ a funa yakherɔ nɛr kɔɔ kɪlɛ yɛ, ga do thĭ cuurera dɪbara ga, sɪ yaalela dakha. ¹¹ Ger gɪ nɪ pɪrɛ gɪrɛra nɪ kɔɔ cuunɪ, dɪ mōke nɪ kɔɔ guurnɪ na haar fɛu gɪ hana, nɪ cuɛ gɪ gɪ pɪ mōke anɪ puno hanɪ. ¹² Ado tibil 'laa thĭɛ na haar fɛu mō ɔɔ puno hanɪ, ger n da Thāgba haar, sɪ ga do gɪrɛ nɛ na hananaa wɪ soaa dɛ. ¹³ Ga do dɪ ga pɛ nar buɔ sɪ gɪ ba ukhasɔɔra ga, sɪ gɪ cuu thĭɛ gɪ mākha kha. ¹⁴ Nenĕ bɔɔke anɪ thĭ ʒɔ hana n bulle awɪ thĭ bɔr, dɪ mĕ dakha awɪ thĭ ʒɔ hana na bul anɪ thĭ bɔr, dɪ mĕ mākhar na hale, ¹⁵ mōke gɪ kherɛnɪ Thāgbaa sebera ayɪ: "Ureɛke kɔɔ khɪanɪ ʒɔɔ na hana thĭɛ dɪ kara', dɪ ureɛke kɔɔ khɪanɪ gbe thĭɛ na bɔrua'." ¹⁶ Thāgba huna fuɔrɛ, gɪrɛraake a kɔɔ pɛrnɪ Tɪtɪ hara dɪ hana nar ga pɛr ca biɛlkɛra. ¹⁷ Gidonɪ a ture asɪ biɛl, sɪ ɔɔ yaalla gɪ kɔɔ therake mō a-n pɛrnɪ ʒɔɔ ka dɪ a na pɔ le na yɪ nɪ. ¹⁸ Sɪ-n thɔɔnaane kha ominɛke hananɪ i buɔ we gbɛbɪdara fɛu thĭthɪun tutugo buɔɔ thumɪra. ¹⁹ Wo, we gbɛbɪdara kɔɔ phiiru-ure a dɔ asɪ kpakpaar ga ha bulo thĭ cuuraakera sɪ-n cuunɪ, ga-n duba Kōtɪnɪ thɛthɛ i, ga-n nɪnana dakha mō asɪ yaal bɔ hanɪ. ²⁰ Gidonɪ sa yaal tibil n pɛ sar sor mūsū ʒɔraake wɪ du sɪnɪ nyōkɔa'. ²¹ Gidonɪ sɪ-n yaale gɪrɛ buɔɔɔɔ, ga do Kōtɪnɪ yera dɪbara ga, sɪ dakha tɪbulaa yera. ²² Sɪ-n thɔɔna wɛr dakha asɪ omi ure sɪ kɔɔ ʒɪnɪ ʒɪur ɔɔ pɛr thĭɛ dɪdɪura a huɪn, kɛ n nɛnanɪ nɛnĕ dakha mō ɔɔ pɛrra ʒɔɔ hanɪ, dɪ the ha pɛrɛraake a hananɪ nɛrɛra. ²³ Sɪ ado Tɪtɪ gɪ, ɔr duɔɔn ĩ bubul na ure sɪ-n donanɪ kha thɔɔma anɪ pa. Sɪ ado asɪ omisɔ we, we gbɛbɪdaraa thĭthɔɔna ha wɪ na Kirisitii i dubɪdara. ²⁴ Dɪ ger gɪ nɪ nɛna wɪ we gbɛbɪdaraa yera mō anɪ nau hanɪ, na huɛɛke sɪ kɔɔ hananɪ anɪdara dɪ sa-n mɛbi.

9 Ado gɪrɛraake dɔnɪ tu phuusɔɔ bul thĭ gɪ, ma laar 'lo na khere nar seba'. ² Gidonɪ mɪ ʒɛrɛ anɪ yaal bɔ, dɪ ger mɪ-n mɛbiro anɪdara Maseduandaraa thĭthɪun a so war ayɪ: Akaidara kɔɔ gbɛbɪrɛ pɪ kɛkɛke yakherɔ. Dɪ anɪ gbĕgberɛna kɔɔ jaa tibil ʒɔɔɔ. ³ Mɪ-n thɔɔn omɪna

dɪ mĕ anɪdaake mɪ-n mɛbironi geɛlɛlala na do mɔɔba', dɪ dakha wɪ yɪ nɪ nɪ gbɛbɪrɪ nɪ pɪ mɔɔna mɪ kɔɔ sonɪ. ⁴ Ado mĕ ga, sɪ dɪ sɪ pɔ kha na Maseduandara dɪ na gbɛbɪ a pa', ga dor mō sɪ yɪnɪ sɪ ʒɛrɛ anɪ ti, na dor asɪ yicur na anɪda. ⁵ Mɪ kɔɔ kpɪɛrɛ gɪ bɔrɛ ger gɪ dɪ ĩ kɔɔ biɛl omɪna wɪ kuul nɪ yɛ wɪ pɔ anɪ pa, wɪ kɔɔ gbɛbɪ ha bulo khaar-daake nɪ kɔɔ 'lini sor na 'laare; mɪ-n yaale gɪ dɔ ha bulo khaardaa ga-n ho bĭ puudaa ga. ⁶ Nɪ ʒɛ ure direni fuu, fuura a na kha, sɪ ure direni ʒɔɔ, ʒɔɔra a na kha. ⁷ Tɪbɪla fɛu biɛlbiɛl na-n 'laane mō nɛɛ bĭ kpɪɛr hanɪ, wa-n 'laa na gbobira', ga-n ho ɔɔ pɛr gɪ woa'; gidonɪ Thāgba n nar ureɛke n 'laanenɪ na kākara. ⁸ Thāgba hananɛ punone a na bɔna nɪ na bɔna caar fɛu dɪdɪu, dɪ mĕ na-n hana wire fɛu gɪrɛ fɛuɔke na-n dana nɪnɪ, na hana ger dɪ a ʒɔr na ka, na-n cuuna thĭ buɔ fɛu, ⁹ mōke gɪ kherɛnɪ Thāgbaa sebera ayɪ: "Ha bulole a-n 'laana khaardaa ʒɔɔ bɔɔdarara, ɔɔ ful sar khorr gɪ too." ¹⁰ Ure n 'laanenɪ be bi jaldaarra na dɪkɔ a khɔ, ɔr na 'laane be na ha nɪ dɪ a dɛbɪrɔ, dɪ ɔr na cuɛ dɪ ha bulo be na se nar ga-n pɛr. ¹¹ Dɪ mō nɪ hananɪ thĭɛ ʒɔɔ na punone na-n 'laa thĭɛ na ha bulole, dɪ anɪ khaardasɔɔkɛra sɪ-n 'laanɪ ga 'laare Thāgba khure. ¹² Gidonɪ bul thĭɛɛkɛra n 'laanenɪ, ga do tu phuusɔɔ gɪ-n bul thĭ bɔrɛra dɪbara ga, sɪ dakha ga ɔr Thāgba khure ʒɔɔ ga-n pɛr. ¹³ Ga bul thĭɔke n nɛna mō nɪ hanɪ, dɪ wa-n khu Thāgba anɪ nū nura mōke nɪ tuni Kirisitii tutugo bɔ thumɪ, na ha bulo thĭ 'laarɛraakera n nɛnanɪ anɪ kūu bɪnɔ do na wɛr, na tɪbɪla fɛu. ¹⁴ Dɪ wɪ-n biɛlɛ Thāgba dɪ wa-n pɛ nar gidonɪ nɪ lō wɛr haar, dɪ the bɔ ʒurraake thunanɪ kar, kɛ Thāgba ʒɪ nɪnɪ. ¹⁵ Thāgba huna khure ɔɔ khaardaraake na hanɪ mɛrɛra ga.

10 Mer Pol, mɪ-n phuur nɛr na hɛlɛlɛ fulɛ na bĭ buɔraake dɔnɪ Kirisitiida, mɛrke n hanɪ hɛlɛlɛ a mɪ ha anɪ thĭthɪun, sɪ a mɪ huɔɔ ma-n 'la nɪ kpākpalā ga. ² Mɪ-n yɛɛ nɛr dɪ na-n do ɔɔɔɔke ma hanɪ anɪ pa, ma urna narɛ 'larɪke mɪ hananɪ a kpɪɛr ma urnanɛ ukhasɔɔraake n kpɪɛrɛnɪ aa, mōke tibili tibil do pa hanɪ sɪ-n ura'. ³ Tibil sɪ do wɛr, sɪ ga do mōke tibili tibil do pa hanɪ sɪ-n kĕkɛrā'. ⁴ Gidonɪ ko ke thĭɛɔɔke sɪ-n kĕkɛrɛnanɪ ga do tibildaa ga, sɪ Thāgba dɔ kɔɔ dɪ hana fāga ka, a na puno gɪrɛ na dɔnɪ datutugonaa ga a na wɛlɛ. Sɪ-n būburonanɛ mɔɔ kpɪɛrɛɔ, ⁵ na gɪrɛ fɛuɔke n urenɪ na gū tir dɪ a-n kĕkɛrɛna Thāgba ʒur, sɪ-n fuɛrɛ kpɪɛrɛ fɛu dɪ sɪ khɪmɔɔ ga-n nɛ Kirisitii nū. ⁶ Sɪ gbɛbɪrɛ pɪ dɪ sa heen nū nura sor ɔɔɔɔke anɪ nū nɪ danɪ. ⁷ Nɪ huɛ mō thĭɛ hanɪ. A tibil n kpɪɛrɛ Kirisitiida unɪ do, dɔ a bir a kpɪɛr ɔɔ bɪnɔ a huɪn, mō a donɪ Kirisitiida, sɛrɛ dakha Kirisitiida sɪ do ser. ⁸ Gidonɪ adorake ma mɛbire dɪ a kãasɪ gbe hu hananɛnaake Kōtɪn kɔɔ ha sɪnɪ, gɪ cuu nɪ nɪ khō na-n pɛr ga do gɪ kuɛ na', yicuru na fu ma'. ⁹ Ga do mɪ-n yaale ĩ ho mɪ-n phɛrɛ nɛr na ĩ seba'. ¹⁰ Wɪ-n sor dɪ wɪ yɪ, ɔɔ sebe khure ka, ga-n ʒɔ kpākpalā ga, sɪ a fu yɪ ɔɔ thɛthɛ, sumumū a ha dɪ ɔɔ nɔ thumɪ mɔɔ thumɪa yɛ. ¹¹ Dɔ nɛɛle n mɪanɪ thale n ʒɪ: Mō asɪ thumɪ

n hanı sebera ado sa hala', mē dakha ası thĩ cuu n ha ado sı hale. ¹² Sa 'la na gba asbara na mıena tibil ukhaswɔke n kpāganenı dıbara ga, agıbo sı yi sı je ure jɔna', mō wı-n mıeni dıbara na awı mıeda awı ha wı jı ure jɔni, fıle bɔra wı. ¹³ Sı sere, ası mabi na kāsı gureraake sı kɔɔ cuuna', sı ka Thāgba yını sı dɔ ası thō kho, le sı khu, dı anı pa gı khu. ¹⁴ Sa-n kāsı ası pela', gı ho sa kɔɔ pɔ a dā anı pa gaaga, gıdonı ser dɔ wıre kɔɔ dana nıni waa gel na Kirisitii tutugo buɔ. ¹⁵ Ası mabi na kāsı gureraake sı cuuna', dı sa mabi haanı thɔna ga, sı sı hanane nū pere anı ha pe n khɔna pıer, sı yi hıe ası thō pel n tɔ gı per, ¹⁶ dı sa mıu tutugo buɔ anı billo, sı sa too sa-n mabi thɔmanaake ukha kɔɔ 'lini cuura', gı ha mɔna gı kherenı Thāgbaa sebera ayı: ¹⁷ "Dɔ ure n mabani, a na-n mabi gureraake Kōtın cuunı." ¹⁸ Gıdonı ga do ure n kpāganenı dıbara ɔr wı-n we tibilə', sı ure Kōtın n kpāganı gı.

11 Ga da mare ado na punone na fu haar ı mı dōbæle fıuu, sı nı-n fıurerake haar. ² Gıdonı gbugiike thenı Thāgbara fu mer anı sora, gıdonı mı kɔɔ gba ner a ha kũu bıel dı Kirisiti gı, dı nı duuraa khe biir phuuke na jeni kuuna'. ³ Sı mōke sıi kɔɔ fıulı Evı na ɔɔ fıulla, maar n fıu mer dı anı kpıer na kuere, gı ker sı gı faa sobɔr na phur Kirisitira. ⁴ Gıdonı a tibil pɔ nar na mıu nar Jeju kpıı na ure sı kɔɔ mıu narnı, dı agıbo nı 'ler Thue dı ha kpıı na ureeke nı kɔɔ 'lenı, agıbo tutugo bɔ kpıı gı na guræeke nı kɔɔ teenı, nı-n fıure haar bɔɔɔɔ. ⁵ Mı pere haar ma 'lũ thĩ bıellalake a jɔ wa thōthɔnaale buɔɔɔnı ka ga. ⁶ Dı ado mı hor tibil ba thımu mıurera, sı jıur wer na bɔr ma', dı sı kɔɔ nına ger anı thıthun tubulala feı thıe feura. ⁷ Sopugo mı ba cuu gureraake mı kɔɔ mıu nıni Thāgbaa tutugo buɔ khaar yaa? Mer wuro mē sı ner n ka nı ur. ⁸ lkhaa we gbebidarara mı kɔɔ 'le bulle, werra mı-n 'le loka kɔɔ dı ma-n dona nar thɔma. ⁹ Dı ɔɔɔɔke mı kɔɔ hanı anı pa dı buɔ kɔɔ fıu mı, ma kɔɔ do heendaa tıbillə ga; gıdonı omınaake thenı Maseduan n kɔɔ hana mı guræ n bɔra mıni. Dı thıe feura mı kɔɔ fıure dıbara dı ma do nar heendaa ga, dı ma fıure dıbararake 'lo. ¹⁰ Sobɔrraake n thenı Kirisitiraake ha marnı, mı sor ayı: Thıe na hale na tō mı mabire ga thınaake Akai dura ga. ¹¹ Mō dɔ kɔɔ? Gıdonı a thıena gaa ma na naa ya? Thāgba jı ger. ¹² Gurera mı-n cuunı ma cuurerake ma-n jalna, dı mē ga khaan hıe wıureraake n yaalenı hıe wı ye sı mākhanε kha gureraake wı-n mabironi. ¹³ Tıbulaale sōso thōthɔna we, dı fıful thō dona we, dı wı debı ho Kirisitii thōthōɔ. ¹⁴ Sı gele ga do nɔ kpaa thıe ga, gıdonı Satāa thethe n debire dı ho thōthōdaar thu hıre. ¹⁵ Dı ga do nɔ kpaare gı ado ɔɔ thō dodaarsɔɔke debı a ho fıul sar thō dona ga. Awı khu pa na har mō awı thō hanı. ¹⁶ Mı bire 'loro wo, tibil na-n hıun mı ı ho dōbælə', dı a gı harake mē, sı nı tea mı ı dole dōbællə, dı mē ma mabi dakha gbe. ¹⁷ Guræ mı sonı guræ, ga do mō Kōtın n yaalnı mı soa', sı gı hor mōke dōbæle n urnanı tibil dı mıu thıe, dı gurera

mı-n mabironi tu jıur harre. ¹⁸ Gıdonı tibil jɔɔɔ hale n mabani sı do awı mabira mabire guræ dɔnı tıbilı tıbil do pada, mere dakha ma-n mabire. ¹⁹ Gıdonı nı-n fıure haar dōbæləla ka nerke jeni fıle. ²⁰ Ado tıbil na pɔɔɔɔ nı, ado tıbil na kho nı, ado tıbil na tagurı nı, ado tıbil na so nar kuune, ado tıbil be nı ye, nı-n fıu gare haar. ²¹ Yıcu-ru fıu mer dı ma so nayı: Sı kɔɔ nına ner mōke asıda na khurna'. Sı guræ tıbil n kpāgarɔnı dıbara, mı punone cuu mē mer, dōbælela mı mı. ²² Ebırəɔ ha wı ya? Mere dakha Ebırəra ha mı mer. lıurayeldara ha wı ya? Mere dakha. Abırahamı məl ha wı ya? Mere dakha. ²³ Kirisitii thōdara ha wı ya? Mı do ger dı jɔ mē, sı dōbælela mı mı wo. Thō khe duorra mı jɔ wer, khaı perra mı jɔ wer, burera mı jɔ wer fıı, kɔɔ jɔɔɔɔ mı-n thɔɔ khıer. ²⁴ Balamı Juıfıɔ kɔɔ bur mı be nıu kpalanıy phe bıre. ²⁵ Balāther wı kɔɔ fııl mı na khasa, babil wı kɔɔ duur mı na bokana, balāther gborɔo kɔɔ mıuna mı, dı wı bıel na dıı bıel nyuɔn kɔɔ gba mı dı ı cuu. ²⁶ ı kpaarke mı-n kpaarnı gı jɔre ka, nıwe nɔ mer mıurra, nıwe nɔ mer yu hōhɔlaa pa, nıwe nɔ mer ı caa pa, nıwe nɔ mer ca kpalaa pa, nıwe nɔ mer dura, nıwe nɔ mer bəənnə, nıwe nɔ mer lanyuɔnna, nıwe nɔ mer wıre n cuenı wı ye omına hanı thıthun. ²⁷ Mı jıre guræ n dɔnı thō duur, na ɔɔɔre, na yi ɔɔnane kɔɔ jɔɔɔɔ, na kɔmer na yɔlkhaa fıur, na kɔmer ɔɔnane kɔɔ jɔɔɔɔ, na ie fıur na kēkē 'leere. ²⁸ Thı jɔɔɔ hale na mıana', sı guræeke heene mıni a jɔrake feı duɔn derıke mı-n hananı fıre feı we gbebidarara feı. ²⁹ Umō na ɔɔɔne sı do ma ɔɔ mera? Umō na barane na jı sı do haar na hel ma? ³⁰ Ado gı dor ı mabə, ı ɔɔɔda ma mabıro. ³¹ Thāgbaake dɔnı Jeju Kōtını Thı, ke hınanı fıurε khorr, jıre dı ma-n kur sōso-ra'. ³² Aretası fıagadaarı gobaner kɔɔ pere wa-n bera Daması dı a fı mı, ³³ sı wı kɔɔ gbū mer kpuuɔ a tona fenetıri dı ı gbū sortoto, dı do mı taare ɔɔ nyōkɔɔ.

12 Gı teenane ı mabi sırake ga-n hana khora', sı ma mıe ner thı yıur na thı nıuræeke Kōtın kɔɔ cuu mıni dı ı ye. ² Mı jıre tıbil bıelke hanı Kirisitira, ke Thāg- ba kɔɔ vəni a juunna a dana balāther thāgbara yū, ye- na yuɔr yenā gı guræ, ado tomıur a kɔɔ hana ya, ado tomıur gaa ya, ma ja', Thāgba jıen. ³ Dı tıbilile ado tomıur a kɔɔ hana ya, ado tomıur gaa ya, ma ja', Thāgba jıen. ⁴ Mı jıre dı Thāgba kɔɔ gbaare a lona hıur paar Thāg- baa kal ɔɔɔ, dı a kɔɔ nıre thımıaake tıbil na marnı na mıta', ke tıbil na hananı dakha hıe a na mıea'. ⁵ Ma mabire tıbil caarra thale, sı ado merε thethera wer, ma mabi saagado ı ɔɔɔda gaaga. ⁶ Sı ado mı-n yaale ı mabi, ga do dōbæl ma doa', gıdonı sobɔr ma so, sı ma- n cua', dı mē tıbil na hana mar kpıere gı kāsı gureraake wı-n yını merera, agıbo gureraake wı-n nıni merera ga. ⁷ Mō na dɔnı kɔɔ sı thı nıur caale na hanı mıerera ga na cuu mı dı ma fıı gunə', ger gı dı uu ga mar tomıurra, ke dɔnı Satāa thōthōdaar a na-n ũu mar gı do kɔɔ ma fıı gunə'. ⁸ Gelelala mı kɔɔ bıel Kōtın balāther a cue gı gı hıuɔ mar. ⁹ Sı a so mare ayı,

bucraake inu-n ju muni gi daan, gidoni yocwera inu-n ju nuna inu fāga. Di ger gi ma-n ka jle mabi na dau ĩ yocwera, gidoni liir Kirisitii fāga n ha mar. ¹⁰ Ger dɔ kiru di ma-n kaka yocwera, na nurera, na nɔwera, na kpoorera, na bɔ gaarera Kirisitii sora; gidoni wocwera mu-n yocwera, liir mu-n ka 'le fāga. ¹¹ Dɔbəl mi debi do, si ner kɔɔ tɔ mi per di ĩ ha mē. Gidonu anu pa gi kɔɔ teenana gi the ni yu ĩ tu teena do. Gidonu ma 'lũ fuurake a jɔ wa thɔthɔ-naale buwɔwɔ ka ga, sɔrake ma do thā'. ¹² Gire n nenanu ĩ thɔthɔdaar do, gi yurre anu thɔthun na ha fureeke juwɔwɔ ka, na jē thɔesɔ, na ma ku thɔ cuure, na nɔ kpaathɔ cuure. ¹³ Anye kɔɔ bɔra ni si di wɔ we gbɛbidara hana gi a jɔ ni, saagado geke ma kɔɔ do narni heendaa gaaga. Di ni faa ĩ duudu hɔnna ha mi. ¹⁴ Hine, mi gbɛbure gure pi ĩ kɔ anu pa balāther puɔr, si ga do heendaa ma do nara', gidoni ga do anu thɔ mu-n yaala', si nerere thethe gi. Gidonu ga do bɔsana teana wa-n thune thɔe a hana thure na nura', si thure na nure teana wa-n thune thɔe a hana awi bɔsɔ. ¹⁵ Si ado mer gi, mi ture na haar ĩ 'laa gure mi hananu, ĩ 'laana dakha dɔbara koo gi do anɔda thuerə dɔ kɔɔ. Di mɔna mu-n na nuni mena du thɔ kar, gi dor kɔɔ di anu nau na-n wurəə bɛ? ¹⁶ Si anaa na sor wo nayi, ma kɔɔ do nar heendaa wera', si mɔ mi donu tu ful tibil, ger mi kɔɔ ful nar sa 'li ni. ¹⁷ Tubulaake mi kɔɔ thɔwɔ anu pa, mi ba phiro si ma-n kho ni yaa? ¹⁸ Titi mi kɔɔ biel a jala anu pa, di mi kɔɔ thɔwɔane dakha omi biel. Di Titi ba kho ni yaa? Ga do kɔr biella si ha kha na wɔraa? Ga do ne ka biella si-n 'loro kha gaa? ¹⁹ Ni kɔɔ māa kɔrere kekeke di sor si-n hel dɔbara nerera. Kirisitira si ha di sa-n mu Thāgbaa yera. Nerereke mu-n nani wei, gelela feu anu khɔ pe si-n yaal. ²⁰ Gidonu maar fu mer di anaa a ma dā le, ma yu ner di na ha mɔ ma-n yaalna', ni yu mi dakha ĩ ha mɔ na-n yaalna'. Maar fu mer di anaa kula, na gbugi, na nikhii, na dɔbara na kēkerene, na tibil kuere, na wɔ yu muere, na i kaar, na nyanyaane na har anu thɔthun. ²¹ Maar fu mer di a ma dā le, ĩ Thāgba na cuu mer di yicuru na bir na fu mi anu sora, ĩ tha ĩ thunɔ

si ma-n bi wɔreraake kɔɔ maanu cuure sopugo, si ukhasɔ werra na kɔɔ debi haar thɔ bise cuureraalera, na bɔdɛl cuurera, na dakhaba cuurera ga.

13 Balāther ha gure mu-n kɔwɔ anu pa. "Sɔ bibi na guure mɔke sobɔ so judara yenyɔ agɔbo yēther yuenu du ha", thale gi khere Thāgbaa sebera. ² Balanyɔ puɔrke mi kɔɔ kɔwɔ anu pa, mi kɔɔ 'lire so gar, na ninake ma hanu gure anu pa ga, mi maane gure di ma-n so wɔreraake kɔɔ maanu cuure sopugo, di mu-n sor dakha tubula feura ayi: Ado mi bir na kɔ anu pa, na-n yu ma purre fuurakaa koe. ³ Gidonu ni-n yaale ni ju gure n nenanu di Kirisiti n mɔna mi, wɔke na yocwera narna', si a-n nunane kɔ fāga anu thɔthun. ⁴ Sobɔr gi wer, wɔ kɔɔ kpaare thurura kɔ yocwera, si a hanane yire gure du the Thāgbaa fāgara. Di sere dakha kɔ khara si yocwera, si sa hanane kha yire na wɔ gi the Thāgbaa fāgara, di mē sa puno sa-n do nar thɔwɔ. ⁵ Ni mɔene anɔbara na hine ado ni har ha perera, ni jure dɔbara na hine. Na ju gi anɔbara di Jeju Kirisiti har anu buwɔa? Agado ner jure dɔbara a yu du do ni 'leera'. ⁶ Si mi pere haar ni jle ju di asɔ dɔbara juur wer na do sar 'leera'. ⁷ Si si-n biel Thāgba di na-n cuu dɔkha gi puuro fuuraka', si ga do si-n yaale si yura gi ho wɔ ye ser 'la', si asɔ biel dɔwɔ na-n cuu gureeke buwɔwɔ adorake asɔ 'li bire ho 'leere. ⁸ Gidonu sa hana sobɔ pɔr fāga ga, si sobɔr dabɔ ha si hana. ⁹ Si-n kākare wocwera si hanu yocwera, si ne wer khur. Di gure si-n bielni Thāgbara dɔwɔ mɔ na juu buwɔ. ¹⁰ Ger dɔ kɔɔ di ĩ khere nar gure si sa ha kha ga, di mē wocwera sa hanu kha ga teena ĩ cuu thɔe na fāga ga. Kɔtɔn kɔɔ ha mer hue ĩ cuu ni ni khɔ na-n per, ga do ni kuɛa ga. ¹¹ Si gure seni dɔwɔ wɔwɔ omɔnaa, na-n hana dau, na-n yurana buwɔ ka, na-n yɔla kha haar, na-n hana kɔr biel, na-n kɔ kha na ha u, di Thāgbaake nau na ha u n therni, na-n har kha na nere. ¹² Na-n fuwɔ kha bielbiel na ha lɔ fuwɔeke dɔwɔwɔ daphuu. Tu phuusɔ feu fuwɔ ner. ¹³ Jeju Kirisiti Kɔtɔn na-n je ni buwɔa, Thāgba n cuu ni na-n ju kɔ nau, Thu Phuu n cuu ni kuu kha na wɔ ga-n per; thale mu-n yaal gi hana nar feu.

GALASIDARA

1 Mer Pol thōthōn, si ga do tɪblu kɔɔ pɛ mara', di tibili pa gi the woa', si Jeju Kirisitii pa gi the, na Thāgba Thuree pa ke kɔɔ ureni khirera; 2 mere na omi-na fevuke si hanani kha thōna sebēeke Galasi we gbeɪɪdarara. 3 Thāgba asi Thi na Jeju Kirisiti Kōtun, n hana ni ha u a je ni dakha bukra. 4 Or do ure kɔɔ 'laaneni dɪbara asi sopugoskra a puno a ti si nenē bɔ puurəake m̄ Thāgbaake dɔni asi Thi tuni; 5 kɔɔ i n dubarɔ na jala waa khorr vōu. Amen. 6 Nuɔ kpa a mer mōke ni faani dapaara ureeke kɔɔ we nuni du the Kirisitii bɔ jura, sa bir ker na-n huun tutugo bɔ kpu, 7 su dorake tutugo bɔ kpu na hala'; si tɪblu haanle di wa-n būburō ni kɪere, di wɪ-n yaale un-n deba Kirisitii tutugo buɔ. 8 Di ado sere thethe gurake, di ado Thāgbaa thōthōdaar thu guke theni yū n mia nar tutugo buɔ du ha kpu na gureeke si kɔɔ muu, dɔ sɔn n 'lii. 9 Si kɔɔ māa sor, si di mi birrake ma-n 'loro gure wo, ado tibil na mu ni tutugo buɔ du ha kpu na gureeke ni kɔɔ 'leni, dɔ sɔn n 'lii. 10 Di nenē tɪblu mi-n yaal wa-n kha mi yaa, Thāgba mi-n yaal a na-n kha mi? Aglbo tibil mi-n yaal i da haar kā? A ma yaal 'lo ma-n da tɪblu haar ma do Kirisitii dea'. 11 Mi so nare gure omi-na, di tutugo buɔke mi kɔɔ muu, ga do tɪbilda ga; 12 gidoni ga do tibili pa mi kɔɔ 'le ga, di tibil kɔɔ dure mi woa', si Jeju Kirisitii nurkra mi kɔɔ 'le gi. 13 Gidoni ni kɔɔ nure mōke i ful kɔɔ hanu mamara buɔke mi-n kɔɔ fɔnru Juifi Thāgba fɔnre, di ma-n kpoo gbōgolonena Thāgbaa we gbeɪɪdarara du ho ma hərə wer, 14 na mōke mi-n kɔɔ fɔnru Juifi Thāgba fɔnre a jɔ tibil jɔɔɔke dɔni i 'walākhasɔke si donani kha ca biɛl, na mō mi kɔɔ hanani dakha gbēgberene i mama thi kōtōsɔ sora. 15 Si Thāgbaake kɔɔ thune muu kpu i nu kōlora a we mi dakha kɔɔ bɔ jura, di buɔkera gi kɔɔ daaraani haar, 16 a gbaa kɔɔ Bikuun a nna mi i gbaane na mia ca kpala, ger gurake dapaara ma kɔɔ therna tibil', 17 di ma kɔɔ jal dakha Jerujalem a yi wure kɔɔ kule muu yɛ a do thōthōna ga, si Arabi mi kɔɔ jal, agɪ di i ker bir Damasi wo. 18 A yena yēther ka, ger mi kɔɔ jaal Jerujalem si jɪ kha na Pter, di mi kɔɔ kɔɔ le kɔɔ pa wire yɔɔ yemɔ; 19 si tu kpɔɔɔke dɔni thōthōna ma yi biɛllake saagado jaku Kōtuni ōkuun gaaga. 20 Gure mi khere narnu gure Thāgbaa yera gi, ma sōsoa koe. 21 Si a gi pɔɔ, mi gbaa jal Siri dura na Silisi dura. 22 Si Jude we gbeɪɪdaraake hanu Kirisitira na kɔɔ to mar yirə; 23 dɪbarara wɪ nɛ ayɪ: Ureeke n kɔɔ kpoone sarnu ma-

mara hale nenē da-n mu ha perēkera a-n kɔɔ yurnani kuere; 24 di wɪ-n kɔɔ khure Thāgba i sora.

2 A yena yɔɔ yēnā ka, mi bire jal Jerujalem nakha Barnabasi, di mi kɔɔ kpar dakha Titu di si ha kha. 2 Si thī nurereke theni Thāgbara mi kɔɔ yi, ger gi di i kɔɔ jal. Di mi kɔɔ gbaa tutugo buɔke mi-n muu ca kpala a mie wɪ di wɪ huun; si wure dɔni yɔɔ wer mi kɔɔ muu helli, agado mē gaa, ga hor thōmaake mi kɔɔ cuuni, na gure mi hanu cuur gure, na dor mɔk thōma. 3 Di Tituke si kɔɔ hanani kha Gureki gi, si tibil na kɔɔ fererake a kuro khūa'. 4 Di ka kɪerele the, wure n yenu omi-na hanu pa gi, ke kɔɔ woloneni a lō asi thōthun di wa-n guu asi wau do Jeju Kirisitira, di awi yaal dɔn si birə dɔ dea. 5 Si sa kɔɔ tha thun a 'larrake sa tu awida fuwa', gi do kɔɔ tutugo buɔ na-n jalna kɔɔ sobkra yerr anu thōthun. 6 Wure wɪ-n huun di wer dɔ yɔɔ, a wɪ kɔɔ har mō wɪ hanu yo, ga do gele mi-n huuna', Thāgba na-n huun tɪblu duɪa', wure wɪ-n huun di wer dɔ yɔɔ, wa kɔɔ hana dakpu na debi i durra ga. 7 Si mō wɪ kanu yɛ du do mer Thāgba per ma-n mia tutugo buɔ thumu wureraake na dɔni Juifisɔa', mō Thāgba perni Pter a na-n mia Juifisɔa, 8 gidoni urera hanani Pter punone di do thōthōn Juifisɔa, ɔra dakha hana mi punone di i do thōthōn ca kpalala, 9 di mō wɪ yuni bɔ jurike Thāgba jɪ muu bukra hanu, jaku na Sefasuke n dɔni Pter, na Jā, ke wɪ-n huun di wer dɔ thikara, wɪ kɔɔ fɔnre mere na Barnabasi biɛl do fɔnru, mō si doni kha kōu buɔ, si puno sa-n jal ca kpalaa pa, si wer wa-n jal Juifisɔa pa. 10 Gure wɪ so sarnu dɪbara dɔn sa-n jena ni buɔdara, di mi kɔɔ ture na haar fev di ma-n cuu. 11 Si buɔke Pter kɔɔ kɔni Ātɪyɔsi, mi kɔɔ bor kɔɔda kpei ma muuna ga, gidoni a heene sor dɪbara. 12 Gidoni buɔke ukha tibilɔke theni jaku pa na kɔɔ kɔni pa', ca kpala a-n kɔɔ khona dɪkɔ, si buɔke wɪ danu, a-n mēmālone di tɔ di khokhɪa, gidoni maar n fɔnre wureraake n buɔni di wa-n u khū kurrera. 13 Di wī Juifisɔa phel a wolō di wa-n cuu, di awi bɛne yenyɔ fulla ba hal Barnabasi di luun. 14 Di mō mi yɛni du do wa-n ur du telē mōke tutugo buɔke dɔni sobkra hana', mi kɔɔ sor Pter tɪblu fevu yera ayɪ: Ado ferke dɔni Juifi hana ca kpalaa ful, si fa hana Juifi fila', mōgidu di fa-n fere ca kpala wɪ hanana Juifi file? 15 Ado se wer, Juifi duur wɪ kɔɔna si, sa do sopugodara mōke ca kpala hana'. 16 Surake si jure di ga do jɔfɔ thō cuurera tibil na 'ler so hella', si ha pere Jeju Kirisitira gi; sere dakha si kɔɔ per

Jeju Kirisiti haar sor n hela sar, gi the ha pereraake si hanani Kirisitira, ga-n do jofu th̄s cuurera gi tha', gi-doni tibil biellake na 'le so helle jofu th̄s cuurera ga. ¹⁷ Si m̄s si-n yaalni sor n hela sar Kirisitira, sopugodarara si do ser, di Kirisiti ba cuē si di si do sopugodara kā? Kpei. ¹⁸ Gidonu ado mi bir na mi gureeke mi k̄w w̄l̄nu, ̄ sopugodaar do mi-n n̄na. ¹⁹ Me wer, jofuu sora mi khirore, gi do k̄w ̄ hana yire Thāgbara. ²⁰ Wi k̄w kpa mer kuku thurura nakha Kirisiti, di ga do mer guke hanani yire gure b̄a, si Kirisitiike hanu ̄ bun̄o do ̄ yi; si yireeke mi hanani gure, ha perera mi hana gi Thāgbaa Bikuunnaake n naan m̄ni a ba faana d̄bara ̄ sora. ²¹ Ma bo b̄o jur̄ke theni Thāgbara ga, gidonu ado jofura so helle n the ga dor khaar Kirisiti k̄w khi p̄o.

3 Ner Galasi d̄b̄b̄al̄e am̄e ka li ninake t̄r? Nereeke w̄ m̄eni casti Jeju Kirisitii thur kpa du ho ner tuor yire. ² Th̄i b̄iel d̄bara hale mi-n yaalni ̄ ji nar: jofu th̄s cuurera ni k̄w 'le Thu Phuu yaa, ha p̄e thumuraake ni k̄w n̄ni gi? ³ Āyaal di ni th̄ū d̄b̄b̄al̄e m̄ē, a ka 'li fuur na Thu Phuu si na-n yaal nen̄ē ni pur na an̄i thetheē f̄a-gaa? ⁴ Gi do khaar ni th̄ū gaar buo thale b̄e? Di gi hor khaar khura gi-n jalna. ⁵ Di ureeke n hana n̄ni Thu Phuu, ke n cueni dakha n̄o kpa th̄ē an̄i th̄ithun, jofu th̄s cuurera gi the yaa, ha p̄e thumu nurra gi? ⁶ Mee gi kherere Thāgbaa sebera ay: "Abraham k̄w per Thāg-ba haar du do ger Thāgba hun sa wu tu saru." ⁷ Ni je gi do wure hanani ha pere Thāgbara wer do Abrahamu bis̄a. ⁸ M̄s Thāgbaa sebe k̄w 'laani ȳle di Thāgba na cuure sor di ga-n hel ca kpalala ha perera, ger gi du k̄w māa mure tutugo buo Abrahamna ay: "Fer na do k̄w di tibil caar feu na 'le b̄onane." ⁹ Di m̄ē wure feuuke n pierni haar n 'le b̄onane na Abraham ha p̄daar. ¹⁰ Gidonu wure feuuke n b̄oni di wa-n yurna jofu th̄s cuure, suon n 'li wer; gidonu gi kherere Thāgbaa sebera ay: "Suon n 'le tibil wo tibilike na-n huneni da-n n̄na n̄ū gurea feuuke s̄oni jofu sebera ga." ¹¹ Wo, tibil biellake na 'le so helle Thāgbaa yera jofura ga, di sobor gi, gidonu gi kherere wo ay: "Ure Thāgba helloni sor du do ha pere do k̄w, or na hana yire." ¹² Di jofu na ha kha dikha na ha pera', si Thāgbaa sebe sor ay: "Ureke na-n cueni gure jofu soni, a na hana gare yire." ¹³ Kirisiti birse ser s̄ 'lirra jofura, gidonu ser do k̄w di firo 'le suon, gidonu gi kherere Thāgbaa sebera ay: "Suon gi do tibil wo tibill̄aēke w̄-n juni kuku thurura." ¹⁴ Di m̄ē b̄onaneeke Abraham k̄w 'leni na do dakha ca kpalaa-da, di Jeju Kirisitira gi-n the, di dakha ha perera sa 'le Thu Phuu Thāgba k̄w ulfena suni. ¹⁵ Om̄na wei, tibi-ile mi-n mu gure, a t̄b̄la yererake ulfe ulfere, tibil na hale na puno na phii aḡibo a d̄bur̄o dikha ga. ¹⁶ Si Abraham ulferēele k̄w tel̄ē na k̄w m̄el, ga so k̄w m̄el̄o du ho w̄ j̄ra', si b̄iel gi so, gidonu Thāgbaa sebe sor ay: "af̄i m̄el", a th̄ena gaa Kirisiti gi. ¹⁷ Ni ye gure mi-n yaalni ̄ so: N̄o b̄iel ulferēeke Thāgba k̄w 'lini ulfere, jofuuke piornu kpaan yena taan̄a na kpel̄ē yuor na puno

gi na phii, gi do ger cuē ulferēele du kukuula'. ¹⁸ Gidonu ado jofu huene na do k̄w di sa 'le gure Thāgba thun sarni, ga do ulfere gi the b̄a, si mee Thāgba k̄w ha ger Abraham du do ulfere do k̄w. ¹⁹ Si jofu anyera gi hale? Wi piorn̄e 'laa du do sopugo cuure do k̄w, phaphapha m̄ellele n ̄, ureeke ulferēele k̄w teleni; di jofuule th̄ōth̄ōdaar thuso k̄w gbaan a du thumu guur-daar nyōk̄o. ²⁰ Di thumu guurdaar na-n hale tu biella ga, si ado Thāgba wer gi, or b̄iel gi. ²¹ Di jofu n ba k̄ēkerenan̄e Thāgbaa ulfeso yaa? Kpuraka'. Ado jofu k̄w hale di w̄ 'laa du 'laa yire, ga dor jofura so helle na the b̄o k̄w. ²² Si Thāgbaa sebe n nunane di t̄b̄la feu sopu-goo nyōk̄o w̄ ha, di m̄ē ga dor wureeke n pierni haar n 'ler ulfere, ga-n the ha pereraake w̄ hanani Jeju Kirisiti-ra. ²³ O b̄o k̄e ha pere na k̄w un̄i pa', jofu khaudara si k̄w do, sa-n pierna ha perereke na yuranu phubi. ²⁴ M̄ē jofu k̄w do th̄oth̄o k̄e na th̄o suni na dana Kirisiti, sor n puno gi hel sar ha perera. ²⁵ Di ha pere un̄i sa ha kha dikha na th̄oth̄o daarle 'lo b̄a. ²⁶ Gidonu nere feu Thāg-baa bikona ni do ha pereraake ni hanani Jeju Kirisitira; ²⁷ nere feuuke w̄ k̄p̄eni nyuon̄o b̄iel duorra nakha Kirisiti, Kirisitira ni to. ²⁸ Juifi duor na hale di wure na doni juifiso waa ga; dee na hale di w̄a ga; kuun na hale di kher ga; gidonu nere feu b̄iel ni do Jeju Kirisitira. ²⁹ Di ado Kirisitiida ni do, ga dor ner duon̄o Abrahamu m̄el̄o, di th̄i huna hanu m̄ōke ulfere soni.

4 Gure mi soni duon̄o k̄w, o b̄o k̄e th̄i hun doni b̄isaan, ger aa-n har k̄pu na dea', si dorake or duon̄o k̄ōt̄un th̄ē feu; ² si wureeke n huneni na k̄ōti-nas̄o nyōk̄o a-n ha, phaphapha b̄o k̄e th̄ire perni n d̄a. ³ Sere dakha mena gi ha sar, o b̄o k̄e si k̄w honi b̄isana, si k̄w dor dea duureraake na doni b̄o taa duura', ke doni th̄i tin̄oneeda. ⁴ Si o b̄o k̄e k̄w k̄w danu, Thāgba k̄w th̄onane k̄w Bikuun, kher k̄w k̄naa, jofu huera w̄ k̄w k̄ō, ⁵ di m̄ē a na puno na birse wure hanu jofu huera, gi do k̄w a gba si si do k̄w bikuun̄o. ⁶ Di gidonu bikona ha ni, Thāgba th̄uon̄o k̄w Bikuuni Thu di l̄ō an̄i hara da-n w̄: Aba; kuru duon̄o: Thure. ⁷ M̄ē gi fa do dee b̄a, si bikuun fi do, di ado bikuun fi do, fer duon̄o th̄i hun, du do Thāgba do k̄w. ⁸ Mamara na k̄w j̄ni Thāg-ba ga, ni k̄w dor dea dikhasoraake na doni thāgba ga. ⁹ Si nen̄ē ni jure Thāgba, durake Thāgba ka k̄w j̄ni, si m̄s gi fu di ni bir ker na-n bir duureraalera na-n taani buo', ke n koni buo; anye hale di ni yaal ni bir̄o do gar dea wo? ¹⁰ Ni hanane p̄erre wi hunenas̄o, na poras̄o, na b̄o k̄o, na yenas̄o. ¹¹ Maar fu mer di agakpaana ̄ th̄ō k̄e mi k̄w doni k̄w nerera ga dor k̄o k̄o gi. ¹² Mi-n phuur ner om̄na, ni hana m̄ōke mi hanu, gidonu mere dakha mi har m̄ōke ni hanu. ¹³ Na k̄w cuu mi puure fuuraka'; ni jure di caca b̄o k̄e mi k̄w mu n̄ni tutugo buo thumu, ̄ tom̄ si k̄w do k̄w. ¹⁴ ̄ kho k̄w do nare nuwe, si na k̄w yuon̄o ma', ma k̄w yaa ni dakha woa'; ni k̄w tee mer di ̄ ho Thāgbaa th̄ōth̄ōdaar thu a ho Jeju Kirisiti. ¹⁵ Kana ga k̄a caalera jal gure kper? Gidonu

mi-n mure anida ayi: Ado hue kɔɔ harrera ga dor na kɔɔ tire ani yi a na ha mi. ¹⁶ Mi debire do nar lālaar-daar nenē soborraake mi-n so narni yaa? ¹⁷ Gbēgberē ca gele tibil ca wele hana narni, ga do gbēgberē buɔ ga, wi-n yaale un-n lea si kha ni bir ni ma wi. ¹⁸ Gbēgberē hanane wer kɔɔ feɔ thienaake buɔɔɔni, gi bɔre, si ga-n do bɔɔke mi hanu kha na nere dɔbara ga. ¹⁹ ǀ bisāsɔ wei, ani wal birə gure fu mi wo, phaphapha Kirisiti n ju ur ani buɔ. ²⁰ Mi narra a ho wi ye nenē ǀ birə hana ani pa a je mǔ ma muɔni, gidoni ma thǔ ju gure ma cuɔni anidarara bā. ²¹ Ni sɔ mar, nerkera n yaalenɔ ni birə hana jɔfura, na ni gure jɔfu sonaa? ²² Mee gi kherere ayi: Aburham kɔɔ hanane bikona yenyɔ, biɛl do deekheri bi, biɛl do wa kheri bi. ²³ Si deekheri bi wer, birə gi di wi kǔ mǔ we n kɔni; si wa kher wer, Thāgbaa ulfe bi a kǔ. ²⁴ Thēele sokpaa gi, gidoni khera yenyɔɔle n nena nɔ biɛl ulfere yenyɔ. Agaar n nena mǔ ulfe biɛl hanu, ke dɔni Suna gǔgǔɔɔda, ɔr kɔna dee bi. ²⁵ Gidoni Agaar huɔn Suna gǔgǔɔɔke hanu Arabi dura, a hona dakha nenē Jerujalemke gure, ke hanu dee paar na ɔɔ bisāsɔ. ²⁶ Si yǔ Jerujalem wau gi, di ɔr dɔ asi ni. ²⁷ Gidoni gi kherere Thāgbaa sebera ayi: “Na kākane fer kǔubuuke na kɔɔ kɔnani bə’, mana na bena hulēbe, ferēke walle na kɔɔ funi kpua’, gidoni kheri ke wi faanu bisɔ jɔre ka, a ka jɔ kher ure hananu kuun.” ²⁸ Si ado ner we omuna, ner duɔn ulfe bisana ljaku kha. ²⁹ Di mǔke gi kɔɔ hanu du do biikera wi kɔni wee kha n kɔɔ kpoone ureraake wi kɔni du do Thu Phuu pa gi the, mena gi ha gure nǐ. ³⁰ Si anye Thāgbaa sebe so ayi: “Wea deekher na ɔɔ bikuun a faa, gidoni deekheri bi na do thǐ huna’, si wa kheri bi na dɔ thǐ hun.” ³¹ Ger gi omuna wei, sa do deekheri bisɔa’, si wa kheri bisɔ si do.

5 Wa duorra Kirisiti kɔɔ birse si, ger gi ni fɔ gi ma, na-n do dee duor n bir gi ‘li ni bā. ² Ni hune mer Pol mi so nare ayi, ado na kur khǔu ga dor Kirisiti na taa ni buɔ bā. ³ Di mi-n kpākpāa nare wo ayi, ado tibil kur khǔu, jɔfu nte yi una-n hune feɔ. ⁴ Ni leere na Kirisiti nere feɔuke n yaalenɔ sor n hela nar jɔfu cuurera, ni ‘leere dakha Thāgbaa bɔ ju. ⁵ Ado se wer so hel nǔ pere si-n pier, ke Thu Phuu na cuɔni di sa ‘le ha perera. ⁶ Gidoni a fi ha Jeju Kirisitira a fi kurre khǔu yo, a fa kur khǔa yo, ga-n cuɔ thǐa’, si ha perēke hananu nauke n cuɔni thǐe, ger dɔ thǐe. ⁷ Ni kɔɔ car waa gel, si amē jule ni a pier ni na-n ni sobɔr nǔa? ⁸ Kpɔer ca gele na the ureraake kɔɔ we nuna’. ⁹ Tabur flu n cuure buru mǐ boloo feɔ du bǔ. ¹⁰ Mi hana nare ha pere Kǔtɔnna, di na hana kpɔer kpua’, si urēke nyanyaane nuni ado a ha mɔnake, si sor na heenuune. ¹¹ Si ado me wer omuna, ado ǀ Thāgba thumu mura mi yi wa-n kuro khǔu, anyera ma-n yi kpoore ‘lo? Gidoni Kirisitii kuku thur thumu ke n dɔni ne baradaa, gi bure mē. ¹² Di wurera n pierni nyanyaane ani thǐthun wi yura kuro kpɔ khorr. ¹³ Omuna wei, wa duorra Thāgba kɔɔ we ni, si na-n gba

wa duorra a phiro si na cuɔ gureke ani tibil do pa n yaalna’, si ni ka dɔ kha dea biɛlbiɛl naura. ¹⁴ Gidoni jɔfu feɔ, thumu nɔ biellaake gi ha ayi: “Fa-n na afti ‘walākha tibil mǔke fu-n nani aftibara.” ¹⁵ Si ado ni-n duɔne kha a na phuuna khasɔ, na-n jɛ hun na-n kue khasɔa koe. ¹⁶ Ger gi di ǀ so nar ayi: Na-n jala mǔke Thu Phuu n so narni, ga cuɔ ner di na cuɔ gure ani tibil do pa n yaalna’. ¹⁷ Gidoni gure tibili tibil do pa n yaalni, ga-n ‘li kha fuurake na gure Thu Phuu n yaalna’; di gureke Thu Phuu n yaalni, ga-n ‘li kha fuurake na gure tibili tibil do pa n yaalna’; wer yenyɔ wi-n kēkerene kha, di ger gi na-n puno na cuɔ gureke ni perni haara’. ¹⁸ Si ado Thu Phuu ni-n pe nǔu jɔfu na puno na’. ¹⁹ Di gurera tibili tibil do pa n cuɔni gi yurre gbelē gbelē, ger ha gure: Bɔdel cuure, thǐ bise cuure, dakhaba cuure, ²⁰ thul jir, dɔɔre, tu laare, kula, gbugi, nǐkhii, dɔbara na kēkerene, dudu leere, thǔ kha, ²¹ ha pier, ta laare, gbɔgolɔ diko khor, na yē thǐɔɔke n kɔni kha na gurera. Mi maane di ma-n so nar gure mǔkera mi kɔɔ soni, di wure n cuɔni ga thǐɔɔke wa lǔ Thāgba fāgadaaru duɔa’. ²² Si beeke Thu Phuu n seni duɔn: Nau, dau, ha u, ha fure, ha bulo fule, bɔ cuure, sobɔ cuure, ²³ helele fule, dɔbara fure; jɔfu na hale du pier ga thǐɔɔka’. ²⁴ Di wure hanu Jeju Kirisitira wi gbaar tibili tibil do pa na gure na-n kuɔni thue kpākpālā ga, na dakha ɔɔ yaal a kpa kuku thurura. ²⁵ Di Thu Phuu doni ure n hana suni yire, sa-n ure mǔke Thu Phuurə n so sarni. ²⁶ Sa-n yaal mɔɔ i ka thǐe ga-n una sar nābere, sa-n gba kha gbugisɔa’.

6 Omuna wei, ado ni yi tibilike hanu sopugo cuurɔ, nereke duɔnni Thu Phudara ni naare na helele fule, si jɛ hun aftibara a mē gaa fa ‘ler fililale fer. ² Na-n dea kha heendaasɔ, thale dɔ Kirisitii jɔfu huɔne. ³ Ado tibil na kpɔer di unɔ dor thǐe si do aa do thǐa’, dɔbara a-n ful. ⁴ Tɔbɔla feɔ biɛlbiɛl n jure awi thethe thǔ a na hune, di mē tibil na hana ɔɔ thethe mabida dɔbara, si a na-n too na barana haanida ga; ⁵ gidoni gure teleneni tibil, dɔ a na-n hun ger. ⁶ Dɔ ure wi-n durni Thāgbaa thumu na-n bɔna ure n durenɔ na ɔɔ thǐɔ feɔuke a hananu. ⁷ Na-n ful dɔbara ga; wa-n boboro Thāgbara ga, gure tibil n diirni gerra a na kha. ⁸ Ureke direni du ha mǔke tibili tibil do pa n yaalni, tibili tibil do padara a na kha gi do kuere, si urēke direni du do Thu Phuu-daa gi, Thu Phuu-daa a na kha gi do yire khorr. ⁹ Sa-n do nyē n khiir si bɔ cuurera ga, gidoni ado bɔɔ dā sa khar ado sa kɔɔ per dokhuura’. ¹⁰ Mē gi nenē bɔɔke si yuni hue, sa-n cuɔ tɔbɔla feɔ bɔɔ, si cacaca wure dɔni ha pedara. ¹¹ Ni hune merere thethe khera nar sebe beeke gbɔgbɔo na ǀ nyē. ¹² Wure n yaalenɔ i bɔ wer gureraake tibil yinə n yuni, wer n yurana ni ni kuro khǔu, kuru duɔn kpoore wa-n yaal Kirisitii kuku thurdara ga. ¹³ Gidoni welela yenunake khǔu unɔ kur, si wa-n hun jɔfua’, si wi-n yaale ni kuro khǔu wi yi hue wa-n mabi juun-naale wi pe narni tomurra. ¹⁴ Si ado merra wer, thǐ kpɔ na hale ma-n mabironi saagado asi Kǔtǐ Jeju Kirisitii

kuku thurdara gaaga. Kuku thurura duɔn gure cueni du do thukɛɛda do mare thĩ khire di mere dakha mi khire gureraake dɔni thukɛɛda. ¹⁵ Gidonɪ a fi kurre khũu yo, a fa kur khũa yo, ga-n cuu thĩa', gure dɔni thĩe ger duɔn tu pha duur. ¹⁶ Wure feuuke na tuonni dureeke ke dɔni

Thãgbaa lɪrayelɪda, Thãgba na-n hana wɪ ha u a na-n dɔna wɪ dakha buɔ. ¹⁷ Neně dɪphã tibil na-n thũ na pe mar nɪwɛra bã, Jejuu i dɔ nɔɔ mi 'lɛɔni pɔnaake ã tomɪra. ¹⁸ Omɪna wei, asɪ Kɔtɪ Jeju Kirisiti na-n je nɛɛ feɪ buɔra. Amen.

EFEJLDARA

1 Mer Polke dɔni Jeju Kirisitii thōthɔn mō Thāgba tuni, thɔna sɛbɛɛke a ha tu phuusɔɔke dɔni sobɔ omunaake Jeju Kirisiti hɔni, di wɪ ha Efeju. 2 Thāgba asɪ Thu na Jeju Kirisiti Kōtɪn n hana ni ha u a je ni dakha buɔra. 3 Thāgbaake dɔni asɪ Kōtɪ Jeju Kirisitii Thu huna khure, ke kɔɔ bɔna sɪni na bɔna caar duɔduke dɔni thudaa, ke theni yū du do Jeju Kirisiti dɔ kɔɔ. 4 Thale Thāgba phiir si du do Jeju Kirisitii pa gi the, sɪ aa kɔɔ ti thulke pa' ayi, sɪ pho a 'lea di paar kɔ yera. 5 kɔ naura 5 a kɔ māa phiir sar di sa duura bɪsana, gi do Jeju Kirisitii pa gi the, mōke gi kɔɔ daaraani haar di yaal, 6 sɪ puno sa-n khɪsɪsɪ kɔ kɔ kpa a bɔ ju hananaakera a kɔ ju sɪni du do kɔ Bikuunike a nani dɔ kɔɔ. 7 Orra sɪ 'le birsere na sopugo faare du the kɔ tɔmɪna, a ha mōke kɔ ju kōtɪke 8 or Thāgba kɔ ju sɪni kɔ hani, a hanana sɪ kpesere na juur fev. 9 Or cɛ sɪ di sɪ ju kɔ tuurike kerani, ke dɔni kɔ yaal bɔɔke a kɔ hanani kɔ hara kekeke, 10 ger duɔn ado kɔɔ dā ina gbeɔre gure fev hani yū na thura di ga do bɪel Kirisiti n do gar yu. 11 Kirisiti dɔ kɔ di Thāgba kɔ phiir si di sa ha kpu mō a kɔ maani yaale, gidoni or n cɛ thē fev di ga-n ha mō a-n yaalni gi hana, 12 sɪ puno sa-n khɪsɪsɪ kɔ i dubi hanana, sereɛke dɔni wure kɔ kuleni yɛ a hana nū pɛre Kirisitira. 13 Nere dakha ni kɔ pɛre haar orra bɔɔke ni kɔ niɛni sobɔ thumurike dɔni tutugo buɔɔke hanani taare, di orra dakha dɔ kɔ di Thāgba du nar juurike dɔni Thu Phuuke a kɔ ulfeni ina ' laare, 14 or dɔ barā paar gureraake sa 'leni, a cɛs ser di sɪ ju tue di Thāgba na taare dɪphā waa vūu wure a hɔni, wɪ puno wɪ do wure na-n khɪsaani kɔ i dubi hanana. 15 Ger gi mɛre dakha mōke mi niɛni ani thumu ha pɛreraake ni hanani Jeju Kōtɪnna, na ani naake ni-n nani tu phuusɔ fev. 16 Ma-n pur Thāgba khure kpu anɔdara ga. Mi-n wer ani i di ma-n bɪelna 17 asɪ Kōtɪ Jeju Kirisitii Thāgbaake dɔni Thureɛke hɔnani i dubure, a hana ni Thu Phuu a na-n ha ni kpesere a na-n nunana ni ni ju ju; 18 a phuo ni dakha yire ni ju mō nū pɛreɛke a kɔ we narni hani, ni juna mō kɔ kɔ kpa a thī bōɔke a thunni kɔ tu phuusɔ hani, 19 ni juna dakha kɔ fāga kukuɔke hanle ser ha pɛdaraa ha, ga fāga caalera wabani thale; 20 ger a kɔ urna Kirisiti di the khirera a cɛnaa di too gure kɔ nyōbɔra le Thāgbaa duɔ, 21 a kəə fāgadarara fev, na punodarara fev, na dakpena yuusɔra fev, na kōtɪnasɔra fev, a kəəna thē wo thɪɛna fevuke hanani ire di wɪ we, ga do nenē bɔɔraake gi dɪbara ga, sɪ bɔɔraake na inani dakha.

22 Di Thāgbara gbaar thē fev di jəero nɛɛ, a pɛraare di do yu we gbɛɔdarara. 23 We gbɛɔdarara dɔ kɔ tomuke kɔ thethe hironi phi orke heni thulker a gbana yū koo.

2 Ani di pa na ani sopugo dor kɔ di ni kɔ khi mamarā; 2 dabɔɔlera ni kɔ ha garni di na-n kpaan na fulɛɛke dɔni thulkeɛda, di na-n ni nūu ureraake dɔni kōtɪn fāgadarasɔraake dɔni thudaake hani juera le yū, ke dɔni ure n dɔnani gure nū nuurdara thɔma. 3 Sere fev dakha thalera sɪ kɔ ha di sa-n kɔ ur mōke asɪ tibil do pa n yaalni, di sa-n cɛnaa dakha gure n kɔni asɪ tomɪ na asɪ kper thue, di asɪ ti parake Thāgbaa nīkhi too sɪ too ikhasɔ kha. 4 Sɪ Thāgbaake kɔ kɔ dona na wabani kpākpalā ga, na kɔ nau kōtɪke a kɔ na sɪni, 5 sɪ dorake ser dɔ wure kɔ kheni du do asɪ di pa dɔ kɔ a bire ha sɪ yire na Kirisiti. Thāgbaa bɔ ju dɔ kɔ di ni 'le taare. 6 A kɔ ur ser kha di sɪ gbɛɔ too Thāgbaa duɔ nakha Kirisiti, du the asɪ bɪel dora na Jeju Kirisiti. 7 Gi do kɔ a nuna bɔɔraake n inani mōke kɔ kɔ ju thuni wabi, du the bɔɔraake a bɔ sarni du do Jeju Kirisiti dɔ kɔɔ. 8 Gidoni Thāgbaa bɔ jura ni kɔ 'le taare du the ha pɛrera, ga do ani pa gi tha', Thāgbaa khaarda gi. 9 Məbi paar na ha liir tibil n məbiroə', gidoni ga do ani dikha cɛnaa gi tha'. 10 Gidoni ser dɔ Thāgbaa nyē thō; a kɔ ti ser du do Jeju Kirisitii pa gi the, sa-n cɛ thō bɔɔke a kɔ maani gbɛɔre sa-n cɛ. 11 Ger gi ni jena gure ni kɔ doni mamara, ner kɔ dɔ ca kpalaake juifisɔ n hɔnni mō na doni khū kurdara ga, sɪ do mō wɪ doni khū kurdara juur gɪke tibil nyē pɛrni. 12 Bɔɔraalera na kɔ hana Kirisita', na kɔ hana lō paar lɪrayeldaraa thīthuna', ni kɔ dor kpakpala kɔ bɪel ulfereraake kɔ ulfeneni, na kɔ hana nū pɛra', na kɔ hana Thāgba thuraaka'. 13 Sɪ nenē dɪphā nerke kɔ hɔnɔnɛni mamara, Kirisitii tɔmɪ cɛs ner di ni tɔ wɔrɔ gure, du the ani bɪel dora na Jeju Kirisiti. 14 Gidoni or duɔn asɪ ha ie, orke cɛni juifisɔ na ca kpala di wɪ do bɪel, mō a wɪɛlni laareɛke dɔni guuke lea wɪni kha. 15 Kɔ tomɪ a gba a kukuɔlna jɔfu na gure jɔfu n yɪni foo gi cɛ, na sɔɔɔke gi hanani, a cɛure mē gi do kɔ caar yenyɔɔle n gbɛɔ wɪ do tu pha bɪel, gi do thale dɔ ha u a pɛrni. 16 Kɔ khi kuku thurura a kuna laare, a cɛnaa dakha caar yenyɔ di wɪ bir kūu kha na Thāgba a do tomɪ bɪel. 17 A kɔ unɛ a mi tutugo bɔɔke dɔni ha iedaa nɛreraake hɔnɔnɛni na Thāgba, na wureraake wɔɔnɛni. 18 Or dɔ kɔ di sere bɪelbɪel yɪ lō paar Thurera na Thu Phuu bɪel. 19 Ger gi

diphã na do kpakpala na hu ka bã, si biel ni do na tu phuuso a dona Thãgbaa cɔ too. ²⁰ Ner dɔ cuɔrɔke menɪ, si thɔthɔna na Thãgba tukɪr tidara kɔɔ kpɛa guu bo, di Jeju Kirisitii thethe dɔ go ti bokaar. ²¹ Biel duur na ɔr thethe na dɔ kɔɔ di cuɔrra feɯ na cɔcool na khɔ a na do cɔ phuu Kɔtɪnna. ²² Biel duurrara na ɔr wɪ gba ni a baan a gbebi mi di ni do cuɔr Thãgbara, ke Thu Phuu n cɔɔɔni.

3 Gerra dɔ kɔɔ di mer Polɪke dɔni khaɔdaar Jeju Kirisitii sora du do ner ca kpala dɔ kɔɔ, n biel Thãgba di ma-n pɛ nar. ² Mi pɛrɛ haar ni niɛrɛ bɔɔɔɔ mɔke Thãgba pɛ marni thɔma di ma-n cuɯ nerera, du do cɔ bɔ jura gi the. ³ Thãgba kɔɔ nɛ mar thɛ a cuɯ mi di ɔ jɪ thɪ gbulike kerani, ger ha gure mi kherenti a cuɯ nar gbe; ⁴ di mɔ ni-n huɔni seɔeɔke na punone na jɪ di mi jɛ jɪ Kirisitii thɪ gbulilera. ⁵ Bɔɔke kɔɔ kanɪ mamara tubla na kɔɔ jɪ thɪ gbulike mɔke Thu Phuu nɪna gɪni gure Thãgbaa thɔthɔdaar phusɔra na cɔ tukɪr tidarara ga. ⁶ Ger dɔ mɔ ca kpala na bulni kha na Juifisɔ gure wɪ hanani, a na debi dakha a na do tomɪ bieli bãbã na wer, a na bulnɛ kha Thãgbaa ulfɛke tibil na 'lenɪ Jeju Kirisitira gi do tutugo buɔra gi the, ⁷ ke mi doroni gure thɔthɔnɔ du ha mɔke khaardaake Thãgba ha mɪni cɔ fãgara hanɪ, si du do cɔ bɔ jura gi the. ⁸ Merke dɔni dabuu a jɔ tu phuuso feɯ, si Thãgba kɔɔ jɪ mer buɔra a pɛ mar ma-n mia ca kpala tutugo buɔɔke dɔni Kirisitii thɪ bɔɔke na hanɪ miɛrera ga, ⁹ ɔ cuɛ tubla feɯ wɪ ju yɪ mɔ thɪ gbulɛ yɪni, gure Thãgbaake dɔni thɛ feɯ Tidaar kɔɔ maani kerre kekeke. ¹⁰ Mɛ diphã we gbebidara na cuɯ fãgadara na punodara Thãgbaa duɔ di wa jɪ Thãgbaa kpɛseɔke juɔɔɔni. ¹¹ Thãgba cuɛrɛ mɛ du ni na cɔ kpɛrɪke dɔni khorrdaake yɪrani du do asi Kɔtɪ Jeju Kirisitira gi the, ¹² ke si yɪɔni huɛ na ha pɛrɛke si hananaani a na ba wɔɔɔna Thãgba na 'lar. ¹³ Mɛ gi mi-n biel ner na-n do nyɛ n khiir ni bɔ gaareraake mi-n yɪni ani sora ga, ani dabɔ ga ker na do. ¹⁴ Ger dɔ kɪru di ma-n gulɛga Thureɛ yera, ¹⁵ ke feɯke hanɪ thura na yũ n 'lernɪ ire, ¹⁶ di a na gba cɔ kɔ kpaa thɪ bɔ a cuɯna ni ni 'le fãga gi jɔr ani hara, gi do cɔ Thu Phuurɔ gi the; ¹⁷ Kirisiti n cɔɔ dakha ani hara gi the ha pɛrera, ni puno ni gɔ nɛ gi hulɔ naura; ¹⁸ ni puno na-n jɪ na tu phuuso feɯ mɔ Kirisitii nau pɛrni, a gbaanna, a hulona, a gbaanna dakha yũ; ¹⁹ ni ju juna cɔ nauuke kanɪ jur feɯ, ni puno ni hi phi na Thãgbaa hi feɯ. ²⁰ Ureɔke hanani punone di cuɯna thɛ, du do cɔ fãgaake n dɔni thɔma asi hara gi-n the, a-n cuɛrɛ du jɔ gure feɯ si-n bielni na si-n kpɛrni; ²¹ cɔ i n dubarɔ we gbebidaraa thɪthɪun bɔɔ feɯ waa khorr vũ, gi do Jeju Kirisitii pa gi the. Amen.

4 Ger gi mi-n biel ner, merke dɔni khaɔdaar Kɔtɪni sora, na-n ure ga-n mie kha na werɪke Thãgba kɔɔ we nuni. ² Ni jɔ dɪbara, a hana helele fule, a hanana dakha ha fure. Na-n fɔ kha haar bieliel na nau. ³ Na-n gbuoro yuu Thu Phuu biel do n hale gi too ani pa, gi

do lidaake dɔni ha uke le nuni dɔ kɔɔ. ⁴ Tomɪ biel hale, na Thu Phuu biel, mɔke nũ pɛ biel hanle dakha ke Thãgba we narni. ⁵ Kɔtɪ biel dɪbara haanle, na ha pɛ biel, na yɔ kpɛe biel, ⁶ na Thãgba biel, ke dɔni tubla feɯu Thi, ɔr kɔne thɛ feura, ɔr dɔ ure pɛni paar feɯ, a har dakha sere feɯu bɔɔ. ⁷ Sere feɯ bieliel 'ler bɔ jɪ khaardaa du do asi, mɔke Kirisiti n 'laani kɔɔ di ha si. ⁸ Ger dɔ gure Thãgbaa seɔe sonɪ ayɪ: "Mɔ a-n kɔɔ juɔni yũ, a khure dea a juɔni, a har tubla dakha khaardaa." ⁹ A juɔnɛ kir duɔn mɔ? Mee gi nɪnane a kɔɔ gbune a dã thi thereɛ bo. ¹⁰ Ureɔke kɔɔ gbunoni ɔr thethera juɔnɛ a kɔe thãgbara yũ feɯ, di mɛ ga do ɔr he thukera a gbana yũ koo. ¹¹ ɔr pɛrɛ ikhasɔ wɪ dɔ thɔthɔna, ikhasɔ n do Thãgba tukɪr tidara, ikhasɔ n do tutugo buɔɔ thumu mudara, ikhasɔ n do khekke na durdara, ¹² gi do kɔɔ tu phuuso n gbeburɪ wɪ 'li wa-n ju cuɯ cɔ thɔ, gi cuɯ dakha Kirisitii tomɪ gi khɔ ga-n pɛr, ¹³ phaphapha sere feɯ n do biel ha pɛdaara, na Thãgbaa Bikuuni jura, si khɔ si bɪ, si mākhana Kirisitiike danani thu; ¹⁴ di mɛ sa do bisana 'lo, di dureɔke n phunani je khaa na cuɯ si sa-n kpaar baba ga; dureɔle tu ful tublaa pa gi the, ke n gbaanni fule di wɪ cuɯna tubla wɪ lona hu puurɔ. ¹⁵ Si sobɔ miɛrɛ na nau sa ka na khɔɔ thɛ feura ureaake dɔni yuu, a thɛna gaa Kirisiti gi. ¹⁶ ɔr dɔ kɔɔ di tomɪ baanusɔ dudu n coor kha a do biel du the yɔɔpasɔraalera tomurra n hanani, mɛ gi bɔɔke tomɪ baanu duduɔlɛra n donɪ awɪ thɔ mɔke gi teenani, tomurra koo n khɔɔni di ga-n pɛr na nau. ¹⁷ Ger gi gure mi-n sonɪ di ɔ bo di ma-n kpākpaano mɔ mi donɪ Kɔtɪnɔ duɔn kɔɔ: Na-n hana fule 'lo a ho thudaraake hanani mɔɔ kpɛra'. ¹⁸ Awɪ kpɛr pa gi birɛrɛ, wa hana Thãgbaa yiike a-n 'laana', di gele awɪ kpɛr 'leeraake wɪ hanani na awɪ ha dibirɔ gi the. ¹⁹ Awɪ puu cuɯ na-n thu wɪ haar fɪuraka'; wɪ gbaar dɪbara a faa dakhaba cuɛrera, di wa-n cuɯna thɔ bisɛɔ feɯke n kɔ wɪni thue. ²⁰ Si nɛrɛ, ga do thale gi dur ni Kirisitii pa ga. ²¹ Si mee mi pɛrɛ haar ni niɛrɛ bɔɔɔɔ mɔ cɔɔda miɔni, di wɪ dur ner sobɔrɪke hanɪ Jejura, ²² ger duɔn a thɛna gaa dɔ ni faa cuɯ pa tɪke ni kɔɔ hanani mamara, ke dɔni tu tɪ duɔrɪke hanani thɪ yaal kpākpaã kheuuke na-n hiennɔ', du tuɔ di ga-n jalna kuɛ paar. ²³ Dɔ ni debi ni do daphaa haarra na kpɛrera. ²⁴ Ni tɔ tu pha duɔrɪke Thãgba tini da-n huɫ ful sarrera na phurrɔke theni sobɔrra. ²⁵ Ger gi dɔ ni faa sɔsor si nɛrɛ feɯ bieliel na-n mi gure dɔni sobɔr 'walākha tibillɔ, gidoni tomɪ bãasɔ si do a dona tomɪ biel. ²⁶ A nɪkhii fu ni na-n cuɯ sopugoɔ'; na-n do wire n lɔ si nɪkhii n ci nara', ²⁷ di na-n faa Satã a yɪ lɔ paara'. ²⁸ Ureɔke duɔnni yudaar a na-n yu bã, si a ka na dɔ thɔ buɔ na cɔ nyɛ a hanana dakha gure a na-n 'laani wureraake thɛ n bɔrni. ²⁹ Na-n do thumu puu biellake na-n the ani kɔa', si na-n mia thumu buɔ tublala mɔ thɛ ha warnɪ gi cuɯ wɪ wɪ khɔ wa-n pɛr, gi dɔ thumɪaake na buɔɔni wureraake n niɛnɛni. ³⁰ Na-n cuɯ

haar ga-n hel Thägbaa Thu Phuə'; ɔɔ dɔ ure dɔni jun Thägba du narni du nuna di taare na 'ler diphã waa vūu, wireeke na inani. ³¹ Ni dɔna bĩ gbur feɔ a faa, na nĩkhii, na nĩkhi khu, na so kuu, na tibil i kuere, na bĩ kpallesɔ feɔ. ³² Si ni ka na bɔ khasɔ a na je kha buɔra, a faa sopugosɔ na hana kha mōke Kirisiti doni kɔɔ di Thägba kɔɔ faarɔ anɔ sopugosɔ a ha ni.

5 Ger gi mōke ni doni Thagbaa bisāsɔɔke a-n nani, na-n dɔ kɔ pheldara. ² Na-n ure naura mōke Kirisiti kɔɔ na suni a faa kɔbara asi sora, a do khaardaa na boni jir Thägbara, ke hɔni thĩeɛke n hunani dau. ³ Si ado bɔdel cuure gi, na thĩ bise cuure, na ha piere, na-n dorake thumu ca gele n too ni kɔɔ fuuraka', gele na teena tu phuusɔɔa'; ⁴ mena gi dakha na yicur thumia, na folo folo muere, agibo na kɔɔ jɔ thumiaake dɔni thumu bise, si dɔ ni ka na-n mu Thägbaa khu thumia. ⁵ Gidonu ni jɛ jɛ di bɔdel cuudaar, na thĩ bise cuudaar, na ha pierdaarɩke mākhanani thul jir, na hana dikha Kirisiti na Thägba fāgadaaru dɔɔa'. ⁶ Na-n do tibil n gba mɔɔ thumia a na-n fulna na', gidonu gele n dɔ kɔɔ di Thägba n urna nĩkhii nū nuurdarara. ⁷ Ger gi na-n bɔ kha fuurake na wele hanu thala'. ⁸ Mamara dabirə ni kɔɔ do, si nenēke mō ni doni Kōtunɩda dahure ni do. Na-n hana filēke dahuredara n hanani, ⁹ gidonu ka dahure hanu liir bɔ cuure dudu, na ful saru, na sobɔɔ n ha. ¹⁰ Ni muene na hune a je gure n danɩ Kōtun haar; ¹¹ si na-n bɔ kha fuurake na dabirə thɔa', gidonu thĩ buɔ na-n the la', si ni ka tɔ gi thena na pe dahurera. ¹² Gidonu gure tublaale n cuuni wolonena, gi-n kurerake yicuru murera. ¹³ Si a ga thĩ fevule the dahurera pi gi-n yurre mē gbelē gbelē, ¹⁴ gidonu gure dahure n carani gi-n hirere. Ger dɔ kuru di gi so ayɔɔɔ: "Ferke n daareni, ja-ga, ure kherə a the, Kirisiti na carā fer." ¹⁵ Ger gi na-n jɛ du bure anɩ ur para, na-n ur dēbəəl khaa ga, si na-n ure dakpese khaa. ¹⁶ Yɛeɛke ni yɩni na-n faa gi ka fuuraka', gidonu bɔɔra nenē waa ga bɔra'. ¹⁷ Ger gi na-n do jɛ 'leedara ga, si na-n je gure dɔni Kōtunɩ tuur. ¹⁸ Na-n do taan na-n ku na', dakhaba thɔma ye, si ni ka dɔ Thu Phuu n hi ni. ¹⁹ Ni gba Thägbaa khɩkhu ni, na fɔvɔɔ nɩ, na Thu Phuu nɩɔɔ a na khueana khasɔ. Na-n khuna na anɩ ha feɔ na wireeke na danɩ Kōtun haar. ²⁰ Wire feɔ na-n fuɔre Thägba Thure thĩ feura, gi do asi Kōtɩ Jɛju Kirisitii irə gi the. ²¹ Kirisitii cu dɔ kuru ni wuro khasɔ biɛlbiɛl na jɔ. ²² Khera, na-n jɔ anɩbara anɩ kora mō ni-n jonɩ anɩbara Kōtunna. ²³ Gidonu kuun dɔɔni yuu kherra, mōke Kirisiti doni yuu we gbebidararaake dɔni kɔɔ tomɩ, ke a doroni gure Taadaar. ²⁴ Mōke we gbebidara n jonɩ dɩbara Kirisitira, khera teenane wɩ jɔ dɩbara ɔmē awɩ kosɔra thĩ feura. ²⁵ Kona, na-n na anɩ thethee kher mōke Kirisiti kɔɔ nani we gbebidara a faa kɔbara awɩ sora, ²⁶ di mē a na lee wɩ kpu mō a kɔɔɔ wɩni na nyuɔni na kɔɔ thumu, ²⁷ gi do kɔɔ a cuu we gbebidaraalera bɔnani wɩ juluu ye thĩthun, wa hana jiine na tɔɔɔ paar di dikhaa thĩ ga, si wa phure a na 'lee di

paar. ²⁸ Mē gi kona teenane wa-n na awɩ thethee kher mōke wɩ-n nani awɩ thethee tomɩ. Ure naanni kɔ thethee kher, dɩbara a na. ²⁹ Gidonu tibil biɛl na hale n laareni kɔɔ toma', si a-n haan ger da-n ju tɛbɩri gi, mōke Kirisiti n cuuni gure we gbebidara, ³⁰ gidonu ser dɔ kɔɔ tomɩ bā. ³¹ "Ger gi di kuun na lee kha na kɔɔ thi na kɔɔ ni si a bā kha na kɔɔ kher, wer yenyɔ n gbebi wɩ do tibil biɛl", thale gi khere Thägbaa sebera. ³² Sobɔ kōtɩ guke huloneni di mō mɩ yɛni, thale Kirisiti ha gure na kɔɔ we gbebidara. ³³ Si ado nere feɔ biɛlbiɛl gi, kuun na-n na kɔɔ thethee kher mōke a-n nani kɔɔbara, si kher na-n kɔɔ kɔ.

6 Bisana, anɩda Kōtunɩ yera dɔɔni, na-n ne anɩ thi na anɩ ni nūu, gidonu ger telene. ² "Na kɔ afɩ thi na afɩ ni", ger dɔ caca jɔfɩuke hanani ulfere ayɩ: ³ "Thĩ na bɔ fare fi hana dakha yire fi puɔɔ thura." ⁴ Si ner thesɔ, na-n cuu thĩe gi thū ga-n fu anɩ bisāsɔ nĩkhia', si na-n haane wɩ a na dɩrena wɩ, a na naarna wɩ mōke Kōtun n yaalni. ⁵ Dea, na-n ne nūu anɩ kōtɩsɔraake ni donani kha tibil ke thura, na maar na jēu, si na-n cue na ha buɔ gi ho Kirisitira ni-n cuu, ⁶ si ga-n do awɩ yera dɩbara gi ho tubla ni-n yaal ni da haara', si mōke ni doni Kirisitii deesɔɔke n cueni gure dɔni Thägbaa tuur na haar feɔ. ⁷ Na-n dɔ war thɔma na ha buɔ mō gi doni Kōtunna ni-n do, ga do tublala ga; ⁸ na-n junana di tubla feɔ biɛlbiɛl, a dee nte do, a wau nte do, a na 'ler Kōtunna mōke kɔɔ bɔ cuu hanu. ⁹ Si ner kōtunasɔ, na-n cue ɔmē na anɩ deesɔ; ni serɔ mō ni-n mu warni thumu khena, na-n junana di nere na anɩ deesɔ Kōtɩ biɛl ni hana di hale yū, aa-n huɩ tubla dɩdɩa'. ¹⁰ Gure seni diphã dɔɔni kɔɔ, ni dɔ anɩ puno na-n the anɩ biɛl dora na Kōtun na dakha kɔɔ fāga kukura. ¹¹ Ni gba Thägbaa ko ke thĩ feɔ a tɔ, a punone jɛ kɩbi a na piere Satāa ful thɔɔke a-n cuuni. ¹² Gidonu ga do lālaardaraake dɔni tubla si-n kēkerena ga, si fāgadara si-n kēkerena, na punodara, na wɩre dɔni dabirə fāgadara ke, nakha kōtɩebi puusɔɔke hanu thägbara yū. ¹³ Ger dɔ kuru ni gba Thägbaa ko ke thĩ feɔ, di ɔɔɔke wi puu na phani ni puno ni pier lālaardaa kɩkɩ, a ni kēkerenake a dana khu paar si ni bo ni jul kɩbi. ¹⁴ Ger gi ni fɔ gi ma. Ni gba sobɔ gi do lophere ni khumi pelela; ni gba ful saru gi do kükü ke ther; ¹⁵ ni tɔ ha ie tutugo buɔɔ thumu mu yaale gi do nefaa anɩ nera; ¹⁶ kɔɔ feɔ ni gba ha pere gi do tomɩ phɩdaake na punoneni a na khiir puu cuu hɩdaaru dɔ sō feɔ; ¹⁷ ni subo dakha taare gi do the kpier, ni gbana dakha Thu Phuu bajinaake dɔni Thägbaa so. ¹⁸ Na-n biɛlna Thägba na-n phuurna anɩ biɛlla kɔɔ feɔ ga-n the Thu Phuurə; na-n jurena na yurre, ni biɛlne na pe tu phuusɔra feɔ, ¹⁹ na merera dakha di ɔɔɔke ma-n hanu nuɔ ĩ mu tutugo buɔɔ thĩ gbulɩ, ĩ yɩ thumɩrɩke ma gbanu na muɩna na 'lar, gi do gi yurre casɩ. ²⁰ Ga tutugo buɔɔlera mɩ doro ure wɩ perni si di ĩ bir gbāga ha gure khaura; ni biɛlne na pe mar ĩ puno ma-n mu na 'lar mōke gi teenani ma-n mɩa. ²¹ Tɩsɩkuke

dōni omineeke mi-n nani, ke dōni sobo tibil Kōtini tho-
na, or na miene ni mō thīe feu hani ĩ pa na gireeke mi-
n cūni. ²² Gire mi thucnaani ani pa dōni ni je mō thīe
hani asi pa, gi cūni ni faa haar. ²³ Ha u, na nau, na

ha pere n the Thāgba Thuree pa na Jeju Kirisiti Kōtini pa
a na dana omīna feu. ²⁴ Wure feuoke n naanni asi Kōtī
Jeju Kirisiti na nauoke na dōni dapnana', Thāgba na-n
je wi buora.

FILIPIDARA

1 Mər Pol na Timothe, serke dɔnɪ Jeju Kirisitii thɔ-dara, thɔna sɛbɛɛke a ha Jeju Kirisitii tu phusɔɔke hanɪ Filipi, na we gbɛbɪdaraa hundara, na we gbɛbɪdaraa thɔ dodara. 2 Thägba asɪ Thu na Jeju Kirisiti Kɔtɪn n hana nɪ ha u a jɛ nɪ dakha buɔra. 3 Bɔɔ fɛuɔke ma-n jɪna nɪnɪ mɪ-n khure ɪ Thägba. 4 Bɔɔ fɛuɔke mɪ-n biɛlnɪ Thägba, dau mɪ-n biɛlna dɪ ma-n pɛ nar fɛu. 5 Gɪdonɪ nɪ-n bulle tutugo buɔɔ thɪmu mure, dɪ funa caca wire a dana nɛnɛke. 6 Mɪ jure tue dɪ ure fɔnɪ anɪ hara thɔ bɔ caake da-n cuu, a na jalna ger waa na ba pur Jeju Kirisitii wirə. 7 Gɪ teere kha ɪ hana kɪɛr caar thake nɛrɛra, gɪdonɪ mɪ fu nɛr na ɪ ha, gɪdonɪ nɛrɛ fɛu nɪ bulle kha na mɛrɛ bɔ jurɪke Thägba kɔɔ jɪ mɪnɪ, a khaɪra mɪ ha, a ɪ kɛkɛrɛnaake mɪ-n kɛkɛrɛnɪ tutugo buɔɔ thɪmu n jɪle kɪbɪ gɪ. 8 Thägba dɔ ure tɔ garnɪ yire dɪ ɪ ha hor dɔɔ nɛrɛ fɛuu sora, nauraa ke mɪ hana narnɪ bobo dɪ do Jeju Kirisitii pa gɪ the. 9 Dɪ gure mɪ-n biɛlnɪ Thägbara duɔn, anɪ nau n khɔna na pɪɛr wire wire na jur na kpɛsɛ hulone, 10 nɪ puno na-n jɪ gure buɔɔnɔnɔ a jɔ fɛu, gɪ do kɔɔ nɪ phu nɪ 'lee dɪ paar Kirisitii wirə; 11 nɪ hinə fil sar beeke Jeju Kirisiti n cuunɪ dɪ ga-n se, ga-n dubɪ Thägbaa i ga-n khunaa. 12 Omɪna, mɪ yaale nɪ jɛ dɪ gure kɔɔ dana mɪnɪ ka cuurɛ dɪ tutugo buɔɔ thɪmu ka dɪ ga-n jal kɔɔ. 13 Gɪdonɪ fägadaarɪ gardɪsɔ fɛu na wɪ tibilsɔ paar fɛu jure dɪ Kirisitiida dɔ kɔɔ dɪ ɪ ha khaɪraake. 14 Dɪ ɪ khaɪ lona cuurɛ dakha omɪna jɔɔ dɪ wɪ faa haar a ha Kɔtɪn, a hanana 'lar a pɛr dɪ wa-n muɪna Thägbaa thumu, sɪ maar na-n fu wa'. 15 Sobɔr gɪ, ukhasɔ n mure Kirisitiida na gbugi na nɔkhaa, wɛ na-n mu na ha buɔ kpɛgelɛ; 16 sɪ ha bɔɔdaraake wer n mɪanɪ naura gɪ the, gɪdonɪ wɪ jure dɪ Thägba pɛ marɛ ɪ tea na pɛ tutugo buɔɔ thumura. 17 Sɪ nɔkhadaraale wer n mɪanɪ Kirisitiida, awɪ dɪbara na kɪɛrra gɪ the, ga do bɪ buɔra gɪ tha'. Wɪ-n yaale un-n birə na pɛ mar bɔ gaarɛ ɪ khaɪdaar dora. 18 Anye ga cuu? Gɪdonɪ a gɪ ha mɔ gɪ hanɪ, gɪ dɔ bɪ puu agɪbo bɪ buɔ, sɪ Kirisitiida n mure, dɪ gɪ da marɛ, sɪ ga da marɛrake ga-n jalna. 19 Gɪdonɪ mɪ jure tue dɪ ɪ taadara gele na do fɛu, gɪ the anɪ Thägba biɛlla, na bullelaake Jeju Kirisitii Thu n bulni, 20 mɔke mɪ-n piɛrnɪ gure na haar fɛu, dɪ ma-n pɛna nɪu, dɪ yicuru na fu ma', sɪ mɪ ka hananɛ 'lar a jɪ dɪ mɔke gɪ-n kɔɔ hanɪnake wire wire mena ga ha nɛnɛke, Kirisiti na 'lɛr cure ɪ tomura, ado ɪ yi hanana gɪ, ado ɪ khirə gɪ. 21 Gɪdonɪ ado merra gɪ, Kirisiti dɔ ɪ yi hana, dɪ khir dɔ khor 'ledaa. 22 Sɪ ado ɪ yi hana ke thura na dor kɔɔ ɪ thɔ na-n jal kɔɔ,

ga dor ma jɪ gure ma phiirni bɔɔbɔa'. 23 Jɛ paar yenyɔ mɪ-n jɛ: Mɪ-n yaale ka ɪ the jala tɔɔ kha na Kirisiti, ger dɔ gure baannɪ; 24 sɪ mɔ ga bɔ narnɪ dɔ kɪru gɪ teere kha ɪ hana yire ke tomurra. 25 Dɪ ger gɪ mɪ jɪnɪ tue dɪ do sobɔr gɪ, mɪ jure dɪphā ma toore, ma sɪrɔrɛ sɪ ɪ toona nɪ fɛu gɪ cuu nɪ na-n bāba ha pɛrɛ da hanana; 26 dɪ mɛ bɔɔke ma birni wo na ha anɪ thɪthɪun, ɪdara na dor kɔɔ na-n khurɔ Jeju Kirisiti jɔɔ. 27 Sɪ thɪ biɛl, nɪ hanana fulɛ gɪ tee kha na Kirisitii tutugo buɔɔ thɪmu, dɪ mɛ ado ma pɔr na yɪ nɪ ado ma-n pɔa', sɪ ɪ nɪ wa-n mu mɔke nɪ tunɪ kɪbɪ kɪɛr biɛl hananena, dɪ na-n kɛkɛrɛ na ha biɛl ha pɛ kɛkɛrɛnɛ tutugo buɔra. 28 Na-n do maar na-n fu nɪ anɪ lālaardarasɔɔ phərəra thɪ biɛllalaka', ger na nɛ war dɪ wer na ka na bɪburɔ, sɪ gɪ nɪna nɛr dɔ wure 'lenɪ taarɛ dɪ do Thägbara gɪ the. 29 Gɪdonɪ Thägba kɔɔ jɪ nɛr buɔra, ga do dɪ na pɛ Kirisiti haar dɪbara ga, sɪ na-n gaarɛ buɔ kɔɔ sora. 30 Gerrara nɪ-n kɛkɛrɛnɔ kɛkɛrɛ ca biɛlkera nɪ kɔɔ yɪ mɪnɪ dɪ ma-n kɛkɛrɛna, dɪ nɪ nɪrɛ dɪ kɛkɛrɛnɔna mɪ harake gure 'lo.

2 Anɪ biɛl do na Kirisiti dor gure n thɔɔ nɪnɪ bɛ? Dɪ nau n ma narɛ bɛ? Dɪ Thu Phuu kuune n hale bɛ? Dɪ bɔ jɪ kɪɛrɛ na bɔ fuur n hale bɛ? 2 Nɪ cue thale dau n hi mar phi, mɔ nɪ-n hananɪ kɪɛr biɛl, na nau ca biɛl, nɪ dɔ bunɛ n donɪ kha biɛl, nɪ hanana dakha kɪɛr ye biɛl. 3 Na-n cuu thɪ biɛllake na dɪbara na kɪɛrɛ na i yaala', sɪ nɪ dɔ dɪbara jor n cuu nɪ, u na-n huɪn u, mɔ a kɔtɪnɪ a jɔɔ. 4 Na-n yaale gure na bɔnɪ ukhasɔra, ga do gure dɔnɪ anɪda dɪbara ga. 5 Nɪ hanana ha caake Jeju Kirisiti kɔɔ hananɪ: 6 "Kekekerarake biɛlla a do na Thägba, sɪ aa kɔɔ huɪn kɔ Thägba doole dɪ do thɪɛke a na funɪ na khumɪnɔ kɪkɪkə'. 7 Sɪ kɔ thɛthɛ kɔɔ faa kɔɔbara sa debi a gba dee duur, a hana tomur tibil khaa, dɪ mɔ a debini a do tibil, 8 a wurɛ kɔɔbara a nɪ nɪu a dana khir, kuku thurura a khirake bobo. 9 Gerra gɪ dɪ Thägba thɔ uruu dɪ do dakɪɛ, a hanaa ire dɪ kəə iera fɛu. 10 Dɪ ireelera a hananɪ da-n do Jeju, na dor kɔɔ, nekhillə fɛu thägbara yɪ, na thura, a gbana tiɛrdara fɛu, na gulɛ-garaarɛ, 11 dɪ delɛbe fɛu na caan phasɪ nayɪ: Jeju Kirisitira dor Kɔtɪn, dɪ Thägba Thure na 'lɛr i dubɪrɛ." 12 Mɛ gɪ ɪ omisɔɔke mɪ-n nanɪ, mɔke nɪ-n kɔɔ nɪ mɪnɪ nɪu wire fɛu, na-n dɔ thɔma anɪ taarara na cure na jɛu, ga-n do bɔɔke mɪ-n hanɪ kha na nɛrɛ dɪbara ga, sɪ nɪ ka na cue ga-n jɔ mɛ bɔɔraake ma hanɪ kha na nɛrɛ bā. 13 Gɪdonɪ Thägba dɔ ure n piɛrnɪ yaale anɪ hara na punone dɪ na-n cuuna gure a-n yaalnɪ ga-n cue. 14 Na-n cue thɛ

feu si na-n yea', na-n bana thī banaa dakha ga; ¹⁵ mē na 'lee di paar, na hana si paara', ni do Thāgbaa bisāsɔɔke 'leani sor tibulaake goloneni a kuena dakhaa thīthun, kākera ni-n carani dahure khaa thura, ¹⁶ di na-n 'laana yi thumur; thale na do t̄ mabida Kirisitii wi, di ga do mɔɔ mi kɔɔ ca t̄ kɔɔkɔa', ga do mɔɔ mi kɔɔ do dakha thɔma woa'. ¹⁷ Ani ha pe dor boni ji thīeeki ni-n hani Thāgba, si ado gi teenane t̄ t̄mī n deere ga boni jiræle dakha, gi da mare, di gi da marerake wo na nere. ¹⁸ Nere dakha ni do ga-n da nar ɔmē, di nere na mere ni do ga-n da sar kha. ¹⁹ Mi pere haar ado Jeju Kōtun tu, kler na gbe ma thō nare Timothe, t̄ puno t̄ ni ani tutugo t̄ faa haar mer. ²⁰ Gidonu ma hana tibilike si-n 'linani kha ɔɔ kha, ke n kpierna nuni na haar vūva'. ²¹ Gidonu tibula feu gure na ɔɔ warni dɔbara wi-n yaal, si wa-n ka yaal Jeju Kirisitiida ga. ²² Ni jure mō juure kɔɔ nuni Timothee tu ɔɔ do, di mōke bisaan n hani na ɔɔ thi, mē a kɔɔ ha na mere tutugo buɔɔ thɔna. ²³ Mi pere haar ɔɔ ma thō dapaara ado mi ju ju mō thīe na ha marni. ²⁴ Si mi hanane ha pere gel Kōtunna, di meree thethe na ɔɔ le kler na gbe. ²⁵ Mi yere du ɔɔr di ma thō nar Epafurɔɔtura t̄ omi, ke doni ure si kɔɔ donani kha thɔma, na ure si kɔɔ kēkerenani kēkerē biel, ke doni ure ni kɔɔ thɔni di bul mi. ²⁶ Gidonu ani thu fuure ka, di gi pieraare der niereraake ni neni ɔɔ khora. ²⁷ Sobɔr gi, gi kɔɔ khuure waa di thɔɔ khir, si Thāgba kɔɔ jure buɔɔra, si ga do ɔɔ dɔbara Thāgba kɔɔ ju buɔɔra ga, si merekerake dakha, di mē ma hana gbobire na bir na debi gbobirera ga. ²⁸ Ger gi mi thɔɔne kɔɔr di mē ga da nar mō na birni na yu, gi do kɔɔ dakha t̄ gbobi n ba gbe. ²⁹ Di ni teaa na dau vūu Kōtuni tee, na-n ɔɔ tibil ca wele. ³⁰ Gidonu Kirisitii thō do kɔɔ di danɔ khir, flu sera si ɔɔ yi n bu, mō a gbanu thɔmaake neree thethe na kɔɔ punoni a ɔɔ mara', da-n ɔɔ.

3 Gure seni t̄ omisɔɔ, na-n hana dau mō ni doni Kōtunida. Ga-n yaa mi fuurake di ma bir na 'loro gure mi kɔɔ khere narni mamara ga, di gelela ani bul-da gi do. ² Na-n jie hun benasɔɔ, na-n jie hun thōdaar puusɔɔlera, na-n jie hun wureeki n yaaleni na-n liirene tomur. ³ Gidonu wure n kuroni khū kur buɔɔ, ser we, ke n fuɔɔreni Thāgba du do Thu Phuu pa gi-n the, ke Jeju Kirisiti doni kɔɔ di sa-n mabi, a dona wure na-n ɔɔni di wa-n u gireraake tibil yinā n yuna'. ⁴ Mere dakha mi punone per haar mer gireraake tibil yinā n yuni, di ado gure tibil yinā n yuni wi yi wi ɔɔ na larɔɔ, ga dor mer ka jɔ: ⁵ Wi kɔɔ kur mer khūu wire makōther wirera, ljayel bire ha mi, di t̄ do Bējamēe ca, Ebirə kɔna mi di t̄ do Ebirə buɔɔ; ado jɔfu hunena gi, jɔfu bu dɔdaar ha mi, ⁶ ado gbēgberēdaara gi, we gbēɔɔdaraa kpoodaar ha mi, ado fil sar 'lerra gi jɔfu hunena, si paar na ha mar gerra ga. ⁷ Si ga thīsɔɔlera kɔɔ do marni khor, mɔɔ thīe mi-n hun gi gure du do, du do Kirisiti do kɔɔ. ⁸ Thīe feurake mi-n hun du do mɔɔ thīe, gi do gure baanni fii, ke doni juurke ma junu Jeju Kirisiti t̄ Kōt̄ ma-n per, do

kɔɔ; urera doni kɔɔ di t̄ faarɔ thīe feulera. Mi-n hun ger du do puuyu thun t̄ puno t̄ 'le Kirisiti, ⁹ t̄ haaraa si ga do na t̄ thethee ful sarke mi 'leni jɔfu hunena gi tha', si gi do gure mi 'leni ha pereraake mi hanani Kirisitira gi, ke doni ful saruke theni Thāgba, ke tibil n 'leni ha perera. ¹⁰ Mi-n yaale t̄ ju Kirisiti na mō ɔɔ khi ur fāga hanu, t̄ bul kha dakha na ɔɔ ɔɔ gaar, ma-n khinə khirike doni kɔɔda, ¹¹ ma-n pena nūu ado ma punone a na 'le khi ure. ¹² Ga do mi yi mi 'ler pa', di aglɔ mi ɔɔre ka pa', si mi-n yurre t̄ 'le gi, gidonu gerra Jeju Kirisiti kɔɔ 'le mi. ¹³ Omuna, ado merra gi, ma-n kpiere mi 'ler pa'; si thīe bielke mi-n ɔɔni duɔɔ: Mi-n diinane gure hani khir, si di ma-n yurna gure hani yeɔɔ. ¹⁴ Khu paar mi-n yur t̄ ca t̄ dā t̄ 'le khorke Thāgba n we muni t̄ 'le Thāgba duɔɔ, gi do Jeju Kirisiti do kɔɔ. ¹⁵ Sere feuke khɔnani pi a bī, si hanana ga kpiere caalera, si ado ani kpiere har kpi, Thāgba na cue gi di ga hure nar. ¹⁶ Si ka si danu gure, si fɔ ɔmena a ure na jalana. ¹⁷ Omuna, nere feu ni do t̄ pheldara, na-n hure dakha buɔɔ wureeki n ureni mōke asi ful hani. ¹⁸ Gidonu tibil jɔju hale awi ur para wi dor Kirisitii koku thur lālaardara; mi-n kɔɔ mie ner kɔɔ jɔjɔ awida, na nenēkerake mi-n mi ger 'lo na buwe di t̄ yi: ¹⁹ Awu khu pa na dor būburone, gure n danu awi tomura dɔɔɔm duɔɔ awi thāgba, awi yicur ɔɔ wi-n klu, wa-n kpierna thīe saagado thukee thī gaaga. ²⁰ Si se wer, asi di Thāgbaa duɔɔ gi ha, le Taadaarke doni Jeju Kirisiti Kōtunike si-n pierni na the na t̄. ²¹ Or na deba asi tomuke yɔɔni a ɔɔ gi hona ɔɔ tomuke ɔɔnani, gi the ɔɔ fāgaraake a hanani a ɔɔna thīe feu di gi juuraa.

4 Mē gi, t̄ omisɔɔke mi-n nani, ke n kɔ muni thue, nerke doni t̄ kākada na t̄ mabida, ni te kibi gure Kōtuni hura, nerke mi-n nani. ² Mi-n biele Evodi, mi-n biele Sētisi di wa 'li kha mō wi doni Kōtunida. ³ Di fere dakha, ke doni yu gbuu tibil thɔmana, mi-n biel fer di fa bul wi, gidonu wer kɔɔ terɔ tutugo buɔɔ thumu mure nakha mere, na Kilemā na wī tibil ikhasɔɔke kɔɔ doni muni kha thɔma, ke awi i hani yi sebera. ⁴ Na-n hana dau wire feu mō ni doni Kōtunida, ɔɔ mi bire so wo na-n hana dau. ⁵ Do tibula feu na-n yi mō ni hanani helele file. Kōtun wɔɔne dɔɔɔ. ⁶ Na-n jē haar thīe bielalaka', si thūena feu na-n ɔɔ Thāgba gure n ɔɔra nuni na biele, na phuure, na fuɔɔ. ⁷ Di Thāgbaa ha ieeke kəneni di tibil na-n ju kurva', na-n bera ani ha na ani kpiere mō ni hani Jeju Kirisitira. ⁸ Gure seni omuna, ni do gure feuke doni sobɔr, na gure feuke teanani ɔɔur, na gure feuke teleneni, na gure feuke phoni, na gure feuke doni dananane, na gure feuke theni ire, na thīe wo thīeeki thunani bō ka a teena khure, n do ani kpierna. ⁹ Gureeki ni kɔɔ durni, ke ni 'leni t̄ pa, na gure ni kɔɔ neni a yuna gi t̄ pa, na-n cue ger, di Thāgbaake ha u n therni na ha kha na nere. ¹⁰ Mi-n khure Kōtun na dau ka gireraake ni birni a kpierna mi wo. Ni kɔɔ māa kpierna gar wer, si do fu paar ɔɔra ni. ¹¹ Ga do t̄ thīe ɔɔra do

KOLOSIDARA

1 Mer Polke dɔnɩ Jeju Kirisitii thɔ̄thɔ̄n m̄ Thāgba tuni na Timothe asɩ omi, 2 thɔ̄na sebeɛke a ha tu phuusɔ̄ke dɔnɩ sobɔ omɩna, ke Kirisiti hɩnɩ dɩ wɩ ha Kolosɩ. Thāgba asɩ Thu n hana nɩ ha u a je nɩ dakha buɔra. 3 Wire koo sɩ-n khɩ Thāgba asɩ Kɔ̄tɩ Jeju Kirisitii Thu dɩ sɩ bɩɛlnaa dɩ sa-n pɛ nar, 4 gidonɩ sɩ nɩere m̄ nɩ penɩ Jeju Kirisiti haar na nauke nɩ hananɩ tu phuusɔra feɩ. 5 Gidonɩ ɔ̄ɔ̄ke sobɔ thɩmɩrɩke dɔnɩ tutugo buɔ kɔ̄ danɩ anɩ pa gɩ cuɩ ner dɩ nɩ jɩ n̄ pɛreɛke gɩ-n 'laanɩ, dɩ m̄ anɩ ha pɛ na anɩ nau jɩl gureraakera nɩ-n penɩ n̄u, ke dɔnɩ gɩre Thāgba thɩn narnɩ le ȳ. 6 Dɩ tutugo buɔ̄kera yerre a pɩ paar feɩ thuraake, a ha m̄ke gɩ kɔ̄ danɩ anɩ pa dabɔ̄ke nɩ kɔ̄ nɩenɩ cacara Thāgbaa bɔ juda, dɩ nɩ kɔ̄ jɩ ger dɩ do ger dɔ sobɔr. 7 Epafurasɩke sɩ-n nanɩ, ke sɩ donanɩ kha th̄ donɩ ɔ̄ kɔ̄ dɩre nɩ, sobɔ tibil gɩ Kirisitii thɔ̄na anɩ sora; 8 ɔ̄ mɩene sɩ nau caake Thu Phuu kɔ̄ pɛ narnɩ. 9 Ger gɩ dɩ sere dakha a funa wireeke sɩ kɔ̄ nɩenɩ, sa-n pɩr kpɩ sa-n bɩɛl Thāgba sa-n pɛ naraa ga. Sɩ-n bɩɛle dɩ na 'le kpesere na jurɩke dɔnɩ Thu Phuuda, a na jɩna gɩre dɔnɩ Thāgbaa tuur ɔ̄ɔ̄ke. 10 M̄ na hana fulɩ na-n ur m̄ Kɔ̄tɩn n yaalnɩ na-n cuɩ gɩre n daaraanɩ haar wire feɩ, na-n cuɩna th̄ bɔ caar dɩdɩ, anɩ Thāgba jɩ n kɔ̄tɩ dakha ga-n pɛr. 11 ɔ̄ fāgaake na hanɩ mɩerera ga n cue nɩ nɩ 'le punone thɩena feɩ dɩdɩ, gɩ do kɔ̄ na-n yɩr na ha fure na dau. 12 Na-n fuɔre Thure ureeke hana nɩnɩ punone dɩ na 'le anɩda na tu phuusɔ kɔ̄ fāga dɩ hɩrera. 13 ɔ̄r kɔ̄ taa sɩ dabirəə fāgara, sa gba sɩ a pɛ kɔ̄ Bikuunike a nanɩ fāga dɩra. 14 ɔ̄r dɔ ure kɔ̄ birsene sini a faa asɩ sopugosɔ a ha sɩ. 15 Kirisitiike dɔnɩ dayɩnane ɔ̄r n nɛ sar m̄ Thāgbaake na dɔnɩ dayɩnana' hanɩ. ɔ̄r dɔ cacadaarɩke Thāgba kɔ̄nɩ dɩ do yuu th̄ tinənena feɩ; 16 gidonɩ kɔ̄ pa th̄e feɩuke tenɩ the, gɩre hanɩ thāgbara ȳ na thura, ke dɔnɩ dayɩnane na gɩre na dɔnɩ dayɩnana', a th̄th̄daar thusɔ̄ke dɔnɩ dakpena yuusɔ we, na kɔ̄tɩnasɔ, na fāgadarasɔ, na punodarasɔ. ɔ̄r Thāgba tinə th̄e feɩ, dɩ th̄e feɩ kɔ̄ ti gɩ ti. 17 ɔ̄r kɔ̄ haanle sɩ th̄ bɩɛllake na kɔ̄ ti pa'; ɔ̄r dɔ kɔ̄ dɩ th̄e feɩ ha dapa a too. 18 ɔ̄r dɔ yuu tomɩrɩake dɔnɩ we gbebidara; ɔ̄r dɔ caca fu paar, cacadaarɩke Thāgba kɔ̄nɩ gɩ, ke kɔ̄ ɩrenɩ a the khirera, gɩ dɔ kɔ̄ ɔ̄r n do cacadaar thɩena feɩ. 19 Gidonɩ gɩ dar Thāgba haar dɩ m̄kera a hanɩ ɔ̄mena kɔ̄ Bikuun na ha gbelē gbelē. 20 Gɩ daaraare dakha haar dɩ gba kɔ̄ Bikuun a cuɩna th̄e feɩ dɩ gɩ bir k̄u kha na ɔ̄r Thāgba, ado gɩre hanɩ thura gɩ, ado gɩre hanɩ thāg-

bara ȳ gɩ; kɔ̄ Bikuuni tɔ̄m̄lke kɔ̄ deerɩnɩ kuku thɩrura dɔ kɔ̄ dɩ th̄e feɩ bir 'lerɔ ha u na Thāgba. 21 Nerɩ dakha mamara nɩ kɔ̄ dor kpakpala Thāgbaadara na kɔ̄ lālaardara, dɩ the anɩ kpɩerra na anɩ puu cuura. 22 Sɩ nen̄ Thāgba cuɩ ner dɩ nɩ bir k̄u kha na ɔ̄r, dɩ the kɔ̄ Bikuuni khirə m̄ a debini a do tibil, gɩ cuɩ nɩ nɩ jɩl kɔ̄ ye th̄thɩn nɩ phu, nɩ 'lee dɩ paar, na hana sɩ paara'; 23 ado nɩ furɔre ha pɛre dɩ na-n jalna a jullɔ a ma k̄k̄, dɩ ga do nɩ kerre sa faa n̄ pɛreɛke nɩ hananɩ dɩ the tutugo buɔraake nɩ kɔ̄ nɩena', ke dɔnɩ gɩre wɩ kɔ̄ mɩnɩ tɩbɩlala feɩ thura, ke mer Pol doronɩ gɩre th̄ don. 24 Nen̄ dau fu mer ka ɩ bɔ gaarraake mɩ-n gaarnɩ nerera; buɔ̄kera mɩ-n gaarnɩ ɩ tomɩra, Kirisitii we gbebidaraa sora, ke dɔnɩ kɔ̄ tomɩ, gɩ baane dɩ ga-n pɩr Kirisitiidaake a kɔ̄ gaarnɩ awɩ sora; 25 dɩ we gbebidaraa th̄ dodaarra mɩ do gɩre, dɩ ha m̄ thɔ̄maake Thāgba pɛ marnɩ ma-n dɔ nar hanɩ, ger duɔn ma-n mɩa kɔ̄ thumu koo, 26 ke dɔnɩ th̄ gbulike kɔ̄ keranɩ kekeke tɩbɩlala feɩ, sɩ Thāgba cuɩ gɩ dɩ gɩ yɩr nen̄ kɔ̄ tu phusɔra. 27 Thāgbaa yaalla gɩ the dɩ cuɩ wɩ wɩ je m̄ th̄ gbulɩ donɩ th̄ b̄ɔ ka a kpaa nuɔ tibil caarra feɩ, ger duɔn: Kirisiti ha anɩ bɩnɔ, ke dɔnɩ n̄ pɛreɛke nɩ hananɩ m̄ na 'lenɩ i dubure na Thāgba. 28 ɔ̄r dɔ Kirisitira sɩ-n mɩnɩ. Sɩ-n kpākpaane tɩbɩlala feɩ bɩɛlbɩɛl dɩ sa-n dur-na wɩ na kpesere feɩ, gɩ cuɩ tɩbɩla feɩ wɩ bɔr wɩ ka Thāgbaa yera, gɩ the awɩ bɩɛl dora na Kirisiti. 29 Gerra dɔ kɔ̄ dɩ ma-n gb̄gbulō thɔ̄mana dɩ ma-n kēkerena gɩ, na Kirisitii fāga kukuuke a ha mɩnɩ dɩ ga-n do thɔ̄ma ɩ pa.

2 Gidonɩ mɩ-n yaale nɩ je m̄ kēkerɩ k̄t̄lke mɩ-n kēkerenɩ anɩ sora hanɩ, na wɩreraake hanɩ Laudise, na wɩreraake na ye mɩnɩ yebiro pa', 2 gɩ do kɔ̄ wɩ yɩ ha yollɩ, wɩ gbebi wɩ do bɩɛl naura, wɩ hana tu jurɩke thenɩ jɩ buɔra, wɩ puno wa-n jɩna Thāgbaa th̄ gbulike dɔnɩ Kirisitii thethe. 3 ɔ̄r cue Thāgbaa kpesɩ na jurɩke hɔ̄nɩ tu ko th̄eɛke keranɩ dɩ yɩr. 4 Mɩ-n mure thake gɩ do kɔ̄ tibil na ful nɩ na kɔ̄ da thumu ga. 5 Merɩe thethe na hanɩ anɩ parake gura', sɩ ɩ thu har kha na nerɩ, dɩ dau fu mer m̄ mɩ yɩnɩ ful buɔ dɩ ha anɩ th̄thɩn, na m̄ anɩ ha pɛke nɩ hananɩ Kirisitira tunɩ k̄k̄. 6 M̄ gɩ m̄ke nɩ 'lenɩ Jeju Kirisiti dɩ do Kɔ̄tɩn, na-n ure kha na ɔ̄r na wa ful, 7 a gɩ nɛ gɩ hulono ɔ̄rra; nɩ jɩɩ ɔ̄rra kɩbɩ, nɩ te ha pɛreraake nɩ hananɩ m̄ke durɩeke wɩ kɔ̄ dur nɩnɩ hanɩ. Nɩ dɔ Thāgba khure n too nɩ kɔ̄. 8 Na-n jɩɩ du bure, na-n do tibil n fu nɩ a urɔ na tibil

juurke dɔnɩ mɔɔɔdaa wɩ-n fulna nɩna', gele feɩ kpamna gi the na duɩraake na dɔnɩ bɔ taa duɩra', ke dɔnɩ thĩ tinaneeda, ga do Kirisitii pa gi tha'. 9 Gɩdonɩ Thāgba duɩr koo har Kirisitii tomura. 10 Dɩ anɩ yi hanana na Kirisiti, dɩkha na bɔr nɩ fuuraka'. ɔr dɔ yuu kɔtɩnasɔra feɩ na fāgadarasɔra feɩ. 11 Mɔ̃ nɩ donɩ kha biɛl na Kirisiti wɩ kɔɔ kur nar khũu, sɩ ga do tibil nyɛɛ kuro ga, sɩ Kirisiti n kuro gi; a thɩena gaa ger dɔ taare tu tĩ duɩrra. 12 Yɔ kpeɩɩera wɩ kɔɔ du nɩ kha na Kirisiti, sɩ Thāgba ur nɩ kha dakha khirera wo na ɔrra, dɩ the ha pɛɩeraake nɩ hananɩ Thāgbaa fāgaraake kɔɔ cugeɩnɩ dɩ ur a the khirera. 13 Nɛɩɛke mamara anɩ sopugo na mɔ̃ na kɔɔ kurni khũa' dɔnɩ kɔɔ dɩ nɩ kɔɔ khi, sɩ nenɛ Thāgba bire ha nɩ kha yire na Kirisiti a faana asɩ sopugosɔ feɩ. 14 Jɔfuoke kɔɔ kheranɩ asɩ so heen khere dɩ do a thɩena gaa sor heene sɩ asɩ Thāgbaa jɔfu kuɛrara, Thāgba bũburɔ ger a faa mɔ̃ a gba giɩnɩ a kpa thurura. 15 Kuku thuruu pa gi the dɩ Kirisiti puno kɔtɩnasɔ na fāgadarasɔ fāga a tagurɩ, sa nɩna tɩbɩla feɩ dɩ ɔr punone wɩ. 16 Ger gi na-n do tibil n yɩ huɛ a na-n yɩ nar dɩ gureraake nɩ-n khonɩ dɩ na-n yɔna ga, agɩbo gi do fetɩ thumurra, na sɩpo pha huɩndaara dɩ hur widaara gi woa'. 17 Gelesɔ feɩ duɩn gure na ɩnanɩ jəər, sɩ gure dɔnɩ sobɔ bire Kirisiti gi. 18 Na-n do tibil n ful nɩ na sɔso dɩbara jor, na thɔthɔdaar thusɔɔ fuɔrda, gi cuu nɩ nɩ 'lee khorɩke na 'lena'. Tibil ca ole ire a-n ka thɩenaake a yɩnɩ ɩnɩ yure, gɩdonɩ kɔ kɩɛrra aa-n kɩɛrna Thāgba ga; 19 sɩ aa-n ka dɩ ma Kirisitiraake dɔnɩ yua', ke dɔnɩ ure n cuɛnɩ tomɩr feɩ dɩ kɔ yɔɔ pa na cela feɩ n li gi dɩ coor a do biɛl, a khɔ dɩ do Thāgbaa pa gi the. 20 Gɩdonɩ nɩ kɔɔ khire kha na Kirisiti, na ha kha dɩkha na duɩɛke na dɔnɩ bɔ taa duɩra', ke dɔnɩ thĩ tinaneeda ga, mɔ̃gɩdo dɩ na hana fɩle 'lo gi ho thukɛɛda nɩ do, nɩ sɩɔ wa-n ha nɩ jɔfu wɩ yɩ: 21 Fa-n gba ga, fa-n 'le huna', fa-n thara'. 22 Sɩ gelesɔ feɩ thĩ kuɛna gi do a fɩ yɩ fɩ gba gi a na cuɛna thɩɛ, duɩrake wo tibil jɔfu gi na tibil duɩɛ. 23 A fɩ yɩ wer gi-n huɩ kpeɩɩera, mɔ̃ gi-n hananɩ dɩbara fɛɩ Thāgba fuɔɩ, na dɩbara jor, na tomɩ huɩle dɩbara, sɩ dorake ga do bɔ taa thɩɛ ha gela', sɩ tomurɩke gi-n kunɩ thue dɔɔkɔm, dɩ do gi daaraare gi.

3 Mɔ̃ nɩ urnɩ khirera nakha Kirisiti, na-n yaale yũ thɩɛ, ka Kirisiti hanɩ gure a too Thāgbaa nyɔ̃bɔra. 2 Na-n kɩɛrna yũ thɩɛ, na-n kɩɛrna gure hanɩ thura ga. 3 Gɩdonɩ nɩ kɔɔ khire dɩ anɩ yi ha Kirisitira dɩphā a ker Thāgbaa pa. 4 Dɩ kɔɔkɛ Kirisitiike dɔnɩ anɩ yi hana na yɩnɩ, le na yɩr kha dakha na ɔr kɔ i dubura. 5 Ger gi nɩ kɔ anɩ thɩ thɩ yaal, ke dɔnɩ bɔdɛl cuɩɩe, na thɩ bise cuɩɩe, na thɩ puu yaale, na thɩ puu kɩɛɩe, na ha pɩɩɛɩe dɔnɩ biɛl na thɩl jir. 6 Gerra n cuɩ nɩkhii dɩ fu Thāgba. 7 Dɩ nɛɩ dakha nɩ kɔɔ hananɩ ga fuɩlera mamara kɔɔkɛ nɩ kɔɔ ha garnɩ. 8 Sɩ nenɛke nɩ dɔna gelesɔ feɩ a faa: Nɩkhii, nɩkhi khu, kpalle, tibil i kuɛɩe na khaakhaar thumɩaake n thenɩ anɩ nɔra. 9 Na-n kuɩ sɔsɔ na pɛ khasɔa', gɩdonɩ nɩ kɔɔ thubure tu tĩ duɩr na kɔ

thɔ a faa, 10 sa to tu pha duɩrke n duɩnnɩ daphaa da-n pɛr, da-n hona Thāgbaake tieni dɩ a na ju hananaa ju buɔ. 11 Liir Juifi na ha kɩu dɩ wure na dɔnɩ Juifisɔa ha kɩa', dɩ ure wɩ kurni khũu gi dɩ ure wa kurni khũaa ga, dɩ hɔ baldara we dɩ wure na phuoni yire paa ga, dɩ dee gi dɩ wau ga; sɩ Kirisiti duɩn thɩɛ feɩ a har dakha thɩɛ feura. 12 Ger gi mɔ̃ke nɩ donɩ wure Thāgba phiirni dɩ nɩ phu, a dona dakha wure a-n nanɩ, nɩ hanana bɔ juɩ gi kɔtɩ gi ka, na ha bulo fɩle, na dɩbara jor, na helele fɩle, na ha fure. 13 Ado tibil hana sor na ũ tibil, nɩ hanana kha ha fure a faa na hana kha; mɔ̃ke Kirisiti kɔɔ faanɩ anɩ sopugosɔ, nɛɩ dakha nɩ faa sopugosɔ na hana kha. 14 Sɩ gure jɔnɩnake thɩɛ feɩ duɩn nɩ hanana nauuke duɩnnɩ biɛl do lidaake n cuɛnɩ tibil dɩ bɔr dɩ ka. 15 Ha uke n thenɩ Kirisitira, ke Thāgba we narnɩ nɩ 'le mɔ̃ nɩ donɩ tomɩ biɛl, nɩ dɔ ha ura n do kɔtɩn anɩ hara, na-n hana dakha fɔfuɔr haar. 16 Nɩ dɔ Kirisitii thumuke bɔ-nanɩ ka n too anɩ hara jɔɔ. Na-n duɩ kha thɩɛ a na kɩpākaana khasɔ biɛlbiɛl na kpeɩɩera feɩ. Na-n khɩna Thāgbaa khukhu nɩ, na kɔ fɔfuɔr nɩ, na Thu Phuu nɩɛsɔ; na-n khɩna gɩsɔ na fɔfuɔr haar ga-n khu Thāgba. 17 Dɩ thɩɛ wo thɩɛke nɩ-n cuɩnɩ, a thumɩ nɩ-n mu, a thɔma nɩ-n do, na-n cuɩ thɩɛ feɩ mɔ̃ nɩ donɩ Jeju Kɔtɩnɩda, a na khɩna Thāgba Thure gi do kɔda dɔ kɔɔ. 18 Khera, na-n jɔ anɩbara anɩ kora mɔ̃ nɩ donɩ Kɔtɩnɩda. 19 Kona, na-n na anɩ kher, na-n hananaa fɩl khɩa'. 20 Bɩsana, na-n nɛ anɩ thɩ na anɩ nɩ nũu thɩena feɩ, gɩdonɩ ger n da Kɔtɩn haar. 21 The, na-n gba bɩsanana fɩl khu awɩ kɩɩer n kuɛa'. 22 Dea, na-n nɛ nũu thɩɛ feura anɩ kɔtɩsɔraake nɩ donanɩ kha tibil ke thura, sɩ ga-n do awɩ yera dɩbara gi ho tɩbɩla nɩ-n yaal nɩ da haara', sɩ na-n cuɩ na ha buɔ gɩdonɩ Kɔtɩn nɩ-n ma. 23 Thɩɛ wo thɩɛke nɩ-n cuɩnɩ na-n cuɩ na haar feɩ, gi ho Kɔtɩnna nɩ-n cuɩ ga-n do tɩbɩlala ga; 24 na-n junana dɩ Kɔtɩn na ka nɩ na thɩɛke a thumɩnɩ gi dɔ anɩda. Gɩdonɩ Kirisiti duɩn Kɔtɩnɩke nɩ-n doronɩ thɔma. 25 Gɩdonɩ ureke n cuɛnɩ puure a na 'ler lumɩne kɔ puu cuɩrara, dɩduɩ huɩne na hala'.

4 Kɔtɩna, nɩ telene a buɔkɔ anɩ deesɔra, na-n jena dɩ nɛɩ dakha nɩ hananɩ biɛl dɩ do Kɔtɩn a ha yũ. 2 Na-n yɩra Thāgba biɛlela, nɩ hanana gar pɛrre a na khɩa Thāgba. 3 Nɩ jɩɛ biɛlna dakha Thāgba na pɛ sar, Thāgba n kher sɩ loo Thāgbaa thumɩ muɩɩeraake dɔnɩ Kirisitii thumuke dɔnɩ thɩ gbul, ke dɔnɩ kɔɔ dɩ t̃ ha gure khaura, 4 t̃ puno ma-n ju mu gi gi yɩr casɩ mɔ̃ke gi teenanɩ. 5 Na-n hana kpeɩɩera wureaake na dɔnɩ ha pɛ-dara ga. Yɩɛke nɩ yɩnɩ na-n faa gi ka fuuraka'. 6 Wire feɩ nɩ dɔ anɩ thumɩ na-n do gure buɔkɔnɩ, gi dɔ thumɩ daa, nɩ ju mɔ̃ na bɩrseni tɩbɩla feɩ biɛlbiɛl. 7 Tɩsɩkɩke dɔnɩ omineeke mɩ-n nanɩ, ke dɔnɩ sobɔ tibilike sɩ donanɩ kha thɔ dona Kɔtɩnɩ thɔna, ɔr na mɩɩene nɩ mɔ̃ thɩɛ feɩ hanɩ t̃ pa. 8 Gure mɩ thumɩnaanɩ anɩ pa duɩn nɩ je mɔ̃ thɩɛ hanɩ asɩ pa, gi cuu nɩ nɩ faa haar. 9 Mɩ thumɩ nakha Onejumɩke dɔnɩ sobɔ tibil, a dona omineeke mɩ-n nanɩ, ke dɔnɩ dakha anɩ tibil. Wer na mɩɩene nɩ mɔ̃

thĩe feυ hani keke. ¹⁰ Arisitarkuke si hanani kha khaura a fuɔr ner, na dakha Markuke dɔni Barnabasu omi, ke dɔni ureeke mi kɔɔ so narni ayi: Ado a pɔ ani pa ni teaa. ¹¹ Jejuuke wi-n weni Jusitusi a fuɔr ner dakha. Khũ kurdaara thĩthun, wer yether dibara dɔ tɔbɔlaake n dɔ-na minɔ kha Thãgbaa fãgadaar do thɔma; wer dɔ wure n kɔɔ yɔla minɔ haar. ¹² Epafurasuke dɔni ani tibil a fuɔr ner; Jeju Kirisitii thɔdaar a do; kɔɔ feυ a-n kɛkerẽ Thãgba bielela da-n pe nar, gi dɔ kɔɔ ni jul kibɔ mɔ ni doni ha pedaraake binani, a hana tu juur di na-n cuu gure feυuke Thãgba tuni. ¹³ Mi punone so kɔɔdara ayi: Tibil

guke n gbẽgberɛnɛni thɔmana ani sora, na wureraake hani Laudise na Yerapolɔ. ¹⁴ Luki dɔtɔɔ kuunike si-n nani na dakha Demasu n fuɔr ner. ¹⁵ Ni fuɔre omɔnaake hani Laudise na Nɛfasɔ na we gbebidaraake n gbebanɔ kha kɔɔ. ¹⁶ Ado sebeeke hɔn ani pa pi, ni dɔ dakha wi hɔn gi Laudise we gbebidarara, nɛre dakha n hɔn ure na theni Laudisedaraa pa. ¹⁷ Si ni sɔ Arsitura ayɛwɔɔ, a na-n jɛ hɔn thɔmaake a kɔɔ 'leni Kɔtɔni pa, a cuɛ gi gan dã kɔɔkɔ. ¹⁸ Mer Poli thethe khera fuɔreke na ɔ nyẽ. Na-n jena mɔ mi hani khaura. Thãgba na-n jɛ ni buɔra.

1 TESALONIKIDARA

1 Mer Pol na Sulvẽ na Timothe thɔna sebeẽke a ha we gbebidaraake hanı Tesalonıki, ke Thãgba Thure na Jeju Kirisiti Kõtnı hınl. Thãgba n hana nı ha u a je nı dakha buɔra. ²Wire fev sı-n khu Thãgba nere fevudara, dı sı bıelna Thãgba dı sa-n pe nar na anı i. ³Bɔɔ fev sı-n juna ası Thu Thãgbaa yera, anı ha pe thı cuu, na anı nau thõ cuu, na anı kibi juı, nũ pereraake nı hananı ası Kõttı Jeju Kirisitira. ⁴Sı jure tue omına dı Thãgba naan nı a kɔɔ phiir ni. ⁵Gıdonı Thãgbaa tutugo buɔɔ thımuke sı kɔɔ pɔnanı, ga do nuɔ sı kɔɔ muına dıbara ga, sı sı kɔɔ mu ger du ha phãphãphã, na Thu Phuu, na tu juı vũu; gıdonı nı jure fıı caake sı kɔɔ hananı anı thıthun gı do kɔɔ thıe n bɔ nar. ⁶Dı nereẽ thetherake debire a do ası ph eldara na Kõtnı pheldara kpoore jɔɔ thıthun, ke nı-n yunı Thãgbaa thımuraake nı-n 'lenı na dauke n thenı Thu Phuurã, ⁷a thũ debi waa a do thı nıɔre ha pedarara fevuke hanı Maseduan na Akai. ⁸Sı ga do Kõtnı thımu kɔɔ ther anı pa dı ga-n kpaar dı Maseduandara na Akaidara nıe dıbara ga, sı paar fev wı nıre mɔ anı ha pe Thãgbara hanı, dı ga do gı thune harake murera dı sa mu bã. ⁹Gıdonı wı-n mıre asıda teereraake nı kɔɔ tee sınlı bobo, na dakha wo mɔke nı kɔɔ kernı a per Thãgba haar sa faa thıla, sı nı do thɔma Thãgba yidaarraake dɔnl Thãgba bɔ, ¹⁰na-n pıerna dakha ɔɔ Bıkuunıke na thenı Thãgbaa duɔ, ke dɔnl Jejuuke a kɔɔ urnı dı the khirera, ke dɔnl ası tataa Thãgbaa nıkhıreake n lnanı.

2 Omına, nereẽ thethe jure dı ası pɔɔke sı kɔɔ pɔnl anı pa na kɔɔ do mɔba'. ²ɔɔɔke sı kɔɔ gaarnı buɔ a 'lena kpoore jɔɔ Filipira pı, mɔke nı ju gınl du kɔɔ ha, sı Thãgba kɔɔ ha ser 'lar mɔke sı pɔnl dı sa-n mu nı Thãgbaa tutugo buɔɔ thımu bıabarane jɔɔ thıthun. ³Ası wewe Thãgba thımuke sı kɔɔ mu nınlı na kɔɔ the dıdırrı dı kpiıer puurã ga, dı ga kɔɔ do dakha fıı thımu ga. ⁴Gı ka har mɔke Thãgba kɔɔ juur sınlı hınl dı sı teena dı heen sı tutugo buɔɔke, mẽ sı-n mu gı, ga do dı sa da tıbla haara', sı dı sa da Thãgba haar, ke n bãerani ası bı dı ju mɔke gı hanı. ⁵Nı jure mɔke gı kɔɔ hanı, ga do fıı thımu sı kɔɔ mu nı kpiıraka', dı sa kɔɔ phı nar dakha fııe thunɔ, sı sa-n yaal nar dıka ga, Thãgbaa thethe torre yire; ⁶dı dakha sa kɔɔ yaal i dıbıreake thenı tıblaa pa, dı anı pa gı, dı ukhasɔ pa ga. ⁷Mɔke sı donıake Kirisitii thıthɔna, sı kɔɔ punone a na nına ası kõttı do, sı sı ka har helelele anı thıthun. Mɔke nıre n haannı ɔɔ bısa bıɔɔ helelele, ⁸mẽ sı kɔɔ ha

nar ha luunna, a yaal ga-n do Thãgbaa tutugo buɔɔ thımu sı-n ha nı dıbara ga, sı sı faa ası thetheẽ yi anı sora, gıdonı nı lõ ser haar ka. ⁹Omına, mee nı junane ası thõ do na ası ɔɔɔ; dıtnıe na dıwılu sı-n kɔɔ do thɔma dı sa do heendaa tıbil bıellalake anı pa ga, thale sı kɔɔ mu nar Thãgbaa tutugo buɔɔ thımu. ¹⁰Nereẽ thetherake kɔɔ to gare yire, na Thãgba dakha, dı nereẽke pıernı haar, sı hana nare cuu pa buɔ, na fıı telıe na dı pa 'leere. ¹¹Dı nı jure dakha mɔke thıre n fıınlı ɔɔ bısaɔ, mẽ sı kɔɔ fıı nere fev bıelbıel bıɔɔɔ, ¹²dı sa-n we nı, dı sa-n yɔlna nı haar, dı sa-n ferena nı ayı: Na-n ure ga-n da Thãgbaraake kɔɔ we nınlı nı lona ɔɔ fııgadaar dora, a bulo kha na ɔɔ i dıbi. ¹³Ger dı kuru dı sa-n khu Thãgba wire fev, gıreeraake nı kɔɔ tınlı Thãgbaa thımuke sı kɔɔ mu narnı, mɔke ga donı tıbil thımura', sı do Thãgbaa thımu buɔ gı na sobɔ, dı ga-n cuu thıe nereraake pıernı haar. ¹⁴Gıdonı, ner omına, nı debire a ha mɔke Thãgbaa we gbebidaraake dɔnlı Jeju Kirisitii too, ke hanı Jude dura hanı, gaereraake anı too n kɔɔ gaar nınlı du do bıella gı na gaereke wıre dɔnlı Juıfıɔ n kɔɔ gaar wınlı. ¹⁵Juıfıɔɔlera wer kɔɔ kɔ Jeju Kõtnı, na Thãgbaa bobonasɔ, wer kɔɔ kpoone sar dakha, awıda na-n da Thãgba haara', wı-n laare dakha tıbla fev. ¹⁶Werra n pıere sı aa, sa-n muına ca kpala wı 'le taara', dı thalera wı-n cuu dı awı sopugo thũ fıı waa a dã thu, dı do waa Thãgba gbana wer nıkhıı khorr. ¹⁷Sı ado ser we omına, mɔke sı 'lee nınlı gıre kɔɔ gbe tomırra sı ga do haarra ga, anı thu thıne fıı sı waa ka, dı sa-n yaal ka sı ye nı kɔɔ. ¹⁸Mẽ sı-n yaal gıre dıphã sı pɔ anı pa, dı mer Polı thethe yaalelake balanyɔ fev, sı Satã kɔɔ pıer ser dı sa kɔɔ yı hıea'. ¹⁹Gıdonı umɔ dırake gıre ası nũ pe, agıbo ası kãkada na ası khooko dɔnlı i dıbıdaa, ga do ner gı ası Kõttı Jejuu bıı fıı bıaa? ²⁰ɔɔ, ner dı ası i dıbıda na ası da.

3 Dı mɔ sa-n marnı dıphã na too sa-n pıer mã', ger gı dı sı kɔɔ kpiıer hınl sa too dıbara Aten dura, ²sa thõ Timothe ası omııke dɔnlı Thãgbaa thõ dodaar Kirisitii tutugo bɔ thımu murera, a cuıe nı nı tı kibi, na-n yır anı ha pera. ³Dı mẽ tıbil na hale a na jẽ kpooreraake nı hanı gıra', gıdonı nereẽ thethe jure sı hanane daa ser kpoorera. ⁴Gıdonı ɔɔɔke sı kɔɔ hanı anı pa, sı kɔɔ mãa so nar dı sa yıre kpoore, dı gı kɔɔ daan otıre mɔke nı yıenı. ⁵Dı ger gı mɔ ma-n punonı dı fıı mar dı fıı toa', ger mı thunɔ fıı ju mɔ anı ha pe hanı, gıdonı mı-n kɔɔ der dı anaa Satãake dɔnlı fııfııldaar na ba fıı nıer gı ho

maɔ ɔ thɔma si kɔɔ do. ⁶ Si Timotheeke theni anɔ pa a ɔ gure di ga puɔra', ɔr miene si mɔ anɔ ha pe hanɔ na anɔ nau du da sar. A so sare dakha di wire feɔ nu-n hana ju-naneeke daanɔni serera, di na-n yaal ni yi si mɔke si-n yaalni si yi ni. ⁷ Ger gi, omuna, asi ni na kpoore feɔuke si-n yini, anɔ ha pe dor kɔɔ di si faa haar. ⁸ Nenɛ mi fer waa fɛə, gidoni ni ture kibi Kɔtinu hura. ⁹ Mɔ khureeke sa khuni Thāgba na thū na ha kper anɔ sorara, na dau feuraake n fo suni asi Thāgbaa yera nerera. ¹⁰ Dɔtine na diwɔlu si-n bielu phāphāphā a hana si hue si yi ni, di ka anɔ ha pe bɔrni gi tɔ gi per. ¹¹ Thāgbaa thetheeke dɔni asi Thu, na asi Kɔtɔ Jeju n phela si hue si pɔ anɔ pa. ¹² Si ado ner gi, Kɔtin n dɛɛ nar anɔ nauke ni hanani kha bieliel na tibula feura, gi kɔtɔ ga-n per gi ha mɔke asi nauke si hana narni hanɔ. ¹³ A cuɔ ni ni ti, ni phu, na hana di paar Thāgba asi Thu yera fuuraka', bɔɔke asi Kɔtɔ Jeju na birni na ɔ nakha ɔɔ tu phusɔ.

4 Ado gure seni gi omuna, ni nɛre mɔ si-n dur nini di gi teenane na-n ure ga-n da Thāgba haar, di dorake ger ni-n cuɔ gure, si-n bieliel ner di sa-n phuurna ni na Jeju Kɔtinu i, di na-n ure huerara na bābar. ² Ni jure dakha mɔ so ca ure Jeju Kɔtin kɔɔ ha suni di si ha ni hanɔ. ³ Gure Thāgba n yaalni ger duɔn anɔ kpu lee sopugora; ger duɔn ni hunɔne na bɔdel cuure; ⁴ ger duɔn nɛre feɔ bieliel n je mɔ na funi anɔbara, anɔ tomi n do daphuu, na thɛɛke na hananɔni cure. ⁵ Di na-n do thɔ puu yaaleeke n hɛrɛneni tibil na-n fu ni, mɔke gi-n hanɔ thuldaraake na jeni Thāgba gaaga; ⁶ ger duɔn tibil na-n taguri ɔɔ omi, agɔbo a na-n pɛraa hara thɛna ga, gidoni Kɔtin na tiire helu ga thɔsɔraale feɔ mɔke si kɔɔ maani so nar a kpākpaanɔ. ⁷ Gidoni Thāgba na kɔɔ we si thɔ bise cuurera ga, si si pho. ⁸ Ger gi ure bɔni soruke ga do tibil a boa', si Thāgba a bo, ureeke hana suni ɔɔ Thu Phuu. ⁹ Si ado gure dɔni omi naar gi, ma laar na khere nar dikha bā, gidoni Thāgbaa thethe dure ni ayɔ, na-n na khasɔ bieliel. ¹⁰ Di gerra dɔrake gure ni-n cuɔni gure ominasɔra feɔuke hanɔ Maseduan dura koo, si si-n phuur ner omuna, di na ju bāba gi jɔ mɛ. ¹¹ Ni yira a ɔɔ mumur, na-n jɛ ɔ anɔ thɔsɔra bɔɔbɔɔ, na-n gbuo yuɔ anɔ nyɛkɛr thɔna, mɔke si kɔɔ dur nini. ¹² Di mɛ na hana fɛɛke buɔnɔni wire na dɔni ha pɛdara gaa thɔthun, gi do kɔɔ dakha na too na-n therna tibilɔ'. ¹³ Omuna, ado wire daarenɔ daanɔke dɔni khir gi, sa-n yaal na-n ju mɔ gi hanaa ga, na-n bi ni ho weke na hanani nū pɛraa ga. ¹⁴ Gidoni mɔ si pɛrni haar gel di Jeju kɔɔ khire sa bir a ur a the khirera, mɛ si ju dakha ga har na wire pɛrni Jeju haar sa daar, Thāgba na kpa wer di wa ɔ kha na Jeju. ¹⁵ Ni ye gure si-n mu nini mɔke Kɔtin soni, ser yidaraake na seni Kɔtinu ɔ bɔɔ, wireeke daarenɔ daanɔke dɔni khir sa kɔɔ kuul wi ye a na juuna'. ¹⁶ Gidoni Kɔtinu thethe na ther Thāgbaa

duɔ a na-n gbū, di ɔ khur na phaana, wa nure Thāgbaa thɔthɔdaar thu kɔtɔ ɔ, di dakha Thāgbaa tutuu na ure, le wire pɛrni Kirisiti haar sa khiir na kɔɔ ur cacaca a na the khirera. ¹⁷ Aguri diphā ser yidaraake na seni, Thāgba na vɛ ser kha na wer di sa gbɛbi kha kake ndɔlɔpana hanɔ, gi do le si caan Kɔtin thāgbara yū. Mɛ na dɔ asi too sa tooni kha waa khorr na Kɔtin. ¹⁸ Ger gi ni gba thumlaakera a na yɔlana kha haar bieliel.

5 Si omuna, ado bɔɔke ga doni wer na wireeke ga doni, ma laar na khere nar ga thumla', ² gidoni nɛre thetherake jɛ ju di Kɔtinu wi na daan mɔ yu n unɔ dɔtɔ. ³ ɔ bɔɔke tibula na soni nayɔ: Ha u hale; wo: Thɛ bɔre diphā waa. Liir būburone na phuro wi dapaara mɔ walle n phūroni khe pɛmedaar, gi do wa yi for paar bā. ⁴ Si ne wer omuna, na ha dabirera Wi caale n phuroni mɔ yu n phuronɔ'. ⁵ Nere feɔ, ner duɔn dahure-dara na diwɔldara, sa ha kha dikha na dɔtine di dabirɛ ga. ⁶ Di ger gi sa-n daar wɛɛ kha ga, si sa-n jure a hanana dakha dɔbara fure. ⁷ Gidoni wire n daarenɔ dɔtɔni wi-n daar, di wire taan n kuni dɔtɔni gi-n ku wi. ⁸ Si serke dɔni diwɔldara si hanana dɔbara fure, a dɔ wire tuɔnɔni ha pere na nau kükü kee the khaa, a subo dakha taa 'le nū pere the kpe khaa. ⁹ Gidoni Thāgba na kɔɔ thun si si lona ɔɔ nikhirɛ ga, si si 'le taareeke theni asi Kɔtɔ Jeju Kirisitira, ¹⁰ ke kɔɔ khe sarni, di mɛ ado si hanane yire, ado si daare, si sa hanane kha yire na ɔr. ¹¹ Ger gi na-n mla kha yr thumla bieliel, u n tɔ u a na-n jalna ye kuul mɔke ni-n cuɔni gure. ¹² Omuna, si-n bieliel ner di na hana cure wireeraake n gbūgbuloneni anɔ thɔthun, ke dɔni anɔ ye kuuldara, di wa-n dur ni file Kɔtinu hura. ¹³ Na-n ɔ wi dakɔtɔ na nauke hanɔ phāphāphā gi do awɔ thɔ dɔ kɔɔ. Na-n tɔɔ kha na ha u. ¹⁴ Si-n phuur ner dakha omuna, na-n kpākpaane khākhalala, na-n hana ha phaadara 'lar, na-n bulo wire yɔnɔni, na-n hana ha fure na tibula feɔ. ¹⁵ Na-n jɛ hun di a tibil cuɔ ō tibil puure a na-n bir lumu puurɔ', si bɔɔ feɔ anɔ hara na tu kpɔsɔra feɔ, na-n yurana bɔ cuure. ¹⁶ Na-n hana dau wire feɔ. ¹⁷ Na-n bieliel Thāgba tɔtɔtɔ. ¹⁸ Na-n fuɔre Thāgba thɛ wo thɛ feura a gi ha mɔ, gidoni ger dɔ gure Thāgba n yaalni anɔ pa, nerke hanɔ Jeju Kirisitira. ¹⁹ Na-n khiir Thu Phuu dɔa'. ²⁰ Na-n beesɔ Thāgba tukɔr tirɔ', ²¹ si ni miene thɛ feɔ na hune, si na fuɔr gure buɔnɔni. ²² Ni hunɔne na thɔ puu caar dudu feɔ. ²³ Thāgbaake ha u n therni, ɔ thethe n lea ni kpu koo ni phu, di anɔ thethe tu dorake koo: Thue, na haar, na tomur n ju too gi 'lee di paar, gi dana wireeke asi Kɔtɔ Jeju Kirisiti na birni na ɔ. ²⁴ Ureke we nini sobɔdaar a dɔ, di ɔrra dakha na cue gi. ²⁵ Omuna, ni bieliel Thāgba na pe sar. ²⁶ Ni fuɔre omuna feɔ na ha lɔ fuɔre. ²⁷ Kɔtinu i mi gba di ma-n kpākpaana nar, ni ɔ sebɛke omuna feɔ n nɛ. ²⁸ Asi Kɔtɔ Jeju Kirisiti na-n je ni buɔra.

2 TESALONIKIDARA

1 Mər Pol na Sulvë na Timothe thɔna səbɛɛkɛ a ha we gbɛɓɓɔdaaraakɛ hanɪ Tesaloniki, kɛ Thägba asɪ Thu na Jeju Kirisiti Kɔ̄tɪn hɪnɪ. ² Thägba Thure na Jeju Kirisiti Kɔ̄tɪn n hana nɪ ha u a jɛ nɪ dakha buɔra. ³ Omɪna, asɪda duɔn dɔ sa-n khu Thägba wire wire anɪdara, dɪ gɪ teenanɛ dɪ sa cuu mɛ̄ gidonɪ anɪ ha pɛra kɔ̄tɪnɛ dɪ ga-n pɛr, dɪ anɪ nauukɛ nɪ-n nanɪ kha biɛlbiɛl dakha gɪ-n dɛɛnɔnɛ. ⁴ Dɪ gɪ dor nɔɔ dɪ sɛrɛɛ thethɛ na-n mɛbi anɪdara, Thägbaa we gbɛɓɓɔdaarasɔɔ thɪ̄thɪun, gidonɪ anɪ kɪbi jul dɔ nɔɔ, na anɪ ha pɛɛkɛ nɪ hananɪnakɛ kpoore na bɔ gaarɛra fɛuukɛ nɪ-n yɪnɪ thɪ̄thɪun. ⁵ Gɛr n nɛna Thägbaa kul sar, gɪ do nɔɔ gɪ do nɪ teenanɛ luun Thägbaa fägadaar dora, kɛra nɪ-n gaarɔnɪ buɔ mɛ̄. ⁶ Gɪdonɪ Thägba sarɛ gɛr a na gbaar bɔ gaare ana lumɪ wɪrɛ n gaare nɪnɪ, ⁷ dɪ nɛrɛɛkɛ wɪ-n gaarnɪ gɪrɛ, a na gbaar hɪrɛ a na ha nɪ nakha sɛrɛ dakha, ɔɔɔkɛ Jeju Kɔ̄tɪn na thenɪ Thägbaa duɔ a na-n ɪ gbelɛ̄ gbelɛ̄ na ɔɔ thɔ̄thɔ̄daar thusɔ na fäga, ⁸ na dɔlnanɛ. A na tiire helu wɪrɛraakɛ na jɛnɪ Thägba ga, na wɪrɛraakɛ na-n nɛnɪ asɪ Kɔ̄tɪ̄ Jejuu tutugo bɔ thɪmɪ nũə'. ⁹ Awɪ so heen na dor bũburone khorr, wɪ hunɔnanɪ Kɔ̄tɪn a 'leena ɔɔ fägaakɛ thenɪ ɔɔ puno hanana. ¹⁰ ɔɔɔkɛ Wireelera na danɪ a na-n ɪ kpägare na-n ther ɔɔ tu phusɔɔ pa, wɪrɛ fɛu pɪɛrnɪ haar na hananaanɛ cuur, dɪ nɛrɛkɛ pɪɛrnɪ thumɪrɪkɛ sɪ ɔɔ mɪ nɪnɪ haar na harɛ ner. ¹¹ Gɛr gɪ dakha dɪ sɪ biɛl Thägba bɔɔ fɛu dɪ sa-n pɛ nar, asɪ Thägba n cuɛ nɪ nɪ teena ɔɔ wera, a gba ɔɔ fäga a cuu-na nɪ nɪ puno na-n cuu bɔɔkɛ nɪ-n yaalnɪ, a cuuna anɪ ha pɛ thɪ̄ cuu ga-n dā otirə. ¹² Dɪ mɛ̄ na do nɔɔ dɪ asɪ Kɔ̄tɪ̄ Jejuu i na 'lɛ kpägare, dɪ na 'lɛr dakha kpägare gɪ do ɔr dɔ nɔɔ, gɪ the asɪ Thägba na asɪ Kɔ̄tɪ̄ Jeju Kirisitii bɔ jra.

2 Sɪ-n biɛl nɛr omɪna, ado gɪrɛ dɔnɪ asɪ Kɔ̄tɪ̄ Jeju Kirisitii bir ɪda gɪ, na asɪ gbɛɓɓɔ kha na ɔr, ² na-n do kpɪɛrɛ nyanyäa nɪ kɔɔɔa', dɪ na-n do dakha haar na-n jɛ̄ nɪ gɪrɛraakɛ tibil na yɪnɪ aa, Thu Phuu mɪana nɪ agɪbo thumɪr unɪ nɪ agɪbo aa, sɛbɛ the asɪ pa ayɪ, Kɔ̄tɪnɪ wi daan pa'. ³ A gɪ ha mɔnake na-n do tibil n ful na', gɪdonɪ dɔ Thägba so buurɛ n ɔɔ ɪ bo wɪ yɪ Sopugo tibililɛ a yɪr, kɛ wɪ thɪunɪ bũburɔ̄ thɪunɪ, ⁴ Thägbaa vardaar gukɛ na ɪrɛnɪ na yu buun gɪrɛ fɛuraakɛ wɪ-n wenɪ Thägba na gɪrɛraakɛ tibil n fuɔrnɪ, a ba toorake Thägba fuɔr ɔɔ kɔ̄tɪna sɪ ayɪ, unɛrɛɛ thethera dɔ Thägbara. ⁵ Na jɪna mɔ̄ mɪ-n ɔɔ mɪɛ nɪnɪ ga thɪ̄lɛra ɔɔɔkɛ mɪ ɔɔ hanɪ anɪ pa gaa? ⁶ Dɪ nɛnɛ̄ nɪ jɪrɛ thɪ̄ɛkɛ

pɪɛrɛnɪ dɪ agado bɔɔ dana ga huɛ na yɪr da tha'. ⁷ Gɪdonɪ fäga gbulikɛ dɔnɪ sopugodaa 'lire har dɪ ga-n do thɔma, foo urɛ pɪɛrɛnɪ nɛnɛ̄ n ɔɔ a khokhɪa bo dɪphä. ⁸ Liir Sopugodaarɪlɛra na yɪr dɪ wa yɪ, kɛ Jeju Kɔ̄tɪn na phuunɪ na ku, a na hɛlɪuɛ dɪ ɔɔda na ther mɔ̄ a na-n unɪ ga-n carbara. ⁹ Sopugodaarɪ ɪlɛ Satäa fägara ga the, na nɔ kpa thɪ̄ɛɔ, na jɪnɔɔ, na ma ku thɪ̄ɛɔ, dɪ gelesɔ fɛura na jɔrɛ na ka a na do tu fuldaa. ¹⁰ A na gbaar gɪrɛ dɔnɪ thɪ̄ puu caar dɪdu fɛu a na-n fulna wɪrɛ n buurenɪ, gidonɪ wa na sobɔr a na 'lɛ taara'. ¹¹ Gerra dɔ kɪru dɪ Thägba thɔna war fäga ga-n ful wɪ wa-n pɛr sɔsor haar. ¹² Dɪ mɛ̄ wɪrɛ fɛuukɛ na pɪɛrnɪ sobɔr haara', sɪ do thɪ̄ puu ka da war, na 'lɛ kulɪ. ¹³ Sɪ ado sɛr we, omɪnaakɛ Kɔ̄tɪn n nanɪ, sɪ teenanɛ sa-n khɪa Thägba wire wire anɪ sora, gidonɪ Thägba ɔɔ phirɛ ni caca fu paar dɪ na 'lɛ taarɛ, gɪ the Thu Phuræakɛ lea nɪnɪ kpɪ, gɪ the dakha ha pɛrɛraakɛ nɪ pɛrnɪ sobɔr haar. ¹⁴ Gɛr dɔ gɪrɛ a gbarɔnɪ tutugo buɔɔkɛ sɪ-n mɪunɪ a wena nɪ, nɪ puno nɪ bul kha na asɪ Kɔ̄tɪ̄ Jeju Kirisitii i dubɪ. ¹⁵ Gɛr gɪ gɪrɛ omɪna, nɪ fɔ gɪ ma, nɪ fɔ durɛkɛ nɪ ɔɔ 'lɛnɪ, ado na asɪ nɔ gɪ, ado na asɪ sɛbɛɔ gɪ. ¹⁶ Dɔ asɪ Kɔ̄tɪ̄ Jeju Kirisitii thethɛ, na Thägba asɪ Thu, kɛ ɔɔ naan sɪnɪ, kɛ ɔɔ hana sɪnɪ khorr ha faarɛ na nũ pɛ buɔ bɔ jurra, ¹⁷ n cuu nɪ na-n faa haar, a cuu nɪ dakha nɪ 'lɛ fäga thɔ̄ bɔ cuurɛra fɛu na thɪmɪ buɔra fɛu.

3 Gɪrɛ sɛnɪ omɪna, nɪ biɛlnɛ Thägba na pɛ sar Kɔ̄tɪnɪ thɪmɪ n puno gɪ ca ga-n kpaar ga-n 'lɛ cuur, mɔ̄kɛ gɪ hanɪ gɪrɛ anɪ pa; ² gɪ do nɔɔ dakha Thägba n taa sɪ gögolɔdarara na tu puusɔɔ nyɔ̄kɔɔ, gidonɪ ga do tɪbɪla fɛu hana ha pɛra'. ³ Sɪ sobɔdaar Kɔ̄tɪn do, ɔr gukɛ na cuɛ nɪnɪ dɪ na tɪ kɪbi, a na bɛr nɛr dakha puu cuu hɪdaarra. ⁴ Dɪrake sɪ hana narɛ ha pɛrɛkɛ thenɪ Kɔ̄tɪnna, dɪ gɪrɛ sɪ ɔɔ so narnɪ nɪ-n cuurɛ, dɪ thalɛra na cuurakɛ na-n jalna. ⁵ Kɔ̄tɪn n thɔɔ anɪ ha a na pɛ naurakɛ dɔnɪ Thägbaada na Kirisitii ha fura. ⁶ Asɪ Kɔ̄tɪ̄ Jeju Kirisitii i sɪ gba dɪ sa-n kpäkpaana nar omɪna, dɪ na hunɔ kha na omɪnɛ wo omɪnɛkɛ dɔnɪ khäkhal, kɛ na-n ɪrɛnɪ mɔ̄kɛ durɛkɛ nɪ ɔɔ 'lɛnɪ asɪ pa hana'. ⁷ Nɛrɛɛ thethɛ jɪrɛ anɪbara mɔ̄kɛ gɪ teenanɪ nɪ phɛla sɪ, gidonɪ ɔɔɔkɛ sɪ ɔɔ hanɪ anɪ pa sa do khäkhalaga. ⁸ Sa ɔɔ kho tibili dɪko sɪ sa lumaa ga, sɪ dɪtɪnɛ na dɪwɪlu sɪ-n ɔɔ do thɔ̄ khena na vɔɔrɛ dɪ sa do heendaa tibil biɛllalake anɪ pa ga. ⁹ Sɪ ga do huɛ sa ɔɔ hana gaaga, sɪ thɪ̄ nɪrɔrɛ sɪ yaal sɪ do nar na-n phɛl sɪ.

¹⁰ Gidonu ɔɔɔɔke si ɔɔɔɔ hanu anu pa si-n ɔɔɔɔ kpãkpãa nare ayi: Tibilike n ɔɔɔɔ thɔɔ duur aa hana huɛ na kho dikor dakha ga. ¹¹ Si si niere di lkhaso har anu thɔɔthun a do khãkhala, wa-n do thoma ga, si di wa-n huɔn gure na ba wuna'. ¹² Ado wa tibil casɔɔle we, si gba Jeju Kirisiti Kɔɔtinu i a na kpãkpaana wu a tona wu na piɛr wa-n do awi thɔɔ mumur, a ye awi nyɛkɛr thɔɔke na-n haane wulu. ¹³ Si ado ner we omuna, na-n ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ cuurera ga.

¹⁴ Si ado tibil na-n ni thumaaake si khereni seberaake nũə', ni duɔraa bure, na-n ɔɔɔɔ kha na tibil ca ola', gi do ɔɔɔɔ yicuru n fuu. ¹⁵ Si na-n huɔnuu lãlaar huɔnuu', si na-n dureɛ omi dure. ¹⁶ Kɔɔtinike ha u n thernu, ɔɔ thethe na-n ha ni ha u ɔɔɔɔ feɔ, thɔɔ feura. Kɔɔtin na-n hana kha na nere feɔ. ¹⁷ Mer Pol khera fuɔreɛke na i nyɛ. Ger do juu i sebesɔra feɔ, thale do i khere. ¹⁸ Asi Kɔɔti Jeju Kirisiti na-n je nere feɔ buɔra.

1 TIMOTHE

1 Mər Polke dənı Jeju Kirisitii thōthōn, du ha mōke Thāgbaake dənı ası Taadaar pərni gi hana, na Jeju Kirisitiike dənı urē sı-n pərni nūu, ² thōna sebēeke a ha Timotheeke dō marnı bikuun na sobōr ha pēdaara: Thāgba Thure, na ası Kōtī Jeju Kirisiti na-n je fı buōra, a na-n dōna fı dakha buō, a na-n hana fı dakha ha u. ³ Dōōōke mı-n gbani huē ī jal Maseduan, mı kōō so fare fı tōō Efeji a vara kīkī tibil ikhasōra wa-n dur sōso dura'. ⁴ Wa-n bo na pē dakha kpuro nıēōō nūō', na thı kō jpfusōō', ke ga thumu na-n hananı khu paara ga, sı do kula gi-n ur, sı ga-n ka cuu gure Thāgba n yaalrı ga-n cuēā', gidonı ha pərera gele n cuu. ⁵ Gure Thāgbaa so 'laa n yaalrı ga-n cuē duōn gi dō nau a na the ha phu-urə, na kpiernōraake 'leanı dı paar, na ha pəreraake na hananı fula'. ⁶ Ikhasō kōō dıre huera, a lē, a lō mōō thı banaana; ⁷ sı wı-n yaale ıı-n dō jpfu durdara, surake gure wı-n sonı wa-n jı ga kura', dı thumu kō urē wı-n bonı wa-n urō, wa jı kō kur dakha ga. ⁸ Sı sı jıre dı jpfu bōre a fı jı mō na mō gi teenanı fı cuēnaa, ⁹ a fı jı du do ga do tu sarura jpfu kōō pēra', sı jpfu 'leedarara wē, na nū nuurdarara, na wıreeraake na-n theranı Thāgba ga, na sopugodarara, na Thāgba fuōr bodarara, na Thāgba so yōyōōdarara, na thı kudarara, na nı kudarara, na tu kudarara, ¹⁰ na bōdēl cuodarara, na kōnanaake n yaalrı kuun kher khaa, na kheraraake n yaalrı kher kūu khaa, na tu dolōdarara, na sōso-darara, na sōso ulfedarara, na gure feuraake n varanı dur bō. ¹¹ Durēelera tutugo buōraake Thāgba pē marnı dı ma mı, le gi the; dı tutugo buō gıke n nenanı mō Thāgbaake hunanı i dubıre a hına bōnanē hanı. ¹² Mı-n khure urēeke hana mıı fıāga, ke dənı Jeju Kirisiti ası Kōtī, na gıreeraake a we mııı sobō tibil a gba mı pē thōmana, ¹³ merke mamara kōō dənı kō i kuēdaar, na kpōkpoodaar, na nıkhı khedaar, sı Thāgba kōō jı mer buōra, gidonı yu 'leerera na ha pē 'leerera mı kōō cuu gelela. ¹⁴ Ası Kōtī nuna mē kōō jı du thō kāsı, a hanana mı ha pēre na nauke thenı Jeju Kirisitira. ¹⁵ Sobōr thumıııke do a teena tuur koo, ger duōn Jeju Kirisiti kōō ııē ke thura a taa sopugodara, ke mēre donı cacadaar. ¹⁶ Sı Thāgba kōō jı mer buōra, gi do mer dō cacadaarıke Jeju Kirisiti kōō nıōnı kōō ha fı koo, ī do thı nıōre wıreeraake na pıenı haar a na 'le yire khorr. ¹⁷ Urē dənı kōō khorr fıāgadaar, ke na dənı dakhınənə', aa do wo dayınana', ke dənı Thāgba bıel dıbara 'lē'lē'lē, ōr teana a hına cıre na i dubıre kōō feı waa khorr vūu.

Amen. ¹⁸ Mı gbaar sorıke dı ma-n ha fer Timothe ī bikuun, mōke Thāgbaa bobonaa thumııke telene fııı kōō maanı sor, gba gi a na kēkēreına kēkēre' buō, ¹⁹ a jıē hanana ha pēre na kpiernōōke na heene fııı sora'; ga kpiernō caalera ikhasō kōō dına ger a faa a kuē awı ha pē; ²⁰ Imene na Alesādıur kōō harrē, dı mı kōō faa wēr a ha Satā gi dur wı fıle wı faa Thāgbaa i kuere.

2 Dı gıre dənı caca thıē mı-n yaalrı duōn, phuure, na bıelē, na yēere, na Thāgba khure, sa-n pē tıbılala feı. ² Sı bıelıne a na pē fıāgadarara feı na wıreeraake dənı kōtınasō, dı mē sa too dura kōōōō na ha u, sı hana Thāgba fıle na fıı buō; ³ thale buōōō, ger n da dakha Thāgbaraake dənı ası Taadaar, ⁴ ke n yaalrı tıbıla feı n 'le taare a je gıre n dənı sobōr. ⁵ Gıdonı Thāgba bıel dıbara haanle, na dakha so yēedaar bıel tıbılala na Thāgba, Jeju Kirisitiike dənı tibil gi. ⁶ ōr dō urē kōō faanı dıbara a bııse tıbıla feı, dı bōōōō ga bōōōō kōō danı gi har mōna gi kōō mııı. ⁷ Ger dō gıre Thāgba pē marnı dı ī do ga mıııı na thōthōn, ma-n dur ca kpala ha pēre, na gıre dənı sobōr, dı sobōr mı-n so ga do sōsor mı kurə'. ⁸ Dı ger gi mı-n yaale kōna n 'laane nyē phuu yū a na bıelna Thāgba paar feı, sı wa-n hana nıkhıə', wa-n hana thı banaa ga. ⁹ Mı-n yaale dakha khera na-n tō kēkena mōke gi teenanı, na fıı buō na fıı phuu, wa-n lı yu dı yu lıur gi, a gbana de thıēōō na lēbııōō na kēkē the kōō khena ka, a na cuuna bıııre'; ¹⁰ sı gıre na dənı awı bııı cuu n ka dō thō bō cuure, ke dənı gıre teanıı kheraake n yenı Thāgba cu khera ııı do. ¹¹ Dō khera n 'wı kırkırkır sı wa-n pē dıre nūu na dıbara jor. ¹² Ma-n tu kher n dō durdaara', agıbo a do yuı kuunna ga, sı a teenane a 'wıa kırkırkır. ¹³ Gıdonı Adā Thāgba kōō tı bo sa pıııı Eıı. ¹⁴ Sı ga do Adā kōō telene a 'le fıfıləla', sı kher kōō 'le fıfıləle a lō Thāgbaa jpfu kuere. ¹⁵ Surake Thāgba na taguure mō a donı bıı kōō, ado a too a hana fıı phuu kōō ha pēra, na naura, na kpiı leerera.

3 Sobōr thumıııke do gi yı: Ado tibil na ıı-n dō we gbēbıdaraa hındaar thō buō a-n yaal. ² Dı ger gi we gbēbıdaraa hındaar teenane a dō urē tibil na punonı na pēr sora' a hanana khe bıel, a dō dıbara fııdaar, a dō yu bō tibil, a hanana fıı buō, a dō kpakpal tee tibil, a punone a na dıre tibil thıē; ³ a na-n do ta laardaara', a na-n do kıl yaal tıbılə', sı a dō bıı bō tibil, na ha ie yaal tibil, a na-n do war laardaara'. ⁴ Dō a do tıbılıke n punoneni da-n ma kōō cōra, dı jı fı kōō bııōō dı wa-n nı

nūu dɪ wɪ hananaa cuur. ⁵ Gɪdonɪ ado tibil na puno a na ma ɔɔ cɔra ga, mɔ̃ a na fu sɪ na ma Thāgbaa we gbɛɛɔɔdarara? ⁶ Sɪ wo nte na-n do Thāgbadaar phaa ga, anaa a na kar ire a na ba lɔ̃ so heen ca biella na Satā. ⁷ Sɪ a dɔ tibilike hananɪ i buɔ wɪrɛraake na dɔnɪ ha pɛ-dara ga, dɪ mɛ̃ tibil na yuraa so paara', a na ji dakha Satāa pherra ga. ⁸ Mɛna gɪ ha dakha na wɪrɛ dɔnɪ we gbɛɛɔɔdaraa thɔ̃ dodara, wɪ teenanɛ wɪ dɔ tɪ cunanɛ, wa-n do khalɪɛ yenyɔɔdara ga, wa-n do ta laardara ga, wa-n phuun tɪbɪla na fāga bu awɪ war yaalla ga, ⁹ wɪ jɛ ma thɔ̃ gɪbulləəke dɔnɪ ha pɛrɛɛda, a hanana kɪrɛnɔɔke 'leanɪ dɪ paar. ¹⁰ Wa juur wer bo na huun ado wa hana so paara' wa-n do awɪ thɔ̃. ¹¹ ɔmɛna gɪ dakha na khera, wɪ teenanɛ wɪ dɔ tɪ cunanɛ, wa-n do i kuɛ tibilɪ', wɪ hana dɪbara furɛ, wɪ dɔ sobɔ cuu tɪbɪla thɛ feura. ¹² We gbɛɛɔɔdaraa thɔ̃ dodara teenanɛ wɪ hanana khe biɛl, wɪ jɛ ma awɪ bɪsāɔɔra na awɪ thɛthɛɛ cɔra. ¹³ Gɪdonɪ wɪrɛ n jɛnnɪ do awɪ thɔ̃ bɔɔɔɔ, wɪ-n tɔr awɪ thɛthɛɛ cu dɪ wa-n pɛr, dɪ wɪ hananɛ dakha 'lar ha pɛrɛraake wɪ hananɪ Jeju Kirisitira. ¹⁴ Mɪ khere fare thɛsɔɔke sɪ mɪ pɛrɛ haar kɪɛr na gbe ma pɔr afɪ pa. ¹⁵ Dɪ ado ma puɔr sɪ fɪ jɪ mɔ̃ tibil teenanɪ ɔɔ fɪl n hana Thāgbaa too thɔ̃thɪuun, ke dɔnɪ dakha Thāgbaa yidaaru we gbɛɛɔɔdara, a dona thɪkaru ka sobɔr dɛɛnɪ. ¹⁶ Tibil na puno na bana mɔ̃ Thāgbaa fuɔrɛ donɪ thɔ̃ hulɔ̃o a ka ga, ger duɔn: Jeju Kirisiti ɔɔ gbaar tibil tomur a debi do tɪ yunanɛ, Thu Phuu ɔɔ nɔrɔrɛ dɪ tɪ saru a do; thɔ̃thɔ̃-daar thusɔ ɔɔ yurɛ. ɔɔda ɔɔ mɪurɛ casɪ tibil caarsɔra; wɪ ɔɔ pɪrɛ haar thɪuraake, Thāgbaa ɔɔ khəsuuɛ dɪ 'le i dubɪrɛ le yɔ̃.

4 Thu Phuu sor casɪ ayɪ: Pɪpu bɔɔ ɪkhasɔ na-n pɛr kɔ̃tɛbiisɔɔda nūu, ke na cuɛ wɪnɪ wɪ buur, wɪ faana ha pɛrɛ gɪ the kɔ̃tɛbiisɔɔ duurraalera. ² Sɔ̃so-daraake daanɔnɪ nuɔ, ke haar dibini mɔ̃ wɪ-n fɔfɔɔnɪ haar na the phue, na file wɪ nayɪ, ³ tibil na-n he kher dɪ kuun ga; aa, wa-n sāsɪnɛ dakha thɔ̃ khonanɛɛke Thāgbaa tini, dɪ wɪrɛ dɔnɪ ha pɛdara a jɪna sobɔr na kho na fɔfɔɔr haar. ⁴ Gɪdonɪ thɛ feuuɛ Thāgbaa tini gɪ bɔrɛ, thɔ̃ bonanɛ na hala', sɪ gɪ dor gɪrɛ tibil na fuɔɔnɪ Thāgbaa sɪ a na-n tee; ⁵ gɪdonɪ Thāgbaa thumu na Thāgbaa biɛle n cuurɛ thɛ feɪ du phu. ⁶ Ado fɪ gba ga thɔ̃lɛke a na dur omuna, ga dor fɪ dor Jeju Kirisitii thɔ̃daar buɔɔke ha pɛ thumur n haannɪ na dur buɔ, ke dakha fɪ kparɔnɪ bɔɔɔɔ. ⁷ Bɔ mama ɔɔke hɔnɪ kpuro nɛ, sɪ na gbuoro yuu Thāgbaa filela. ⁸ Gɪdonɪ tomɪ gbūgbunyanɛ wer, dabuɔ harɛ gbe, sɪ Thāgbaa fɪl hananɛ, dabuɔ harɛ a thɔ̃ kāsɪ, gɪdonɪ gɪ-n unanɛ nɛnɛ yire na yireeke na unanɪ yɛ kuulɔ. ⁹ Sobɔr thumuruɛke do a teena tuur koo. ¹⁰ Ger gɪ dɪ sa-n gbūgbulɔ̃ thɔ̃mana dɪ sa-n kɛkɛrɛna gɪ, gɪdonɪ asɪ nū pɛ Thāgbaa yidaarra gɪ ha, ke dɔnɪ tɪbɪla feuu Taadaar, sɪ ha pɛdaraa Taadaar a do cacaca. ¹¹ Na kpākpaanɛ war ga thɔ̃lɛke a na dɪrena wɪ. ¹² Tibil na-n beesi lɪ dabol duurra ga, sɪ ka dɔ thɔ̃ nɔrɔrɛ ha pɛ-darara, thumu murɛra na cuu paarra, na naura, na ha

pɛrɛra, na phurrɔ. ¹³ Gɪ dana bɔɔke ma pɔnɪ le, gbuoro yuu a na sɔ sebe, a na mɪa Thāgbaa thumu, a na dɪrena tɪbɪla. ¹⁴ Fa-n hebi bɔ jɪ khaardaake ha farnɪ, ke fɪ ɔɔ 'lenɪ du ha mɔ̃ke Thāgbaa tukur tidara ɔɔ mɪunɪ bɔɔraake we gbɛɛɔɔdaraa kɔ̃tɪsɔ ɔɔ dɛɛ farnɪ nyɛa'. ¹⁵ Na jɛ tɪrɔ ga thɔ̃lɛ; faa afɪbara gerra, dɪ mɛ̃ tɪbɪla feɪ na yɪ mɔ̃ fɪ-n bābanɪ. ¹⁶ Na jɛ huun afɪbara, na afɪ dur, na yɪrana ga thɔ̃lɛ; gɪdonɪ mɔ̃ fa-n cuunɪ thalera fa taare afɪbara na wɪrɛɛke n pɛ fɪnɪ nūu.

5 Fa-n phaana kūu kɔ̃tɪlɪ na filɛɛke khiinona', sɪ mɪanaa mɔ̃ a donɪ thurɛ; fɔ dabola ɔkūu khaa, ² na khe kɔ̃tɪna nɪ khaa, na khe biirɔ ɔkhɛ khaa, sɪ dɔ gɪ do na fɪl phuu. ³ Wɪrɛ dɔnɪ khikhɛra na sobɔr, na jɛ huun wɪ. ⁴ Sɪ a khikhɛru gɪ a hana bɪsana, agɪbo ɔɔ bii bɪsāɔ gɪ, dɔ wɪ jɪ dɪ caca thɛ Thāgbaa fuɔrɛra duɔn awɪ ɔɔ-daraa huun, dɪ wa tiir dakha helu wɪrɛraake ɔɔ haane wɪnɪ, gɪdonɪ ger duɔn thɛɛke n danɪ Thāgbaa haar. ⁵ Sɪ urɛ dɔnɪ khikhɛru na sobɔr, aa hana tibil bā, Thāgbaa a-n pɛ nūu; dɪtɪnɔ na dɪwɪlɔ a-n yr da-n phuur Thāgbaa da-n biɛlnaa. ⁶ Sɪ khikhɛruɛke n faanɪ dɪbara da-n 'le gurɛɛke n daaraanɪ khaakhaar cuurɛra, fɪ-n yurɛ na yire wer sɪ a khire. ⁷ Na kpākpaanɛ war thɛsɔra thake, dɪ mɛ̃ tibil na puno na pɛ war sora'. ⁸ Ado tibil na-n huun ɔɔ toa', dɪ ado aa-n huun ɔɔ ɔɔdara da-n jɔa', ha pɛrɛ a bo, a ka puurore a jɔ urɛɛke na dɔnɪ ha pɛdaraa'. ⁹ Khikhɛruɛke kanɪ yena kpalāther, ɔɔ i punone khere sebera, sɪ dɔ a do kherɪke ɔɔ henɪ kūu biɛl, ¹⁰ a dɔ kherɪke hananɪ i buɔ thɔ̃ bɔ cuurɛra, a dɔ urɛ ɔɔ haanenɪ bɪsana, a dɔ dakha kpakpal tee kher, a dɔ urɛ n ɔɔ tuonni da-n cuu sɪkpulo thɔ̃ma tɪ phuusɔra, na urɛ n ɔɔ buloni wɪrɛ n gaarenɪ, a dɔ dakha urɛ n ɔɔ cuenɪ thɔ̃ bɔ caar dudu feɪ. ¹¹ Fa-n khere khikhɛraake na tɪnanaa iə', gɪdonɪ bɔɔɔke thue n fu wɪnɪ gɪ-n cuu wer dɪ wɪ huɔnɔna Kirisiti, dɪ wɪ-n yaale un-n birɔ he kona, ¹² dɪ do wɪ hananɛ dɪ gurɛraake wɪ phiini awɪ caca ulfɛɛke wɪ ɔɔ ulfenanɪ Kirisiti. ¹³ Dɪ wo, wa hananɪ thɛ a na cuə', wɪ-n urɛ dɪ wa-n kpaar ɔɔna ɔɔna, sɪ gurɛ puuronɪ a jɔ duɔn mɔ̃ wɪ donɪ wɪrɛ n kpaarnanɪ sɔ, dɪ wa-n 'ɔɔ gurɛraake na ba wɪna', dɪ wa-n mɪna thumuaake na teananɪ mura'. ¹⁴ Ger gɪ mɪ-n yaale dɪ wɪrɛ na tɪnana' n birɔ he kona, a hanana bɪsana, a jɛ fu awɪ ɔɔ, dɪ wa-n 'laa huɛ lālaardaarra a na-n kuɛ sɪ irə'. ¹⁵ Gɪdonɪ ɪkhasɔ ɔɔ 'lire kɛrɛ gurɛ dɪ wa-n kpa Sātana. ¹⁶ Ado ha pɛdaar hale, a kuun gɪ, a kher gɪ, a hana khikhɛra, ntesɔ na-n huɛ wɪ, ga-n do we gbɛɛɔɔdaraa heenda ga, dɪ mɛ̃ we gbɛɛɔɔdara na puno na ju huun wɪrɛ jɛnnɪ do khikhɛra na sobɔr. ¹⁷ We gbɛɛɔɔdaraa kɔ̃tɪsɔɔke jɛnnɪ gba yɛ kuule wɪ teenanɛ cu dɛbɪnaa, sɪ wɪrɛ n gbūgbulonɛni Thāgbaa thumu murɛra na tibil durɛra, wer teana gɪ a jɔ. ¹⁸ Gɪdonɪ Thāgbaa sebe sor ayɪ: "Nakuruɛke na-n sanɪ jɔ, fa-n lii nɔɔa'." Wo: "Thɔ̃daar teenanɛ ɔɔ lɪmɪ." ¹⁹ Fa-n pɛ nūu sorɪke wa penɪ we gbɛɛɔɔdaraa kɔ̃tɪna saagado gurɛ tɪbɪla yenyɔ dɪ yɛther gɪ tornɪ yirəə ga. ²⁰ Wɪrɛ n cuenɪ sopugo, phaane wɪ

tibila feuu yera, ga cuure dakha maar di ga fu wure senɩ. ²¹ Mi-n kpãkpãa fare kheu Thãgbaa yera, na Jeju Kirisitii yera, na thõthõdaar thusɔɔke Thãgba phiirnii yera di fa ju huun ga thĩsɔɔke, si fa-n do tibil bo pere na-n hale na duudu huuna'. ²² Fa-n phana kɔɔɔ a na dɛɛ tibil-lə nyɛɛ Thãgba thɔmana ga, di fa-n do tibili sopugo n ma fa'. Jɛ fu dɪbara a 'lea du. ²³ Fa-n yɔ yɔ haar dɪbara bã, si na 'le taan gbegbe aft bĩ khorara na aft tomuraakera n se finɩ tõtõtõ. ²⁴ Ukhasɔ sopugo n yirre si di kuulo n pɪɔɔ du adã wɪ, si ukhasɔɔda wer pɪpɪ paar gi-n yur. ²⁵ Mena dakha thõ buɔ n yur, si gure na yirana' ga puno na too thale gi do gi kerra'.

6 Wure feuuke dɔni dea teenane wa-n hune awi kõtĩsɔ mɔke wɪ teenani cuur na sobɔɔ, di mɛ Thãgbaa i na kue di durɛɛke si-n durɩn ga. ² Di dee yire hanani kõtɩna di wɪ do ha pedara, wa-n 'lar ðkũu duurra si na beesi wa', si wɪ ka na jɛ do war thɔma gidoni wure awi thõɔle n bulni dɔ ha pedaraake wɪ-n nanu. Na dure ga thĩlke di na kpãkpaane gar. ³ Ado tibil na dur dur kɪɪ, di ado aa-n tu thumu buɔɔke dɔni asɩ Kõtĩ Jeju Kirisitiida ga, na durɛɛke n jalani kha na Thãgba fula', ⁴ ire nte n ka mɔɔ, aa jɪ thĩa'; thĩ bana tibil gi, na tu khɛsɩdaar, ger n ɪrena gbugi, na kula, na i kuere, na so jur na yinə, ⁵ na sɔ tãtãtã. Gure feuuke har tibulalaake file gɔgoloni, wa-n mar di wɪ jɪ gure dɔni sobɔɔ bã, di wɪ-n kɪɪɛ Thãgba fil hanane dor lɛle thĩ 'le paar. ⁶ Sobɔɔ gi wer Thãgba fil hanane dor lɛle thĩ kõtĩ tibil-lə ado a tu di gure unɩ hananr dã ner mɛ. ⁷ Gidonɩ sa kɔɔ hana thĩɛ a una ke thura ga, di a sa the sa puno a na gba thĩɛ dakha ga. ⁸ Di ger gi ado si hana dikor na kɛkena, gele dã ser. ⁹ Si wure n yaaleni unɩ-n dɔ lɛledara, wɪ-n tãɛɛ ji fifilɛlela, na pheruraake dɔni dɔbɔɔl thĩ yaal jɔɔke kpalani ka, ger n hala tibila di wɪ

muu kuɛɛɛɛɛ na bũburonena. ¹⁰ Gidonɩ war nau duɔn sopugo jɔjɔɔ fu pa; di ukhasɔɔke kɔɔ yaale gɩnɩ di wa-n kpãkpaanɔ, wɪ faare ha pere sa gba dɪbara a muu ha hellela. ¹¹ Si fer Thãgbaa tibil, fe khiru pe ga thɩnaake, si na yaale fil saru, na Thãgba file, na ha pere, na nau, na ha fure, na helele file. ¹² Na kɛkerɛɛ ha pe kɛkerɛ buɔ. Fɔɔ yire khorr gureraakera Thãgba kɔɔ we finɩ na gureraake fi kɔɔ canɩ aft ha pe pasɩ tibil jɔjɔɔ yera. ¹³ Mi-n kpãkpãa fare Thãgbaa yera, ureɛke n 'laaneni thĩɛ feura yire, na Jeju Kirisitii yera, ure kɔɔ canani kɔ ha pe pasɩ Pɔsɩ Pulatu yera, ¹⁴ di fa ju huun ga soolera ga hana si paara', tibil na yurɔ dakha dia', phaphapha asɩ Kõtĩ Jeju Kirisiti n una, ¹⁵ ke dɔni urɛ kɔɔ na danɩ di Thãgba na nɪɔ, Thãgbaake dɔni ure hunani bɔnane, ɔɔ bɛɛɛ duɔn Fãga hĩdaar, ɔɔ duɔn Fãgadaar kɪɪ fã-gadarara, na Kõtĩ kɪɪ kɔtɩnana, ¹⁶ ɔɔ dɪbara na dɔ dakhinənə', ɔɔ haan dahɪɛraake na dɔni dadanana'; tibil bɛɛllake na kɔɔ yɪa', di tibil bɛɛllake na puno na yɪa'. ɔɔ teana a huna cure na fãga khorr. Amen. ¹⁷ Kpãkpaane nenɛ buɔɔke lɛledarara wa-n ti gunə', wa-n gba awi nũ pe faa lɛle thɩnaake na dɔni dapɔɔrnaa gaaga, si wɪ faa Thãgbaraake n 'laaneni thĩɛ fɛu du dã si thu, si puno si gba gi gi do asɩ kãkada. ¹⁸ Sɔ war wa-n cue buɔ, wɪ dɔ lɛledara thõ buɔ cnurera, wa-n 'laane thĩɛ na haar, wa-n bulo tibila; ¹⁹ gi do mɛ wɪ khu lɛle thĩɛɛke dɔni dapɔɔrnaa a thun du do buɔɔke na inanuɩda, gi do yireeke wa 'lenɩ mɛ gi ju do yi hana buɔ. ²⁰ Timothe wei, jɛ fu gure wɪ kɔɔ gbanɩ a du fi nyɔkɔɔ. Golone folo folo-la na khaakhaar thumɩara, na thĩ banaasɔraake thenɩ jurraake tibila n weni jur si ga do jur ga; ²¹ di ukhasɔɔke yenɩ unɩ hana ger wɪ kɔɔ dure huera, a lɛ, sa faa ha pere. Thãgba na-n je nɩ buɔra.

hanana ha bulole mǎ a-n narni wure na-n tuonni dura', a na pena nũ mǎ ga doni Thǎgba cuu wer di wɪ debi haar a jɪ gure n dɔni sobɔr, ²⁶ gɪ cuu dakha kpɪere gɪ lɔ war wɪ taa Satāa pherra, ke fɔ wɪni urɔ wa-n cuɛ ɔɔ tu-ur.

3 Jena di pipu wiresɔra bɔ puu na hale. ² Gidonɪ tɪblɪ na dor dɪbara nadara, war nadara, nɔfa mu-dara, i yaaldara, Thǎgbaa i kuɛdara, the na nɛɛ nũ nuurdara, wa jɪ fer huna fuɔra', wa dor Thǎgba bodara, ³ wa hana pǎrrǎ', wa dor nɔ baar tɪbɪla, tɪbil i kuɛdara, dɪbara fu 'leedara, ha khedara, fl bɔ bodara, ⁴ tɪbil liir-dara, wolo wolodara, i kadara, gure n kɔni tɪbil thuee yaal na har awɪ hara a na jɔ Thǎgba yaale; ⁵ sɪrake wɪ hor Thǎgba fuɔrdara su do wɪ bor ga fǎgaale. Hunɔne-na wa tɪbil casɔɔle. ⁶ We n hale awɪ thǎthun di wɪ wolɔ a lɔ tɪblaa ɔɔ a fulɛ kher surosɔɔke sopugo doroni der a urɔ, ke dɔni khe yure thǎ caar duɔu n kuni thue ka, ⁷ ke n yaalɛni wa-n dur thǎ wire koo, sɪ wa-n mar kpurake a na dǎ a na jɪ gure dɔni sobɔra'. ⁸ Mǎke Janɛsɪ na Jǎbɛrɛsɪ kɔɔ bǎbaranɪ Muɔjɪ, mena wa tɪbil casɔɔle n bǎbarǎ sobɔr. Tɪbɪla wɛɛke awɪ kpɪer na telena', di wa do bɔ taa tɪbɪla ha pɛdaara ga. ⁹ Di wa puno na jal kɔɔ bǎ, gidonɪ awɪ dǎbǎel na yurre tɪbilala feɪ mǎke kona yenyɔɔleeda kɔɔ yurnɪ. ¹⁰ Sɪ fe wer, fl kpaane ɪ durra dɔɔdɔɔ, na ɪ cuu para, na gure mɪ jullɔni, na ɪ ha pɛra, na ɪ ha fura, na ɪ naura, na ɪ yu gbuurǎ, ¹¹ na ɪ kpoora, na ɪ bɔ gaarra. Fl jure gure feɪuke kɔɔ dana minɪ ǎtɪyɔsɪ, na lkɔn, na Lisitiri, kpoore mɪ kɔɔ yɪ gumɔ, sɪ Kɔtɪn kɔɔ taa mer gelela feɪ. ¹² Durake wure feɪuke n yaalɛni unan ure na Thǎgba fulɛ awɪ bɪel dora na Jeju Kirisiti, wa yure kpoore. ¹³ Sɪ tu puusɔ na tu fuldara wa puurore wa-n pɛr, wa dor tu fuldara wɪ dona dakha wure n fulɛni dɪbara. ¹⁴ Sɪ fɛrɛ, jɛ jul gurɛraake fl kɔɔ durɪni, ke fl junɪ tue du do ger dɔ sobɔr, gidonɪ fl jure dakha tɪbil ure kɔɔ dɪrɛ finɪ. ¹⁵ Di a funa afɪ bɪsǎ bu kɔɔ, fl jure Thǎgbaa sebe phu, ger na punone na ha fl kpesere taa 'lerraake fa 'lɛni gɪ the ha pɛrɛraake fa hananɪ Jeju Kirisitira. ¹⁶ Thǎgbaa sebeɛ thumu feɪ dɔ gure thenɪ Thǎgbaa kɔɔ, di gɪ dor dabɔɔ ka a na dur tɪbil thǎ, a na nɪna tɪbil di paar, a na naar tɪbil, a na dur tɪbil a na pɛ dateleena, ¹⁷ gɪ do kɔɔ Thǎgbaa tɪbil n 'li dɪbara, a gbɛbɪ a ma thǎ bɔ cuurɛra feɪ.

4 Mɪ-n kpǎkpǎa fare gure Thǎgbaa yera na Jeju Kirisitii yera, na mǎ gɪ donɪ Kirisitira na bire na ɪ a

na kulna yidara na khe, saa gba ɔɔ fǎga, mɪ so fare gure ayɪ: ² Na mɪa Thǎgbaa thumu, na yɪrana gɪ, a fl yure fu paar a fa yɪ fu paara'; na nena tɪbɪla awɪ di pa, na naare wɪ, na kpǎkpaane war, sɪ na cuɛ gele na ha fure feɪuke durdaar teenanɪ a hanana. ³ Gidonɪ bɔ bɪel na daan ke tɪbɪla na tuni dur buɔ bǎ, sɪ mǎke awɪ bɪ n nanɪ di awɪ nũ na-n huul wɪ thǎ kpɪu nurra, wa yaale durdara wa-n bǎ durdarara. ⁴ Wa kpɪu gare nũu sobɔ nurra, sɪ wa-n pɛ kpuro nɛsɔ nũu. ⁵ Sɪ fe wer, a gɪ ha mǎ na fɔ haar, fa-n hǎjǎǎ bɔ gaarera ga, dɔ thǎ don tu-tugo buɔɔ thumu murɛra, na dɔ afɪ thǎ ga-n pɪ bibi. ⁶ Gidonɪ ado me wer gɪ, bɔɔ daan di ɪ tɔmɪ na deer, ɪ kɔ bɔ wɔɔɔne dɪphǎ. ⁷ Mɪ kɔɔ kɛkɛrɛne kɛkɛrɛ bɔɔ; mɪ car ɪ kɔɔkɔɔ pɪ, mɪ fure ha pɛrɛ kɪkɪ. ⁸ Nenɛ dɪphǎ khorɪke ma 'lɛni cacadaar duorra n pɪere mɪ mɛ, ger duɔn so hel khaardaake Kɔtɪnɪke dɔni ure n kulɛni kul telɛe na ha minɪ ga Wirǎle, sɪ ga do mer dɪbara a na ha ga, sɪ wure feɪuke n naannɪ ɔɔ bir ɪ. ⁹ Dɔ buɔ sa unǎ ɪ pa kɔɔ, ¹⁰ gidonɪ Demasɪ faa mer di gɪ ther nauraake a-n nanɪ nenɛ bɔɔkɛe thuna, Tesalonɪkɪ a jal, di Kiresǎ jal Galasɪ, Tɪtu jal Dalmasɪ; ¹¹ Luki dɪbara haan kha na mɛrɛ; kpa Markɪ nɪ ɪ kha gidonɪ a do mɛrɛ bɔ taa tɪbil thɔmana. ¹² Tɪsɪkɪ wer mer thɔnaa Efeɪ. ¹³ A fa ɪ gba ɪ delkeba jakparaake mɪ faanɪ Turuasɪ Karpusii pa, a gbana dakha sebesɔ, sɪ caca thǎe duɔn ɪ lo sebe. ¹⁴ Phube Alesǎdur kɔɔ cuu mer puure ka; Kɔtɪn na lɪ-maa mɔna ɔɔ thɔna hanɪ. ¹⁵ Fɛrɛ dakha na jɛ duuraa bure dɛ, gidonɪ a bana mer waa gel ɪ thumɪsɔraake mɪ kɔɔ mɪnɪ. ¹⁶ Caca bɔɔke mɪ kɔɔ julɪnɪ ɪ hel ɪ so, tɪbil bɪel-lake na kɔɔ jul mara', sɪ feɪ kɔɔ faa mer. Thǎgba na-n gba gele wɪ kɔɔ cuunɪ a heen wa'. ¹⁷ Kɔtɪn dɔ ure kɔɔ julɛna minɪ a ha mɪ fǎga du do kɔɔ di ɪ kɔɔ mu tutugo buɔɔ thumu waa du dǎ thu, di ca kpala feɪ nɛ. Kɔtɪn kɔɔ taa mɪ sidǔ'ũ gbuokhorǎ. ¹⁸ Kɔtɪnna na-n taa mɪ thǎ puu caarra feɪ, di a na fu mɛrɛ na cuu mɪ di ma lɔ ɔɔ yũ fǎga dɪra. ɔɔ i n dubarɔ na jala waa khorr vũ. Amen. ¹⁹ Fuɔrɛ Pirisika na Akɪlasɪ na Onejɪfɔɔɔ ɔɔdara. ²⁰ Erasɪtɪ wer toore Korɛtɪ, sɪ gɪ-n khor Turɔfum di ɪ sɪraa di too Mɪle. ²¹ Bǎbanɛ a dana ke sɪ yuur n yo. Ebulusi, Pudǎsɪ, Linusi, Kulodɪa na omɪna feɪ wɪ fuɔr fɛr. ²² Kɔtɪn n hana kha na fɛrɛ. Thǎgba na-n jɛ nɪ buɔra.

TUTL

1 Mɛr Polke dɔni Thāgbaa thōdaar na Jeju Kirisitii thōthɔn, gi cuu wɛre Thāgba phiirni wɛ 'le ha pɛrɛ, wɛ 'lɛna dakha sobɔ jurɩke n curani kha na Thāgba fulɛ, ² wa-n pɛna nūu yire khorruke Thāgbaake na-n sōsone-na' kɔɔ maani ulfɛrɛ kekeke ina 'laare, ³ di dɔɔɔɔke bɔɔke a pɛrni dani, a kɔɔ nɔnane kɔ thumukera ɔr Thāgba asɩ Taadaar yɩni ma-n mia; ⁴ mi thɔnane sɛbɛɛke ɩ ha fer Tutuke dɔ marni bikuun ha pɛrɛraake sɩ bulni kha. Thāgba Thure, na Jeju Kirisiti asɩ Taadaar na-n je ni buɔra, a na-n hana ni dakha ha u. ⁵ Mi kɔɔ faa fer Kɩretɩ fi gbɛbi thīɛ feusuke senɩ gi telɛ, di fɔ mɔ mi kɔɔ so farni sa pɛr we gbɛɔɔdaraa kɔtɩɔ dɩdɩɔɔra; ⁶ sɩ dɔ nte n do kuunike na hanani so paara', a hanana khe biɛl, a hanana bɩsanaake dɔni ha pɛdara, ke tɩbɩla na pɛrni sor dakhaba duorra di nū nuurɛra ga. ⁷ Gɩdonɩ we gbɛɔɔdaari huudaar teenane a dɔ ure na hanani so paar mɔ a donɩ Thāgbaa thī huudaara', a na-n do tibi-like na-n wuronɛ ga, a na-n gba nīkhii kɔɔɔa', a na-n do ta laadaar na kul yaal tibilɛ', a na-n phuun tɩbɩla na fāga bu kɔ war yaalla ga, ⁸ sɩ a dɔ kpakpal tee tibil, a dɔ tibi-like n naanni gɩrɛ teleneni, a dɔ yu bɔ tibil, a dɔ tu saru, a hanana ful phuu, a dɔ dɩbara fudaar. ⁹ A teenane a jɛ ma bɔɔɔɔ sobɔ thumurraake n thenɩ durɛra, di mɛ a na mar a gba dur buɔ a na-n dur tibil, a na-n punona dakha thī banadara. ¹⁰ Gɩdonɩ kɔɔ hale khū kurdaraa thīthun, ke na-n tuonni thumura', ke dɔni mɔɔ thī banadara na tu fuldara, ¹¹ ke teanani sɩ khaane wɛ nuɔ; a wɛ lɔ ɔ dɔɔra wɛ-n nyanyāa ger koo, wɛ-n dure thīɛɛke na teanani dura' wɛ puno wa-n 'le yicur war. ¹² Awɩ thethɛɛ bobon biɛl yɛrɛrɛke sor ayɩ: "Kɩretɩdara wer, sɔɔ wɛ-n kuur wire feɩ, hɔ nū puunɛ ha wɛ, khākhalaake n kebanɩ wɛ do." ¹³ Di sobɔrra gi do ger; ger gi phaane wɛ dakɔtɩ wɛ jɛ hana ha pɛ buɔ, ¹⁴ di wa-n bo na pɛ nūu Juifisɔɔ kpuro nura ga, di jɔfuraake tɩbɩlaake faani sobɔ pɛrni ga. ¹⁵ Thīɛ feɩ phure wurɛraake phoni, sɩ thī biɛllake na phu wurɛraake bisenenɛ', ke dɔni ha pɛ 'leedara ga; awɩ ful na awɩ kɩɛrɔɔ bisere. ¹⁶ Sɩ nuɔ wer n miure unɩ jure Thāgba, sɩ awɩ cuu pa na-n jal kha na gɩrɛ wɛ-n sona'. Tu sɔɔ ha wɛ na nū nura, wa-n puno thī bɔ cuurɛ fuuraka'.

2 Sɩ ado fer gi, na dure ga-n jal mɔke dur buɔ hani. ² Sɔ kūu kɔtɩnana di wa hana dɩbara fure, wɛ dɔ dakha tu cunane, a dɔna yu bɔ tɩbɩla, wɛ te ha pɛrɛra, na naura, na ha furɛra. ³ Sɔ dakha khe kpɛenana wɛ dɔ

awɩ cuu pa na-n nuna gɩrɛ n dɔni phur; wa-n do i kue khera ga, wa-n do taani dea', sɩ wɛ dɔ kheraake hanani dur buɔ, ⁴ di mɛ wa puno a na dur khe bɩsana wa-n na awɩ ko, nakha awɩ bɩsāɔ, ⁵ wɛ do dakha kheraake hanɩ hɛlɛlɛ, wɛ hanana ful phuu, wɛ dona dakha wɛrɛ n jɛnni do awɩ ɔka thɔ, wɛ dona dakha kheraake buɔɔɔni, wɛ jo dakha awɩ kora gi do kɔɔ tibil na puno na kɛ Thāgbaa soa'. ⁶ Sɔ dabolala dakha di wa fu dɩbara; ⁷ sɩ fɛrɛ dakha fi do thī nuurɛ thīɛ feura thɔ bɔ cuurɛra mɔ fi-n durni tɩbɩla na ful buɔ na cu hanane, ⁸ ga-n dɔ thumu buɔɔke tibil na yɩni kɛ paara', di mɛ yicuru na fu asɩ lālaadaar a na yɩ asɩ dapuu mi pa ga. ⁹ Sɔ deara di wa jo dɩbara awɩ kɔtɩɔra, a na da war haar thīɛ feura, wa-n bana wɛ thī banaa ga, ¹⁰ wa-n yu thīa', sɩ wa-n nɛ-na wɛ wire feɩ awɩ sobɔdaar do, gi do thīɛ wo thɛna gi cuurɛ Thāgba asɩ Taadaari dur di ga hana cure.

¹¹ Gɩdonɩ Thāgbaa bɔ juke dɔni tɩbɩla feɩu taa 'le pa gi yurɛ dɩphā; ¹² gi-n dur ser di sa faa thī gōgolɔ na thukɛɛ ha pɛr, sɩ sɩ too nenɛ bɔɔraakera sɩ hana dɩbara fure, na ful telɛ, na Thāgba fulɛ, ¹³ sa-n pɛrna kākā wireeke sa tornɩ yire gɩrɛra sɩ-n kɔɔ pɛni nūu, ke dɔni mɔ asɩ Thāgba Kɔtɩ na Taadaar Jeju Kirisiti na-n unɩ na i dubɛrɛ. ¹⁴ Uɛɛke kɔɔ faani kɔɔbara asɩ sora, di mɛ a birse si a ti si sopugosɔra feɩ, sa phuɔl sɩ sɩ dɔ caarɩke dɔni kɔ thethɛɛda, ke thɔ bɔ cuurɛ n kuni thue. ¹⁵ Na mia ga thūke, na kpākpaane tɩbɩlala, na nena wɛ awɩ di pa, gɩdonɩ Kɔtɩn ha fer huɛ. Fa-n do tibil na-n beesi fa'.

3 Na khe war wa-n jo dɩbara fāgadarasɔra na kɔt-masɔra, wa-n nɛ nūu, wɛ kɔɔ thɔ buɔ feɩu cuu too, ² wa-n mi thumu puu tibiɩlɛ ga, sɩ wɛ dɔ ha ie yaal tɩbɩla, na bɩ bɔ tɩbɩla, na hɛlɛlɛ fuldara tɩbɩlala feɩ. ³ Gɩdonɩ sɛrɛ dakha thalera sɩ kɔɔ ha, sɩ kɔɔ dor dābɛlɛ, na nū nura, sɩ kɔɔ buure, a dona dakha ha pɛr dea thīɛsɔraake n kɔ sunɩ thue; sɩ kɔɔ hanane bɩ puu na gbugi, di sɩ kɔɔ teenane laare di dakha sɩ-n laare khasɔ. ⁴ Sɩ bɔɔɔke Thāgbaake dɔni asɩ Taadaari ha bulo ful na kɔ nau tɩbɩlala yɩni, ⁵ ger a kɔɔ taa sar, sɩ ga do ful sar thɔ dɩkha sɩ kɔɔ sua', sɩ kɔɔ bɔ jura gi, mɔ a kɔɔɔ sunɩ a cuu sɩ di sɩ kɔ daphaa, ke dɔni tibil pha duurɩke Thu Phuu cuu sunɩ di sɩ do; ⁶ di Jeju Kirisiti asɩ Taadaar dɔ kɔɔ di sɩ 'le Thu Phuulera du vāvā, ⁷ gi do kɔɔ gi-doni sor hɛl sare bɔ jurra pi, sɩ debi sɩ do wɛrɛ na 'lenɩ yire khorruke sɩ-n pɛni nūu. ⁸ Sobɔ thumurɩke do, di mi-n yaale fi bɔ na la gar, di mɛ wɛrɛ pɛrni haar Thāg-

bara na gbuuro yuu wa-n cuu thĩ buɔ; ger dɔ gure tele-
neni a bɔr tɪbɪlala dɪ wa cuu. ⁹ Si golone dēbæɪl thĩ ba-
na bananena, na thi kɔ jɔfu thimurra, na kɪlasɔ, na thĩ
banaa jɔfudaara, gidoni ga do bɔ taa thĩ ha gela',
mɔɔ thĩ gi. ¹⁰ A fi kpākɔpāa ureraake n pierni leere dɪ
dā babil na balanyɔ dɔrɔm, fa-n do ni ha kha dikha
bā. ¹¹ Jena dɪ tibil ca ole kuere koo, sopugo a-n cuu da-
n heen sor dɪbara. ¹² Ɔbɔke ma thĩ farni Artemasi
agibo Tɪsɪki bābanɛ sa caanɛ mi Nɪkopolɪsi, gidoni mi

kpɪere sa yi le ma too yuurɔ. ¹³ Gure thĩ feuke dɔni Je-
nasi jɔfu durdaar na Apolɔsi kpaarda a pɛ wi, dɪ mē
thĩ na bɔr wa'. ¹⁴ Dɔ asi too dakha n dur wa-n do thĩ
buɔ wi puno wa-n bul wure gi-n bɔrni bɔr buɔ, wa-n too
gi do ga do bɔ taa tɪbɪla ha waa ga. ¹⁵ Wure feuke hanɪ
kha na mɛrɛ wi fuɔr fɛr. Fuɔrɛ wure feuke n naan sunɪ,
kɛ si donanɪ kha ha pedara. Thāgba na-n jɛ nɛrɛ feɪ
buɔra.

FILEMÕ

1 M̄er Polke d̄onu khaldaar Jeju Kirisitii sora, na asl omi Timothe, th̄ona sebeeke a ha fer Filemõkke s̄-n nani, ke s̄-n donani kha th̄oma, 2 a hana dakha asl õkher Afia na Aris̄puke s̄-n k̄eker̄enani k̄eker̄ẽ biel, na we gbebidaraake n gbeban̄i kha afl c̄. 3 Th̄agba asl Thi na Jeju Kirisiti Kõtn̄ na-n je ni buora a na hana ni dakha ha u. 4 Wire feu m̄-n khu ã Th̄agba di ma-n biel-na di ma-n pe far, 5 gidoni m̄ n̄ere m̄ afl nauuke fi hanani Jeju Kõtn̄na na tu phuusora feu han̄i, na m̄ afl ha pe han̄i. 6 M̄-n biel̄e Th̄agba di afl ha pe hana n d̄ th̄ẽeke hanani th̄i cuure gi do Kirisitiida d̄ k̄k, gi cuu tubila wa-n yi sar th̄õ b̄ cuu caar d̄udu. 7 Dau fu mer j̄k ka di afl nau dor k̄k di ã faa haar; gidoni fer d̄ k̄k, ã omi, di m̄th̄ũ na-n the tu phuus̄k̄ k̄k. 8 Kirisiti ha mer hue gbobi di ma puno na so far nayl: Fi teenane; 9 si nau d̄ k̄k di ma-n phuur fi, mer Polke d̄onu k̄ũ k̄õũ, a dona dakha nen̄ẽ khaldaar Jeju Kirisitii sora. 10 M̄-n phuur fer ã bis̄ã Onejum̄dara, ke debani a do ã bikuun b̄k̄raake m̄ han̄i khaura, 11 ke mamara na k̄k d̄ farn̄i b̄ taa tibil̄õ, si nen̄ẽ b̄ taa tibil̄ a do, si ga do ferera d̄bara ga, si na merera dakha. 12 M̄ bire th̄ona ma-n ha fi si ã yi bi a do. 13 M̄ k̄k yaal̄e di na toona

m̄ a na-n do m̄ th̄omaake fa k̄k do m̄ni b̄k̄raake m̄ han̄i khaura tutugo buok̄ thumura. 14 Si ma yaal ã cuu th̄ẽ si ga do fer hana m̄ huẽa ga, di m̄ẽ ga-n do afl b̄ cuu dor ferẽ pera', si gi do afl yaalla gi the. 15 Anaa ger a k̄k faa far b̄k̄ gbe, si fi bir fi 'l̄e waa khorr; 16 si ga do dee khaa b̄ã, si a ba dee, omineeke fa-n nani a na do. M̄ naare ka, si fer na naanenake na ka na j̄k, m̄ona a doni dee na Kõtn̄ida. 17 Di ger gi ado fi-n h̄un mer di ã do afl kuun, teaa m̄ fa tee m̄ni. 18 Di ado a cuu fer puu d̄k̄ m̄nake, di a helu gi di hana fi, d̄ gi ha ã yu. 19 Mer Pol khera gure na ã theth̄e nyẽ ayi: Mer na luma feu. Si ma so far nayl, yireeke fi hanani helu gi di fi hana ma'. 20 M̄ẽ gi ã omi, cuẽ m̄ b̄ ca ure gi do Kõtn̄ d̄ k̄k; cuẽ m̄th̄ũ n the m̄ k̄k Kirisitiida duorra. 21 M̄õ m̄ j̄ni di fa pe mer n̄ũ m̄ khere fare sebeeke, m̄ j̄rerake di fa cuure di ga j̄k gureeke m̄ soni. 22 Si wo, gbebur̄e mar c̄ paar gidoni m̄ pere haar an̄i Th̄agba biella na dor k̄k di wa faa m̄. 23 Epaf̄rasuke si hanani kha khaura di do Jeju Kirisitiida d̄ k̄k, a fuor fer. 24 Wire feuuke s̄-n donani kha th̄oma, Marki na Aris̄-tarki na Demasi na Luki, w̄ fuor fer dakha. 25 Asl Kõõ Jeju Kirisiti na-n je n̄ere feu buora.

EBIRƆSƆ

1 Mamara Thāgbaa bobonaa nɔ Thāgba kɔɔ gba bɔɔ dudu na thumu yɛ dudu a miina asi mama thi kɔtɔsɔ, ² si pipu bɔɔraake Bikuun a gba a miina si, ke dɔni urɛke a pɛni di do thɛ feuu hɪhɪ, ɔrra dakha a gba a tinə thu na yū. ³ Ɔɔ pa Thāgbaa i dubuke kɔtɔnani n yɪ; ɔɔ pa tibil na yɪ gbelɛ gbelɛ mɔ Thāgba duur hanɪ; ɔɔ nɔ thumuke hanani fāga ka a funa thɛ feuu di juɪ. Ɔɔ kɔɔ cuɛ sopugo hel thɔma sa too gɪrɛ Thāgba dawabus nyɔbɔra le yū pɛr. ⁴ Mɛ Bikuun kɔtɔ a jɔ thɔthɔdaar thusɔ fɪi, mɔ a 'leni ireeke kɔtɔnani di jɔ awɪda. ⁵ Gɪdoni umɔɔ thɔthɔdaar thu Thāgba kɔɔ sor ayɪ: "Fɛr duɔn ɪ Bikuun, mɛr Thāgba kɔna fu nɪ gɪrɛ." Wo: "Ma duuraare Thɛrɛ a do mar Bikuun." ⁶ Di ɔɔɔke a birni thɔ ɔɔ caca Bikuun thuraake a sor ayɪ: "Ɔɔ Thāgbaa thɔthɔdaar thusɔ feuu n gburɔku wa-n fuɔruu." ⁷ Si thɔthɔdaar thusɔɔdara wer a sor ayɪ: "A-n cuure ɔɔ thɔthɔdaar thusɔ di wɪ do jɛ, di cuu dakha ɔɔ thɔdara di wɪ do dɔlnanɛ." ⁸ Si Bikuunida wer a sor ayɪ: "Afi fāga too pa ya Thāgba, khorrdaa gɪ waa vūu. Afi fāgadaar do, ful sar fāgadaar duur gɪ. ⁹ Fu nar ful saru sa laar ful gɔgolɔ, ger gɪ Thāgbaake dɔni afɪ Thāgba phiir fi, mɔ a bul funi niin, ke dɔni da niin, di fu jɔr gɪrɛ afɪ kuunsɔ feuu." ¹⁰ Wo: "Fɛr Kɔtɔn, kekekera fɛr kɔɔ te thu, di thāgbara yū dɔ thɛke fu cuuni na afɪ nyɛ. ¹¹ Gelesɔ ga kuɛrɛ, si fe wer fu tooni fu toore, ga tɪnesɔ feuu kɛkɛ khaa. ¹² Fa pur gersɔ kula kula dɛbe khaa, di ga debire kɛkɛ khaa. Si fe wer ɔmena fɛr toorake a ha, afɪ ye na hana ga pura." ¹³ Di umɔɔ thɔthɔdaar thu Thāgba kɔɔ sor ayɪ: "Ɔɔɔ ɪ nyɔbɔra phaphapha ɪ cuu afɪ lālaardara wɪ do afɪ nɛ jəəda." ¹⁴ Ga do thuesɔ wɪ do feuu a ha Thāgbaa thɔna, di thɔ wɪ wa-n bulo wɪrɛ teanani wɪ 'le taaraa?

2 Ger dɔ kɪru gɪ teenanɛ sa-n bābanɛ a jɛ mar yuu gureraake si kɔɔ nɪni, a ga ha mā', sa tɔr na khokhia gar. ² Gɪdoni ado thumurike thɔthɔdaar thusɔ kɔɔ miini gɪ kɔɔ nunanɛ di sobɔr gɪ do, di ado jɔfu kuɛrɛ feuu na nū nuurɛ feuu kɔɔ 'ler sor di tee kha, ³ sɛrɛ mɔ sa fuu ado sa-n pɛr taareraake kɔtɔnani thaka? Ke dɔni gɪrɛ Kɔtɔn kɔɔ unani a mi, di wɪrɛ kɔɔ nɪneni bir gba a mi si di sobɔr gɪ do. ⁴ Thāgba kɔɔ gbaar juunsɔ, na ma ku thɛsɔ, na nɔ kpa a thɛsɔ dudu, na Thu Phuu khaardasɔke a-n tɪneni mɔ a-n yaalni, a gba ger a nɪnana di gurera wɪ-n miini sobɔr gɪ. ⁵ Gɪdoni ga do thɔthɔdaar thusɔra Thāgba kɔɔ jɔ thuke na unani, ke si-n miini gira'. ⁶ Mee ukha ka kɔɔ mɪrɛ dɪkhā pa Thāg-

baa sebera ga thumu ayɪ: "Anye tibil do di fu jɪnaa di tibil bisaan gɪ di fa hun? ⁷ Fu kɔɔ wuruure bɔɔ gbe di 'lū a jɔ thɔthɔdaar thusɔ. Fu kɔɔ haare i duburɛ na curɛ. ⁸ Fu cuurɛ thɛ feuu di juura a di jəəro nɛɛ." Gɪdoni mɔ Thāgbara cuuni thɛ feuu di juura, thɛ na hale kpurake si do ga juura gaaga. Sɪrake sa yɛ nenɛ pi mɔ thɛ feura juuraana'. ⁹ Si Jeju si yɪ, ke dɔni urɛkera Thāgba kɔɔ wurni bɔɔ gbe di 'lū a jɔ thɔthɔdaar thusɔ, di mɛ a na puno na khi tɪbɪla feuu sora, gɪ do Thāgbaa bɔ jɪ dɔ nɔ, si nenɛ si yurɛ mɔ a 'leni i duburɛ na curɛ, di do khirikera a kɔɔ khini dɔ nɔ. ¹⁰ Mɔ Thāgba na funi si do a cuurɛ bikona jɔɔ di wɪ 'le i duburɛ, ger gɪ di tee kha di ɔrkera teni thɛ feuu, ke fɔni dakha thɛ feuu di juɪ, kɔɔ gba bɔ gaare a leena khal khaa urɛke dɔni kɔtɔnɪke wa 'lerɔni taare. ¹¹ Gɪdoni urɛke n cueni tibil di phu, na wurɛke phoni, Thi biella wɪ the feuu, ger dɔ kɪru di yicuru na-n fu Jeju mɔ a na we wɪni ɔkɔna ga. ¹² Di gɪ har mɔna a soni ayɪ: "Ma-n mɪrɛ ɪ ɔkuunsɔ afɪda, ma-n khu fɛr kpa jedaraa thɪthun." ¹³ Wo: "Mɛrɛ ma faare ɪ ha a na ha Thāgba." Wo: "Mɛr ha u na bisanaake Thāgba kɔɔ ha miini." ¹⁴ Ger gɪ gɪrɛ gɪdoni tɔmɪn na tomɪr bisana n hana, mɛ Jeju kɔɔ hana gɪ dakha a puno a khi gɪ kukuul urɛ hunani fāgaake dɔni khidaa, ɔɔ dɔ Satā; ¹⁵ di mɛ Jeju na-n taa wɪrɛ feuuke khir n kuni maar di do dee paar gɪ pɛ wɪ awɪ yi hanana feuu. ¹⁶ Gɪdoni sobɔr gɪ, ga do thɔthɔdaar thusɔ dɔ wɪrɛ a na-n bulnə', si gɪ kherere Thāgbaa sebera ayɪ: "Aburhami mɔsɔ dɔ wɪrɛ a na-n bulni." ¹⁷ Ger dɔ kɪru di tee kha di kɔɔ debi a ho ɔɔ ɔkuunsɔ thɛ feura, di mɛ a do gbɔdaarɪke na-n juenni tibil buɔra, ke dɔni sobɔdaar Thāgbaa thɔna, a na-n do sopugo hel thɔma tɪbulala. ¹⁸ Gɪdoni mɔke a kɔɔ yɪni gaare fifilɔlela feuuke a kɔɔ yɪni, a hananɛ punone a na-n bulnə wɪrɛ n yenɪ fifilɔle.

3 Ger gɪ, omi phuusɔ, nɛrɛke dakha Thāgba weni, na-n hɪnɛ Jejuke a thɔni di do gbɔdaar asi ha pɛdara, ² ke dɔni sobɔ cuu tibil Thāgbaraake kɔɔ piaraani mɔke Muji dakha kɔɔ doni sobɔ cuu tibil Thāgbaa ɔra feuu. ³ Gɪdoni gɪ teenaanɛ mɔ a 'leni i duburɛ a jɔ Muji mɔke ɔɔ mi n 'leni ire di jɔ cuɔr thethɛ. ⁴ Cuɔr wo cuɔr si miini n hale, di urɛ menɪ thɛ feuu Thāgba gɪ. ⁵ Si Muji wer mɔ a doni thɔ don, a dor sobɔ cuu tibil Thāgbaa ɔra feuu, gɪ do gɪrɛ n nenani gɪrɛ teanani gɪ mi. ⁶ Mɛ Kirisiti ha dakha ɔɔ ɔɔ, si Bikuun or do; di ɔɔ ɔra sɛr gɪ, ado si jɛ furɔ tu jurɪke si hanani di ma, na nū pɛrɛke si-n kākɔni. ⁷ Ger gɪ, gɪ har mɔke Thu Phuu soni ayɪ:

“Nĩ, ado ni nɛ ƙƙ wi, ⁸ na-n do anɔda n khur mɔke gi ƙƙ hani bɔɔraake ni ƙƙ urnanaani cɔcɔmanɛ, na bɔɔraalera ni ƙƙ fifilɔani bɛɛnnɔ a huna’.” ⁹ Liir ani ma-ma thi ƙɔtɔɔ ƙƙ fifilɔ mi a hun, wi ƙƙ juur mer a hun, si wi ƙƙ yɛ mɔ ɔ thɔ hani a cuuna yena kpalanyɔ.

¹⁰ Ger gi di nĩkhii ƙƙ fu mi wa ƙƙ tibil casɔraale, di ɔ so ayi: Kpɛɛ lɛ wɛr waa khorr; wa ƙƙ ji ɔ hua’.” ¹¹ Ger gi di ɔ ƙƙ ulfe mɔ nĩkhii fu muni ayi: Wa lɔ ɔ hurra kpuraka’.” ¹² Omuna, na-n jɛ hun di tibil ani thɔthun na-n hana ha puuke dɔni so bo haar, a ba ker a bir sa faa Thɔgba yidaara’.” ¹³ Si na-n kpɔkpaane kha bɛɛlbɛɛ wire wire, mɔ na punoni na so nayi: “Nĩke”, gi do mɛ tibil na ha ani thɔthun sopugo n fuluɔ ƙƙda n khura’.

¹⁴ Gidonɔ si debire a do wɛre hunani kha na Kirisiti gɛre a hanani, ado si jɛ fu kɔkɔ a dana khu paar tu jurɔke si ƙƙ hanani caca fu paar, ¹⁵ mɔkera gi kherenɔ Thɔgbaa sebera ayi: “Nĩ, ado ni nɛ ƙƙ wi, na-n do anɔda n khur mɔke gi ƙƙ hani bɔɔraake ni ƙƙ urnanaani cɔcɔmana’.” ¹⁶ Gidonɔ ana do wɛɛkera ƙƙ niɛnenɔ sa urnanaa cɔcɔmanɛ? Ga do wɛre feukera Muji ƙƙ kpani di wi the Ejipiti dura gaa? ¹⁷ Di anara nĩkhii ƙƙ fu Thɔgba yena kpalanyɔ saagado wɛre ƙƙ cuɛni sopugo a thii le bɛɛnnɔ ga? ¹⁸ Di anara a ƙƙ ulfe ayi, wa lɔ unɔ hurra ga, ga do wɛre ƙƙ nurenɔ nũu gaa? ¹⁹ Mɛ si yɛ di wa ƙƙ puno a lɔa’ gidonɔ wi ‘leere ha pɛɛ.

4 Nenɛ gɛre, ulferɛke Thɔgba ƙƙ ulfena sunɔ si lona unɔ hurra, gi hale ‘lo, ger gi do maar na-n fu si tibil bɛɛ nerera na-n ‘lee ga hurra’.” ² Gidonɔ wi ƙƙ mu ser tutugo buɔɔ thumu mɔke wi ƙƙ mu wuni, si thumuruɔlɛra wi ƙƙ niɛni ga ƙƙ cuɔ wi thɔa’, gidonɔ ga ƙƙ caanna ha pɛɛ wɛraake ƙƙ niɛnena’.” ³ Si ado serke piɛni haar gi, si luɔn ƙƙ hurra, mɔkera a sonɔ ayi: “Ger gi di ɔ ƙƙ ulfe mɔ nĩkhii fu muni ayi: Wa lɔ ɔ hurra kpuraka’.” Si dorake a funa bɔɔke a ƙƙ tini thi ƙƙ thɔ ƙƙ mɔa piɛ. ⁴ Gidonɔ gi mure pa bɛɛ ƙƙ sebera wire makonyɔɔda ayi: “Wire makonyɔra Thɔgba ƙƙ hur ƙƙ thɔnaakera feɔ a ƙƙ cuɔni.” ⁵ Di a bire so ga thumura ayi: “Wa lɔ ɔ hurra kpuraka’.” ⁶ Huɛ phɛne diphɔ casɔ ikhasɔra di wa puno na lɔ ga hurraale, di gidonɔ wɛre ƙƙ dɔni cacadaraake ƙƙ niɛnenɔ tutugo buɔɔ thumu, nũ nuɛre ƙƙ dor ƙƙ di wa lɔa’, ⁷ Thɔgba bire gɛre diphɔ a pɛr wi kpu wo, ke ƙƙ i n donɔ “Nĩke”, di gi unɔ na puɔr a cuɛre Davidɔ di mu ga thumuɔke ƙƙ sonɔ ayi: “Nĩ, ado ni nɛ ƙƙ wi, na-n do anɔda n khura’.” ⁸ Gidonɔ ado Jojue ƙƙ ha wɛr huɛ, gele piɔni Thɔgba na bir na mu wi kpɔda bɔ. ⁹ Si huɛ hale wire makonyɔ wire Thɔgba thunni ƙƙ toora. ¹⁰ Gidonɔ ure lonani Thɔgbaa hurra, a-n huɛ dakha ƙƙ thɔna mɔke Thɔgba hurri ƙƙdara. ¹¹ Ger gi si yɔra a lona hurraale, di tibil bɛɛ na-n lɔ ga nũ nuɛr caraale a ‘lea’.” ¹² Gidonɔ Thɔgbaa so hanane yire, gi-n cuɛre dakha thɛ, gi-n kher a jɔ bajuna wo bajunaake n khɛni yɛ yenyɔ, gi-n gɔr phaphapha du tɛnɛ haar na thue, du tɛnɛ yɔɔ pa na khuu niin, gi-n pɛlle tibili bɔ na ƙƙ ha kpɛɛ. ¹³ Thɔ bɛɛ

na hale a ker di aa yi gaaga, si thɛ feɔ toore gbelɛ gbelɛ a yɔr casɔ ƙƙ yera, ke dɔni ure sa murɔni asɔda.

¹⁴ Mɛ gi gidonɔ si hanane gbɔdaar ƙɔtɔ bɛɛlɔke ƙƙ kpɔsenenɔ thɔgbaa yũ, ke dɔni Jeju Thɔgbaa Bikuun, si jɛ jul kibi ha pɛɛraake si canɔ. ¹⁵ Gidonɔ gbɔdaarɔke si hanani, ga do gbɔdaar guke na-n punonenɔ a na-n pɛr asɔ yɔra gaaga, si ɔr, a ƙƙ yɛ fifilɔle asɔ kha thɛ feɔra, si aa cuɔ sopugo’.” ¹⁶ Ger gi sa-n wɔraɔne na tu juur Thɔgbaa fɔga too pa, ka bɔ juur hani, mɛ sa ‘le bɔ donane, sa-n ‘lena dakha bulle thɔ bɔr ƙƙ ga-n the ƙƙ bɔ jura.

5 Gidonɔ gbɔdaar wo gbɔdaarɔke wi-n phiirni tubɔlaa thɔthun, wi-n piɛraare a na-n do tubɔlala Thɔgbaa thɔ, a na ‘laana khaardaasɔ a na jenɔ bonɛ tubɔlaa sopugosɔra. ² A-n dor ure na-n hanani heɛɛle fɛle yu ‘leedarara, na wɛraake lenani huɛra, gidonɔ a dor tibil dakha a yɔɔ. ³ Di ƙƙɛɛlɛra do ƙƙ du teena a je bonɛ ƙƙ thethɛ sopugosɔra dakha mɔke a-n jini tubɔlaadara. ⁴ Tibil bɛɛ na hale na ti dɔbara nayi, unɛr na cuɛ thɔ caale saagado Thɔgba wɛ mɔ a weni Aarɔ di ha gaaga. ⁵ Mɛ gi ha na Kirisiti. Ga do ɔr ƙƙ te ire dɔbara un-n do gbɔdaara’, si a ‘le ger urɛraake ƙƙ suɔraani ayi: “Fɛr dɔni ɔ Bikuun, mɛr Thɔgba ƙƙna fu nĩ gɛre.” ⁶ Mɔke a sonɔ dakha pa kpu wo ayi: “Fɛr dɔni bonɔ jidaar khorr mɔke Melkɔsedɛku kpam hani.” ⁷ Ƙɔ yi hana ƙƙ ke thura, khu khena na yilɛbe a ƙƙ bɛɛlna Thɔgba da-n yeɛnaa, ɔrke hanani punone na taanaa khirrɔ, di ƙƙ dɔbara jo dor ƙƙ di Thɔgba ƙƙ tu ƙƙ bɛɛ. ⁸ A donɔnake Bikuun si a ƙƙ dure nũ nuɛr di the gurɛraake a ƙƙ gaarɔni buɔ. ⁹ Di ƙƙɔke a danɔ waa thu pi, a debire do khorr taa ‘le paar wɛraake n niɛnenɔ nũu; ¹⁰ di Thɔgba ƙƙ piɛre a do gbɔdaar mɔke Melkɔsedɛku kpam hani. ¹¹ Ga thumura si hanane thɛ jɔɔ a na mu, si thɛ guke khiinoni mɛrɛra gidonɔ ani nũ ka hulone. ¹² Gidonɔ nerɛke kekeke kanɔ teena ni deba do tubɔlaa durɔdara, ner ha wɛre ‘lo n yaalenɔ wi birɔ na dure ni Thɔgbaa so tɔtɔ pa, du do ulɛ ni-n yaal ‘lo na-n yaal dɔko khena ga. ¹³ Di tibilike n bɔni da-n jul ulɛna, aa-n ji gɛre dɔni dasaru kpɔa’, gidonɔ bisɔ buu a do. ¹⁴ Si dɔko khena wɛre binani huna, ke dɔni wɛre mlananɔ bɔ kuure, di wi puno di wa-n ji gɛrɛke buɔɔni na gɛre puuroni.

6 Ger gi do si sɔr gɛre dɔni Kirisitii thumu tɔtɔ pa, si si bɔba sa-n yaal dureɛke na cuɛ sunɔ di sa bɔ; sa-n bir ‘lo a na jul gurɛraake dɔni tɔtɔ paar, ke dɔni thɔ khi faare, na ha pɛre Thɔgbaa ga, ² na dure yɔ kpɛɛɛɔra na nyɛ deɛna’, na khee ur na khorr kula’.” ³ Ger do gɛre sa cuɔni a Thɔgba tu. ⁴ Gidonɔ ado wɛre ƙƙ ‘lenɔ Thɔgbaa dahɛre gi, ke ‘lenɔ khaardaake thenɔ Thɔgbaa duɔ a hun, ke ‘lenɔ dakha awɔda Thu Phuurɔ, ⁵ a ‘lena dakha Thɔgbaa thumuɔke buɔɔni a hun, na fɔgaake dɔni bɔke n unanɔda; ⁶ a tibil ca wele ker bir, wa puno na bir na debi haar bɔ, gidonɔ we wɛr wi bire gba Thɔgbaa Bikuun di wa-n kpa kuku thurura, du do

yicuru wɩ-n pɩeraa tɩbulaa yera. ⁷ Thuƙe thǎgba nyuɔn n sɛnɩ wire wire dɩ phu thɩ khonane wɩreraake kulɛnɩ, Thǎgba bɔnane a 'lɛ. ⁸ Si ado a phu uu na sɩkajul, bɔ taa thu gi bǎ, sɔ toguu a too dɩ pɩpu paar dɔɔ a na caanna. ⁹ Nɛrɛɛke mɩ-n nanɩ, sɩ-n mɩnɩnake thake sɩ sɩ hana nare tu jur dɩ nɩ har hu buɔraake dɔnɩ taa huɛ. ¹⁰ Gɩdonɩ Thǎgba na gɔgolɔ a na diinɛ anɩ thɔ na nauuƙe nɩ-n nɩnanɩ ɔ irɛ, mɔƙe nɩ ɔɔ cuunɩ thɛ ɔɔ tu phusɔra a ba harake cuurɔ gira'. ¹¹ Sɩ-n yaale nɛrɛ feɩ bɩɛlbɩɛl n hanana ga gbɛgbɛrɛ ca gi dana khu paar; dɩ mɛ gɩrɛ nɩ-n pɛnɩ nɩu na dǎ na ha otirɛ. ¹² Sa-n yaal dokhuur n fɔ na', sɩ na-n phela wɩrɛ 'lɛnɩ gɩrɛ Thǎgba ɔɔ ulfena wɩnɩ una ha wɛr, gi the awɩ ha pɛra na awɩ ha fura. ¹³ Ɔbɔɔƙe Thǎgba ɔɔ ulfenanɩ Aburham, gi hure nuɔ gi dɩ so, dɩ ire na hanɩle a kɔtɩ ɔɔ ɔɔ dɩ na wa', ɔɔ thethɛɛ i a we a sona nuɔɔle, ¹⁴ ayɩ: "Sobɔr gi, ma bɔna fer dɩ a kɔtɩ, dɩ ma cuurɛ afɩ mɛl dɩ wa ler na jɔr." ¹⁵ Thale Aburham n ɔɔ pɩer na ha fure a 'lɛ gɩrɛ Thǎgba ɔɔ ulfenanɩ una haare. ¹⁶ Tɩbɩla ireeke kǎasɩnenɩ awɩdara wɩ-n soro nuɔ, dɩ thɩ banaa feuuƙe hanɩ awɩ thɩthɩun ga pɩrɛ ɔɔ sorraale. ¹⁷ Dɩ ger gi mɔ Thǎgba n yaalnɩ a ju nɩna ɔɔ ulfɛ 'lɛdara dɩ gɩrɛ a pɛrnɩ haar una cuurɛ na do daphulanaa ga, ger gi dɩ baan ɔɔ sor. ¹⁸ Dɩ mɛ thɩɛ yenyɔɔƙe na dɔnɩ daphulanaa ga, ke Thǎgba na punonɩ na kuro sɔsora', na cuɩ sɩ dɩ sa hana 'lar dɩ a jɔr na ka, serƙe asɩ phi pa donɩ nɩ pɛ hanane gɩrɛraake thɩne sarnɩ ye kuulɔ. ¹⁹ Ga nɩ pɛ caake sɩ hananɩ gi hure gborɔ fu therɩke n fɔnɩ gborɔ dɩ ma, gi-n kpǎserɛ kɩkunna dɩ lɔ a dǎ bɩnɔ, ²⁰ ka Jejn do sarnɩ ye kul a lɔ mɔ a donɩ gbɔɔdaar khorr mɔƙe Melkɩsɛdɛkɩ kpam hanɩ.

7 Melkɩsɛdɛkɩ urɛra Salem fǎgadaar gi, a dona Thǎgba Kǎkǎɛdaarɩ bonɩ jidaar, ɔr ɔɔ caane Aburham ɔɔɔɔƙe a ɔɔ punonɩ fǎgadara sɩ da-n ɩ, dɩ a ɔɔ bɔnane Aburham; ² dɩ Aburham haare bɩɛl yuɔrra ɔɔ thɩsɔra feɩ. "Ful sar fǎgadaar" a do mɔƙe ɔɔ i kir hanɩ, wo Salem fǎgadaar a do dakha, a thɩɛna gaa "ha ie fǎgadaar" gi. ³ Aa hana thura', aa hana nura', aa hana mǎllɛ'; ɔɔ yɩ na hana fu paara', ga hana pɩ paara'; Thǎgbaa Bikuun a ho, a too khorr a do bonɩ jidaar. ⁴ Hɩne mɔƙe kuunɩle kɔtɩnɩ, urɛɛkera asɩ mama thɩ kɔtɩ Aburham ɔɔ tini bɩɛl yuɔr ɔɔ thɩna a ha, ke dɔnɩ thɩɛɛke a thenanɩ kuurra. ⁵ Levɩ bɩsǎ ɩkhaake n dɔnɩ bonɩ ji thɔma, jɔfu ha wɛr huɛ dɩ wa tee bɩɛl yuɔr tɩbulala, a thɩɛna gaa awɩ omɩsɔra wɛ, kerake dɔnɩ Aburhamɩ mǎlsɔ. ⁶ Sɩ ɔrƙera na thenɩ awɩ thɩ ɔɔna ga, a teere Aburham bɩɛl yuɔrra, dɩ a ɔɔ bɔnane urɛ ulfere telenɩ. ⁷ Dɩ banane na hala', urɛ kɔtɩnanɩ n bɔna urɛ 'lunonɩ. ⁸ Mɔ gi-n hanɩ gbɔɔdaraa pa, tɩbɩlaake dɔnɩ wɩ-n khire, wɛr n tea bɩɛl yuɔrra, sɩ Melkɩsɛdɛkɩ wer, ke Thǎgbaa sebe yɩnɩ aa do dakhinɛnɛ', ɔr tea ƙɩer bɩɛl yuɔrra. ⁹ Levɩke n 'lɛnɩ bɩɛl yuɔrra, sɩ punone so dɩ Aburham bɩɛl yuɔrraake a 'laanɩ ɔr 'laane, ¹⁰ dɩ gɩdonɩ ɔɔ mama thɩ kɔtɩ Aburham na ɔɔ kɔɔ sɩ dɩ Melkɩsɛdɛkɩ caanua'. ¹¹ Levɩtu bonɩ ji

thɔna jɔfuƙe tɩbɩla 'lɛnɩ ɔɔ ur, dɩ ado gi dor thɩɛɛke buɔnɔnɩ a dǎ thu, anyera bonɩ jidaar kpɩ bir hale mɔƙe Melkɩsɛdɛkɩ kpam hanɩ, sɩ ga do wo mɔƙe Aarɔɔ kpam hanɩ ga? ¹² Dɩ gɩdonɩ bonɩ ji thɔma debire, dɔ jɔfu n debi dakha. ¹³ Sɩ urɛ thɩɛɛke murɔnɩ ca kpɩ gi, kerake wa bɩɛl na-n ɔɔ donɩ thɔma bonɩ ji paara'. ¹⁴ Gi yɩrɛ casɩ dɩ asɩ Kɔtɩ Judaa cara a the, ke dɔnɩ caurɩke Muɩɩ na ɔɔ mɩnɩnake dɩkha dɩ una bonɩ jidaraada ga. ¹⁵ Gi jɩɛ yɩr casɩ dɩphǎ, gɩdonɩ bonɩ jidaar kpɩ urɛ ke hɔnɩ Melkɩsɛdɛkɩ. ¹⁶ Ɔɔ bonɩ jidaar do, ga do mɔ tɩbil jɔfu n pɛrnɩ gi hana mɛ gi ha ga, sɩ yireeke na dɔnɩ dapɩnana', ga fǎga a dona. ¹⁷ Gɩdonɩ gi mure ɔɔda Thǎgbaa sebera ayɩ: "Fer duɔn bonɩ jidaar khorr mɔƙe Melkɩsɛdɛkɩ kpam hanɩ." ¹⁸ Mɛ gi dɩ mama jɔfu hellɔ, gɩdonɩ ga hana fǎga ga, ga-n taa buɔ dakha ga, ¹⁹ jɔfu na-n cuunɩ tɩbil dɩ bɔr dɩ dǎ thuɛ', sɩ nɩ pɛrɛɛke baannɩ urɛ dɩphǎ, ger duɔn gɩrɛ sɩ-n wɔɔnɔnɩ Thǎgba. ²⁰ Dɩ gɩdonɩake thɩɛ thale na ɔɔ dǎ sɩ ga do ɔɔ so ulfere haanɔaa ga, sɩ Levɩsɔ wer dor bonɩ jidara sɩ ɔɔ so ulfere na hala'. ²¹ Sɩ Jeju wer dor bonɩ jidaar na ɔɔ so ulfere dɩ gi ther Thǎgbaraake suɔraanɩ ayɩ: "Mɛr Kɔtɩn ɔɔ ulfere na ɔɔ sor, sɩ ma debi ƙɩɩera' ayɩ: Fer duɔn bonɩ jidaar khorr." ²² Nɔ bɩɛl ulfereɛke baannɩ a jɔ fɩi, Jeju doro ga barǎda. ²³ Durake wo bonɩ jidaraale wɩ-n jɔrɛ gɩdonɩ khir n dor ɔɔ dɩ wa-n puɔra'. ²⁴ Sɩ gɩdonɩ o wer khorrdaar a do, a hɩne bonɩ ji thɔmaake na seerenɩ na ka tu ƙɩura ga. ²⁵ Ger dɔ ɔɔ da puno na taa waa vɩu wɩrɛ na kanɩ ɔɔ pa sɩ na yɩ huɛ a na wɔrɔ Thǎgba, gɩdonɩ yidaar a do khorr dɩ yeena Thǎgba da-n pɛ war. ²⁶ Dɩ gi teere kha sɩ hananɩ gbɔɔdaar caa thale dɩ phu, a do dɩ pa 'leedaar, aa hana jiinɛ', a leere kpɩ na sɔpu godara; thǎgbara yɩuke gbaanenɩ sɩ ɔɔda kǎasɩ garɛ. ²⁷ Aa hana yaale wɩ gbɔɔdaraa kha a na-n ji bonɩ wire koo ɔɔ thethɛɛ sɔpugosɔra bo sɩ a ji a na-n pɛ tɩbulala ga, gɩdonɩ babɩɛl a ɔɔ jinɛ dɩbara bonɩ mɔ a ɔɔ 'laanɩ ɔɔbɔra. ²⁸ Gɩdonɩ jɔfu n pɛrɛ tɩbɩlaake dɔnɩ yɔɔɔ dɩ wɩ do gbɔɔdara, sɩ Thǎgbaa ulfɛ ɔɔ sooke pɩrɔnɩ a ƙpa jɔfura ɔɔ pɩer Bikuun waa khorr, ke dɔnɩ urɛ dananɩ thu.

8 Gɩrɛ dɔnɩ thɩ kɔtɩ gɩrɛraake sɩ-n sonɩ ger duɔn, sɩ hanane le Thǎgbaa duɔ gbɔɔdaar caalera tɔɔnɩ Thǎgba dawabusɩ fǎgadaar too para nyɔbɔɔra, ² da-n do thɔma Thǎgba fuɔr paarɩke dɔnɩ kɛkɛ wa bɔɔke Kɔtɩnɩ thethɛ ɔɔ dɩnɩ, ga do tɩbil doa'. ³ Gbɔɔdaar wo gbɔɔdaarɩke wɩ-n pɛrnɩ, wɩ-n pɩere a na-n 'laane khaar daa Thǎgbara a na jenɛ bonɩ, dɩ ger gi gi teenane asɩ gbɔɔdaar n hanana dakha thɩɛ a 'laane. ⁴ Ado thura a ɔɔ ha, a na ɔɔ do bonɩ jidaara', gɩdonɩ wɛ hale n 'laanenɩ khaar daa mɔ jɔfu sonɩ. ⁵ Dɩ bonɩ jidaraale gɩrɛ wɩ-n cuunɩ gi hure gɩrɛ hanɩ Thǎgbaa duɔ dɩ ga jǎer gi; mɛ gi ɔɔ ha na Muɩɩ ɔɔɔɔƙe a-n dɩnɩ kɛkɛ waa, Thǎgba suuraare ayɩ: "Jɩɛ hɩn, sa cue thɩɛ feɩ gi ho gɩrɛ fɩ ɔɔ yɩnɩ gɔɔɔɔna." ⁶ Sɩ nenɛ Kirisiti 'ler thɔmaake kɔtɩnanɩ a jɔ awɩda feɩ, mɔƙe a donɩ yeyɛɛ dɩ do ɔɔ dɩ ɔɔ

biel ulferεεke baanni hale, ke juleni ulfe thumurraake baanni dakha. ⁷ Gidonu ado caca no biel ulferε 'leere di paar, anyera wa yaal balanyɔɔdaa 'lo?' ⁸ Si duke Thāgba yi warni a soro thake ayi: "Mer Kōtun sɔ ayiwaɔɔ: Wire hale na dā, di ma ulfe no biel ulfe phaa na ljurayel ca na Judaa ca dakha; ⁹ ga ho no biel ulfe yure mi kɔɔ ulfenani awi mama thi kōtɔsɔ, bɔɔraalera mi kɔɔ fu wuni na nyεε a ti Ejipiti dura ga. Di gidonu wer thethe na kɔɔ bāba ɔ no biel ulfera a ju fu ga, merε dakha ma kɔɔ pər wara', mer Kōtun sɔ. ¹⁰ Kōtun sɔ ayiwaɔɔ: A ga wiile dā, no biel ulferεεke ma ulfenani ljurayel ca, thake ga ha: Ma pεrε ɔ jɔfuso awi kpierra, ma khere ger awi hara; ma dor awi Thāgba, wi do ɔ too. ¹¹ Tibil na hana a dur ure wi khunəni kha, di ōkuun gi a na-n dur ōkuun a so ayi: Je Kōtuna'. Gidonu feu na ju mer, gi funa tu pɔɔ gi gbana tu kōtuna. ¹² Gidonu ma ju wer buɔra awi thī gōgolona, dirake ma juna awi sopugosɔ kpu bā." ¹³ Mō a-n went ulferεεle daphaa, a cuure cacadaa du do datū. Di gure tunani a kpɔɔ n jaal gure būburō paar.

9 Di caca no biel ulferera dakha kɔɔ hanane jɔfuso mōke tɔbɔla na fuɔrni Thāgba, a hanana dakha Thāgba fuɔr paar ke thura. ² Gidonu kēkē waa kɔɔ dure, di ka wi-n kɔɔ loni dā caca le wi-n we pa phuu; liir dɔ carā dēε paar kɔɔ ha, na tabal, na buruuke wi-n hanu Thāgba. ³ Si balanyɔ kēkē billo liir dɔ paarike wi-n went sāsɔ pa phuu, ⁴ de bulaa hale ke dɔni latukolo 'wii paar, na no biel ulfe kheesuuke wi kolni koo na de kāke de bulaake wi pɛrni maan hanu, na kāke Aarɔɔ gbolike kɔɔ pheni phū hanu, na bokanaake wi khereroni no biel ulfe thumur. ⁵ No biel ulfe kheesuura yūule thōthōdaar thusɔ hale ke n nenani Thāgbaa i dubi, di awi jəər n kɔɔ kea so hel paar; si ga do ga thumusɔ si-n yaal si mu ni nenε kuru n yura'. ⁶ Di mō thīεsɔɔlera hanu thale, boni jidara n luun kɔɔ feu caca paar waaraale di wa-n do awi thō. ⁷ Si balanyɔ paar gbōdaar dɔbara n lona babiel ye biel. Tɔmunike a jinəni boniε a pε ɔɔbara na tɔbulaa sopugosɔra a-n lona. ⁸ Ger dɔ gure Thu Phuu ni-nani di sāsɔ pa phu hue na kher pi ɔɔɔke caca kēkē waa hanule 'loa'. ⁹ Sokpaa gi di ga-n ni sar mōke thīε hanu nenε ɔɔke, di khaardaasɔ na boniεεke wi-n jini, ga puno na cuu tibilike n fuɔreni Thāgba thale, gi do ɔɔ kpierno ɔɔke waa a dā thuə'. ¹⁰ Gidonu thī khonane gi, na dayɔnane, na phuɔl caarsɔ dudu dɔbara, ke tɔbɔla pɛrni du do jɔfu phaphapha gi dana ɔɔke Thāgba na gbɛbuni thīε di ga ju ɔɔ. ¹¹ Si Kirisiti unε a do gbōdaar thī buɔraake hanike gure; a kɔɔ kpāsere waaraake kōtunani ka, ke buɔɔɔni dakha ka, ke na dɔni tibili nyε thōa', kuru duɔn, ga do thukεda ga. ¹² A kɔɔ luun babiel khorr sāsɔ pa phuɔrε si ga do bu tɔmun na na bol tɔmun a kɔɔ lona ga, si ɔɔ thetheε tɔmɔ gi, du do babiel a kɔɔ birse si waa khorr. ¹³ Gidonu ado bu tɔmun, na nake tɔmun, na naphu thooke wi-n gbanu a jɛbi wureraake biseneni du do gi phuɔl wer di wi phu gidonu wi lre, ¹⁴ mō ga ka na ha na gure Kirisitii tɔmɔ n

cuuni, ke dɔni ure kɔɔ 'laaneni ɔɔbara Thāgbara a do boni jirike na hanani si paara', du do Thu Phuuε dɔni khorrdaar pa gi the. Kirisitii tɔmɔlera na phuɔle asi ha a na ti mɔɔ thɔmaake si kɔɔ cuuni si si puno diphā san fuɔr Thāgba yidaar. ¹⁵ Ger gi di Kirisiti do yeyεε du do kɔɔ di no biel ulfe phaa hale, di mē wure Thāgba wenti na puno na 'le ɔɔnanεεke dɔni khorrdaa, ke Thāgba yuni una 'laare. Gi punone ha mē gidonu biel kɔɔ khire di khirile na birsene tɔbɔla di wa the puureraake wi kɔɔ cuuni caca no biel ulfe kɔɔ. ¹⁶ Gidonu a thī gba sebe hale, dɔ tue n ju di ure kherani sebeɔlera khire. ¹⁷ Gidonu thī gba sebeεle na-n taa buɔ ɔɔke ureεke kherani hanani yirə', si gi-n taare buɔ ɔɔke ureεke kherani khini pi diphā. ¹⁸ Ger dɔ kuru di caca no biel ulferε na kɔɔ puno na ju do ulferε si do tɔmun na kɔɔ halaa ga. ¹⁹ ɔɔke Muji kɔɔ soni jɔfu sebera jɔfu feu bielbiel tɔbɔla feu yera pi, a gbaar bana sūu siε, na ɔɔpɔ faa, a bena na bol tɔmun na bu tɔmun, na nyuɔn a jɛbi seberaale na tɔbilala feu sa so ayi: ²⁰ "Tɔmunike duɔn no biel ulfe ju n nεrera na Thāgba." ²¹ ɔmena a jɛbi dakha tɔmun kēkē waara, na Thāgba fuɔr thō do thīεsɔra feuεke hanule. ²² Ado jɔfura gi, gi sūε fuurake si do thīε feu tɔmun n phuɔle gi, di ado tɔmun na deera', sopugo faare na hala'. ²³ Thīεsɔɔkera feu dɔni gure n nenani mō yū thīεsɔ hanu, gi teenane phuɔle thake, di gureε thetheεke dɔni yūdaa boni jirike baanni gi-n yaal. ²⁴ Gidonu Kirisiti na kɔɔ lō pa phuɔrεεke tibil nyεε cuuna', ke n kporonani gure dɔni thī bire, si Thāgbaa duɔɔ thethe a lō, di mē a na-n ju gure Thāgbaa yera asi ju. ²⁵ Di dakha wo aa-n kɔɔ lō le da-n jinə ɔɔ dɔbara boniε kɔɔ feu, mōke gbōdaar n loni pa phuɔrε yier koo na thī kpu tɔmā'. ²⁶ Agado mē ga, ga dor ɔɔ feura a na-n kɔɔ gaar buɔ gi funa thu ti ɔɔ; si nenεke diphā pɔpu ɔɔraake babiel a kɔɔ ɔɔ sopugo hel un, gi the gureaake a kɔɔ gbanu ɔɔbara a jinə boniε. ²⁷ Tɔbɔla feu bielbielɔda duɔn babiel wa khi, agupi Thāgba n kulna wi. ²⁸ Mē dakha Kirisiti kɔɔ jinə dɔbara boniε babiel a heen tibil jɔjɔɔ sopugo, si balanyɔdaa a na bire na ɔ, ga do sopugodaara gi bā, si wure n pɛrεenu taa pa gi mē.

10 Jɔfu na do thī bireε thetha', si thī bɔɔke na unanu jəər gi, di a na puno kpurake na boni ji ca bielɔlera n jenɔɔ wire wire yier koo, a na cuu wure n pɔni Thāgbara di wa bɔr na dā thuə'. ² Gidonu ado wure n fuɔreni Thāgba thale awi sopugosɔ kɔɔ hel ware sobɔr, ga dor sopugoo so heen fuurake na bo na too awi hara bā, di wa sɔrɔrεake dakha boni jir. ³ Si ga boni jiile n ka cuure tɔbɔla yier koo di wa-n juna awi sopugosɔ. ⁴ Gidonu nake tɔmun na bu tɔmun na puno na hel sopugosɔ kpuraka'. ⁵ Ger dɔ kuru mō Kirisiti n loni ke thura a sor Thāgbara ayi: "Ga do boni jir fi-n yaal di khaarda ga, si tomur fi mi mi. ⁶ Nū thii boni jir, na sopugo hel boni jir na-n da fara'; ⁷ di ger gi di ɔ so: Hine mer ha u, ɔ cuu afi tuur ya Thāgba, gi ha mōke ɔ-dara khereni lo sebera." ⁸ Gure a soni caca duɔn: "Ga do

boni jir fu-n yaal, di khaardaa gi, di nũ thii boni jir gi, di sopugo hel boni jir ga, ga-n da fara'." Su do m̄ jofu perni ga bonule n ji. ⁹ Agur a sor wo: "Hine mer ha u ĩ cuu afu tuur." M̄ a helb caca boni jir si Kirisitii boni ji lõ ga kara. ¹⁰ Gidonu Jeju Kirisiti cuure gure Thãgba kã yaalni a cue a 'laa cã tomu babei khorr, si phu si lee kpu. ¹¹ Boni jidara feu biei biei yũ juu wu-n juu di wa-n do awi thõ di wa-n ji boni ji ca biesãra wire wire, ke na-n punoneni na ti sopugo kpuraka'. ¹² Si o wer boni ji biei a kã ji sopugora sa too gure khorr Thãgba nyõbãra, ¹³ da-n pier diphã phaphapha Thãgba n cuu cã lãlaardara wu duuraa cã ne jãda. ¹⁴ Gidonu boni ji biei a cuuna wure phoni a lee kpu di wu bãr ka khorr a dã thu. ¹⁵ Di Thu Phuu cuu ser dakha di si ju tue. Cacara a sor ay: ¹⁶ "Kõtu cã aywãã: A ga wiile dã, nã biei ulferẽke ma ulfena wuni thake ga ha: Ma perẽ ĩ jofuã awi hara, ma khere ger awi kpierã." ¹⁷ Di a sor wo: "Ma juna awi sopugosã di awi thõ gõgolõ gi kpu bã." ¹⁸ Di ka sopugo faare n hanu bonie na-n ji sopugora bã. ¹⁹ M̄ gi omuna, si jure tue di hue phue diphã waa di sa-n lona sãsi pa phuura, di do Jeju Kirisitii tãm̄ dã cã. ²⁰ Huelera a kã phel sarnu hu phaa gi, a dona yi hue, a kpãse kikuunna, a thiena gaa cã tomu gi. ²¹ Di wo si hanane gbõdaarke Thãgba perni di do yuu cã cã. ²² M̄ gi si jẽ tã na wãrõ Thãgba na ha buã, na ha perẽke dananu thu, na haarke Thãgba phuãni a ti kpierã puu a faa, a na wãraã dakha na tomurke cãcãneni na yã hure. ²³ Si fã asu nũ perẽke si yuni si hanane kĩkĩ, gidonu si jũe ju tue di gure Thãgba ulfenu ina cuure, gerra a na cuu. ²⁴ Sa-n jũe du kha bure gi tã nau ga-n per na dakha thõ bã cuure. ²⁵ Sa-n bo pa biei gbẽbura', m̄ke ikhasã n cuuna', si sa-n mia kha yur thumã, m̄ nu taanu yi Wireele di ga-n wãrõ. ²⁶ Gidonu a si ju gbobi si na cuu sopugo cãcãke si 'lini 'ler sobo juu pi, bonie na-n hale sopugora bã. ²⁷ Si gure dõni ma ku thĩẽke senu duãni kulu na Thãgba ha kpor nĩkhiie na thiani cã lãlaardara dã khaa. ²⁸ Tibil wo tibilike n kã kuẽanu Muju jofu, ado tãbula yenyã yẽthersã so unu torre yire, wu-n kã kuure si wa-n ju buãra ga. ²⁹ Nu kpierẽ hũe m̄ ga puuro na pãna ureraake na-n gbaan-ni Thãgba Bikuun di duuraa thĩã', ke dõni ure n hũeni nã biei ulfe tãmunke phũãẽeni du duuraa mãb thĩẽ, da-n kpẽna dakha Thu Phũuke dõni bã jũdaa. ³⁰ Gidonu si jure ure kã cãni ay: "Hel tiire dã unda, di mer dã ure na lumanu tibil gure a cuuni", wo, "Kõtu na kulnane cã too." ³¹ Thĩẽ gi di ga-n ku maar ka ado fu tãã ji Thãgba yidaaru nyõkã. ³² Na-n jena caca wiresã, cãcãke nu kã 'leni Thãgba dahũe pi, nu kã juu kũbĩ kẽkerẽ kãtu-na buãraake nu-n gaarni. ³³ Kho biei nu dor yi ga thĩẽ nuureraake wu-n nuur nũni na nuweraake nu-n yuni, kho biei wo nu ture a lõ bã gaar bieiã na wureke n gaarenũ thale. ³⁴ Di buã n kã fu ner wureeraake dõni khaudara, di nu ture na dau tãbula n taa nar thĩẽ, si di na-n juna di nu hanane thĩ yure baannu a do thĩẽke n puãrenũ khorr.

³⁵ Ger gi na-n duna anũ tu jura a fagaa koe, gi hanane khorkẽ kãtũnanũ tãã. ³⁶ Nu teenane nu hanana yurre ado nu-n yaale na-n cue gure Thãgba tuni, a 'lena gure Thãgba kã ulfenu a ha nu. ³⁷ Gidonu gi kherere Thãgba sebera ay: "Kier na kã gbe fluu, urẽkera hanu un da-n ĩ a na daan a na puãra"; ³⁸ si ure nu hellõni sor du do ha perẽ dã kã, cã na hana yire, si ado a ker bir cãda na da mar haara kpuraka'." ³⁹ Si se wer sa do weke n keranu di wu bir khiro a na buurã', si ser dã weke hananu ha perẽ gi taa asu thu.

11 Ha pe hanane duãni tu juu di gure si-n peni nũu sa 'ler, na thĩẽke na dõnunake dayunana', si si juu tue di gi hale. ² Ha perẽkera kã cue di kãtũna mãmara kã hana i buã Thãgbara. ³ Ha perera si ju di nuã Thãgba kã sona di thu na yũ kã ti, di m̄ gure si-n yuni the gureraake na dõni dayunana'. ⁴ Ha perera Abel kã ji bonie Thãgbara du thõ bãr ka a ju Kayẽeda, di gerra a kã 'ler i buã di tu saru a do m̄ Thãgbara kã teenu cã khaarda, di ha pererara Abelda hale gure 'lo di ga-n muu su dorake a kã khire. ⁵ Ha perera dã kã Enkũ na kã khinã sa juun Thãgba duã, di tibil na kã puno a yũ bã, gidonu Thãgba kã gbaanẽ a juunna. Di Thãgba sebe sor ay cãcãke aa kã juunni Thãgba duã pa', cãda kã dar Thãgba haar. ⁶ Di ado ha perẽ na hala', tibil na puno na da Thãgba haar kpuraka'; gidonu urẽke n wãraãneni Thãgba dã a per haar di Thãgba hale, di cã duãni ure n 'laanenũ khor wureeraake n yaalẽni. ⁷ Ha perera Noe kã pe nũu thienaake Thãgba kã kpãkpaanaani si di ga do a yi ger pa'. A kã pãr garẽ a gbẽbuã bato gi taa cã cãdara. Di gerra a kã heenna tãbula thura sor, di a 'ler Thãgbara fil sarũke n theni ha perera. ⁸ Ha perera Aburahã cãcãke Thãgba kã wuni, a kã nure nũu a the jal paarke a na 'leni na hĩ; di a kã ther da-n jal si aa ju ka a na jalna'. ⁹ Ha perera a kã jal too durake Thãgba kã ulfenu ina haare, di a toorore kpakpal toguu da-n cã kãkã wau na ljaku na jakũbũ, werke dõni ulfe bieiãlee hĩhĩãra. ¹⁰ Gidonu duke hananu go kpẽere di tu a-n pier, ke Thãgba donu ure kheranu m̄ ga muni a dona wa muni. ¹¹ Ha perera Saraa thetherake 'lini tuun si a kã 'ler punone a kã bi, gidonu a hanane ha perẽ di ure kã ulfenu ulferẽele, sobo tibil a do. ¹² Ger gi tu biei 'lẽ'lẽlẽekerake wo 'leni selee pi, 'le malle di wu juã a ho yepãlãbe yũ, a hona gbalãkothũke n hanu lanyõ nuãra, ke tibil na punoneni na thera'. ¹³ Ha pe huera wele feu khiir si wa 'lerake thĩẽke Thãgba kã ulfena wuna', si wu yi ger yãã a 'laa wãr gi, di wu ture dakha kpakpala ha nu di unu dona kpãkpara thũraake. ¹⁴ Wure n mianu thake nunane casu di wu-n yaale duke na dõni awida. ¹⁵ Ado duke wu kã thernũda n bor di ga-n too awi kpierera, ga dor wa kã yure hue a na ker na biro. ¹⁶ Si duke baannu diphã wu-n yaal ka, a thiena gaa duke hanu yũ gi. Ger gi yicuru na fu Thãgba wa-n we nu awi Thãgba gaaga, gidonu a gbẽbu ware du. ¹⁷ Ha perera Aburahã kã jinã ljaku

bonɛ ɔkɔkɛ Thāgba kɔɔ bunɩ bunɛ a huɩ; ɔrke Thāgba kɔɔ ulfenanɩ a kɔɔ gbaarra kɔɔ Bikūu biɛl 'lɛ'lɛ'lɛ a kɔɔ jinəna bonɛ, ¹⁸ su dorake Thāgba kɔɔ suuraare ɔɔdara ayɩ: "ljakura fa 'lɛ mɛlle wa-n wena afɩ i." ¹⁹ A hanane kpɛrɛ dɩ Thāgba hanane punone a na urnaa khirera, dɩ a thɛna gaa gi hor khirerara a ur dɩ bir 'lɛ. ²⁰ Ha pɛrɛra ljaku kɔɔ bɔna Jakɔbi na Ejayu mɔ thɛ na ha warnɩ ye kuulɔ. ²¹ Ha pɛrɛra Jakɔbi n kɔɔ khi a bɔna Jo-jefu bikuunsɔ biɛlbiɛl a gbuu gbuul a wurɔwuro sa fuɔr Thāgba. ²² Ha pɛrɛra Jojefu khi bɔ n thɔɔ dɩ mu lɔrayel bɩsanaa theda a mɛna wɩ mɔ wa cuunɩ na kɔɔ khubusɔ. ²³ Ha pɛrɛra Mujuu thi na kɔɔ nɩ kɔɔ keruu pora yɛther ɔkɔkɛ wɩ kɔɔ kuɔnɩ, gidonɩ wɩ yɛrɛ mɔkɛ bɩsaan-na thunɩ bɔ, dɩ maar na kɔɔ fu wurake fāgadaaru jɔfura ga. ²⁴ Ha pɛrɛra ɔkɔkɛ Mujuura kɔɔ khɔnɩ pi bo ayɩ, wa-n we nɩ Faarɔɔ bikherɩ bikuuna'; ²⁵ a ka nar wa-n huɔle nar nakha Thāgbaa too sa ka bo sopugo kākarike a na kākani kɔɔ gbe fuu dɩbara. ²⁶ A huɩne beesire na Kirisiti du duuraa thɩ bɔɔ a jɔ Ejipiti lɛle thɛ, gidonɩ khorɩke a na 'lenɩ ger a-n huɩ kirkirkir. ²⁷ Ha pɛrɛra a kɔɔ the Ejipiti dura sɩ maar na kɔɔ fuurake fāgadaaru nɩkhirɛ ga, gidonɩ a harɛ kɩkɩkɩ a ho a yɛrɛ urɛke na dɔnɩ dayɩnana'. ²⁸ Ha pɛrɛra a kɔɔ cuu Paki a jɛbɩna tɔmɩn dɩ mɛ gbɔgolɔdaar na tha lɔrayeldaraa caca birɛ ga. ²⁹ Ha pɛrɛra lɔrayel bɩsana kɔɔ ur lanyɔ sɩɛ du ho pa khu gi, sɩ ɔkɔkɛ Ejipitidara kɔɔ pɛrɩ haar ɩnɩ-n cuɛ oti iner, wɩ kɔɔ khiire nyuɔɔ. ³⁰ Ha pɛrɛra Jeriko guusɔ kɔɔ jiiro ɔkɔkɛ lɔrayel bɩsana kɔɔ fini diiro nyɛbe makonyɔ na pi. ³¹ Ha pɛrɛra Rahabɩ khe pɔɩ na kɔɔ khi na nɩ nura ga, gidonɩ a kɔɔ teere gɩgɩla na ha buɔ. ³² Dɩ anye hale 'lo dɩ ma bir na so wo? Gidonɩ ma yɩ yɛ na mu nɩ Jedeyɔɔda, na Barakɩda, na Sāsɔɔda, na Jefitheeda, na Davidɩda, na Samuelɩda, na Thāgbaa bobonaada ga. ³³ Ha pɛrɛ dɔ kɔɔ dɩ wɩ kɔɔ puno fāgadarasɔɔ dɩ, wɩ cuurɛ dakha gɩrɛ sarani, wɩ kɔɔ 'lɛr gɩrɛ Thāgba kɔɔ ulfena wɩnɩ, wɩ kɔɔ khaane sidū'ū gbuokho, ³⁴ wɩ kɔɔ kukuulɛ dɔɔ fāga, wɩ forre bajɩna kurra, wɩ kɔɔ ther yɔɔrɛra a 'lɛ fāga, wɩ dor kūu khaa kuurra, wɩ weelele sɔrasɩ kpala. ³⁵ Kher ɩkha bire 'lɛ awɩ tibilsɔkɛ urɛnɩ a the khirera. Tibil ɩkhasɔ n kɔɔ 'wāga dɩ wa-n khinə, sa bo fuure wɩ puno wɩ 'lɛ khi urɛke baanni. ³⁶ ɩkhasɔ hire maane na ciile, na jɔrko lir, na khaɩ tuur. ³⁷ Wɩ kɔɔ duurɛ ɩkhasɔ na bokana a kuur, a vaar ɩkhasɔ na thɩr khaadaa, a kuur ɩkhasɔ na bajɩna, bana luu na bu luu ɩkhasɔ n kɔɔ to dɩ wa-n finə bilili, a 'leena thɛ phuphuphul, wɩ-n kpoo ware dɩ wa-n ũu war. ³⁸ Tɩbɩlaalera na teena thɩka'. Wɩ-n kpaare bəənnə, na gɔgɔnana, wɩwɩ kanana na bi kpololo wɩ-n kɔɔ ɔ. ³⁹ Wele feuuɛle wɩ kɔɔ 'lɛr i buɔ Thāgbara awɩ ha pɛ hanana, sɩ wa kɔɔ 'lɛ gɩrɛke a kɔɔ ulfena wɩna'. ⁴⁰ Thɛɛke buɔɔnɩ a ka Thāgba thun asɩ thun, dɩ ga do a-n yaale gi dɔ wer buɔɔ a dā thu sɩ do ser na halaa ga.

12 Ger gi sere dakha mɔ sɩ hananɩ yi tordara dɩ wɩ jɔr tātātā a je kpala sar, dɔ sɩ faa gɩrɛ feuuɛle dɔ

sarnɩ heendaa na sopugooke na-n puɔrenɩ sɩ du barā sa', sɩ sa-n ca na yurɛ kɔlɔkɔkɛra phunanɩ asɩ ye thɩthun, ² sa-n huɩna Jeju kirkirkir, ke ha pɛrɛ n thernɩ, ke dɔnɩ dakha urɛ n cuɛnɩ ha pɛrɛ dɩ ju do ha pɛrɛ. Dauke Thāgba kɔɔ thunaanɩ dɔ kɔɔ dɩ kɔɔ gaar buɔ na ha fure kuku thurura, sɩ aa kɔɔ therna yicuruuke gi-n hanana', dɩ nenɛ a toore Thāgbaa fāga too pa nyɔɔkɔra. ³ Na-n jɛ kpɛrna urɛke kɔɔ fuɔnnɩ haar bo ca olela bobo sopugodara kɔɔ buunɩ, dɩ mɛ na wɔa', dɩ nyɛɛ na khiir ni dakha ga. ⁴ Anɩ kɛkɛrɛ na sopugo ga jalna nɩ pi dɩ tɔmɩn thū tha'. ⁵ Nɩ diinəne ful dur thumɩrɩle ya? Mee bikūu duurra Thāgba so nar ayɩ: "lɩ bikuun, na pəɛ Kɔtɩnɩ wɛbɩra; ado a na naar fi, fa-n do haar n kuɛ fa'. ⁶ Gidonɩ urɛ Kɔtɩn nani, ɔr a-n wɛbɩ, urɛ a-n went bikuun ɔr a-n ciil." ⁷ Anɩ wɛbɩ dɔ kɔɔ dɩ teena nɩ to gaare. Thāgba n huɩ ner mɔ nɩ donɩ kɔɔ bikuunsɔ; gidonɩ umɔɔ bikuun haanle dɩ thurɛ na wɛbuɔ? ⁸ Ado Thāgba na-n wɛbɩ nɩ bikona feuu kha ga, ga dor khe pɔɩ bɩsāɔ nɩ do, ga do bikūu bɔ nɩ doa'. ⁹ Durake asɩ thɩɔ ke thuraake n kɔɔ wɛbɩ ser, sɩ sɩ-n kɔɔ cu wer, dɩ ga ka teena sɩ wuro jɔ yū Thurera a 'lɛ yirə? ¹⁰ Bɔɔ gbe asɩ thɩɔ kɔɔ wɛbɩ sɩ mɔkɛ wɩ yɛnɩ du bɔr, sɩ Thāgba n wɛbɩ ser thɛ n bɔ sar sɩ puno sɩ phu mɔkɛ a phuni. ¹¹ Sobɔr gi wer, wɛbɩrɛ feɩ ga-n do dau fu paara', gbo-bire gi-n do, sɩ piɩu paar ha u gi-n do dɩ una dakha filɛke sarani wureraake lonanɩ wɛbɩrɛaalera. ¹² Ger gi nɩ dɔ anɩ nyɛke yuɔlenɩ n hul nar, anɩ nekhillike taanenɩ n bir gi sar. ¹³ Nɩ dɔ anɩ nɛ na-n gba hu telɛ dɩ mɛ gbāgbaruu kɔɔ na bɔra', sɩ gi ka gi kpɛɛ. ¹⁴ Na-n yaale ha ie toore na tɩbɩla feɩ na kpi leere, gidonɩ ado kpi leere na hala', tibil biɛllake na yɩ Kɔtɩna'. ¹⁵ Na-n jɛ du bure dɩ tibil biɛl na-n 'lee Thāgbaa bɔ ja', thɩr nɛ khaa na-n phu dakha a na pɛ nyanyaane anɩ thɩthun gi ho ga mar tibil jɔjɔa'. ¹⁶ Na-n jɛ du bure tibil na-n do bɔdɛl cuudaara', dɩ dakhabaɩ gi Ejayuu kha ga, ke wi biɛl dikor donɩ kɔɔ dɩ faarɔ kɔɔ hu hana mɔ a donɩ caca bikuuna'. ¹⁷ Nɩ jɛrɛ a gi piɩɔ ɔkɔkɛ a yaalnɩ a bir a 'lɛ kɔɔ thu bɔna, a kɔɔ buurɛ surake a kɔɔ yaal ger na yilɛbe, sɩ ga do thɛ na punone na debi bā. ¹⁸ Ga do gɔgɔkɛ tibil na punoni na thar nɩ wɔrɔa', ke dɔnɩ dɔ haara', ke hanɩ kukukulə', dɩ dabirə ga, dɩ thāgba je kɔtɩ ga, ¹⁹ dɩ tutuu sun ga, dɩ kɔɔ khena ga, mɔkɛ wɛke kɔɔ nɩnɛnɩ kɔɔ biɛlnɩ dɩ ɩna-n bir a nɩ girake bā; ²⁰ gidonɩ wa mar ga thumɩlera sɔnɩ thaka', gi yɩ: "Ado num girake sa thar gɔgɔnaale bokana wa duurna a na ku." ²¹ Dɩ thɛɛlera wɩ garnɩ yire n kɔɔ kure maar ka, dɩ Muji ba sona ayɩ, maar hor ga tɔ ner na kpɛɛ dɩ ɩna-n jɛ. ²² Sɩ ne wer Sɩyɔ gɔgɔ nɩ wɔrɔ, ke dɔnɩ Thāgba yidaaru dɩ, ke dɔnɩ yū Jerujalem, ka thɔthɔdaar thusɔ tātātā hanɩ, ²³ a wɔrɔna wɩrɛ gbɛbanɩ kha dɩ wa-n kāka, ke dɔnɩ Thāgbaa caca bikuunsɔ kpa je pa, ke awɩ i kherenɩ Thāgbaa duɔ; nɩ wɔrɔne dakha kuldaarɩke dɔnɩ tɩbɩla feuu Thāgba, a wɔrɔna tu saraake Thāgba cuunɩ dɩphā dɩ wɩ bɔr a dā thu, ²⁴ a wɔrɔna Jejuuke dɔnɩ yeyɛɛ du do

JAKL

1 Mer Jakulle dɔni Thāgbaa thōdaar na Jeju Kirisiti Kōtɪnɪda, thɔna sebeeke a fuɔrna caar yuɔr yenyɔɔke bɪbilaneni a ha paar feɔ. ² Ǫ omisɔ, bɔ gaar caar duɔuke ni-n yɪni, ni gba gi ga-n do nar da kōtɪ, ³ na-n jɪnana, ado anɪ ha pe bo juɪ ɔɔɔke ni 'lenɪ bɪ ber pi, ga dor gure na hana nihi ha fure; ⁴ di ni dɔ ha fure n do ɔɔ thō gi juɪ dā, ni juɪ bɔr ni ka ni dā, na thū thɪena ga. ⁵ Di ado tibil biɛl nɛrɛra 'lee kpɛsɛrɛ, dɔ nte n biɛl Thāgbaraake n 'laaneni na haar si phaane na-n hala', di Thāgba na haare. ⁶ Si a biɛlne gi na ha pɛrɛ si a na-n baalɔ fuuraka', gidoni urɛeke n baalɔni a hure lanyō khɔrɔɔke jɛ n benti di ga-n phe bababa. ⁷ Tibil ca ole na-n kpiɛr ina 'ler dikharake Kōtɪni pa ga. ⁸ Tibil guke n yeyereneni, aa-n juɪ pa biɛla'. ⁹ Dɔ omineeke wa-n thernana' na-n kākɔ ɔɔ urra, ¹⁰ di lɛle dakha na-n kākane ɔɔ wurra; lɛle dor ure na phɔni na ka hō phɪ khaa. ¹¹ Wireeke n phananɪ na kporre phāphāphā a-n khure huɔn, di phɪ n je du do ɔɔ bō kuɛrɛ koo; mɛ lɛle na ɔɔɔɔ ɔɔ thɪ cuɔ pa a na je. ¹² Gi da tibilləəke n fuɔnnɪ haar fifiləlela, gidonɪ ado a 'le bɪ ber pi, a na 'ler khɔr cacadaar duorra, ke dɔni yidaa, ke Kōtɪn ɔɔ ulfenɪ ina har wure n naan nɪni. ¹³ Si ɔɔɔke tibil n yɪni fifiləle a na-n yɪ, Thāgba n fifiləne na'; gidoni Thāgba na ha fifilə paar puure n duuraa fifiləla', di ɔɔ thetherake na-n fifilə tibilə'. ¹⁴ Tibil n 'ler fifiləle ɔɔɔke thɪ puu yaale n kuɔni thue du fuɔ a urɔ. ¹⁵ Di ado thɪ puu yaalelera hana pɛmɛr sopugo a-n kō, di a sopugo kō pi du do khir a kō. ¹⁶ Ǫ omisɔke mi-n nanɪ na-n dɔdɔa koe; ¹⁷ thɪ bɔi feɔuke si-n 'lenɪ na khaarda bɔna feɔ yū gi the dahure Thureɛ pa, ke na dɔni dadebinaa ga, aa-n file mō jəere n filena'. ¹⁸ ɔɔ thethɛ yaalla gi the di kō si du do sobɔ thumurra gi the, di mɛ ga do ser huɔn cacadara ɔɔ thɪ tinəɔraake a tini. ¹⁹ Ger gi Ǫ omisɔke mi-n nanɪ, dɔ tɪbɪla feɔ biɛlbiɛl na-n pɛ thumur nūu kɔrɔ, si wa-n phana kɔrɔ a na mu thɪa', wa-n phana kɔrɔ a na gba nɪkhiə'. ²⁰ Gidoni tibil nɪkhiɪ na-n cuɔ dasaruoke Thāgba n yaalɪ ga-n cuɛa' ²¹ Ger dɔ kiru, ni dɔna thɪ bise feɔ na bɪ kpallesɔ feɔ a faa, si na tea na helele file soruke n direni anɪ bɔnɔ, ke hananɪ fāga a na taa ni. ²² Na-n dɔ Thāgbaa so cuɔdara, na-n do nū pedara dɪbara gi ho dɪbara ni-n fula'. ²³ Gidoni ado tibil na pe Thāgbaa so nūu si aa-n cua', a hure tibilike n huneni ɔɔ ye hununa di juɪ mō a hanɪ. ²⁴ A a hun si na tɔ gbe du do a diinəne dapaara mō a hanɪ. ²⁵ Si urɛeke ganɪ ɔɔ yi jɔfu buɔna, ke dɔni wa do jɔfu da-n yurɔ, di ga-n do aa-

n pe nūu a bir a diinə ga, si a na-n cuɔ gure gi-n sonɪ, wa tibil caale na 'ler bɔnanɛ ɔɔ cuɔrara a-n cuɔni.

²⁶ Ado tibil yɪ Thāgba fɔr ha ni, si aa-n fu ɔɔ delɛbi ɔɔɔɔa', ɔɔbara a-n ful, nteɛ Thāgba fuɔrule mɔkɔ gi.

²⁷ Thāgba fuɔr buɔɔke na hananɪ di paar Thāgba Thureɛ yera ga duɔn khiləbi huɛne na khikhɛra awɪ bɔ gaarra, fi funa dakha dɪbara fa bise na thukeɛ thɪ bisə'.

2 Ǫ omisɔ, nɛrke penɪ haar asɪ Kōtɪ Jeju Kirisitiraake dɔni i duɔdaar, na-n hana tibil huɛne duɔɔa'. ² Ado tibilike tɔni de nyɛbi tuu na kɛkɛ bōɔ, ke dɔni lɛledaar lō anɪ gbɛbi pa, di a bɔdaar dakha to ɔɔ kɛkɛ seɛ a lona, ³ di ado ni huɛne ure tɔni kɛkɛ bōɔke a suuraa ayɪ: Tɔɔ kɛr too pa buɔnaake lee; sa ka so bɔdaarra: Fer n juɛ liir; agɔbo: Tɔɔ kɛr thunɔ Ǫ nɛ ballɔ. ⁴ Ga do gele n dɔ tibil huɛne duɔɔ anɪ thɪthunaa? Di ga do kul gōgōlō ni-n kulaa? ⁵ Ǫ omisɔke mi-n nanɪ, ni pe nūu: Thāgba na ɔɔ phiir wure dɔni bɔdara thuraake di wa debi na do lɛle ha pɛdaara na wure na lonanɪ Thāgba fāgadaarɪ draake a ɔɔ ulfenanɪ wure n naanenaa? ⁶ Si ner na-n beesi bɔdaarɪ. Ga do lɛle n huɔle nar di wɪ pe nar nyɛ kheu a haal ni na jalna kul paarraa? ⁷ Ga do wer n kpe i bōɔke wɪ ha nɪnaa? ⁸ Ado ger ni-n cuure gure Thāgba fāgadaar jɔfu sonɪ ɔɔ sebera ayɪ: "Fa-n na afɪ 'walākha tibil mōke fi-n nanɪ aftɪbara", ga dor ni-n cuure bɔɔ. ⁹ Si ado ni hananɛ tibil huɛne duɔɔ sopugo ni-n cuɔ, di jɔfu na heen ner sor anɪ nū nuorra. ¹⁰ Gidoni tibil wo tibilike n huneni jɔfu feɔ si a a di jɔfu biɛlla 'lɛ'lɛ'lɛ, jɔfu feɔ a dɪrɔ. ¹¹ Gidoni urɛeke sɔni ayɪ: "Fa-n hana khe kpi yaala', fa-n hana kūu kpi yaala", ɔrra sɔ dakha wo ayɪ: "Fa-n ku tibilə'." Di ado fa-n yaal khe kpi'a', fa-n yaal kūu kpi'a', si do tibil fi ku, jɔfu kuɛdaarra fi do. ¹² Mɛ gi na-n miɔ thumɪa a na cuɛna thɛ mōke ni donɪ tɪbɪlaake wa do jɔfu na kulnanɪ. ¹³ Gidoni urɛeke na hananɪ bɔ jurə', ɔɔ kulike a na 'lenɪ ga hana bɔ jur dakha ga, di bɔ jur n punone kulu. ¹⁴ Ǫ omisɔ, anyee bɔ ca ga taa tibil da so nayɪ, unɪ hananɛ ha pɛrɛ, si gi do thɪ cuure na hala'. A na punone na 'le taare na ha pe ca ole ya? ¹⁵ Ado ōkɔna wɛ, a ōkhɛna wɛ a 'lee kɪkuɪn, a 'leena wire feɔ dikɔ, ¹⁶ di tibil biɛl nɛrɛra so war ayɪ: Ni kɔna bɔɔ, a tɔ kɪkuɪn gi kpor nar, a khɔna dakha dikɔ a he; si na ha wɪ gure teananɪ gi bul wa', anyee bɔ ca gele na taa? ¹⁷ Mɛ gi ha na ha pɛrɛ, ado ga hana thɪ cuura', gi khire juu. ¹⁸ Si ukha na sor: Fe wer fer hana ha pɛrɛ, si mɛrɛ di Ǫ hana thɪ cuure. Si ma birseere: Di nɛ mar mō afɪ ha pe funɪ sa hale, si ga

hana thĩ cuura'. Si mere ma nuna fer na ĩ thĩ cuu mō ĩ ha pe hanu. ¹⁹ Fi pere haar Thāgba buei haanlaa? Gi bore. Kōtēbiisɔ n pere mē haar wer si di wa-n jē. ²⁰ Si fer dābælu, fa-n yaal fu ju di ado ha pere na-n hana thĩ cuura', ga do bɔ taa ha pere gaagaa? ²¹ Thāgba na kɔɔ we asi mama thi kōtī Aburham tu saru thĩ cuurera, du do gureraake a kɔɔ gbanu kɔ bikuun ljaku a jinə bonie gi thaa? ²² Fa yi gaa, kɔ ha pe na thĩ cuure fure kha, di dakha kɔ thĩ cuura dor kɔɔ di kɔ ha pe thū bɔr ka. ²³ Mē gure khereneni Thāgbaa sebera dā oti ayi: "Aburham kɔɔ per Thāgba haar du do ger Thāgba huɔn sa wu tu saru" na Thāgbaa kuun. ²⁴ Na yi gaa, thĩ cuurera Thāgba n huɔn tibil di do tu saru, ga do ha perera gi dɔbara ga. ²⁵ Rahabi khe pɔɔ, ga do ɔr dakha Thāgba huɔnɔne di do tu saru gureraake a kɔɔ cuuni, ke dɔni mō a teeni thōthɔna a cuu wɔ di wɔ fuunə hu kpɔaa? ²⁶ Gɔdoni mō tomɔr na-n hanani thueə', du do gi khire, mē gi ha pereke na-n hanani thĩ cuura', ha pe khire gi.

3 ĩ omisɔ, tibil jɔjɔ na-n yaal un-n dɔ durdara ga, gɔdoni ni jure di ser durdara na 'ler kulɔ di ga khur na ka. ² Serε fev si-n dire thĩ jɔjɔra ka. A tibil na-n di thumu murera ga ɔr dɔ tu buɔ ka, a na puno kɔ tomɔ na fu kiki. ³ A si pe gāguu ther kɔɔ wa-n ne si nūu, si-n punone di si ma awɔ tomɔra koo. ⁴ Ni ye dakha mō bato kōtina n hanu; gi-n kōtinunake thale di je kukuulu n cuu gi di ga-n ca, si fluu vurdaa n ha, ke vuvɔr n vurnani di ga-n jal kake a-n yaalni ga-n jala. ⁵ Mē dakha delēbire ha; tomɔ bā buu gi fluu, si a-n punone nɔ fa mure ka. Ni hune mō dɔkpōbire n thiini bā kukuu tēə. ⁶ Di delēbire dakha dɔɔ gi. Delēbire hure puureeke henɔ gure thura; a har asi tomɔ bāsɔra da-n bise tomɔr koo. ɔr n ləbire si asi yi hanana koo na dɔɔke bu pa dɔɔ n ləbinaani. ⁷ Hō nū caar bibi, na 'lomī caarsɔ, na thĩ yure n puulonenisɔ, na thĩ yure hanu lanyuɔnna, thīesɔ guke tibil na punoni na jo di wɔ 'lire puno wurake di wɔ jo. ⁸ Si delēbire tibil na-n puno di maaraa di joa', thĩ puu gi aa ha ma paara', khi kpal haar a hinə koo. ⁹ ɔrra si-n khuna Kōtɔn asi Thi, di ɔrra wo si-n nurna tɔbɔlaake Thāgba tini di wɔ huɔ. ¹⁰ Nɔ buellaalera khure na nure n the. ĩ omisɔ ga teena ga-n hana thala'. ¹¹ Yo bu ka buella na-n bure yo daa wo a bir a na-n bunə yo yō ya? ¹² Baru punone se thun ya ĩ omisɔ? Di 'luɔ punone se baar ya? Mē gi, yo bu kaarke n boni lanyuɔn na puno na bu yo yɔnana'. ¹³ Umɔɔ tibil anɔ thĩthun hana kpesere a dona thĩ jun? Dɔ kɔ ful bɔ na kɔ thɔɔke a-n cuuni na helēle file na-n nuna di tu kpesē haa. ¹⁴ Si ado ni hanane gbugi tātātə anɔ hara na dɔbara na kēkerene, na-n too na məbi khaar a kuur sōsɔ na pe soborra ga. ¹⁵ Kpesē ca gele ga do yū gi tha', thudaa gi, a do tibilike na hanani Thāgbaa Thuəda, kōtēbiisɔ pa gi the. ¹⁶ Gɔdoni kake gbugi n hanu na dɔbara na kēkerene, liir nyanyaane na puu cuu caar fev n the. ¹⁷ Si kpesereke theni yū mō a-n hanunake duɔn: Aa-n hana di paara', ha ie haar a do, a-n hanane bĩ

buɔ, kɔɔda na-n khura', bɔ jur juɔraare, a-n hanane dakha bɔ cuure, datelē haar n the kɔ pa, aa hana buei yenyɔa'. ¹⁸ Wure n cueni gure n 'laanenɔ ha u, ha u wɔ-n diirnə, du do gure gi-n seni duɔn ful saru.

4 Anye n unana kɔla na kēkerene anɔ thĩthun saagado anɔ thĩ yaal kpākpāa kheekera n hərəne nini ga? ² Ni-n pɔere haar si na yi ga; tu kɔ ha ni na yeye, si na puno na 'le thīe kpɔraka'. Ni hanane kēkerene na kɔla si na hana dikha di ga do anɔda fuuraka', gɔdoni na-n buei Thāgba ga. ³ Ni-n bule si na-n 'la' gɔdoni kpɔer puu ni-n buelna, ni gba na-n kue anɔ thĩ yaal kpākpāa khera. ⁴ Ni hure kherke hanani kuun si da-n yaal kūu kpɔ. Na ju di do a tibil na thukee thĩ, gi-n per laare na Thāgba gaa? Tibil wo tibilike n naanni thukee thĩ, a-n debire di do Thāgbaa lālaardaa. ⁵ Thueke Thāgba tinəni tibil, ni pere haar mɔɔ Thāgbaa sebe so ayi, a hanane gbugi thĩ yaale ya? ⁶ Si Thāgba n 'laare bɔ jur du jɔr du ha mōke kɔ sebe soni ayi: "Thāgba n bābaranε i yaaldara, si a-n jure dɔbara jodara buɔra." ⁷ Di ger gi na-n jɔ anɔbara Thāgbara, ni pɔere Satā kiki a fuu saa faa ni. ⁸ Na-n wɔɔne Thāgba a na wɔɔ ner. Ner sopugodara, na-n hulo nyēε, ni dɔ anɔ ha na-n phu nerke n yeyereneni. ⁹ Ni ye mō ni doni bɔ ku tɔbɔla; na-n be di na-n khɔa. Ni dɔ anɔ māthĩ n debi gi do benie, anɔ da n debi gi do gbobire. ¹⁰ Na-n jɔ dɔbara Kōtɔni yera di ɔr na ure ni. ¹¹ Omuna na-n mu thumu puunə na pe khasɔa'. Ure mianɔ dapuu kɔ omina, agɔbo di 'laa da-n yi kɔ omiida, jɔfu a murɔ puure da-n kulna gure jɔfu soni. Di a fa kulna gure jɔfu soni, ga do jɔfu hĩhɔn ha fa', si kuldaar ha fi. ¹² Buei dɔbara duɔn jɔfu 'laadaar na kuldaar; ɔr dɔ ure na punoneni na cuu tibil da 'le taare, agɔbo a bu. Si fere, amε ferke do di fi 'laa na yi afi 'walākha tibilida. ¹³ Di nenε, nerke n soni di ni yi: Ni agɔbo cuɔ sa jaal di urera, na too ye buei si yabi sa-n 'le mūsumo, ¹⁴ si na ju mō anɔ yi na hanu cuɔa'. Anye anɔ yi do? Lsiirike n banani kɔɔ gbe fluu si du kur ni do. ¹⁵ Ni teenane ni ka na ɔɔ: A Kōtɔn tu di si hana yire, sa cuure geke na geke. ¹⁶ Si nenε na-n yaal ire kpākpālā ga, di na-n sona kuune. I yaal caar thake puurore ka. ¹⁷ Mē gi ure jeni thĩ bɔ cuure si aa-n cua', sopugo a-n cuu.

5 Di nenε, ner lēle, ni pe nūu, na-n khɔa a na bena lɔrera puureraake na dana nuni. ² Anɔ lēle thĩ n hure di ophēphēε n khor anɔ kēkēsɔ. ³ Anɔ de na anɔ war dire duun, di awɔ do dule ure di ga-n pe nar sor, di ger na kuea anɔ tomɔ mō dɔɔ n hini thīε. Pɔpu kɔɔ gi, si ni khure thīε a thun. ⁴ Ni hune thōdaraake kɔɔ khani anɔ ju si ni tō wɔ lumine n hulene, di ju khaa hulēbirə juunε a lō Kōtɔnke dɔni fāga koo hĩdaari nū kaar. ⁵ Ni hanane nūfe thīε ke thura a too kākarrā; ni hire phi a khō, su do kuku toguu ni too. ⁶ Ni kɔɔ heene tu saru sor a ku, si aa kɔɔ so thīa'. ⁷ Na-n fɔ haar omuna phaphapharake Kōtɔn na bire na ĩ. Ni hune kokol n fure haar si da-n pɔer phaphapha lɔera n haa thĩ buɔ. A-n fu gare haar waa di thāgba khaa na pɔpu thāgba n dana.

⁸ Nere dakha na-n fɔ haar ɔmɛ a jule kibi, gidoni Kɔtɔni ɔ bɔ wɔɔɔɔɔ. ⁹ Na-n hũhuun na pe khasɔa' omɔna, di mɛ na 'le kulua'. Ni hɔne kuldaar har lɔfonɔɔ a juɔ. ¹⁰ ɔ omisɔ, ni gba Thãgbaa bobonasɔɔke ɔɔɔ miɔni thɛ Kɔtɔni irɔɔ bɔ gaar na awi ha fu, gi do nar thɛ nɔɔɔɔɔ.

¹¹ Ni hɔne, si-n sor di si yɔ: Gi da wureraake ɔɔ gaareni bɔɔ na ha fure. Ni ɔɔ niere mɔɔ jɔbi ɔɔ funi haar, di ni jire dakha gire Kɔtɔni ɔɔ cuuraani pipi paar, gidoni bɔ fudaar Kɔtɔni do na bɔ jɔdaar. ¹² Thɛ kɔtɔnake ɔ omisɔ duɔn, na-n ulfena thãgbara yũ di thuke ga; na-n ulfena dukhaa thɛ kpuraka', si ni dɔ anɔ "ɔɔ" n do "ɔɔ", anɔ "ooho" n do "ooho", di mɛ na 'le kulua'. ¹³ Tibil ukha har anɔ thɛthun da-n gaar bɔɔ ya? Nte na-n biɔne Thãgba. Tibil ukha hale di dau fuu ya? Nte na-n khuna Thãgba niɔ. ¹⁴ Tibil ukha har anɔ thɛthun di ga-n khuu ya? Dɔ

nte n we we gbeɔdaraa kɔtɔni di wa biɔl Thãgba na piɔraa wi penanaa niin na Kɔtɔni i. ¹⁵ Ha pe biɔle na taare khodaar dɔɔ, di Kɔtɔni na cuɔɔɔɔɔ di na ur, di ado a cuɔɔɔɔɔ sopugo Thãgba na faare na haa. ¹⁶ Ger gi na-n cana kha sopugosɔ, sa biɔne Thãgba na pe khasɔ, mɛ khoo na kpeɔ nar. Tu saruu Thãgba biɔl hanane fãga ka di cuu thɛ. ¹⁷ Tibil Eli do dakha mɔke si hanɔ, si a ɔɔ biɔle Thãgba na yurre yerr thãgba nyuɔn na-n ɔa', di thãgba na ɔɔ ɔ ger di cuuna yena yether na pora maadɔa'. ¹⁸ Si aguri a bire biɔl Thãgba di thãgbara yũ 'laa nyuɔn diphã di thu bir phu thɛ. ¹⁹ ɔ omisɔ, ado tibil ha anɔ thɛthun a lɛ sa faa sobɔɔ di tu kpu bir kpa a pe huera, ²⁰ ni jena di nteele na kpani sopugodaar dɔɔle ɔɔ bu pa a na birnɔ, tibil a taa khirrɔ, di ga dor sopugo jɔjɔ thero.

1 PĪER

1 Mēr Pīerike dōni Jeju Kirisitii thōthōn thōna sebeēke a ha nēreēke Thāgba phiirni, ke bībūlaneni gure a do kpakpala Pō, na Galasi, na Kapadōsi, na Aji, na Bitini. ² Thāgba Thure kōk phire ni du do kō thī māa jura gi the, Thu Phuu n lee ni kpi, na-n ni Jeju Kirisiti nūu, kō tōmī dakha na-n jebi nar. Thāgba na-n je ni buōra kōk, a na-n hana ni dakha ha u kōk. ³ Thāgba asi Kōtī Jeju Kirisitii Thi huna khure, kō bō dona kōtunaake a bironi kō si wo du do Jeju Kirisitii khi urra gi the, di sa hana nū pe yire, ⁴ di sa 'le dakha thīēēke na punoneni na kuēa', ga puno dakha na bisə', bōkē gi bōrni ga puno wo a na deba', di Thāgbaa duō gi thun anī thun, ⁵ nēreēke pīerni haar di Thāgba na-n ber ni na kō fāga ni puno ni 'le taareēke na yiranī diphā pīpi bōk. ⁶ Di ni hana gare kākar sīrake gi teenane bōk gbe ni ye bō gaar caar dūduke n hana nūni gbobire, ⁷ gi miē anī ha pe gi hūn, ke kō the nō khurni a jō dēēke n kuēani, ke wī-n gbanī dōk di wī miēna hūn, thale anī ha pe na hana khure, a na do i dubi thīē, na cu thīē bōkraake Jeju Kirisiti na-n mī. ⁸ Ni-n naare sīrake na kōk yla', na yūni gira', si ni pīere haar, di dauke na hanī mīerera ga a kōtī dakha ka n fu nēr; ⁹ gidoni gure na 'leni anī ha pēra pīpi paar duōn anī thethēē taa. ¹⁰ Thāgbaa bobonaake kōk miāni bō jurīdaake Thāgba na jī nūni, kōk yaale ka a 'lo wī jī mō taareēdaalera hanī. ¹¹ Kirisitii Thuuke hanī awī bōnō kōk māa mīre Kirisitii bō gaarda na i dubireēke na kpa garnī, a mī wer di wa-n 'lo wī jī bō ca dōkē gelela na danī na mō ga hanī. ¹² Thāgba kōk ni ware di ga do wer na 'le ga thīlura wī-n mīna', si anīda gi. Di nenē, wīre n miāni tutugo buō na Thu Phuu fāgaake thenī yū kōk mīa ni ga thīle. Di Thāgbaa thōthōdaar thusō yererake n yaale wī kpi wa-n hūn ga thīlura. ¹³ Ger gi ni fō dībara anī kpierra, a na jurena, a na pīerna bōkōk bō jī khaardaake na 'leni bōkraake Jeju Kirisiti na unī. ¹⁴ Mōke nū nūdara n hanī, ni hana kōmē. Na-n bir na hana thī puu yaaleēke n kōk kō nūni thuee fīl, mōke ni kōk hana gūni mamara bōkraake ni kōk doni yu 'leedara ga. ¹⁵ Si mōke urēēke kōk we nūni doni Tu phuu, nēre dakha ni deba a dō tu phuusō anī fulla feū. ¹⁶ Gidoni gi kherere Thāgbaa sebera ayi: "Ni pho gidoni mēre Tu phuu ha mī." ¹⁷ Ado ni-n wer urēēke na-n hūneni tūbīla dūdiā' Thure, ke dōni urē na kulenanī tūbīla feū bīelbīel mō awī thō hanī, a ni jī na-n jīe ur na maar anī yi hanana ke thura. ¹⁸ Gidoni ni jure du do, ga do thī kuēnaake dōni war na de Thāg-

ba kōk birsena ni anī thuthusō dōbōel fullaake ni hanana', ¹⁹ si Kirisitii tōmīke dōni thī kukuu tōē gi, mōke a doni bana biike na hananī taana', aa hana dakha jīinə'. ²⁰ Thāgba kōk māa phiirə kekeke si thūke na fu tir pa', si pīpi bōkē a gbaare nūna diphā du do anīda dō kōk. ²¹ Ōr dō kōk ni pērōni gure Thāgba haar, ke kōk cūgeēni di ur a the khirera, a cūnaa dakha di 'le i dubire, di mē anī ha pe na anī nū pe na ha Thāgbara. ²² Anī nūuke ni-n nūni sobōr, gi cūu nēr di ni phū na-n jū na anī omisōkē ni donanī kha ha pēdara na nauke hulonenī; na-n jīe na kha bīelbīel sobōr na haar feū, ²³ nērke Thāgba birni kō kō phaa si ga do thī diir kuēsu kōna na', si thī diireeke na dōni dakuēnaa gaa gi, ke dōni Thāgbaa thūmūke hananī yire, a dona dakha khorrdāa. ²⁴ Gidoni gi kherere Thāgbaa sebera ayi: "Tibil hure hūn, di kō bō bibi ho hō phīl. Hūn n khure di phīl n je, ²⁵ si Kōtūni thūmū khorr gi ha." Di ga thūmulera dō tutugo bōkōkē kōk mīa nūni.

2 Ger gi ni dōna bī kpalle feū a faa, na fūle feū, na bīne yenyō fūle, na gbugi, na tu kuere bibi; ² si na-n yaale na gbēgberene ilē bōkōkē dōni Thāgbaa thūmū mō bibōkōk n yaalni lē, ger na khōkō na dana taare, ³ gidoni "ni jure Kōtūni bōkē a bōrni." ⁴ Na-n wōkōne ōr thethēēke dōni boka yireeke tūbīla kōk boni, su do thīē a do waa gel Thāgbara di phiiruu. ⁵ Di nēre dakha mō ni doni boka ye, ni dō Thāgba n gba ni a na-n mīna cūōrīke dōni kō Thuuda, ni doro boni jīda phuusō na-n jī bonīēēke dōni Thūdaa, ke n danī Thāgba haar, gi do Jeju Kirisiti dō kōk. ⁶ Gidoni gi kherere Thāgbaa sebera ayi: "Hūne, mī thūne Sīyōna go ti bokaar, ke dō marnī thīē waa gel di tī phiir. Di urē pīernī haar ōra, ga tī kpiirake a na duūraa yicuruə'." ⁷ Nērke wer pīernī haar, a do nare dābūō ka, si ado wīreraake na-n pīernī haara gi, Thāgbaa sebe sor ayi: "Bokaarīke cō mē kōk boni a do, su do ōr deba a do go ti bokaar." ⁸ Wo: "Nē bara bokaar gi a dona nē bara gbāgbaan." Wī-n berore kōk gidoni wī nuūre Thāgbaa thūmūra nūni di ga thūn wī kōk thūn wīrake. ⁹ Si nē wer, nēr dō caarīke Thāgba phiirni, a dona Fāgadaarī boni jīdara, ni dor kō tibil-sōkē phōni, na kō tooke a hūni, gi do kōk na-n mī kō kō kpaā thī cūu, ōrke we nūni di ni the dābirera a lō kō kō kpaā dahūrera. ¹⁰ Nērke mamara na kōk dōni kō toa', ni dor nenē Thāgbaa too; nēreēke na-n kōk yenī bō jura', si nenē Thāgba jī nēr buōra. ¹¹ Nērke mī-n nanī, ni jena kpakpala ha ni di ni dona kpākpara, ger gi mī-

n kpākpāa nare ni faa thī puu yaaleeke n kɔ nuni thue, ke n kēkerenanu thudaa. ¹² Na-n hana ful buɔ thuldaraa thīthūn, di thī dooraake wɩ-n kue nini du ho puu cuudara ha ni, wa yure ani thō bɔ wa-n khu Thāgba wireeke a na birni na kher ni. ¹³ Kōtun dɔ kiru, ger gi ni jɔ dɩbara ye kulasɔraake feɔ tɩbɩla pɛrni, a gobanerike dɔni yuu gi, ¹⁴ ado fāgadara wēeke a pɛrni wa-n heene puu cuudara sor si na kɩta bɔ cuudara; ¹⁵ gidoni gure Thāgba n yaalni duɔn na-n hana ful buɔ ga-n khaan dɛbɛlɛke na-n jeni gure wɩ-n muɩna' nuɔ. ¹⁶ Na-n ure mō ni doni wala, si na-n gba wa duurle a phiro si na cuu gure puuronə', si ni ka na ure mō ni doni Thāgbaa thō-dara. ¹⁷ Na-n cɔ tɩbɩla feɔ; na-n na omuna; na-n ma Thāgba; na-n cɔ fāgadaar. ¹⁸ Thōdara na-n jɔ anɩbara ani kōtɩsɔra na maar, ga do kōtɩ bɔura na helele ful-darara dɩbara ga, sɩraake na wureraake awɩda khurni. ¹⁹ Ha fuur bɔ gaereraake tibil n yuni si ga-n do cɔ pa du tha', su do Thāgba a-n nana, ger n da Thāgba haar. ²⁰ Gidoni anyee bɔ ca na yurɔ ado ni cuu sopugo di bɔ gaare ɩ a thu ni? Si ado ni ka na cuu bɔɔ di ga una nar bɔ gaare di ni furɔ haar, ger n da Thāgba haar. ²¹ Gidoni gelela Thāgba ka we nar, gidoni Kirisitii thethe dakha kɔɔ gaare buɔ ani sora a ni nar fileeke na phelni gi do kɔɔ na-n 'loro kɔ nekara. ²² Or dɔ ureeke na kɔɔ cueni sopugoə', di file dakha na kɔɔ the kɔ kɔa'. ²³ Or dɔ ure wɩ-n kɔɔ nurni si aa-n bir di nura', a-n kɔɔ gaarni buɔ si aa kɔɔ so tibilə', si a kɔɔ faa ger a ha ure n kuleni kul saru. ²⁴ Or thethe dɔ ure kɔɔ heeneni asi sopugosɔ kɔ thethe tomura thurura, gi do kɔɔ gi do ni khire sopugo cuurera sa hana yire du do ful sardaa. ɔ kho sēeke a 'leni dɔ asi kho kpēeda. ²⁵ Gidoni ni kɔɔ hor banaake bureni, si nenēke ni kerre bir khekheraake dɔni ure n berani ani thu.

3 Mē gi ha dakha na ner khera, na-n jɔ anɩbara ani kora, gi do kɔɔ a ikhasɔ halerake a na ni Thāgbaa thumu nūə', si fileeke awɩ kher hanani ga cuu wer di wa per haar, si ga dorake kher miɩ thīa'; ² si gidoni wɩ-n yure mōke ni hanani ful phuu na cuu. ³ Na-n barana yu lur, na de thī tuur, na kēkē bō tuur mō na bɔrni huɩnena ga, ⁴ si ni dɔ ani biir cuu n do hadaa, ke dɔni helele file, a ha jɔjɔjɔl ga do dakuɩnaa ga, gidoni ger dɔ thī kōtɩ Thāgbaa yera. ⁵ Mē khe bɔuke mamara n kɔɔ peni Thāgba nūu n kɔɔ gbɛbi awɩ biir, mō wɩ-n joni dɩbara awɩ kora. ⁶ Thale Sara kɔɔ ha. A kɔɔ nure Abraham nūu a thū da-n wu kōtun, di kɔɔ bikhersɔ ni debi do gure ado ni-n cuure kɔɔ, ado dakha thī bɩel na-n cuu ni di maar na-n fu na'. ⁷ Mē gi dakha na ner kona, na-n jɩe too kha bɔkɔkɔ na ani kher mō a doni tibilike yɔkɔni a jɔ ni, na-n cuɔne mōke ni bulni kha khaardaake dɔni yireeke theni Thāgbara, di mē thīe na bābarā ani Thāgba bɩela'. ⁸ ɩ thumu kpa pa duɔn: Na-n hana kpɛrnɔ bɩel, na-n hana pɛpɛr haar, ni dɔ omi naar, na bɔ jur, na dɩbara jor n hi ni haarra. ⁹ Na-n gba puure a lumu puurə'; a tibil nur ni na-n bir nurua', si ni ka na bɔnaa,

gidoni ger Thāgba we nar di mē na 'le dakha bɔnane. ¹⁰ Di Thāgbaa sebe sor ayu: "Ado tibil hale a na yi hanane, a yaal dakha wi buɔ na-n phana nar, dɔ nte n fu kɔ delēbi thumu puu murera, na kɔɔ nɔfa fulela. ¹¹ Dɔ a huncɔna puure, si a na-n cuu kɔkɔ. Dɔ ha ii yaale n do kɔda a na-n gbuuro yuu. ¹² Gidoni Kōtun n gar kɔ yi tu sarara, di a-n per dakha awɩ bɩel nūu, si Kōtun n fire khiru di pɛ wureraake n cueni puure." ¹³ Ame na huɔle nar ado na cuu thī buɔke n kɔ nuni thue? ¹⁴ Adorake na gaar buɔ gureraake sarani, si bɔnadaa gi do nar. Na-n ma gureeke tɩbɩla n mana'; na-n do haar na-n jē ni fuuraka'. ¹⁵ Si na-n cɔ Kirisiti Kōtɩ cuu le ani hara. Ni kɔɔ ga too a na nena tibilike n bulene nini kiru nū pɛreraakera ni hanani, si na-n cuɛ na helele file na maar. ¹⁶ Na-n hanana dakha kpɛrnɔke na heene nuni sora', di thī dooraake wɩ-n kue nini du ho puu cuudara ha ni, ani ful bɔkɔke ni hanani Kirisitira na pɛ ware yicuru. ¹⁷ Gaare thī bɔ cuurera, ado ger n da Thāgba haar, gi baar gaare puu cuurera. ¹⁸ Gidoni Kirisiti dakha kɔɔ khire asi sopugora babil, ɔrke sarani khe sereraake na sarana', di a na kpa si na ha Thāgba. Wɩ kɔɔ kure kɔ tomɩ wer, si Thue palle ur na yire. ¹⁹ Thueelera a jalna a mu thuesɔke hani khaura mō thīe hani, ²⁰ ke dɔni wure kɔɔ nurenɩ nūu mamara bɔkɔraake Thāgba funi haar yerr Noee bato cuu bɔ, ke tɩbɩla fluu kɔɔ luɩnni, a thɩena gaa tɩbɩla makōther we, a kɔɔ taa nyuɔnna. ²¹ Ger n huɔn kha na yɔ kpɛereeke n taa nuni nenē, du do Jezu Kirisitii khi urra gi the, di yɔ kpɛereele ga do tomɩ jiiin yɔ hur ga, su do kpɛer tir gi Thāgbaa yera, mō sa hanani kpɛrnɔke na heene sɩni sora'. ²² Jezu Kirisitira kɔɔ juune Thāgbaa duɔ a too Thāgbaa nyɔbɔra, ɔr dɔ ure punoneni thōthōdaar thusɔ, na fāgadarasɔ, na punodara di wɩ juuraa.

4 Ger gi gidoni Kirisiti kɔɔ gaare buɔ tomurra, nere dakha ni hana ga kpɛer ca, gidoni ureeke gaarenti buɔ tomurra a-n sɩrɔre sopugo cuure. ² Thī puu yaaleeke n kɔni tibil thue ga-n do ger dɔ kɔ yi hana bā, si mōke Thāgba n yaalni a-n hana file kɔ yirəke sɩeraani keke thura. ³ Gidoni bɔkɔke kɔɔ kanɩ gi thune dā mē mō ni kɔɔ cuuni gureeke n kɔɔ danɩ thuldara haar di wa-n cuu. Ni kɔɔ faare dɩbara dakhaba cuurera, na thī puu yaalelaake n kɔ nuni thue, na ta laarera, na gbōgolō diko khorra, na ta yɔ kpākpaanena, na thul kpal durɔra. ⁴ Di wɩ yɛni du kpal war mō na-n tuni na-n kpaare kha na wer dakhaba thī cuu jɔjɔkraalera bā wɩ-n kue ner; ⁵ si wa mure awɩda na ha ureeke tɔkɔni ga too si a na-n kulna yidara na khe. ⁶ Gerra dɔ kɔɔ dakha di Thāgbaa thumu kɔɔ mu wureraake kɔɔ kheni, di ga dor mō awɩ tomɩ 'leni kulu mō wɩ doni tibil, awɩ thu na hanane yire mō Thāgba hana gi. ⁷ Thīe feuu khu pa wɔkɔne, ger gi ni fɔ dɩbara, a na jurɛna, a na bɩelna Thāgba. ⁸ Si gure jɔni thīe feɔ duɔn na-n jɩe na kha bɔkɔkɔ, gidoni nau n thire sopugo jɔjɔkra. ⁹ Na-n tea kha kpakpaale si hūhuune na-n hala'. ¹⁰ Mō ni doni

wūrē 'lenu Thāgbaa bɔ ju khaardasɔ dudu di na-n dona thɔmaake buɔɔɔɔɔ, dɔ nere feɔ biɛlbiɛl n gba khaar-daakera ni 'lenu na-n bulnə ikhasɔ. ¹¹ Di a tibil 'le punone thumu murera, dɔ a na-n mu thumlaake theni Thāgbaa kɔɔ; di a tibil 'le punone thɔ duorra, a na-n dɔ na Thāgbaa fāgaake a haani; di mē thīe feura Thāgba na 'ler khure, gi do Jeju Kirisitii pa gi the, ke hunani i dubire na fāga bɔɔ feɔ waa khorr vūu. Amen.

¹² Nerēeke mi-n nani, na-n do gi kpal nar gi ho nar thī phaa, dɔɔraake ni hani gure du miε ni di ga-n huna'.

¹³ Si ni ka na kākane mɔ ni bulni kha na gaareeke Kirisiti kɔɔ gaarni, gi do kɔɔ dakha na-n kāka na dau kɔ i dubi wirəake na phanani. ¹⁴ A Kirisitii i do kiru di wa nur ni ga-n da nar, gidoni Thāgbaa Thuuke n nenani mɔ kɔ i dubi hani ha nare. ¹⁵ Tibil nerera na-n gaar tu kudaar duorra ga, di yudaar duorra ga, di puu cuu-daar duorra ga, di gureaake na huɛɛnaa ga, ¹⁶ si ado Kirisitiida duorra gi, yicuru na-n fu nta', si a ka na kha Thāgba ireraalera. ¹⁷ Gidoni bɔɔke Thāgba na kɔɔ funani kɔ too kule gi daan; di ado ser ga kɔɔ funa bo, wūrē na-n neni Thāgbaa tutugo buɔɔ thumu nūə', mɔ awida na ha? ¹⁸ Gidoni gi kherere Thāgbaa sebera ayi: "A gi si fuu su do tu saru na 'le taara', di mɔ ga ha ureraake na-n theranani Thāgba ga a dona sopugodaar?" ¹⁹ Ger gi wūrē n gaareni mɔke Thāgba tuur hani na-n jalana awi bɔ cuura a gbana awi ha na pe thī Tidaar buɔɔ nyɔkɔɔ.

5 Mi sor wūreraake dɔni we gbeɔɔdaraa kɔtɔsɔ anu pa, mɔke mi doni dakha kɔtɔn awi kha, a tor yire Kirisitii bɔ gaarra, a dona dakha urē na buloni kha na i

dubireeke na yirani, ² nerēeke dɔni kɔtɔna mi so gure ayi: Na-n khe Thāgbaa banaake a pe narni; na-n cuu gi ho fere per ga, si na-n cue na haar feɔ Thāgbara. Na-n khe wi warra ga, si na-n khe wi na bī buɔ. ³ Na-n cuu thīe na fāga wūreraake wi pe narni na-n huna', si ni dɔ thī nurɔre banaana. ⁴ Di bɔɔke bana khedaar kɔtɔn na ni na 'ler khor cacadaar duorra, ke dɔni i dubireeke na dɔni dakuenaa ga. ⁵ Mē gi dakha na ner dabola, ni ju dɔbara kɔtɔnana. Nerē feɔ biɛlbiɛl anu cuu para ni hanana kha dɔbara jor, gidoni Thāgbaa sebe sor ayi: "Thāgba n bābarane i yaaldara, si a-n jure dɔbara jodara buɔra." ⁶ Ger gi na-n ju dɔbara Thāgbaa fāga nyɔkɔɔ di ɔr, a bɔɔ dā, a na ur ner. ⁷ Ni gba anu dɛsɔ feɔ a na faaraa gidoni ɔr dɔ urē n hune nuni. ⁸ Na-n jure a na juε du bure, anu lālaardaa Satā a-n kpaare a ho sidū'ūuke n huoneni, da-n yaalna urē a na khoni. ⁹ Ni pɛrere kiki mɔ ni julni kibi ha perera, di na-n jena gi di bɔ gaar ca biella anu omisɔ thuraake n yi. ¹⁰ Thāgbaake bɔ jul feɔ n therni, ke kɔɔ we nuni ni bulo kha na kɔ khorr i dubi, gi the anu biɛl dora na Kirisiti, ado ni pu bɔɔke ni-n gaarni gure bɔɔ gbe, a na cuu ner di na bɔr na ka, a na ti, a na hana dakha fāga, na ha tutugo paara'. ¹¹ ɔr huna fāga bɔɔ feɔ waa khorr vūu. Amen.

¹² Sulēeke mi-n weni sobɔ omine, ɔr bulo mi di ũ khere sebe buuke gi cuu ni ni faa haar, ũ mu ni dakha ni ju ju tue di Thāgbaa bɔ jukera ni harɔni bɔ jul gi gel, ni kɔɔ gar kibi. ¹³ We gbeɔɔdaraake hani Babilɔn, ke Thāgba phiirni anu kha, wi fuɔr ner. ũ bikuun Marki dakha fuɔr ner. ¹⁴ Na-n fuɔre khasɔ na ha lō fuɔre. Thāgba na-n hana nerē feɔuke hani Kirisitira ha u.

2 PĪER

1 Mēr Sumḥ Pteruke dōni Jeju Kirisitii thōdaar na thōthōn, thōna sebeēke a ha nēreēkera 'leni ha pe ca biēlke bōnanu mōke si 'le gni, du the Jeju Kirisitii fl sarra, ke dōni asl Thāgba a dona Taadaar. 2 Thāgba na-n je ni bukra jck, a na-n hana ni dakha ha u jck, mō ni-n jni ōr Thāgba na Jeju asl Kōtī dī ga-n pēr. 3 Fāgaake theni ōr Thāgba dora, ger hana si thē feūke na bulo sini asl yi hanana na Thāgba fl hananena, gi the asl juraake si jni urēke kō wē sūni si bulo kha na ō i dubi na ō bōke a bōni, 4 ke dōni thēsōke dōni ō dī ulfena si ulferesōke kōtinani ka a bō dakha ka, dī gerra na dō hūe na yūni a na debiro na do wūre na banani kha na Thāgba ō Thāgba dora, mō ni fuuni kuēraake ha pīere cuuni dū lō thuraake. 5 Dī gerra dō ō na-n gbēgerene dīphā a hanana fl telēe a dēba anī ha pēra, a hanana jur a dēba fl teleena, 6 a hanana dībara fūre a dēba jurra, a hanana yūre a dēba dībara furera, a hanana Thāgba flē a dēba yūrrera, 7 a hanana omi naar a dēba Thāgba flēla, a hanana nau hulō a dēba omi naarra. 8 Gidonī ado ga thēsōke har anī bunō jck na too mōka', si na-n cuure thē, na khūnō dakha na-n pēr jurraake ni jni asl Kōtī Jeju Kirisiti. 9 Si urēke na hananī ga thēsōka', yaaru a do, aa-n yi yāa', a di-inəne mō Thāgba ōōōōōō ō sopugo tīsō. 10 Ger dō ō ō omisō, na-n bābanē a cuē werike Thāgba we nūni na phiireeke a phiir nini gi ju do thē phubi. Ado na cuu mē na tharsī na jī kpuraka'. 11 Ga dor mē Thāgba na ha ni hūe kpēgelē dī na lō asl Kōtī na Taadaar Jeju Kirisitii khorr fāgadaar dīra. 12 Gerra dō kuru dī tī yaal ma-n khe nar wire feū ga thēsōke su dorake ni ō 'lire jī gar a jul kibi sobōraake ni ō 'leni. 13 Bōōraake mī hanī gūre tī waraake, mī yūere dū bōr dī ma khe nar ga thēsōkera gi jaa nar, 14 mō mī jni tue gūre dū ha mōkera asl Kōtī Jeju Kirisiti ō ni marnī, dī bōōke ma theni tī warara ga hunōa'. 15 Ma dor buō si tī cuu thē, a mī kō pī si dū ha mōnake, si na-n jna gi. 16 ōōōke si ō mī nūni asl Kōtī Jeju Kirisitii fāgada na ō bir tī thūmī, ga do kpuro nī 'lā'lā'lā si ō pe nūu a gba a dūrna na', si wūre ō yēni ō wabi na yire si do. 17 Gidonī a ō 'ler Thāgba Thūera cure na i dubire ōōōke nū ō theni carbara kukuuraale a so ayi: "Urēkera dūnō tī Bikuunike mī-n nanī, ōr dō urē lona mūni haar ka." 18 Serēe thethe ō nīene na asl nū nūōōke ō theni yū ōōōke si ō hanī kha na ōr gōgō phuurāle. 19 Mē si ju jī tue gel thūmurraake Thāgbaa bobonāō ōō

mūni; gi bōre dī na pe gi nūu, gidonī gi hūre lāphāake n hūreneni pa birē paar phaphapha dū n wūl, dūwūl yepālōbire n phā anī hara. 20 Si caca thē, dō ni jī dī tibil na puno na ō thetheē kpier na tī Thāgbaa bobonī thūmūke kherenenu kīra'; 21 gidonī Thāgbaa bobonī thūmūke ōō theni, ga do mō tibili yaal hanī mē gi ōō ha kpuraka', si Thu Phuu ōō cuē tībūla dī wī ōō mī thūmūrke theni Thāgbaa pa.

2 Mamara sōso bobona ōō hale tībūlaa thīthūn, mena gi sōso dūrdara na wolone na lō anī thīthūn na sōso dūreēke na būburoneni tibil. Wa bor Kōtīnūke ōō the wūni dī wa gbaar būburoneeke na phuroneni tibil dapaara a na heen dībara. 2 Tibil jckū na kpar awī dakhaba thōna, dī wer na dō ōō dī tībūla na mī dapuu wa-n pe sobō hūera. 3 Ha pīere na cuu wer dī wa gba sōso thūmūr wī fulna ni wa-n 'lerō khōr; si gi maanē awī so heen hanī gbēbūō, dī awī būburō ga do gi phūne daara'. 4 Gidonī Thāgba na ōō si thōthōdaar thusōraake ōō cueni sopugoā', si a ōō fūle wer, a li a faa kōkor huloona dabirē paar tītītī gi dana kūl wire. 5 Aa ōō sūō dakha mama thūa', si a ōō cuure yō kōtī dū phā a thīi tībūla feūke na-n theranaana'; Noe dībara, ke n ōō mīanī tībūla fl sar thūmūr, a ōō taa na wī tibil makonyō. 6 Dī dakha a ōō heene Sōōōm na Gōōōōōōōō būburō so heene a thīi wī na dō, a gba gi gūre da-n dūrna wūre na-n theranaana' gūre na dana wūni. 7 A ōō taare dakha Lōtī tu sarūke haar n helnī tu khabaasōō cuu pa kpalaale; 8 kūu sarūlera ōō hanī awī thīthūn, wire feū haar n heluu gidonī tu saru a do, si da-n yi awī cuu pa puu da-n nīena ga thūmū dakha. 9 Wūre n cuōōnō Kōtīn a-n jī ger da-n taa wī bō gaarera, si dī thūn wūre na sarana', a heen wī sor kūl wirera. 10 Wūre n bōnī dī wa-n urna thī puu yaaleēke n kōnī awī tibil do pa thue, dī wa-n beesina dakha fāgaake pīernī, wer ga bō na urō. Sōso dūrdaraale wī-n 'lar ka, wī gbūlī, maar na-n ku wī yū fāgadarasōō kpera ga; 11 si thōthōdaar thusōōōōōōōō hananī fāga na punone a jō wī, na tu na pe yū fāgadarasōōōōōō sor na kpēi Kōtīnī yera ga. 12 Si tibil ca wele wī hūre lō nūnūaake na hananī yua', ke wī kōnī wī fō a na kō; wī-n kper gūreēke wa jna', nū khaara wa būburō. 13 Wa 'ler bō gaare gidonī mē wī-n gaar tībūla. Gūre n daan warnī dūnō wī ōō gbēlē gbēlē a na cuē puureēke n kō wūni thue. Jun tībūla wē a khā; mō wī-n hanī anī feti cuu pa dī wa-n flūl nī gi-n da ware ka. 14 Khe kpi yaal yē wī hana; wa-

n hi sopugo cuura'; wɩ-n fulɛ dakha tɩbɩlaake na tɩenna'; ha pɩere hi wer bɩnɔ; tɩbɩlaake hanɩ suɔnna wɩ do. ¹⁵ Mɔ wɩ faani hu telɛe pɩ, wɩ buure dɩ wa-n kpaan Balam Bewɔɔɩ bikuuni hura, ke kɔɔ naanni gɔgolɔ lumɩne. ¹⁶ Sɩ a kɔɔ caanane phaane ɔɔ puu cuurara. Kũkãake nan mɩani nuɔa', sɩ a kɔɔ muraare thumɩr tɩbil khaa du cuu bobon dãbɛl dɩ juɩ. ¹⁷ Tɩbɩlaale hor yɔ bu kanaake na-n hanani nyuɔna'; wɩ hor dakha thãgbaake n jonani sɩ dɩ jɩe n ti gi; pa hulɔ paarɩke birɛneni tɩtɩtɩ Thãgba thɩn khorr dɩ ga-n pɩer wɩ. ¹⁸ I yaal thumɩa na nɔfaar n the wɩ kɔɔ. Thɩ puuke n kɔɩ tɩbil thue, ke dɔɩ dakhaba thɔma wɩ gba dɩ wa-n fulna tɩbɩlaake fuonni fuu phaa a the sa faa wɩre hanɩ sɔsorra. ¹⁹ Dɩ wɩ-n so ware dɩ wɩ yɩ, ina cuu wer dɩ wa do wala, sɩ do wer thethe dea wɩ do thɩenaake na kuɛa wɩnɩ, gɩdonɩ tɩbil n dor dee thɩenaake juɔraani. ²⁰ Ado tɩbɩla fuu thɩkɛɛdaraake n bise-neni tɩbil pɩ, mɔ wɩ jɩnɩ asɩ Kɔtɩ na Taadaar Jeju Kirisiti, sɩ ado wɩ bir lɔ ga thɩnaale du puno wi, awɩ pɩpɩ pa na puurore a na jɔ cacadaa. ²¹ Mɔke wɩ jɩnɩ jɔfu phuuke Thãgba kɔɔ ha wɩnɩ sa gba faa, gɩ ka baarrake ado wa ka kɔɔ jɩ ful sar huɛa'. ²² Gɩ dã ware waa mɔke sobɔ sokpaara hanɩ ger ke sɔnɩ ayɩ: "Bɩn n fire dɩ kho gɩre a kɔɔ kpeeni", dakha wo: "Sithooke wɩ-n ɔɔɔɔnɩ n bire da-paara dɩ buɩ pɔɔɔɔ."

3 Nereɛke mɩ-n nanɩ, ure duɔn balanyɔ sebeeke mɩ khere narnɩ gɩre. Sebe yenyɔraake feɩ mɩ khe nare gɩ cuu kɩere gɩ jaa nar; ² dɩ mɛ na jɩna gɩreɛke Thãgbaa bobon phuusɔ kɔɔ maani mure, na Kɔtɩnɩke dɔnɩ Taadaari jɔfɩuke ani thɔthɔna kɔɔ 'laani. ³ Cacaca nɩ jena dɩ pɩpɩ wiresɔra boborodara na ure na maane jɔɔ. Wer dɔ wɩre n ɩrenɩ mɔke awɩ thɩ puu yaal n ku wɩnɩ thue. ⁴ Wa sor nayɩ: lɩnkera a kɔɔ yɩnɩ ina bire na ɩ, kana gɩ ha? Gɩdonɩ a funa wireeɛke asɩ thɩthɩsɔ kɔɔ khi-irni, oti thɩe feɩ too mɔnanake Thãgba kɔɔ ti gini. ⁵ Su

do wɩ-n jɩre gbobi, sɩ dɩ wɩ diinɛ, dɩ mamara nuɔ Thãgba kɔɔ sona dɩ yɩ na thɩke hale gɩre. Nyuɔn a kɔɔ gba a cuuna thɩ dɩ nyuɔnnana thɩ kɔɔ the. ⁶ Dɩ nyuɔnna kɔɔ the thuraake kɔɔ hanɩle mamara du kuɛ. ⁷ Sɩ yɩ na thɩke hanɩke nenɛ, thumɩ nɔ ca bɩelɩera thɩne gɩ, dɔɔ n kuɛa gɩ wireeɛke dɔnɩ kul wire, ke wɩre na-n theranani Thãgba ga na bũburoni. ⁸ Nereɛke mɩ-n nanɩ, thɩ bɩel hale na-n diinɛ ga, ger duɔn, Kɔtɩnna wi bɩel hor yena gɩlanɩ, dɩ yena gɩlanɩ ho wi bɩel. ⁹ Kɔtɩn na-n puɔr sɩ dɩ cuu gɩreɛke a-n yɩnɩ ina cuura', mɔke ɩkhasɔ n kɩernɩ gira', sɩ haar a-n fu nerera aa-n yaal tɩbil bɩel n buɔ', sɩ a-n yaale tɩbɩla feɩ n deba haar. ¹⁰ Kɔtɩnɩ wi na daan mɔ yu n ɩnɩ, ga Wiile thãgbara yɩ na phor na ka na helle, dɩ yepɔlɔbe na mar dɔɔ a na hɩ feɩ, dɩ thɩ na thɔmaake n duɔnɩ ke na thiire feɩ. ¹¹ Dɩ gɩdonɩ thɩeɛle feɩ thale ga kuɛ, umɔɔ tɩbil ca teana nɩ dɔ? Gɩ teenane nɩ hanana ful phuu na Thãgba maar. ¹² Na-n pɩere sɩ nɩ phana dakha Thãgbaa wi gɩ dã, ke thãgbara yɩ na donɩ dɔ haar a na hɩ feɩ, yepɔlɔbe dakha n ma dɔɔ ga-n hul. ¹³ Yɩ phaa na thɩ phaake fil saru na harɔnɩ sɩ-n pɩer, mɔke Thãgba kɔɔ ulfena sɩnɩ ina ha ser. ¹⁴ Ger gɩ, nereɛke mɩ-n nanɩ, mɔ nɩ hanɩ pɩerɔ gɩre, na-n bãbane na-n do a yɩ nɩ na jiine na dɩ paara', sɩ nɩ dɔ a yɩ nɩ na ha u. ¹⁵ Na-n jena dɩ asɩ Kɔtɩ ha fu duɔn ani taa, mɔke Pol asɩ omiike sɩ-n nanɩ kɔɔ khere narnɩ na kpesereɛke Thãgba kɔɔ haani. ¹⁶ Mɛ a-n so ɔɔ sebesɔra feɩ ka a-n mɩnɩ ga thumɩ. Paar hale a khur jurra, dɩ jɩ 'leedara na wɩre na tɩenna' n fi gi mɔke wɩ-n cuunɩ na gɩ Thãgbaa sebesɔ dakha, sɩ dɩ do awɩ thetheɛ kuɛ gɩ. ¹⁷ Ger gɩ nerke mɩ-n nanɩ, ne wer 'lire jur ga thɩsɔɔle; na-n jɩe huln dɩ tu khabaasɔɔ ful puu na-n cuu nɩ nɩ lɛ huera sɩ nɩ faa ani kɩbɩ julɩa'. ¹⁸ Nɩ je asɩ Kɔtɩ Jeju Kirisitiike kɔɔ taa sɩnɩ ga-n per, dɩ dɔ nɩ jɩ dakha bɔ jurɩke a kɔɔ jɩ sɩnɩ ga-n per. Or huna i dubɩre nenɛ waa, gɩ jalna khorr.

1 JĀ

1 Gure kɔɔ hanɩ kekeke fu paar, gure si kɔɔ nɛnɩ, gure si kɔɔ yɩnɩ na asɩ yi dɩ sa-n huɩn, dɩ asɩ nyɛ dakha kɔɔ tharrɔ, ke dɔnɩ yi thumu, ger si khere nar. ² Dɩ yireele kɔɔ yɩrre dɩ si kɔɔ yɩ gi, dɩ sa-n mu sobɔ so juɩ, dɩ yire khorrudara si-n mu nɩ, ke kɔɔ hanɩ Thuree pa sa yɩr sar gure. ³ Gelela si kɔɔ yɩnɩ a nɛna ger si-n mu nɩ, dɩ mɛ nere dakha na do kha kɩu bunɔ na sere; dɩ ado ser gi si dor kha kɩu bunɔ na Thure nakha kɔɔ Bikuun Jeju Kirisiti. ⁴ Dɩ si-n kherere ga thɩsɔkɔke dɩ mɛ asɩ da na ju do dau na ka. ⁵ Dɩ thumurɩkera si kɔɔ nɩnɩ kɔɔ pa, dɩ sa-n mu nɩ gure, ger duɔn Thāgba duɔn dahure, dabirə na haaraa fuuraka'. ⁶ Dɩ a si so ayɩ, si dor kha kɩu bunɔ na ɔr, si do dabirə si-n jalna, sɔsor si kur, sa-n cuu gure dɔnɩ sobɔra'. ⁷ Si ado si-n jaal na dahure mɔke kɔɔ thethe hanɩ dahirera, ga dor si kuune khasɔ biɛlbiɛl dɩ kɔɔ Bikuun Jeju tɔmɩ na-n cɔcɔ ser sopugo bibi. ⁸ Ado si so ayɩ, sa hana sopugoə', ga dor dɩbara si-n ful dɩ sobɔr na ha sara'. ⁹ Si ado si cā asɩ sopugosɔ, sobɔdaar Thāgba do, na ful sardaar, a na faa asɩ sopugosɔ na ha si, si a cɔcɔ si asɩ thɩ gōgolō fey. ¹⁰ Dɩ ado si so ayɩ, sa kɔɔ cuu sopugoə', ga dor sɔsodaar si cuguu dɩ do, dɩ ga dor kɔɔ so na haan asɩ bunɔa'.

2 Ī bisā bi mɩ-n khere nare ga thɩsɔkɔke dɩ na-n cuu sopugoə', si ado tibil cuu sopugo, si hanane so yeedaar Thuree pa, Jeju Kirisiti ful sardaar gi. ² Dɩ kɔɔ thethera duɔn bonɩ jirike helanɩ asɩ sopugosɔ, ga do asɩ sopugosɔ dɩbara ga, si tibil fey thuraada dakha. ³ Ado si-n huɩne kɔɔ jɔfu, liir sa ju juna dɩ si jure. ⁴ Tibilike sɔnɩ ayɩ, unɩ jure si aa-n huɩn kɔɔ jɔfua', sɔsodaar gi, dɩ dakha sobɔr na haaraa ga. ⁵ Ado tibil na huɩn kɔɔ so, ga dor Thāgba nau daan waa vūv nte pa, ger na cuɛ si dɩ sa ju tue dɩ si haaraare. ⁶ Dɩ tibilike sɔnɩ ayɩ, ɔrra unɩ too, gi teenane nte na-n ure mɔke kɔɔ thethe kɔɔ unɩ. ⁷ Nereke mɩ-n nanɩ, ga do jɔfu phaa mɩ-n khere nara', si jɔfu tɩ guke nɩ kɔɔ 'lenɩ kekeke fu paar, dɩ jɔfu tɩkera duɔn thumurɩke nɩ kɔɔ nɛnɩ. ⁸ Sɩrake jɔfu phaa gi dɩ ĩ khere nar, dɩ sobɔr gi do ɔrra na nɛrera, gidonɩ dabirə n kar si dɩ dahure kɔɔ 'li yurre. ⁹ Tibilike sɔnɩ ayɩ, unɩ har dahirera, si da-n laar kɔɔ omi, dabirera a ha 'lo. ¹⁰ Tibilike n naannɩ kɔɔ omi dahirera a too, dɩ ne baradaa na haaraa ga. ¹¹ Si tibilike n laarenɩ kɔɔ omi dabirera a ha, dɩ dabirerara a-n ur, dɩ aa ju kake a-n jalna', gidonɩ dabirə tɔnaa yɩr. ¹² Mɩ khere nare bisā bii, gidonɩ kɔɔ i dɩ kɔɔ dɩ nɩ 'le sopugo faare. ¹³ Mɩ khere nare the, gidonɩ nɩ jure ure kɔɔ hanɩ kekeke fu paar. Mɩ khere

nare dabola, gidonɩ nɩ punone puu cuu hɩdaar. Mɩ kɔɔ khere nare bisana, gidonɩ nɩ jure Thure. ¹⁴ Mɩ kɔɔ khere nare the, gidonɩ nɩ jure ure kɔɔ hanɩ kekeke fu paar. Mɩ kɔɔ khere nare dabola, gidonɩ nɩ hanane fāga, dɩ dakha Thāgba thumu too nɛrera, dɩ nɩ puno puu cuu hɩdaar. ¹⁵ Na-n do thuke na cɔda n bo ga-n too nɩ haara ga. A tibil na na thuke thɩ aa-n hana nau Thurera ga. ¹⁶ Gidonɩ thɩ feyuke hanɩ thura, ke duɔnnɩ thɩ puuke n kɔnɩ tibil thue, na gure n kɔnɩ yinə thue, na i yaale thɩ hananena, ga do Thuree pa gi tha', si thura gi the. ¹⁷ Dɩ thura n kar na gurera n kɔnɩ tibil thue ke n thuraanɩ, si tibilike n cuɛnɩ Thāgba tuur n toore khorr. ¹⁸ Bisana, pɩpu kɔɔ ha gure, dɩ mɩ nɩ kɔɔ nɛnɩ dɩ Kirisitii vardaar n unɛ, nenənake Kirisitii vardarasɔra jɔɔ hale, gerra si ju dɩ pɩpu kɔɔ gi. ¹⁹ Wɩ kɔɔ ther asɩ thɩthun, dɩ asɩda wɩ kɔɔ doraka'; gidonɩ ado asɩda wɩ kɔɔ do ga dor wa kɔɔ toona ser. Si gele daan dɩ mɛ ga nuna dɩ biɛl na kɔɔ do asɩda ga. ²⁰ Si nɛre, ureke dɔnɩ Daphuu, Thu Phuu a kɔɔ ha nɩ, dɩ nɛre fey juɩ na 'lee na'. ²¹ Mɩ kɔɔ khere nare gidonɩ ga do na ju sobɔraa ga, si gidonɩ nɩ ju ger, dɩ sɔso biɛllake na the sobɔrra ga. ²² Ame duɔn sɔsodaar saagado ure n bananɩnɩ dɩ yɩ Kirisiti Jeju doa ga; dɩ olela duɔn Kirisitii vardaar, ɔr n kɔɔ Thure na Bikuun. ²³ Tibil wo tibilike n kɔnɩ Bikuun aa hana dakha Thura', si tibilike n tuonni Bikuun a hanane dakha Thure. ²⁴ Ado ne wer gi, nɩ dɩ gure nɩ kɔɔ nɛnɩ kekeke fu paar n too nɛrera; ado gure nɩ kɔɔ nɛnɩ kekeke fu paar n toore nɛrera, ga dor nɛre dakha na toore Bikuunna na Thurera. ²⁵ Dɩ ulfereke kɔɔ thethe kɔɔ ulfena sɩnɩ ger duɔn yire khorr. ²⁶ Wure n cuɛ nɩnɩ dɩ na-n lɛ huera dɩ kuru dɩ ĩ khere nar ga thɩlke. ²⁷ Ado ner gi, Thu Phuu nɩ kɔɔ 'lenɩ kɔɔ pa toore nɛrera, dɩ na hana yaale ukha na-n dure nɩ thɩa', si mɔke kɔɔ Thu Phuu n dur nɩnɩ thɩ fey, na mɩ a donɩ sobɔ sodaar ga do sɔsodaar ga, nɩ kɔɔ ɔrra mɔkera a kɔɔ dur nɩnɩ. ²⁸ Dɩ nenɛ bisā bii, nɩ kɔɔ ɔrra dɩ mɛ wireeke a na phanɩ sa hanane 'lar, gi do kɔɔ bir ĩ kɔɔ yicuru na fu si si hunɔnaa ga. ²⁹ Ado nɩ jure dɩ do ful sardaar a do, nɩ je dɩ tibil wo tibilike n cuɛnɩ dasaru ɔr kɔna nte.

3 Nɩ ye nau caake Thure kɔɔ na sɩnɩ bofo dɩ wɩ thɩ dɩ wa-n we si Thāgba bisāsɔ, dɩ gerra si do. Dɩ gerra dɩ kuru dɩ thudara na ju sa', gidonɩ wa kɔɔ ju dakha ga. ² Nereke mɩ-n nanɩ, Thāgba bisāsɔ si do gure, si gure sa donɩ ga yɩr pa'; si si jure wireeke a na phanɩ sa huure, gidonɩ sa yure mɔke a hanɩ. ³ Dɩ tibil

wo tibilike hanani nū pe caake n cuure dɔbara a na-n phu mōke ƙƙ thethe phuni. ⁴ Tibil wo tibilike n cuenti sopugo Thāgbaa jɔfu a-n kuɛ, dɔ sopugo cuure duɔn jɔfu kuɛɛ. ⁵ Si ni jure dɔ Jeju ƙƙ uɛ ke a ti asi sopugosɔ, dɔ ƙƙ thethera sopugo na haaraa ga. ⁶ Dɔ tibil wo tibilike tɔɔni ɔrra aa-n cuu sopugoə; tibilike n cuenti sopugo nteele na ƙƙ yla', aa ƙƙ ju dakha ga. ⁷ Bɔsā bii, na-n do tibil n ful na'; tibilike n cuenti dasaru, ful sardaar a do mōke ƙƙ thethe donɔ ful sardaar. ⁸ Uɛɛke n cuenti sopugo Satāa pa a the, gidonɔ Satā ƙƙ mǎa fure sopugo cuure kekeke fu paar, dɔ ger gi dɔ Thāgbaa Bikuun ƙƙ ĩ a būburō Satāa thɔna. ⁹ Tibil wo tibilike Thāgba ƙɔni aa-n cuu sopugoə, gidonɔ beeke Thāgba diirni har ƙƙ bɔɔ, dɔ aa-n puno dɔ cuu sopugoə, gidonɔ Thāgba ƙɔnaa. ¹⁰ Gure wɔ-n jɔnani Thāgbaa bɔsāɔ na Satāa bɔsāɔ ha gure: Tibil wo tibilike na-n cuenti dasaru', ga do Thāgbaada a doa', mena gi na ure na-naanni ƙƙ oma'. ¹¹ Thumurike ni ƙƙ niɛni kekeke fu paar ger ha gure: Sa-n na kha feɔ bɛɛɛɛ. ¹² Dɔ sa-n ho Kayēke ƙƙ dɔni puu cuu hɔdaarɔda, ke ƙƙ ƙɔni ƙƙ ōkuuna'. Dɔ mōgido dɔ kuɔ? Gidonɔ ƙƙ thɔ puurore si ƙƙ ōkuunida sar. ¹³ Omɔna ado tɔɔɔa thura na laar ni, na-n do nuɔ n ƙpaana'. ¹⁴ Sere si jure dɔ si ther khirrə a lō yirera, gidonɔ si-n nar omɔna; uɛɛke na hanani naua', khirrə a bo too. ¹⁵ Tibil wo tibilike n laareni ƙƙ omi tu ku haa, dɔ ni jure dɔ tu ku bɛɛɛɛ na-n hana yire khorra'. ¹⁶ Si jure gure n dɔni nau, dɔ gi ther gureraake Kirisiti ƙƙ faa sarni ƙƙ yi, sere dakha gi teenane sa-n faa asi yi omunana. ¹⁷ Ado tibil hana thukee thɔ sa yi ƙƙ omi thɔ bɔɔera si aa yaal a kher a hɔnuu', mō dɔ Thāgba nau haaraare? ¹⁸ Bɔsā bii, sa-n na kha na nuɔ dɔbara dɔ delēbire ga, si sa-n na kha na thɔ cuure nakha sobɔ. ¹⁹ Ger sa juna dɔ si dor sobɔdara, dɔ sa faare haar yala ƙƙ yera. ²⁰ Gidonɔ ado asi ha na heen si sor, Thāgba ƙɔtɔne a jɔ asi ha, dɔ a jure thɔ feɔ. ²¹ Nereke mi-n nani, ado asi ha na-n heen si sora', si hanane tu juur Thāgbaa pa, ²² dɔ thɔ wo thɔɛke si-n bɛɛɛni a-n ha ser, gidonɔ si-n huɛ ƙƙ jɔfu dɔ sa-n cuuna gure n daaraani. ²³ Dɔ gure dɔ ƙƙ jɔfu ayɔ: Dɔ si per ƙƙ Bikuun Jeju Kirisitii i haar dɔ sa-n na kha feɔ bɛɛɛɛ mōke jɔfuuke a ƙƙ ha sɔni n sɔni. ²⁴ Uɛɛke n huɛni Thāgbaa jɔfu ɔr n tɔɔraa dɔ Thāgba n haaraa; dɔ Thu Phuuke a ƙƙ ha sɔni si juna dɔ a-n hana ser.

4 Nereke mi-n nani, na-n pe tɔɔɔa feɔɔda haara', si na-n jure wɔ na huɛ ado Thāgbaa Thu n thɔ wɔ, gidonɔ sōso bobona jɔ uɛ a lō thura. ² Gure na jɔɔni dɔ Thāgbaa Thu gi: Tibil wo tibilike n tuonni dɔ tomur Jeju Kirisiti ƙƙ hana a unɔ, Thāgbaa Thu nteele hana. ³ Si tibil wo tibilike na-n tuonni Jeju thala', ga do Thāgbaa Thu nteele hana ga, ger duɔn Kirisitii vardaardara ni ƙƙ niɛni ga ĩ, ke 'leni hakerake gure thura. ⁴ Bɔsā bii, nere, Thāgbaada ni do, dɔ ni puno wer, gidonɔ uɛɛke hani ani bɔɔ a ƙɔtɔne a jɔ uɛɛke hani thɔdara. ⁵ Wer, thɔda wɔ do, ger gi dɔ wa-n mu gure thɔdara n muni, dɔ

thɔdara n pe wer nūu. ⁶ Si sere, Thāgbaada si do. Uɛɛke jɔnɔni ju Thāgba a-n pe ser nūu, si uɛɛke na dɔni Thāgbaada ga, aa-n pe si nūə; liir si-n juna sobɔ thue na fɔful thue. ⁷ Nereke mi-n nani, sa-n na kha feɔ bɛɛɛɛ, gidonɔ nau Thāgbaa gi the, dɔ tibil wo tibilike hanani nau, Thāgba ƙɔnaa dɔ ju Thāgba. ⁸ Uɛɛke na hanani naua', aa ju Thāgba ga, gidonɔ Thāgba duɔn nau. ⁹ Gure n nenanɔ nauuke Thāgba na sɔni duɔn mō a ƙƙ thɔni ƙƙ Bikūu bɛɛ 'lɛ'lɛ'lɛ thura, dɔ mē sa 'lɛraa yire. ¹⁰ Dɔ huɛ mō naura hani, ger duɔn ga do ser ƙƙ naan Thāgba ga, si ɔr guke ƙƙ naan sɔni a thɔ ƙƙ Bikuun dɔ do sar bonɔ jirike helani asi sopugo. ¹¹ Nereke mi-n nani, ado Thāgba ƙƙ na ser thale, gi teenane sere dakha sa-n na kha feɔ bɛɛɛɛ. ¹² Tibil na ƙƙ yi Thāgba yuuraka', si ado si-n nar kha feɔ bɛɛɛɛ Thāgba har asi bɔɔ, dɔ ƙƙ nau daan waa vūu serera. ¹³ Gure si jɔnani dɔ si tooraare dɔ ɔr ha serera duɔn gi ther gureraake a ƙƙ ha sɔni ƙƙ Thu. ¹⁴ Dɔ sere, si yure mōke Thure ƙƙ thɔni ƙƙ Bikuun dɔ do tɔɔɔa feɔ thuraa Taadaar, dɔ ger si-n muɔ sobɔ so juur. ¹⁵ Uɛɛke na tuonni nayɔ Jeju duɔn Thāgbaa Bikuun, Thāgba haaraare, dɔ ɔr dakha too Thāgbaa. ¹⁶ Dɔ sere, si jure nauuke Thāgba hana sarni dɔ si pe ger haar. Thāgba duɔn nau, dɔ uɛɛke tɔɔni naura a toore Thāgbaa, dɔ Thāgba haaraa. ¹⁷ Mō a hani mē si ha ser thuraake, gelela dɔ ƙƙ dɔ nau dā waa vūu asi bɔɔ, dɔ mē sa hana tu juur kul wire. ¹⁸ Nau na-n hana maara', si nauuke danani vūu n weere maar, gidonɔ maar n ni-nane dɔ so 'ler n ƙpaane, dɔ uɛɛke maar n kuni na hana nauuke danani ƙƙɔɔɔ'. ¹⁹ Ado ser gi, si-n naare gidonɔ ɔr ƙƙ naan si caca. ²⁰ Ado tibil so ayɔ, unɔ-n nar Thāgba, si na laar ƙƙ omi, sōsodaar gi; gidonɔ uɛɛke na-n naanni ƙƙ omiike a-n yna', mō a na puno a na na Thāgbaake aa yna? ²¹ Dɔ ɔrra si 'lɛ jɔfuuke ayɔ: Dɔ uɛɛke n naanni Thāgba a na-n na dakha ƙƙ omi.

5 Tibil wo tibilike pierni haar dɔ Jeju duɔn Kirisiti, Thāgba ƙɔnaa; dɔ tibil wo tibilike n naanni Thāgbaake n ƙɔnani tibil, a-n nar dakha uɛɛke Thāgbaa ƙɔni. ² Si jure dɔ si-n nar Thāgbaa bɔsāɔ ƙɔɔke si-n nani Thāgba dɔ sa-n cuuna ƙƙ jɔfu. ³ Gidonɔ Thāgba naar duɔn ƙƙ jɔfu huɛ, dɔ ƙƙ jɔfura na khura'. ⁴ Gidonɔ ure Thāgba ƙɔni n punone thɔdaa; dɔ fāgaake n punoneni thɔdaa duɔn asi ha pe. ⁵ Ame dɔ ure n punoneni thɔdaa? Uɛ dɔbara pierni haar dɔ Jeju duɔn Thāgbaa Bikuun gi. ⁶ Ɔr dɔ Jeju Kirisitii ƙƙ unani na nyuɔn na tɔɔni, ga do nyuɔn a una dɔbara ga, si nyuɔn gi na tɔɔni. Dɔ Thu Phuu duɔn uɛɛke n miɔni sobɔ so juur, gidonɔ Thu Phuu duɔn sobɔ. ⁷ Gidonɔ yēther hale n miɔni sobɔ so juur: ⁸ Thu Phuu, nyuɔn na tɔɔni, dɔ wer yēther dor kha ƙƙ bɛɛ. ⁹ Ado sa tu tɔɔɔa sobɔ so ju, Thāgbaa sobɔ so ju ƙɔtɔne a jɔ gi, dɔ sobɔ so juurɔlɛra Thāgbaa thethe miɔni a pe ƙƙ Bikuunna. ¹⁰ Dɔ uɛɛke n pierni haar Thāgbaa Bikuunna, a hanane ga sobɔ so juule ƙƙ bɔɔ; si uɛɛke na-n pierni Thāgba haara', n

cuure du do sōsodaar Thāgba do, gidoni aa per haar sobo so jurraake Thāgba miini a per ɔ Bikuunna ga. ¹¹ Di hine gure doni ga sobo so jukera, ger duɔn yire khorrɩke Thāgba ɔɔ ha sɩni, di yireelera ɔ Bikuunna gi ha. ¹² Ureɛke hanani Bikuun a hanane yire, si ureɛke na hanani Thāgbaa Bikuuna', aa hana yirə'. ¹³ Mi khere nare ga thĩɔɔke di mɛ na ju ju di ni hanane yire khorr, nereɛke n pierni Thāgbaa Bikuuni i haar. ¹⁴ Tu jurɩke si hanani ɔrra duɔn, ado sa biɛlaa thĩe wo thĩe du do ɔ tuur gi, a-n pe ser nūu. ¹⁵ Di ado si jure di a-n pe ser nūu thĩe wo thienaake si-n biɛlni, si jure di si 'ler thĩ dookera si ɔɔ biɛlaani. ¹⁶ Ado tibil yi ɔɔ omi di cuu sopugooke na halaani na jalna khirrə ga, a biɛlne Thāgba omi dɔɔle na 'ler yire. A thiena gaa, wureɛke na-

n cueni sopugooke n halani du jalna khirrə ga mi so. Sopugo hale n halani tibil du jalna khirrə, ga do ga sopugoole mi yi ni biɛllo Thāgba ga. ¹⁷ Thĩe wo thĩe feuuke na sarana', sopugo gi, si sopugo hale na-n halani tibil du jalna khirrə ga. ¹⁸ Si jure di tibil wo tibilike Thāgba kɔni aa-n cuu sopugoə', gidoni Thāgbaa Bikuun n beraa, di puu cuu hĩdaar na-n thaaraa ga. ¹⁹ Si jure di Thāgbaada si do, si thu koo puu cuu hĩdaari nyɔkɔɔ gi ha. ²⁰ Si jure dakha di Thāgbaa Bikuun ɔɔ ine ke a ha si jur di sa juna sobɔdaar; di mɛ si hani ɔɔ Bikuun Jeju Kirisitira, sobɔdaarra si ha; ɔr guke doni sobo Thāgba a dona yire khorr. ²¹ Bisā bii, na-n jɛ huɩ, na-n ha kha dukha na thula fuuraka'.

2 JĀ

1 Mer kōtun thōna sebeēke a ha Kūrta, ke duōnni kherike Thāgba phiirni, a hana dakha ƵƵ bisāso, ke dōni nērke mi-n nanu na sobor, si ga do mer d̄bara n naan na', si wure feube jeni sobor n naan ni, 2 di the soborraake tōni serera, ke na hanu kha na sere na dana ƵƵ khorr. 3 Thāgba Thure na Jeju Kirisitiike dōni Thuree Bikuun na-n je si buora, a na-n dōna si dakha bu, a na-n hana si dakha ha u mō si doni wure jeni sobor ke n naanni khaso. 4 Gi da mare haar ka di ĩ ƵƵ yi mō aƒi bisā ikha n urni soborra, mōke jfube si ƵƵ 'leni Thuree pa hanu. 5 Di nenēke gure mi-n yaal farni Kūrta, ga do jfu phaa mi-n khere fara', Si gurera si ƵƵ 'leni kekeke fu paar gi, ger duōn sa-n na kha feu biel-biel. 6 Di nau duōn ƵƵ, sa-n ure mōke ƵƵ jfu hanu; ger duōn jfube teananu na-n ureo mōkera ni ƵƵ nienu

kekeke fu paar. 7 Gidonu ffula jƵƵ ure a lō thura, di wa-n tu wi ye tomur Jeju Kirisiti ƵƵ hana a una'. Ure hanu thale or duōn fful na Kirisitii vardaar. 8 Na-n jle hun d̄bara di gure na 'leni anu thōna na-n do dakesua', si ni 'lerō khor wat. 9 Ure n ureni da-n kēero si aa-n too Kirisitii durra ga, aa hana Thāgba ga. Si ure tōni dureraake, or hana Thure na Bikuun. 10 Ado tibil po anu pa, si ga do dur ca ure a pōna ga, na-n teguu a to cƵƵa', na-n fuƵƵurake dakha ga. 11 Gidonu ntēke na fuƵƵeni ƵƵ thō puuso a tu. 12 Mi hanane thēe jƵƵ a na khere nar gbobi, si ma yaal ĩ gba sebe na sebe khere nyuōn ĩ muuna na', si mi-n pere haar ĩ po anu pa si mu kha ye biro, di mē asu da na ju do dau na ka. 13 Aƒi ōkherike Thāgba phiirni, ƵƵ bisāso fuor fer.

3 JĀ

1 Mēr kōtun thōna sebēeke a ha Gayusuke mī-n nanu. Mī-n naare na sobor. 2 Ī kuunike mī-n nanu, mō mī-n yaalnu gi hana far duon, thē feū na-n jala far bok, fi 'le tomu kheu, mō afi thuda n jalnu bok. 3 Gi da mare haar ka, bokoke omīna bok unu a mu sobo so juur soborraake hanu afi pa, ke dōnu mō fi-n urnu soborra. 4 Ma hana dau du kōtī jō da ura', ke dōnu mō mī-n nienu di ĩ bisāso n ure soborra. 5 Ī kuunike mī-n nanu, fi-n cuure bok gireraake fi-n cuuni ominana, narake ominanaake dōnu kpakpala. 6 Wi muere sobo so juur afi naura we gbebidaraa thīthun; ga bore ado fi bul wi na fūleeke na danu Thāgbara awi kpaar para. 7 Gidonu Jeju Kirisitii i dō bok wi thenu jal, si wa-n tee thē ca kpalaa pa ga. 8 Ger gi sere, si teenane si tea wa tibil casokle, a gbeba kha thōma na dō soborra. 9 Mī bok kherere thumur gbe a ha we gbebidara, si Diyoturefuke n

yaalenu unu-n dō war ye kul aa-n gba asida ga. 10 Ger gi ado mī pō, cuu caalera a-n cuunisō ma urna ger, gidonu a-n muere thumu puunō da-n pē sar, si geelake ga-n nuraa pa', si bok thethe n yi, una tee omīna ga, di wure n yaalenu wa-n cuu wo a-n pier wer, si di wee wi we gbebidaraa thīthun da-n faa. 11 Ī kuunike mī-n nanu, fa-n phel thī puə', si na phela thī buo. Ureke n cuenu gureeke buononu Thāgbaada a do, si ure n cuenu gure puurohi aa yi Thāgba ga. 12 Tibila feū na soboru thetherake n muere so ju buo di wa-n pē Demetiriysira; sere dakha si-n muere so juur di sa-n pieraa, di fi jure asi so ju duon sobor. 13 Mī hanane thē jō a na khere far, si ma-n yaal ĩ gba sebe khere nyon na sebe kheredaa ĩ muuna fa'. 14 Si mī pere haar kīer na gbe ma yi fer si mu kha ye biro. 15 Thāgba na-n hana fi ha u. Asi kuunsō fuor fer; fuore asi kuunsō feū bielbiel na awi i.

JUUDI

1 Mer Juudiike dɔnu Jeju Kirisitii thōdaar, a dona Jaku ōkuun, thɔna sebeeke a ha wureeke Thāgba Thure wenu a na na wɔ dakha, ke dɔnu wure Jeju Kirisiti n bernu. 2 Thāgba na-n dɔna ni buɔ jɔɔ, a na-n hana ni dakha ha u jɔɔ, a cuɛ ni ni ju ju ɔɔ nau jɔɔ. 3 Nereeke mi-n nani, yaaleeke mi kɔɔ hanani ɿ hara duɔn ɿ khere nar sebe taareraake si bulni khaa thumuura, di mi yi ger du do do ɿ khere nar ger phubi ɿ kpākpāa nar ni kēkerē na-n pe ha pēdaaraake tu phuuɔ 'leni babiel khorr. 4 Gidonu ukhaa tibilsɔ kɔɔ wolone a lō anu thīthun; tɔbila wēeke na-n theranani Thāgba ga, wɔ debire Thāgbaa bɔ ju thumu ga-n jala mōke awi khaakhaar thī cuu hani, wɔ bor dakha Jeju Kirisiti asɩ Kōtɿ bɩel 'lē'lē'lēeke dɔnu fāgadaar. Wer dɔ tɔbilaake awi so heen kɔɔ maanu kherere. 5 Nerke jennu ga thīsɔɔlera feu mōke gi hani, si mi-n yaale ɿ bir ɿ khe nar wo ni juna di ɔɔɔke Kōtun kɔɔ taanu ɔɔ too Ejipiti dura pi, wure na kɔɔ pienu haara', a kɔɔ būburō wer. 6 Ni jena dakha di thōthōdaar thusɔɔke kɔɔ faanu gure wɔ pe warnu, wa kɔɔ too dakha awi pa ga, a kɔɔ li wer khorr a faa dahulō paar dabirera, phaphapha gi dana wi kōtɿke a na kulna wɩnu. 7 Ni jena dakha Sɔɔɔm na Gɔmɔɔr na awi di khudaraada, ke kɔɔ faanu awɩbara bɔdel cuurera oti, di wa-n cuuna gure Thāgba na kɔɔ tini tibil a cuɛa'; wɔ kɔɔ 'ler so heene khorr dɔɔra, di gurera dana wɩnu dor gure thī nurɔre tɔbilala feu. 8 Mena tɔbilaale n yenu thīe unu yi ha dakha, awi tomu wɩ-n bise, wɩ-n beesire dakha Kōtun fāga hana di wa-n kpɛna yū fāgadarasɔ. 9 Mɩsɩlkerake dɔnu Thāgbaa thōthōdaar thu kōtɿ, ɔɔɔke suu kɔɔ urnu di wa-n bana kha na Satā Muju forra, sɩrake aa kɔɔ heenuu sor na kpɛra', si gure a suuraanu dɩbara duɔn: Kōtun n pe far sor. 10 Si tɔbilaale wer, gure wa jununaka' wɩ-n kpɛ ger, si gure wɩ junu hō nū khaa du do mē gi-n do, ger dɔ gure na kuɛa wɩnu. 11 Ga puu ware de, gidonu Kayē hu wɩ gba a lona dakha di paarra war yaalela Balamu kha, wɩ būburone mō wɩ urnanu lāu Koree kha. 12 Pheru wɩ do mō wɩ-n hani anu nau dɩko kho pa si di wɩ gɔ lō khaakhaar cuurera, si yicuru na-n fu wa'; wa-n

therna tibil saagado awɩbara gaaga. Wɩ hure thāgbaake n jonanu si di jɩe n ti gi; wɩ hure dakha thuraake dananu sɩr si ga-n sa'; thur khuna yēeke wɩ phiirni faa. 13 Wɩ hure lanyuɔnɩke jɩe na-n sɩrɔnɩ ɔɔɔa', awi yicuru thō cuu n ther yɔkhɔrɔ khaa. Wɩ hure dakha yepələbeeke n fileneni bababa; pa hulō paarɩke birɛneni tītītī Thāgba thun khorr di ga-n piɛr wɩ. 14 Si Enɔki, mama kōtun, ke dɔnu makonyɔdaarɩke Adā karɔnɩ si di kpaan, a kɔɔ mure awɩda du do buur gi di bo ayu: "Kōtun unɛ na ɔɔ thōthōdaar thusɔ tētētō, 15 a kulna tɔbila feu, a heen wure feuuke na-n theranaana' sor, gi the awi thō puurəeke wɩ kɔɔ cuun Thāgbara, na awi thumu kpallaake wer sopugodaraalera na-n theranaana' kɔɔ muraanu." 16 Tɔbila wēeke hūhuune donu awɩda na cɩcumanɛ; wɩ-n ure mō awi ha piɛr hani; i yaal thumu haar n the wɩ kɔɔ; wɩ-n fule tɔbila wa-n 'lerɔ khorr. 17 Si nereeke dɔnu omunaake mi-n nani, na-n jena thumuake asɩ Kōtɿ Jeju Kirisitii thōthōɔɔ kɔɔ maanu mure. 18 Wɩ-n kɔɔ so nare ayu: A piɩu bɔɔ na dā, wureeke na-n maane nuni na hale, wa-n ur mōke awi thī puu yaal n ku wɩnu thue. 19 Wer dɔ tɔbilaake na-n piɛrni leere; thukeeda wɩ do, wa hana Thāgbaa Thuə'. 20 Si nereeke mi-n nani, ni khɔna na piɛr anu ha pe bɔraake ni hananu; na-n bɩelne Thāgba na Thu Phuu fāga. 21 Ni jɩe too nauraake Thāgba na sɩnu, mō ni-n piɛrni yire khorrɩke asɩ Kōtɿ Jeju Kirisiti na ha nuni, gi do ɔɔ bɔ donana gi the. 22 Wure n yeyereneni na-n bulo wi; 23 na-n taa wɩ a vənə wi dɔɔra na te; khasɔ wo, na-n jɩe wɩ buɔra si ni dɔ gi do bɔ jurɩke hananu maar, ni thū na-n laarnanake khələlələ kɩkɩnɩke thī puu yaaleeke n kɔ wɩnu thue cuunɩ du bise. 24 Ureke na punoneni na fu ni di na jə', a cuu ni dakha ni julna kākar ɔɔ yeraake n carbaraneni, ni 'lee di paar; 25 urekera dɔnu Thāgba bɩel dɩbara gi, ke kɔɔ taa sɩnu du do asɩ Kōtɿ Jeju Kirisitii pa gi the, dɔ gi do ɔr hɩna i dubure, na wabure, na fāga, na punone, bɔɔ feuraake kɔɔ kanu, na nenē, na bɔɔ feu waa khorr vūu. Amen.

khalgbāake n kheni bilə yenyɔ fey soni ayi: ¹³ Mi jure ka fu-n cɔni, di liir Satāa fāga too pa ha, si fu furɔre ɿ i. Ātipasu bɔɔrake, si fa kɔɔ faa ha perɛɛke fi hana marna'. Ātipasira sobɔ tibil a kɔɔ do mar da-n mu ɿ dabɔ, di wɩ kɔɔ kuu anɩ ye th̄thun kāke Satā n cɔni. ¹⁴ Si di pa lkhaake mi yi farni duɔn m̄ lkhaa tibilsɔ hanɩ afi pa, di wɩ bo di wa-n ma Balamɩ durra, ke dɔni ure kɔɔ durenɩ Balakɩ di per bara paar lɩrayel bisanana di wa kho thul th̄ɛ, a na faana dakha dɩbara bɔdel cuurera. ¹⁵ Mena gi ha gure dakha, fi hanane tɩbɩla afi pa ke n bɔni di wa-n ma Nikolayitɩɔɔ durra. ¹⁶ Ger gi deba haar de, ado m̄ ga, ma pɔ fare kɔɔ a na k̄k̄erena wɩ na ɿ nɔ khalgbā. ¹⁷ Ureke hanani n̄u, dɔ a na-n ni gureke Thu Phuu n soni we gbeɔɔdarasɔra. Ureke na k̄aeneni ma haare maan ke kerani, ma haare dakha boka bulo, di boka bulolaalera i phaa na khere, ke tibil na jɩni saagado ɔrkera 'lenɩ gaaga. ¹⁸ Khera thake a hana th̄thɔɔdaar thuuke dɔni Tɩaturdaraada. Hine gureke Thāgbaa Bikuunike ɔɔ yisɔ honɩ dɔlnane, di nee na-n carbara m̄ke the siɛ n hulni dɔɔra soni ayi: ¹⁹ Mi jure afi th̄ɩ cuu, na afi nau, na afi ha pe, na afi th̄ɔ do, na afi ha fu, na afi nen̄ th̄ɔke jɔni mamadaa. ²⁰ Si soruke mi hana funɩ duɔn m̄ fi sunɩ kherraake wɩ-n weni Jejabel, ke yeni khe bobon ha ni, da-n dur da-n fulna ɿ th̄ɔdaarɔ di wa faa dɩbara bɔdel cuurera, wa-n kho dakha thul th̄ɛ. ²¹ Mi kɔɔ haare bɔɔ di a na debi haar, si aa-n yaal a deba haar ɔɔ bɔdel cuurara ga. ²² Fa yi gaa, ma tuɔre na kpee ph̄ paar si ɿ thɔnanaa bɔ gaare, gi wabi na wekerara n phunanaani dakha. agado haar wɩ debi a faa ɔɔ th̄ɔɔlera ga. ²³ Ma cuure ɔɔ bisāɔ di wa khiir, di we gbeɔɔdara fey na jure di mer duɔn biɛlke n b̄aeneni tibili kɩer na ɔɔ ha, di ma 'laa nare fey biɛlbiɛl th̄ɛ m̄ anɩ th̄ɩ cuu hanɩ. ²⁴ Si ado nerke seni Tɩatur, ke na-n tuonni ga durula', ke na jeni th̄ɩ dooke welela n weni Satāa th̄ɩ hulōā', ma gba heenda kpu na heen ni bā; ²⁵ si gure ni hanani, ni jɩe fu gi k̄ik̄ik̄i phaphapha ɿ pɔ. ²⁶ Ureke na k̄aeneni, ke dɔni ure fɔɔni ɿ th̄ɔ a dana khu paar, ma haare punone tibil caarra, ²⁷ di ga ha m̄kera mi 'le gɩni ɿ Thu nyɔkɔɔ, di "ɔr na khe wɩ na the gbɩul, a na-n ɔɔ wɩ khuma khuma ce khaa", ²⁸ di ma haare dakha dɩwɩ yepələbire. ²⁹ Ureke hanani n̄u, dɔ a na-n ni gureke Thu Phuu n soni we gbeɔɔdarasɔra.

3 Khera thake a hana th̄thɔɔdaar thuuke dɔni Saardi we gbeɔɔdaraada. Hine gureke ureke hanani Thāgbaa Thu makonyɔ na yepələbe makonyɔ soni ayi: Mi jure afi th̄ɩ cuu. A wɩ yi fi wɩ-n ka jina yidaar ha fi su do fi khire. ² Jaga a cue gure seni si di gan jal khiir paar gi hana yire, gidoni ma yi afi th̄ɩ du th̄ɩ bɔr a dā thu ɿ Thāgbaa yera ga. ³ Jena gure fi kɔɔ 'lenɩ a niɛna, di na ɔɔ gar sa deba haar. A fa jaga, ma une yudaar khaa, di fa jɩ bɔɔke ma phuro fina'. ⁴ Si lkhasɔ hale anɩ th̄thun le Saardi, ke na kɔɔ biseneni awɩ k̄k̄esɔa'. Wer na-n ure kha na mere na k̄k̄ē bulona

gidoni wɩ teena ger. ⁵ Ureke na k̄aeneni a na 'ler k̄k̄ē bulo a na to, di ma puɩ ɔɔ i yi sebera ga, si ma caan ɿ Thu yera na ɔɔ th̄thɔɔdaar thusɔɔ yera nayɩ ũda a do. ⁶ Ureke hanani n̄u, dɔ a na-n ni gureke Thu Phuu n soni we gbeɔɔdarasɔra. ⁷ Khera thake a hana th̄thɔɔdaar thuuke dɔni Filadelfi we gbeɔɔdaraada. Hine gureke ureke dɔni daphuu na sobɔdaar, ureke fɔɔni Davudu lakile, ureke n kherani di tibil na-n puno di khaana', ke dɔni ure n khaaneni di tibil na-n puno di khera' soni ayi: ⁸ Mi jure afi th̄ɩ cuu. Afɩ fāga na kpera', su do fi kɔɔ fure ɿ nɔ, fa kɔɔ banano ɿ iə'. Hine mi faare loo du kher hoo afi yeburɔ, ke tibil na punoni na khaana'. ⁹ Hine gure ma cuuni wureke n kpani je a na fuɔr Satā, ke n sōsoneni di wɩ yi, Juifisɔ ha ni, su do wa do Juifisɔa', ma cuu wer di wa tha na thunɔ si na gburōku far, di wa jure dakha mi na fer. ¹⁰ Gidoni fi kɔɔ fure ɿ nɔ a hana ha fure, mere dakha ma ber fer bɔ gaar bɔɔke na unani na gba thuuke koo gi be tɩbɩla bɩne gi huɩ. ¹¹ Ma une kɔɔ. Jɩe fu gure fi hanani k̄ik̄ik̄i, di m̄ tibil na taa far khoruke fa 'lena'. ¹² Ureke na k̄aeneni ma cuguure di na do thɩkaru cuɔrraake dɔni ɿ Thāgbada, di a na the le bā. Ma gbaar ɿ Thāgbaa i a na khereraa, na ɿ Thāgbaa du i, ke dɔni Jerujalem phaake thenɩ ɿ Thāgbaa pa yū a gbū, ɿ kherenanaa dakha ɿ i pha. ¹³ Ureke hanani n̄u, dɔ a na-n ni gureke Thu Phuu n soni we gbeɔɔdarasɔra. ¹⁴ Khera thake a hana th̄thɔɔdaar thuuke dɔni Laudise we gbeɔɔdaraada. Hine gureke ureke dɔni Amen, a dona sobɔ so judaar buɔ, a dona Thāgbaa th̄ɩ tinə feyu the pa soni ayi: ¹⁵ Mi jure afi th̄ɩ cuu. Fa ia', fa kpora'; mi-n yaale fi ie agibo fi kpor. ¹⁶ Si gidoni fi har bɔɔɔɔɔɔ, fa ia', fa kpora', ma kpee fer na faa. ¹⁷ Gidoni fi sor ayi, fi ler aa, th̄ɩ fi 'le a le, di dakha wo th̄ɩ na-n bɔr fa', su do fa jɩ di fere, fa do tibiləə ga, bɔ ku tibil ha fi, fi dor dakha bɔdaar bulo, a dona yaaru, a hanana sābɔɩ. ¹⁸ Ger gi mi-n ha fer fule, a fi jɩ the mar deeke wɩ thiini dɔɔ du bɔr, m̄ fa debi na do lēledaar dɩphā; na k̄k̄ē bulo dakha fi to fi keena yicuru, tibil na yi afi sābɔɩa'; na dakha wo yi thuuke fa peni yiro fi puno fa-n yi. ¹⁹ Mere, wure feyuke mi-n nani wer mi-n nina di paar di ma-n webɩna wɩ. Ger gi hanana yaale jɔɔ a deba haar. ²⁰ Hine, mi hake a jɩl lōfonɔɔ di ma-n be. Ado tibil ni ɿ nɔ, a kher mi loo, ma luɩn na too nteɛ pa sa-n kho kha dɩkɔ. ²¹ Ureke na k̄aeneni ma haare hue da too kha na mere ɿ fāga too para, m̄ke mere dakha k̄aeni sa too gure na ɿ Thu ɔɔ fāga too para. ²² Ureke hanani n̄u, dɔ a na-n ni gureke Thu Phuu n soni we gbeɔɔdarasɔra.

4 A gele pi, mi-n kɔɔ huɩe du do lōfonɩ gi a kher Thāgbaa duɔ, di caca nuɔke mi kɔɔ niɛni di a-n muɩna mi a ho tutuu sun gi so mare ayi: Junɛ ke, ma ni fare gure teanani gi dana bɔɔraake na kpaaneni. ² Dapaara Thu Phuu kɔɔ urna mer di ɿ yi fāga too paar du hale Thāgbaa duɔ, di tibil hale a too fāga too paar-raalera. ³ Di urekera kɔɔ fɔɔɔɔni n carbarare jasɩpi bo-

ka khaa na sarduana boka khaa, ke dɔni bokanaake khi-inoni the nuɔ ka, di thāgba khalu kɔɔ hale a dii fāga too paarraalera di a-n hona emərodi bokaarkɛ khi-inoni dakha the nuɔ ka. ⁴ Di fāga too pa kpelē yenā hale a dii fāga too paarraalera, di kɔtuna kpelē yenā hale a too fāga too paarsɔrara, a to kēkē bulona, a sunə de fāgadaar kpier yuɔ. ⁵ Di thāgba ju khor, na nɔ kkena, na thāgba tiire n ther le fāga too paarraalera; di lāphā makonyɔ hale a do dɔ haar di ga-n le fāga too pa yeraalera, ger duɔn Thāgbaa Thu makonyɔ. ⁶ Di fāga too pa yeraalera thīe hale di ga-n hona lanyuɔn wɔwɔwɔl sa ho huɔ. Di fāga too pa thīthun thī ye yenā hale a diiro, di yinə hire awi tomura yeburɔ na khiru fey. ⁷ Caca thī yire hor sidū'ūu, balanyɔ thī yire ho na bolu, balāther thī yire hana tibil ye, si balanā thī yire ho gbucɛɛke n diennu. ⁸ Di thī ye yenāale biel-biel hanane gbela maadō maadō, wɔ hinəne yinə buɔ na tomurra dakha, di wa hana purɛ kpɛ diwɔlu na ditɔnɔa', si mē wɔ-n so aa: "Daphuu, daphuu, daphuu, Thāgba Kɔtɔnɔke dɔni fāga fey hīdaar do, ke kɔɔ hanle, ke hanle gurɛ, ke na inani." ⁹ Di ɔɔɔɔke thī yeele n dubɔni urɛ tɔɔni fāga too paar, ke hunani yire buɔ fey waa khorr vūu, di wa-n kpāganaa, di wa-n khunaa, ¹⁰ kɔtuna kpelē yenāale gburɔkure ureraake tɔɔni fāga too paarraale yera, di wa-n fuɔɔ ɔrkera hunani yire buɔ fey waa khorr vūu, di wɔ phubire awi fāgadaar kpesɔ a kpeɛ fāga too pa ye thīthun si wa-n so: ¹¹ Asi Kɔtɔ na asi Thāgba wei, fer teana a na 'le i dubɛɛ, na cuur, na punone; gidoni fer kɔɔ te thīe fey, di afi tuur dɔ kɔɔ di gi hale gurɛ a hana yire.

5 Di mi yire sebe di urɛɛke tɔɔni fāga too paar thebi na nyɔɔɔɔ, di khere buɔ na jera fey, di jena makonyɔ hale a durɔ di do ger khaane gi. ² Di mi yire thɔthɔdaar thuuke hanani fāga di vāvīə, di hulē nuɔ di khur ka ayi: Ame teana a na cuur junsɔɔle di sebeɛle na phubi? ³ Di tibil biellake na hale Thāgbaa duɔ, di thura gi, di thuraake tier gi, a na puno na phubi sebera ga, a na puno dakha wo a na huana'. ⁴ Di mi kɔɔ khure kɔɔ ka gureraake tibil na yini, ke teanani a na phubi sebera agɔbo a huana'. ⁵ Si kɔtɔ biel kɔtunanaalera so mare ayi: Fa-n kha'. Hine sidū'ūuke theni Judaa cara, a dona Davidu məl, ɔɔ kəəne a na cuur jena makonyɔɔlera si na phubi sebera. ⁶ Di mi yire fāga too pa thīthunule, na thī ye yenāale, na kɔtinaa thīthun, Bana bii di jul le sa ho mɔ wɔ kuɔni, si a hanane uma makonyɔ na yinə makonyɔɔke dɔni Thāgbaa Thu makonyɔ, ke a thɔni thuraake koo. ⁷ Di a pɔɔ, a tee sebeɛle olelaalera hana giɔni a furɔ nyɔɔɔɔra a toona fāga too paarra. ⁸ ɔɔɔɔke a teeni sebeɛle pi, thī ye yenāale, na kɔtuna kpelē yenāale gburɔkure Bana bu ye thīthun; wer fey bielbiel kɔɔ furɔɛ salāa na de bilɛse di hinə latkooloke dɔni tu phuusɔɔ Thāgba biel. ⁹ Di wɔ khune ni phaake sɔni ayi: Fer teana fi tee sebera fi cuur dakha junsɔ, gidoni wɔ kɔɔ ku fer di fi

gba afi tɔmɔ a birsena tubla, caarra fey, na thumurra fey, na tubla fey thīthun, na ca kpalala fey a ha Thāg-ba. ¹⁰ Fi cuur wer di wɔ do fāgadaraake dɔni boni jidara asi Thāgbara, di wa dor fāgadara thura. ¹¹ Di mi-n kɔɔ huɔne a ni thɔthɔdaar thu jjuɔɔ wi, ke awi ther nɔ kanike gbɔlani der paar gbɔlani, wɔ thune vāvīə, a dii fāga too paarra, na thī yera na kɔtunanaale, ¹² di wɔ so na nɔ kheu ayi: Bana biike wɔ kɔɔ kuni a teenane a 'le punone, na ler, na kpesere, na fāga, na cuur, na i dubɛɛ, na khure. ¹³ Di thī tinəne feyuke hani Thāgbaa duɔ, na thura, na thuraake tier, na lanyuɔnna, na thīe feyuke harɔni buɔ, mi niere di wele fey na-n so ayi: Urɛ tɔɔni fāga too paar na Bana bii, dɔ ɔɔ n hī khure, na cuur, na i dubɛɛ, na fāga buɔ fey waa khorr vūu. ¹⁴ Di thī ye yenāale dee aa: Amen. Di kɔtunaale gburɔku di wa-n fuɔɔ.

6 Di mi yere ɔɔɔɔke Bana bii kɔɔ cuurɔni caca juɔn jena makonyɔraale, mi niere thī yi biel thī ye yenanaale di so nuɔ di ho thāgba pheere ayi: Ina. ² Di ma huɔ di do gāgo bulo gi a the, di urɛ kɔɔ juɔneɔni kɔɔ hanane thaa na tuu, di wɔ haare fāgadaar kpier di a ther mɔ a doni kəkədaar a 'le kəere. ³ Di ɔɔɔɔke a cuurɔni balanyɔ juɔn, mi niere balanyɔ thī yire di so: Ina. ⁴ Di gāgo si khəkhəkhə ther, di urɛ juɔneɔni kɔɔ 'ler punone a na tinə ha u thura na faa, di mē tubla na-n kuur kha; di a 'ler dakha bajuna kɔtɔ. ⁵ Di ɔɔɔɔke a kɔɔ cuurɔni balāther juɔn, mi niere balāther thī yire di so ayi: Ina. Di ma huɔ a yi gāgo biru, di urɛ juɔneɔni furɔɛ thī mɛdaa ɔɔ nyɔɔɔɔ. ⁶ Di mi niere nuɔ di the thī ye yenāa thīthunule a so ayi: Ju mɛ nɔ biel, ger dɔ wi biel thɔ lumine; ɔju mɛ nuɔ yēther, ger dɔ wi biel thɔ lumine; si niin wer na taan, fa-n cuur thīa'. ⁷ Di ɔɔɔɔke a kɔɔ cuurɔni balanā juɔn, mi niere balanā thī yire di so ayi: Ina. ⁸ Di ma huɔ a yi gāguuke hani phuaphua, di urɛ juɔneɔni i n duɔn khir, di khīdi di na-n kpaaraa sikaar, di wɔ 'ler punone a na gbana bajuna, na kɔmer, na kho puu, na hɔ numa thura a na būburona tubla thi phere yenana bielbiel. ⁹ Di ɔɔɔɔke a kɔɔ cuurɔni bal-amɔ juɔn, mi yire tublaa thusɔ boni ji pa ballɔ, ke dɔni wure wɔ kɔɔ kuurɔni Thāgbaa sora, na awi sobɔdaar do-raake wɔ juɔni. ¹⁰ Di wɔ hulene di khur ka ayi: Kɔtɔn, daphuu na sobɔdaar, ka ga dā si fa kul kulɔ a na tiir asi tɔmɔ hel thudarara? ¹¹ Di wer fey bielbiel 'ler kəkē bulo gbana a to, si di wɔ so war ayi, wɔ tɔɔ bo ɔɔɔɔ phaphapha wure dɔni thɔ dona awi kha, na awi omisɔɔke wa kuurɔni awi kha, awi nɔ n dā bo. ¹² Di mi yere ɔɔɔɔke a kɔɔ cuurɔni maadō juɔn, thi juɔn kɔɔ hale a kɔtɔ ka, di wire debire a biiro tɔtɔtɔ a ho bu bir lokaar, di por biləni debi a siɛɔ a ho tɔmɔ. ¹³ Di yepələbe na-n je thura, mɔke je na-n vāvīlani thur khonane di bi pholoo na-n je. ¹⁴ Di thāgbara yū pur kula kula mɔ wɔ-n purni debe, di gɔgɔnasɔ fey na yɔ duɔɔ fey kɔɔ əle a ha dikhāa pa. ¹⁵ Di le fāgadara thura, na kɔtunasɔ, na sɔraseɛ kɔtɔɔ, na lələdara, na fāga hīdara, na dea bibi,

na waaɔɔ n wɔ̄ wɔ̄wɔ̄ kanana na boka kɔ̄tɔ̄ ballɔɔɔɔke hanu gɔ̄gɔ̄nana; ¹⁶ si wa-n so gɔ̄gɔ̄nana na boka kɔ̄tɔ̄nana ayi: Ni je the sarrake a phe si, si hunɔna urɛɛke tɔɔni fāga too paar na Bana bii nīkhirə. ¹⁷ Gidonu awi nīkhi wi kɔ̄tɔ̄ phaan, di umɔ̄ hale na jul?

7 A gele pi, mi yurɛ thɔ̄thɔ̄daar thu yenā di wɔ̄ jul thi khu paar yenā, sa fu jɛ yenāake n theni thura a furɔ, di mɛ̄ jɛ na-n the thura, di lanyuɔnna gi, di thur biella guraka'. ² Di ɔ̄ bir yi thɔ̄thɔ̄daar thu kpu wo di the wi phā paar da-n juun, a furɔ Thāgba yidaaru jē pɛda sa hulɛ nuɔ du khur ka thɔ̄thɔ̄daar thu yenanaale kɔ̄ 'leni huɛ a na cuuna thi puure na lanyuɔn, ³ a so ayi: Na-n cuu thura puure na lanyuɔn pa', di thura ga, phaphapha si pɛ asi Thāgbaa thɔ̄darasɔra juun kobera bo. ⁴ Di mi nure wure wɔ̄ pɛrni juunna nɔ di wɔ̄ yi tɔ̄bila gbɔlanu tamaa na kpalanyɔ na gbɔlanu yenā wɛ, ke theni lɔ̄rayel bisanaa cara feɔ biɛlbiɛl. ⁵ Judaa cara, gbɔlanu yuɔr yenyɔ wɔ̄ durɔ juunna, Rubeni cara, gbɔlanu yuɔr yenyɔ, Gaadu cara, gbɔlanu yuɔr yenyɔ, ⁶ Ajeri cara, gbɔlanu yuɔr yenyɔ, Nefitalu cara, gbɔlanu yuɔr yenyɔ, ⁷ Manasee cara, gbɔlanu yuɔr yenyɔ, Sumɛsu cara, gbɔlanu yuɔr yenyɔ, Levu cara, gbɔlanu yuɔr yenyɔ, ⁸ Isakaaru cara, gbɔlanu yuɔr yenyɔ, Jabulɔɔ cara, gbɔlanu yuɔr yenyɔ, Jojefu cara, gbɔlanu yuɔr yenyɔ, Bɛ-jamɛɛ cara, gbɔlanu yuɔr yenyɔ, wɔ̄ durɔ juunna. ⁹ A gele pi mi-n kɔ̄ huɛ du do tibil jɔ wɛ tɔ̄tɔ̄tɔ̄, ke tibil na punoni na thera', a the ca kpalala feɔ, na caarra feɔ, na tɔ̄bila feɔu thɔ̄thun, na thumurra feɔ, di wa-n jul fāga too pa yɛra na Bana bii ye thɔ̄thun, a to kɛkɛ bulo gbana sa furɔ kalā jɛɛ nyɛɛna. ¹⁰ Di wɔ̄-n hulene nɔ khena ayi: Asi Thāgbaakera tɔɔni fāga too paar, ɔra taare n the na Bana biirə. ¹¹ Di thɔ̄thɔ̄daar thusɔ feɔ juɛ a dii fāga too paarra, na kɔ̄tunana, na thɔ̄ ye yenana, a gburɔku fāga too pa yɛra di wa-n furɔ Thāgba, ¹² di wa-n sona ayi: Amen. Khure, na i dubire, na kpesere, na furɔre, na cuur, na punone, na fāga, asi Thāgba huna kɔ̄ feɔ waa khorr vɔ̄u. Amen. ¹³ Di kɔ̄tɔ̄ biɛl kɔ̄tunanaale bule mi ayi: Welela tɔɔni kɛkɛ bulo gbana, ana wɛ di ka wɔ̄ the? ¹⁴ Di ɔ̄ suuraa: ɔ̄ kɔ̄tɔ̄ ya mee fer ka ji gi. Di a so mare ayi: Wer duɔn tɔ̄bilaake theni bɔ gaar kɔ̄tunaale; wɔ̄ kɔ̄ ɔ̄ɔɔɔre awi kɛkɛɔ a cuu gi na Bana bii tɔ̄mɔ̄ du bulolo. ¹⁵ Ger dɔ̄ kiru di wɔ̄ ha Thāgbaa fāga too pa yɛra, di wa-n duuraa thɔ̄ma dɔ̄wɔ̄lu na dɔ̄tɔ̄nɛ ɔ̄ ɔ̄ra; di urɛɛke tɔɔni fāga too paarra na dure ɔ̄ wa na thi war. ¹⁶ Kɔ̄mer na fu wɔ̄ bā, yɔ̄lkhāa na fu wɔ̄ bā, di utuɛ na dakporuu na 'le wɔ̄ dakha bā. ¹⁷ Gidonu Bana biike hanu fāga too pa thɔ̄thun na-n khe wɔ̄ a thɔ̄ wɔ̄ a na-n jalna yi yɔ̄ bu kanana, di Thāgba na puɛ yilɛbe feɔ awi yirə.

8 ɔ̄ɔɔɔke Bana biirə kɔ̄ cuɔrni makonyɔ juun, pɔrre kɔ̄ hale Thāgbaa duɔ a cu lɛr kuru. ² Di mi kɔ̄ yurɛ Thāgbaa thɔ̄thɔ̄daar thu makonyɔke n juleni Thāgbaa yera, di wɔ̄ 'ler tutuu makonyɔ. ³ Di thɔ̄thɔ̄daar thu kpu pɔr a jul boni ji pa kirɔ, a hana latukolo 'wiidaake

wɔ̄ cuunani de; di a 'ler latukolo jɔ̄ a gba a na-n 'laa, nakha tu phuu feɔu Thāgba biɛl, de boni ji paarraalera hanu fāga too pa yɛra. ⁴ Di latkooloolee isi gbɛbinane tu phuusɔ̄ Thāgba biɛl a the thɔ̄thɔ̄daar thuulee nyɔ̄kɔ̄, di ga-n juun Thāgbara. ⁵ Di thɔ̄thɔ̄daar thuule gbaar latukolo 'wiidaale a ti boni ji dɔ̄ pɛr du hi, di du-na faa thura, di thāgba tiire kɔ̄ hale na nɔ khena, na thāgba ju khor na thi juun. ⁶ Di thɔ̄thɔ̄daar thu makonyɔke furɔni tutuu makonyɔ kɔ̄ gbɛbirɛ ɔ̄ ɔ̄ gbɛburuu. ⁷ Di cacadaar kɔ̄ unɛ ɔ̄ tutuu, di thāgba bara hale na dɔ̄ a nyanyaana tɔ̄mun di ga-n cur thura, di thi phere biɛl thi phere yɛtherra kɔ̄ huɛ koo, di thur der pa biɛl der paar yɛtherra kɔ̄ huɛ dakha, di hɔ̄ yolosɔ̄ feɔ kɔ̄ huɛ. ⁸ Di balanyɔ thɔ̄thɔ̄daar thu kɔ̄ unɛ ɔ̄ tutuu, di dikha gi, a ho gɔ̄gɔ̄ kɔ̄tɔ̄, a do dɔ̄ haar, a əl ji lanyuɔnna, di lanyɔ̄ phere biɛl yɛtherra debi a do tɔ̄mun. ⁹ Di thɔ̄ tinə der pa biɛl der paar yɛtherra, ke hanu lanyuɔnna a do yidara kɔ̄ khiire, di bato kɔ̄tɔ̄ je pa biɛl je paar yɛtherra kɔ̄ wɛle feɔ. ¹⁰ Di balāther thɔ̄thɔ̄daar thu kɔ̄ unɛ ɔ̄ tutuu, di yepələbi kɔ̄tɔ̄ gi, a hana dɔ̄ dɔ̄lɔna khaa, a the yū, a ji mur phere biɛl mur phere yɛtherra na yɔ̄ bu kanasɔra. ¹¹ Yepələbiree iilera n duɔn Dakhaa, di yɔ̄ bɛl biɛl yɔ̄ kuur paar yɛtherra debire a khar kpakpakpa, di tibil jɔ̄juɔ kɔ̄ khiire, du do nyuɔnɔlɛra debani a khar dɔ̄ kɔ̄. ¹² Di balanā thɔ̄thɔ̄daar thu kɔ̄ unɛ ɔ̄ tutuu, di thɛ kɔ̄ cuure wi bɛl biɛl bɛl paar yɛtherra, na po bɛl biɛl dabela yɛtherra, na yepələbi der pa biɛl der paar yɛtherra, di ga bɛlɔɔke feɔ debire a birə, di dɔ̄wɔ̄l bɛl biɛl bɛl paar yɛtherraa dahure bure, mena gi ha dakha na dɔ̄tɔ̄nɛ. ¹³ Di mi-n kɔ̄ huɛ a nɛ di gbucɔre ubi da-n ka thāgbara yū fii, si da-n so nɔ khur ayi: Ga puurore, ga puurore, ga puure thɔ̄darara ɔ̄ɔɔke thɔ̄thɔ̄daar thu yɛtherɔke seni na unu awi tutuu.

9 Di balamɔ̄ thɔ̄thɔ̄daar thu kɔ̄ unɛ ɔ̄ tutuu, di ɔ̄ yi yepələbiree kɔ̄ theni yū a ji thura, a 'le there 'lee kɔ̄kor lakile. ² Di a gbaar a kherna there 'lee kɔ̄korura, di isiir the le di ga-n juun a ho dɔ̄ kɔ̄tɔ̄ isiir, di wire na jɛ birəre kɔ̄kor isiirraale. ³ Di toosɔ̄ɔɔ kɔ̄ ther isiirraale a bɔ̄bilā thura, di wɔ̄ kɔ̄ 'ler punone du mākhana punonee ke lana thura n hanani. ⁴ Di wɔ̄ kɔ̄ so ware ayi, wa-n cuu huɔn thura thɛ, di thɛɛke phoni gi, di thura ga, si tɔ̄bila dɔ̄bara, ke na hanani Thāgbaa jē awi kobirə ga. ⁵ Wa kɔ̄ 'le huɛ a na ku tibilə', si kpoore wa kpoo war a na cuuna pora yemɔ̄; di kpooreekera wa kpoo warni mɔ̄ laan n thani tibil di a-n khuu, mɛ̄ ga ha. ⁶ Ga bɔ̄ɔke tɔ̄bila na-n yaale khir si wa yi ga; khi thue na fu wer, si khir na car si na si war. ⁷ Toosɔ̄ɔɔle hure gāguusɔ̄ɔke wɔ̄-n gbɛbɔni wɔ̄ jalna kuur. Wɔ̄ subire thɛɛke hɔ̄ni de fāgadaar kpɛr awi yuɔ, si awi ye ho tibil ye. ⁸ Wɔ̄ hanane yusuune du ho kheraa yusu, si awi nyɔ̄ ho sidu'ū nyuma. ⁹ Di wɔ̄ hanane dakha kũkũ keɛdaa du ho the di wɔ̄ keɛ, di awi gbɛl n helle mɔ̄ke gāgo hotoɔ jɔ̄juɔ n cani lɔ̄ kuurra di a-n tii.

¹⁰ Wl hanane suu du ho lã suu a hana tha paar ciba ciba, di awi suraalera awi puno ha, ke wa-n cuunanu tubla puure gi dana pora yemɔ. ¹¹ Awi fãgadaarɩke dɔ warni yuu duɔn there 'lee kôkoruu thõthõdaar thu. Dɔ i na ebirã thumur n duɔn Abadõ, si gureki thumur wi-n wena Apolyõ; i kiru duɔn gbôgolôdaar. ¹² Caca puu 'ler kar, si agurɩ yenyɔ puu 'ler hale wo a na kpaan. ¹³ Di thõthõdaar thu maadõdaar kɔɔ unɛ kɔ tutuu, di ã nɩɩ nuɔ du the dɛ bonɩ ji paar uma yenana, ke hanɩ Thãgbaa yera, ¹⁴ a so thõthõdaar thu maadõdaarraake hanani tutuu ayɩ: Thuba thõthõdaar thu yenãake wl lini Efirati mur kõtuna a faa. ¹⁵ Di wl kɔ thubure thõthõdaar thu yenãale ke gbɛbanɩ pi ga lɛrraale, na ga wirãele, na ga poraale, na ga yeraale, wl kure tibil der pa bɛl der paar yêtherra. ¹⁶ Di awi sɔrasɔkɔke tɔkɩ gãguusɔra kɔɔ har gbulani der paar gbulani kɔ der pa taanyɔ. Thale mɩ kɔɔ nɩɩ di wl ha. ¹⁷ ã thĩ nɩɩra thake mɩ kɔɔ yl gãguusɔ na wire juɩɩ wɩnɩ di wl ha: Wl kɔɔ hanane kũkũ kɛɛda sɩɛɔ du ho dɔɔ, na dathũphuaasɔ, na dodaasɔkɔke hɔkɩ girbi. Si gãguusɔkɔ yuule hor sidũũ yuu, si dɔɔ na-n the awi kɔɔ, na isiir, na girbi. ¹⁸ Di tibil der pa bɛl der paar yêtherra kɔɔ khiire thulkena yêtherraale ke dɔkɩ dɔɔ, na isiir, na girbi, ke n thenɩ gãgonaalee kɔɔ. ¹⁹ Gɩdonɩ gãguusɔkɔlee puno, awi nɔra gi ha na awi sura. Awi su hor siisɔ, a hana yuu, di gera wi-n cuuna puurera. ²⁰ Si tibil yɩɩɩ sɛnɩ, ke thulke caale na kuna', wa-n debi haarrake si wl faa gure awi nyẽ n cuuna', na m̃ wi-n fuɔrɩ k̃tɛɛbiisɔa', na thulaake dɔkɩ dɛ na dɛ buloá', na the na bokana ga, na thura ga, ke na hanani yire di wl yɩna ga, di nũu gi di wl nuna ga, di nɛɛ gi di wl urna ga. ²¹ Wa-n debi haar dakha si wl faa awi tu kua', na awi sidumo thĩ cua', na awi bɔdɛl cua', na awi yuá'.

10 Di mɩ kɔɔ yɩɩ thõthõdaar thu kpu wo ke hanani fãga du vãvã, di the Thãgbaa duɔ da-n gbũ a paar ndɔlɩpaar, di thãgba khalu hale kɔ yuɔ, si kɔ ye hor wire, di kɔ nɛ ho dɔɔ. ² A furɩɩ sɛbɛ buu du phubi kɔ nyõkɔ, di a sar lanyuɔn na nyõkɔ kɔ, si nyõbɩlã kɔ sa thu, ³ si di hulẽ nuɔ du khur ka a ho m̃ sidũũ n oornɩ. Dɔkɔke a huleni thale thãgba phɛɛɛ makonyɔ ther. ⁴ Dɔkɔke thãgba phɛɛɛ makonyɔkɔle thenɩ pi, mɩ marra ã khere sa nɩɩ wire du the Thãgbaa duɔ ayɩ: Kpalane na juɩ gure thãgba phɛɛɛ makonyɔkɔle kɔɔ sonɩ, si fa-n khere ga. ⁵ Di thõthõdaar thuukera mɩ kɔɔ yɩnɩ di juɩ lanyuɔnna na thura, 'laare nyõkɔ nyõkɔ thãgbara yũ, ⁶ sa ulfɛ da-n wena urɛ dɔkɩ Yi hĩdaar kɔ feɩ waa khorrɩ i, ke kɔ tenɩ yũ na thĩ feɩuke ha garnɩ, na thu na thĩ feɩuke ha garnɩ, na lanyuɔn na thĩ feɩuke ha garnɩ ayɩ: Puɔre na hale bã; ⁷ si kɔkɔke thõthõdaar thu makonyɔdaar na unɩ kɔ tutuu, Thãgbaa thĩ gbul na daan, m̃ke a kɔɔ sonɩ kɔ thõdaarsɔraake dɔkɩ bobona. ⁸ Di wireeke mɩ kɔɔ nɩɩnɩ, ke thenɩ Thãgbaa duɔ, bire muuna mɩ wo ayɩ: Jala, tea sɛbɛ buulera thõthõdaar thurãke jɩlenɩ lanyuɔnna na thura hanani kɔ nyõkɔ

du phubi. ⁹ Di mɩ jaal thõthõdaar thurãele a suuraa ayɩ, a ha mɩ sɛbɛ buurã. Di a so marɛ ayɩ: Gba, khɔ. Ga kharre wer aftɩ bɩnɔ, si kɔɔ ga daare a na ho thuur. ¹⁰ Di mɩ teere sɛbɛ buurã thõthõdaar thuu nyõkɔ a kho, di daar kɔɔ a ho thuur, si dɔkɔke mɩ khonɩ pi, gi kha marɛ bɩnɔ kpakpakpa. ¹¹ Di thumur dã mer wo ayɩ: Dɔ fa n mu gure Thãgba sonɩ, ke telenenɩ tɩbɩlasɔ, na caarsɔ, na thumursɔ, na fãgadaar jɩjuɔ.

11 Di mɩ kɔɔ 'ler jumũu du ho gbɩul, sa nɩ nuɔ du so mar ayɩ: lɩɩ, a mɩɩɩ Thãgbaa kɔ hɩɩɩ, na bonɩ ji paar, a therana wire dɔkɩ fɔfɔraake hanle. ² Si Thãgbaa kɔ phel gbaya wer, sɛ gar, fa-n mia', gɩdonɩ ca kpala wl ha, ke dɔkɩ wire na kpɔkpɔkɔnɛnɩ di phuurã na nɛɛ na cuuna pora kpalanyɔ yenyɔ. ³ Ma har ã sobo so jɩdara yenyɔkɔke tɔkɩ kɔkɔ kɛkena punone, di wa mu gure Thãgba sonɩ na cuuna wire gbulani na taanyɔ na kpalãther. ⁴ Wer dɔ olɩvɩ thura yenyɔ na dɔ carãa yenyɔ ke n jɩlenɩ Kõtɩnnaake dɔkɩ thukɛɛ Kõtɩ. ⁵ Di ado tibil yaal a cuɩ wl puure, dɔkɩ na ther awi kɔɔ na thii awi lãlaardara; di ado tibil yaal a cuɩ wl puure thalera wa kuu ger. ⁶ Wl hanane punone a na khaanna yũ, di thãgba nyuɔn na ã thura kɔkɔke wl hanɩ di wa-n mu gure Thãgba sona'. Wl hanane dakha punone a na debina nyuɔn di ga do tɔmɩn, a na gbana thulke lulu a na to thuraake kɔ feɩuke wi-n yaalnɩ. ⁷ Dɔkɔke wa muɩ awi Thãgba thumule na pi, numɩke thenɩ there 'lee kôkorura na kena wer kuur, a na kã war, a na ku wl. ⁸ Si awi for na phɩɩɩ di k̃t̃t̃ kulã hu thĩthun, ke wi-n wenɩ na sokpaa Sɔdɔm na Ejipiti, ka tɩbɩla kɔɔ kpanɩ dakha werɩeraa K̃t̃t̃. ⁹ Tɩbɩla tɩbɩlaa thĩthun, na caarra, na thumurra, na ca kpalala, ukhasɔ na hɩɩɩ awi for na cuuna wire yêther na dakuru, wa tu awi for n dɔ kava'. ¹⁰ Di awɩdara na dor kɔɔ di dau na kãkar na fulɛ tɩbɩla thura, wa-n thɔkɩ kha khaardaasɔ bɛlɩbɛl, gɩdonɩ Thãgbaa bobona yenyɔkɔle kɔɔ kpoore tɩbɩlala thura. ¹¹ A wire yêther na dakuruule ka pi, fesueeke n 'laanenɩ yire, ke thenɩ Thãgbaa pa, lã warɛ di wl pal ur jul, di ma k̃t̃t̃t̃ fulɛle wire kɔɔ ye wɩnɩ. ¹² Di Thãgbaa bobona yenyɔkɔle nure kɔ khur du the Thãgbaa duɔ ayɩ: Nɩ juɩ ke. Di wl juuɩ Thãgbaa duɔ na ndɔlɩpaar, di awi lãlaardara kɔɔ yl wer. ¹³ Ga bɔkraalera thu jẽ k̃t̃t̃t̃ kɔɔ urɛ, di di phɩɩɩ bɛl di phɩɩɩ yuorra kɔɔ jiire, di tɩbɩla gbulani makonyɔ kɔɔ khiire thɩ juɩnaale, si maar fulɛ wire sɛnɩ ka, di wa-n dubɩ Thãgba ire, ke hanɩ yũ. ¹⁴ Balanyɔ puu 'ler kar, si hɩɩɩ, balãtherdaa hale a na kpaan kɔkɔ. ¹⁵ Di thõthõdaar thu makonyɔdaar kɔɔ unɩ kɔ tutuu, di kɔ khena the Thãgbaa duɔ a so ayɩ: Fãgadaar duur thura koo, asɩ K̃t̃t̃t̃ na kɔ Kirisiti huna nenẽ dɩphã, di ɔr na dɔ Fãgadaar kɔ feɩ waa khorr vũ. ¹⁶ Di k̃t̃t̃na kpelẽ yenãale tɔkɩ Thãgbaa yera awi fãga too para gburôkure di wa-n fuɔr Thãgba, ¹⁷ ayɩ: Si-n khu fer, fer Kõtɩnɩke dɔkɩ Thãgbaake dɔkɩ fãga feuu hĩdaar, ke hanle gure, ke dakha kɔɔ hanle, gureraake fi teenɩ aftɩ fãga k̃t̃t̃t̃ a hĩ, a do gure Fãgadaar. ¹⁸ Nĩkhii kɔɔ

fure tibil caar feu, si afi nīkhi wi phaana di fa kulna gure khe, si na ka dakha afi thōdara Thāgbaa bobona na tu phuusɔ, na wure n maanni afi i, tu mɔɔ a gbana kōtina, si di fa-n kue wurera n kueani thu. ¹⁹ Di Thāgbaa ɔ kɔ kherrē Thāgbaa duɔ, di ulfe kheesuu kɔ yurre ɔ ɔrara, di thāgba ju khor kɔ hale, na nɔ khena, na thāgba tiire, na thu juun, di thāgba bar kōtina gbūgbūu na-n je.

12 Di jē kōtū yurre thāgbara yū, kher gi a to wire kēkē khaa, si por ha ɔ nē ballɔ, sa subi fāgadaar kpiar du hana yepələbe yuɔr yenyɔ. ² Di kherra hanane pamer, di mō walle fuuni a juɔraa, a hulene ɔ bi kō para. ³ Di jē kpu bire yir wo le thāgbara yū; gbakho se kōtū gi a hana yuu makonyɔ, na uma yuɔr, sa subi fāga kpera makonyɔ ɔ yuɔrara. ⁴ ɔ su kɔ kpabire yepələbi der pa biel der paar yētherra le yū, a der thura. Di gbakhora juke kherlee yera, ke yaalenɔ a kō bi, ado a kuɔn birə a gba a kho. ⁵ Di kherra kuɔn bɔsaan di do kūubir, di do ɔr dɔ ure na-n khenu tibil caar feu na the gbuu; si wɔ vān ɔ birə, a gba juunna ka Thāgba hanɔ na ka ɔ fāga too pa hanɔ. ⁶ Si kher fuu a jal bəənnə, ka dɔni paarɔke Thāgba gbeɔni a thuuuu, di mē wa haanuu wire gbulani na taanyɔ na kpalāther. ⁷ Di kuur kɔ ure le thāgbara yū. Misel na ɔ thōthōdaar thusɔke a doroni kōtun n kɔ kēkerena gbakhoolera, di gbakhora na ɔ thōthōdaar thusɔ kɔ kēkerena wer. ⁸ Si gbakhora na puno wa', di wa yi too paar le yū bā. ⁹ Di wɔ tinəne gbakho kōtūle, ke dɔni si tū, ke wɔ-n weni kōtēbiisɔ kōtū, ke n dɔni dakha Satā, ke dɔni urera n fuleni tɔbula feu thura, wɔ tinəne a wegū faa thura, mō wɔ tinəni mē wɔ tinə ɔ thōthōdaar thusɔ. ¹⁰ Di mɔ nure nɔ khur du the Thāgbaa duɔ a so ayi: Nenē diphā asɔ Thāgbaa taa daan, na ɔ fāga, na ɔ fāgadaar do, na ɔ Kirisitii puno hana, gidoni omunaa so pɔdaarra, ke dɔni ure n kɔ pɔ warnɔ sor dɔwɔlu na dɔtine Thāgbaa yera, a kɔ tinəne a wegū faa. ¹¹ Si asɔ omisɔ kɔ punoone du do Bana bii tɔmuna gi the, na awɔ sobɔ so ju thumura; wa kɔ na awɔ yi sa ma khirə'. ¹² Ger gi Thāgbaa duɔ na kākanɔ, na nɔre feuke harɔni, si ga puure thura na lanyuɔnna, gidoni Satā gbune ani pa, nīkhii fuure jɔ ka, gidoni a jure di ɔ kɔ flu sɔe dɔbara. ¹³ Di ɔ kɔ kɔ gbakhora yeni du do wɔ tinəne a wee faa thura, a urē da-n wee kherlera kɔnanɔ kūubirile. ¹⁴ Di kherle 'le gbuɔr gbɔl kōtina yenyɔ, di mē a na ubinə a na jal bəənnə ka dɔni ɔ pa, ka wa-n haanuu gi cuuna yena yēther na dakuru, a huncna siilera. ¹⁵ Si siile kɔ curre nyuɔn ɔ kɔra du ho mur, di ga-n kpaan kherraale gi haluu gi kpeɔ nyuɔn. ¹⁶ Si thu kɔ taare kherle a ha nɔ a du nyuɔnna gbakho curni du do mur. ¹⁷ Di nīkhii kɔ fure gbakhoole ka kherraale, di a gbaar jal da-n ke kuur na kheri məlike senɔ, ke dɔni wure n hunenɔ Thāgbaa jɔfu, ke fɔrɔni sobɔrɔke Jeju kɔ muni. ¹⁸ Si lanyō gbalākothonna gbakhoole juul.

13 Agɔri mɔ kɔ yure num di ur lanyuɔnna da-n juun, a hana uma yuɔr na yuu makonyɔ, di fā-gadaar kpera yuɔr hale ɔ ūɔrara, di i kue thumur hale ɔ yuɔrara dakha. ² Di numlera mɔ yuni a-n honane kpe, si ɔ nɔ na-n hona sɔbelē nɔ, si ɔ gbuokhu ho sidū'ū gbuokho. Di gbakhoolera kɔ haare ɔ fāga, na ɔ fāga too pa, na punone du kōtī ka. ³ Di mɔ yure ɔ yuɔrara biel du ho tɔmɔ se khoo a 'le, ke dɔni khikhi khoo. Si ɔ khikhi khoolera kɔ kpeere. Di tɔbula thura koo n kɔ kpar numinaale na nɔ kpaare. ⁴ Di wɔ-n gburōkure gbakhoraale gidoni a kɔ har numle ɔ puno. Di mē wɔ-n gburōku numinaalera di wa-n sona ayi: Amɔ hale a ho numle, di amɔ na punone a na kēkerena? ⁵ Di numle 'ler hue da-n sona kuune, da-n muna dakha i kue thumɔ, a 'ler punone a na-n cuuna thīe pora kpalanyɔ yenyɔ. ⁶ Di a har ɔ kɔra da-n kpena Thāgba, da-n kuena ɔ i, da-n suurna Thāgbaa pa na wure hanɔ Thāgbaa duɔ. ⁷ A kɔ 'ler hue a kena tu phu-usɔ kuur a puno wi, a 'ler dakha punone caarra feu, na tɔbɔlala feu, na thumura feu, na ca kpalala feu. ⁸ Di tɔbɔlala feu thura n gburōkuraare, ke dɔni wure awɔ i na khereni yi seberaake dɔni Bana biida ga, ke dɔni ure wɔ kɔ kuni si thuke na kɔ ti pa'. ⁹ Ureke hanani nūu, dɔ a na-n nɔ. ¹⁰ Ureke ga teenani a dɔ dee, deera a na do; di ureke n kɔni tibil na bajna, bajnana wa kunaa phubi. Gurekera tu phuusɔ na nuna awɔ ha fu na awɔ ha pɔ. ¹¹ Agɔri mɔ kɔ yure nū kpu wo da-n the thura, a hana uma yenyɔ du ho Bana biida, si da-n mu gbakhoo kha. ¹² Di a hanane caca numi fāgara da-n dona thoma ɔ yera; di a cuure thu na wure feuke harɔni di wa-n gburōku caca numinaale, ke kɔ hanani tɔmɔ se khooke dɔni khikhi khoo, si du kpeɔ. ¹³ Di a n cuure nɔ kpa thī kōtina, di ba cuunanake dɔ du the yū a na ji thura di tɔbɔlala feu na-n yɔ. ¹⁴ Di nɔ kpa thīesɔklera a kɔ 'leni hue a na-n cuu caca numi yerara, ger a-n fulna tɔbɔlala thura da-n so war di yi, wɔ cuɔ numlera thɔl khaa gbɔl gbɔl, ke dɔni numkera wɔ kɔ cɔni na bajna si di le. ¹⁵ Balanyɔ numle 'ler punone da-n 'laana fesue thɔnaalera wɔ cuuni di ho caca numna, di mē thīelera wɔ kɔ cuuni di ho num n mu nɔ, da-n kuurna dakha wure feuke na-n gburōkuneni thɔnaalera wɔ cuuni di ho num'. ¹⁶ Di a cuure tɔbɔlala feu tu mɔɔ a gbana kōtina, lēle na ɔdara, wala na dea, wɔ pɔ war juun awɔ nyōkɔkɔra, na awɔ kobisɔra. ¹⁷ Di tibil biellake na puno na the thīe, agubo a dolō thīe, si do aa hana juunike dɔni numlee i agubo ɔ i numkɔaa ga. ¹⁸ Kɔr duɔn kpeɔ nuna paar. Ureke hanani yuu a thera a je numlee numkɔ kɔr, gidoni tibil numkɔ gi, di ga numkɔ har taa maadō na kpalāther maadō.

14 Di ma hun du do Bana bii gi, a juul Sɔyō gōgō- na, di tɔbɔlala gbulani tamaa na kpalanyɔ na gbulani yenā ha kha na ɔr, di ɔ i na ɔ Thu i khere awɔ kobisɔra. ² Di mɔ kɔ nure wire du the Thāgbaa duɔ a

ho yɔ jɔɔ n hela, dɪ ga-n hona dakha thāgba phɛɛ kōtī, dɪ wirelera mɪ nɛnɪ gɪ hor salā bīdara wɛ dɪ wa-n bī salā. ³ Dɪ wɪ-n khɪnɛ nɪ phaa fāga too pa yɛra, na thī ye yēnā na kōtɪnasɔɔ yera. Dɪ tibil na hale a na puno nɛɛlera a na dur, saagado tɪbɪla gbɪlanɪ tamaa na kpalanyɔ na gbɪlanɪ yēnāale Thāgba kɔɔ bɪrseni thuraake gaaga. ⁴ Wɛr dɔ wɛkɛ na kɔɔ bɪseneni dɪbara na khera ga, gɪdonɪ wa kɔɔ phɪna kherrake a yɪ ga, dɪ werra n kpaanɛ Bana biirɛ paar fɛuukɛ a-n jalnɪ. Wɛr dɔ wɛrɛ Thāgba kɔɔ tini tɪbɪlala, a bɪrsɛ wɪ do caca tɪbɪla Thāgbara na Bana biirɛ. ⁵ Dɪ awɪ nɔra sōso thumɪ bɛllakɛ na kɔɔ the la', wɛr dɔ tɪbɪlaake na hananɪ dɪ paara'. ⁶ Dɪ ɪ yɪ thōthōdaar thu kpu wo dɪ ubi da-n ka thāgbara yū fīi, a hana tutugo bɔɔkɛ dɔnɪ khorrdaa a na-n mu tɪbɪla thura, na ca kpalala fɛu, na caarra fɛu, na thumurra fɛu, na tɪbɪlala fɛu; ⁷ sɪ nɔ khur a-n mɪna da-n so ayɪ: Na-n ma Thāgba, na-n duba kɔɔ i, gɪdonɪ bɔɔkɛ a na kulnanɪ tɪbɪla gɪ daan. Na-n kpāganɛ ɔrke kɔɔ cuɛnɪ yū, na thɪ, na lanyɔɔn, na yɔ bu kanasɔ fɛu. ⁸ Dɪ balanyɔ thōthōdaar thu kpu kpaan da-n so ayɪ: Babilɔn dɪ kukuura jire, a jire pɪ, ɔrkɛra kɔɔ cuɛnɪ tibil caar fɛu dɪ wɪ yɔ kɔɔ bɔɔdɛl ta kha kpakpakpa. ⁹ Dɪ balāther thōthōdaar thu kpu kpaan da-n sona nɔ khur ayɪ: Ado tibil na gburōku numnaale na gɪrɛ wɪ cuɛnɪ dɪ ga-n huu, a 'lɛna dakha kɔɔ jɛ kobiro na nyɔɔna, ¹⁰ nɛ na yɔr dakha taanɪkɛ dɔnɪ Thāgbaa nīkhida, kɛ dɔnɪ ta khaa kpakpakpa, kɛ a pɛrɪnɪ kɔɔ nyōkpona sɪ dɪkha na nyanyaana', dɪ a na 'wāgare dɔɔra na girbi thōthōdaar thu phuusɔɔ yera na Bana bii yera. ¹¹ Dɪ awɪ 'wāga isi baan dɪ ga-n juɔn bɔɔkɛ fɛu waa khorr vūu. Hure na hale kpurake dɪwɪlu na dɪtɪnɛ wɪrɛraake n gburōkuneni numnaale na thɛnaake wɪ cuɛnɪ dɪ hua', na tibil wo tibillakɛ kɔɔ 'lɛnɪ kɔɔ i jā'. ¹² Gɪrɛkɛra tu phuusɔɔkɛ n hɪnɛnɪ Thāgbaa jɔfɪ, a hanana ha pɛrɛ Jejura, na nɪna awɪ ha fu. ¹³ Dɪ mɪ nɪrɛ nɔɔ dɪ the Thāgbaa dɔɔ ayɪ: Khera gɪrɛra: Nenɛ bɔɔkɛ dɪphā ga-n dar wɛkɛra n khenɪ mō wɪ donɪ Kōtɪnɪda; dɪ Thu Phuu dee aa: Kɔɔ sobɔɔr gɪ, wɪ thū wɪ hurake awɪ thō khe dorara mɛ, gɪdonɪ awɪ thōkɛ wɪ kɔɔ cuɛnɪ 'lor nɛɛ dɪ ga-n kpa war. ¹⁴ Dɪ ma hɪn dɪ do ndɔɔɔpa bulo gɪ, dɪ tibil hale a too ndɔɔɔpaarrara a ho tibili bikuun, a subɪ dɛ fāgadaar kpɪɛr, sa furɔ hō khabɪda khɪ kɔɔ nyōkɔɔ. ¹⁵ Dɪ thōthōdaar thu kpu ther Thāgbaa kɔɔ a hulɛ dɪ khur ka olela tɔɔnɪ ndɔɔɔpaarra ayɪ aa: Laanɛ afɪ hō khabɪdara a na khaba jɔ, gɪdonɪ ju kha bɔɔkɛ daan, dɪ thura daan khar ju khaa. ¹⁶ Dɪ olera tɔɔnɪ ndɔɔɔpaarra 'laare kɔɔ hō khabɪda thura dɪ ga-n khabɪ thu ju khaa. ¹⁷ Dɪ thōthōdaar thu kpu ther Thāgbaa kɔɔkɛ hanɪ Thāgbaa dɔɔ, a furɔ dakha hō khabɪda khɪ. ¹⁸ Dɪ thōthōdaar thu kpu wo, kɛ hananɪ punone dɔɔra, the bonɪ ji paar, a so nɔ khur olela hananɪ hō khabɪda khule ayɪ: 'Laanɛ afɪ hō khabɪda khera, a kurona dɪvɛ thur beele sɛnɪ jurkprɪ, kɛ hanɪ thura, gɪdonɪ bera bɪnɛ. ¹⁹ Dɪ thōthōdaar thurɛ 'laa kɔɔ hō khabɪdara thura dɪ kuur dɪvɛ thur bera

thura, dɪ gba a duna Thāgbaa nīkhi bi nā pa kōtī. ²⁰ Dɪ wɪ kɔɔ naan beelera le bi nā paar dɪ khuirɛ, dɪ bi nā paarra tɔmɪn ther le, a deer a jal dā kilɛ tāather, gɪ juunɛ dakha a dā gāguu gbā.

15 Agɪrɪ dɪ ɪ yɪ jɛ kpu wo Thāgbaa dɔɔ, dɪ kōtī ka a kpaan nɔɔ; thōthōdaar thu makonyɔ wɛ a furɔ thɪkɛna makonyɔkɛ dɔnɪ pɪpɪdaa, gɪdonɪ ger na cuɛ Thāgbaa nīkhi dɪ ga pɪr waa vūu. ² Dɪ mɪ yɛrɛ thɛ dɪ ho lanyɔɔnɪkɛ hɔnɪ huu, dɪ nyanyaana dɔɔ, a yɪna dakha wɛrɛ kɔɔ punoneni numle na thɛɛkɛ wɪ cuɛnɪ dɪ huu, na kɔɔ numɔɔ i, dɪ wɪ juɪ lanyɔɔnnaalera hɔnɪ huu, sa furɔ Thāgbaa salā, ³ sɪ dɪ wa-n khī Muɪjuke dɔnɪ Thāgbaa thōdaarɪ nɪ, na Bana bii nɪ, dɪ wa-n sona ayɪ: Afɪ thī cuɔ kōtɪnɛ a kpaan nɔɔ ya Kōtɪn, Thāgba fāga fɛu hīdaar; afɪ husɔ sarre a do sobɔɔr, fɛr caar fɛu Fāgadaar. ⁴ Umō na bɔ fɛr Kōtɪn maar na afɪ i cuur? Gɪdonɪ fɛr bɛll dɪbara pho, dɪ tibil caar fɛu na lɛnɛ na gburōku far ye thīthɪn, gɪdonɪ afɪ fɪl sar thō yɪrɛ dɪphā. ⁵ A gele pɪ, ma hɪnɛ a yɪ Thāgbaa kɔɔ kākɛ kēkē waa hanɪ, dɪ Thāgba harɔ dɪ ga-n kher le Thāgbaa dɔɔ. ⁶ Dɪ thōthōdaar thu makonyɔkɛ furɔnɪ thɪkɛna makonyɔ ther Thāgbaa kɔɔ, a to kēkē bulona dɪ a-n carbara, sa khɪmɪ dɛ lophɛrɛ kūkuno. ⁷ Dɪ thī ye yēnāale bɛll har thōthōdaar thu makonyɔkɛ dɛ bilɛsɛ makonyɔ, dɪ hɪnɛ Thāgbaake hananɪ yire bɔɔkɛ fɛu waa khorrɪ nīkhi. ⁸ Dɪ Thāgbaa kɔɔ kɔɔ hɪnɛnɛ isirɪkɛ thenɪ Thāgbaa i dɔbɪra na kɔɔ puno hanana, dɪ ga do tibil bɛllakɛ na punone a na lō Thāgbaa kɔɔa', phaphapha thɪkɛna makonyɔkɛ thōthōdaar thu makonyɔ furɔnɪ n pɪr wɪbɪ.

16 Dɪ mɪ nɪrɛ nɔ khur dɪ the Thāgbaa kɔɔ, a so thōthōdaar thu makonyɔraale ayɪ: Nɪ jala na deere thura bilɛsɛ makonyɔkɛ hananɪ Thāgbaa nīkhi. ² Dɪ cacadaar jaal a deer kɔɔ bilɛsɪ thura, dɪ nɔr kpal dɪkhaake n helanɪ fulɛ tɪbɪlaake hananɪ numlee jɛ, dɪ wa-n furɔna thɛɛkɛ wɪ cuɛnɪ dɪ huu. ³ Dɪ balanyɔdaar deer kɔɔ bilɛsɪ lanyɔɔnna, dɪ debɪ a ho tɔmɪnɪkɛ n yɔnɪ khirera, dɪ thī ye fɛuukɛ hanɪ lanyɔɔnna khiire. ⁴ Dɪ balātherdaar deer kɔɔ bilɛsɪ murra na yɔ bu kanana, dɪ debɪ a do tɔmɪn. ⁵ Le mɪ nɛ thōthōdaar thuukɛ dɔnɪ yɔdaar da-n so ayɪ: Fɛr Tu phuu, kɛ hanɪ gɪrɛ, kɛ kɔɔ hanɪ, fɪ sarre kulɛlaake fɪ kulnɪ; ⁶ gɪdonɪ wɪ kɔɔ deere tu phuusɔɔ tɔmɪ, na Thāgbaa bobonasɔɔ tɔmɪ, dɪ nenɛ dɪphā fɪ ha wɛr dakha tɔmɪnna wɪ yɔ, gɪdonɪ ger wɪ teena. ⁷ Dɪ ɪ nɛ bonɪ ji paar dɪ so aa: Kɔɔ Kōtɪn, Thāgba fāga fɛu hīdaar, afɪ kulɔra sarre gɪ dor dakha sobɔɔr. ⁸ Dɪ balanādaar deer kɔɔ bilɛsɪ wirera, dɪ wire 'ler punone a thii tɪbɪla na dɔɔ. ⁹ Dɪ daphuɛ kpōkpōkpō kɔɔ thii tɪbɪla, sɪ wa-n debɪ haar wɪ dubɪ Thāgbaa iə', sɪ wɪ-n kper Thāgbaake hananɪ punone thɪkɛ caarsɔraale. ¹⁰ Dɪ balamɔdaar deer kɔɔ bilɛsɪ numɪ fāga too para, dɪ kɔɔ fāga dɪ bɪrɛrɛ, dɪ tɪbɪla na-n dɔɔnɪ nɔfaar khooraake gɪ-n kho wɪnɪ. ¹¹ Sɪ wa-n debɪ haar sɪ wɪ faa awɪ thō cuura ga, sɪ wɪ-n kper Thāgbaake hanɪ yū

hellelaake gi-n hel wlni, na awi norraake wi hanani. ¹² Di maadōdaar deer ɔ bilēsi Efurati mur kōtuna, di ɔ ɔ nyō i feυ, di mē huε na har di fāgadara na the wi phā paar na ĩ. ¹³ Di ĩ yi kōtēebi hōhōla yēther, di wi ho sbōna, biel na-n the gbakhoo nōra, biel na-n the numulee nōra, biel na-n the sōso bobonulee nōra. ¹⁴ Gi-doni wer duɔn kōtēebiisɔɔke n cueni nɔ kpaā thīεsɔ, ke n jalani fāgadarasɔra thūraake feυ, di wi kpa wi a gbeburu kuurraake na hani Thāgbaake dōni fāga feυu hīdaaru wi kōtuna. ¹⁵ Hune, ma une yudaar khaa. Ga dar ureraake n jureni da-n ju hunna dakha ɔ kēkēsɔ, di mē a na-n urna sābɔlō gi ba phuroo yicuru n fuua'. ¹⁶ Di kōtēebiisɔɔke kpa wer a gbebi paarike wi-n weni na ebirə thumur: Armagedō. ¹⁷ Di makonyɔdaar deer ɔ bilēsi jiera, di nɔ khur the Thāgbaa ɔ, le yū fāga too paarra, a so ayi: Gi daan mē. ¹⁸ Di thāgba ju khor, na nɔ khena, na thāgba tiire, na thi jē kōtū ka ɔɔ hale. Thi juu thale na ɔɔ hale kēkera tibula ɔɔ theni dura ga, gi thune kōtū ka. ¹⁹ Di di kōtū tūne tūne paar yēther, di tibil caar feυu dɔsɔ ɔɔ jire, di thāgba junane Babulon di kōtūle a haa nyōkpūunike ɔɔ nīkhi khe tā hironi a yɔ. ²⁰ Di yɔ dɔsɔ feυ ɔɔ fuulele, di gōgɔna na ha yurra bā. ²¹ Di thāgba bar kōtūna gbūgbūu, ke bieli dubi mākhanani nā kōtū dubi, the yū di ga-n bur tibula, di tibula n kper Thāgba thulkurraale dōni thāgba bara, gi-doni thulkurle thune kōtū ka.

17 Agipi thōthōdaar thu biel makonyɔraale furɔneni bilēse makonyɔ pɔr, a so mar ayi: Ina ke, ma ni fare khe bōdel kōtūle kuli, ke tɔɔni yɔ jɔjɔ nuɔra. ² Or dɔ urera fāgadara thura n cuurɔni bōdel thɔma, di tibula thura yɔr ɔɔ bōdel tā di ga-n ku wi. ³ Du do Thu Phuu gi a gba mi a jalna bəənnə, di le mi yi kher di too nū siera kpakpakpa, di i kpe thumur haar khere ɔɔ tomura koo, si di hana yuu makonyɔ na uma yuɔr. ⁴ Kherra tor kēkē sie himə himə, na kēkē sie kpakpakpa, sa gba de, na boka the nɔ khena, na lēbii a gbebu na biire. Di kherra hanane de bilēsire a furɔ nyōkɔɔ, di hinə kpōkpōrɔ thīε na thī biseeke dōni ɔɔ bōdel cuu thī. ⁵ Di ire hale a khere ɔɔ kobirə sa do i gbul ayi: Babulon di kukuura, bōdelasɔ na thukeε kpōkpōrɔ thī ni gi. ⁶ Di mi yire kherra di yɔ tu phuusɔɔ tɔmī, na wure wi kuurni Jejuu soraa tɔmī, di ga-n kuu. ɔɔɔɔke mi ɔɔ yuui, nuɔ ɔɔ kpaā mer du pho ka. ⁷ Di thōthōdaar thu bule mi aa: Mōgido di nuɔ kpaā fi? Ma miε fer thī gbulike dōni kheridaalera na numule a tooronuda, ke hanani yuu makonyɔ na uma yuɔr. ⁸ Numle fi ɔɔ yuui di ɔɔ hale, si aa hale nenē bā, a na ther there 'lee kōkorura, a na jal bu paar, di tibulaake hani thura, ke awi i na ɔɔ khereni yi sebera si di thuke tə', nuɔ na kpaā wer mō wa yuui numle, gidoni a ɔɔ hale, si aa hale nenē bā, si du do a na bire na ur wo. ⁹ Kier duɔn yu buɔ na kpeε nuna paar. Yuu makonyɔɔke duɔn gōgɔna makonyɔɔke kherra tooronu. ¹⁰ Fāgadara makonyɔ gi nuna dakha. Yemɔ ɔɔ jire, si

biel bo juu, si biel hale aa ĩ pa'. Si ado a ĩ, ɔɔ gbe teana a tɔɔ. ¹¹ Numike ɔɔ hantle si aa hale bā, ɔr thethera duɔn fāgadaarike duɔnni makōtherdaar, ɔrra dɔ dakha biel makonyɔdarara, si bu paar a-n jal thale. ¹² Uma yuɔrike fi yuui duɔn fāgadara yuɔr, si wa fu awi fāgadaar thō pa', si wi 'ler fāga wer, a na do fāgadara luer biel na numle. ¹³ Kpier biel wi hana di wa gbaar awi fāga na awi puno a na ha numule. ¹⁴ Wa kēkere-nane Bana bii, si Bana bii na puno wer gidoni ɔr duɔn kōtū kpie kōtūnana, na Fāgadaar kpie fāgadarara, di wure Thāgba weni, ke a phiirni, ke duɔraani sobɔ tibulaake hanaani kha, na puno wer dakha. ¹⁵ Di a so mare ayi: Nyuɔnsɔɔke fi yuui, di khe bōdelule tooro, tibula we, na tibil jɔ bəəəəm, na tibil caarsɔ, na thumu caarsɔ. ¹⁶ Di uma yuɔrle fi yuui na numle, wa laare khe bōdelule, a na phuunuu si na suraa da toona sābɔlō; wa khor ɔɔ nū wa hune dakha dɔɔra. ¹⁷ Gidoni Thāgba pier awi hara wi cuε thīεεle gi ha mōke uner Thāgba n yaalni, wi cuε dakha thīεεle na kpier biel, a gba awi fāgadaar do a hana numule phaphapha Thāgba thumu n dā gi ha oti. ¹⁸ Si kherle fi yuui, ɔr dɔ di kōtūle hanani fāga fāgadarara thura.

18 A gele pi, ma hune a yi thōthōdaar thu kprike hanani punone ɔɔ ka, di the Thāgbaa duɔn da-n gbū, di ɔɔ carbara hure thu. ² Di a hulene nuɔ di khur ka ayi: A jire, a jire, Babulon di kōtūna jire. Gi debire a do kōtēebiisɔɔ ɔɔ pa mē, na kōtēebi puunə feυu wō pa, na 'lominə feυuke biseneni di tibula na-n laari wō pa. ³ Gidoni tibil caar feυ ɔɔ yɔr ɔɔ bōdel tāake n unanani Thāgbaa nīkhi. Or dɔ ure fāgadara thura ɔɔ cuurɔni bōdel thɔma, di dakha yayaba thura debire a do lēledara du do ɔɔ nūfe thī yaal ɔɔ dɔ ɔɔ. ⁴ Di ĩ ni wi kpu wo du the Thāgbaa duɔn a so ayi: ĩ too wei, ni the ɔɔ pa, a mē gaa ga hor na luun ɔɔ sopugorara ni ba 'le thulkurike teleneeni. ⁵ Gidoni ɔɔ sopugosɔra thune cō-cool waa a ba dā Thāgbaa duɔn, di Thāgba junane ɔɔ thī gōgoloɔ. ⁶ Ni lumaa mɔna a ɔɔ lumni, ni birə birsene balanyɔ a hanaa mɔna ɔɔ thō hani; nyōkpō urera a ɔɔ deernani a 'laa, ni birə mienə wa nyōkpona balanyɔ a hanaa. ⁷ Mōkera a-n ɔɔ kanu ire a hanana nūfe thīε ɔɔ, ni hanaa mɔna 'wāgare na nwe. Gidoni a-n sor le ɔɔ hara di yi aa, khe nūfe toore unu too aa, ga do khikheru unu doa', ina yi bwe kpuraka'. ⁸ Di gerra na dɔ ɔɔ wi biel 'lē'lē'lē dɔbara thulkenaake dōni kho puunə, na bwe, na kɔmer na daane, dɔɔ na hunaa dakha; gidoni kōtūnike dōni Thāgbaake n kulenaani, aa hana fāga kpākpālā ga. ⁹ Fāgadara feυ thūraake ɔɔ cuenaani bōdel thɔma, a muunaa kha nūfe thienə, wa khure wa-n buɔna ɔɔdarara ɔɔɔɔke wa yuui isiirike n theni ɔɔ huna. ¹⁰ Yɔɔ wa juu maar n fule wi ɔɔ 'wāgara, di wa sor nayi: Gi puurore, gi puure Babulon di kōtūnana, di kukuu thake si du do luer biel dapaara afi kul dā fer. ¹¹ Di yayaba thura khure di wa-n buɔna ɔɔdara, gidoni tibil na-n the wi thīεsɔ bā, ¹² ke dōni thīεεke wi cuunani de,

na de bulosɔ, na boka yure khiinoni the nuɔ, na lēbiisɔ, na kēkē bɔna, na kēkē sena himə himə, na kēkē hulɔsɔ, na kēkē sena kpakpakpa, na thur caarsɔɔke n nenɪ yura, na thur yure wɪ cuunani thūgbu khela, na thur khena, na the sena, na thesɔ, na boka bulosɔ; ¹³ na bi kako, na ni hūu, na latikolo, na thīesɔɔke hɔni latikolo ni caar, na thīesee n hunani dau, na divē, na niin, na muɪ, na thī yure hɔni jɔ, na numa, na banaa, na gāgusɔ, na gāgo hotorosɔ, na deasɔ, narakē tibil dolɔosɔ. ¹⁴ Gurera n kɔ fɪni thue gi hunɔna fer dɪphā; dɪ gurera feuske kɔɔ dɔ farnɪ nūfe thīe, na thī bɔna, gi bur ur fare feu, ga do dayɪnanē bā. ¹⁵ Wure n yabanani ga thīsɔɔle a debi do lēle dɪ do dule dɔ kɔɔ, yɔɔ wa jul maar n fulē wɪ kɔ wāgara, wa khure wa-n bɪna, ¹⁶ wa-n sona aa: Gi puurore, gi puure dɪ kɔtɪnaake n kɔɔ tɔni kēkē bɔna, na kēkē sena himə himə, na kēkē sena kpakpa, dɪ gbana de, na bokanaake khiinoni the nuɔ ka, na lēbii, dɪ gbɛbɪna dɪbara, ¹⁷ gidoni lɪer biɛl dapaara thake lēle thī jɔjɔɔke kuere koo. Dɪ bato vurdara feu, na wure hanɪ kpaarɔ lanyɔɔnna, na wure n dɔni thɔma bato bɪnɔ, na wure hanani awɪ nyēkɪer thɔ dɪ wa-n do lanyɔɔnna, wɪ julē kɔɔ. ¹⁸ Mɔ wɪ yɪni isiir dɪ ga-n bā kɔ huna, wɪ-n hulene dɪ wa-n sona ayɪ: Umɔ dɪ hale a thū hona kha dɪ kɔtɪke? ¹⁹ Sa kel thɪlākobe dɪ wa-n duna yɔɔɔ, a khuna dɪ wa-n bɪna, dɪ wa-n hulena ayɪ: Gi puurore, gi puure dɪ kɔtɪnana, ke kɔ lēle thī donɪ kɔɔ dɪ wure feuske hanani bato lanyɔɔnna debiro a do lēle, gidoni dapaara lɪer biɛl thake a būburone koo. ²⁰ Sɪ fer Thāgbaa dɔɔ na kākanē kɔ būburona, na ner tɪ phuusɔ, na thɔthɔnasɔ, na Thāgbaa bobonasɔ, gidoni Thāgba kulnaane puureraake a cuu nɪni. ²¹ Dɪ thɔthɔdaar thuuke hanani fāga dɪ vɔvɔ kɔ gbaar bokaarɪke kɔtɪnani a ho nāa tēə, a duna lanyɔɔnna sa so: Thakera wa duna na fāga Babilɔn dɪ kɔtɪke dɪ tibil na yɪ bā. ²² Wa nɪ salā bɪn na nɪ wire afɪ bɪnɔ bā; wa nɪ dakha bel sɪn na tutuu sɪn afɪ bɪnɔ bā; wa yɪ nyēkɪer thɔ don wo thɔ don afɪ bɪnɔ bā; wa nɪ dakha ju naan afɪ bɪnɔ bā. ²³ Wa yɪ lāphā dahuresɔ afɪ bɪnɔ bā; wa nɪ dakha kūu her na khe he tutugore afɪ bɪnɔ bā, gidoni afɪ yayabɪdara kɔɔ dor kɔtɪna thura, afɪ sidumo thī cuu kɔɔ dor kɔɔ dɪ tibil caar feu kɔɔ buuro. ²⁴ Fer Babilɔn dɪ bɪnɔ wɪ kɔɔ yɪ Thāgbaa bobonasɔ tɔmɪ, na tɪ phuusɔ tɔmɪ, na wure feuske wɪ kɔɔ kuurnɪ thuraake tɔmɪ.

19 A gele pi, mi nure nɔ khena dɪ ho tibil jɔjɔɔ wi le Thāgbaa dɔɔ, dɪ wa-n so ayɪ: Aleluya, asɪ Thāgba huna taare, na i dubure, na fāga; ² gidoni kɔ kulɔ sarre gi dor dakha sobɔr. A kulnane khe bɔdel kɔtɪlɪera ke n kɔɔ kuɛani thɪ na kɔ bɔdel cuu. A tiire kɔ thɔdaarsɔ tɔmɪ hel a luuruure a tee. ³ Dɪ wɪ bir a 'loro balanyɔ wo aa: Aleluya. Dɪ kɔ isɪ bā dɪ ga-n juun kɔɔ feu waa khorr vūu. ⁴ Dɪ kɔtɪna kpelē yenā na thī ye yenāle gburōku a fɔɔr Thāgbaake tɔɔni fāga too paarra dɪ wa-n sona ayɪ: Amen, aleluya. ⁵ Dɪ wire kɔɔ ther fāga too paar ayɪ: Na-n khɪa asɪ Thāgba, nere feuske dɔni kɔ

thɔdarasɔ, na nere feuske n maanɛni tɪ kɔ a gbana tɪ kɔtɪna. ⁶ Dɪ mi kɔɔ nure nuɔ dɪ ho tibil jɔjɔɔ wi, a hona yɔ jɔjɔɔ n hela, a hona dakha thāgba phēe kɔtɪ, dɪ so ayɪ: Aleluya, gidoni Kɔtɪnɪke dɔni asɪ Thāgba na fāga feu hɪdaar, ɔr urena kɔ fāgadaar do. ⁷ Sa-n kākanē, sɪ dɔ dau n fu sɪ dakha, sa-n duba kɔ i, gidoni Bana bii he wi daan, dɪ kɔ khe gbɛbure pi. ⁸ Thāgba haare hue dɪ to kēkē bɔ bulo phɪphɪphɪl; kēkē bɔɔ dɔni tɪ phuusɔ ful sar thɔɔke wɪ kɔɔ cuunɪ. ⁹ Dɪ thɔthɔdaar thu so mare ayɪ: Kherene ayɪ: Gi da wɛkera Thāgba wenɪ Bana bii he dɪkora. Sɪ a so mare: Gekera dɔ Thāgbaa sobɔ thumu waa gel. ¹⁰ Dɪ mi kɔɔ jire kɔ yera tɪ fɔɔruura, sɪ a so mare tɪ jɪe huɪ ma-n cua' aa, thɔ don ha nɪ dakha tɪ kha, na tɪ omisɔɔ kha, ke fɔɔni sobɔrɪke Jeju kɔɔ muɪni; aa, tɪ fɔɔre Thāgba dɔɔkɔm. Jeju sobɔɔke a kɔɔ muɪni, ger n hana Thāgbaa bobonasɔ gure wɪ-n muɪni. ¹¹ Agɪpi mi yure Thāgbaa dɔɔ dɪ khe, dɪ do gāgo bulo gi, dɪ ure juneni gāgusɔlera kɔ i n dɔni Sobɔ cuudaar na Sobɔ bire. Kulɔuke a-n kulɪ na kēkerenɛke a-n kēkereni gi sarre. ¹² Kɔ yɪsɔ hure dɔlɪnanɛ, sɪ a subire fāga kpera kɔɔ yura, dɪ ire hale a khereraa ke tibil na jɪni sɪ agado ɔra gaaga. ¹³ A tor kɪkuɪnɪke muani tɔmɪna, sɪ kɔ i n dɔni: Thāgbaa so. ¹⁴ Dɪ Thāgbaa dɪ sɔrase ha sɪkaar na gāgo bulona dɪ wa-n kpaan, a to kēkē bulona phɪphɪphɪl. ¹⁵ Dɪ khalgbāake n khɛni bilə yenyɔ hale a thɪ nuɔra, ke a na kuurnani tibil caar feu. ɔr na-n khe wɪ dakha na the gbɔul, dɪ ɔra na nana be bi nā paar, dɪ divēke n nenani Thāgba fāga feu hɪdaarɪ nɪkhi khe na ther. ¹⁶ A hanane ire dɪ khɛre kɔ kēkena na kɔ huurə ayɪ: ɔr dɔni Fāgadaar kɪe fāgadarara, na Kɔtɪ kɪe kɔtɪnana. ¹⁷ Dɪ mi yure thɔthɔdaar thu biɛl dɪ jul wirera sa hulē dɪ khur ka, a so 'lominə feuraake n uboni yū dɪ wa-n kpaar ayɪ: Nɪ una a gbɛba pa biɛl a khɔ Thāgbaa dɪko kɔtɪ. ¹⁸ Nɪ una a khɔ fāgadaraa tomɪ, na sɔrase kɔtɪsɔɔ tomɪ, na fāga cuudaraa tomɪ, na gāgusɔ na wure n junɛ wunu tomɪ, na tɪbɪla feu tomɪ, wala na dea, tɪ mɔkɔ na tɪ kɔtɪnasɔ. ¹⁹ Dɪ mi yure num, na thɪ fāgadara, na awɪ sɔrasɔɔ feu, dɪ wɪ kpa je pa biɛl wɪ ke kuur na ure juneni gāgusɔle wɪ kena dakha kɔ sɔrasɔɔ. ²⁰ Sɪ wɪ kɔɔ fure numɪle na sɔso bobonɪle dakha, ke n kɔɔ cueni nɔ kpa thīe kɔ yera, ke dɔni gure a-n kɔɔ gbanɪ da-n fulna wure kɔ 'lɛni numlee jē, ke n gburōkuneni thɛnaake wɪ cuuni dɪ huu. Wɪ gba wɛr yenyɔ feu na yire a duna lireraake dɔni dɔ haar, ka girbi hanɪ dɪ ga-n hɪ. ²¹ Sɪ wure senɪ khalgbāake thenɪ gāgo juundaarɪlee nɔra kɔɔ kure wɪ, dɪ 'lominə feu kɔɔ hire awɪ nū waa phi.

20 Agɪpi mi yure thɔthɔdaar thu biɛl dɪ the Thāgbaa dɔɔ da-n gbū, a fɔɔr there 'lee kōkor lakile na jɔrko kɔtɪ tēə kɔ nyɔkɔ. ² Dɪ a fure gbakhooke dɔni sɪ tɪlɪera, ke n dɔni kɔtɛbiisɔ kɔtɪ, ke n dɔni dakha Satā, a lii faa yena gbɪlanɪ; ³ a dunaa a faa le there 'lee kōkorura sa kpala pɛr, a kpalana dakha juun, dɪ mē a na

yi hue a na-n ful tibil caar feura bā, phaphapha yena gblanu n ka gi pi. Si agipi do wi thubuu wi faa baa gbe. ⁴ Agipi mi yire fāga too paars, di wureeke tɔɔɔɔɔɔ 'ler hue di wa-n kul kulu; di mi yire tɔɔɔɔɔ thus, ke dɔɔ wure wi kɔ kuurni yuu du do sobrike wi-n kɔ muu. Jejura na Thāgbaa thumura do kɔ, na weke na kɔ gburōkuneni numnaale na thienaake wi kɔ cuuni du hua', ke dakha na kɔ 'leni juu kobera di nyɔɔna ga, di wi bire a hana yiresɔ du do wer kɔ do kha fāgadara na Kirisiti yena gblanulera. ⁵ Wī khisɔɔke senu na bir na 'le yirə' foo yena gblanule n ka bo. Gure do caca khi ure. ⁶ Gi da wureraake na hani caca khi ureraale, wi dor dakha tu phuuɔ. Balanyo khir na puno na cuu wi thē bā, si Thāgba na Kiritii boni jidara wa do, di wer na do kha na ɔ fāgadara na cuuna yena gblanule. ⁷ A ye-na gblanule ka pi, ger wa kherrɔ Satā ɔ khaura na faa. ⁸ Di a na ther a na-n fifilə tibil caarsɔɔke hani thi khu paar yenā, ke dɔɔ Gɔɔgi na Magɔɔgi, a kpa wi a je pa biel kuurra, wa jɔre na ho gbalākothun lanyɔ nuɔra. ⁹ Wi ure a gba thura a dii tu phuuɔɔ je pa, na duke Thāgba nani. Si do ther Thāgbaa duɔ a thii wi. ¹⁰ Di Satāalera n kɔ ful wuni, wi dunaane diphā a faa lireraake dɔɔ do haar na girbi, ka numle hani na soso bobonle, liir wa-n 'wāga dɔwlu na ditune bɔ fe u waa khorr vuu. ¹¹ Di mi kɔ yire fāga too pa bulo tēə na ureeke kɔ tɔɔɔɔɔ; di ɔ yeburɔ thi na yū fuure sa su; wa hale bā. ¹² Le mi yi khe kōtina na tu mɔɔɔ, di wa-n jul fāga too pa yera, di sebe phubire, di sebe kpu hale wo a phubi, ke dɔɔ yi sebe; di Thāgba kulnane khe mɔ a yenu du khere seberaalera mɔ awi thɔ hani. ¹³ Di lanyuɔn 'laare kheeke haaraan, di khir na khīdi du 'laa kheeke hani awi pa dakha, di Thāgba kulnane kheele fe bielbiel mōke awi thɔɔ hani. ¹⁴ Di wi gbaar khir na khīdi du a duna faa lireraake dɔɔ do haar. Lireele dɔɔ do haar ger duɔɔ balanyo khir. ¹⁵ Di ure ɔ i na khereni yi sebera ga, wi dunaane faa lireraake dɔɔ do haar.

21 Di mi kɔ yire yū phaa na thi phaa, gidoni caca yūuke na caca thuke kɔ phor ka, di lanyuɔn dakha na hale bā. ² Di yi di phuuke dɔɔ Jerujalem phaa du the Thāgbaa pa di ga-n gbū, a gbeburɔ pi a ho khe biireeke gbebanɔ pi ɔ ko n kpaa. ³ Di mi kɔ nure ɔ khur du the fāga too paar a so ayi: Hine, Thāgbaa ɔ pa ha kha na tɔɔla diphā, di ɔ na-n ɔ kha na wer. Wer na do ɔ too di Thāgbaa thethera na haan kha na wer. ⁴ ɔ na puɔne yilēbe fe awi yirə. Khir na hale bā, benie na hale bā, khure na hale bā, nuwe na hale bā, gidoni caca thē phor ka. ⁵ Di ureeke tɔɔɔ fāga too paar sor ayi: Hine, mi cuure thē fe du do daphaa. Di a so mare ayi: Khera gidoni sorikera sobɔr gi waa gel, a do thumurike teanani ha pere. ⁶ Di a so mare wo ayi: Gi daan mē. mer duɔɔ Alfa na Omega, kuru duɔɔ fu paar na khu paar. Ureeke yolkhaa funi, ma haare yi yɔ bu ka nyuɔn khaar da yɔ; ⁷ ger do gure ure kəneni na 'leni, di ma dor ɔ Thāgba a do i bikuun. ⁸ Si ado wure

na hanani 'laraa gi, na ha pe 'leedara, na khaakhaar-dara, na tu kɔ, na bɔdel cuudara, na dɔɔɔɔɔɔ, na thul je, na sōsodara fe u, awi pa na do lireeke dɔɔ do haar na girbi, ger do balanyo khir. ⁹ Agipi thōthōdaar thu biel thōthōdaar thu makonyɔraake furɔneni bilēse makonyɔɔke henəni pi pu thulkena makonyo pɔr, a so mar ayi: lna ke, ma ni fare kherike dɔɔ Bana bii kher. ¹⁰ Du do Thu Phuu gi, a gba mi juunna gōgō kōtunaake gbaanɔ, a ni mar di phuuke dɔɔ Jerujalem, ke theni Thāgbaa pa yū a gbū, ¹¹ ke Thāgbaa i dubi doni kɔ di ga-n carbara. ɔ carā pa n hure kha na bokanaake khi-inoni the nuɔ, gi hor jasipi bokaarike n hulanɔ huun khaa. ¹² Go kōtī gbāa diire durara, ke hanani lōfonuɔ yuɔr yenyɔ, di thōthōdaar thu yuɔr yenyɔ hale lōfonuɔ yuɔr yenyɔrara, di ljurayel busanaa ca yuɔr yenyɔ i hale a khere lōfonuɔɔrara. ¹³ Wi phā paar lōfonuɔ yēther; ka wire n phani di pe nyɔɔɔ lōfonuɔ yēther; ka wire n phani di pe nyɔɔbulā lōfonuɔ yēther; ganano lōfonuɔ yēther. ¹⁴ Di dulee gora deene go kpeere yuɔr yenyɔra, ka Bana bii thōthɔna yuɔr yenyɔ i khereni. ¹⁵ Ureeke n miana muu a furɔre jumū, du do thī mēdaa sa do de haar, ke a na mienani dulera, na ɔ lōfonuɔ, na ɔ go. ¹⁶ Mɔ dura muu ō di gāgā mākhane ō di gāgā phere; mɔ a gbaanni na mɔ a pierni gi mākhare. Di a mēre dura na jumunə, di gbāu thɔɔre kilə gblanu yenyɔ na taanyo. Gbāu, na pe u, na juune mākhare were. ¹⁷ A mēre guu du thɔɔ mēre kpalāther yenā; mēdaake tibil n mienani thōthōdaar thuule mēna. ¹⁸ Guura mure na jasipi bokana, di de haar dura muu du ho huun haar. ¹⁹ Dulee go kpeesɔra bokanaake khiinoni the nuɔ ka gi kɔ gbeɔna: Caca go kpeere jasipi bokana gi, balanyɔdaa do safur bokana, balātherdaa do agati bokana, balanādaa do emərodi bokana, ²⁰ balamɔdaa do onisɔ bokana, maadōdaa do sarduan bokana, makonyɔdaa do kirijoliti bokana, makōtherdaa do beril bokana, yuɔr phe bidaa do topaji bokana, yuɔrdaa do kirijopurasɔ bokana, yuɔr bieladaa do turkuaji bokana, yuɔr yenyɔdaa do ametisiti bokana. ²¹ Lōfonuɔ yuɔr yenyɔɔlera dor lēbii yuɔr yenyɔ. U lōfonuɔ do lēbu biel, u do lēbu biel; si dulee kulā hu de haarra gi do koo, a ho huun cacaca. ²² Si ma yi Thāgbaa ɔ duraalera ga, gidoni Kōtunike dɔɔ Thāgba fāga fe u hīdaar ɔ na Bana bii do Thāgbaa ɔ mē. ²³ Dura na hana wiree yaal di por gi gi hurenena', gidoni Thāgbaa carbara hurenē, di Bana bii do dakha ɔ lāphā. ²⁴ Di ɔ dahirerara tibil caar fe u na-n ur, di fāgadara thuraake na gbaar awi nyɔkor bɔ a na pɔnanaa. ²⁵ Gidoni ditune na hala', ɔ losɔ na hana khaane dɔwluɔla ga. ²⁶ Tibil caar fe u na gbaar awi nyɔkor bɔ na cuur a na pɔnanaa. ²⁷ Thī bielikerake dɔɔ thī bise na lō la', na tɔɔlaake n cueni kpɔkpɔrɔ thī na wure n kureni sɔɔ na lō la'; wure dɔɔbara awi i khereni yi seberaake dɔɔ Bana biida, wer na lona.

22 Dı thōthōdaar thuule kōw nı mare mur yō yire wıwıwı, ke n carbaraneni a ho huıu, a the Thāgba na Bana bii fāga too para, ² dı ga-n cel dulee kulā hu thīthuun. Dı mur gela yenyōraale thır yire hale phonı dı ga-n se nyēbe yōw yenyō ye bıella, pora pora gi-n se, dı wō fa dor thu tıbil caarra. ³ Suōn na hale bā. Thāgba na Bana bii fāga too pa na haan duraalera, dı wō thōdara na-n duuraare fōfōw thōma, ⁴ wa yıre wō yeıbi, dı wō i na hale awı kobısōra. ⁵ Dıtıne na hale bā, dı tıbil na hana lāphā yaale dı wiree dahıre yaal gi bā, gi-donı Thāgbaake dōnı Kōtın na-n hırene wı; wa dor fā-gadara wō feı waa khorr vōu. ⁶ Dı a so mare ayı: Thımıasōkera, sobōr gi waa gel, a do thımıaake teananı ha pere. Kōtınıke dōnı Thāgbaake n 'laaneni wō Thu bobonasōra, wō thōna wō thōthōdaar thu a nena wō thōdaarsō thıēeke na dananı kōw. ⁷ Hıne, ma ıne kōw. Gı da ureraake n cueni gıre Thāgbaa bobonı thımıke hanı seberaake sonı. ⁸ Mer Jā kōw nıene ga thıkera a yı-na gi. Dı wōkōke mı nıeni pı a yına gi, mı kōw jire thōthōdaar thuulee yera ke n ne marnı ga thıōkōlora ı fōwōura. ⁹ Sı a so mare ayı, ı jıe huı ma-n cua' aa, thō don ha nı dakha ı kha, na ı omısōkōke dōnı bobonaa kha, na wıre n cueni gıre sebeeke sonı aa, ı fōwōre Thāgba dōwōm. ¹⁰ Dı a so mare ayı: Thāgbaa bobonı thımıke hanı seberaake, fa-n kpala na jına', gi-donı wō n daan. ¹¹ Tıbilıke gōgoloneni, a na-n jalana wō gō-

golona; dı urēeke biseneni, a na-n jalana wō bisera; tu saru dakha na-n jalana wō ful sarra; dı urēeke phonı a na jalana wō phurā. ¹² Hıne, ma ıne kōw, dı mı hanane khardaa a na lumı tıbıla feı bıelbıel mōke nte thı cuı hanı. ¹³ Mer dōw Alfa na Omega, kuru dōw cacadaar na pıpıdaar, fu paar na khu paar. ¹⁴ Gı da wekera n wōwōnenı awı kēkē, mē wa hana huı a na kho thır yiree bı, a na lō dakha na dulee lōfonı. ¹⁵ Sı bena, na sidumodara, na bōdela, na tu kō, na thı je, na wıre sō-so kuure n danı haarra dı wa-n kuur sōw, wele feı na hale dı bına'. ¹⁶ Mer Jeju, mer thōna ı thōthōdaar thu a mıa ga thımıasōkera a hana we gbeıdara. Mer dōw Davıdı ca, wō bı mōl ha mı, dı ı dona duur yepōlōbıreeke n caraneni. ¹⁷ Dı Thu Phuu na Bana bii kher dee ayı: İna. Urēeke nınenı dō a dee dakha ayı: İna. Dı urēeke yōlkhaa funı a pō, na ure n yaalenı yō yire a pō gba khaar. ¹⁸ Sı mı-n kpākpaane tıbil wo tıbil-lōake n nınenı Thāgbaa bobonı thımıke hanı seberaake ayı: A nte gba dıkha a baan, Thāgba na gbaar thılkenaake kheranı kıer seberaake a na pıeraa. ¹⁹ A nte tiro dıkha Thāgbaa bobonı thımıraake hanı seberaake, Thāgba na tire wōda dakha thır yirera na dı phuurōake kheranı kıer seberaake. ²⁰ Dı urēeke gbaan-nı thımıaake da-n mı dı do sobōr gi ayıwōw aa: Wō, ma ıne kōw. Amen, İna Jeju Kōtın. ²¹ Jeju Kōtın na-n je nıre feı buōra.